

PROLETÁŘI
VŠECH ZEMÍ,
SPOJTE SE!

LENIN
SEBRANÉ
SPISY

9

VYDÁVÁ SE NA ZÁKLADĚ
USNESENÍ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
KOMUNISTICKÉ STRANY
ČESKOSLOVENSKA

VLADIMÍR
ILJIČ

LENIN

SEBRANÉ
SPISY

SWAZEK

9

červenec 1904 - březen 1905

NAKLADATELSTVÍ SVOBODA

PRAHA 1982

Podle 5. ruského vydání
V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij,
tom 9, Politizdat, Moskva 1976,
přípraveného
Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS,
přeložil kolektiv překladatelů

© Politizdat, Moskva 1976
Translation © Nakladatelství Svoboda, Praha 1982

PŘEDMLUVA

Do devátého svazku Sebraných spisů jsou zařazeny práce, které V. I. Lenin napsal v červenci 1904 — březnu 1905. Bylo to období nazrávání a počátku první ruské buržoazně demokratické revoluce; dělnická třída Ruska, kterou celý společenský vývoj předurčil k tomu, aby se stala předvojem mezinárodního dělnického hnutí, vystoupila v této revoluci jako rozhodující síla, jako hegemón.

Současně to bylo období ostrého vnitrostranického boje mezi bolševiky a menševiky, boje bolševiků za překonání krize ve straně, způsobené rozbíječskou činností menševiků, boje za svolání třetího sjezdu strany.

Práce zařazené do svazku podávají obraz hrdinného boje bolševiků v čele s Leninem za upevnění marxistické revoluční strany dělnické třídy, za revoluční strategii a taktiku bolševismu a osvětlují úlohu strany a její vliv na průběh revoluce v Rusku.

Začátkem 20. století vstoupil kapitalismus do nejvyššího a posledního stadia svého vývoje — do stadia imperialismu. Monopolistický kapitalismus v Rusku se prolínal se silnými přežitky nevolnictví; především to bylo carské samoděržaví a statkářské vlastnictví půdy. Zesílila závislost Ruska na cizím kapitálu, který se zmocňoval klíčových pozic v nejdůležitějších průmyslových odvětvích. Ruský proletariát byl surově vykořisťován kapitalisty. Rolnictvo utlačované statkáři a kulaky bylo od-

souzeno k trvalé bídě, hladu a k soustavnému ožebračování. Hospodářská krize v letech 1900—1903 a válka s Japonskem, která vypukla v lednu 1904, ještě více zhoršily postavení pracujících mas. V Rusku, jež bylo v té době ohniskem všech rozporů imperialismu, vznikly ekonomické a politické podmínky, které jasně nasvědčovaly tomu, že se blíží revoluce.

Na začátku 20. století se zemí převalila vlna velkých stávek a demonstrací. V roce 1900 se zúčastnilo prvomájové demonstrace v Charkově téměř deset tisíc dělníků. Stávka obuchovovských dělníků v roce 1901 přerostla v ozbrojené povstání. V březnu 1902 došlo k velkým stávkám a demonstracím dělníků v Batumi a v listopadu k proslulé stávce v Rostově. Generální stávka na jihu Ruska v létě roku 1903 zachvátila Kavkaz, Ukrajinu a Krym. Od listopadu 1904 probíhaly demonstrace proti válce. Byly zorganizovány v Batumi, Saratově, Kyjevě, Rize a v jiných městech. V prosinci 1904 došlo k mohutné stávce bakuských dělníků; zúčastnilo se jí přes padesát tisíc lidí a skončila vítězstvím dělníků. V těchto stávkách a demonstracích se projevil růst politického uvědomění dělnické třídy, její organizovanost a semknutost. O vystoupeních dělnické třídy Lenin napsal: „Proletariát se poprvé staví jako třída proti všem ostatním třídám a carské vládě“ (tento svazek, s. 250).

Pod vlivem revolučních akcí dělnické třídy došlo v řadě gubernií k masovým vystoupením rolníků. Téměř ze všech konců Ruska hlásili gubernátoři policejnímu departementu, že rolníci „všude plení“ statkářské usedlosti a zapalují lesy a statky. K vystoupením rolníků došlo v Kurské, Orelské, Černigovské, Saratovské i v jiných guberniích. Na Kavkaze, v Polsku a v Pobaltí měly nepokoje rolníků zvlášť masový ráz. K boji proti carismu, nevolnictví, třídnímu a národnostnímu útlaku se pozvedaly utlačované národnosti. Revoluční akce dělníků a rolníků a růst národně osvobozeneckého hnutí v okrajových územích

Ruska svědčily o tom, že v zemi dozrává hluboká revoluční krize. „Cítíme, že nastal předvečer barikád...“, napsal Lenin (tento svazek, s. 250).

Blížící se lidová revoluce vyžadovala od proletářské strany, aby politicky správně a pevně vedla revoluční boj pracujících mas. Pro úspěch revoluce mělo rozhodující význam upevnění strany, semknutost a monolitnost jejích řad a její důsledná revoluční taktika.

Po II. sjezdu SDDSR prožívala strana hlubokou krizi, kterou podle Lenina způsobila „tvrdošijná nechť menšiny II. sjezdu podřídít se jeho většině“ (Spisy 8, Praha 1954, s. 437). Bolševici usilovali o to, aby se stranické organizace řídily revolučním marxistickým programem, který byl schválen na II. sjezdu strany, a aby důsledně plnily sjezdová usnesení. Menševici však mařili usnesení II. sjezdu, táhli stranu zpátky k organizační roztržitosti, ke kroužkaření a příštípkaření a narušovali stranickou kázeň. Když se menševici za podpory smířlivců — členů ústředního výboru Noskova, Krasina a Galperina — zmocnili ústředních stranických institucí (ústředního orgánu, ústředního výboru a rady strany), zbavili Lenina práv zahraničního zástupce ústředního výboru, zakázali vydávat jeho práce a šířit leninskou literaturu bez svolení ústředního výboru. Pomlouvali Lenina a bolševiky, znevažovali usnesení II. sjezdu strany, utajovali protestní rezoluce místních organizací strany proti činnosti menševiků, rozpouštěli stranické organizace, které se vyslovily pro svolání III. sjezdu strany a které podporovaly bolševiky. To všechno svědčilo o tom, že v organizačních otázkách sklouzli menševici k oportunistu, dezorganizovali práci strany a podkopávali její jednotu.

Výsledkem protistranické činnosti menševiků bylo, že se strana rozštěpila na dvě frakce. „Ve skutečnosti tu tedy byly dvě Sociálně demokratické dělnické strany Ruska,“ psal Lenin. „Jedna s orgánem Jiskra, která byla ‚oficiálně‘ nazývána ústředním orgánem strany, s ústředním

výborem a se čtyřmi ruskými výbory z *dvaceti*... Druhá strana s orgánem Vperjod, s byrem ruských výborů většiny, se 14 výbory v Rusku...“ (tento svazek, s. 234—235).

V boji proti bolševikům se menševici opírali o vůdce II. internacionály, kteří se spojili proti Leninovi a odmítali bolševické organizační zásady. Leninův boj proti oportunismu menševiků byl zároveň bojem proti organizačním základům stran II. internacionály. Dokonce ani Rosa Luxemburová, která stála na levém křídle II. internacionály, nepochopila, jaký význam má pro proletářskou stranu Leninovo probojování pevných organizačních zásad a upevňování stranické kázně, a vystoupila proti Leninovi v článku uveřejněném v časopisu německé sociální demokracie *Die Neue Zeit*. Menševici přeložili článek do ruštiny a pod názvem *Organizační otázky ruské sociální demokracie*^[119] jej otiskli v 69. čísle *Jiskry*. Lenin na něj odpověděl článkem *Ein Schritt vorwärts, zwei Schritte rückwärts. Eine Abwehr von N. Lenin* (Krok vpřed, dva kroky vzad. Odpověď N. Lenina Rose Luxemburové); poslal jej Kautskému, ten ho však odmítl v *Die Neue Zeit* uveřejnit.

V této době tak těžké pro stranu Lenin dále řídil ze zahraničí místní bolševické výbory v Rusku. Stranické organizace a bolševici dostávali od Lenina na 300 dopisů měsíčně. Psal jim o nejrůznějších otázkách revolučního zápasu proletariátu, o organizování stranické práce a o východisku z vleklé krize ve straně. V odpovědích na své dopisy se Lenin dovídal o situaci ve straně a čerpal z nich sílu pro další boj. Leninova korespondence se stranickými pracovníky v Rusku byla prolnta duchem nesmiřitelného boje proti oportunistům za stranu a za její jednotu založenou na pevných zásadách.

Stěžejní místo ve svazku zauímají Leninovy práce a dokumenty proti rozbíječské, dezorganizační činnosti menševiků. V pracích *Oč usilujeme?*, *Straně*, *Dopis Glebovovi* (V. A. Noskovovi), *Dopis soudruhům* (K vydá-

vání orgánu stranické většiny), Prohlášení a dokumenty o rozchodu ústředních institucí se stranou, Je načase skončit, Stručný nástin rozkolu v SDDSR, Návrh rezolucí sjezdu, První krok, Úskoky bonapartistů, Druhý krok a v dalších se obrází Leninův nesmiřitelný boj proti menševikům za svolání III. sjezdu strany jako jediného východiska ze stranické krize. Lenin v těchto pracích odhaluje hlavní příčiny krize ve straně, pranýřuje rozbíječskou činnost menševiků a smířlivců a vyzývá stranu k boji za vítězství pevně organizované strany nad kroužkařením.

Když Lenin v článku Je načase skončit mluví o historii krize ve straně, uvádí čtyři vývojová stadia této krize. Práce zařazené do tohoto svazku líčí její třetí a čtvrté stadium. Ve své charakteristice tohoto období v dějinách SDDSR Lenin napsal: „... Vývoj krize strany v Rusku dosáhl takových rozměrů, že ochromil téměř všechnu stranickou práci. Situace ve výborech se nanejvýš zkomplikovala. Není téměř jediná taktická nebo organizační otázka, která by nevyvolávala všude prudké spory mezi frakcemi... Ani rada strany, ani ústřední orgán, ani ústřední výbor nemají nezbytnou autoritu u většiny stranických pracovníků, všude vznikají dvojí organizace, které si navzájem brzdí práci a diskreditují stranu v očích proletariátu“ (Spisy 8, Praha 1954, s. 329). To bylo třetí stadium krize, nejtěžší v životě strany.

Čtvrté stadium připadlo na podzim 1904, kdy se straničtí pracovníci v Rusku jednotně postavili na odpor rozbíječům, kdy stoupenci většiny a výbory většiny začali svolávat vlastní konference.

V první polovině srpna roku 1904 se konala ve Švýcarsku z Leninova podnětu a pod jeho vedením porada dvaadvaceti bolševiků. Jednala o příčinách krize ve straně a o tom, jak ji překonat. Schwálila Leninovo svolání Straně a vyzvala stranické organizace, aby rozvinuly boj za neprodlené svolání III. sjezdu strany jakožto jediného východiska z krize.

V Leninově provolání se obrážela hluboká víra v sílu strany a dělnické třídy. „Rodí se strana! říkáme my, když vidíme, jak roste politické uvědomění vyspělých dělníků, když vidíme, jak aktivně stranicky pracují výbory,“ napsal Lenin v provolání. „Rodí se strana, získáváme stále více mladých sil, schopných nahradit i oživit staré skupiny publicistů, které ztrácejí důvěru strany. Máme stále více revolucionářů, kteří si cení důsledného zaměření stranického života víc než nějakého kroužku dřívějších vůdců. Rodí se strana a žádné úskoky ani průtahy neodvrátí její rozhodný a konečný rozsudek. Tyto síly naší strany nám dodávají jistotu, že zvítězíme“ (tento svazek, s. 39). Toto provolání se stalo bojovým programem bolševiků v boji za jednotu strany.

Místní výbory, vyzbrojeny Leninovým akčním programem, rozvinuly úsilí za svolání sjezdu. V září—prosinci 1904 se konaly tři oblastní konference výborů většiny, které byly pro svolání III. sjezdu strany — jižní, kavkazská a severní. Konference schválily provolání dvaadvaceti bolševiků a zvolily byro výborů většiny (BVV), které se vlastně stalo ústředním výborem bolševické strany a ujalo se úkolu zorganizovat III. sjezd strany. V návrhu oznámení o vytvoření byra výborů většiny Lenin napsal: „Naším heslem je boj za pevně organizovanou stranu proti kroužkaření, boj důsledného revolučního směru proti lavírování, zmatkům a návratu k rabočedělovství, boj ve jménu proletářské organizovanosti a kázně proti dezorganizátorům“ (tento svazek, s. 68).

Aby bolševici mohli úspěšně bojovat za sjezd a ideově jej připravit, potřebovali vlastní tiskový orgán. Pod Leninovým vedením byl založen list Vperjod, jehož první číslo vyšlo 4. ledna 1905 (podle nového kalendáře). Členy redakce listu byli V. I. Lenin, A. V. Lunačarskij, M. S. Olminskij a V. V. Vorovskij. V článcích a notickách uveřejněných v listu (bylo jich přes 60) Lenin rozpracovával taktickou linii bolševiků: o ozbrojeném povstání,

o prozatímní revoluční vládě a revolučně demokratické diktatuře proletariátu a rolnictva, o vztahu sociální demokracie k rolnickému hnutí, k liberální buržoazii a k rusko-japonské válce. Taktická linie listu Vperjod se stala taktickou linií III. sjezdu strany; zásady, které Lenin zformuloval a zdůvodnil na stránkách tohoto listu, se staly podkladem pro usnesení sjezdu. Třetí sjezd strany konstatoval ve zvláštní rezoluci, že Vperjod sehrál významnou úlohu v boji proti menševismu, za obnovení pevného stranického stanoviska při vytyčování a objasňování taktiky, kterou vyžadovalo revoluční hnutí, a vyslovil poděkování redakci listu.

Členové BVV začali na Leninovo doporučení soustavně objíždět místní výbory a skupiny a energicky bojovat proti menševikům a smířlivcům za svolání III. sjezdu strany. Místní výbory valnou většinou podporovaly byro výborů většiny. V březnu 1905 se 21 výborů z 28 vyslovalo pro svolání sjezdu. Za bolševiky šly velké průmyslové oblasti a hlavní centra: Petrohrad, Moskva, Riga, Baku, Jekatěrinoslav, Oděsa, Donbas, středoruská průmyslová oblast a Ural. Hlavní kádr profesionálních revolucionářů plně podpořil Lenina. Strana se sjednocovala kolem Lenina jako kolem svého vůdce.

V druhé polovině roku 1904 se carská vláda, postrašená revoluční situací v zemi, snažila získat drobnými ústupky na svou stranu liberální buržoazii. Tyto ústupky vedly k oživení činnosti činitelů zemstev, kteří na banketech a sjezdech prohlašovali, že je nutné, aby zástupci buržoazie měli blíž k moci, že jsou žádoucí politické svobody a ústava, a očekávali, že jim spadnou darem „z výše monarchova trůnu“. Pod vlivem tohoto hnutí vystoupili menševici s plánem na podporu „zemstevní kampaně“ liberálů. Ve zvláštním dopise stranickým organizacím doporučovali nepředkládat vládě vlastní požadavky, nýbrž přimět buržoazii, aby vystupovala s demokratickými požadavky jménem lidu. Bolševici v čele s Leninem zahájili proti této oportunistické, chvostistické taktice menševiků

nemilosrdný boj. V brožuře Zemstevní kampaň a plán Jiskry Lenin demaskoval kompromisnickou taktiku menševiků a ukázal, že spoléhat se v boji proti carismu na liberální buržoazii znamená zůstat ve vleku buržoazního hnutí. Proletariát musí stát v čele hnutí a připravovat ozbrojené povstání, vysvětloval Lenin a napsal: „Je věcí dělnické třídy rozšiřovat a upevňovat svoji organizaci, zesilovat agitaci mezi lidem, využívat k ní každého zakolísání vlády, propagovat povstání, vysvětlovat jeho nevyhnutelnost . . .“ (tento svazek, s. 99). Bolševici nezvali dělníky na bankety liberálů, nýbrž do ulic, na demonstrace proti samoděržaví a vyzývali je, aby se postavili do čela všech bojujících revolučních sil.

V článcích Samoděržaví a proletariát, Pád Port Arthuru, Evropský kapitál a samoděržaví, zařazených do tohoto svazku, je hluboce analyzován vojenský krach a politická krize samoděržaví, zdůrazněna nevyhnutelnost revoluce v Rusku a její brzký příchod. Když se carská vláda pouštěla do války, počítala se snadným vítězstvím nad Japonskem. Domnívala se, že toto vítězství jí otevře nová odbytiště a pozvedne prestiž samoděržaví, že jí pomůže potlačit revoluční hnutí v zemi. Tato kalkulace však carismu nevyšla. Porážka carských vojsk zostříla všechny rozpory v životě ruské společnosti a urychlila revoluci. Bolševici jako jediná strana zaujali tehdy k válce správné revoluční stanovisko, v němž se odrážely třídní zájmy proletariátu a všech pracujících. Poukazovali na protilidový, imperialistický charakter války a razili heslo porážky carské vlády. Zatímco menševici prosazovali heslo Mír za každou cenu a nespojovali je s revolučním bojem proti samoděržaví, bolševici vyzývali k boji proti válce a carismu a dokazovali, že porážka carismu ve válce dá volný průchod revolučním silám v zemi, uspíší svržení samoděržaví a otevře cestu k socialistické revoluci.

„Svoboda Ruska a boj ruského (i světového) proletariátu za socialismus velmi silně závisí na vojenské porážce

samoděržaví. . . Nikoli ruský lid, nýbrž ruské samoděržaví rozpoutalo tuto koloniální válku, která se změnila ve válku starého a nového buržoazního světa. Hanebně poražen nebyl ruský lid, nýbrž samoděržaví. Ruský lid porážkou samoděržaví získal. Kapitulace Port Arthuru je prologem kapitulace carismu,“ napsal Lenin v článku Pád Port Arthuru (tento svazek, s. 159—160).

Ve vojenské porážce samoděržaví v rusko-japonské válce viděl Lenin příznak pádu celého politického systému carismu. Válka odhalila veškerou prohnílost samoděržaví, ukázala, že není s to zabezpečit pokrokový vývoj společnosti a zájmy lidu.

Leninova vědecká předpověď blížící se revoluce se splnila. Dne 9. ledna 1905 došlo v Petrohradě ke krveprolití. Strílení do neozbrojených dělníků, kteří šli s peticí k Zimnímu paláci, vyprovokovalo pracující masy celého Ruska. Události z 9. ledna označuje Lenin za začátek revoluce, za mezník v dějinách Ruska, za přechod k otevřené občanské válce, k přímému povstání proti carismu. Carská vláda se domnívala, že krvavým masakrem zastraší dělníky a rolníky a zastaví růst revolučního hnutí v zemi. Ve skutečnosti však jen zahubila naivní víru lidu v cara a probudila k revolučnímu boji nejzaostalejší vrstvy dělníků. „Revoluční výchova proletariátu pokročila za jeden den tak, jak by nemohla pokročit za celé měsíce a léta šedivého, všedního, ubohého života,“ napsal Lenin (tento svazek, s. 202).

Na represálie carismu odpověděla dělnická třída politickými stávkami. V Petrohradě ještě pokračovaly ozbrojené srážky dělníků s vojskem, a už vyhlásil generální stávku moskevský proletariát. Dne 13. ledna 1905 vyhlásili stávku dělníci v Rize a v ulicích uspořádali politickou demonstraci. Dne 14. ledna vypukla generální stávka ve Varšavě a 18. ledna v Tiflisu; tato stávka zahájila vlnu politických stávek v zakavkazských městech. Během ledna—března 1905 stávkovalo jen v průmyslu 810 000 dělníků, tj. dva-

krát víc než za celé předchozí desetiletí. „K ruskému proletariátu dnes s horečnou netrpělivostí vzhlíží proletariát celého světa. Svržení carismu v Rusku, které tak hrdinně zahájila naše dělnická třída, bude mezníkem v dějinách všech zemí, usnadní situaci všem dělníkům všech národů, ve všech státech, ve všech končinách světa,“ napsal Lenin v článku Začátek revoluce v Rusku (tento svazek, s. 205).

Započatá revoluce uvedla do pohybu všechny společenské třídy. Každá politická strana si vypracovávala vlastní taktiku v revoluci, odpovídající zájmům své třídy. Svou taktiku si musela vypracovat i sociálně demokratická strana.

Mnoho Leninových článků v tomto svazku zdůvodňuje a rozvíjí revoluční strategii a taktiku bolševické strany a odhaluje a podrobuje kritice oportunistickou taktiku menševiků. Jsou to například články Zemstevní kampaň a plán Jiskry, O dobrých demonstracích proletářů a špatných úvahách některých intelektuálů, články Dvě taktiky, Máme organizovat revoluci?, O bojové dohodě pro povstání, Nové úkoly a nové síly, Proletariát a buržoazní demokracie, Proletariát a rolnictvo aj.

Bolševici se orientovali na rozvíjení lidové revoluce a na její vítězství pomocí ozbrojeného povstání. Domnívali se, že revoluce může zvítězit jen tehdy, bude-li jejím hegemonelem proletariát vedený revoluční marxistickou stranou, provede-li revoluci dělnická třída v úzkém svazku s rolnictvem. Menševici odmítali hegemonii proletariátu a svazek dělnické třídy s rolnictvem. Za hegemonu považovali liberální buržoazii, hlásali, že není nutné organizovat ozbrojené povstání a v podstatě nahrazovali revoluci reformami, hráli úlohu agentů buržoazie v dělnickém hnutí. Menševická linie podvazovala revoluci. V revoluci započaté v Rusku tedy fakticky existovaly dvě taktické linie. „Protikladnost taktiky chvostismu a taktiky revoluční sociální demokracie vyniká . . .,“ napsal Lenin 1. (14.)

února 1905 v článku Dvě taktiky (tento svazek, s. 261).

Z prací zařazených do tohoto svazku je zvlášť významný článek Nové úkoly a nové síly, v němž je poprvé formulováno hlavní strategické heslo bolševiků v buržoazně demokratické revoluci 1905—1907 — heslo „revoluční demokratické diktatury proletariátu a rolnictva“ (tento svazek, s. 295). V tomto článku Lenin nemilosrdně kritizoval zaostávání těch stranických organizací, které se křečovitě držely starých forem práce, a vybízel je, aby zapojovaly do práce nové, mladé kádry, u nichž nedostatek zkušeností nahradí jejich energie a elán. „Pro sociální demokracii znamená revoluční období totéž co pro armádu válečné období. Musíme rozšiřovat kádry naší armády, převádět ji z mírového stavu na válečný, mobilizovat zálohy a rezervy, povolávat do zbraně ty, kdo jsou na dovolené, vytvářet nové pomocné sbory, oddíly a služby. Nesmíme zapomínat, že ve válce je nutné a nevyhnutelné doplňovat řady méně vycvičenými branci, neustále nahrazovat důstojníky obyčejnými vojáky, urychlovat a zjednodušovat povyšování vojáků na důstojníky,“ napsal Lenin (tento svazek, s. 300).

V článku Lenin nastínil plán reorganizace strany vzhledem k rozmachu revolučního hnutí v zemi, které stavělo stranu před nutnost uplatňovat novou taktiku boje, jednat pružněji a hledat nové organizační formy. Lenin žádal stranické organizace, aby zachovaly, upevnily a ještě víc rozšířily ilegální organizace a ilegální práci, ale zároveň aby využívaly všech legálních organizací a forem práce.

V osnově přepracovaného článku Aktuální úkol Lenin konstatuje, že „mimořádného významu nabývá úloha *strany* jako předvoje třídy, jako vychovatelky a organizátorky“ (tento svazek, s. 404).

Lenin přikládal velký význam úloze marxistické strany a varoval bolševiky před uzavíráním bezzásadových bloků, před „smířliveckým“ spolčováním s menševiky.

S velkými obavami sledoval smířlivecké kolísání některých výborů většiny v průběhu přípravy III. sjezdu. V dopise A. A. Bogdanovovi a S. I. Gusevovi napsal: „O jakémisi spojení petrohradského výboru většiny se skupinou menševiků ‚jsme slyšeli‘ od cizích lidí, ale od vlastních ani slovo. Nechce se nám věřit, že by bolševici mohli udělat takový sebevražedný a hloupoučký krok... Bolševici zřejmě znovu zatoužili po tom, nechat se napálit. Naší jedinou silou je otevřená a přímá jednání, semknutost a energický nápor. Zdá se však, že lidé změkli, pokud jde o ‚revoluci‘!! V době, kdy je organizovanost stokrát potřebnější, zaprodávají se rozbíječům“ (tento svazek, s. 244).

Svolávaný III. sjezd Lenin považoval za sjezd bolševické strany, za sjezd, který vyhlásí nelítostnou válku oportunismu a smířlivectví. Bolševikům stanovil úkol stmelit „skutečně železnou organizací ty, kdo chtějí bojovat, a touto malou, ale pevnou stranou drtit obludné monstrum novojiskrovských nesourodých živlů...“ (tento svazek, s. 245). V osnovách a návrzích rezolucí III. sjezdu Lenin vypracoval základní linii a pořad jednání sjezdu, předběžně zformuloval hlavní zásady strany v nejdůležitějších otázkách strategie a taktiky strany v buržoazně demokratické revoluci, která začala v Rusku. Pokud jde o úkoly sjezdu, Lenin napsal, že „sjezd musí být prostý, krátký a s nevelkým počtem delegátů. Je to sjezd pro přípravu boje“ (tento svazek, s. 246).

Za revoluce se Lenin mimořádně zajímal o dějiny Pařížské komuny. Dne 5. (18.) března 1905 přednesl kolonii ruských politických emigrantů v Ženevě referát o Pařížské komuně; referát se bohužel nenašel, zachovala se pouze osnova přednášky o Komuně. Při zobecňování zkušeností z Pařížské komuny zvláště upozorňoval na její politická a ekonomická opatření. O internacionálním charakteru Komuny a jejím světodějném významu napsal: „Na zkušenostech Komuny stavíme všichni v dnešním hnutí“ (tento svazek, s. 329).

V tomto svazku je poprvé uveřejněn Návrh rezoluce ženevské skupiny většiny, který pranýřuje bonapartistickou politiku menševiků a vyzývá všechny členy strany, aby usilovně agitovali za svolání III. sjezdu.

Přípravné materiály zahrnují dvanáct Leninových dokumentů, zařazených do Sebraných spisů poprvé. Jsou to osnovy, teze a poznámky. Uvádějí čtenáře do Leninovy tvůrčí laboratoře a názorně mu ukazují, jak důkladně své práce připravoval a jakým způsobem a jakou metodou pracoval. Zvláštní pozornost si v této části zasluhují čtyři dokumenty, které jsou přípravným materiálem k článku Nové úkoly a nové síly.

Všechny práce a dokumenty ve svazku jsou řazeny chronologicky s výjimkou Dodatku k článku Plán petrohradské bitvy, který je připojen k článku.

INSTITUT MARXISMU-LENINISMU

PŘI ÚV KSSS

O Č USILUJEME?¹

(STRANĚ)

Napsáno koncem července 1904
Poprvé otištěno roku 1923,
Sobranije sočiněnij N. Lenina (V. Uljanova), sv. V

Podle rukopisu

Nedávno se konala separátní schůze 19 členů SDDSR (byli mezi nimi delegáti II. sjezdu, členové výborů a jiných stranických organizací i revolucionáři, kteří nejsou členy organizací strany). Na této konferenci stejně smýšlejících soudruhů, sdílejících stanovisko většiny II. sjezdu strany, se jednalo o krizi v naší straně, o tom, jak se z ní dostat, a bylo rozhodnuto obrátit se na všechny ruské sociální demokraty s tímto svoláním.

Soudruzi! Těžká krize strany se donekonečna protahuje. Rozbroje neustále narůstají, plodí nové a nové konflikty, brzdi a nebezpečně ohrožují veškerou pozitivní práci, stále více oslabují spojení mezi stranou a jejím ústředním orgánem, z něhož se definitivně stal orgán kroužku, hlavně zahraničního kroužku. Vyhledávání neshod, vyhraňování starých, dávno vyřešených otázek, které už patří minulosti, koketování se zarytými oportunisty, nepředstavitelně zmatené úvahy, nestoudné ignorování sjezdu strany, sjezdové diskuse a sjezdových usnesení, vysmívání se stranické organizovanosti a kázni i většině revolucionářů, kteří vytvořili stranu a pracují v místních organizacích, zlostné a jedovaté pošklebky nad nedostatky práce ve výborech revolučního křídla strany, založené na neprokazatelných údajích a neověřených zprávách anonymů, to všechno vidíme v nové Jiskře², která se stala ohniskem rozbrojů, tohle nám připravila redakce, kterou sjezd zamítl a která využila osobních ústupků k novým kooptačním nesvárům a k rozbíjení strany.

Zatím však historická chvíle, kterou Rusko prožívá,

vyžaduje od naší strany vypětí všech sil. Revoluční pobouření dělnické třídy a vření v jiných vrstvách obyvatelstva stále sílí, válka, krize, hlad a nezaměstnanost stále hlouběji podkopávají základy samoděržaví; hanebný konec hanebné války není už tak daleko, a tento konec revoluční pobouření nevyhnutelně znásobí. Dělnickou třídu postaví tváří v tvář jejím nepřátelům a od sociálně demokratické strany bude žádat velmi energická ofenzivní opatření. Naléhavé požadavky celého dělnického hnutí v Rusku, jako je semknutá stranická organizace, důsledná revoluční marxistická orientace, vymezení únosných a důstojných hranic vnitrostranického boje, aby stranu nedezorganizoval a nebránil jí v pozitivní práci — tyto požadavky musí být okamžitě a za každou cenu splněny; jinak Sociálně demokratické dělnické straně Ruska hrozí, že ztratí své dobré jméno i veškerý vliv, který získala.

Domníváme se, že prvním krokem k dosažení tohoto cíle je vnést naprostou jasnost, otevřenost a přímost do vztahů mezi jednotlivými skupinami, směry a názorovými odstíny v naší straně. Jistěže jsou situace, kdy prospěch věci vyžaduje, aby se o dílčích neshodách pomlčelo, ale bylo by opravdu politováníhodnou a neodpustitelnou chybou považovat za takovou právě současnou situaci v naší straně. Osobní ústupky menšině rozbroje nezastavily, sporné otázky se už vyhrotily na ostří nože, celé straně byla hozena rukavice a jen nevědomí a slabí lidé ještě mohou snít o tom, že se někdy navrátí, co nenávratně minulo, že je možné něco utajit, něco nedopovědět, zamaskovat, před něčím se skrýt. Tak to však není. Politika mytí rukou, politika pasivní rezistence, politika *laissez faire, laissez passer** už dokázala, že se pro náš stranický boj vůbec nehodí. Další uhýbání, chytračení a zamlčování by bylo bezúčelné, opovrženíhodné, ba přímo zločinné. Chápeme se iniciativy a chceme otevřeně vyložit

* — nevměšování. *Red.*

celý program našeho boje ve straně. Vyzýváme představitele všech odstínů ruských sociálních demokratů, kteří jsou členy strany, i ty, kteří do ní hodljají za určitých podmínek vstoupit, aby udělali totéž. Jedině naprostá otevřenost a přímost mohou poskytnout všem uvědoměným dělníkům a všem členům strany materiál k rozumnému a důslednému řešení sporných otázek ve straně.

Zastáváme hledisko většiny II. sjezdu strany. Hlavní příčinu všech dalších chyb a rozbrojů vidíme v nesprávném stanovisku menšiny na sjezdu a v tom, že se snaží obhájit toto stanovisko bez ohledu na vůli strany. Stanovisko menšiny bylo nesprávné ve dvou věcech. Za prvé starý redakční kroužek Jiskry mohl hledat oporu pouze u oportunistického křídla našeho sjezdu a naší strany. Za druhé tento svazek se zjevnými oportunisty (v jejichž čele byl a stále je soudruh Akimov) se definitivně upevnil a vedl k rozdělení strany teprve v takové otázce, jako byly volby do ústředních institucí. Z první nesprávnosti logicky nutně vyplynul celý ten zásadový zmatek a veškeré oportunistické kolísání, které vidíme v úvahách nové Jiskry, pokud vůbec mohou být podobné úvahy označeny za zásadové. Z druhé nesprávnosti vyplynulo, že se proti vůli strany obhájuje starý redakční kroužek, že se hájí a ospravedlňuje kroužkaření proti principu pevně organizované strany a do našich sporů se vnášejí manýry typické pro šosácké různice a kroužkařské sváry, a ne pro boj členů strany, kteří si váží své strany i sebe samých. Z první nesprávnosti logicky nutně vyplynulo, že se kolem menšiny semkli všichni, kdo tíhnou k oportunismu, všichni, kdo chtějí táhnout stranu zpátky a revanšovat se za urážky, jichž se revoluční sociální demokracie dopustila vůči svým odpůrcům, všichni, kdo vyjadřují intelektuálské tendence našeho hnutí, všichni, kdo mají sklon k intelektuálskému, anarchickému odmítání organizovanosti a kázně. Z druhé nesprávnosti vyplynulo, že nabyl vrchu zahraniční kroužek

nad většinou ruských pracovníků a rozbujely se typicky emigrantské skandály, jimiž menšina nahrazuje přesvědčování.

Teď všechny pochybnosti zmizely. Ti, kdo nejsou členy strany pouze slovy, ti, kdo opravdu chtějí hájit naléhavé zájmy našeho dělnického hnutí, nesmějí v žádném případě váhat. Menšina vyhlásila boj, vyhlásila jej a útočí ze všech stran. My tuto výzvu přijímáme a vyhlášíme nesmiřitelný boj, boj až do konce. Bojujeme v zájmu pevně organizované strany proti kroužkaření vůbec, a hlavně proti starému redakčnímu kroužku. Bojujeme v zájmu ruského dělnického hnutí proti pletichám v zahraničí. Bojujeme za revoluční proletářské zaměření našeho hnutí proti intelektuálním oportunistickým tendencím. Bojujeme za důslednou orientaci revoluční sociální demokracie proti kolísání, výkyvům a návratu k dávno překonané minulosti. Bojujeme za semknutou organizaci strany naší dělnické avantgardy proti intelektuálské neukázněnosti, dezorganizaci a anarchii. Bojujeme za respektování stranických sjezdů proti názorové vrtkavosti, proti slovům, jež se rozcházejí s činy, proti znevažování společně schválených dohod a usnesení. Bojujeme za informovanost ve straně proti taktice nové Jiskry a nové rady strany³, které chtějí většinu zacpávat ústa a vlastní protokoly držet pod pokličkou.

Z našeho programu boje přirozeně vyplývají prostředky a jeho nejbližší cíle. Prvním prostředkem je všestranná a rozsáhlá osobní i tištěná agitace. O tomto bodu bychom se nemuseli zmiňovat, kdyby boj menšiny, plný pletich, nezrodil v naší straně ono smutně proslulé „smířlivectví“ (které už zcela právem zesměšnil jekatěrinoslavský výbor^[223] a četné jiné organizace), jež strká hlavu do písku a hlásá, že je třeba boj mezi většinou a menšinou zastavit. Takové dětinské názory, nedůstojné alespoň trochu vyspělého člena strany, lze vysvětlit pouze malověrností, únavou či primitivismem. Je možné a je třeba hovořit

o tom, že stranickému boji se musí vymezit stranické hranice, je možné a nutné usilovat o to nejen pouhým domlouváním; avšak návrh, aby se přestalo hájit to, co se hájilo před celou stranou na sjezdu a co je považováno v naléhavém zájmu strany za nezbytné, takový návrh, kdyby s ním chtěl někdo vystoupit veřejně, by zasluhoval pouze všeobecné opovržení.

Za druhý a rozhodující prostředek boje považujeme svolání sjezdu strany. Plně podporujeme výbory požadující okamžité svolání třetího sjezdu strany.⁴ Považujeme za svou povinnost upozornit zejména na licoměrné argumenty redakce nové Jiskry a jejích zjevných i skrytých přísluhovačů proti svolání sjezdu; tyto argumenty (těžko slučitelné se stranickou povinností) ovšem pečlivě před veřejností tají (jako je tají Zahraniční liga⁵ a redakce Jiskry, jejíž agitaci výbory jen částečně vynesly na světlo a odhalily). První argument: Sjezd povede k rozkolu. Už jen to, že menšina přichází s podobným argumentem, dokazuje celou falešnost jejího počínání. Vždyť tím vlastně menšina přiznává, že strana je proti ní, že zahraniční kroužek se vnutil straně násilím, že se drží jen díky tomu, že je Rusko daleko a pracovní podmínky skutečných revolucionářů v cizině svízelné. Kdo to myslí se stranou poctivě, kdo si upřímně přeje společně pracovat, ten se nebojí, svolání sjezdu si naopak přeje, aby se odstranily rozbroje, aby se sladila práce strany a jejích funkčních orgánů, aby se zlikvidovala nedůstojná dvojakost. Strašit rozkolem znamená pouze názorně odhalovat nečisté svědomí. Bez podřízení menšiny většině nemůže existovat strana alespoň trochu hodná názvu dělnické strany. A pokud jsou nutné vzájemné (nikoli jednostranné) ústupky, je-li třeba, aby se jednotlivé složky strany dohodly a domluvily, pak je to možné a přípustné jedině na sjezdu. Žádný revolucionář, který si sám sebe váží, nebude chtít zůstat ve straně, která drží pohromadě jen proto, že se uměle oddaluje svolání stranického sjezdu.

Druhý argument: Ještě je možné smíření bez sjezdu. Není známo, na čem je založen takový názor. Ti, kdo to prohlašují, vystupují a jednají jen v zákulisí. Není už načase zanechat takových zákulisních intrik, které jen znásobují vzájemnou nedůvěru, stupňují nepřátelství a zatemňují situaci? Nevyplývá snad skutečnost, že nikdo nechce veřejně navrhnout plán usmíření, z toho, že za dané situace by podobný plán přinejmenším vyvolal smích? Kdo si představuje smír tak, že se do ústředního výboru budou kooptovat lidé, kteří se těší přízni menšiny, ten nechce smír, nýbrž zostřený boj většiny, ten nechápe, že stranický boj nenávratně přerostl čistě kooptací nesyváry. Kdo rozumí smírem zastavení sporů a boje, ten se vrací k psychologii starého kroužku: ve straně vždycy budou spory a boj, jenom je třeba uvést je do stranických hranic, a to dokáže pouze sjezd. Zkrátka a dobře, ať si vysvětlujete heslo smíru bez sjezdu jakkoli, ať si jakkoli vykládáte tento nápad usmířit bojující, aniž by byla některá strana uspokojena, vidíte, že se v této geniální myšlence projevuje pouze rozpačitost a bezmyšlenkovitost, pouze fakt, že zde chybí představa, co chtít a oč usilovat. Jestliže dokonce plán tak vlivného (dříve vlivného) člověka, jako je Plechanov — plán uhasit plamen v samém zárodku maximálními osobními ústupky — naprosto zkrachoval, dá se vážně mluvit o podobných plánech dnes?

Třetí argument: Sjezd je možné zfalšovat. Na tento argument už odpověděl petrohradský výbor a nazval jej insinuací.⁶ A tento výrok místního výboru byl zaslouženým políčkem těm, kdo nás za zády obviňovali, aniž měli jakákoli fakta, přestože menšina ovládá nejvyšší radu i tiskový orgán strany, takže má v rukou nejen nástroj, jímž může veřejně odhalovat předpokládané zlořády, ale i nástroj administrativní nápravy a vlivu. Každý ví, že kdyby nějaká fakta existovala, menšina by je už dávno rozhlásila, a že nedávná rezoluce rady^[268],

dokazující nedostatek faktů v minulosti, zaručuje, že nebudou existovat ani v budoucnosti.⁷ Tímto argumentem Jiskra znovu dokazuje, že od polemiky přešla k pavlačovým hádkám, a nutí nás, abychom se všech členů strany zeptali: Máme skutečně stranu? Chceme se podle vzoru socialistů-revolucionářů spokojit s dekorací a vývěsním štítem, anebo je naší povinností skoncovat s veškerou falší?

Čtvrtý argument: Neshody ještě nejsou vyjasněny. Nejlépe na tento argument odpovídá nová Jiskra; vždyť každý člen strany, který ji čte, vidí, že se neshody vyhledávají, a ne vyjasňují, že se celá věc nesmírně zamotává. Objasnit neuvěřitelně zamotané problémy a zamotanou situaci může jedině sjezd, na němž všichni soudruzi zcela otevřeně a podrobně vyloží, co si vlastně přejí.

Pátý argument: Sjezd odčerpá síly i prostředky od pozitivní práce. I tento argument vyznívá jako hořký výsměch. Ani ve snu si nelze představit, že by něco odčerpalo síly a prostředky víc než rozbroje.

Nikoli. Všechny argumenty proti sjezdu svědčí buď o pokrytectví, anebo o neznalosti věci a malomyslných pochybnostech o síle strany.

Naše strana je opět těžce nemocná, ale má sílu znovu se vzchopit a být hodna ruského proletariátu. Myslíme si, že chorobu by vyléčily tři změny, které budeme prosazovat všemi loajálními prostředky.

Za první — předat redakci ústředního orgánu stoupenům většiny II. sjezdu strany.

Za druhé — zahraniční místní organizaci (Ligu) opravdu podřídit celoruské ústřední organizaci (ústřednímu výboru).

Za třetí — zaručit stanovami, aby boj ve straně byl veden stranickými metodami.

Po tom, co jsme právě vysvětlili, se o těchto třech základních bodech našeho programu už nedá mnoho říci. Skutečnost, že stará redakce Jiskry teď v praxi dokázala

svou neschopnost, nelze vyvrátit. Není to jiskrovství, které se přežilo, jak objevil soudruh Martov po své porážce ve volbách, nýbrž stará redakce Jiskry se přežila. Teď, po všech provokacích kroužku vůči celé straně, by už bylo opravdu pokrytecké nemluvit o tom přímo. O nenormálním postavení zahraniční organizace, z níž se stalo druhé (ne-li třetí) ústředí a která úplně ignoruje ústřední výbor strany, se není třeba moc šířit. Konečně k zamyšlení nad právním postavením menšiny (jakékoli menšiny) v naší straně nás nutí veškeré zkušenosti z posjezdového boje. Tyto zkušenosti podle našeho přesvědčení učí, že je třeba zakotvit ve stanovách strany právo každé menšiny, aby se neustálé a neodstranitelné zdroje nespokojenosti, podrážděnosti a boje svedly z obvyklé maloměšťácké záplavy skandálů a nesvárů do dosud neobvyklých kolejí ukázněného a důstojného boje za vlastní přesvědčení. Za takovou bezpodmínečnou záruku považujeme to, aby menšina měla jednu (nebo více) publicistickou skupinu s právem zastoupení na sjezdech a naprostou „svobodu projevu“. Je vůbec třeba poskytnout široké záruky pokud jde o vydávání stranické literatury, která kriticky hodnotí práci ústředních institucí strany. Je nutné poskytnout výborům právo odebírat (v rámci celostranické přepravy) právě ty stranické publikace, o které mají zájem. Až do IV. sjezdu je nutné omezit právo ústředního výboru ovlivňovat personální složení výborů jinak než pouhou radou. Nerozepisujeme se tu o našich návrzích podrobně, neboť nepíšeme návrh stanov, ale pouze celkový program boje. Považujeme za velmi důležité, aby opatření k vydávání literatury nespokojených soudruhů, která ÚV doporučoval menšině II. sjezdu, byla zakotvena ve stanovách^[161], aby se nespokojenost vyjadřovala slušným způsobem, aby se hloupoučká představa stavu obležení (kterou si vymysleli hrdinové kooptace) definitivně rozplynula, aby nutný vnitrostranický boj nebrzdil pozitivní práci.

Musíme naučit naši menšinu, aby bojovala o personální složení ústředních institucí pouze na sjezdech a nerušila pletichami naši práci po nich; musíme toho dosáhnout, neboť jinak naše strana zahyne. A konečně v celkovém programu boje se jen stručně zmíníme o dílčích změnách ve stanovách, které by bylo třeba udělat, jako například změnit radu z rozhodčího orgánu v instituci volenou sjezdem, změnit první článek stanov v duchu většiny II. sjezdu tak, aby k stranickým organizacím byly počítány všechny dělnické organizace a všechny skupiny ruských sociálních demokratů, které existovaly odděleně v období kroužků a které by si přály vstoupit do strany atd. atd.

Předkládáme tento program našeho vnitrostranického boje a vyzýváme všechny organizace strany a představitele všech názorových odstínů ve straně, aby předložili svůj program, aby mohl být postupně, seriózně, obezřetně a rozumně připraven sjezd.

Nemáme stranu — uvažovali mezi sebou účastníci našeho redaktorského palácového převratu. Mysleli si při tom, že Rusko je daleko, že tamější pracovníci se často střídají a že oni sami jsou nenahraditelní. Rodí se strana! říkáme my, když vidíme, že výbory začínají aktivně zasahovat, když vidíme, že roste politická uvědomělost vyspělých dělníků. Rodí se strana, získáváme stále více mladých sil, schopných oživit i nahradit chřadnoucí skupiny publicistů, máme revolucionáře, a je jich stále víc, kteří si cení linie staré Jiskry, která je vychovala, víc než nějakého redakčního kroužku. Rodí se strana a žádné úskoky ani průtahy, žádné stařecky nerudné nadávky nové Jiskry neodvrátí rozhodný a konečný rozsudek této strany.

Tyto nové síly naší strany nám dodávají jistotu, že zvítězíme.

STRANĚ

Nedávno se konala separátní schůze dvaadvaceti stejně smýšlejících členů SDDSR, kteří sdílejí stanovisko většiny II. sjezdu strany. Tato konference jednala o krizi v naší straně, o tom, jak ji překonat, a rozhodla obrátit se na všechny ruské sociální demokraty s tímto provoláním:

Soudruzi! Těžká krize v životě strany se neustále protahuje, její konec je v nedohlednu. Rozbroje se prohlubují a vyvolávají nové a nové konflikty, což krajně ztěžuje veškerou pozitivní práci strany. Síly strany, která je dosud mladá a nestačila zesílit, se v nebezpečné míře neplodně promrhávají.

Zatím však historická chvíle klade na stranu tak obrovské požadavky jako dosud nikdy. Sílí revoluční pobouření dělnické třídy, stále více to vře i v jiných společenských vrstvách, válka, krize, hlad a nezaměstnanost s živelnou nevyhnutelností podkopávají kořeny samoděržaví. Hanebný konec hanebné války není už tak daleko; a je jisté, že znásobí revoluční pobouření, je jisté, že postaví dělnickou třídu tváří v tvář jejím nepřátelům a bude vyžadovat od sociální demokracie, aby s obrovským vypětím a maximálním vynaložením sil připravovala rozhodnou, poslední bitvu proti samoděržaví.

Může naše strana splnit tyto požadavky v tom stavu, v jakém je dnes? Každý poctivý člověk bez váhání odpoví: Nemůže!

Jednota strany je hluboce narušena, její vnitřní boj překročil meze veškeré stranickosti. Organizační kázeň

je do základů otřesena a to, že by strana byla schopna jednat v harmonické jednotě, je pouhou vidinou.

Přesto však považujeme tuto nemoc strany za nemoc růstu. Základ krize vidíme v přechodu od kroužkařských forem života sociální demokracie k formám stranickým; podstata vnitřního boje ve straně spočívá v konfliktu mezi kroužkařením a principem pevně organizované strany. A proto teprve až se naše strana z této nemoci vyléčí, může se stát *opravdu* stranou.

Pod názvem „menšiny“ se ve straně sjednotily různorodé síly, které spojuje vědomá či nevědomá snaha zachovat kroužkařské poměry a organizační formy existující před založením strany.

Někteří významní pracovníci dřívějších nejvlivnějších kroužků, kteří nejsou zvyklí na organizační omezení, jež vyžaduje stranická kázeň, mají tendenci ze zvyku směšovat s celostranickými zájmy vlastní kroužkařské zájmy, které s nimi v období kroužků *opravdu* mohly být často totožné; mnozí z těchto pracovníků stanuli v čele boje za kroužkaření proti pevně organizované straně (část bývalé redakce Jiskry, část bývalého organizačního výboru, členové dřívější skupiny Južnyj rabočij⁸ aj.).

Jejich spojenci se stali všichni ti, kdo v teorii nebo v praxi nedodržovali zásady přísného sociáldemokratismu, neboť jejich ideovou individualitu a jejich vliv mohlo zachránit pouze kroužkaření, kdežto od pevně organizované strany jim hrozilo nebezpečí, že se rozplynou nebo ztratí veškerý vliv (ekonomisté, rabočedělovci⁹ aj.). A konečně hlavní kádr opozice vůbec tvoří ti, kdo v naší straně patřili většinou k inteligenci. Ve srovnání s proletariátem je inteligence vždycky individualističtější už vzhledem k základním podmínkám, v nichž žije a pracuje a které jí bezprostředně neumožňují široce sjednocovat síly a bezprostředně se vychovávat při společně organizované práci. Proto se příslušníci inteligence obtížněji přizpůsobují kázni stranického života a ti, kteří nejsou

s to vyrovnat se s tímto úkolem, se přirozeně bouří proti nezbytnému organizačnímu omezení a svou živelnou anarchii povyšují na zásadu boje. Přitom tuto anarchii nesprávně vydávají za úsilí o „autonomii“, za potřebu „snášlivosti“ atd.

Zahraniční část strany, kde kroužky poměrně dlouho přetrvávají, kde se seskupují teoretikové různých názorových odstínů a kde jednoznačně převládá inteligence, tato část strany se nutně musela nejvíc přiklánět ke stanovisku „menšiny“. Proto se tam také záhy stala skutečnou většinou. Naproti tomu Rusko, kde silněji zaznívá hlas organizovaných proletářů, kde i stranická inteligence má s nimi čilejší a užší kontakt a tím je více vychovávána v proletářském duchu, kde obtíže bezprostředního boje silněji nutí člověka uvědomit si, že je nezbytné organizovat práci jednotně — Rusko se energicky postavilo proti kroužkaření a anarchistickým dezorganizátorským tendencím. Jednoznačně se k nim vyslovilo v celé řadě prohlášení výborů a jiných stranických organizací.

Boj se rozvíjel a zostřoval. A kam až dospěl!

Stranický orgán, který se „menšinně“ podařilo uchvátit proti vůli sjezdu a díky osobním ústupkům redaktorů zvolených na sjezdu, se stal orgánem boje proti straně!

Nejméně ze všeho je teď ideovým vůdcem strany v jejím boji proti samoděržaví a buržoazii, nejvíce ze všeho je vůdcem kroužkařské opozice v boji proti principu pevně organizované strany. Na jedné straně si uvědomuje, že jeho základní postoj je z hlediska zájmů strany nepřipustný, a tak usilovně vyhledává skutečné i domnělé neshody, aby ideově zastřel svůj postoj; při vyhledávání neshod se chytá hned jednoho, hned druhého hesla a stále více čerpá materiál u pravého křídla strany — u někdejších odpůrců Jiskry, stále více se s nimi ideově sblíží, restauruje jejich teorie, které strana odvrhla, a vrací ideový život strany k zdánlivě přežitému období zásadové nevyhraněnosti a ideového kolísání. Na druhé straně nová Jiskra

ve snaze oslabit morální vliv většiny strany ještě horlivěji hledá chyby na jejích pracovnících a usvědčuje je z nich. Každý skutečný přehmat obludně zveličuje, vinu za něj se snaží svalovat na celou většinu strany, chytá se každého kroužkařského klepu, každé insinuace, která by odpůrce poškodila, a vůbec se nestará, nejen aby si to ověřila, ale často ani o to, je-li to vůbec pravděpodobné. A tak pracovníci nové Jiskry dospěli až k tomu, že připisují příslušníkům většiny nejen nikdy nespáchané, ale dokonce i nemožné přečiny, a to ne pouze politické (například obviňují ÚV, že násilně rozehnal lidi i organizace), ale i morální (obviňují významné funkcionáře strany z podvodu a z morálního napomáhání podvodu). Dosud nikdy se strana nebrodila v takovém moři špíny, jaké vytvořila v současné polemice zahraniční menšina.

Jak se to všechno mohlo stát?

Způsob jednání každé strany odpovídal základnímu charakteru jejích tendencí. Většina strany se snažila za každou cenu zachovat její jednotu a organizační spojení, a bojovala tedy pouze loajálními stranickými prostředky a v zájmu usmíření nejednou ustoupila. Menšina jednala anarchisticky a vůbec se nesnažila o mír a jednotu ve straně. Každý ústupek učinila nástrojem dalšího boje. Ze všech požadavků menšiny nebyl dosud splněn pouze jediný — vnesení sváru do ústředního výboru strany kooptací násilně mu vnucených členů menšiny — a útoky menšiny se staly ještě zuřivější než kdykoli předtím. Nyní, když menšina ovládla ústřední orgán i radu strany, vůbec se neostýchá využívat pro své kroužkařské zájmy téže kázně, proti níž v podstatě bojuje.

Situace se stala nesnesitelnou, neúnosnou, a dále ji protahovat je přímo zločin.

Za první předpoklad, jak se z ní dostat, považujeme naprostou jasnost a otevřenost ve stranických vztazích. V blátě a mlze se už nenajde správná cesta. Každý stranický směr a každá skupina musí otevřeně a jasně říci,

co si myslí o dnešní situaci ve straně a jak se z této situace chce dostat. S tímto návrhem se také obracíme na všechny soudruhy, na představitele všech názorových odstínů ve straně. Praktické východisko z krize vidíme v neprodleném svolání třetího sjezdu strany. Pouze ten může objasnit situaci, vyřešit konflikty a uvést boj do patřičných mezí. Nebude-li sjezd svolán, můžeme očekávat pouze stupňující se rozklad strany.

Všechny námitky proti svolání sjezdu považujeme za zcela neudržitelné.

Říkají nám, že sjezd povede k rozkolu. Ale proč? Jestliže se menšina nechce vzdát svého anarchismu, jestliže je ochotna připustit spíše rozkol než se podříditi straně, pak už se vlastně od strany odtrhla, a v takovém případě oddalovat nevyhnutelný formální rozkol je víc než nerozumné. Obě strany spoutané jedním řetězem by stále nesmyslněji promarňovaly své síly v malicherném boji a neshodách, morálně by se vyčerpávaly a degenerovaly. My ale možnost rozkolu nepřipouštíme. Před opravdovou silou pevně organizované strany budou anarchistické živly muset kapitulovat, a my se domníváme, že to udělají, protože samostatnou silou se už pro svoji podstatu nemohou stát. Říkají, že je možné smíření bez sjezdu. Ale jaké smíření? Definitivní kapitulace před kroužkařením, kooptování menšiny do ústředního výboru, a tudíž naprostá dezorganizace ústředních institucí. Potom by se strana stala pouze slovem a stranická většina by byla donucena k novému boji. A menšina? Doposud každý vybojovaný ústupek jí posloužil jen jako opěrný bod k dezorganizačnické činnosti; z hlediska menšiny boj dokonce daleko přerostl rámec kooptačnických neshod. Jak potom může zastavit boj? A když ve všem neustoupíme, nezastaví jej tím spíš. Říkají, že sjezd nemůže dosáhnout svého cíle, protože dosud není jasné, o jaké neshody jde. A teď se snad vyjasňují? Není snad zmatek čím dál větší? Neshody se vyjasňují, ale naopak vyhle-

dávají a vytvářejí, a skoncovat s tím může pouze sjezd. Jedině sjezd může vnést naprosté jasno do vztahů mezi směry a silami ve straně, postaví-li bojující strany tváří v tvář a donutí-li je, aby jednoznačně a otevřeně řekly, co chtějí. Menšina však prohlašuje, že sjezd může být zfalšován tím, že se rozpustí organizace. Na to odpovídáme, že je to falešná insinuace, nedoložená jediným faktem. Kdyby fakta existovala, pak by je menšina, která má k dispozici tiskový orgán strany, dokázala náležitě rozhlásit; a protože má v rukou i radu strany, měla by plnou možnost je napravit. Konečně nedávná rezoluce rady^[268] nemluví o podobných faktech v minulosti a jednou provždy zaručuje, že se nevyskytnou ani v budoucnosti. Kdo dnes uvěří nepravděpodobné insinuaci? Obávají se, že sjezd odčerpá příliš mnoho sil a prostředků od pozitivní práce. To je přímo hořký výsměch! Cožpak může něco odčerpat více sil a prostředků než rozbije? Sjezd je nutný! Byl by nutný, i kdyby život strany plynul normálně, protože nastala výjimečná historická chvíle a světové události mohou postavit stranu před nové úkoly. Za dnešní krize ve straně je dvojnásob nutný, abychom se z ní čestně a rozumně dostali, abychom udrželi síly strany a zachovali její čest a důstojnost.

Co musí udělat třetí sjezd pro zastavení rozbrojů a obnovení normálního života strany? Za nejpodstatnější považujeme následující změny, které budeme hájit a prosazovat všemi loajálními prostředky.

I. Předání redakce ústředního orgánu stoupencům stranické většiny. Pro toto předání jsou dostatečné důvody, protože dnešní redakce absolutně není schopna zajistit, aby ústřední orgán reprezentoval zájmy celé strany. Orgán kroužku nemůže a nesmí být orgánem strany.

II. Přesné vymezení vztahů místní zahraniční organizace (Ligy) k celoruskému ústředí, ústřednímu výboru. Nynější postavení Ligy, z níž se stalo druhé ústředí strany a která nekontrolovaně řídí skupiny, jež se k ní přimykají,

a zároveň naprosto ignoruje ústřední výbor — takové postavení je naprosto nenormální a je třeba s ním skoncovat.

III. Zaručit stanovami, aby boj ve straně byl veden stranickými metodami. Že je taková úprava nezbytná, dokazují zkušenosti z boje po sjezdu. Ve stanovách strany je třeba zakotvit právo každé menšiny, aby se tak neustále a neodstranitelné zdroje neshod, nespokojenosti a podrážděnosti svedly ze staré kroužkařské, maloměšťácké záplavy skandálů a nesvárů do dosud neobvyklých kolejí ukázněného a důstojného boje za vlastní přesvědčení. Aby došlo k takovému obratu, je podle našeho názoru nezbytné ponechat menšině jednu (nebo více) publicistickou skupinu s právem zastoupení na sjezdech. Poskytnout široké formální záruky pokud jde o vydávání stranické literatury, která kriticky hodnotí práci ústředních institucí strany. Formálně přiznat výborům právo odebírat (v rámci celostranické přepravy) ty stranické publikace, o které mají zájem. Přesně vymezit, do jaké míry má ústřední výbor právo ovlivňovat personální složení výborů. Považujeme za velmi důležité, aby opatření k vydávání literatury nespokojených soudruhů, která ústřední výbor doporučoval menšině druhého sjezdu, byla zakotvena ve stanovách^[161], aby se tak rozptýlila představa „stavu obležení“, který si vymyslela menšina, a aby nutný vnitrostranický boj byl veden slušnou formou a nebrzdil pozitivní práci.

Nerozvádíme tu naše návrhy podrobně, neboť nepředkládáme návrh stanov, nýbrž jen celkový program boje za jednotu strany. Proto jen stručně nastíníme některé dílčí změny stanov, které by podle našeho názoru bylo třeba udělat; tím si nijak nesvazujeme ruce pro jejich další přepracování na základě nových zkušeností. Je například nezbytné reorganizovat radu strany, protože se v praxi ukázalo, že tato instituce není s to ve své nynější podobě plnit svěřený úkol — koordinovat činnost

ústředních institucí a přísně ji kontrolovat. Musí se stát kolektivním orgánem voleným sjezdem, a ne rozhodčím soudem v osobě pátého, sjezdem voleného člena pro ústřední instituce, které se hájí prostřednictvím svých delegátů. Je také třeba uvážit připomínky stranické kritiky a revidovat první článek stanov v tom smyslu, že se přesněji vymezi hranice strany atd.

Předkládáme tento program boje za jednotu strany a vyzýváme představitele všech ostatních názorových odstínů a všechny stranické organizace, aby jasně vložily své programy, aby mohl být seriózně, důsledně, věcně a plánovitě připravován sjezd. Řeší se otázka života, cti a důstojnosti strany: Existuje strana jako ideová a reálná síla, schopná natolik se rozumně organizovat, aby mohla opravdu vést revoluční dělnické hnutí v naší zemi? Zahraniční menšina celým svým jednáním říká: Neexistuje! A v tomto duchu jedná dále s jistotou a energií, spoléhá na to, že Rusko je daleko, že tamější pracovníci se často střídají, na to, že její vůdcové a publicisté jsou nenahraditelní. Rodí se strana! říkáme my, když vidíme, jak roste politické uvědomění vyspělých dělníků, když vidíme, jak aktivně stranicky pracují výbory. Rodí se strana, získáváme stále více mladých sil, schopných nahradit i oživit staré skupiny publicistů, které ztrácejí důvěru strany. Máme stále více revolucionářů, kteří si cení důsledného zaměření stranického života víc než nějakého kroužku dřívějších vůdců. Rodí se strana a žádné úskoky ani průtahy neodvrátí její rozhodný a konečný rozsudek.

Tyto síly naší strany nám dodávají jistotu, že zvítězíme.
Soudruzi! Tiskněte a rozšiřujte toto svolání!

*Napsáno v první polovině srpna
(podle nového kalendáře) 1904
Otištěno jako leták v srpnu 1904*

*Podle textu brožury Straně,
Ženeva 1904*

P Ě T I Č L E N Ů M
Ú S T Ř E D N Í H O V Ý B O R U

D O R U S K A

18. srpna 1904

Členům ÚV SDDSR Glebovovi, Koňaginovi, Travinskému, Lošaďovi a Osipovovi¹⁰

Dnes jsem dostal prostřednictvím berlínského důvěrníka ústředního výboru zprávu, na čem se usnesli čtyři(?) členové ÚV na své schůzi v Rusku.¹¹ Usnesení nemohu považovat za pravoplatné z těchto důvodů:

1. Prohlášení na začátku rezoluce, že na schůzi byli všichni členové ústředního výboru kromě jednoho (tj. mne), *neodpovídá pravdě*. Po zatčení Vasiljeva a Zvěrjova a po odstoupení Mitrofanova je v ÚV ještě jeden člen — soudruh Osipov. Ukázalo se, že pověsti o jeho odstoupení nejsou pravdivé, soudruh Osipov sám se za člena ústředního výboru považuje. Téhož názoru byl Vasiljev (který mi o tom psal^[65]), Zvěrjov i já. V žádném případě neměli čtyři členové ÚV právo považovat Osipovův odchod za hotovou věc, aniž si ověřili pověsti o jeho domnělém odstoupení. Podotýkám ještě, že ani já, ani ústřední orgán, ani jeden důvěrník ústředního výboru v zahraničí jsme nebyli nikdy oficiálně informováni o Osipovově odstoupení. Osipov však nebyl na schůzi pozván.

2. Mne také nejenže na schůzi nepozvali, ale vůbec mi o ní ani neřekli, nesdělili mi, jaké otázky se budou projednávat. Ústřední výbor má pochopitelně právo rozhodovat většinou hlasů, ale nemůže přijmout pravoplatná usnesení, aniž umožnil všem členům zúčastnit se porady a v případě potřeby vyslovit vlastní názor. Já jsem byl této možnosti zbaven *zcela neoprávněně*.

3. Čtyři členové ústředního výboru neřekli, jaké je jejich stanovisko k úmluvě z 26. května 1904 mezi mnou a Glebovem^{[75]*}, přestože s touto úmluvou a dopisem^{[95]**}, který jsem k tomu napsal, byli se souhlasem Glebova a Zvěrjova všichni členové ústředního výboru seznámeni a požádáni, aby odpověděli přímo mně. Většina ÚV má plné právo majorizovat menšinu, ale rozhodně ne distancovat se od oficiálních interpelací menšiny a přímých otázek, které předložila menšina k projednání.

4. Na podkladě toho, co jsem zde uvedl, žádám čtyři členy ÚV, aby mi okamžitě odpověděli: a) z jakého důvodu nepozvali na schůzi soudruha Osipova, člena ústředního výboru?, b) totéž, pokud jde o mne, c) zda uznávají, že většina kolegia je povinna přijímat obecně platná usnesení pouze tehdy, když byla na poradu přizvána menšina a měla možnost vyslovit se k projednávaným otázkám a přednést vlastní názor?, d) zda uznávají, že jsou povinni věcně odpovědět na všechny problémy nadhozené v úmluvě z 26. května 1904?

5. Protože čtyři členové ústředního výboru informovali ústřední orgán o svém neoprávněně schváleném usnesení (jako by to bylo usnesení celého ÚV), jsem nucen napsat pracovníkům strany, jichž se to poměrně úzce dotýká, o způsobu jednání čtyř členů ústředního výboru.

Člen ÚV *N. Lenin*

*Poprvé otištěno roku 1930
v publikaci Leninskij sbornik XV*

Podle rukopisu

* Viz Sebrané spisy 8, Praha 1982, s. 436—437. *Red.*

** Tamtéž, s. 432—435. *Red.*

DOPIS DŮVĚRNÍKŮM
ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
A ČLENŮM VÝBORŮ SDDSR,
KTEŘÍ SE VYSLOVILI
PRO VĚTŠINU
II. SJEZDU STRANY

Soudruzi! Konflikt v ústředním výboru se natolik vyhrotil, že považuji za svou morální povinnost informovat o něm všechny stoupence většiny II. sjezdu strany. Nutí mě k tomu i neoprávněné jednání čtyř členů ÚV a obava, že bych mohl znovu udělat něco neopatrného a pro stranu škodlivého (jako byl můj odchod z redakce), jestliže se předběžně neporadím se stejně smýšlejícími soudruhy, kteří pracují v místních organizacích, lépe znají skutečnou náladu ve straně a vyhlásili — v praxi, nikoli pouze slovy — boj starému kroužkaření v zahraničí ve jménu mladé strany.

V čem spočívá konflikt v ústředním výboru, je vidět ze čtyř příložených dokumentů: 1. z úmluvy mezi třemi členy ÚV — Glebovem, Zvěřjovem a Leninem — z 26. května 1904^[75]*; 2. z mého dopisu členům ÚV napsaného téhož dne^[95]**; 3. z usnesení^[41], údajně schváleného všemi členy ÚV kromě jednoho; 4. z mého protestu^[105] proti pravoplatnosti tohoto rádoby usnesení.***

Snažně prosím všechny soudruhy, kteří v současném boji ve straně zastávají stejné stanovisko jako já, aby si pozorně pročetli tyto poučné dokumenty a otevřeně, naplno řekli, co si o nich myslí. Já sám se v tisku o těchto otázkách zmiňovat nebudu, alespoň nějaký čas, dokud

* Viz Sebrané spisy 8, Praha 1982, s. 436—437. *Red.*

** Tamtéž, s. 432—435. *Red.*

*** Viz tento svazek, s. 40—41. *Red.*

nejjistím, jaký názor na to mají někteří soudruzi působící v Rusku nebo dokud mě k tomu nedonutí události.

Omezím se na několik dotazů straně, domnívají-li se členové našich organizací, že u nás strana fakticky existuje. 1. Je přípustné, aby ve straně, hodné názvu dělnické strany, existoval ústřední výbor, který zvolila většina a který označuje politiku většiny za „skupinovou“? 2. Mají morální právo na naši důvěru lidé, kteří v březnu říkají v deklaraci¹² jedno a v červenci něco úplně jiného? 3. Lidé, kteří využívají zatčení dvou členů ÚV z většiny, aby pošlapávali zájmy většiny? 4. Lidé, kteří ve jménu boje proti skupinové politice jednájí o konferenci se skupinou menšiny a ignorují většinu? 5. Lidé, kteří se obávají, že sjezd zhodnotí jejich jednání, a proto se odvažují zastrašovat stranu rozkolem, odvažují se „zakazovat“ členům strany jejich elementární právo agitovat pro sjezd? 6. Lidé, kteří jsou tak naivní ve svém nepochopení krize v naší straně, že zcela vážně dokazují „oprávněnost“ ústředního orgánu a dekretují nám jeho „*vysokou úroveň*“? 7. Lidé, kteří se vědomě, proti vůli strany pokoušejí vypudit z ústředního výboru důsledné stoupence většiny strany?

Končím s prosbou, abyste mi na tyto otázky odpověděli a vynasnažili se seznámit se situací i s tímto dopisem všechny aktivní členy strany. Domnívám se, že zatím není třeba tento dopis uveřejňovat.

Člen ÚV *Lenin*

Napsáno 5. (18.) srpna 1904
Poprvé otištěno roku 1930
v publikaci Leninskij sbornik XV

Podle rukopisu

NÁVRH REZOLUCE ŽENEVSKÉ SKUPINY VĚTŠINY

Schůze se plně přiklání k řížské deklaraci¹³, která naprosto správně a zásadně tlumočí názory a politiku stranické většiny na II. sjezdu, a pokládá za nezbytné zaujmout vyhraněné stanovisko k novému kroku ÚV.

Schůze vyslovuje hluboké přesvědčení, že deklarace ÚV¹⁴ (viz 72. číslo Jiskry^[42]) je dalším vítězstvím kroužkaření nad zásadou pevně organizované strany, novou zradou zájmů strany vůbec, novým pokusem rozvrátit ji zanášením přetvářky do vztahů ve straně. Schůze odsuzuje protest podřízeného stranického orgánu proti svolání sjezdu strany a označování agitace pro jeho svolání za škodlivou jako hanebnost, v žádné čestné dělnické straně nevidanou a neslýchanou. Získat od stranické většiny na sjezdu plnou moc a přitom politiku této většiny označovat za politiku skupinovou, mluvit o smíru mezi dvěma soupeřícími stranami a přitom uzavírat vlastní tajné dohody se samozvanými zahraničními představiteli jedné strany, naoko vychvalovat „vysokou úroveň“ stanoviska svých včerejších odpůrců a přitom se pokoušet o smíření odstraněním členů a důvěrníků ÚV, kteří si dovolili takový přestupek, jako je agitace pro sjezd — to všechno jasně dokazuje, že nový ÚV se spolu s ústředním orgánem rozhodl nebrat ve své nové politice stranu na vědomí. Schůze ostře odsuzuje tuto bonapartistickou politiku, vyzývá všechny členy strany k energickému boji proti uzurpaci a přetvářce a požaduje zveřejnění všech protokolů rady^[200, 201] a všech nekonspirativních zpráv o činnosti ústředních institucí.

Schůze vyzývá všechny členy strany, kteří sdílejí zásadové názory většiny, aby podpořili vydavatelství založené soudruhem Bončem-Brujevičem¹⁵ a energicky agitovali pro svolání III. sjezdu.

*Napsáno po 25. srpnu
(7. září) 1904*

*Otištěno poprvé,
podle rukopisu*

DOPIS GLEBOVOVI (V. A. NOSKOVVI)

11. září 1904

Vážený soudruhu!

Znovu opakujete^[150], že přání, abych vstoupil do redakce ústředního orgánu, projevil „ústřední výbor“. Ovšem i já musím znovu opakovat, že je to přinejmenším nepřesné. Když jste oficiálně prohlásil, že známou deklaraci ÚV^[42] schválil jednomyslně celý ústřední výbor s výjimkou jednoho člena, okamžitě (hned 18. srpna 1904) jsem odpověděl^[105], že to není pravda. Deklaraci podepsali tři členové ÚV z bývalých devíti, přičemž tito tři členové zcela neoprávněně ohlásili, že soudruh Osipov není členem ÚV. Soudruh Osipov^[45] mně však písemně sdělil, že se i nadále považuje za člena ústředního výboru. Oznamit, že soudruh z ÚV vystoupil, aniž to s ním bylo předem projednáno, bylo neoprávněné. Oba argumenty, jimiž jste Vy a Vaši dva kolegové odůvodňovali tento neoprávněný postup, jsou naprosto neudržitelné. Odvolávali jste se na to, že soudruh Osipov na předchozí řádné schůzi ústředního výboru oficiálně oznámil, že vystupuje z ÚV. To není pravda, protože koncem května (tj. několik měsíců po této schůzi, která se konala v únoru nebo v březnu) měl ÚV ještě 9 členů; je to potvrzeno v úmluvě z 26. května 1904^[75], kterou podepsali tři členové ÚV, a v dopise přiloženém k této úmluvě^[95]*. Odvolávali jste se na to, že soudruh Osipov se po zmíněné schůzi ústředního výboru stal členem jednoho místního výboru, což je pro člena ÚV nepřijatelné. Na to mně soudruh Osipov^[43]

* Viz Sebrané spisy 8, Praha 1982, s. 432–437. *Red.*

už dříve písemně odpověděl, že odejel pracovat do příslušného místa právě na návrh těch členů ústředního výboru, kteří dnes prohlásili, že odstoupil, a uvedl, že v místě nepracoval jako řádný člen výboru. Ostatně i kdyby bylo podle stanov^[161] nesprávné a nepřipustné, aby člen ústředního výboru pracoval v místním výboru, ještě z toho naprosto nevyplývá, že by se toto porušení stanov dalo napravit jedině odchodem z ústředního výboru, a ne odchodem z místního výboru. Konečně Vy sám jste musel v dopise, který jste mi poslal, přiznat, že schůze tří členů ústředního výboru byla upozorněna, že rezignace soudruha Osipova je sporná. To, že tři členové ÚV tuto spornou otázku řešili za nepřítomnosti Osipova a dokonce ani nevyslechli jeho názor, bylo zjevné a pobuřující bezpráví. Tři členové ÚV ovšem mohli předpokládat, že se k nim připojí rada strany, která je v rukou redakce. Tři členové ÚV se ovšem mohli opírat o úmluvu, kterou se stoupenci menšiny v radě formálně uzavřeli nebo mlčky uznávali. Taková okolnost by však neoprávněnost neodstranila, naopak by ji posílila o prvky politické nepřístojnosti. Tři členové ÚV si počínali stejně neoprávněně, když přijali rezignaci soudruha Travinského, o níž nebyli předem, před schůzí ÚV, všichni jeho členové informováni. Dodnes jste mne nedokázal přesně informovat, komu a kdy byla tato rezignace oznámena. Omezil jste se na odpověď, která se podobá výsměchu: „Zeptejte se ruského kolegia“, „kolegia“ (stále téhož kolegia tří!), od něhož jste právě teď přijel a s nímž já nemám jinou možnost spojení než Vaším prostřednictvím!!

Pokládám tudíž složení ÚV a jeho poslední schůzi (na níž byla přijata „deklarace“^[41]) za nepravoplatné. Měl bych tedy plné právo ponechat Váš návrh, abych vstoupil do redakce ústředního orgánu, bez odpovědi. Chápu jej však jako návrh tří členů strany, a nikoli jako návrh ústředního výboru, a tak považuji za svou povinnost odpovědět a uvést důvody, tím spíše, že se odvoláváte na písemně

vyslovené přání redakce ústředního orgánu, že by mne rádi viděli mezi redaktory.

Domníváte se, že by můj vstup do redakce ústředního orgánu „zabezpečil téměř naprostý mír ve straně, který si tak přeji“. Toto vaše „téměř“ je velmi příznačné! Ano, přeji si mír ve straně, navrhoval jsem mír v tisku v prosinci 1903 ve svém Dopise redakci Jiskry (Proč jsem vystoupil z redakce?)^{[91]*}. Ještě jednou jsem mír oficiálně navrhoval v radě strany v lednu 1904^{[103]**}. Za podmínek, které jsem tehdy kladl jménem většiny, mír přijat nebyl. Poznamenávám, že oproti dnešní módě pronášet o „míru“ pokrytecké fráze a rozumět jím naprosté ustupování menšiny, naprosté ignorování většiny a úplné opomíjení sjezdu, jsem v radě strany zcela jasně ukázal, co si já představuji pod mírem ve straně. Se svým tehdejší kolegou z ústředního výboru jsem v radě otevřeně řekl, že si pod mírem představuji oproštění ideového boje od handrkování o funkce, od svárů a nečestných metod boje. Nechť je ústřední orgán v rukou menšiny a ústřední výbor v rukou většiny — navrhoval jsem tehdy — vyzvěme všechny k zastavení bojkotu, handrkování o funkce a kooptaci a soudružsky diskutujme o našich neshodách a příčinách našich diferencí na sjezdu, učme stranu poctivému a důstojnému rozboru vnitrostranických sporů. Plechanov a Martov se mému návrhu vysmáli. Nedivím se, že schválili hanebné usnesení nezveřejňovat protokoly rady^[267] (přes naléhání menšiny v radě, zejména obou zástupců ústředního výboru) a že se k tomuto usnesení připojili nyní (tajně) tři členové ÚV. Kdo chystá pokrytecký mír, využívá přítom náhod, v životě ruských revolucionářů nevyhnutelných, a vytlačuje z ústředního výboru ty, kdo nesmýšlejí stejně***,

* Viz Sebrané spisy 8, Praha 1982, s. 116—122. Red.

** Tamtéž, s. 132—134. Red.

*** To se týká především soudruha Osipova. Potom samozřejmě i mne, neboť návrh vstoupit do redakce ústředního orgánu se rovná návrhu vystoupit z ústředního výboru.

nutně musí skrývat před členy strany, že se někdo snaží uzavřít včas čestný mír. Naštěstí mám důvody domnívat se, že se tento ubohý úskok zaměřený na oklamání strany nezdaří a že protokoly^[200, 201] rady budou nakonec uveřejněny.

Jakmile redakce, která se zmocnila rady, posměšně odmítla můj návrh na mír, hned jsem prohlásil, že za jediné čestné východisko považuji sjezd. Taktiku menšiny (včetně Plechanova) držet ve svých rukou redakci ústředního orgánu a radu, zastupovat slovy v těchto ústředních institucích zájmy celé strany a současně v praxi mimo sjezd usilovat o reorganizaci ústředního výboru ve prospěch menšiny, takovou taktiku nemohu považovat za čestný boj. Se stoupenci takové taktiky jsem se nikdy nepaktoval a nepovažuji to ani za možné. Kromě toho od ledna zcela vykrytalizoval profil nové Jiskry, tohoto ústředního orgánu pomluv a nesvárů, myšlenkového zmatku a kokeťování s oportunisty, vyrovnávání osobních účtů a vyhledávání neshod. Že je nová Jiskra orgánem kroužku, orgánem nového „směru“, vidí dnes všichni, dokonce sama redakce, která zpočátku brala v ochranu „kontinuitu“, kdežto dnes starou Jiskru soustavně pomlouvá. Vzniká otázka, v jakém smyslu můžeme dnes mluvit o míru. Můžeme-li mír chápat jako očištění ideového boje od kooptačního handrkování, pak jsem nyní ochoten souhlasit s mírem a opakovat návrh, který jsem vyslovil v radě. Máme-li ovšem mírem rozumět zastavení ideového boje, smíření se s linií nebo správněji profilem nové Jiskry, postrádající jakoukoli linii, mohou takový „mír“ navrhopat pouze lidé bezzásadoví, nebo pokrytci, anebo lidé, kteří se dívají na orgány strany jako na potištěný papír (Druckerschwärze — tiskařská čern — tak nazval jeden „smířlivec“ publicistiku nové Jiskry). Jestliže redaktori nové Jiskry, kteří omezili téměř celé své „zásadní“ stanovisko na osobní výpady vůči mé osobě, na pronásledování toho, co nazvali „leninismem“, a na vyhledávání

neshod se mnou, vyslovují nyní přání vidět mne v redakci, dokazují tím jen to, že neberou své výtvary vážně, že celou polemiku vyvolali jen „kvůli kooptaci“ a že jsou ochotni odhodit všechny své nové „zásady“, jakmile kooptace úspěšně dosáhnou. Pokud jde o mne, odmítám jako nedůstojný pouhý návrh, aby většina upustila od stranického boje za svou pozici, od boje za důslednou linii, od boje proti kroužkaření. Vést tento boj společně se zásadovými stoupenci většiny, jejichž počet v Rusku neustále vzrůstá, považuji za své nezadatelné právo a povinnost. Podle mého názoru musíme vést tento boj otevřeně, neboť historie konfliktu je už veřejnosti z $\frac{9}{10}$ známa a další utajování by krizi jen malicherně a nesmyslně protahovalo.

Píšete, že „jistě i mnohé výbory si přejí“, abych vstoupil do nynější redakce Jiskry. S politováním konstatuji, že ani tentokrát vědomě nemluvíte pravdu. Za současných podmínek boje dosud žádný výbor takové přání nevysslovil. Vyslovil je pouze kroužek redaktorů ústředního orgánu a tři členové ústředního výboru, kteří vidí vrchol politické moudrosti v tom, že spolu s menšinou spílají většině a spolu s většinou menšině. Domnívám se, že se musím řídit nikoli vůlí těch či oněch politikářů, ale celé strany, která si sama stanovila i způsob, jak formálně tuto vůli vyjádřit: sjezd. Domnívám se, že vedoucího pracovníka, který na sjezdu zaujal určitou linii a vedl podle ní část strany, si nikdo nemůže vážít, natož brát vážně jeho slova, jestliže přebíhá na stranu svých odpůrců.

Vaše odvolání na „mnohé výbory“ je velice poučné a významné, přestože . . . neodpovídá pravdě. Svědčí o tom, že přece jen máte špetku stranického svědomí a že si uvědomujete, že stranické orgány musejí respektovat vůli strany, když chtějí měnit složení a linii ústředních institucí. Kdyby Vám Vaše komplikované stanovisko nebránilo uvědomit si to, snadno byste pochopil, že skutečně poznat skutečné přání skutečně mnoha výborů je možné

pouze na sjezdu. Jestliže však Vaše odvolávání na „mnohé výbory“ obsahuje špetku stranického svědomí, pak zároveň toto odvolávání nad slunce jasněji svědčí o tom, že nemáte čisté svědomí: bojíte se sjezdu víc než ohně, protože si uvědomujete do nebe volající rozpor mezi svou dobrodružnou politikou a vůlí strany.

Můj celkový názor, že Vaše snahy o smíření jsou pokrytecké, plně potvrzují další skutečnosti. Tři členové ústředního výboru se nyní kochají „vysokou úroveň“ ústředního orgánu, zatímco v březnu *litiž* tři členové ÚV dávali dohromady prohlášení^[32], v němž s politováním konstatovali, že někteří straničtí publicisté (většina dnešní redakce ústředního orgánu) propadli oportunistu. Tito tři členové ÚV mluví o „míru“, ale zároveň rozpouštějí jižní byro (sbor důvěrníků ÚV)¹⁶ za to, že v něm pracovali stoupenci většiny, kteří si troufali agitovat pro sjezd. Tři členové ústředního výboru mluví o smíření dvou bojujících stran, a přitom svolávají konferenci se zástupci jedné strany, zatímco druhou ignorují. Toto soukromé, privátní paktování, které se dotýká eminentních zájmů celé strany a přitom se před ní tak pečlivě utajuje, ačkoli není nutné cokoli konspirativně utajovat, stranu nesmírně rozvrací. Kolik vzájemné nedůvěry a podezíravosti tyto machinace za zády strany vnášejí do celého stranického života! Právě dnes mi píše z Ruska jeden soudruh, co se o těchto machinacích povídá. V menšině vznikly tři skupiny, říká se ve stranických kruzích; jedna skupina požaduje především kooptaci Dana a Trockého do ústředního výboru a o ničem jiném nechce ani slyšet; druhá skupina souhlasí se svoláním konference; třetí se spokojuje s pouhou deklarací ústředního výboru. K této části patří stoupenci skupiny Južnyj rabočij (kteří zcela správně vidí v založení populárního orgánu pouhé zamaskované obnovení listu Južnyj rabočij, zastaveného sjezdem)^[239]. Nevím, co je na těchto stranických povídkách pravdy. Že se však menšina skládá z různorodých

skupin, že se například soudruh Bruker pravděpodobně vůbec neúčastní „ultimát“ menšiny a všech kooptačních nesvárů a že skupina Južnyj rabočij má značně svérázné názory — to všechno jsou fakta všeobecně známá každému, kdo prostudoval náš stranický sjezd. Což opravdu nevíte, jak ponižující je toto handrkování jednotlivých skupin, prováděné za zády strany? Můžete se pak divit, že pokrytectví tří členů ústředního výboru vzbuzuje vůči nim naprostou nedůvěru většiny, která se distancuje od všech těchto machinací? Lze se pak divit, že „mír“, zahájený rozpouštěním skupin agitujících pro sjezd, je chápán jako předehra k soustavnému klamání stranického veřejného mínění? Že se většina domnívá, že se ústřední výbor dohodl s ústředním orgánem (a tudíž i s radou) o násilném dosazení menšiny do výborů, o tom, že nebudou zveřejněny rezoluce většiny (petrohradská a jekaterinoslavská rezoluce jsou zadržovány už několik měsíců) atd. atd.?

Doufám, že teď pochopíte, proč za dané situace ve straně nemůže být o mém vstupu do redakce ústředního orgánu ani řeč.

Vaše prohlášení, že jsem se „zdržel“ při hlasování o kooptaci tří členů do ÚV, *neodpovídá pravdě*. Kategoricky protestuji proti tomu, aby „volby“ byly uznány za „provedené“. To je nová svévole. Tři členové ústředního výboru jsou *všichni povinni* přešetřit můj protest a *teprve potom* vytyčit otázku kooptace. Podle stanov musí být kooptace jednomyslná; já jsem k ní souhlas nedal. Bez projednání celé věci v radě nemůže být tudíž o pravoplatnosti kooptace ani řeč. O usnesení rady (jestliže tam neoprávněně projednáte záležitost kooptace dřív, než všichni členové ÚV přezkoumají složení ústředního výboru) a o protokolu rady^[201] musím být informován.

Vaše politování nad tím, že jsme se nesetkali, nesdílím. Po Vašich machinacích týkajících se soudruha Osipova a po tom, jak jste se zachoval k danému slovu (úmluva z 26. května 1904^[75]), si nepřeji udržovat s Vámi žádné styky kromě čistě oficiálních a výlučně písemných.

Člen ÚV *N. Lenin*

*Otištěno v poněkud zkráceném znění
roku 1904 v brožuře
N. Šachov, Borba za sjezd,
Ženeva*

Podle rukopisu

PŘEDMLUVA
K BROŽUŘE N. ŠACHOVA
BOJ O SJEZD

Předmluva

V brožuře, kterou čtenáři předkládáme, jsme se snažili uvést pokud možno všechny materiály charakterizující stanovisko různých místních organizací naší strany k současné krizi ve straně. Některé dokumenty jsou převzaty z Jiskry, kde už byly uveřejněny, některé se přetiskují přímo z rukopisu; čtenář nesmí zapomínat, za jakých podmínek byly rukopisy dodávány a že se tudíž do nich musela někdy vloudit chyba nebo vynechávka.

Obsah uveřejňovaných materiálů se točí kolem jednoho ústředního bodu, a to kolem boje za pevně organizovanou stranu proti kroužkaření, kolem boje o sjezd. Zpočátku to byl boj o druhý sjezd strany, o uznání a poctivé respektování jeho usnesení, později boj o třetí sjezd jako jedině, strany důstojné východisko ze současné neúnosné situace. Boj nynějších ústředních institucí strany proti svolání třetího sjezdu jsme se také snažili ukázat na podkladě doložených faktů co nejúplněji.

Dokumenty jsme pouze seřadili (podle možnosti) chronologicky a připojili jsme k nim velmi stručné vysvětlivky, ukazující souvislost mezi dokumenty. Komentáře přenecháváme další publicistice. Holá fakta o boji za sjezd mluví sama za sebe a jejich prostudování pomůže všem udělat si samostatný úsudek o našem vnitrostranickém boji.

*Napsáno před 7. (20.) zářím 1904
Otištěno roku 1904 v brožuře
N. Šachov, Borba za sjezd,
Ženeva*

Podle rukopisu

KROK VPŘED, DVA KROKY VZAD

ODPOVĚĎ N. LENINA
ROSE LUXEMBURGOVÉ¹⁷

Článek soudružky Rosy Luxemburgové ve 42. a 43. čísle listu *Die Neue Zeit*¹⁸ je kritickým rozborem mé ruské knihy o krizi v naší straně.* Musím poděkovat německým soudruhům za to, jak pozorně sledují naši stranickou literaturu, za jejich snahu seznámit s touto literaturou německou sociální demokracii, ale jsem nucen upozornit, že článek Rosy Luxemburgové neseznamuje čtenáře *Die Neue Zeit* s mou knihou, nýbrž s něčím jiným. Uvidíme to na následujících příkladech. Soudružka Luxemburgová například říká, že se v mé knize zřetelně a jasně projevila tendence „na nic se neohlížejícího centralismu“. Soudružka Luxemburgová se tedy domnívá, že hájím jeden organizační systém proti nějakému jinému. Ve skutečnosti tomu tak není. V celé knize, od první do poslední stránky, obhajuji elementární zásady kteréhokoli systému kterékoli myslitelné stranické organizace. Ve své knize nerozobírám rozdíly mezi tím či oním organizačním systémem, ale to, jakým způsobem je třeba ten který systém podpořovat, kritizovat a napravovat, aniž by to bylo v rozporu se zásadami strany. Rosa Luxemburgová říká dále, že „podle jeho (Leninova) názoru je v pravomoci ústředního výboru organizovat všechny místní výbory strany“. To ve skutečnosti není pravda. Můj názor na tuto otázku může být dokumentárně doložen návrhem stanov stranické organizace, který jsem předložil. V tomto návrhu

* Viz *Sebrané spisy* 8, Praha 1982, s. 203–431. *Red.*

není ani slovo o právu organizovat místní výbory. Komise pro vypracování návrhu stanov^[161], zvolená na sjezdu strany, toto právo do stanov zahrnula a sjezd strany návrh komise schválil. Mimo mne a ještě jednoho stoupence většiny byli však do komise zvoleni tři představitelé menšiny stranického sjezdu, takže v komisi, která přiznala ústřednímu výboru právo organizovat místní výbory, získali převahu právě moji tři odpůrci. Soudružka Rosa Luxemburgová tu zaměnila dvě různé skutečnosti. Za prvé zaměnila můj organizační návrh jednak s pozměněným návrhem komise, jednak se stanovami, které schválil sjezd strany; za druhé zaměnila obhajobu určitého požadavku určitého článku stanov (není vůbec pravda, že jsem se při této obhajobě na nic neohlížel, protože na plennárním zasedání jsem proti pozměňovacímu návrhu komise nic nenamítal) s obhajobou teze („ultracentralistické“, není-liž pravda?), že stanovy přijaté na sjezdu musí být dodržovány do té doby, dokud nebudou na příštím sjezdu změněny. Tuto tezi („ryze blanquistickou“, jak čtenář snadno rozpozná) jsem opravdu ve své knize hájil a „na nic jsem se neohlížel“. Soudružka Luxemburgová říká, že podle mne „je ústřední výbor jediným aktivním jádrem strany“. To vůbec není pravda. Nikdy jsem to netvrdil. Naopak moji oponenti (menšina II. sjezdu strany) mne ve svých člancích obviňovali, že nedostatečně hájím nezávislost a samostatnost ÚV a že jej příliš podřizují redakci ústředního orgánu v zahraničí a radě strany. Na toto obvinění jsem ve své knize odpověděl, že když stranická většina měla v radě strany převahu, nikdy se nepokoušela omezit samostatnost ÚV; ale stalo se tak okamžitě, jakmile se rada strany stala nástrojem boje v rukou menšiny. Soudružka Rosa Luxemburgová říká, že v ruské sociální demokracii nikdo nepochybuje o nutnosti jednotné strany a že celý spor se točí jen kolem otázky větší či menší centralizace. To ale není vůbec pravda. Kdyby si soudružka Luxemburgová dala práci a sezná-

mila se s rezolucemi mnoha místních výborů strany, které tvoří většinu, snadno by pochopila (vyplývá to ostatně také z mé knihy), že spor se u nás vedl hlavně o to, má-li ústřední výbor a ústřední orgán reprezentovat linii většiny stranického sjezdu nebo ne. O tomto „ultracentralistickém“ a „ryze blanquistickém“¹⁹ požadavku se vážená soudružka nezmiňuje ani slovem; raději horlí proti mechanickému podřizování části celku, proti otrocké pokoře, proti slepé podřízenosti a jiným hrůzám. Jsem velmi vděčen soudružce Luxemburgové za objasnění duchaplné myšlenky, že otrocká pokora straně škodí, ale rád bych věděl, považuje-li za normální, přípustné a viděla-li vůbec v některé straně, že by v ústředních orgánech, které se nazývají stranickými, měla převahu menšina stranického sjezdu? Soudružka Rosa Luxemburgová mi připisuje myšlenku, že v Rusku už existují všechny předpoklady pro vytvoření velké a vysoce centralizované dělnické strany. Opět věcná nesprávnost. Nikde ve své knize jsem tuto myšlenku nevyslovil a ani na ni nepomyslel. Teze, kterou jsem vytyčil, znamenala a znamená něco jiného. Zdůrazňoval jsem totiž, že už existují všechny předpoklady k tomu, aby byla respektována usnesení stranického sjezdu, a že je už dávno pryč doba, kdy bylo možné nahrazovat stranický kolektivní orgán soukromým kroužkem. Uváděl jsem důkazy, že někteří akademizující teoretikové v naší straně byli nedůslední a kolísali a že nemají nejmenší právo svádět svou neukázněnost na ruského proletáře. Ruští dělníci se už nejednou při různých příležitostech vyslovili pro dodržování usnesení sjezdu strany. Je přímo směšné, prohlašuje-li soudružka Luxemburgová podobný názor za „optimistický“ (neměl by spíš být pokládán za „pesimistický“?) a ani slůvkem se přitom nezmiňuje o skutečné podstatě mé teze. Soudružka Luxemburgová říká, že vychvaluji výchovný význam továrny. To není pravda. Ne já, nýbrž můj odpůrce^[120] tvrdil, že si představuji stranu jako továrnu. Náležitě jsem se mu

vysnál a na podkladě jeho slov jsem dokázal, že směšuje dvě různé stránky tovární kázně, což se bohužel stalo i sou-družce R. Luxemburgové.*

Soudružka Luxemburgová říká, že jsem prý svou defi-nicí revolučního sociálního demokrata jako jakobína, spja-tého s organizací třídně uvědomělých dělníků, charak-terizoval svůj názor důvtipněji, než by to dokázal kdokoli z mých oponentů. Opět věcná nesprávnost. O jakobinismu jsem nemluvil první já, nýbrž P. Axelrod^[2]. Axelrod první srovnával rozeskupení v naší straně s rozeskupení-mi z dob Velké francouzské revoluce. Já jsem pouze po-znamenal, že toto srovnání je přípustné jen v tom smyslu, že rozdělení současné sociální demokracie na revoluční a oportunistickou odpovídá do určité míry rozdělení na stoupence Hory a Girondy.²⁰ Podobného srovnání často užívala stará Jiskra²¹, uznaná sjezdem strany. Tím, že stará Jiskra uznávala právě toto dělení, bojovala proti oportunistickému křídlu naší strany, proti zaměření ča-sopisu *Rabočeje dělo*. Rosa Luxemburgová tu zaměňuje *poměr* mezi dvěma revolučními směry 18. a 20. století je-jich ztotožňováním. Říkám-li například, že Klein Scheidegg se má k Jungfrau jako dvouposchoďový dům k čtyř-poschoďovému, ještě to neznamená, že ztotožňuji čtyř-poschoďový dům s Jungfrau. Soudružka Luxemburgová úplně pustila ze zřetele věcnou analýzu různých směrů v naší straně. A právě této analýze, která se opírá o pro-tokol našeho stranického sjezdu^[12], věnuji víc než polo-vinu své knihy a v úvodu^[102] na to zvláště upozorňuji. Rosa Luxemburgová chce mluvit o současné situaci v naší straně, ale úplně přitom ignoruje náš stranický sjezd, který vlastně položil opravdový základ naší strany. Je třeba říci, že je to odvážný čin. Tím odvážnější, že moji odpůrci, jak na to stokrát ve své knize poukazují, ignorují

* Viz ruskou brožuru *Naše nedorozumění*^[160], článek Rosa Luxemburgová proti Karlu Marxovi^[5].

sjezd naší strany, a právě proto postrádají všechna jejich tvrzení jakýkoli věcný základ.

Stejnou zásadní chybu dělá i soudružka Rosa Luxemburgová. Opakuje jen prázdné fráze a vůbec se nenamáhá ujasnit si jejich konkrétní smysl. Vymýšlí si různé strašáky, aniž zkoumá skutečnou podstatu sporu. Připisuje mi povšechnosti, všeobecně známé zásady a úvahy, absolutní pravdy a snaží se pomlčet o pravdách relativních, které se zakládají na zcela konkrétních faktech a jimiž jedině operují. A ještě si stěžuje na šablonovitost a odvolává se přitom na Marxovu dialektiku. Ale právě v článku vážené soudružky jsou samé vymyšlené šablony, právě její článek je v rozporu s abecedou dialektiky. Tato abeceda říká, že žádná abstraktní pravda neexistuje, pravda je vždycky konkrétní. Soudružka Rosa Luxemburgová velkomyslně ignoruje konkrétní fakta našeho stranického boje a velkodušně deklamuje o otázkách, o nichž nelze vážně diskutovat. Uvedu poslední příklad z druhého článku soudružky Luxemburgové. Cituje má slova, že to či ono znění organizačních stanov může být víceméně ostrou zbraní boje proti oportunistu.* O jakých formulacích jsem mluvil ve své knize a o jakých formulacích jsme všichni mluvili na sjezdu strany, o tom se Rosa Luxemburgová ani slovem nezmiňuje. Jakou polemiku jsem vedl na sjezdu strany, proti komu jsem vytyčoval své teze, to soudružku vůbec nezajímá. Místo toho mi dělá celou přednášku o oportunistu . . . v parlamentárních zemích!! Avšak o všech zvláštních, specifických odrůdách oportunistu, o jeho ruských podobách, o nichž se zmiňuji ve své knize, o tom v jejím článku nenajdeme ani slovo. Závěr, který vyplývá ze všech těchto nanejvýš duchaplných úvah, zní: „Stanovy strany by neměly být samy o sobě (?? pochop, kdo můžeš) nějakou zbraní proti oportunistu, ale pouze velmi účinným vnějším prostředkem k prosazování rozho-

* Viz Sebrané spisy 8, Praha 1982, s. 276—277. *Red.*

dujícího vlivu fakticky existující revoluční proletářské většiny strany“. Naprosto správně. Ovšem jak vznikla fakticky existující většina v naší straně, o tom se Rosa Luxemburgová nezmiňuje; a právě o tom mluvím ve své knize. Mlčí i o tom, jaký vliv jsme pomocí tohoto velmi účinného vnějšího prostředku prosazovali já a Plechanov. Mohu jen dodat, že jsem nikdy a nikde neřekl takový nesmysl, že stanovy strany jsou zbraní „samy o sobě“.

Na takový způsob výkladu mých názorů by bylo nejspравnějši odpovědět uvedením konkrétních faktů z našeho stranického boje. Potom by bylo každému jasné, v jak ostrém rozporu jsou konkrétní fakta s povšechnostmi a abstraktními šablonami soudružky Luxemburgové.

Naše strana byla založena na jaře 1898 v Rusku na sjezdu představitelů několika ruských organizací²². Byla nazvána Sociálně demokratická dělnická strana Ruska. Ústředním orgánem strany se stal list *Rabočaja gazeta*²³. Zahraničním reprezentantem strany se stal Svaz ruských sociálních demokratů v zahraničí²⁴. Záhy po sjezdu policie pozatýkala ústřední výbor strany. *Rabočaja gazeta* přestala po dvou číslech vycházet. Celá strana se změnila v beztvary konglomerát místních organizací strany (nazývajících se výbory). Jediným poutem, které spojovalo tyto místní výbory, bylo pouto ideové, čistě duchovní. Nutně muselo opět nastat období neshod, kolísání a rozkolů. Příslušníci inteligence, jichž je v naší straně mnohem víc než v západoevropských stranách, se nadchli pro marxismus jako pro novou módu. Toto nadšení velmi brzo postoupilo místo jednak otrockému podléhání buržoazní kritice Marxe, jednak čistě odborovému dělnickému hnutí (stávkáření — „ekonomismus“). Neshody mezi intelektuálským oportunistickým a proletářským revolučním směrem způsobily rozkol v zahraničním Svazu. List *Rabočaja mysl* a zahraniční časopis *Rabočeje dělo*²⁵ byly (*Rabočeje dělo* poněkud méně) mluvčími „ekonomismu“, snižovaly význam politického boje a popíraly prvky buržoazní de-

mokracie v Rusku. „Legální“ kritikové Marxe, pánové Struve, Tugan-Baranovskij, Bulgakov, Berdajev a jiní, šli ostře doprava. Nikde v Evropě se nesetkáváme s tím, že by bernsteinismus²⁶ tak rychle dospěl k svému logickému konci, k vytvoření liberální frakce, jako tomu bylo u nás v Rusku. U nás začal pan Struve „kritikou“ ve jménu bernsteinismu a skončil založením liberálního časopisu *Osvobožděnije*²⁷, liberálního v evropském slova smyslu. Plechanova a jeho přátelé, kteří vystoupili ze zahraničního Svazu, podpořili zakladatelé *Jiskry* a *Zarje*²⁸. Tyto dva časopisy vedly (o tom slyšela cosi i soudružka Rosa Luxemburgová) „skvělou tříletou kampaň“ proti oportunistickému křídlu strany, kampaň sociálně demokratické „Hory“ proti sociálně demokratické „Girondě“ (to je výraz staré *Jiskry*), kampaň proti časopisu *Rabočeje dělo* (proti soudruhům Kričevskému, Akimovovi, Martynovovi a jiným), proti židovskému *Bundu*²⁹, proti ruským organizacím, které se nadchly tímto směrem (především proti petrohradské takzvané *Dělnické organizaci*³⁰ a voroněžskému výboru³¹).

Bylo čím dál jasnější, že čistě ideové spojení mezi výbory už nestačí. Stále palčivěji vyvstávala potřeba vytvořit opravdu stmelenou stranu, tj. uskutečnit to, co bylo v roce 1898 pouze naznačeno. Koncem roku 1902 byl konečně vytvořen organizační výbor, jehož úkolem bylo svolat II. sjezd strany³². Členem tohoto organizačního výboru, který vytvořila hlavně ruská organizace *Jiskra*, se stal také zástupce židovského *Bundu*. Na podzim 1903 se konečně konal II. sjezd, který skončil jednak formálním sjednocením strany, jednak jejím rozštěpením na „většinu“ a „menšinu“. Toto rozdělení před sjezdem strany neexistovalo. A jen podrobná analýza boje na sjezdu strany může vysvětlit, proč k rozdělení došlo. Bohužel stoupenci menšiny (mezi nimi i soudružka Luxemburgová) se této analýze úzkostlivě vyhýbají.

Ve své knize, kterou soudružka Luxemburgová tak svě-
rázně prezentovala německým čtenářům, podrobně roze-
bírám na více než sto stránkách sjezdový protokol (který
má 400 stran). Tato analýza mě vedla k tomu, že jsem
rozdělil delegáty, nebo lépe řečeno hlasy (měli jsme de-
legáty s jedním nebo dvěma hlasy) na čtyři základní
skupiny: na 1. většinové jiskrovce (stoupenci linie staré
Jiskry) — 24 hlasů, 2. menšinové jiskrovce — 9 hlasů,
3. střed (posměšně nazývaný také „bláto“) — 10 hlasů
a konečně 4. protijiskrovce — 8 hlasů, celkem 51 hlasů.
Rozebírám podíl těchto skupin při *všech* hlasováních na
sjezdu strany a dokazuji, že ve všech otázkách (progra-
mových, taktických i organizačních) byl sjezd strany
dějištěm boje jiskrovců s protijiskrovci, za různého kolí-
sání „bláta“. Každému, kdo jen trochu zná dějiny naší
strany, musí být jasné, že jinak tomu ani nemohlo být.
Všichni stoupenci menšiny (včetně Rosy Luxemburgové)
však před tímto bojem cudně klopi oči. Proč? Vždyť
právě tento boj ukazuje, jak veskrze falešné je dnešní
politické stanovisko menšiny. Během celého boje na sjez-
du strany jiskrovci v desítkách otázek, při desítkách hla-
sování bojovali s protijiskrovci a „blátem“, které se k pro-
tijiskrovcům přiklánělo tím rozhodněji, čím konkrétnější
otázka se řešila, čím pozitivněji určovala hlavní smysl
sociálně demokratické práce, čím reálněji se snažila uplat-
nit v praxi pevné plány staré Jiskry. Protijiskrovci (hlavně
soudruh Akimov a vždycky se s ním ztotožňující delegát
petrohradské Dělnické organizace soudruh Bruker, téměř
vždycky soudruh Martynov a 5 delegátů židovského
Bundu) nechtěli uznat linii staré Jiskry. Byli pro staré
samostatné organizace, hlasovali proti jejich podřízení
straně, proti jejich splynutí se stranou (incident s orga-
nizačním výborem³³, rozpuštění skupiny Južnyj rabočij^[239],
jedné z velmi důležitých skupin „bláta“ atd.). Brojili
proti stanovám vypracovaným v duchu centralismu (14.
zasedání sjezdu) a obviňovali tehdy *všechny* jiskrovce, že

chtějí zavést „organizovanou nedůvěru“, „výjimečný zákon“ a jiné hrůzy. *Všichni* jiskrovci bez výjimky se tomu tehdy smáli; je pozoruhodné, že soudružka Rosa Luxemburová bere dnes všechny tyto výmysly vážně. V naprosté většině otázek zvítězili jiskrovci; na sjezdu měli převahu, což je ostatně jasně vidět ze zmíněných číselných údajů. Ovšem v druhé polovině sjezdových zasedání, kdy se řešily méně důležité otázky, zvítězili protijiskrovci — někteří jiskrovci totiž hlasovali s nimi. Tak tomu bylo například v otázce rovnoprávnosti všech jazyků v našem programu; v této otázce se protijiskrovcům téměř podařilo rozbít komisi pro vypracování programu a prosadit svoji formulaci. Stejně tomu bylo i v otázce prvního článku stanov, kdy protijiskrovci společně s „blátem“ prosadili Martovovu formulaci. Podle této formulace jsou považováni za členy strany nejen členové stranické organizace (takové znění jsme obhajovali já a Plechanov), ale také všichni, kdo pracují pod kontrolou stranické organizace.*

Totéž se stalo při volbě ústředního výboru a redakce ústředního orgánu. Čtyřicet jiskrovců vytvořilo semknutou většinu; prosadili dávno zamýšlený plán obnovení redakce: ze šesti starých redaktorů byli zvoleni tři; menšinu vytvořilo 9 jiskrovců, 10 členů středu a 1 protijiskrovec (ostatní — 7 protijiskrovců, zástupci židovského Bundu a skupina Rabočeje dělo — opustili sjezd už dříve). Tato menšina byla s volbami tak nespokojena, že se rozhodla při dalších volbách nehlasovat. Soudruh Kautsky^[57] zcela správně viděl v obnovení redakce hlavní příčinu

* Soudruh Kautsky se vyslovil pro Martovovu formulaci. Sledoval přitom hledisko účelnosti. Za prvé tento bod se neprojednával na našem stranickém sjezdu z hlediska účelnosti, nýbrž ze zásadního hlediska. Tak postavil otázku Axelrod. Za druhé soudruh Kautsky se mýlí, domnívá-li se, že za ruského policejního režimu existuje tak velký rozdíl mezi příslušností k stranické organizaci a mezi pouhou prací pod kontrolou takové organizace. Za třetí je velice chybné srovnávat současnou situaci v Rusku se situací v Německu za výjimečného zákona proti socialistům³⁴.

boje, který poté následoval. Avšak jeho názor, že jsem (sic!) „vyloučil“ tři soudruhy z redakce, lze vysvětlit pouze tím, že o našem sjezdu vůbec nic neví. Za prvé, nezvolení přece vůbec není totéž co vyloučení, a já jsem pochopitelně neměl na sjezdu právo kohokoli vylučovat; a za druhé, jak se zdá, soudruh Kautsky ani netuší, že koalice protijiskrovců, středu a nevelké části stoupenců Jiskry také měla politický význam a nemohla neovlivnit výsledek voleb. Kdo nechce zavírat oči před tím, k čemu došlo na našem sjezdu, musí pochopit, že naše nové rozdělení na menšinu a většinu je pouze variantou starého rozdělení na proletářské revoluční a intelektuálské oportunistické křídlo naší strany. To je fakt, který se nedá oddiskutovat ani obejít žádným výsměchem.

Bohužel zásadní význam tohoto rozkolu byl po sjezdu zatemněn nesváry kvůli kooptaci. Menšina totiž nechtěla pracovat pod kontrolou ústředních institucí, nebudou-li tři staří redaktoři opět kooptováni. Tento boj trval dva měsíce. Prostředkem boje byl bojkot a dezorganizace strany. Dvanáct výborů (ze čtrnácti, které se k této otázce vyslovily) ostře odsoudilo tyto metody boje. Menšina dokonce nepřijala náš návrh (který vyšel ode mne a Plechanova) a odmítla vyslovit svůj názor v Jiskře. Na sjezdu Zahraniční ligy to došlo tak daleko, že členové ústředních orgánů byli zasypáni osobními urážkami a nadávkami (samovládci, byrokrati, četníci, lháři atd.). Byli obviňováni, že potlačovali osobní iniciativu a chtěli zavést bezvýhradnou poslušnost a slepou podřízenost atd. Plechanovy snahy kvalifikovat takový způsob boje menšiny jako anarchismus se minuly cílem. Po tomto sjezdu vystoupil Plechanov se svým převratným článkem Co nedělat^[183] (v 52. čísle Jiskry), který byl namířen proti mně. V článku říkal, že boj proti revizionismu nemusí vždycky znamenat boj proti revizionistům; všem bylo jasné, že tím má na mysli naši menšinu. Dále říkal, že někdy by se ani nemělo bojovat proti anarchickému individualismu, který je tak

hluboce zakořeněn v ruském revolucionáři; určité ústupky jsou někdy lepším prostředkem k tomu, abychom si jej podřídili a vyvarovali se rozkolu. Vystoupil jsem z redakce, protože jsem s takovým názorem nemohl souhlasit, a do redakce byli kooptováni redaktori z menšiny. Následoval boj o kooptaci do ústředního výboru. Můj návrh uzavřít mír za podmínky, že menšině zůstane ústřední orgán a většině ústřední výbor, nebyl přijat. Boj se táhl, bojovalo se „zásadově“ proti byrokratismu, ultracentralismu, formalismu, jakobinismu, schweitzerismu (mne totiž nazývali ruským Schweitzerem) a proti jiným hrůzám. Všem těmto obviněním jsem se ve své knize vysmál a konstatoval jsem, že jsou to buď obyčejné nesváry kolem kooptace, nebo (když už by měly být považovány za „zásady“) pouhé oportunistické, girondistické fráze. Dnešní menšina opakuje pouze to, co soudruh Akimov a ostatní proslulí oportunisté namítali na našem sjezdu proti centralismu, který hájili všichni stoupenci staré Jiskry.

Ruské výbory byly pobouřeny tím, že se z ústředního orgánu stal orgán privátního kroužku, orgán kooptačních nesvárů a stranických klepů. Byla přijata spousta rezolucí, ostře odsuzujících tento stav. Pouze takzvaná petrohradská Dělnická organizace, o níž jsme se už zmiňovali, a voroněžský výbor (stoupenci směru soudruha Akimova) vyslovily *zásadní* spokojenost s linií nové Jiskry. Hlasů požadujících svolání III. sjezdu bylo stále více.

Čtenář, který si dá práci a prostuduje původní prameny o našem stranickém boji, snadno pochopí, že výroky soudružky Luxemburgové o „ultracentralismu“, o nutnosti postupné centralizace atd. znamenají konkrétně a prakticky výsměch našemu sjezdu a jsou abstraktně a teoreticky (dá-li se tu mluvit o teorii) přímou vulgarizací marxismu, překroucením skutečné Marxovy dialektiky atd.

Poslední fáze našeho stranického boje se vyznačuje tím, že členové většiny byli částečně vyloučeni z ÚV^[41], částečně zneškodněni, zbaveni vlivu. (Stalo se to díky změ-

nám ve složení ÚV⁸⁶ atd.) Rada strany (která se po ko-optaci starých redaktorů také dostala do rukou menšiny) a dnešní ústřední výbor odsoudily veškerou agitaci pro svolání III. sjezdu a začínají uzavírat osobní dohody a vyjednávat s některými členy menšiny. Organizace, jako je například kolegium důvěrníků (zmocněnců) ÚV, které si dovolily spáchat takový zločin, jako je agitace pro svolání sjezdu, byly rozpuštěny.³⁶ Rada strany a nový ústřední výbor vyhlásily boj proti svolání III. sjezdu na celé frontě. Většina na to odpověděla heslem Pryč s bonapartismem!^[158] (tak byla nazvána brožura soudruha Galjorky, který vystupuje jménem většiny). Objevuje se stále více rezolucí, v nichž jsou stranické instituce bojující proti svolání sjezdu označovány za protistranické a bonapartistické. Jak licoměrné byly všechny řeči menšiny proti ultracentralismu a pro autonomii, je jasně vidět z toho, že o novém vydavatelství většiny, které jsem založil s jedním soudruhem (byla tam vytištěna zmíněná brožura soudruha Galjorky a některé jiné), bylo řečeno, že stojí mimo stranu. Protože stránky Jiskry jsou pro většinu téměř uzavřeny, má většina jedinou možnost propagovat své názory v novém vydavatelství. A přesto, nebo správněji právě proto, učinila rada strany zmíněné usnesení z čistě formálního důvodu, že naše vydavatelství nezplnomocnila žádná organizace strany.

Je zbytečné mluvit o tom, jak je dnes zanedbávána pozitivní práce, jak silně klesla prestiž sociální demokracie a jak hluboce je celá strana demoralizována tím, že jsou ignorována všechna usnesení a všechny volby II. sjezdu a že stranické instituce odpovědné straně vedou boj proti svolání III. sjezdu.

OZNÁMENÍ O VYTVOŘENÍ BYRA VÝBORŮ VĚTŠINY³⁷

NÁVRH

Krise ve straně se donekonečna protahuje a je stále obtížnější ji vyřešit. Stoupenci většiny už několikrát vysvětlovali v tisku své názory na příčiny krize a ukazovali, jak se z ní dostat. V prohlášení dvaadvaceti^{[80]*}, které podpořilo několik výborů (oděský^[243], jekatěrinoslavský^[224], nikolajevský^[237], rižský^[251], petrohradský^[247], moskevský výbor^[235] a Kavkazský svaz^[227]), deklarace devatenácti³⁸ i představitelé většiny v zahraničí, je důkladně a přesně vyložen program většiny. Každému, kdo je alespoň trochu obeznámen s průběhem krize a komu jen trochu záleží na cti a dobrém jménu strany, je už dávno jasné, že není jiné východisko než sjezd strany. Dnes však nová deklarace části ústředního výboru^[41] a nová usnesení rady strany^[270] ještě více zotřívají neshody ve straně. Členové ÚV, kteří přešli na stranu menšiny, nejhrubším způsobem porušují práva těch členů ÚV, kteří zůstali na straně většiny. Nový ústřední výbor vyhlásil smír, přitom však nejenže nepočítá s většinou, nýbrž naopak ji zcela ignoruje a domlouvá se pouze s menšinou, a to cestou soukromých, tajných úmluv. Kdo by si upřímně přál smíření, svolal by především všechny účastníky boje, rebelanty a nespokojence, a jejich svolání by vlastně bylo sjezdem strany. Mluvit však o smíření a bát se sjezdu, smířovat a zároveň strašit rozkolem z obavy, že menšina bude pravděpodobně poražena i na III. sjezdu — to znamená jednat pokrytecky, násilně vnučovat stranickým pracovníkům v Rusku

* Viz tento svazek, s. 32—39. *Red.*

vrtochy zahraničního kroužku, to znamená posvěcovat líbivým heslem míru naprostou zradu na většině. Nový ústřední výbor ve jménu míru rozpouští organizace, které se opovažují žádat sjezd. Nový ústřední výbor ve jménu míru prohlašuje publikace většiny za nestranické a odmítá je dodávat výborům. Nový ústřední výbor ve jménu míru zanáší pletichy do usnesení rady strany, která se osměluje psát v tisku o „podvodech“ některých soudruhů, jejichž jednání nebylo dosud prošetřeno a jimž se ani nenamáhalo oznámit, jaká obvinění se proti nim vznášejí. Rada strany dnes přímo falšuje mínění všech členů strany a její usnesení, ukládá-li úmyslně ústřednímu výboru, který se k myšlence sjezdu staví nepřátelsky, aby přezkoumal rezoluce výborů, nevěří-li těmto rezolucím, oddaluje-li jejich zveřejnění, počítá-li nesprávně hlasy, osobuje-li si právo sjezdu prohlašovat mandáty za neplatné a narušuje-li pozitivní práci tím, že staví „periferní organizace“* proti místním výborům. A zatím pozitivní práce celé strany také stagnuje vinou toho, že síly ústředního výboru a ústředního orgánu pohltil boj proti sjezdu.

Výborům a organizacím většiny nezbyvá nic jiného než se sjednotit a společně usilovat o sjezd, bojovat proti takzvaným ústředním institucím strany, které se však ve skutečnosti straně bezostyšně vysmívají. První krok k tomuto sjednocení děláme tím, že z podnětu a se souhlasem oděského, jekatěrinoslavského, nikolajevského, rižského, petrohradského a moskevského výboru vytváříme byro výborů většiny.

Naším heslem je boj za pevně organizovanou stranu proti kroužkaření, boj důsledného revolučního směru proti lavírování, zmatkům a návratu k rabočedělovství, boj ve jménu proletářské organizovanosti a kázně proti dezorganizátorům.

* Periferními jsou nazývány veškeré stranické organizace kromě ústředí a místních center. *Čes. red.*

1904
2/13

Российская Советская Республика

Собором всех граждан!

~~Ленин~~

Объявление об образовании
Совета Народных Комиссаров.

~~Мочалов~~
~~Корсаков~~

Великий народный собор призывает к демократизации государственной власти. Он призывает к созданию Советов Народных Комиссаров во всех губерниях, уездах, волостях и сельских районах. Совет Народных Комиссаров призывает к созданию Советов Народных Комиссаров в каждой губернии, уезде, волости и сельском районе. Совет Народных Комиссаров призывает к созданию Советов Народных Комиссаров в каждой губернии, уезде, волости и сельском районе. Совет Народных Комиссаров призывает к созданию Советов Народных Комиссаров в каждой губернии, уезде, волости и сельском районе.

První stránka rukopisu V. I. Lenina
Oznámení o vytvoření byra výborů většiny
z roku 1904

Zmenšeno

Naším nejbližším úkolem je ideově a organizačně sjednotit většinu v Rusku i v zahraničí, všestranně podporovat a rozvíjet vydavatelství většiny (které v zahraničí založili soudruzi Bonč-Brujevič a Lenin), bojovat proti bonapartismu v našich ústředních institucích, kontrolovat správnost opatření týkajících se svolání III. sjezdu a napomáhat pozitivní práci výborů, kterou dezorganizují důvěrníci redakce a nového ústředního výboru.

Byro výborů většiny

Styk s byrem je možné navázat prostřednictvím výborů většiny v Rusku a prostřednictvím vydavatelství Bonče-Brujeviče a Lenina v zahraničí.

*Napsáno před 20. říjnem
(2. listopadem) 1904*

Poprvé otištěno roku 1940

v časopisu Proletarskaja revoljucija, č. 2

Podle rukopisu

Ú S L U Ž N Ý L I B E R Á L

Doplatíš víc než na morové rány,
Struvalu když dáš se do ochrany.
To už tě nespasí, že nad tebou pak pláče.*

V posledním čísle (č. 57) časopisu pana Struveho Osvo-
boždění jsou otištěny tyto poučné řádky^[287]:

„Rozvrstvení v takzvané Sociálně demokratické dělnické straně Ruska vstoupilo do nové fáze. Krajní centralisté („leninovci“, „pevní“, „bolševisti“) začínají ztrácet půdu pod nohama, kdežto pozice jejich odpůrců jsou čím dál pevnější — alespoň v zahraničních „koloniích“. „Menševisti“ (martovovci) získávají téměř všude převahu a přebírají do svých rukou stále více stranických orgánů, kdežto od „bolševistů“ se odštěpují skupiny i osoby, které sice „platformu“ menšiny nepřijímají definitivně, ale nechtějí také proti menšině bojovat a snaží se nastolit mír v dosud rozkolísané straně. Na scéně se objevují „smířlivci“, kteří chtějí skoncovat s nechůtnou šarvátkou, při níž lidé přestali rozumět nejen ostatním, ale i sami sobě. Vystoupení těchto „smířlivců“ nutí nesmiřitelné centralisty založit „vydavatelství sociálně demokratické stranické literatury, která by obhajovala zásadní stanovisko většiny druhého sjezdu strany“. (Prohlášení V. Bonče-Brujeviče a N. Lenina.) Máme před sebou tři výplody tohoto nového vydavatelství: 1. *Straně*, Ženeva 1904, s. 16, cena 20 centimů, 15 feniků; 2. *Galjorka, Pryč s bonapartismem!*^[168], Ženeva 1904, s. 23, cena 25 centimů, 20 feniků; 3. *Galjorka a Rjadovoj, Naše nedorozumění!*^[169], Ženeva 1904, cena 50 centimů, 40 feniků. Tyto tři brožury především kriticky objasňují některé vskutky ne zcela bezúhonné metody boje „menševistů“ proti „bolševistům“ a dokazují, že svolání třetího sjezdu, který by urovnal rozbroje ve straně, je nejen možné, ale i nutné.

Formálně, pokud jde o stranickou loajalitu, jednají „bolševisti“ solidněji, zůstávají však za svými odpůrci pozadu *v zásadním ohledu*. „Menševisti“ v zásadě *dnes* obhajojí něco životnějšího a akceschopnějšího než „bolševisti“. Nedělají to bohužel však dost korektně, nebo správněji

* Lenin zde volně zpracovává poučení z Krylovovy bajky Medvědí služba^[63]. In: I. A. Krylov, *Člověk a stín*, Praha 1976, s. 59—60. *Čes. red.*

řečeno, dělají to zcela nekorektně, často přitom používají až vyloženě nevybíravých prostředků. Dokladem takové nekorektní obhajoby jsou četné články uveřejněné v poslední době v Jiskře a v těchto dnech vydaná brožura *N. Trockého Naše politické úkoly (Taktické a organizační otázky)*^[290], Ženeva 1904, s. 107, cena 75 centimů. Na mnoha místech je sice upovídána, ale naprosto spravedlivě bere v ochranu některé myšlenky, s nimiž se ti, kdo se zajímají o sociálně demokratickou literaturu, seznámili už v člancích pana Akimova, Martynova, Kričevského a jiných takzvaných „ekonomistů“. Je jen škoda, že autor mášty názor těchto lidí až karikuje.“

Kolik je tu škodolibé radosti z nesnází naší strany! Avšak liberál se už pro svou politickou povahu nemůže škodolibě neradovat z oslabení a rozkladu sociální demokracie.

Kolik je tu hluboce promyšlených a procítěných sympatií k *podstatě* akimovovských názorů menšiny! Ale cožpak nespočívá jediná naděje v životnost, ideovou životnost ruského liberalismu v životnosti sociálně demokratického oportunistu?

Nová Jiskra nemá štěstí na své přívržence.

Vzpomeňte si na skvělou, pozoruhodnou, převratnou Plechanovovu práci *Co nedělat*^[183]. Jak rafinovaně promyšlená byla tato politika vychytralosti a osobních ústupků a jak trapně šlape vedle náš diplomat. Jak správně postihl „významný obrat“ v nové Jiskře důsledný oportunista pan Struve. I sami vůdcové nové Jiskry dnes přiznávají, že existuje „propast“ mezi starou a novou Jiskrou.

Vzpomeňte si, jak sebejistě tvrdil Plechanov v 65. čísle Jiskry, že „Akimova se nikdo nebojí, toho se dnes neleknou ani vrabci v zahradě“^[182]. Takhle to Plechanov řekl (a neprokázal tím zvláštní povolnost a ústupnost vůči rabočedělovcům), přičemž zároveň prohlásil, že prý na našem stranickém sjezdu „mluvil proti ortodoxnímu marxismu snad jen nějaký Akimov“. Jenže vzápětí po tomto sebejistém prohlášení se vydává *v plném znění* leták voroněžského výboru^[218] (který je, jak všichni vědí, solidární se soudruhy Akimovem a Brukerem). Vychází přitom

najevo, že redakce nové Jiskry *zatajila* před veřejností (č. 61) celou zásadní část letáku^[217], všechna slova sympatií k nové Jiskře. Kdo se tedy podobá vrabci? Kterou instituci strany můžeme dnes přirovnat k zahradě?

Vzpomeňte si na autora článku *Je načase!*^[273], který byl uveřejněn v příloze k 73.—74. číslu Jiskry. Tento soudruh jako otevřený a upřímný stoupenec názorů, které hlásali na našem sjezdu všichni delegáti „bláta“, nepokrytě prohlásil, že nesouhlasí s Plechanovem, a otevřeně vyslovil svůj názor, že „Akimov sehrál na sjezdu spíše úlohu přízraku oportunistu než jeho skutečného představitele“. A chudák redakce se musela znovu podrobit jisté poddůstojnické operaci.*

K tvrzení autora stati *Je načase!* připojila redakce tuto poznámku:

„S tímto názorem nelze souhlasit. Programové názory soudruha Akimova nesou zjevnou pečeť oportunistu, což přiznává i kritik z časopisu *Osvobožděníje*, když v jednom z jeho posledních čísel konstatuje, že soudruh Akimov se přiklání k ‚realistickému‘, čti revizionistickému, směru.“^[199]

Není to roztomilé? V programových názorech soudruha Akimova (společně s ním hlasovali ve sporech o program téměř vždy soudruzi Martynov, Bruker a bundovci a velmi často i delegáti „bláta“) se projevuje oportunismus. A v jeho taktických a organizačních názorech se snad, pánové, oportunismus neprojevuje? Nemlčíte snad o nich proto, že nová Jiskra s velkým halasem nafoukla nové organizační neshody a řekla právě to a pouze to, co už dříve řekli o staré Jiskře Martynov a Akimov? Nemlčíte snad proto, že i nové neshody v taktických otázkách, o nichž v poslední době píše nedávné číslo Jiskry, jsou pouhým opakováním toho, co už dávno říkali o staré

* Lenin naráží na scénu z Gogolova *Revizora*^[20], v níž si poddůstojníková žena stěžuje, že byla neprávem odsouzena k výprasku.
Čes. red.

Jiskře Martynov a Akimov? Jak by dnes bylo užitečné znovu vydat 10. číslo časopisu *Rabočeje dělo!*^[133]

A koho uvádí sama redakce nové *Jiskry* jako soudce a svědka proti soudruhu Akimovovi? — Pana Struveho. To je výborný soudce, skutečný odborník a znalec, přeborník a expert na oportunistus. Tím pozoruhodnější je posudek tohoto svědka, jehož si vybrala sama redakce, o názorech Trockého. Jenže brožura Trockého vyšla přece za redakce *Jiskry* (č. 72, s. 10, odst. 3)^[284], uvědomte si to! „Nové“ názory Trockého jsou tedy názory redakce, schválené Plechanovem, Axelrodem, Zasuličovou, Starověrem a Martovem.

Verdikt člověka sympatizujícího s novou *Jiskrou* a soudce, kterého si *Jiskra* vybrala, zní: tlachání a akimovovština (bohužel zkarikovaná).

Úslušný liberál řekl tentokrát mimoděk svatou pravdu.

*Napsáno v říjnu 1904
Otištěno v listopadu 1904
v Ženevě jako leták*

Podle textu letáku

*Napsáno mezi 30. říjnem
a 8. listopadem (12. a 21. listopadem) 1904
Vyšlo v Ženevě v listopadu 1904
jako brožura*

Podle textu brožury

Только для членов партін.

N. Lenin. Liberale Bewegung und der Plan von „Iskra“.

Preis: 25 cent.—20 pf.—2½ d.—5 cts.

Россійская Соціалъдемократическая Рабочая Партія.

ПРОЛЕТАРИИ ВСѢХЪ СТРАНЪ, СОЕДИНЯЙТЕСЬ!

Н. Ленинъ.

ЗЕМСКАЯ КАМПАНИЯ

 И ПЛАНЪ „ИСКРЫ“.

Издательство соціалъдемократической партійной литературы
В. Бончъ-Бруевича и Н. Ленина.

ЖЕНЕВА

Кооперативная Типографія, 93 rue de Carouge 93.

1904.

Obálka Leninovy brožury
Zemstevní kampaň a plán Jiskry z roku 1904

Zmenšeno

Právě byl uveřejněn dopis redakce Jiskry („pro členy strany“) stranickým organizacím^[170]. Rusko ještě nikdy nemělo tak blízko k ústavě jako nyní, prohlašuje redakce a podrobně líčí celý plán „politické kampaně“, celý plán působení na naše liberální činitele zemstev, kteří žádají ústavu.

Ještě než rozebereme tento nanejvýš poučný plán nové Jiskry, připomeneme, jak si ruská sociální demokracie představovala vztah k našim liberálním činitelům zemstev od té doby, kdy vzniklo masové dělnické hnutí. Všichni víme, že i v této otázce probíhal téměř od samého vzniku masového dělnického hnutí boj mezi „ekonomisty“ a revolucionáři. „Ekonomisté“ dospívali až k přímému popírání buržoazní demokracie v Rusku, neuznávali, že je nutné, aby proletariát působil na opoziční vrstvy společnosti. Tím omezovali rozmach politického boje proletariátu a vědomě či nevědomky přenechávali vedoucí politickou úlohu liberálním složkám společnosti a dělníkům vyhrazovali „hospodářský boj proti zaměstnavatelům a vládě“^[133]. Stoupenci revoluční sociální demokracie ve staré Jiskře proti tomuto směru bojovali. Boj se dělí na dvě velká období: na období před založením liberálního orgánu Osvobožděníje a po jeho založení. V prvním období jsme útočili hlavně proti omezenosti ekonomistů, „upozorňovali“ jsme je, že v Rusku existuje buržoazní demokracie, což oni neviděli, a zdůrazňovali jsme, že proletariát musí všestranně politicky pracovat a působit na celou veřejnost, že se musí stát předvojem

v boji za svobodu. Dnes musíme toto období a jeho hlavní rysy připomínat o to důrazněji, čím hruběji je zkreslují stoupenci nové Jiskry (viz Trockého Naše politické úkoly^[120], vydané za redakce Jiskry) a čím více spekulují s tím, že dnešní mládež nezná nedávnou historii našeho hnutí.

Založením časopisu Osvoboždění nastalo druhé období boje staré Jiskry. Když liberálové začali vydávat samostatný tiskový orgán a vystoupili se zvláštním politickým programem, bylo pochopitelně třeba změnit působení proletariátu na „veřejnost“: dělnická demokracie se už nemohla omezovat na „burcování“ liberální demokracie, na probouzení jejího opozičního ducha, nýbrž musela především z revolučních pozic kritizovat onu polovičatost, která se tak jasně projevila v politickém stanovisku liberalismu. Na liberální vrstvy jsme působili tak, že jsme neustále poukazovali na nedůsledný a nedostatečný politický protest pánů liberálů (stačí uvést časopis Zarja, kritizující předmluvu pana Struveho^[289] k Vitteho^[6] memorandu,* a četné články v Jiskře).

Do II. sjezdu strany se toto nové stanovisko sociální demokracie vůči liberalismu, který vystoupil otevřeně, již natolik vyjasnilo a upevnilo, že už nikoho ani nenapadlo ptát se, existuje-li v Rusku buržoazní demokracie a je-li třeba, aby proletariát podporoval (a jak podporoval) opoziční hnutí. Šlo jen o to, jak má strana formulovat svůj názor na tuto otázku; stačí, když tu řeknu, že názory staré Jiskry byly mnohem lépe vyjádřeny v Plechanovově rezoluci^[154], která zdůraznila protirevoluční a protiproletářský charakter liberálního Osvoboždění, než ve zmatené rezoluci Starověrově⁴⁰, která jednak usiluje (a naprosto nevčasně usiluje) o „dohodu“ s liberály, jednak si klade fiktivní, pro liberály zjevně nesplnitelné podmínky takové dohody.

* Viz Sebrané spisy 5, Praha 1981, s. 37–85. *Red.*

Přejdeme k plánu nové Jiskry. Redakce souhlasí, že musíme beze zbytku využít všechen materiál o nerozhodnosti a polovičitosti liberální demokracie, o nesmiřitelné protichůdnosti zájmů liberální buržoazie a proletariátu, využít jich v „souladu se zásadními požadavky našeho programu“. „Avšak,“ pokračuje redakce, „*avšak* v mezích boje proti absolutismu a právě v nynější fázi je náš vztah k liberální buržoazii *určován úkolem* povzbudit ji k větší statečnosti a přimět ji, aby se připojila k požadavkům, s nimiž *vystoupí* (?vystoupil?) proletariát, vedený sociální demokracií.“ V této podivné tirádě jsme podtrhli zvlášť podivná slova. No řekněte, cožpak není divné stavět kritiku polovičitosti a analýzy diametrálně odlišných zájmů proti úkolu povzbudit liberální buržoazii k větší statečnosti a přimět ji, aby se připojila? Jak jinak můžeme povzbudit liberální demokracii k větší statečnosti než tím, že nemilosrdně zhodnotíme a podrobíme drtivé kritice její polovičitost v otázkách demokracie. Pokud buržoazní (= liberální) demokracie hodlá vystupovat jako demokracie a je nucena vystupovat jako demokracie, potud se nutně snaží opřít o co nejširší vrstvy lidu. Nutným výsledkem této snahy je rozpor: čím širší jsou tyto vrstvy lidu, tím více je mezi nimi představitelů proletářských a poloproletářských vrstev, požadujících jak důslednou demokratizaci politického a sociálního zřízení, tak důslednou demokratizaci, která by ohrozila velmi důležité opory každé buržoazní moci vůbec (monarchii, pravidelnou armádu, byrokracii). Buržoazní demokracie není svou povahou schopna vyhovět těmto požadavkům; svou povahou je tedy odsouzena k nerozhodnosti a polovičitosti. Kritikou této polovičitosti sociální demokraté ustavičně popohánějí liberály a odvádějí stále více proletářů a poloproletářů a částečně i maloburžoazie od liberální demokracie na stranu dělnické demokracie. Jak

je tedy možné prohlašovat: musíme kritizovat polovičatost liberální buržoazie, *ale* (ale!) náš vztah k ní je určován úkolem povzbudit ji k větší statečnosti? Vždyť je to úplný zmatek, který svědčí buď o tom, že jeho původci couvají, tj. vracejí se do dob, kdy liberálové ještě vůbec nevystupovali otevřeně, kdy je bylo třeba vůbec probouzet, rozhýbávat a pobízet, aby promluvili; anebo o tom, že původci zmatku se domnívají, že je možné liberály „povzbudit ke statečnosti“ tím, že se zmenší statečnost proletářů.

Ať je tato úvaha sebepodivnější, v další pasáži redakčního dopisu je vyjádřena ještě jasněji: „Dopustili bychom se však osudové chyby,“ omlouvá se donekonečna redakce, „kdybychom teď hned chtěli energickým *zastrašováním* donutit zemstva nebo jiné orgány buržoazní opozice, aby pod vlivem *paniky* formálně slíbily, že předloží naše požadavky vládě. Taková taktika by sociální demokracii zkompromitovala, protože by z celé naší politické kampaně učinila vzpruhu pro reakci“ (podtrženo redakcí).

Takhle je to tedy! Revolučnímu proletariátu se ještě nepodařilo zasadit ani jediný vážnější úder carskému absolutismu v takové chvíli, kdy zvláště zjevně kolísá a kdy je tvrdá rána zvláště nutná, zvláště užitečná a může být rozhodující, a už se našli sociální demokraté, kteří cosi mumlají o vzpruze pro reakci. To už není zmatek, ale vyložená nehoráznost. I redakce, aby mohla mluvit o vzpruze pro reakci, dospěla k této nehoráznosti, když si vymyslela tohohle strašáka nad strašáky. Považte jen: v dopisu organizacím sociálně demokratické strany lidé vážně hovoří o taktice *zastrašování* činitelů zemstev a o jejich donucování, aby pod vlivem *paniky* dali formální sliby! Těžko bychom hledali dokonce i mezi ruskými hodnostáři, dokonce i mezi našimi Ugrjumy-Burčejev⁴¹, takové státnické nemluvně, které by v takového strašáka uvěřilo. Mezi našimi revolucionáři jsou zavilí teroristé

a ztřeštění atentátníci, ale ani ten nejtrapnější z trapných obhájců atentátů myslím dosud nedoporučoval . . . zastrašovat . . . činitele zemstev a vyvolávat paniku mezi . . . opozicí. Cožpak redakce nevidí, že vymyšlením těchto směšných strašáků a šířením banálních frází nutně vyvolává nedorozumění a pochybnosti, dezorientuje smýšlení a vnáší zmatek do hlav bojujících proletářů? Vždyť řeči o vzpruze pro reakci, o kompromitující taktice zastrašování nejdou do větru, ale padají na specificky ruskou policejní půdu, která je přímo stvořená pro bujení plevle. Teď opravdu slyšíme na každém kroku mluvit o vzpruze pro reakci, ale mluví o tom novovremenovci⁴². Od řeči o kompromitující taktice zastrašování nám už opravdu hučí v uších, a není tím vinen nikdo jiný než zbabělí vůdcové buržoazní opozice.

Vezměte si profesora knížete J. N. Trubeckého. Člověk by řekl, že je to dost „osvícený“ a — na ruského legálního pracovníka — dost „odvážný“ liberál. A jak nehorázně uvažuje v liberálním listu Pravo⁴³ (č. 39) o „vnitřním nebezpečí“, totiž o nebezpečí radikálních stran! Tu máte živý příklad člověka, který má opravdu blízko k panice, tu máte názorný příklad toho, co má opravdu zastrašující účinek na skutečné liberály. Nebojí se samozřejmě plánu, o němž snili redaktoři Jiskry, vymámit na činitelích zemstev formální sliby ve prospěch revolucionářů (pan Trubeckoj by se jen rozchcchtal, kdyby mu někdo řekl o takovém plánu), bojí se revolučně socialistických cílů „radikálních“ stran, bojí se pouličních letáků, těchto prvních vlaštovek revoluční aktivity proletariátu, který se nezastaví a nesloží zbraně, dokud nesvrhne moc buržoazie. Tento strach nevzbuzují směšná strašidla, nýbrž skutečný charakter dělnického hnutí, tento strach nevymizí buržoazii ze srdce (nebereme ovšem v úvahu jednotlivce a jednotlivé skupiny). Proto tedy úvahy nové Jiskry o kompromitující taktice zastrašování činitelů zemstev a představitelů buržoazní opozice vy-

znívají tak falešně. Páni liberálové, kteří se děsí pouličních letáků, kteří se děsí všeho, co jde dál než cenzem omezená ústava, se vždycky budou bát hesla „demokratická republika“ a výzvy k ozbrojenému všelidovému povstání. Avšak uvědomělý proletariát s nevolí zavrhne už samu myšlenku, že bychom se mohli vzdát tohoto hesla a této výzvy, že bychom se vůbec mohli řídit při své práci panikou a obavami buržoazie.

Vezměte si Novoje vremja, jaké něžné árie pěje na motiv o vzpruze pro reakci. „Mládež a reakce,“ čteme v Poznámkách^[285], č. 10 285 (18. října). „. . . Tato slova nejdou dohromady, a přesto nedostatečně promyšlené akce, bouřlivé nadšení a touha za každou cenu okamžitě zasahovat do osudu státu mohou zavést mládež do této beznadějně slepé uličky. V těchto dnech došlo k demonstraci u vyborského vězení, potom k pokusu za cosi demonstrovat už v centru města, v Moskvě pochodovalo 200 studentů s prapory a protestními nápisy proti válce. . . Odtud si lze vysvětlit reakci. . . studentské nepokoje, demonstrace mládeže, vždyť je to hotový poklad, to je trumf, nečekaný, obrovský trumf v ruku reakcionářů. To už je pro ně opravdu pěkný dárek, kterého dokážou využít. Netřeba dávat takový dar, netřeba vylamovat domnělé (!!!) mříže: dnes jsou i dveře otevřeny (snad vyborského a jiných vězení?), otevřeny dokořán!“

Tyto úvahy není třeba komentovat. Stačí je uvést, a člověk hned vidí, jak netaktní je dnes mluvit o vzpruze pro reakci, *dnes*, kdy ani jedny dveře celoruského vězení nejsou byt jen trochu pootevřeny pro bojující dělníky, kdy carský absolutismus dosud neudělal ani jediný, byt jen trochu hmatatelnější ústupek proletariátu, kdy veškerá pozornost a veškeré úsilí musí směřovat k přípravě opravdového a rozhodného střetnutí s nepřitelem ruského lidu. Pochopitelně už pouhá myšlenka na takové střetnutí nahání panický strach pánům Trubeckým a tisícům méně „osvícených“ pánů liberálů. Byli bychom

však hlupáci, kdybychom brali ohled na jejich paniku. Musíme brát ohled na stav našich sil, na rostoucí pobouření a rozhořčení lidu, na okamžik, kdy se bezprostřední nápor proletariátu na samoděržaví spojí s jedním ze živelných a živelně se vyvíjejících hnutí.

II

Když jsme výše mluvili o strašáku, o němž se zdálo naši redakci, nezmínili jsme se ještě o jednom charakteristickém rysu v její úvaze. Redakce zaútočila proti kompromitující taktice, která by chtěla přimět činitele zemstev k „formálnímu slibu, že předloží naše požadavky vládě“. Kromě už dříve zmíněných nesmyslů je podivná už sama myšlenka, že by „naše“ požadavky, požadavky dělnické demokracie, předkládala vládě liberální demokracie. Na jedné straně liberální demokracie už právě proto, že představuje buržoazní demokracii, nikdy nebude s to pochopit, nebude s to upřímně, důsledně a energicky hájit „naše“ požadavky. I kdyby liberálové „dobrovolně“ formálně slíbili, že předloží naše požadavky, samozřejmě by tento slib nedodrželi a proletariát by oklamali. Na druhé straně kdybychom byli tak silní, abychom mohli výrazně ovlivňovat buržoazní demokracii vůbec a hlavně pány ze zemstev, pak by nám tato síla plně postačila k tomu, abychom předložili naše požadavky vládě sami.

Podivný nápad redakce není způsoben přeráknutím, ale je to nevyhnutelný důsledek zmateného stanoviska redakce k této otázce vůbec. Poslouchejte: „Těžištěm a vůdčí ideou . . . musí být praktický úkol . . . přesvědčivě a organizovaně působit na buržoazní opozici“; v „návrhu žádosti dělníků k danému orgánu liberální opozice“ musí být „vysvětleno, proč se dělníci neobracejí na vládu, nýbrž na shromáždění představitelů právě této opozice“. Takhle stavět úkol je v zásadě chybné.

My, proletářská strana, samozřejmě musíme „jít mezi všechny vrstvy obyvatelstva“, otevřeně a energicky hájit před veškerým lidem náš program a naše nejbližší požadavky, musíme se snažit přednést tyto požadavky i pánům ze zemstev, ale těžištěm a vůdčí ideou musí pro nás být nikoli působení na činitele zemstev, nýbrž právě na vládu. Redakce Jiskry postavila otázku těžiště právě vzhůru nohama. Buržoazní opozice je právě proto jen buržoazní a jen opozicí, protože nebojuje sama, nemá vlastní program, který by bezpodmínečně hájila, protože stojí mezi dvěma bojujícími stranami (vládou a revolučním proletariátem s jeho nečetnými stoupenci z řad inteligence), protože využívá výsledků boje k svému prospěchu. Proto čím je boj urputnější, čím blíže je okamžik rozhodujícího střetnutí, tím víc musíme upírat pozornost a zaměřovat své působení na našeho skutečného nepřítele, a nikoli na spojence *vědomě* podmíněného, problematického, nespolehlivého a polovičatého. Nebylo by rozumné tohoto spojence ignorovat, nebylo by moudré chtít ho strašit a děsit; to všechno je tak samozřejmé, že je hloupé o tom vůbec mluvit. Těžištěm a vůdčí ideou naší agitace musí však být, opakují, nikoli působit na tohoto spojence, nýbrž připravovat se k rozhodujícímu střetnutí s nepřítelem. Vláda koketuje se zemstvy, dělá jim nicotné (a téměř jen slovní) ústupky, ale lidu dosud v ničem fakticky neustoupila, vláda se ještě může docela dobře vrátit k reakci (správněji pokračovat v reakci), jak tomu bývalo na Rusi desetkrát a stokrát po prchavých liberálních záchvatech některého samovládce. Právě v takové době, kdy se koketuje se zemstvy a lid je šálen a ukolébáván jalovými řečmi, musíme se mít zvlášť na pozoru před liščím ohonem, zvlášť vytrvale upozorňovat, že nepřítel ještě není potřen, zvlášť energicky vyzývat k pokračování v boji proti nepříteli, k zesílení tohoto boje a nikoli přenášet těžiště z „apelování“ k vládě na apelování k zemstvu. Nikdo jiný než známí liberální tlučhu-

bové a zrádci svobody právě v této chvíli dělají všechno možné, aby hlavní pozornost veřejnosti a lidu obrátili na zemstvo, aby vzbudili důvěru k zemstvu, které si ve skutečnosti důvěru opravdové demokracie vůbec nezaslужuje. Vezměte si Novoje vremja: Ve výše zmíněném článku si přečtete tuto úvahu. „Každému je jasné, že máme-li možnost odvážně a pravdivě posuzovat všechny naše nedostatky a chyby, má-li každý funkcionář možnost bez omezení vyvíjet činnost, musí brzy nastat konec i nedostatkům a Rusko může bez obav vstoupit na cestu pokroku a zdokonalování, která je pro ně tak nezbytná. Dokonce ani organizaci, nástroj tohoto pokroku si není třeba vymýšlet: existuje v podobě zemstva, kterému je pouze (!!) třeba umožnit svobodný růst; v zemstvu je záruka skutečně svébytného, a nikoli přejatého zdokonalování.“ V takových a podobných řečech se nejen „tají snahy o omezenou monarchii a cenzem omezenou ústavu“ (jak říká na jiném místě svého dopisu redakce); bezprostředně připravují půdu pro to, aby se celá záležitost zredukovala na komplimenty zemstvům bez jakéhokoli omezení monarchie!

Propagovat jako těžiště působení na zemstvo, a ne působení na vládu vede přirozeně k oné nešťastné myšlence, která se stala základem Starověrovy rezoluce^[155], totiž k myšlence hledat ihned a okamžitě základnu pro nějaké „dohody“ s liberály. „Pokud jde o dnešní zemstva,“ říká ve svém dopise redakce, „náš úkol se zaměřuje (!!) na to, předložit jim ony politické požadavky revolučního proletariátu, které musí podporovat, aby měli alespoň nějaké právo vystupovat jménem lidu a počítat s energickou podporou dělnických mas.“ Pěkné vymezení úkolů dělnické strany, jen co je pravda! V době, kdy se před námi zcela jasně rýsuje možný a pravděpodobný svazek umírněných činitelů zemstev s vládou k boji proti revolučnímu proletariátu (sama redakce připouští možnost takového svazku), nebudeme „se zaměřovat“ na

to, abychom zesateronásobili intenzitu boje proti vládě, ale na to, abychom vypracovávali kazuistické podmínky dohody s liberály o obapolné podpoře. Předkládám-li jiné osobě požadavky, které musí závazně podporovat, aby měla právo na mou podporu, pak uzavírám vlastně dohodu. Ptáme se tedy všech a každého: Kam se poděly „podmínky“ dohody s liberály, které formuloval Starověr ve své rezoluci* (podepsal ji také Axelrod a Martov) a o nichž jsme už v naší literatuře psali, že budou nesplnitelné? O těchto podmínkách se redakce ve svém dopise ani slovem nezmiňuje. Redakce prosadila na sjezdu rezoluci, aby ji pak hodila do koše. Už při prvním pokusu prakticky přistoupit k věci bylo hned jasné, že by předložení Starověrových „podmínek“ jenom vyvolalo homérský smích liberálních pánů ze zemstev.

Pojďme dále. Je vůbec možné *zásadně* považovat za správné, ukládá-li se dělnické straně, aby předkládala liberální demokracii (neboli činitelům zemstev) takové politické požadavky, „které ona musí podporovat, aby měla alespoň nějaké právo vystupovat jménem lidu“? Není. Stavět úkol takto je zásadně nesprávné a vede to jen k zatemňování třídního uvědomění proletariátu a k neplodné kazuistice. Vystupovat jménem lidu znamená zároveň vystupovat jako demokrat. Každý demokrat (tedy i buržoazní demokrat) má právo vystupovat jménem lidu, ale jen potud, pokud prosazuje demokratismus důsledně, energicky a až do konce. *Každý* buržoazní de-

* Čtenářům připomínáme, že ve Starověrově rezoluci, kterou sjezd schválil (proti mému a Plechanovovu názoru), jsou uvedeny tři podmínky dočasných dohod s liberály: 1. liberálové „jasně a jednoznačně prohlásí, že se v boji proti absolutistické vládě rozhodně stavějí na stranu sociální demokracie“; 2. „ve svých programech nevytyčí požadavky, které by odporovaly zájmům dělnické třídy a demokracie vůbec nebo které by zatemňovaly její uvědomění“; 3. „jako své bojové heslo vytyčí všeobecné, rovné, tajné a přímé volební právo“.

mokrat tudíž „má alespoň trochu právo vystupovat jménem lidu“ (neboť každý buržoazní demokrat hájí, pokud je demokrat, nějaký demokratický požadavek), ale zároveň *žádný* buržoazní demokrat nemá právo vystupovat jménem lidu ve všech záležitostech (neboť žádný buržoazní demokrat není dnes schopen prosazovat demokratismus energicky a až do konce). Pan Struve má právo vystupovat jménem lidu, pokud Osvobožděníje bojuje proti samoděržaví. Pan Struve však vůbec nemá právo vystupovat jménem lidu, pokud se Osvobožděníje vykrucuje a uhýbá, pokud se orientuje na cenzem omezenou ústavu, považuje opozici zemstev za boj a odklání se od důsledného a jasného demokratického programu. Němečtí nacionální liberálové měli právo vystupovat jménem lidu, pokud bojovali za svobodu pobytu. Němečtí nacionální liberálové vůbec neměli právo vystupovat jménem lidu, pokud podporovali Bismarckovu reakční politiku.

Ukládat tedy dělnické straně, aby předkládala pánům liberálním buržoům takové požadavky, které by je, pokud by je podporovali, alespoň trochu opravňovaly vystupovat jménem lidu, znamená vymýšlet si hloupý a nesmyslný úkol. Nemáme důvod vymýšlet si nějaké zvláštní demokratické požadavky kromě těch, které jsou vyloženy v našem programu. V zájmu tohoto programu jsme povinni podporovat každého (tedy i buržoazního) demokrata, pokud prosazuje demokratismus; jsme povinni nemilosrdně tepat každého demokrata (tedy i socialistu-revolucionáře), pokud se vzdaluje demokratismu (třeba jen například pokud jde o svobodné vystoupení rolníka z občiny a svobodný prodej půdy). Snažit se však předem stanovit takřikajíc míru přípustné podlosti, pokoušet se předem stanovit, jaké ústupky od demokratismu jsou pro demokrata přípustné, aby měl alespoň nějaké právo vystupovat jako demokrat, to je úkol tak náročný, že se maně vnucuje podezření, zdali s ním naší redakci nepomáhali soudruh Martynov nebo soudruh Dan.

III

Když redakce ve svém dopise vyložila hlavní politické úvahy, podrobně vykládá i svůj velkolepý plán.

Guberniální zemstevní shromáždění žádají ústavu. Ve městech X, Y, Z sestavují členové výboru a vyspělí dělníci plán politické kampaně „podle Axelroda“. Těžiště agitace má spočívat v působení na buržoazní opozici. Volí se organizační skupina. Organizační skupina volí výkonnou komisi. Výkonná komise volí zvláštního mluvčího. Snaží se „uvést masy do přímého styku se zemstevními shromážděními, soustředit demonstraci u téže budovy, v níž zasedají činitelé zemstev. Část demonstrantů pronikne do zasedací síně, aby v příhodnou chvíli prostřednictvím zvláště k tomu zmocněného mluvčího požádala shromáždění (? maršálka šlechty, který shromáždění předsedá?) o svolení přednést žádost dělníků. V případě zamítnutí mluvčí ostře protestuje proti neochotě shromáždění vystupujícího jménem lidu vyslechnout hlas skutečných představitelů tohoto lidu.“

Takhle vypadá nový plán nové Jiskry. Hned poznáme, jak skromně hodnotí jeho význam sama redakce, ale dříve ještě uvedeme nanejvýš zásadní výklad redakce o funkcích výkonné komise:

„. . . Výkonná komise bude muset předem učinit opatření, aby přítomnost několika tisíc dělníků před budovou, v níž zasedají činitelé zemstev, a několika desítek nebo stovek v budově samé *nevyvolala u činitelů zemstev panický strach* (!!) a aby se ze strachu nevrhli (!) pod potupnou ochranu policistů a kozáků; tím by se pokojná demonstrace zvrhla v odpornou rvačku a barbarskou řež a celý její smysl by tím byl zvrácen . . .“ (Zdá se, že redakce sama uvěřila v strašáka, kterého si vymyslela. Redakce si dokonce představuje, podle doslovného gramatického smyslu věty, že by se přičiněním činitelů zemstev demonstrace zvrhla v řež a její smysl by tak byl zvrá-

cen. Nemáme příliš vysoké mínění o liberálních činitelích zemstev, přesto však panický strach redakce, že by liberálové v zemstevním shromáždění povolali policii a kozáky, se nám zdá nanejvýš pošetilý. Každý, kdo byl alespoň jednou na zemstevním shromáždění, dobře ví, že v případě takzvaného porušení pořádku povolá policii buď předsedající maršálek šlechty, nebo policejní úředník, který je neoficiálně přítomen ve vedlejší místnosti. Nebo snad členové výkonné komise vysvětlí v tomto případě policejnímu inspektorovi, že redakce nově Jiskry vůbec neměla ve svém „plánu“ zvrhnout pokojnou demonstraci v barbarskou řež?)

„... Aby se předešlo takovému překvapení, musí výkonná komise předem upozornit liberální činitele zemstev... (aby „formálně slíbili“, že nepovolají kozáky?) „na chystanou demonstraci a na její skutečný cíl... (tj. upozornit je, že naším skutečným cílem vůbec není, aby nás barbarsky bili a tak zvrátili smysl Axelrodova plánu)... Kromě toho se bude muset snažit nějak se dohodnout (slyšte!) s představiteli levého křídla opoziční buržoazie a zajistit si ne-li jejich aktivní podporu, tedy alespoň jejich sympatie s naší politickou akcí. Vyjednávat s nimi musí pochopitelně jménem strany, z pověření dělnických kroužků a schůzí, na nichž se nejen projednává celkový plán politické kampaně, ale podávají se též informace o jejím průběhu — samozřejmě při přísném dodržování konspiračních pravidel.“

Ano, ano, názorně tu vidíme, že velkolepá Starověrova myšlenka o dohodě s liberály na podkladě přesně stanovených podmínek nabývá na velikosti a síle nikoli den ze dne, ale z hodiny na hodinu. Všechny tyto stanovené podmínky byly sice „dočasně“ uloženy k ledu (nejste přece formalisté!), zato však v praxi k dohodě dochází okamžitě, a to k *dohodě o tom, že nebude vyvolán panický strach.*

Ať obrácíte dopis redakce, jak chcete, žádný jiný obsah

proslulé „dohody“ s liberály kromě toho, co jsme uvedli, v něm nenajdete: buď je to dohoda o podmínkách, za nichž mají liberálové právo jednat jménem lidu (a potom samotná myšlenka o dohodě velice vážně kompromituje sociální demokraty, kteří s ní přišli), anebo je to dohoda o tom, že nebude vyvolán panický strach, dohoda o sympatiích s pokojnou demonstrací, a pak je to prostě nesmysl, o němž je těžko vážně mluvit. Nesmyslná myšlenka o klíčovém významu působení na buržoazní opozici, a nikoli na vládu, by mohla vést jedině k absurdnosti. Můžeme-li uspořádat impozantní masovou demonstraci dělníků v zasedací síni zemstva, samozřejmě ji uspořádáme (i když by bylo mnohem lepší, budeme-li mít k dispozici tolik lidí, že vydají na masovou demonstraci, „soustředit“ je nikoli „u budovy“ zemstevních, nýbrž policejních, četnických nebo cenzorských shromáždění). Řídit se však přitom úvahami o panickém strachu činitelů zemstev a vyjednávat o tom je nanejvýš nerozumné a nanejvýš komické. Už sám obsah projevu důsledného sociálního demokrata vždycky a nutně vyvolá panický strach u značné části, patrně u většiny činitelů ruských zemstev. Předem jim říkat, že nemusejí mít takový panický strach, není žádoucí, znamená to dostat se do zcela pokrytecké a nedůstojné situace. Panický strach jiného druhu také nutně vyvolá barbarská řež nebo pomyšlení na ni. Bavit se o panickém strachu s činiteli zemstev je velmi nerozumné, neboť žádný, ani nejmírnější liberál nikdy ani řež nevyvolá, ani s ní nebude souhlasit, jenže to vůbec nezávisí na něm. Tady není třeba „vyjednávat“, ale fakticky připravovat síly, nikoli působit na činitele zemstev, nýbrž na vládu a její zástupce. Není-li dost sil, bude lépe příliš se nešířit o velkých plánech, a je-li sil dost, pak je třeba je postavit proti kozákům a policii, snažit se shromáždit takový dav a na takovém místě, aby mohl odrazit nebo alespoň zadržet nápor kozáků a policie. Jsme-li s to opravdu, a nikoli pouze slovy, „výrazně

a organizovaně zapůsobit na buržoazní opozici“, pak ovšem nebudeme působit hloupým „vyjednáváním“ o tom, že nebude vyvolán panický strach, nýbrž jedině silou, silou masového odporu proti kozákům a carské policii, silou masového náporu, který může vyústit v povstání lidu.

Redakce nové Jiskry se dívá na věci jinak. Je tak spokojena se svým plánem dohody a vyjednávání, že se ho nemůže dost nabažit a nemůže si ho vynachválit.

... Aktivní demonstranti si musí být „dobře vědomi zásadního rozdílu mezi obyčejnou demonstrací proti policii nebo vládě vůbec a demonstrací, jejímž bezprostředním cílem je boj proti absolutismu za pomoci bezprostředního působení revolučního proletariátu na politickou taktiku (podívejme!) liberálních sil v dané (podtrženo redakcí) chvíli . . . Pro zorganizování obyčejných, takřkajíc všeobecně demokratických (!!) demonstrací, které si nekladou bezprostředně za cíl konkrétně postavit proti sobě revoluční proletariát a liberální opoziční buržoazii jako dvě samostatné politické síly, postačí pouze silné politické vření mezi lidovými masami.“ „... Naše strana musí této nálady mas využít třeba i pro takový, možno-li se tak vyjádřit, nižší typ (slyšte! slyšte!) mobilizace těchto mas proti absolutismu.“ „... Děláme první (!) kroky na nové (!) cestě politické činnosti, na cestě, kdy organizujeme plánovitě zasahování dělnických mas (NB) do veřejného života; bezprostředním cílem tohoto zasahování je postavit dělnické masy proti buržoazní opozici jako samostatnou sílu, jejíž třídní zájmy jsou protichůdné třídním zájmům buržoazní opozice a jež jí zároveň navrhuje podmínky (jaképak asi?) pro společný energický boj proti společnému nepříteli.“

Každému není dáno, aby pochopil celou hloubku těchto pozoruhodných úvah. Demonstrace v Rostově⁴⁴, kdy se tisícům a tisícům dělníků vyjasňují cíle socialismu a požadavky dělnické demokracie, to je „nižší typ mobilizace“, to je obyčejný, *všeobecně demokratický* typ, tady není

revoluční proletariát konkrétně postaven proti buržoazní opozici. Když ale zvláště pověřený mluvčí, kterého jmenovala výkonná komise zvolená organizační skupinou, kterou vytvořili členové výborů a aktivní dělníci, když tento mluvčí po předběžném vyjednávání s činiteli zemstev bude na zemstevním shromáždění energicky protestovat, že ho nechtějí vyslechnout, pak to bude „konkrétní“ a „bezprostřední“ postavení dvou samostatných sil proti sobě, pak to bude „přímé“ ovlivňování taktiky liberálů, pak to bude „první krok na nové cestě“. Že se boha nebojíte, pánové! Vždyť ani Martynov v nejhorších dobách časopisu Rabočeje dělo snad nikdy nedospěl k takovým nehoráznostem!

Masová shromáždění dělníků v ulicích jižních měst, desítky dělnických řečníků, přímé srážky se skutečnou silou carského absolutismu, to je „nižší typ mobilizace“. Dohoda s činiteli zemstev o klidném vystoupení našeho mluvčího, který se zavázal, že nebude mezi pány liberály vyvolávat paniku, to je „nová cesta“. To jsou ty nové taktické úkoly, nové taktické názory nové Jiskry, o nichž redakční Balalajkin s takovou pompou informoval celý svět.⁴⁵ V jedné věci však řekl tento Balalajkin nečekaně pravdu: mezi starou a novou Jiskrou skutečně zeje propast. Pro lidi, kteří jsou s to nadchnout se bombastickou dohodou tříd jako „novou cestou“, měla stará Jiskra pouze slova pohrdání a posměchu. Tuto novou cestu už dávno známe ze zkušeností oněch francouzských a německých socialistických „státníků“, kteří starou revoluční taktiku rovněž považují za „nižší typ“ a nemohou si vynachvátit „plánovité a přímé zasahování do veřejného života“ formou dohody o klidném a skromném vystoupení dělnických řečníků, po vyjednávání s levým křídlem opoziční buržoazie.

Z panického strachu liberálních činitelů zemstev má panický strach sama redakce, a tak tedy horlivě nabádá aktéry „nového“ plánu, který vymyslela, k „zvláštní

opatrnosti“. „V krajním případě, půjde-li o zachování vnější opatrnosti při plnění akce samé,“ čteme v dopise, „si to představujeme tak, že žádost dělníků pošleme činitelům zemstev poštou domů a značnou část výtisků rozhodíme v zasedací síni zemstva. Rozhořčovat se nad tím by snad mohl jedině ten, kdo vyznává buržoazní revolucionismus (sic!), pro který je vnější efekt vším, kdežto proces plánovitého rozvíjení třídního uvědomění a aktivity proletariátu ničím.“

Rozesílání a rozhazování letáků nás z míry nevyvede, ale vždycky nás pobouří bezobsažné a nabubřelé frazérství. Aby mohl někdo o rozesílání a rozhazování letáků s vážnou tváří říkat, že je to proces plánovitého rozvíjení třídního uvědomění a aktivity proletariátu, k tomu je třeba notné dávky drzosti. Vytrubovat do celého světa nové taktické úkoly a pak je zredukovat na rozesílání a rozhazování letáků, to je vskutku unikum, to je nanejvýš příznačné pro představitele intelektuálního ražení v naší straně, kteří se dnes hystericky honí za novým taktickým slovem, když zkrachovali se svými novými organizačními slovy. A ještě se skromností jim vlastní vykládají o marnosti vnějšího efektu. Což pánové nevidíte, že v nejlepším případě, v případě naprostého úspěchu vašeho rádobý nového plánu by byl proslov dělníka k pánům ze zemstev právě jen vnějším efektem a bylo by věru k smíchu mluvit o skutečném „výrazném“ zapůsobení tohoto vystoupení na „taktiku liberálních sil“? Není to naopak? Nezapůsobily výrazně a doopravdy na taktiku liberálů právě masové demonstrace dělníků, které se vám zdají demonstracemi „obvyklého, všeobecně demokratického, nižšího typu?“ A je-li ruskému proletariátu ještě jednou souzeno zapůsobit na taktiku liberálů, pak věřte, že na ni zapůsobí masovým nápirem na vládu, a ne tím, že uzavře dohodu s činiteli zemstev.

IV

Zemstevní kampaň⁴⁶, zahájená s milostivým svolením policie^[115], úlisné řeči Svjatopolka-Mirského a vládních oficiózních listů, výhružnější tón liberálního tisku, aktivizace takzvané vzdělané společnosti — to vše klade na dělnickou stranu velmi náročné úkoly. Ovšem v dopise redakce Jiskry se tyto úkoly formulují zcela opačně. V dané chvíli musí být totiž těžištěm politické činnosti proletariátu výrazné působení na vládu, a nikoli na liberální opozici. Právě teď jsou nejméně vhodné dohody dělníků s činiteli zemstev o pokojném demonstrování — dohody, z nichž by se nutně staly vyloženě efektní frašky, právě teď je ze všeho nejvíc třeba sjednotit vyspělé revoluční síly proletariátu, aby se připravovaly k rozhodnému boji za svobodu. Právě dnes, kdy naše hnutí za ústavu začíná nemilosrdně odhalovat odvěké hříchy každého buržoazního liberalismu, a ruského zejména, jako je přílišné fražérství, zneužívání slov, která se rozcházejí s činy, vyloženě šosácká důvěra k vládě a kdekterému hrdinovi lišácké politiky, právě dnes jsou obzvlášť netaktní řeči o tom, že je nežádoucí zastrašovat pány ze zemstev a vyvolávat mezi nimi paniku, o vzpruze pro reakci aj. aj. Právě dnes je ze všeho nejdůležitější posílit mezi revolučním proletariátem přesvědčení, že i současné „osvobozené hnutí ve společnosti“ se nutně ukáže, stejně jako předešlá hnutí, mýdlovou bublinou, nezasáhne-li síla dělnických mas, které jsou připraveny a odhodlány zahájit povstání.

Neustále se šíří, sílí a vyhrocuje politické pobouření nejrůznějších vrstev lidu, pobouření, které je nepostradatelnou podmínkou pro povstání, zárukou jeho úspěchu, zárukou podpory iniciativy proletariátu. Bylo by proto velmi nerozumné, kdyby si teď opět někdo zamlouval volat po okamžitém útoku, kdyby vyzýval radit se k útoku⁴⁷ apod. Všechno nasvědčuje tomu, že se carská vláda

v brzké době ještě víc zaplete a soustředí na sebe ještě větší zlobu lidu. Vláda se určitě zaplete i v rozehrané hře s konstitucionalismem zemstev. Ať už přistoupí na nicotné ústupky, anebo v ničem neustoupí, nespokojenost a rozhořčení se nevyhnutelně ještě víc vyhrotí. Vláda se určitě zaplete i v hanebném a zločinném mandžuském dobrodružství, které s sebou nese politickou krizi jak v případě tvrdé vojenské porážky, tak v případě protahování pro Rusko beznadějně války.

Je věci dělnické třídy rozšiřovat a upevňovat svoji organizaci, zesilovat agitaci mezi lidem, využívat k ní každého zakolísání vlády, propagovat povstání, vysvětlovat jeho nevyhnutelnost na příkladu všech těch polovičatých a předem k nezdaru odsouzených „kroků“, o nichž se dnes tolik mluví. Netřeba ani dodávat, že dělníci musí reagovat na požadavky zemstev tím, že budou pořádat schůze, rozhazovat letáky a tam, kde na to stačí síly, organizovat demonstrace k proklamování všech sociálně demokratických požadavků, aniž se při tom budou ohlížet na „paniku“ pánů Trubeckých a na nářky šosáků o vzpruce pro reakci. A odvažujeme-li se už mluvit předem a ještě k tomu ze zahraničí o možném a žádoucím vyšším typu *masových* demonstrací (neboť nemasové už vůbec nemají význam), mluvíme-li už o soustředění demonstrantů u některé budovy, pak bychom uvedli právě ony budovy, kde se připravuje policejní pronásledování dělnického hnutí, uvedli bychom budovy policejních, četnických a cenzurních správ, uvedli bychom místa, kde jsou zavírání političtí „zločinci“. Dělníci nemohou seriózně podporovat požadavky zemstev tím, že budou souhlasit s podmínkami, za nichž by mohli činitelé zemstev mluvit jménem lidu, ale tím, že zaútočí na nepřátele lidu. A sotva lze pochybovat o tom, že by proletariát nesympatizoval s myšlenkou takové demonstrace. Dělníci dnes slyší ze všech stran nabubřelé fráze a halasné sliby, vidí, že se opravdu — i když nepatrně, ale přece jen

opravdu — rozšiřuje svoboda pro „veřejnost“ (povolení uzdy zemstvům, návrat vypovězených činitelů zemstev, zmírnění útoků proti liberálnímu tisku), avšak dělníci nevidí naprosto nic, co by rozšiřovalo svobodu *jejich* politického boje. Pod tlakem revolučního náporu *proletariátu* vláda dovolila *liberálům* trochu mluvit o svobodě! Bezprávnost a zdeptanost otroků kapitálu vidí dnes proletáři ještě názorněji. Dělníci nemají ani všude organizace, aby mohli poměrně svobodně (z ruského hlediska) posuzovat politické záležitosti, dělníci nemají místnosti, kde by schůzovali, dělníci nemají vlastní noviny, dělníkům nepropouštějí z vězení a z vyhnanství jejich soudruhy. Dělníci dnes vidí, že o kůži medvěda — kterého ještě nedorazili, ale kterého oni a jedině oni, proletáři, vážně zranili — že se o tuto kůži začínají dělit páni liberální buržoové. Dělníci vidí, že tito páni liberální buržoové začínají už při prvním předběžném dělení o budoucí kůži cenit zuby a vrčet na „radikální strany“, na „vnitřní nepřátele“ — nelítostné nepřátele buržoazní moci a klidu. Ale dělníci zaútočí ještě odvážněji, v ještě větším počtu, aby medvěda dorazili, aby *si* silou vybojovali to, co jim jako almužnu slibují liberální buržoové — svobodu shromažďování, svobodu dělnického tisku, úplnou politickou svobodu pro široký a otevřený boj za konečné vítězství socialismu.

Tuto brožurku vydáváme s poznámkou v záhlaví „Pouze pro členy strany“ proto, že se stejným podtitulem byl vydán „dopis“ redakce Jiskry. „Zakonspirovávat“ takový plán, s nímž musí být seznámeny desítky měst, který musí být projednán ve stovkách dělnických kroužků a musí být vysvětlován v agitačních letáčích a provoláních, je v podstatě směšné. Je to jedna z ukázek úředního tajemství, na které už poukázal v praxi redakce a rady soudruh Galjorka (Novou cestou^[159]). Jen z jednoho hle-

diska by bylo možné ospravedlnit utajení redakčního dopisu před širokou veřejností a hlavně před liberály: takový dopis už příliš kompromituje naši stranu . . .

Také tato brožura je určena pro omezený okruh čtenářů, a to proto, že naše takzvaná stranická redakce na ni odpověděla údajně členům strany, ale ve skutečnosti o ní informuje jedině schůze menšiny a neposílá ji známým členům strany z řad většiny.

Jestliže se Jiskra rozhodla nepovažovat nás za členy strany (a přitom se bojí říci to přímo), pak nám nezbude než se smířit se svým trpkým údělem a vyvodit z tohoto rozhodnutí nezbytné závěry.

22. prosince 1904

Leiteisen

Docteur Gabriel Leiteisen

DE LA FACULTÉ DE PARIS

A BEAUMORT-DU-GATINAIS

(S.-et-M.)

Consultations tous les jours
de 7 h. à 8 h. de l'après-midi

1899

Beaumont, le

2 décembre 1904

Meyerson
propeperant

1. Enquêtes II. c. de la faculté de médecine de Paris, par le docteur G. Leiteisen, professeur de médecine légale et de médecine légale, directeur de l'école de médecine légale de Beaumont-du-Gatinais.
2. La loi sur le divorce, dite de M. de S. G. par le docteur G. Leiteisen, professeur de médecine légale et de médecine légale, directeur de l'école de médecine légale de Beaumont-du-Gatinais.
3. Note sur le grand crime de l'adultère (1882) par le docteur G. Leiteisen, professeur de médecine légale et de médecine légale, directeur de l'école de médecine légale de Beaumont-du-Gatinais.
4. Enquêtes, par le docteur G. Leiteisen, professeur de médecine légale et de médecine légale, directeur de l'école de médecine légale de Beaumont-du-Gatinais.
5. Mémoires de la faculté de médecine de Paris, par le docteur G. Leiteisen, professeur de médecine légale et de médecine légale, directeur de l'école de médecine légale de Beaumont-du-Gatinais.
6. Enquêtes III. c. de la faculté de médecine de Paris, par le docteur G. Leiteisen, professeur de médecine légale et de médecine légale, directeur de l'école de médecine légale de Beaumont-du-Gatinais.
7. De la loi sur le divorce, dite de M. de S. G. par le docteur G. Leiteisen, professeur de médecine légale et de médecine légale, directeur de l'école de médecine légale de Beaumont-du-Gatinais.

Rukopis V. I. Lenina
Teze referátu o situaci ve straně
z roku 1904

Zmenšeno

TEZE REFERÁTU O SITUACI VE STRANĚ

*Teze mého referátu*⁴⁸

2. décembre 1904

1. Už na II. sjezdu projevili menšinová jiskrovci zásadovou nepevnost (nebo se dopustili chyby), když se při volbách octli v koalici se svými ideovými odpůrci.
2. I po sjezdu, dokonce v Lize, menšina obhajovala kontinuitu staré Jiskry, ve skutečnosti se jí však čím dál víc vzdávala.
3. Když Plechanov změnil svůj postoj^[183] (č. 52), jasně viděl, že menšina tvoří oportunistické křídlo strany a bojuje jako anarchističtí individualisté. (Contra Vasiljev a Lenin o kroužkaření)^{[103]*}.
4. Obhajovat, ospravedlňovat a povyšovat naši organizační zaostalost a organizační rozbíjení sjezdu na zásadu je už oportunismus. Nikdo se už dnes vůbec neodvážá podporovat teze o programu versus stanovy etc.
5. Obviňovat většinu z ignorování hospodářského boje, z jakobínství, z ignorování iniciativy dělníků je pouhým a naprosto neopodstatněným opakováním útoků časopisu Rabočeje dělo proti Jiskře.
6. Obavy z III. sjezdu a boj proti jeho svolání jsou dovršením falešného stanoviska menšiny i smířlivců.

* Viz Sebrané spisy 8, Praha 1982, s. 132—134. *Red.*

7. Pokud jde o zemstevní kampaň, zvolila redakce Jiskry^[170] mimořádně nesprávnou a škodlivou, vyloženě oportunistickou taktiku, když hovoří o vyvolání paniky a opěvuje dohodu s činiteli zemstev o pokojné manifestaci jako nový typ. Plán kampaně souvisí s chybnou rezolucí Starověrovou^[155].

*Poprvé otištěno roku 1931
v publikaci Leninskij sbornik XVI*

Podle rukopisu

DOPIS SOUDRUHŮM

(K VYDÁVÁNÍ ORGÁNU STRANICKÉ VĚTŠINY)

Milí soudruzi! Dnes byla na schůzi úzkého kroužku zahraničních bolševiků⁴⁹ s konečnou platností vyřešena otázka, v zásadě vyřešená už dávno, otázka založení periodického stranického orgánu, který by hájil a rozvíjel zásady většiny v boji proti organizačnímu a taktickému zmatku, vnesenému do strany menšinou, a který by napařoval pozitivní práci ruských organizací, proti nimž dnes div ne po celém Rusku tak zběsile bojují důvěrníci menšiny. Tento boj, vedený nejhanebnějšími rozbíječskými prostředky a způsoby, nesmírně dezorganizuje stranu v tomto tak významném historickém období, zatímco takzvaný ústřední orgán strany pokrytecky lká nad rozkolem. Udělali jsme všechno možné pro to, aby boj byl veden na stranické půdě; od ledna usilujeme o svolání sjezdu jakožto jediné důstojné východisko strany z neúnosné situace. Teď už je nad slunce jasnější, že ÚV, který přešel na stranu menšiny, se téměř celou svou činností zoufale snaží zabránit sjezdu, že rada provádí ty nejnemožnější a nejnepřípustnější kejkle, aby sjezd oddálila. Rada přímo maří svolání sjezdu: kdo se o tom ještě nepřesvědčil z jejích posledních usnesení^[270] v příloze k 73.—74. číslu Jiskry, doví se o tom z Orlovského brožury Rada proti straně^[B] (vyšla u nás v těchto dnech). Teď je zcela jasné, že většina neuhájí své pozice a zásadu pevné strany v boji proti kroužkaření, nesjednotí-li se a nevzepře-li se proti našim takzvaným ústředním institucím. Ruští bolševici už dávno usilují o své sjednocení. Vzpomeňte si, s jak velkými sympatiemi byla přijata

programová (ve smyslu programu našeho vnitrostranič-
kého boje) rezoluce dvaadvaceti^{[80]*}); vzpomeňte si na
proklamaci devatenácti^[156], kterou vydal tiskem mos-
kevský výbor (v říjnu 1904); konečně téměř všem výbo-
rům strany je známo, že se v posledních dnech konalo
a zčásti se ještě koná několik konferencí místních výborů
většiny⁵⁰, že se dělají velmi energické a konkrétní pokusy
navzájem pevně sjednotit výbory většiny, aby mohly
čelit pomínutým bonapartistům v radě, v ústředním
orgánu a v ústředním výboru.

Věříme, že ve velmi blízké budoucnosti vejdu tyto
pokusy (správněji tyto kroky) ve všeobecnou známost,
jen co jejich výsledky umožní konkrétně říci, čeho už
bylo dosaženo. Dokud většina neměla vlastní vydavatel-
ství, nemohla se pochopitelně vůbec bránit. Jak už možná
víte z naší stranické literatury, nový ústřední výbor ne-
pokrytě zakázal tisknout naše brožury (dokonce i obálky
už vysázených brožur) ve stranické tiskárně; tím z ní
udělal tiskárnu kroužku a odmítl přímý požadavek zahra-
niční většiny i ruských výborů, např. řížského^[165], aby
byla do Ruska dodávána literatura většiny. Naprosto
jasně se ukázalo, že falšování obecného mínění ve straně
se stalo soustavnou taktikou nového ÚV. Nutně musíme
rozšiřovat naše vydavatelství a organizovat vlastní pře-
pravu. Výbory, které přerušily s redakcí ústředního orgánu
soudružské styky (viz Danovo doznání ve zprávě^[60] o schů-
zi v Ženevě 2. září 1904⁵¹ — zajímavá brožura), se ne-
mohly a nemohou obejít bez periodického orgánu. Strana
bez orgánu, orgán bez strany! Toto trpké heslo, které
už v srpnu vyslovila většina, neúprosně vedlo k jedinému
východisku — k založení vlastního orgánu. Mladí publi-
cisté přijíždějící do zahraničí, aby podpořili životně dů-
ležitou věc většiny ruských pracovníků, volají po uplatně-
ní. Mnozí ruští straničtí publicisté také usilují o vlastní

* Viz tento svazek, s. 32—39. *Red.*

orgán. Zakládáme-li takovýto orgán, pravděpodobně pod názvem Vperjod⁵², jednáme v naprosté shodě s většinou ruských bolševiků, v naprostém souladu s naším dosavadním postupem ve stranickém boji. Rozhodli jsme se pro tuto zbraň, když jsme během roku vyzkoušeli všechny způsoby, rozhodně všechny jednodušší způsoby, pro stranu méně nákladné a lépe odpovídající zájmům dělnického hnutí. Vůbec nepřestáváme usilovat o svolání sjezdu, právě naopak, hodláme vyvinout ještě větší úsilí, zevšeobecnit a podpořit je, chceme výborům pomoci řešit jejich nový problém — svolání sjezdu mimo radu i ústřední výbor, proti vůli rady a ústředního výboru — problém, který je třeba důkladně a všestranně promyslet. Vyslovujeme se otevřeně pro názory a úkoly, které jsme už dávno vysvětlili celé straně v řadě brožur. Bojujeme a budeme bojovat za důslednou revoluční orientaci proti rozbrojům a kolísání v organizačních i taktických otázkách (viz strašlivě zmatený dopis nové Jiskry stranickým organizacím, uveřejněný pouze pro členy strany^[170] a utajený před veřejností). Zprávu o založení nového orgánu zveřejníme asi tak za týden nebo přibližně v té době. První číslo vyjde mezi 1.—10. lednem podle nového kalendáře. Členy redakčního kruhu budou všichni osvědčení publicisté většiny (Rjadovoj, Galjorka, Lenin, Orlovskij, který pravidelně přispíval do Jiskry od 46. do 51. čísla, kdy ji vedli Lenin a Plechanov, a také velice schopní mladí publicisté). Do kolegia, které bude prakticky řídit činnost redakce a organizovat složitou kolportáž, agendu aj. aj., budou jmenováni (zčásti už byli⁵³) určití soudruzi, jimž přímo uloží určité funkce mnohé ruské výbory (oděský, jekatěrinoslavský, nikolajevský, 4 kavkazské výbory a několik severních, o nichž se brzy dovíte něco více). Žádáme nyní všechny soudruhy, aby nás všestranně podpořili. Budeme orientovat list tak, aby byl orgánem ruského hnutí, a v žádném případě ne zahraničního kroužku. K tomu potřebujeme především

a ze všeho nejvíce maximální „*publicistickou*“ podporu, přesněji řečeno zasílání příspěvků z Ruska. Slovo „*publicistickou*“ podtrhuji a dávám do uvozovek proto, abych ihned upozornil na jeho mimořádný význam a vyvaroval se nedorozumění, k němuž může velmi snadno dojít a jež by mohlo celé věci značně uškodit. Toto nedorozumění by mohlo vyplynout z představy, že právě a výlučně publicisté (v profesionálním smyslu slova) jsou s to úspěšně spolupracovat s orgánem; ale právě naopak list bude rozmanitý a životaschopný jedině tehdy, případně-li na pět vedoucích a pravidelně píšících publicistů pět set nebo i pět tisíc nublicistů. Jedním z nedostatků staré Jiskry, který jsem se vždycky snažil odstranit (a který se nadměrně rozbujel v nové Jiskře), byla slabá spolupráce s Ruskem. Otiskovali jsme tehdy téměř bez výjimky všechno, co z Ruska přišlo. Orgán opravdu živý musí otiskovat desetinu příspěvků, které přijdou, a ostatní postupovat publicistům k informaci a jako podklad pro psaní. Je nutné, aby nám psalo co nejvíc stranických pracovníků, a to v běžném, nikoli v publicistickém smyslu slova.

Izolovanost od Ruska a pohlcující atmosféra prokletého zahraničního bláta jsou tak ubíjející, že jedinou záchranou je živý styk s Ruskem. Na to ať nezapomíná nikdo, kdo nechce jen slovy, nýbrž doopravdy považovat náš orgán za orgán celé „většiny“, za orgán masy soudruhů působících v Rusku (a také jej chce takovým *učinit*). Nechtě se každý, kdo považuje tento orgán za svůj a kdo si je vědom, jaké povinnosti má sociální demokrat — člen strany, jednou provždy zbaví buržoazního návyku myslet a jednat tak, jako by šlo o legální noviny: že *jejich* povinností je psát a naší povinností číst. Na sociálně demokratických novinách se musí podílet všichni sociální demokraté. Žádáme všechny, zejména dělníky, aby nám posílali své příspěvky. Dejte dělníkům větší možnost psát do našich novin, směle psát o všem, psát pokud možno více o vlastním všedním životě, o zájmech a práci, neboť bez

takového materiálu nebude sociálně demokratický orgán za mnoho stát a nebude mu příslušet název sociálně demokratický list. Pište nám i obyčejné *dopisy*, ne záměrné příspěvky do novin, nýbrž pro soudružský styk s redakcí a pro její informaci. A nejen o faktech a o tom, co se stalo, ale také o náladě v hnutí, o jeho všední, „nezajímavé“, obyčejné, běžné stránce. Pokud jste nežili nějaký čas v zahraničí, ani si nedovedete představit, jak takové dopisy potřebujeme (vůbec o nic konspirativního v nich nejde, takže napsat jednou nebo dvakrát týdně nešifrovaný dopis nebude snad ani pro nejzaměstnanějšího člověka příliš náročné). Pište nám tedy o besedách v dělnických kroužcích a o charakteru besed, jaké téma se probíralo, nač se dělníci ptali, jak se uskutečňuje propaganda a agitace, jaký je styk s veřejností, s vojáky a mládeží, nejvíce nám však pište o tom, v čem s námi, sociálními demokraty, nejsou dělníci spokojeni, pište o jejich pochybnostech, požadavcích, protestech atd. Dnes nás zvláště zajímá, jak se hnutí prakticky projevuje, a je tedy nutné navázat normální čilou korespondenci, nejenom posílat příspěvky do novin, prostě psát o soudružských věcech, protože jinou cestou se redakce o těchto problémech nedoví. Ovšem ne každý umí a je ochoten psát, ale . . . neříkej neumím, nýbrž nechci; vždycky se najdou, když se chce, v kterémkoli kroužku, v každé, i v té nejmenší, třeba druhořadé skupině (ty druhořadé bývají často velice zajímavé, protože někdy dělají velmi důležitou práci, i když ne zrovna viditelnou) jeden dva soudruzi, kteří jsou schopni psát. Práci sekretariátu jsme tu hned postavili na široký základ, využili jsme při tom zkušeností staré Jiskry. Ujišťujeme vás, pamatujte si to, že *každý*, bez výjimky každý, kdo nám bude trpělivě a vytrvale psát, bez námahy dosáhne toho, že všechny jeho dopisy nebo devět desetin z nich dojdou. Říkám to na základě tříletých zkušeností staré Jiskry, která měla nejednoho takového dopisovatele a přítele, který jí naprosto pravidelně psal (i když často nikoho

z redakce neznal). Policie už dávno absolutně není s to zachycovat dopisy do zahraničí (jen někdy se jí to podaří, je-li odesílatel mimořádně neopatrný) a obrovská spousta materiálů staré Jiskry vždycky přišla tou nejnormálnější cestou v normálních dopisech na naše adresy. Zvláště bychom chtěli varovat před soustředováním korespondence pouze ve výboru a pouze u tajemníků. Není nic škodlivějšího než takový monopol. Jak je jednota nutná při práci a rozhodování, tak je nesprávná při celkovém informování a při korespondenci. Velmi často bývají neobyčejně zajímavé dopisy od lidí, kteří stojí poměrně „stranou“ (nemají styk s výborem), protože se dívají na mnohé věci daleko *pronikavěji* než staří zkušení pracovníci, kteří si na ně už zvykli a nevnímají je. Dávejte více příležitostí k psaní mladým pracovníkům: mládeži, pracovníkům hnutí, „centralistům“, organizátorům i řadovým účastníkům krátkých schůzí a menších shromáždění.

Pouze tehdy a jedině tehdy, bude-li navázána rozsáhlá korespondence, dokážeme všichni společně vytvořit z našich novin opravdový orgán *dělnického hnutí v Rusku*. Náléhavě prosíme, aby byl tento dopis přečten na všech schůzích, ve všech kroužcích, v podskupinách aj. aj. co nejširším masám a aby nám bylo sděleno, jak dělníci na tuto výzvu reagovali. K návrhu, aby byl oddělen dělnický („populární“) orgán od všeobecného — řídicího — intelektuálního, jsme velmi skeptičtí: přáli bychom si, aby sociálně demokratický list byl orgánem celého hnutí, aby dělnické a sociálně demokratické noviny splynuly v jeden orgán. To se ovšem může podařit jen za velmi aktivní podpory dělnické třídy.

Se soudružským pozdravem

N. Lenin

*Napsáno 29. listopadu
(12. prosince) 1904
Otištěno v prosinci 1904
v Berlíně jako leták*

Podle textu letáku

ÖZNÁMENÍ Ö VYTVOŘENÍ ORGANIZAČNÍHO VÝBORU A Ö SVOLÁNÍ

III. ŘÁDNÉHO SJEZDU SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ DĚLNICKÉ STRANY RUSKA⁵⁴

Těžká krize v naší straně, která se vleče od II. sjezdu a trvá už půldruhého roku, nutně způsobila, jak jsme dávno předvíдали, úplný rozchod ústředních institucí se stranou. Nebudeme se tu znovu šířit o těžkém průběhu krize a připomínat fakta, dostatečně vysvětlená ve stranické literatuře a hlavně v celé řadě rezolucí a prohlášení ruských výborů a konferencí výborů. Stačí připomenout, že poslední z těchto konferencí, severní, jíž se zúčastnil petrohradský, řížský, tverský, moskevský, severní a nižněnovgorodský výbor, zvolila byro a pověřila je, aby vystoupilo jako organizační výbor pro okamžité svolání III. řádného sjezdu Sociálně demokratické dělnické strany Ruska.

V současné době byro již vyčkalo všech lhůt, které poskytlý výbory na odpověď takzvanému ústřednímu výboru, a dohodlo se se zmocněnci tří jižních (oděského, jekatěrinoslavského a nikolajevského) a čtyř kavkazských výborů. Byro dnes vystupuje v roli organizačního výboru a svolává III. řádný sjezd Sociálně demokratické dělnické strany Ruska, bez souhlasu ústředních institucí, které jsou odpovědny straně a jež se své odpovědnosti vůči ní vyhnuly.

V Rusku dochází k mimořádnému politickému oživení a proletariát čeká veliký historický úkol — boj proti samoděržaví. Všichni sociální demokraté působící v Rusku vědí, jak nejednotnost ve straně nesmírně uškodila orga-

nizovanosti a semknutosti proletariátu, jak rozkladný vliv kroužkaření v zahraničí nesmírně poškodil propagandu, agitaci a sjednocení dělníků v Rusku. A není-li možné sjednotit zahraniční kroužky a jejich stoupence, ať se tedy aspoň sjednotí všichni sociální demokraté působící v Rusku, všichni stoupenci důsledné orientace revoluční sociální demokracie. Takové sjednocení je jedinou správnou cestou k příští úplné a pevné jednotě všech sociálních demokratů v Rusku.

Ať žije ruská, ať žije mezinárodní revoluční sociální demokracie!

Pokud jde o podmínky svolání sjezdu, domnívá se organizační výbor, že je nutné zveřejnit a dát všem na vědomí toto:

1. Organizační výbor přiznává bezvýhradné právo účasti na III. řádném sjezdu s rozhodujícím hlasem všem ruským výborům a organizacím, které potvrdil II. sjezd Sociálně demokratické dělnické strany Ruska (výbory petrohradský, moskevský, charkovský, kyjevský, oděský, nikolajevecký, donský, jekatěrinoslavský, saratovský, uralský, severní, tulský, tverský, nižněnovgorodský, bakuský, batumský, tifišský, výbor báňské a hutní oblasti, výbory sibiřský a krymský).

2. Organizační výbor přiznává podmíněčné právo účasti na sjezdu výborům, které potvrdil ústřední výbor po II. sjezdu (výbory megrelský, astrachaňský, orelsko-brjanský, samarský, smolenský, rižský, kurský, voroněžský a rovněž Zahraniční liga). Všechny tyto výbory byly potvrzeny ústředními institucemi, které pozbyly důvěru strany. Je naší povinností je na III. sjezd pozvat, ovšem konečné slovo k jejich účasti může říci jedině sjezd sám (pravoplatnost výboru, právo poradního nebo rozhodujícího hlasu atd.).

3. Organizační výbor vyslovuje jménem většiny rus-

kých výborů přání, aby se III. řádného sjezdu Sociálně demokratické dělnické strany Ruska zúčastnily *všechny* organizace Sociálně demokratické dělnické strany Ruska působící v zahraničí i v Rusku, zejména pak všechny dělnické organizace, které se považují za součást Sociálně demokratické dělnické strany Ruska. Přáli bychom si, aby se zvláště tyto organizace sjezdu zúčastnily, protože krize ve straně a demagogické hlásání zásady volitelnosti a rabočeďlovského demokratismu mají už na svědomí nejen rozkol. Sjezdu je třeba využít a pokusit se za účasti zástupců většiny ruských výborů zlikvidovat tyto rozkoly anebo alespoň otupit jejich škodlivost.

4. Organizační výbor proto vyzývá všechny, kdo se chtějí sjezdu zúčastnit, aby jej o tom ihned uvědomili a navázali s ním spojení (prostřednictvím některého z třínácti výše uvedených výborů).

5. O podmínkách *pozvání* na sjezd rozhodnou ve sporných případech dva nejbližší výbory a třetí osoba za organizační výbor.

6. O podmínkách *účasti* na sjezdu (s poradním nebo rozhodujícím hlasem) těch výborů a jiných organizací, které nepotvrdil II. sjezd strany, rozhodne sám III. sjezd.

7. Dobu a místo konání sjezdu stanoví organizační výbor.

Napsáno po 11. (24.) prosinci 1904

Poprvé otištěno roku 1926

v publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

NOVÁ PŮJČKA RUSKŮ

Pod tímto názvem přináší list německých burzovních magnátů Frankfurter Zeitung⁵⁵ následující poučnou zprávu:

„Už po několik týdnů se vytrvale šířily pověsti o nové velké půjčce Rusku. Všechny tyto pověsti byly však okamžitě vyvraceny. Ovšem teď bylo oficiálně oznámeno, že v těchto dnech (psáno 29. prosince podle nového kalendáře) probíhala v Petrohradě jednání o půjčce. Těmto oficiálním jednáním bezpochyby předcházely soukromé informace, které zavadaly příčinu k pověstem. Říká se, že se jednání tentokrát zúčastnili němečtí finančníci. Půjčka má být realizována na německém trhu. Od začátku války až dosud si Rusko opatřovalo finanční prostředky třemi různými způsoby: především si vypůjčilo asi 300 miliónů rublů z volné hotovosti státní pokladny, jež byla zvýšena o částku, o niž se snížily už předtím povolené výdaje. Potom následovala půjčka 800 miliónů franků (asi 300 miliónů rublů), zprostředkovaná francouzskými bankéři. V srpnu se Rusko zaměřilo na vnitřní trh a vydalo bankovky v celkové hodnotě 150 miliónů rublů. Válka pohlcuje každý měsíc stále větší částky a Rusko znovu pomýšlí na velkou půjčku v zahraničí. V poslední době vykazují ruské fondy značně (povážlivě, bedenkliche) klesající tendenci. Nevíme, jak bude reagovat na půjčku Rusku německá veřejnost. Válečné štěstí se dosud neustále přiklánělo na stranu Japonců. Až dosud bylo možné považovat půjčky Rusku za spolehlivou investici kapitálu, ovšem teď začínají mít víceméně příchuť spekulace (Beigeschmack), zejména po nedávno vydaném carově manifestu,

který vrhá velmi jasné světlo na vnitřní poměry v Rusku. Uvidíme, bude-li nová půjčka prezentována německé veřejnosti za takových podmínek (úroková výše a emisní kurs), které by mohly vyvážit sníženou výhodnost půjčky Rusku.“

Nová výstraha evropské buržoazie ruskému samoděržaví! Důvěra v Rusko klesá jednak proto, že je stíhají válečné porážky, jednak proto, že v zemi narůstá nespokojenost. Sázku na samoděržaví začínají evropští bankéři pomalu považovat za nesolidní spekulaci a o „výhodnosti“ půjček Rusku, pokud jde o jejich spolehlivost, otevřeně říkají, že se snižuje.

A jakou spoustu peněz bude ještě stát lid tato zločinná válka, která určitě pohlcuje nejméně *tři milióny rublů denně!*

*Napsáno po 16. (29.) prosinci 1904
Poprvé otištěno roku 1931
v publikaci Leninskij sbornik XVI*

Podle rukopisu

PROHLÁŠENÍ
A DOKUMENTY
O ROZHODU
ÚSTŘEDNÍCH INSTITUCÍ
SE STRANOU

*Napsáno 22. prosince 1904
(4. ledna 1905)
Otištěno v lednu 1906 v Ženevě
jako brožura*

Podle textu brožury

Tři členové ústředního výboru, kteří mluví jménem celého ÚV, volají v 77. čísle Jiskry před rozhodčí soud soudruha N „za falešné prohlášení, jehož cílem bylo dezorganizovat stranu“^[40]. Toto údajně falešné prohlášení učinil „člen ústředního výboru, který se nepodílel na vypracování deklarace“, tj. já. Protože mám s touto záležitostí hodně společného a také proto, že mne soudruh N zmocnil, považuji za své právo a povinnost být přítomen rozhodčímu řízení a vznést obvinění proti členům ÚV Glebovovi, Valentinovi a Nikitičovi.

Obviňuji je z neoprávněného, nesprávného, formálně morálně nepřijatelného jednání vůči jejich kolegům z ústředního výboru i vůči celé straně.

Protože toto nesprávné jednání neobyčejně protahuje a zostřuje krizi ve straně a velice bezprostředně působí i na četné funkcionáře strany, je podle mého názoru bezpodmínečně nutné veřejně projednávat všechno, co není z konspirativních důvodů tajné; proto podrobně vyložím, z čeho tři členy ÚV obviňuji.

I. Obviňuji tři členy ústředního výboru Glebova, Valentina a Nikitiče ze soustavného klamání strany.

1. Obviňuji je z toho, že zneužili moci, kterou jim světil II. sjezd strany, k umlčování názorů jejich členů, jež se projevíly v agitaci za svolání III. sjezdu. Neměli sebemenší právo potlačovat tuto agitaci, na niž má nezadatelné právo každý člen strany. Především neměli sebemenší právo rozpouštět jižní byro za agitaci pro svolání sjezdu. Neměli formální ani morální právo udílet mně jako čle-

novi rady strany důtku za to, že jsem v radě hlasoval pro sjezd;

2. — z toho, že zatajovali před stranou rezoluce výborů, které se vyslovily pro sjezd, a spekulující s tím, že jim výbory jako členům vrcholné instituce strany důvěřují, uváděli výbory v omyl záměrně nesprávnými informacemi o situaci ve straně^[174]. Odmítli splnit žádost řížského výboru^[251], aby byla otištěna a rozšířena rezoluce dvaadvaceti^[80] a posílána do Ruska literatura většiny^[250] pod záminkou, že to není literatura stranická, čímž znemožňovali, aby vyšla pravda najevo;

3. — z toho, že v agitaci proti svolání sjezdu neváhali dokonce dezorganizovat práci místních organizací popouzením periferních organizací proti výborům, které se vyslovily pro sjezd, a všemožně diskreditovali tyto výbory v očích místních pracovníků, čímž podrývali důvěru mezi výborem a periferními organizacemi, bez níž se žádná práce nemůže dařit;

4. — z toho, že se prostřednictvím delegáta ústředního výboru v radě podíleli na vypracování usnesení rady^[270] o podmínkách svolání III. sjezdu, usnesení, která sjezd znemožnila, takže strana pozbyla možnost vyřešit vnitrostranický konflikt normální cestou;

5. — z toho, že ujišťovali výbory o své zásadové solidaritě se stanoviskem většiny, tvrdili, že k dohodě s menšinou může dojít jen za podmínky, že menšina se vzdá své zvláštní tajné izolované organizace a nebude žádat kooptaci do ÚV, a zároveň se *tajně, za zády strany a zcela vědomě proti její vůli* dohadovali s menšinou o podmínkách: 1) zachování autonomie technických podniků menšiny; 2) kooptace tří nejangažovanějších představitelů menšiny do ústředního výboru;

6. obviňuji je z toho, že jako členové vrcholné stranické instituce zneužili své autority k očeřňování svých politických odpůrců. Vůči soudruhovi P. se chovali neseriózně; v *červenci* se totiž usnesli^[41], že přešetří jeho údajně

podvodné vystoupení v severním výboru, ačkoli *doposud* (22. prosince) proti němu nevznesli ani obvinění, třebaže Glebov soudruha P. několikrát viděl a třebaže týž Glebov si dovolil jako člen rady strany označit v Jiskře za „podvod“ jednání soudruha, který nemá možnost se bránit. Vědomě lhali, když prohlásili, že Lidin nebyl důvěrníkem (Vertrauensmann) ústředního výboru. Klamali členy strany, aby před nimi zdiskreditovali soudruha Bonče-Brujeviče a jeho spolupracovníky z expedice, když v Jiskře (č. 77) otiskli prohlášení^[36], v němž se poukazuje (a přitom nesprávně) pouze na nedostatky expedice — a to poté, co sami dali soudruhovi Bončovi-Brujevičovi prostřednictvím svých zmocněnců písemné potvrzení, že agendu řídil správně a výkazy jsou v naprostém pořádku;

7. obviňuji je z toho, že využili nepřítomnosti bývalých představitelů ÚV v zahraničí, soudruha Vasiljeva a soudruha Zvěrjova, aby zdiskreditovali stranická zařízení (knihovnu a archív SDDSR v Ženevě). S podpisem mně neznámého „představitele“ ÚV uveřejnili v Jiskře zprávu^[37], v níž úplně překroutili historii a skutečný charakter těchto zařízení.

II. Kromě toto obviňuji tři členy ústředního výboru, Glebova, Valentina a Nikitiče, že se několikrát dopustili morálně i formálně nepřijatelného jednání vůči svým spolupracovníkům z kolegia.

1. Rozbili veškeré základy stranické organizace a kázně, když mi dali (prostřednictvím soudruha Glebova) ultimátum, abych buď vystoupil z ÚV, anebo zanechal agitace pro sjezd.

2. Porušili úmluvu^[75], kterou uzavřel jejich jménem člen ÚV Glebov; když se totiž změnilo složení ÚV, začala už být tato úmluva pro ně nevýhodná.

3. Neměli právo na svém červencovém zasedání prohlásit, že soudruh N vystoupil z ÚV, aniž vyslechli jeho nebo mne; tím spíš na to neměli právo, že tito tři členové ÚV věděli, že požadujeme (4 členové ÚV)⁵⁶ projednání sporné otázky na plenární schůzi ústředního výboru.

Prohlášení, že soudruh N přestává být členem ÚV, je nesprávné i zásadně, neboť tři členové ÚV zneužili to, co soudruh N pouze naznačil (s čímž nebyli seznámeni všichni soudruzi).

4. Tři členové ÚV neměli sebemenší právo zatajovat přede mnou, že změnili své názory a své záměry. Koncem května soudruh Glebov tvrdil, že jejich stanovisko je obsaženo v jejich březnové deklaraci^[32]. A tak tedy přijetí červencové deklarace, která se zásadně liší od březnové, bylo přede mnou utajeno a Glebovova prohlášení byla podvodná.

5. Glebov porušil podmínku, na které jsme se dohodli, že totiž v referátu na amsterdamském kongresu⁵⁷, jehož vypracování se ujali Dan (delegát za ústřední orgán) a on, Glebov (delegát za ústřední výbor), se vůbec nebude mluvit o neshodách ve straně. Referát, který nakonec vypracoval pouze Dan, byl plný zastřené polemiky a proniknutý názory „menšiny“. Glebov neprotestoval proti Danovu referátu, a tudíž se nepřímou podílel na klamání mezinárodní sociální demokracie.

6. Tři členové ÚV neměli nejmenší právo upřít mi, abych mohl vyslovit a uveřejnit svůj vlastní názor na důležitou otázku stranického života. Červencová deklarace byla poslána ústřednímu orgánu *k zveřejnění* dříve, než jsem měl možnost se k ní vyslovit. Dne 24. srpna jsem poslal ústřednímu orgánu protest proti této deklaraci. Ústřední orgán mi oznámil, že ho otiskne pouze v případě, budou-li si to přát tři členové ústředního výboru, kteří deklaraci vypracovali. Ti si to nepřáli, a můj protest tedy před stranou utajili.

7. Neměli nejmenší právo odpírat mi informace o protokolech rady^[20], a aniž jsem byl formálně vyloučen z ÚV, vůbec mě neinformovali o situaci v ústředním výboru, o jmenování nových důvěrníků v Rusku i v zahraničí, o jednání s „menšinou“, o finančních záležitostech aj. aj.

8. Neměli právo kooptovat do ústředního výboru tři nové soudruhy (smířlivce), nebyla-li kooptace provedena prostřednictvím rady, jak to vyžadují stanovy strany^[161] v případě nejednomyslnosti; a jednomyslnost tu nebyla, protože já jsem proti této kooptaci protestoval^{[92]*}.

* Viz tento svazek, s. 45—53. *Čes. red.*

Protože stanovisko ústředního výboru ve vnitrostranickém konfliktu je velmi důležité, považuji za nutné zveřejnit a uvést tak ve všeobecnou známost tyto dokumenty:

I. Dopisy soudruha Glebova členům „kolegia“

a) Září

„Vztahy s ústředním orgánem a Ligou se dosud nevyhranily. Nutno podotknout, že po našem prohlášení se staly troufalejší a jejich chuť roste. Naše situace je tu velmi těžká: zahraničí ovládá Liga, soukromé zdroje jsou v rukou ústředního orgánu, a proto se topíme v dlužích. Dotírá na mne bída (mám na devět tisíc dluhu), a tak jsem nucen hledat nějaké východisko. Proto jsem navrhl menšině, aby mi nastínila plán reform, které by jim vyhovovaly.“

b) 7. září

„Včera večer jsem měl v přítomnosti S. pracovní schůzku se třemi zmocněnci menšiny: Popovem, Blumenfeldem a Martovem.“

Z otázek projednávaných na této schůzce, z níž se podle Glebovových slov stala „předběžná schůzka pro přípravu míru“, se zmíním o těchto:

I. Organizační vztahy v zahraničí

„Starost o ruské hnutí přejímá ústřední výbor, ústřední orgán a Liga. Aby byly odstraněny vzájemné třenice, aby se prohloubil zájem o práci a panovala naprostá důvěra, svěřuje se celkové hlavní řízení záležitostí komisi složené ze zástupců ústředního výboru, ústředního orgánu a Ligy. Ústřední výbor má dva hlasy a právo veta...“

II. Přeprava

„Ústřední orgán podléhá, při zachování určité autonomie, kontrole ústředního výboru. A to: v zahraničí může být pouze jedna expedice, expedice ústředního výboru. Ústřední orgán nadále zabezpečuje přepravu přes hranice. Ústřední výbor distribuuje literaturu v Rusku. Ústřednímu orgánu se přiděluje jih, kde bude mít autonomnější postavení. Vysvětlím to. Ústřední orgán zajišťuje přepravu. Obává se, aby v případě změny vedení neztratil přepravní spojení. Proto ústřední orgán žádá, aby mu bylo přepravní spojení garantováno organizačním způsobem.“

c) 7. září

„Dan, a možná že i jiní, se tu strašlivě rozčilují nad včerejší úmluvou o rozdělení úkolů. Jsou to chamtivci. Chtěli by tu zřídit zahraniční výbor ze zástupců ÚO, ÚV a Ligy, který by rozhodoval v zahraničí o všem. Každý má pochopitelně jeden hlas. Chytré, co?“

d) Zářít

„Upozorňuji na projevené přání rady, aby byla doplněna (jde o doplnění zástupců ústředního výboru v radě). Bude třeba zvolit někoho místo Lenina, což on určitě označí za neoprávněné. Navrhoval bych zvolit do rady Dana nebo Dejče a přitom si přesně vymínit, že jsou zmocnění pouze zasedat v radě. Myslím, že jinak není koho zvolit.“

II. Dopis důvěrníka ústředního výboru (nyní oficiálně kooptovaného do ÚV) soudruhu Glebovovi

4. září

„Kolem deklarace vznikl takový zmatek, že je těžké se v něm vyznat. Jasně je pouze jedno: všechny výbory — kromě charkovského, krymského a donského výboru a výboru báňské a hutní oblasti — jsou výbory většiny. Donský je pravděpodobně neutrální, ale přesně to nevíme. Z výborů ‚většiny‘ vyslovily ústřednímu výboru nedůvěru za deklaraci výbory rižský, moskevský, petrohradský a severní, jak jsem tě o tom už informoval. Naprostou důvěru mu vyslovil jen zcela nepatrný počet výborů. Ostatní mu pak vyslovily důvěru jen pokud jde o usmíření; v případě neúspěchu bude pak okamžitě svolán mimořádný sjezd. Některé tyto výbory kladou jako podmínku smíření to, že se menšina přestane považovat za ‚stranu‘ a přestane usilovat o kooptaci jako ‚strana‘ (?). Takhle to tedy vypadá. Nepodaří-li se

dosáhnout smíru, ústřední výbor ztratí důvěru většiny výborů, a tudíž bude muset už sám agitovat pro sjezd, aby mohl složit svá zplnomocnění. **Z nálady výborů tedy jasně vysvítá, že na sjezdu budou schválena usnesení v duchu dvaadvaceti, tj. odvolání redakce a její předání většině, změna složení rady strany atd.** Aby však byly výbory se smířením spokojeny, bude třeba splnit jednu podmínku, o níž jsem ti už psal, totiž aby menšina schválila deklaraci a přestala se považovat za „stranu“. Když to udělají, ztratí Lenin podle mého názoru v Rusku půdu a bude možné nastolit mír. Tvé sdělení, že se Martovova záležitost „pomaloučku“ urovnává, mě udivilo. Tvrdošijnost členů redakce mě začíná přímo rozčilovat, a přestože ideově i jinak s nimi sympatizuji, začínám k nim jako politickým „vůdčům“ ztrácet důvěru. Organizační otázku zcela vyjasnili, a budou-li nadále tak tvrdošijní, a to bez podpory z Ruska (**zde je menšina bezmocná**), bude to jen dokladem, že jdou do boje pouze kvůli funkcím.“

Takový byl začátek čachrářské úmluvy a takovéhle je její finále:

Ústřední výbor posílá výborům dopis^[174], v němž je informuje, že

„Jednání skončí v nejbližší době (nejpozději za dva týdny), a zatím můžeme sdělit, že 1. ústřední výbor žádnou menšinu nekooptoval (o tom koluje někým šířený klep); ... 3. jednání s menšinou se vede ve stejném duchu, jak vás informoval Valentin, tj. pokud jde o ústupky, může jít jen o ústupky ze strany menšiny a musejí spočívat v tom, že ústřední orgán skoncuje s frakční polemikou, že bude rozpuštěna tajná organizace menšiny, že menšina upustí od kooptace svých členů do ústředního výboru a že předá všechny složky (techniku, dopravu, spojení) ústřednímu výboru. Jedině tehdy je možné obnovit mír ve straně. Je odůvodněná naděje, že tomu tak bude. V každém případě, projeví-li teď menšina přání pokračovat ve staré politice, pak ústřední výbor okamžitě přeruší jednání a začne svolávat mimořádný sjezd.“

Takhle ústřední výbor uklidňuje výbory, které mu vyslovily nedůvěru; a zde jsou *dopisy „významných“ představitelů menšiny*. Došly v polovině prosince 1904 podle starého kalendáře.

„Konečně jsme se sešli s tou verbeží. Odpověděli, že s autonomií našich technických složek souhlasí; pokud jde o agitační komisi, jsou

roti, namítají, že je to přímá funkce ústředního výboru (řízení agi-
ace) a že před tímto plánem dávají přednost reformě ÚV; ovšem
oficiálně kooptovat hned nemohou, a tak navrhuji faktickou
neoficiální) kooptaci třem příslušníkům menšiny (Popovovi,
Zominovi a Fišerovi). My jsme s X. pochopitelně ihned sou-
hlasili a od nynějška se menševická opozice oficiálně ruší.
Špadl nám doslova kámen ze srdce. V nejbližších dnech se sejde schůze
celého ÚV společně s námi a potom svoláme konferenci nejbližších
výborů.

... Samozřejmě pevně věříme, že opanujeme ústřední výbor
a usměrníme jeho práci podle našeho přání. Bude to o to snazší,
že mnohé výbory už přišly na to, že zásadová kritika menšiny je
správná... Ve všech důsledně skálopevných výborech (v Baku,
Oděse, Nižním Novgorodě a v Petrohradě) dělníci požadují volitel-
nost. To je zjevný symptom agónie skálopevných.“

Zároveň s tímto dopisem přišel ještě další:

„Došlo k dohodě mezi zmocněnci ‚menšiny‘ a ústředním výborem.
Zmocněnci pořídili zápis. Protože však ‚menšina‘ nebyla předem
dotázána, není přirozeně ani zápis tak docela zdařilý; vyslovuje se
v něm totiž ‚důvěra‘ ústřednímu výboru, a nikoli jeho sjednocovací
politice; mluví se v něm o rozplynutí ve straně i o skoncování s od-
dělenou existencí, a zatím by stačilo jen to druhé. A konečně v zápise
chybí ‚credo‘ ‚menšiny‘. Proto bylo usneseno projednat ještě ve všech
organizacích ‚menšiny‘ rezoluci s ‚credem‘ a s uvedenými pozměňova-
cími návrhy, přičemž by se pochopitelně považovala dohoda našich
zmocněnců s ústředním výborem za uzavřenou.“

Je docela možné, že osoby přistižené na místě činu a usvěd-
čené těmito dokumenty se s „morálním jernocitem“ jim
vlastním všemožně vynasnaží odpoutat pozornost strany
od obsahu dokumentů a zaměřit ji na morální otázku,
zda jsme měli právo tyto dokumenty zveřejnit. Věřím, že
se strana nedá na tento manévr nachytat. Prohlašuji, že
beze zbytku přebírám morální odpovědnost za toto usvěd-
čení a rozhodčímu soudu, který bude projednávat případ
vcelku, všechno náležitě vysvětlím.

S A M O D Ě R Ž A V Í A P R O L E T A R I Á T

Ruskem se valí nová vlna konstitučního hnutí. Současná generace dosud nepoznala takové politické oživení, jako je to dnešní. Legální noviny pranýřují byrokracii, požadují zastoupení lidu ve státní správě a neúnavně píší o nutnosti liberálních reforem. Všechny schůze činitelů zemstev, lékařů, právníků, inženýrů, vlastníků půdy, členů městských dum aj. aj. přijímají rezoluce, které se víceméně jasně vyslovují pro ústavu. Všude je slyšet velmi odvážné — z hlediska ruského šosáka — politické výtky a vášnivé řeči o svobodě. Schůze liberálů se pod tlakem dělníků a radikální mládeže mění ve veřejná shromáždění lidu a v poliční demonstrace. V širokých vrstvách proletariátu a mezi městskou a vesnickou chudinou zjevně sílí tlumené vření. A i když se proletariát poměrně málo zúčastňuje nejokázalejších a nejslavnostnějších projevů liberálního hnutí, i když se drží jakoby trochu stranou důstojných porad seriózní veřejnosti, přesto je ze všeho patrné, že dělníci mají o hnutí neobyčejný zájem. Ze všeho je vidět, že se hrnou na velká shromáždění lidu a na veřejné poliční demonstrace. Proletariát se zdánlivě drží zpátky, soustředěně pozoruje situaci kolem sebe, shromažďuje síly a uvažuje, zdali už nadešla nebo nenadešla chvíle rozhodného boje za svobodu.

Zdá se, že vlna liberálního zápalu začíná už poněkud opadávat. Potvrzují se pověsti a zprávy zahraničních novin, že v nejlivnějších dvorních kruzích zvítězili reakcionáři. Výnos^[294] Mikuláše II. uveřejněný v těchto dnech je přímo políčkem liberálům. Car je odhodlán za-

EN AVANT

Российская Социалистическая Рабочая Партия

Проглашая всест. страны социализмом?

№ 1

ЖЕНЕВА, 4 ЯНВАРЯ (22 ДЕКАБРЯ)

1905 г.

Содержание и предисловие

Говня революция наша была... (Introductory text about the revolution and its goals)

Стороны и революция... (Text discussing the various sides and the nature of the revolution)

Стороны и революция... (Continuation of the text from the previous column)

Вопросы о социализме... (Text discussing the questions of socialism)

Вопросы о социализме... (Continuation of the text from the previous column)

Вопросы о социализме... (Continuation of the text from the previous column)

Вопросы о социализме... (Continuation of the text from the previous column)

Вопросы о социализме... (Continuation of the text from the previous column)

Вопросы о социализме... (Continuation of the text from the previous column)

Вопросы о социализме... (Continuation of the text from the previous column)

Вопросы о социализме... (Continuation of the text from the previous column)

Вопросы о социализме... (Continuation of the text from the previous column)

Вопросы о социализме... (Continuation of the text from the previous column)

Вопросы о социализме... (Continuation of the text from the previous column)

Вопросы о социализме... (Continuation of the text from the previous column)

Вопросы о социализме... (Continuation of the text from the previous column)

Вопросы о социализме... (Continuation of the text from the previous column)

Вопросы о социализме... (Continuation of the text from the previous column)

První strana boševického listu Vperjed, č. 1 ze 4. ledna 1905 (22. prosince 1904) s Leninovým úvodníkem Samodržávi a proletariát

Změněno

chovat a bránit samoděržaví. Car netouží měnit formu vlády a nepomýšlí na ústavu. Slibuje, pouze slibuje všelijaké zcela druhořadé reformy. Není tu samozřejmě žádná záruka, že budou splněny. Policejní zásahy proti liberálnímu tisku jsou nikoli den ze dne, nýbrž z hodiny na hodinu tvrdší. Všechny veřejné demonstrace se začínají znovu potlačovat s dřívější, ne-li větší brutalitou. Znovu jsou kroceni liberální činitelé zemstev a městských dum, ale ještě více liberálníčící úředníci. Liberální noviny upadají do unylého tónu a prosí za prominutí dopisovatele, jejichž příspěvky se neodvažují otisknout.

Je docela možné, že vlna liberálního zápalu, která se tak rychle vzedmula po ústupcích Svjatopolka-Mirského, stejně rychle opadne po novém zákazu. Musíme rozlišovat hluboké příčiny, které nezbytně a nevyhnutelně a čím dál víc plodí opozici a boj proti samoděržaví, od drobných pohnutek dočasného liberálního oživení. Hluboké příčiny plodí hluboká, mohutná a vytrvalá lidová hnutí. Takovou malou pohnutkou může někdy být výměna osob ve vládě i obyčejný pokus vlády uchýlit se na čas po nějakém teroristickém činu k politice liščího ohonu. Atentát na Pleveho⁶⁸ zřejmě stál teroristickou organizací velké úsilí a vyžádal si dlouhou přípravnou práci. A čím zdařilejší byl tento teroristický čin, tím více potvrzuje zkušenost celých dějin ruského revolučního hnutí, zkušenost, která nás varuje před takovými formami boje, jako je teror. Ruský teror byl a je specificky intelektuálskou formou boje. A ať nám kdokoli vykládá co chce o důležitosti teroru, který by nenahrazoval lidové hnutí, ale byl jeho průvodním jevem, fakta nezvratně dosvědčují, že individuální politické vraždy nemají u nás nic společného s násilnými akcemi lidové revoluce. Masové hnutí v kapitalistické společnosti je možné jen jako třídní dělnické hnutí. Takové hnutí se v Rusku rozvíjí podle vlastních samostatných zákonů, jde vlastní cestou, prohlubuje a rozšiřuje se, na čas utichá, aby znovu nabralo dech. To jen

liberální vlna stoupá a klesá podle nálady různých ministrů, jejichž střídání urychlují pumy. Nedivme se tedy, že u nás tak často sympatizují s terorem někteří radikální (nebo radikálníčící) představitelé buržoazní opozice. Nedivme se, že se terorem opájejí (na delší dobu nebo na chvílku) zejména ti příslušníci revoluční inteligence, kteří nevěří v životnost a sílu proletariátu a proletářského třídního boje.

Krátké trvání a nestálost liberálního zápalu z té či oné pohnutky nás samozřejmě nedonutí, abychom zapomněli na neodstranitelný rozpor mezi samoděržavím a potřebami rozvíjející se buržoazní společnosti. Samoděržaví nutně musí brzdit společenský vývoj. Zájmy buržoazie jako třídy a zájmy inteligence, bez níž je moderní kapitalistická výroba nemyslitelná, se čím dál víc střetávají se samoděržavím. Důvod k liberálním proklamacím může být druhořadý, nerozhodné a dvojaké stanovisko liberálů může být nicotné, ale samoděržaví může skutečně žít v míru pouze s hrstkou zvláště privilegovaných statkářských a obchodních magnátů, ale vůbec ne s celou touto třídou. Přímé zastoupení zájmů vládnoucí třídy ve formě ústavy je nezbytné pro zemi, která chce být evropskou zemí a kterou její postavení zavazuje stát se evropskou zemí, neboť jinak by jí hrozil politický a hospodářský krach. Pro uvědomělý proletariát je tedy nesmírně důležité, aby jasně chápal, že protesty liberálů proti samoděržaví jsou nutné, ale současně aby nezapomínal na jejich skutečný buržoazní charakter.

Dělnická třída si vytyčuje velkolepé, světodějně cíle: zbavit lidstvo všech forem útlaku a vykořisťování člověka člověkem. O naplnění těchto cílů houževnatě usiluje na celém světě už dlouhá desetiletí tím, že neustále rozšiřuje svůj boj, organizuje se v miliónové strany a nepropadá malomyslnosti, když je někdy poražena nebo dočasně neuspěje. Pro takovou skutečně revoluční třídu nemůže být nic důležitějšího než zbavit se každého sebeklamu, všech preludů a iluzí. U nás v Rusku je jednou z nejrozšířenějších

a nejživotnějších iluzí to, že prý naše liberální hnutí není hnutí buržoazní, že prý nadcházející revoluce v Rusku není buržoazní revoluce. Ruský inteligent — od velmi umírněného osvobožďenovce až po nejzarytějšího socialistu-revolucionáře⁵⁹ — si vždycky myslí, že uznat naši revoluci za buržoazní znamená zbavit ji lesku, snížit a znevážit ji. Avšak uvědomělý ruský proletář vidí v tomto uznání jedinou správnou třídní charakteristiku skutečného stavu věcí. Boj za politickou svobodu a demokratickou republiku v buržoazní společnosti je pro proletáře pouze jednou z nezbytných etap v boji za sociální revoluci, která smete buržoazní řád. Přísně rozlišovat etapy rozdílné svou povahou a realisticky zkoumat, za jakých podmínek probíhají, vůbec neznámá donekonečna oddalovat konečný cíl, vůbec to neznámá předem zpomalovat vlastní cestu. Právě naopak: k urychlení cesty, k tomu, aby bylo dříve a natrvalo dosaženo konečného cíle, je třeba chápat poměr tříd v soudobé společnosti. Ti, kdo se zříkají zdánlivě jednostranného třídního hlediska, kdo chtějí být socialisty, ale současně se bojí nezastřeně nazvat nadcházející revoluci v Rusku, začínající revoluci v Rusku revolucí buržoazní, ti budou zklamáni a budou se zmítat ze strany na stranu.

Uvedme typický fakt: právě když vrcholilo současné konstituční hnutí, využil nejdemokratičtější legální tisk nebývalé svobody k útokům nejen proti „byrokracii“, ale i proti údajně „neudržitelné“, rádoby „vědecké“, „výjimečné a tudíž chybné teorii třídního boje“ (Naša žizň⁶⁰, č. 28)^[50]. Poslechněte si: úkol sblížení inteligence s masami „vycházel dosud výlučně z třídních protikladů mezi lidovými masami a vrstvami společnosti, z nichž pochází. . . značná část inteligence“. Není třeba dodávat, že tento výklad je v přímém rozporu se skutečností. Právě naopak. Celá ruská legální kulturnická* inteligence, všichni staří

* Kulturníci — stoupcí legálního pokroku bez politického boje, pokroku v rámci samoděržaví. *Čes. red.*

ruští socialisté, všichni funkcionáři typu osvobožděnovců zcela ignorovali a ignorují hloubku třídních rozporů v Rusku vůbec a hlavně na ruské vesnici. Dokonce i krajní levice ruské radikální inteligence, strana socialistů-revolucionářů, se nejvíc prohřešuje takovým ignorováním; stačí připomenout její obvyklé úvahy o „pracujícím rolnictvu“ nebo o tom, že nás čeká revoluce „nikoli buržoazní, ale demokratická“.

Kdepak. Čím víc se přibližuje čas revoluce, čím víc se vyhrocuje konstituční hnutí, tím ostražitěji musí proletářská strana chránit svou třídní samostatnost a nedovolit, aby se její třídní požadavky utápěly v moři všeobecně demokratických frází. Čím častěji a energičtěji předkládají představitelé takzvané společnosti své rádoby všelidové požadavky, tím nemilosrdněji musí sociální demokracie odhalovat třídní charakter této „společnosti“. Vezměte si proslulou rezoluci „tajného“ sjezdu zemstev z 6.—8. listopadu⁶¹. Uvidíte v ní nesmělá konstituční přání, odsunutá do pozadí a záměrně nejasná. Uvidíte dovolávání se lidu a společnosti, mnohem častěji však společnosti než lidu. Uvidíte, že jsou v ní zvláště podrobně, co nejpodrobněji ukázány reformy zemstevních a městských institucí, tj. institucí vyjadřujících zájmy pozemkových vlastníků a kapitalistů. Uvidíte, že se v ní mluví o reformách v životě rolnictva, o tom, že bude zbaveno poručníkování a bude mít záštitu ve správné formě soudu. Je nade vši pochybnost, že máte před sebou představitele majetných tříd, kteří žádají od samoděržaví pouhé ústupky a na žádnou změnu základů ekonomického zřízení vůbec nepomyšlejí. Volají-li takovíto lidé po „zásadní“ (jakoby zásadní) „změně současného neplnoprávného a ponižujícího postavení rolníků“, pak to jen znovu dokazuje, jak správné jsou názory sociální demokracie, která neustále zdůrazňovala, že způsob a podmínky života rolnictva zaostávají za celkovými podmínkami buržoazního zřízení. Sociální demokracie vždycky vyžadovala, aby v celoročním

mutí uvědomělý proletariát přísně rozlišoval mocenské zájmy a požadavky rolnické buržoazie, ať už jsou jakkoli zamaskovány a zamlženy, ať je rolnická ideologie (a „socialisticko-revoluční“ fráze) odívá do jakýchkoli utopií „vyrovnaní“. Vezměte si rezoluci petrohradského banketu inženýrů z 5. prosince. Uvidíte, že 590 účastníků banketu a po nich i 6 tisíc inženýrů, kteří rezoluci poplesali, se vyslovilo pro ústavu, „bez níž není možné úspěšně chránit ruský průmysl“; zároveň už protestují proti zadávání vládních zakázek zahraničním podnikatelům.

Je snad možné ještě teď nevidět, že podkladem a základem konstitučních snah, které vypluly napovrch, jsou právě zájmy všech vrstev statkářské, obchodně průmyslové a rolnické buržoazie? Cožpak nás může zmást to, že tyto zájmy zastupuje demokratická inteligence, která se vždy a všude, ve všech evropských buržoazních revolucích, ujímala úlohy publicistů, mluvčích a politických vůdců?

Ruský proletariát čeká velice závažný úkol. Samoděržaví se otřásá. Těžká a beznadějná válka, do níž se pustilo, hluboce podryla základy jeho moci a panství. Teď se už nemůže obejít bez pomoci vládnoucích tříd, bez podpory inteligence, a taková pomoc a podpora nutně vyvolávají konstituční požadavky. Buržoazní třídy se snaží využít ve svůj prospěch tíživé situace vlády. Vláda hraje zoufalou hru, aby z této situace vyvázla krejcarovými ústupky, nepolitickými reformami a k ničemu nezavazujícími sliby, nimiž se to v novém carském výnosu jen hemží. Bude-li mít taková hra být jen dočasný a částečný úspěch, to závisí koneckonců na ruském proletariátu, na jeho organizovanosti a síle jeho revolučního náporu. Proletariát musí využít politické situace, která je pro něj neobyčejně výhodná. Proletariát musí podpořit konstituční hnutí buržoazie, vyburcovat a sjednotit kolem sebe co nejširší vrstvy vykořisťovaných lidových mas, sebrat všechny síly a rozpoutat povstání ve chvíli, kdy postavení vlády je nejzoufalejší, ve chvíli, kdy to mezi lidem nejvíc vře.

V čem musí proletariát okamžitě podpořit konstitucionalisty? Nejvíce v tom, aby se všeobecného pobouření využilo k agitaci a k organizování nejméně podchycených a nejzaostalejších vrstev dělnické třídy a rolnictva. Organizovaný proletariát a sociální demokracie musí pochopitelně posílat své oddíly do všech tříd obyvatelstva; avšak čím samostatněji už vystupují tyto třídy, čím ostřejší je boj a čím blíže je chvíle rozhodného boje, tím víc musí být těžištěm naší práce příprava samotných proletářů a poloproletářů k bezprostřednímu boji za svobodu. Jedině oportunisté mohou v takové chvíli považovat za zvlášť aktivní boj nebo za novou metodu boje anebo za vyšší typ demonstrací projevy jednotlivých mluvčích dělníků na zasedáních zemstev a na jiných veřejných shromážděních. Takové manifestace mohou mít jen zcela druhořadý význam. Dnes je mnohem důležitější zaměřit pozornost proletariátu na opravdu významné a aktivní formy boje, jako byla například skvělá rostovská demonstrace a několik dalších masových demonstrací na jihu⁶². Dnes je mnohem důležitější rozšiřovat naše kádry, organizovat síly a připravovat se na ještě bezprostřednější a otevřenější masový boj.

Pochopitelně tu nejde o to, abychom ignorovali každodenní všední práci sociálních demokratů. Té nezanechají nikdy, protože právě tuto práci považují za opravdovou přípravu k rozhodnému boji, neboť plně a výlučně spoléhají na aktivitu, uvědomělost a organizovanost proletariátu, na jeho vliv mezi pracujícími a vykořisťovanými. Jde o to ukázat správnou cestu, upozornit na nutnost jít kupředu a na škodlivost kolísání v otázkách taktiky. Ke každodenní práci, na niž nesmí uvědomělý proletariát nikdy a za žádných okolností zapomínat, patří i práce organizační. Bez širokých a rozmanitých dělnických organizací, bez jejich sblížování s revoluční sociální demokracií není možné úspěšně bojovat proti samoděržaví. A organizační práce není myslitelná, nebude-li se rázně čelit

dezorganizačním tendencím, k nimž se u nás, jako nakonec všude, uchyluje bezcharakterní intelektuálská část strany, která mění svá hesla jako rukavice; organizační práce se nemůže dařit, nebude-li se bojovat proti nesmyslné a reakční „teorii“ organizace jako procesu, která jen zastírá veškerou dezorganizaci.

Bude-li se politická krize v Rusku prohlubovat, to teď závisí především na průběhu války s Japonskem. Tato válka nejvíc odhalila a odhaluje prohnitost samoděržaví, stále více je finančně i vojensky vyčerpává, stále více mučí a žene do povstání vyčerpané lidové masy, od nichž tato sločinná a hanebná válka žádá tak nesmírné oběti. Kontituční Japonsko už porazilo absolutistické Rusko a každý průtah jen zhorší a zostří porážku. Nejlepší část ruského odstva je už zničena, situace Port Arthuru je beznadějná a eskadra, která mu jde na pomoc, nemá nejmenší naději, že by dorazila na místo určení, natož pak naději na úspěch; hlavní armáda v čele s Kuropatkinem ztratila více než 100 tisíc lidí, je vyčerpána a stojí bezmocně proti nepříteli, který jí po obsazení Port Arthuru nutně rozpráší. Vojenská porážka je nevyhnutelná a nevyhnutelné je i to, že se mocní nespokojenost, vření a pobouření mezi lidem.

Na tuto chvíli se musíme s veškerou energií připravovat. Některého výbuchu rozhořčení, k nimž stále častěji dochází hned tu, hned tam, vzplane v této chvíli veliké lidové hnutí. V této chvíli se proletariát postaví do čela povstání, aby vybojoval svobodu všemu lidu, aby zabezpečil dělnické třídě možnost otevřeného a širokého boje a socialismus s využitím všech zkušeností Evropy.

*Vperjod, č. 1
ledna 1905
(2. prosince 1904)*

Podle listu Vperjod

O DOBRÝCH
DEMONSTRACÍCH
PROLETÁŘŮ
A ŠPATNÝCH ÚVAHÁCH
NĚKTERÝCH INTELEKTUÁLŮ

Současné konstituční hnutí mezi majetnými třídami naší společnosti se diametrálně liší od předchozích hnutí téhož typu z konce 50. a 70. let. Konstituční požadavky liberálů jsou v podstatě stejné. V projevech radikálních řečníků se opakují známé postuláty zemstevního liberalismu. Nové a velice závažné je to, že se do hnutí zapojuje proletariát. Ruská dělnická třída, jejíž hnutí tvořilo hlavní jádro veškerého revolučního hnutí v posledním desetiletí, už dávno přešla k otevřenému boji, k pouličním demonstracím a k velkým táborům lidu a nic se neohlížela na policii, už dávno přešla k přímým potyčkám s nepřítelem v ulicích jižních měst.

Teď však bylo liberálně buržoazní hnutí rázem poznamenáno tím, že na scénu výrazně, energicky, nepoměrně důrazněji a směleji vystoupil proletariát. Připomeňme především demonstraci v Petrohradě, kde byla bohužel účast dělníků slabá, protože se jí „menševici“ snažili znemožnit, a demonstraci v Moskvě. Dále se zmiňme o účasti dělníků na banketu liberální buržoazie ve Smolensku, na shromáždění osvětové společnosti v Nižním Novgorodě, na zasedání vědeckých, lékařských a jiných společností v řadě měst, neopomeňme velké shromáždění dělníků v Saratově, demonstraci právnické společnosti v Charkově 6. listopadu, v jekatěrinodarské městské dumě 20. listopadu, v oděské Společnosti na ochranu zdraví lidu 18. listopadu a o něco později opět v Oděse u okružového soudu; obě demonstrace v Oděse i charkovská demonstrace byly

přítom provázeny pouličními demonstracemi dělníků, kteří pochodovali městem s prapory, zpívali revoluční písně atd.

Tyto čtyři poslední demonstrace jsou mimo jiné vylíčeny v 79. čísle Jiskry v rubrice nazvané Proletářské demonstrace^[198], a na toto vylíčení bych čtenáře rád upozornil. Nejdříve uvedu fakta podle Jiskry a potom úvahy Jiskry.

Charkovský výbor organizuje účast dělníků na schůzi právnické společnosti; na schůzi se dostavuje přes 200 proletářů: zčásti se dělníci ostýchali jít na honosnou schůzi, zčásti „mužici nebyli vpuštěni“. Liberální předseda se dává na útěk hned po prvním revolučním projevu. Následuje projev sociálního demokrata, rojí se jedna proklamace za druhou, zpívá se Marseillaisa, na ulici se vyhrne na 500 dělníků, nesou rudé prapory a zpívají dělnické písně. Těsně před koncem je část demonstrantů zbita a zatčena.

Jekatěrinodar. Do zasedací síně dumy byla přilákána pousta lidí (doslechli se, že budou mluvit liberálové). Telefon je vypnut. Řečník výboru proniká se 30—40 dělníky do sálu a pronáší stručný, veskrze revoluční sociálně demokratický projev. Potlesk. Proklamace. Členové dumy zkoprní. Starosta marně protestuje. Po projevu demonstranti klidně odcházejí. V noci jsou hromadné prohlídky.

Oděsa. První demonstrace. Na shromáždění je asi 2000 lidí, z toho *spousta* dělníků. Několik revolučních projevů (sociální demokraté a socialisté-revolucionáři), bouře polesku, revoluční výkřiky, proklamace. Pochod ulicemi za zpěvu revolučních písní. Demonstranti se rozešli, aniž lošlo k masakru.

Oděsa. Druhá demonstrace. Několikatisícové shromáždění. Stejně impozantní revoluční shromáždění lidu jako o předchozí, pochod ulicemi. Masakr. Spousta raněných, někteří těžce. Jedna dělnice umírá. Šedesát lidí zatčeno.

Taková jsou fakta. Takové jsou demonstrace ruských proletářů.

Nu, a jak se na to dívají někteří sociální demokraté z řad

inteligence? Jejich úvahy se týkají demonstrace v Jekatěrinodaru, jíž je věnován celý článek. Poslouchejte: „V této demonstraci se organizovaný ruský proletariát poprvé střetl tváří v tvář s naší liberálně orientovanou buržoazií! . . .“ Tato demonstrace je „dalším krokem vpřed v rozvíjení forem politického boje“, je „chtě nechtě vskutku novou metodou politického boje, která přináší zcela očividné pozitivní výsledky“; dělníci při takových demonstracích „cítí, že vystupují jako určité politické jednotky“, nabývají „pocitu, že jsou způsobilí vystupovat jako straníčtí političtí bojovníci“. „V nejširších společenských kruzích“ se začínají „dívat na stranu jako na cosi zcela určitého, zformovaného, ale hlavně jako na cosi, co má právo *klást požadavky*.“ Zvykají si dívat se na celou stranu „jako na aktivní politickou sílu, která bojuje a jasně a jednoznačně vyhlašuje vlastní požadavky“. Musíme „šířeji využívat novou metodu boje — v dumách, v zemstvech i na nejrůznějších sjezdech veřejných činitelů“. A redakce Jiskry unisono s autorem těchto úvah mluví o „myšlence demonstrací nového typu“, o tom, že „hlavně v Jekatěrinodaru se našim soudruhům podařilo ukázat ‚společnosti‘, že jednájí jako samostatná strana, jež se cítí schopna ovlivnit události a také se o to pokouší“.

Ano. Ano. „Hlavně v Jekatěrinodaru . . .“ Nový krok, nová metoda, nový způsob, poprvé tváří v tvář, zcela očividné pozitivní výsledky, určité politické jednotky, pocit politické způsobilosti, právo klást požadavky . . . Z těchto nabubřelých, hlubokomyslných úvah mě ovanul dech čehosi starého, dávno minulého, téměř zapomenutého. Avšak dříve než jsem zjistil, v čem spočívá to staré, mimoděk jsem se zeptal: Promiňte, pánové, ale proč „hlavně v Jekatěrinodaru“, proč je to vlastně nová metoda? Proč se ani Charkovští, ani Oděští nechvástají (promiňte mi ten vulgární výraz) novou metodou a očividnými pozitivními výsledky, prvním střetnutím tváří v tvář a pocitem politické způsobilosti? Proč jsou výsledky setkání de-

sítek dělníků se stovkami liberálů mezi čtyřmi stěnami zasedací síně dumy očividnější a pozitivnější než výsledky shromáždění tisíců dělníků nejen v lékařských a právnických společnostech, ale také *na ulici*? Cožpak pouliční demonstrace (v Oděse a také předtím v Rostově na Donu a v jiných městech) opravdu méně přispívají k rozvinutí pocitu politické způsobilosti a práva klást požadavky než zasedání v dumách? . . . Přiznám se, že je mi trochu trapné použít toto slovní spojení (právo *klást požadavky*) — příliš duchaplné není, ale co se dá dělat.

Ostatně v jednom případě nabývá toto slovní spojení určitý smysl, a ne jenom ono samo, nýbrž i všechny úvahy Jiskry. Je tomu tak tehdy, budeme-li předpokládat existenci parlamentarismu, představíme-li si na chvíli, že se jekatěrinodarská дума přenesla na břeh Temže, vedle westminsterského opatství⁶³. Za takového malého předpokladu je potom jasné, proč je možné mezi čtyřmi stěnami zastupitelského shromáždění mít větší „právo klást požadavky“ než na ulici, proč je užitečnější boj s ministerským předsedou, to jest s jekatěrinodarským starostou, než s městským strážníkem, proč pocit politické způsobilosti a uvědomění si sebe sama jako určitých politických ednotek sílí právě v poslanecké sněmovně či v zasedací síni zemstva. Ostatně proč si nezahrát na parlamentarismus, když skutečný parlament nemáme? Tady si můžeme velice názorně představit „střetnutí tváří v tvář“, „novou metodu“ a všechno ostatní. Je sice pravda, že tyto představy nutně odpoutají naše myšlenky od skutečného masového boje *za* parlamentarismus místo hry *na* parlamentarismus, ale to je detail. Zato jaké očividné, hmatatelné výsledky . . .

Hmatatelné výsledky . . . Tento obrat mi okamžitě připomněl soudruha Martynova a Rabočeje dělo^[133]. Nevrátíme-li se k časopisu Rabočeje dělo, nemůžeme správně ocenit novou Jiskru. Úvahy o „nové metodě boje“ a souvislosti s jekatěrinodarskou demonstrací jsou opako-

váním úvah redakce v jejím „dopisu stranickým organizacím“^[170] (mimořádně, je rozumné držet pod pokličkou, v tajnosti, originál a pro všeobecnou informaci zveřejnit jen kopii?). Úvahy redakce napodobují, z jiného důvodu, obvyklý způsob myšlení časopisu Rabočeje dělo.

V čem byla nesprávná a škodlivá „teorie“ rabočeje dělovců, že totiž hospodářskému boji samému je třeba vtisknout politický ráz, že dělníci musí vést hospodářský boj proti zaměstnavatelům a vládě, že je nutné předkládat vládě konkrétní požadavky, které by přinesly jisté hmatatelné výsledky? Cožpak snad nemáme vtiskovat hospodářskému boji politický ráz? Jistěže máme. Rabočeje dělo však odvodilo politické úkoly revoluční proletářské strany z „hospodářského“ (odborového) boje, čímž neodpustitelně zúžilo a zvlgarizovalo sociálně demokratické pojetí a snížilo úkoly všestranného politického boje proletariátu.

V čem je nesprávná a škodlivá teorie novojiskrovců o nové metodě, o vyšším typu mobilizace sil proletariátu, o nové formě rozvíjení pocitu politické způsobilosti dělníků, jejich „práva klást požadavky“ aj. aj.? Cožpak nemáme organizovat dělnické demonstrace jak na zasedání zemstev, tak u příležitosti zasedání zemstev? Jistěže máme. O dobrých proletářských demonstracích však nesmíme pronášet intelektuálské nesmysly. Budeme-li vynášet jako novou metodu právě ony stránky našich obyčejných demonstrací, které se nejméně podobají aktivnímu boji, budeme-li o nich tvrdit, že přinášejí zvláště pozitivní výsledky a zvláště posilují pocit politické způsobilosti aj., čemuž se každý jen zasměje, budeme jen rozvracet uvědomění proletariátu a odvádět jeho pozornost od opravdového, seriózního a otevřeného boje, který kvapem nabývá na aktuálnosti.

Jak náš starý známý soudruh Martynov, tak nová Jiskra se dopouští stejné intelektuálské chyby — oni totiž nevěří v síly proletariátu, v jeho schopnost vůbec organizovat se a zejména vytvořit stranickou organizaci, v jeho

schopnost vést politický boj. Časopisu Rabočeje dělo se zdálo, že proletariát dosud není schopen nebo ještě dlouho nebude schopen vést politický boj, přesahující rámec hospodářského boje proti zaměstnavatelům a vládě. Nové Jiskře se zdá, že proletariát dosud není schopen nebo ještě dlouho nebude schopen samostatné revoluční akce, a proto považuje za novou metodu boje vystoupení desítek dělníků před činiteli zemstev. Staré Rabočeje dělo i nová Jiskra přísežně opakují slova o vlastní iniciativě a sebevýchově proletariátu jen proto, že se za touto přísahou skrývá intelektuálské nepochopení skutečných sil a aktuálních úkolů proletariátu. Staré Rabočeje dělo i nová Jiskra pronášejí naprosto nevhodné hlubokomyslné nesmysly o zvláštním významu hmatatelných a očividných výsledků a o konkrétním střetnutí buržoazie a proletariátu; tím ovšem orientují pozornost proletariátu na hru na parlamentarismus, místo aby jej upozorňovaly na stále naléhavější úkol: v čele lidového povstání přímo zaútočit na samoděržaví. Staré Rabočeje dělo i nová Jiskra začaly *revidovat* (přezkoumávat) staré organizační a taktické zásady revoluční sociální demokracie, a proto se pachtí s hledáním nových slov a „nových metod“. Ve skutečnosti však táhnou stranu zpátky, razí zastaralá, ba přímo reakční hesla.

Už máme dost téhle nové revize, která znamená návrat k staré veteši. Je načase jít dopředu a přestat už jednou zastírat dezorganizaci smutně proslulou teorií organizace jako procesu, je načase i u dělnických demonstrací zdůrazňovat a vyzvedávat do popředí ony rysy, které je stále více přibližují skutečnému otevřenému boji za svobodu!

Vperjod, č. 1
4. ledna 1905
(22. prosince 1904)

Podle listu Vperjod

Všichni očití svědkové se shodují v tom, že demonstrace 28. listopadu byla neúspěšná proto, že se jí téměř vůbec nezúčastnili dělníci. Proč se však dělníci nedostavili na demonstraci? Proč se petrohradský výbor, na jehož výzvu přišla na demonstraci studující mládež, nesnažil získat pro ni dělníky a tím vlastně zmařil akci, kterou začal? Na tyto otázky odpovídá následující dopis dělníka, člena výboru, z něhož uvádíme nejdůležitější výňatky.

„Nálada (začátkem listopadu) byla vzrušená a spěla k výbuchu. K tomu měla dopomoci demonstrace. V té době se skutečně objevil jakýsi leták vydaný jménem ‚studentské sociálně demokratické organizace‘, vyzývající k demonstraci 14. listopadu. Když se o tom výbor dověděl, požádal tuto organizaci, aby demonstraci odložila na konec listopadu, aby bylo možno vystoupit společně s petrohradským proletariátem. Studenti souhlasili. . . Uvědomělí dělníci se hrnuli na demonstraci. Mnozí dělníci byli na Něvském prospektu 14. listopadu v domnění, že budou demonstrovat studenti. Když se jim vysvětlovalo, že neměli bez vyzvání výboru nikam chodit, sice s tím souhlasili, ale říkali, že ‚si mysleli, že tam přece jen něco bude‘. V každém případě tato skutečnost charakterizuje náladu uvědomělých dělníků.

Na zasedání výboru 18. listopadu bylo rozhodnuto uspořádat demonstraci 28. listopadu. Hned byla zvolena komise pro organizování demonstrace a vypracování akčního plánu: bylo usneseno vydat dva přípravné agitační letáky a jeden svolávací. Práce se rozběhla. Pisatel těchto řádků osobně zorganizoval několik schůzí dělníků, zástupců kroužků, na nichž se mluvilo o úloze dělnické třídy a o cílech a významu demonstrací v současné chvíli. Diskutovalo se o ozbrojené a neozbrojené demonstraci a na všech schůzích byly přijaty rezoluce solidární s rozhodnutím výboru. Dělníci požadovali více letáků k rozšiřování: ‚Dejte nám jich třeba celé vagóny,‘ říkali.

A tak se tedy na 28. chystala demonstrace a zdálo se, že bude mpozantní. Tu však naše petrohradská ‚menšina‘, podobně jako menšina ‚celoruská‘ a zahraniční, nemohla nesehrát úlohu ryze negativní — úlohu dezorganizátora. Aby bylo úplně jasno, o jakou úlohu jde, dovolím si říci pár slov o místní ‚menšině‘ a o její činnosti. Před demonstrací i po ní výbor sestával převážně ze stoupců většiny II. sjezdu strany. Nezdary a neshody, které stranu rozleptávaly, ochromily v mnoha směrech i práci místních sociálně demokratických organizací. Místní ‚menšina‘ se snaží v boji proti ‚většině‘ diskreditovat místní výbor ve prospěch vlastních frakčních zájmů. Zástupci obvodů, stoupcí ‚menšiny‘, nepouštějí do svých obvodů soudruhy ‚většiny‘, neumožňují výboru jakékoli spojení. Dochází ke strašlivé dezorganizaci a k poklesu akceschopnosti příslušného obvodu. Stalo se například toto: V posledních 5—6 měsících byl v jednom obvodu zástupcem ‚menševiků‘. Tento obvod byl nesmírně oslaben, protože byl odtržen od celkové práce. Místo dřívějších 15—20 kroužků lze nyní dnes s bídou napočítat 4—5. Dělníci nejsou s takovým stavem spokojeni, jejich zástupce se snaží využít této nespokojenosti proti většině a na základě toho popudit dělníky proti výboru. ‚Menšina‘ se snaží využít každé slabosti místní sociální demokracie proti ‚většině‘. Jsou-li její snahy úspěšné či nikoli, to už je jiná věc, ale je to tak.

Tři dny před demonstrací je z podnětu ‚menšiny‘ svolána schůze výboru. Tři ‚většínoví‘ členové výboru nemohou být z určitých příčin na schůzi vyzrozuměni a nedostaví se. ‚Menšina‘ předkládá návrh, aby byla demonstrace odvolána, a vyhrožuje, že v opačném případě bude agitovat proti demonstraci a nerozšíří jediný leták; a protože hybí tři soudruzi, kteří jsou pro demonstraci, je návrh odhlasován a rozhodnuto: letáky nerozšiřovat a svolávací lístky zničit.

Široké vrstvy veřejnosti i dělníků se chystají na demonstraci. Čekají pouze na vyzvání výboru. Začíná se proslýchat, že demonstrace je odvolána a odkládá se na neurčito. Mnoho lidí vyjadřuje odvoláním nespokojenost; techničtí pracovníci* protestují a odmítají nadále pracovat pro výbor.

Na pátek se svolává schůze výboru a tři soudruzi, kteří nebyli přítomni na předchozí schůzi, protestují proti nesprávné změně rozhodnutí o demonstraci; protože se davy lidu stejně sejdou na Něvském propektu i bez letáků, naléhají, aby byla učiněna všechna opatření, aby se dělníci také zúčastnili demonstrace. Zástupce ‚menšiny‘ je

* Skupina bolševiků, kterou strana pověřila, aby organizovala legální vydávání novin, tiskla a rozšiřovala ilegální stranickou literaturu, získávala a převážela zbraně. *Čes. red.*

proti a zdůvodňuje to tím, že „ne všichni dělníci jsou dostatečně vyspělí, aby se uvědoměle zúčastnili demonstrace a hájili požadavky, které vytyčil výbor“. O problému se hlasuje a většinou hlasů proti jednomu se schůze usnáší zúčastnit se demonstrace. Tu se však ukáže, že velká část — přcs 12 tisíc — vytištěných svolávacích letáků je spálena. Kromě toho je není možné ve větší míře rozšířit v továrnách, protože do sobotního rána se letáky nikam nedostanou a práce v továrnách v sobotu končí ve 2—3 hodiny. A tak tedy bylo možné rozšířit letáky jen v úzkém okruhu dělníků, mezi známými, ale rozhodně ne v širokých masách. Za takových podmínek byla demonstrace předem odsouzena k nezdaru. A skutečně ztroskotala . . .

Teď může naše „menšina“ jásat. Zvítězila! Výbor (čti „většina“) byl znovu zdiskreditován. Doufáme však, že čtenář důkladněji posoudí příčiny, proč to s demonstrací takhle dopadlo, a spolu s námi si řekne: „Ano, dnes vznikly v naší straně podmínky, za nichž není možné úspěšně pracovat. Je třeba rychle skoncovat s krizí ve straně, je třeba semknout vlastní řady. Jinak nám hrozí totální oslabení; nevyužijeme-li současné příhodné chvíle, zůstaneme za velkými událostmi.““

Rozbíječský manévr petrohradské „menšiny“, která z malicherných kroužkařských zájmů zhatila proletářskou demonstraci, je poslední kapkou, aby číše trpělivosti strany přetekla. Celý svět ví, že naše strana je vážně nemocná a za poslední rok ztratila dobrou polovinu svého vlivu. Apelujeme nyní na lidi, kteří se nebudou této vážné nemoci vysmívat nebo se z ní škodolibě radovat, kteří se nedistancují od zpropadených otázek stranické krize nařikáním a vzdycháním, lkaním nebo fňukáním, kteří považují za svou povinnost přijít na kloub — třeba za cenu neuvěřitelného úsilí, ale přijít na kloub — přičinám krize a vyrvat zlo i s kořeny. Těmto lidem, a *pouze jim* připomeneme, jak ke krizi došlo: bez toho totiž nelze pochopit ani dnešní rozkol, kterého „menševici“ přece jenom dosáhli.

První stadium krize. Na druhém sjezdu naší strany zvítězily zásady jiskrovství, i když se tomu rabočedělovci a polorabočedělovci snažili zabránit. Po sjezdu začíná menšina stranu rozvracet, aby mohla prosadit do redakce lidi, které sjezd odmítl. *Tři měsíce*, od konce srpna do konce

listopadu, trvá dezorganizace, bojkot a připravuje se rozkol.

Druhé stadium. Plechanov ustupuje džentlmenům, kteří touží po kooptaci; přitom v tisku, v článku *Co nedělat*^[183] (č. 52), hodně nahlas vykřikuje, že dělá osobní ústupek revizionistům a anarchistickým individualistům, aby předešel většímu zlu. Džentlmeni využívají ústupku, aby mohli stranu dál rozvracet. Když se stali členy redakce ústředního orgánu a rady strany, vytvořili *tajnou organizaci*, aby dostali své lidi do ústředního výboru a zmařili třetí sjezd. Je to neslýchaná a neuvěřitelná skutečnost, ale dokumentuje ji dopis nového ÚV^[174] o paktování se s touto vznešenou kumpanií.

Třetí stadium. Tři členové ÚV přecházejí na stranu spiklenců proti straně, *kooptují tři pretendenty z menšiny* (přitom výbory písemně ujišťují o opaku) a s pomocí rady naprosto *znemožňují svolání třetího sjezdu*, pro nějž se vyslovila valná většina výborů, které se vůbec nevyjádřily ke krizi. V brožurách Orlovského (Rada proti straně^[8]) a Lenina (Prohlášení a dokumenty o rozchodu ústředních institucí se stranou^[74])* jsou tato fakta rovněž dokumentárně dokázána. Mnoho stranických pracovníků v Rusku tato fakta nezná, ale měl by je znát každý, kdo nechce být členem strany pouze slovy.

Čtvrté stadium. Straničtí pracovníci v Rusku se sjednocují k odporu proti zahraničnímu kroužku, který potupil naši stranu. Stoupenci většiny a *výbory většiny pořádají několik separátních konferencí* a volí své zplnomocněné zástupce. Nový ústřední výbor, který je celý v rukou kooptovaných pretendentů, *si klade za úkol dezorganizovat a rozbit všechny místní výbory většiny*. Ať si o tom soudruzi nedělají žádné iluze: ústřední výbor jiný cíl nemá. Kreatury zahraničního spolku připravují a vytvářejí nové výbory všude, kde se dá (Oděsa, Baku, Jekatěrinoslav,

* Viz tento svazek, s. 119—125. Red.

Moskva, Voroněž atd.). Zahraniční kroužek chystá svůj čistě výběrový sjezd. Když se tajná organizace vypořádala s ústředními institucemi, zaútočila proti místním výborům.

Rozbíječský manévř petrohradských menševiků není náhoda; je to promyšlená akce k rozštěpení výboru, při níž pomáhali „menševici“ kooptování do ústředního výboru. Znovu opakujeme, že mnoho stranických pracovníků v Rusku tato fakta nezná. Velmi naléhavě je varujeme a upozorňujeme: všechna tato fakta musí znát každý, kdo chce bojovat za stranu proti dezorganizaci, kdo se nechce dát úplně obalamutit.

Udělalí jsme všechny možné i některé zhola nemožné ústupky, abychom mohli dále pracovat v jedné straně s „menšinou“. Avšak teď, když je třetí sjezd zmařen a dezorganizace zasahuje místní výbory, ztratili jsme jakoukoli naději na spolupráci. Musíme na rozdíl od „menševiků“, kteří jednají potají, skrývajíce se před stranou, otevřeně prohlásit a dokázat skutky, že strana přerušuje s těmito pány veškeré styky.

Vperjod, č. 1
4. ledna 1905
(22. prosince 1904)

Podle listu Vperjod

K O N F E R E N C E V Ý B O R Ů

Nedávno se konaly tři konference místních výborů naší strany: 1. čtyř kavkazských, 2. tří jižních (oděský, jekatěrinoslavský a nikolajevský) a 3. šesti severních (petrohradský, moskevský, tverský, rižský, severní a nižněnovgorodský). Doufáme, že vbrzku budeme moci podat o těchto konferencích podrobnější zprávy.⁶⁵ Nyní se omezujeme na sdělení, že se všechny tři konference kategoricky vyslovily pro okamžité svolání III. sjezdu strany a pro podporu publicistické skupiny „většiny“.

*Vperjod, č. 1
4. ledna 1905
(22. prosince 1904)*

Podle listu Vperjod

PROHLÁŠENÍ
SKUPINY INICIÁTORŮ,
KTERÁ ZALOŽILA
KNIHOVNU
SDDSR V ŽENEVĚ⁶⁶

Skupina iniciátorů, která založila knihovnu SDDSR v Ženevě, se jednomyslně usnesla předat ji do celkové správy byru výborů většiny až do té doby, než o ní rozhodne III. sjezd strany.

*Napsáno koncem prosince 1904 —
začátkem ledna 1905*

Podle rukopisu

*Poprvé otištěno roku 1934
v publikaci Leninskij sbornik XXVI*

„Port Arthur kapituloval.

Tato událost je jednou z nejvýznamnějších událostí současných dějin. Tato tři slova, jež byla včera telegraficky vyslána do všech končin civilizovaného světa, působí zdrcujícím dojmem, dojmem obrovské a strašlivé katastrofy a neštěstí, které lze těžko vyjádřit slovy. Bortí se morální síla mocného impéria, bledne prestiž mladé rasy, která se ještě nestačila náležitě rozvinout. Je vynesena rozsudek nad celým politickým systémem, hrouť se celá řada ambicí a přichází vniveč obrovské úsilí. Pád Port Arthuru se ovšem už dávno předvídal, mnozí už ho slovy dávno odpsali a utěšovali se pohotovými frázemi. Ale hmatatelná, tvrdá skutečnost rozbíjí všechny konvenční lži. Teď si nelze namlouvat, že krach není tak strašný. Poprvé byl starý svět pokořen neodčinitelnou porážkou, kterou způsobil nový svět, tak tajemný a zřejmě chlapecy mladý, jenž teprve včera vykročil na cestu civilizace.“

Tak psaly pod čerstvým dojmem událostí jedny seriózní evropské buržoazní noviny⁶⁸. A nutno přiznat, že se jim podařilo nejen výstižně vyjádřit smýšlení celé evropské buržoazie. Z řádků těchto novin promlouvá správný třídní instinkt buržoazie starého světa, zneklidněné úspěchy nového buržoazního světa a polekané krachem ruské vojenské síly, která byla dlouho považována za nejspolehlivější baštu evropské reakce. Není divu, že i evropská buržoazie, přestože se války neúčastní, se cítí pokořena a zdrcena. Tolik si zvykla ztotožňovat

morální sílu Ruska s vojenskou silou čteníka Evropy. Prestiž mladé ruské rasy ztotožňovala s prestiží neotřesitelně silné carské moci, spolehlivě chránící současný „řád“. Není divu, že katastrofa vládnoucího a komandujícího Ruska se zdá celé evropské buržoazii „hrozivá“: tato katastrofa nesmírně urychlí vývoj kapitalismu na celém světě, urychlí chod dějin, a buržoazie velmi dobře, až příliš dobře ví z vlastních trpkých zkušeností, že takové urychlení znamená urychlení sociální revoluce proletariátu. Západoevropská buržoazie si tak libovala v atmosféře dlouhodobého klidu, pod křídly „mocné říše“, a najednou nějaká „tajemná, chlapecky mladá“ síla se opovažuje rušit tento klid a bořit tuto oporu.

Evropská buržoazie se má skutečně čeho bát a proletariát se má z čeho radovat. Krach našeho úhlavního nepřítele neznamena jen to, že se Rusko přibližuje ke svobodě. Je také předzvěstí nového revolučního rozmachu evropského proletariátu.

Avšak proč a do jaké míry je pád Port Arthuru skutečně historickou katastrofou?

Především je na první pohled jasný význam této události pro průběh války. Hlavního cíle války Japonci dosáhli. Progresivní, vyspělá Asie zasadila neodčinitelný úder zaostalé a reakční Evropě. Před deseti lety byla tato reakční Evropa v čele s Ruskem znepokojena tím, že mladé Japonsko rozdrtilo Čínu, a sjednotila se, aby Japonsku vyrvala nejlepší plody vítězství. Evropa střežila jednou vytvořené vztahy a výsady starého světa, jeho přednostní právo, staletími posvěcené odvěké právo na vykořisťování asijských národů. Návrat Port Arthuru do rukou Japonska je rána pro celou reakční Evropu. Rusko ovládalo Port Arthur šest let, vynaložilo stamilióny rublů na stavbu strategických železnic, na budování přístavů a nových měst, na opevňování pevnosti, kterou všechny evropské noviny podplacené Ruskem a pochlebující Rusku prohlásily za nedobytnou. Vojenští publicisté říkají,

se se Port Arthur svou mohutností rovnal šesti Sevastopolům. Nu, a tu přijde malé, do té doby všemi přezíranéaponsko a za osm měsíců dobude tuto mohutnou pevnost, zatímco Anglie a Francie se s dobytím Sevastopolu kolečně pachtily celý rok. Vojenský úder je neodčinitelný. Je rozhodnuto o převaze na moři, o hlavní a zásadní otázce současné války. Ruské tichomořské loďstvo, které bylo na počátku války stejně silné, ne-li silnější než japonské, je definitivně zničeno. Je ztracena sama základna pro námořní operace a eskadře Rožďestvenského nezbývá než se zahanbeně vrátit; další vynaložené milióny nebyly k ničemu, velká vítězství nebezpečných pancéřových lodí nad anglickými rybářskými čluny také ne. Odhaduje se, že hmotná škoda, kterou utrpělo Rusko jen na loďstvu, činí asi 300 miliónů rublů. Ještě závažnější však je ztráta desetitisíců nejlepších námořníků a ztráta celé pozemní armády. Četné evropské noviny se dnes pokoušejí snížit význam těchto ztrát a jsou při tom až směšně horlivé. Některé píší, že se Kuropatkinovi „ulevilo“, že je zbaven“ starostí o Port Arthur! Ruské vojsko je také ztraveno celé armády. Podle posledních anglických zpráv činí počet zajatců 48 000 mužů^[314], a kolik tisíc jich ještě zahynulo v bojích u Tin-čou a u pevnosti samé. Japonci definitivně obsadili celý Liaotung, získali nesmírně důležitý opěrný bod pro operace proti Koreji, Číně a Manžusku, uvolnili pro boj proti Kuropatkinovi osvědčenou armádu čítající 80—100 tisíc mužů, která má mohutné těžké dělostřelectvo; jeho nasazením na řece Ša-che získají definitivní převahu nad hlavními ruskými silami.

Podle zpráv zahraničních novin se carská absolutistická vláda rozhodla pokračovat ve válce za každou cenu a poslat Kuropatkinovi 200 000 mužů. Je dost možné, že se válka ještě nadlouho protáhne, ale už je zřejmé, jak je zeznadějná. Jakékoli průtahy jen zhorší nesčetná utrpení ruského lidu, která snáší za to, že dosud nesetřásl jho absolutismu. Japonci až dosud po každé velké bitvě do-

plňovali svá vojska novými posilami rychleji a ve větším počtu než Rusové. A dnes, kdy dosáhli úplného vítězství na moři a na hlavu porazili jednu z ruských armád, mohou přisunout dvakrát tolik nových posil co Rusové. Japonci dosud stále poráželi ruské generály, přestože celé jejich nejlepší dělostřelectvo bylo vázáno v bojích o pevnost. Japonci dnes plně soustředili své síly a Rusové aby se báli nejen o Sachalin, ale i o Vladivostok. Japonci obsadili nejúrodnější a nejobydlenější část Mandžuska, kde mohou vydržovat armádu na náklady okupované země a s pomocí Číny. Rusové se naopak musí stále více omezovat na zásoby dovezené z Ruska, takže Kuropatkin brzy nebude moci dále zvětšovat armádu, protože nebude možný přísun dostatečného množství zásob.

Vojenská porážka, kterou samoděržaví utrpělo, má však ještě větší význam jako příznak pádu celého našeho politického systému. Nenávratně pryč jsou doby, kdy války vedli žoldnéři nebo příslušníci kasty zpola odtržené od lidu. Dnes vedou války národy: dokonce i Kuropatkin si nyní začal podle svědectví Němiroviče-Dančenka uvědomovat, že to není jen otřepaná pravda. Dnes vedou války národy, a proto v současné době zvláště plasticky vyniká významný rys války: v praxi, před očima desetimilionů lidí se obnažuje nesoulad mezi lidem a vládou, který dosud viděla jen nevelká uvědomělá menšina. Kritika samoděržaví všemi pokrokovými ruskými lidmi, ruskými sociálními demokraty a ruským proletariátem byla dnes potvrzena kritikou japonských zbraní; potvrzena tak, že dokonce i ti, kdo nevědí, co znamená samoděržaví, i ti, kdo to vědí a z celé duše by si je přáli uchovat, stále více *cítí*, že za samoděržaví žít nelze. Jakou brzdou je samoděržaví pro celý společenský vývoj, jak neslučitelné je se zájmy všeho lidu (kromě hrstky vysokých úředníků a vlivných osob), vyšlo najevo, jakmile měl lid skutečně vlastní krev za samoděržaví platit. Svým nesmyslným a zločinným koloniálním dobrodružstvím se samoděržaví

lostalo do takové slepé uličky, z níž se může dostat jen sám lid a jedině za cenu toho, že zničí carismus.

Pád Port Arthuru je jedním z největších historických důsledků oněch zločinů carismu, které začaly vycházet najevo hned na začátku války a které nyní budou vycházet najevo v ještě větší míře a budou ještě neúnosnější. Po nás ať přijde potopa! — říkal každý malý i velký Alexejev, ale nepomyslel a nevěřil, že potopa skutečně přijde. Generálové a velitelé se ukázali jako omezenci a budižkničmové. Celá kampaň roku 1904 byla podle zasvěceného vyjádření jednoho anglického vojenského pozorovatele (v Times⁶⁹) „zločinným ignorováním elementárních zásad námořní i pozemní strategie“. Ukázalo se, že civilní i vojenská byrokracie je stejně příživnická a prodejná jako za nevolnictví. Ukázalo se, že důstojnictvo je nevzdělané, zaostalé, špatně vycvičené, že nemá užší kontakt s mužstvem ani jeho důvěru. Zaostalost, nevzdělanost, nigramotnost a zakřiknutost rolnictva se ukázala v děsivé nahotě při střetnutí s vyspělým národem v moderní válce, která stejně jako moderní technika rovněž vyžaduje vysoce kvalitní lidský materiál. Bez iniciativního a uvědomělého vojáka a námořníka není možné v současné válce dosáhnout úspěchu. V době rychlopalivých malorážních zbraní, strojných pušek, složitých technických mechanismů na lodích a rozvinutých tvarů v pozemních bitvách už nepostačí k převaze ani vytrvalost, ani fyzická síla, ani masovost a kompaktnost hromadného boje. Ukázalo se, že vojenská síla absolutistického Ruska je chiméra. Carismus se stal brzdou moderní organizace vojenství, odpovídající nejnovějším požadavkům, mnoho vojenství, kterému carismus sloužil celou duší, na které byl nejvíc pyšný, kterému přinášel nesmírné oběti a vůbec se neohlížel na nějakou opozici lidu. Obílená trojka — tak se projevilo samoděržaví při vnější obraně, kterou tak drahým a takřikajícím blízkým oborům. Události laly za pravdu cizincům, kteří se smáli, když viděli,

jak se vyhazují desetimilióny a stamilióny rublů na zakoupení a stavbu velkolepých válečných lodí, a říkali, že takové výdaje jsou nanic, jestliže námořníci neumějí s moderními loděmi zacházet, jestliže chybějí lidé, kteří by se znalostí věci uměli nejnovější vojenské techniky využívat. Ukázalo se, že zaostalé a neschopné je jak loďstvo, tak pevnost, polní opevnění i pozemní armáda.

Ještě nikdy nebylo sepětí mezi vojenskou organizací země a veškerým jejím ekonomickým a kulturním zřízením tak těsné jako dnes. Vojenský krach se tedy nutně musel stát počátkem hluboké politické krize. Válka vypělá země proti zemi zaostalé sehrála i tentokrát, jako už nejednou v dějinách, velkou revoluční úlohu. Ani uvědomělý proletariát jako zapřísáhlý odpůrce války, tohoto nevyhnutelného a neodstranitelného průvodního jevu každé třídní nadvlády, nemůže zavírat oči před tímto revolučním úkolem, který plní japonská buržoazie tím, že porazila samoděržaví. Proletariát je odpůrce každé buržoazie a všech projevů buržoazního zřízení, ale to jej nezbavuje povinnosti rozlišovat mezi historicky pokrokovými a reakčními představiteli buržoazie. Je proto zcela pochopitelné, že nejdůslednější a nejrozhodnější představitelé revoluční mezinárodní sociální demokracie Jules Guesde^[317] ve Francii a Hyndman^[319] v Anglii bez obalu projeví své sympatie k Japonsku, které drtí ruské samoděržaví. V Rusku se ovšem našli socialisté, kteří měli zmatek i v této otázce. List *Revoljucionnaja Rossija*⁷⁰ činil výtky Guesdovi a Hyndmanovi a poučoval je, že socialista může být jen pro dělnické, lidové Japonsko, a ne pro Japonsko buržoazní.^[274] Tyto výtky jsou nemístné. To je totéž, jako kdyby odsuzovali socialistu za to, že uznává pokrokovost freetraderovské buržoazie ve srovnání s buržoazií protekcionistickou⁷¹. Guesde a Hyndman nehájili japonskou buržoazii a japonský imperialismus, avšak v střetnutí dvou buržoazních zemí správně vystihli historicky pokrokovou úlohu jedné z nich. Myšlenkový

matek „socialistů-revolucionářů“ byl ovšem nevyhnutel-
ným důsledkem toho, že naše radikální inteligence ne-
hápala třídní hledisko a historický materialismus. Ani
ová Jiskra se nemohla vyhnout zmatku. Zpočátku toho
amluvila o míru za každou cenu víc než dost, ale když
aurès^[321] názorně ukázal, čím zájmům slouží pseudoso-
ialistická kampaň ve prospěch míru vůbec, zda pokro-
ové nebo reakční buržoazii, začala se potom rychle
„opravovat“. Teď skončila banální úvahou o tom, jak
e nemístné „spekulovat“ (!!?) na vítězství japonské bur-
oazie, a o tom, že válka je zlo „bez ohledu na to“, skončí-li
ítězstvím nebo porážkou samoděržaví.

To ale není pravda. Svoboda Ruska a boj ruského
i světového) proletariátu za socialismus velmi silně závisí
a vojenské porážce samoděržaví. Této svobodě a tomuto
oji významně napomohl vojenský krach, nahánějící
růzu všem evropským ochráncům pořádku. Revoluční
roletariát musí neúnavně agitovat proti válce, ale nesmí
ikdy přitom zapomínat, že pokud trvá třídní panství,
ou války nevyhnutelné. Banálními frázemi o míru
la Jaurès se nepomůže utlačované třídě, která nenese
dpovědnost za buržoazní válku mezi dvěma buržoazními
árody, která dělá všechno pro svržení jakékoli buržoazie,
terá ví, jak nesmírně lid strádá i v době „mírového“
apitalistického vykořisťování. Ale ani v boji proti volné
onkurenci nesmíme zapomínat na to, že ve srovnání
polofeudálním zřízením je to jev pokrokový. V boji
roti jakékoli válce a jakékoli buržoazii musíme při agi-
aci přísně odlišovat pokrokovou buržoazii od feudálního
omoděržaví, vždycky musíme poukazovat na velkou
evoluční úlohu historické války, jejímž nedobrovolným
častníkem je ruský dělník.

Nikoli ruský lid, nýbrž ruské samoděržaví rozpoutalo
to koloniální válku, která se změnila ve válku starého
nového buržoazního světa. Hanebně poražen nebyl
aský lid, nýbrž samoděržaví. Ruský lid porážkou samo-

děržaví získal. Kapitulace Port Arthuru je prologem kapitulace carismu. Válka ještě zdaleka neskončila, avšak každé její další protahování nesmírně posiluje vření mezi ruským lidem, stupňuje jeho rozhořčení a přibližuje chvíli nové velké války, války lidu proti samoděržaví, války proletariátu za svobodu. Ne nadarmo se tak znepokojuje i ta nejklidnější a nejstřízlivější evropská buržoazie, která by vřele uvítala liberální ústupky ruského samoděržaví, ale která se víc než ohně bojí ruské revoluce jako prologu revoluce evropské.

Jeden z takových střízlivých orgánů německé buržoazie píše: „Pevně zakořenil názor, že výbuch revoluce v Rusku je absolutně nemožný. Na obhajobu tohoto názoru se uvádějí nejrůznější argumenty. Poukazuje se na ustrnulost ruského rolnictva, na jeho víru v cara a jeho závislost na duchovenstvu. Říká se, že extrémní živly mezi nespokojenci tvoří jen malou hrstku lidí, kteří jsou s to připravovat puče (menší vzpoury) a teroristické atentáty, ale rozhodně nemohou vyvolat všeobecné povstání. Široká vrstva nespokojenců prý nemá organizaci, zbraně, ale hlavně odvahu riskovat. Ruský intelektuál je prý obvykle revoluční přibližně jen do třiceti let a potom se pěkně zařídí v útulném hnízdečku jako státní úředník a většina horkých hlav se mění v tuctové úředníky.“^[341] Dnes však, pokračují tyto noviny, mnohé příznaky nasvědčují, že dochází k velkým změnám. O revoluci v Rusku už nemluví pouze revolucionáři, ale i takové solidní opory zřízení, které se hned tak něčím „nedají strhnout“, jako je kníže Trubeckoj, jehož dopis ministrovi vnitra^[392] dnes přetiskuje všechen zahraniční tisk⁷². „Obavy z revoluce v Rusku mají zřejmě reálný základ. Nikdo si ovšem nemyslí, že se ruští rolníci chopí vidlí a půjdou bojovat za ústavu. Ale dělají se snad revoluce na vesnicích? Nositelem revolučního hnutí v novodobých dějinách se už dávno stala velká města. A v Rusku to vře právě ve městech od jihu na sever a od východu na západ. Nikdo se neodvází před-

řovídat, jak to skončí, ale je nesporné, že den ze dne ubývá
idí, kteří se domnívají, že revoluce v Rusku není možná.
A dojde-li k opravdovému revolučnímu výbuchu, je na-
úředni, že se s ním samoděržaví, oslabené válkou na
Dálném východě, stěží vyrovná.“

Je to tak. Samoděržaví je oslabeno. V revoluci začínají
řřit i ti nejvíce nevěřící. Všeobecná víra v revoluci je
iž začátkem revoluce. A sama vláda se svým válečným
dobrodružstvím stará, aby se revoluce rozvíjela. O pod-
poru a rozšíření opravdového revolučního náporu se po-
stará ruský proletariát.

Vperjod, č. 2
14. (1.) ledna 1905

Podle listu Vperjod

K R Á S N Á S L O V A T O N E S P R A V Í

Upozorňujeme čtenáře na brožuru *Dělníci a inteligence* v našich organizacích^[207], kterou napsal *Dělník* a kterou právě vydali novojiskrovci s Axelrodovou předmlouvou^[9]. Budeme se patrně častěji vracet k této velice poučné publikaci, která tak skvěle ukazuje, jaké ovoce přinesly a přinášejí demagogické řeči „menšiny“ čili novojiskrovců a jak se teď novojiskrovci sami pokoušejí vykrotit ze všech nesmyslů, které napovídali. Povšimneme si zatím jen podstaty brožury a její předmluvy.

„Dělník“ měl smůlu, že uvěřil řečem novojiskrovců. Proto se tak ohání frázemi rabočedělovců v Akimovově duchu. „Naši vůdcové z řad inteligence . . . si nekladli za úkol . . . prohlubovat uvědomění a iniciativu dělníků . . .“ Snaha o vlastní iniciativu byla „soustavně pronásledována“. „V žádném typu organizace nebylo a není možné rozvíjet iniciativu dělníků . . .“ „Hospodářský boj byl úplně zanedbán“, „dělníkům se nepovoloval vstup“ (no, to je pěkné!) dokonce ani na propagandistické a agitační schůze. Demonstrace „se přežily“ — všechny tyto hrůzy (které už dávno staré Rabočeje dělo s křikem vyčítalo staré Jiskře) zavinili pochopitelně „byrokratičtí centralisté“, tj. většina našeho druhého sjezdu, bojující proti rabočedělovství. Chudák „Dělník“, poštvaný proti sjezdu strany uraženou menšinou, svolává na tento sjezd hromy a blesky proto, že se konal „bez nás“ (bez dělníků), „bez naší účasti“, že tam nebyl „snad ani jeden dělník“. Přitom se ovšem tiše obchází skutečnost, že všichni opravdoví dělníci delegovaní na

sjezd, Štěpaňov, Gorskij a Braui, nekompromisně stáli na straně většiny a odsuzovali inteligentskou bezcharakternost. To však není důležité. Důležité je, jaký strašlivý rozvrat způsobují řeči novojiskrovců, kteří „hanobí“ sjezd za to, že byli poraženi ve volbách, hanobí ho před těmi, kteří na sjezdu nebyli, podněcují k hanobení všech sociálně demokratických sjezdů, hanobí sjezd v době, kdy se elegantně vetřeli do ústředních institucí, jednajících výhradně z pověření sjezdu. Není čestnější stanovisko Rjazanova (viz jeho brožuru Zmařené iluze^[275]), který otevřeně o sjezdu řekl, že je to *sešlost*, a který alespoň nemá od této „sešlosti“ žádné tituly ani hodnosti?

Pro mentalitu dělníka je však velmi příznačné, že ač poštván proti „většině“, nespokojuje se frázemi o autonomii, iniciativě dělníků aj. Opakuje tato slova jako každý novojiskrovec nebo rabočedělovec, ale veden střízlivým proletářským instinktem usiluje o to, aby *slova byla doložena skutky*, nespokojuje se tím, že ho krmí báčorkami. Krásná slova, říká, zůstanou krásnými slovy, „*nezmění-li se složení*“ (podtrhl „Dělník“) vedení. Musí se požadovat, aby dělníci měli *přístup* do všech důležitých stranických institucí, musí se usilovat, aby měli *rovná práva* s inteligenty. S velkou nedůvěrou pravého proletáře a pravého demokrata k jakýmkoli frázím „Dělník“ říká: *Kde je záruka, že ve výborech nebudou zasedat pouze inteligenti sami?* Tohle tne naše novojiskrovce přímo do živého. Tento skvělý dotaz dokazuje, že rabočedělovské štvání ještě nezatemnilo jasnou mysl proletáře. Ten přímo říká, že výbor, v němž pracoval, „zůstával výborem menšiny v zásadě na papíře (všimněte si!), v praxi se však ničím nelišil od výborů většiny. My dělníci jsme neměli přístup do žádné odpovědné (nemluvě už o výboru), to znamená vedoucí instituce“.

Nikomu by se tak brilantně nepodařilo usvědčit menševiky, jako tomuto dělníku-menševikovi. On totiž pochopil, že *bez záruk* zůstanou krásné řeči o autonomii a iniciativě proletariátu pustou frází. Ale jaké *záruky* mo-

hou poskytnout sociálně demokratické organizace, přemýšlel jste o tom, soudruhu „Dělníku“? Jaké záruky mohou zabránit tomu, aby revolucionáři, kteří se společně sejdou na sjezdu strany, nezačali později, uražení tím, že je sjezd ne zvolil, vykřikovat, že sjezd byl reakčním pokusem zakotvit jiskrovské názory (jak píše Trockij v brožuře^[290] vydané za redakce nové *Fiskry*), že usnesení sjezdu nejsou posvátná, že na sjezdu nebyli zastoupeni řadoví dělníci? Jaké záruky jsou možné proti tomu, že společně schválené usnesení o formách a normách stranické organizace, usnesení, které se nazývá stanovami strany^[161] a které může existovat jen jako stanovy a nijak jinak, nebudou potom bezcharakterní lidé sabotovat v té jeho části, která je jim nepřijemná, pod záminkou, že takové věci, jako jsou stanovy, znamenají byrokratismus a formalismus? Jaké záruky jsou možné proti tomu, aby lidé porušující společně přijatá pravidla organizace nezačali potom medítovat, že organizace je proces, že organizace je tendence, že organizace je forma odpovídající obsahu, a že je tedy nesmyslné a utopické vyžadovat respektování organizačních pravidel? „Dělník“, který brožuru napsal, se nad žádnou z těchto otázek nezamyslel. Ale tak těsně se k nim přiblížil, tak upřímně a odvážně je bez okolků položil frázistům a politikářům, že jeho brožuru vřele doporučujeme. Je skvělou ukázkou toho, jak rytíře „krásných slov“ usvědčují jejich vlastní stoupenci.

„Dělník“ má proti Leninovu „organizačnímu plánu“ námítky — i když o něm jen slyšel — ale neuvedl, jak už to bývá, *ani v jediném* jasném a konkrétním bodě, s čím je v plánu nespokojen; odvolává se přitom na Panina^[121] a Čerevanina^[295] (kteří nic nenavrhl, jenom podrážděně řeční) a vůbec se nenamáhá ani *nahlédnout* do velmi dobře známého Leninova dopisu petrohradskému soudruhovi. Kdyby však „Dělník“ na slovo nevěřil svým našeptavačům a podíval se do tohoto dopisu, k svému velkému údivu by se tam dočetl:

„Musíme zvláště dbát o to, aby se co možná nejvíce dělníků stávalo plně uvědomělými a profesionálními revolucionáři a zapojovalo se do výboru. Musíme se snažit získat do výboru revoluční dělníky, kteří mají mezi dělnictvem nejrozsáhlejší styky a nejlepší jméno“. Ve výboru proto musí být pokud možno všichni významní vůdcové dělnického hnutí z řad dělnictva.“ (Dopis^[94], s. 7—8.)*

Pročtete si párkrát tyto řádky, soudruhu „Dělníku“, a poznáte, jak vás obalamutili rabochedělovci a novojiskrovci, kteří pomlouvají starou Jiskru a její stoupence, „většinu“ druhého sjezdu. Začtete se do těchto řádků a zkuste přijmout tuhle moji výzvu: Najděte mi v naší sociálně demokratické literatuře jiné místo, kde by byla stejně jasně, přímo a rozhodně postavena otázka se kterou přicházíte, otázka „dělníků a inteligentů v našich organizacích“, kde by se současně říkalo, že je třeba zapojovat do výboru co nejvíc dělníků, zapojovat do výboru podle možnosti všechny vůdce dělnického hnutí z řad dělníků. Tvrdím, že druhé takové místo nenajdete. Tvrdím, že každý, kdo si dá práci a prostuduje naše stranické spory na podkladě dokumentů, časopisu *Rabočeje dělo*, Jiskry a brožur, a ne podle toho, co natlachali pomlouvači, pozná, jak jsou řeči novojiskrovců lživé a demagogické.

Možná že namítnete: Lenin to napsat mohl, ale na jeho rady se vždycky nedalo. To je pochopitelně možné. Žádný stranický publicista nemůže ručit za to, že všichni, kdo se prohlašují za jeho stoupence, se budou opravdu vždycky řídit jeho radami. Avšak za prvé — cožpak by takový sociální demokrat, který by o sobě říkal, že schvaluje „dopis“ a zároveň by se neřídil jeho radou, nebyl usvědčován tímto dopisem samým? Cožpak se dopis zveřejňoval pouze pro inteligenty, a ne také pro dělníky? Cožpak má publicista kromě tisku ještě jiné prostředky, jimiž by mohl prosazovat své názory? A za druhé, jestliže na tyto rady nedali, jak říká třebaš „Dělník“, ani menševici,

* Viz Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 29. Red.

ani bolševici, cožpak z toho není jasné, že menševici vůbec neměli právo *vytvářet* takové „neshody“ s bolševiky? Že jejich popichování dělníků proti bolševikům kvůli tomu, že prý bolševici ignorují iniciativu dělníků, byla demagogie?

V čem je *reálný* rozdíl mezi menševiky a bolševiky *v této věci*? Není snad v tom, že bolševici mnohem dřív a mnohem otevřeněji jasně a jednoznačně radili, aby byli do výboru zapojováni dělníci? Není snad v tom, že bolševici pohrdali a pohrdají „krásnými slovy“ o autonomii a iniciativě dělníků, když tato slova (jako u menševiků) zůstávají pouze slovy?

Jen se podívejte, jak se teď vykrucuje ve své předmluvě vážený, zasloužilý a důstojný Axelrod, přimáčknutý ke zdi proletářskou přímostí a opovážlivostí dělníka, který vyčetl rabočedělovskou moudrost z Axelrodových „pozoruhodných“ fejetonů, z nezapomenutelných článků Martovových a ze skvělé (z hlediska zájmů „většiny“) brožury Trockého.

„Dělník“ se pokouší zpochybňovat tvrzení Rjadového, že naše stranická organizace je od dob ekonomismu, pokud jde o osobní složení, relativně proletářštější. „Dělník“ zjevně nemá pravdu. To ví každý, kdo trochu delší dobu pozoroval zblízka situaci v naší straně. Ale ze všeho nejlepší je pozorovat, jaké kotrmelce dělá náš Axelrod. Kdo by se nepamatoval na jeho horlivé ujišťování, že sociální demokracie je organizací inteligence, ujišťování, kterého tak skvěle využili nepřátelé sociální demokracie, liberální osvobožděnovci? Kdo by se nepamatoval, jak tyto pomluvy očerňující stranu opakovali a rozžvýkávali novojiskrovci uražení stranou. A najednou se též Axelrod, vylekaný takovými přímými a poctivými závěry, které vyvodil z této pomluvy „Dělník“, začíná vykrucovat:

„Když se sociální demokracie rodila a začínala rozvíjet,“ říká v předmluvě^[3], „byla ruská revoluční strana ryze

stranou inteligence... Dnes tvoří uvědomělí revoluční dělníci hlavní oddíly (slyšte!) sociálně demokratické strany“ (s. 15).

Chudák „Dělník“! Jak je trestán za to, že uvěřil „krásným slovům“ Axelrodovým! A vždycky budou potrestáni ti, kdo uvěří publicistům, kteří během půldruhého roku mluví jednou tak, podruhé onak, podle potřeb „kooptace“.

Jen se podívejte, jak se Axelrod vykrucuje, pokud jde o otázku „záruk“, která mu byla bez okolků položena. To je přece skvost, to je perla novojiskrovské literatury. „Dělník“ mluví o vztahu mezi dělníky a inteligenty v organizacích. „Dělník“ má tisíckrát pravdu, když říká, že bez záruk, bez rovných práv, tj. bez zásady volitelnosti zůstávají krásná slova o nebyrokratickém centralismu pouhou frází. A jak na to reaguje Axelrod? „Horovat pro změnu právního postavení dělníků v našich organizacích je jednostranné“, autor zbytečně přenáší problém odstranění zla „do oblasti formálně organizačních vztahů“, zbytečně zapomíná, že „dílčí úkol zrovnoprávnění“ se řeší jen „v procesu dalšího vývoje naší sociálně demokratické praxe“. „Problém, který autora brožury speciálně zajímá, může být radikálně vyřešen jedině v procesu uvědomělé kolektivní práce naší strany“.

Nemám pravdu? Není to snad perla? Vždyť přece sám Axelrod rozvířil a jako první vytyčil na sjezdu Ligy i v nové Jiskře (č. 55)^[2] právě organizační a jedině organizační otázku, a když „Dělník“ píše speciální brožuru o organizaci, povzneseně mu říká: Není důležitá formální stránka, nýbrž proces práce!

Pro novou Jiskru a pro Axelroda nejsou důležité organizační zásady, nýbrž proces žvanění v zájmu ospravedlnění bezzásadového stanoviska. A celá proslulá teorie organizace jako procesu (viz hlavně články Rosy Luxemburgové^[19, 326]), teorie vulgarizující a prostituující marxismus, nemá žádný jiný obsah kromě obhajoby bezzásadovosti.

Opakujeme: Ani nevíme, jak nejlépe doporučit skvělou „Dělníkovu“ brožuru všem, kdo by chtěli poznat celou faleš novojiskrovců v organizační otázce. Zvlášť vřele ji doporučujeme dělníkům, které menševici popichují proti bolševikům hlásáním zásady volitelnosti.* Dělníci skvěle usvědčují frázisty a lháře. Velmi dobře kladou otázku: buď zásada volitelnosti, anebo pouhá rada zapojovat dělníky do výborů. Když zásadu volitelnosti, pak nám tedy dejte formální záruku, záruku zakotvenou ve stanovách, rovnoprávnost zakotvenou ve stanovách. Dělníci poznají, jak se novojiskrovci z této otázky vykrucují, jak se jí bojí jako čert svěcené vody. Je-li potřebná rada, aby byli zapojováni dělníci, má-li pravdu stará Jiskra, když považuje demokratismus, tj. všeobecné uplatnění zásady volitelnosti v *ruských* konspirativních organizacích, za neslučitelný s absolutisticko-policejním zřízením, pak *nikde* nenajdete tak jasné a poučné rady, že je nutné zapojovat dělníky do výborů, jako u bolševiků.

Vperjod, č. 2
14. (1.) ledna 1905

Podle listu Vperjod

* Viz *N. Lenin*, Prohlášení a dokumenty o rozchodu ústředních institucí se stranou [74] (tento svazek, s. 119—129. *Red.*). V dopise *menševického vůdce* [272], uvedeném v této brožuře, se říká: „Dělníci požadují systém volitelnosti. To je zjevný symptom agónie skálopevných.“ Já patřím ke skálopevným, ale takovou agónii vřele vítám. To, že dělníci žádají zásadu volitelnosti, jasně ukazuje, že se novojiskrovcům nepodařilo nakrmit dělníky báchorkami a Axelroda teď nezachrání před úplným odhalením žádné vytáčky.

DO PIS CURYŠSKÉ SKUPINĚ BOLŠEVIKŮ

Genève, le 18. I. 1905

Vážení soudruzí! Svolávat schůzi redakce kvůli odpovědi na váš dotaz není možné, a proto si dovoluji odpovědět vám za svou osobu. Curyšská skupina bolševiků se táže, „jaké stanovisko zaujímáme k ústřednímu orgánu a k ústřednímu výboru, považujeme-li jejich existenci za oprávněnou, avšak jejich činnost za neoprávněnou a jsme-li vůči nim v opozici, anebo zda je vůbec neuznáváme za ústřední instituce strany“.

Zdá se mi, že z vašeho dotazu je cítit kazuistiku. Oznamení o založení listu *Vperjod*⁷³ a 1. číslo (Je načase skončit^{[100]*}) + mé Prohlášení a dokumenty^{[74]**} myslím už na otázku v podstatě odpovídají. Ústřední instituce (ústřední orgán, ústřední výbor a rada) *se rozešly* se stranou, zmařily II. i III. sjezd, oklamaly stranu tím nejhanebnějším způsobem a svých místeček se zmocnily jako bonapartisté. Cožpak tu lze mluvit o oprávněné existenci ústředních institucí? Disponuje lichvář oprávněně penězi, které shrábl na základě falešné směnky?

Je mi divné, že to curyšští bolševici stále ještě nechápou, když už se o tom tolikrát mluvilo. Že se ústřední instituce nechtěly podříditi straně, to je plně prokázáno. Co máme dělat? Máme svolat III. sjezd? I v tom nás oklamali. Zbývá nám jedno: rozejít se s menševiky *nadobro*, co nejrychleji a oficiálně (otevřeně, veřejně), svolat vlastní III. sjezd strany nezávisle na souhlasu ústředních institucí a bez nich, *okamžitě* začít pracovat (aniž budeme čekat na toto ústředí) s našimi ústředními insti-

* Viz tento svazek, s. 146—150. *Red.*

** Tamtéž, s. 119—129. *Red.*

tucemi strany, s redakcí listu *Vperjod* a s ruským byrem, které zvolila severní konference⁷⁴.

Opakuji: ústřední instituce *se postavily mimo* stranu. Střední cesta není: buď jsme pro ústřední instituce, nebo pro stranu. Je načase oddělit se a na rozdíl od menševiků, kteří rozbíjeli stranu tajně, otevřeně přistoupit na jejich výzvu: ano, rozkol, protože vy jste se úplně odštěpili. Ano, rozkol, neboť my jsme vyčerpali *všechny* prostředky odkladů a *stranického* řešení (na III. sjezdu). Ano, rozkol, neboť nechutné hádky s rozbíječi vždycky a všude věci jenom škodily. Z Petrohradu nám píší: Po rozkolu je to lepší, můžeme pracovat bez hádek, s lidmi, kterým důvěřujeme. Není to snad jasné? Pryč s bonapartisty a rozbíječi!

Napište, jste-li s touto odpovědí spokojeni.

Skupiny většiny v zahraničí *se nutně musí* semknout. Ihned o tom napište soudruhům v Bernu (Herrn Kazakow. Bäckereiweg, 1. Bern), oni se tím už zabývají a odpovědí vám lépe než já. Je třeba pustit se do toho s větší energií. Korespondujte se všemi skupinami, žádejte peníze i materiály, zakládejte skupiny v dalších městech atd.

Nám je teď také mnohem lépe, když jsme se definitivně rozešli s menšinou. Ze srdce přejeme i vám, abyste s nimi rychle skoncovali.

Zdravím vás. Váš *N. Lenin*

P.S. Osobně připojuji ještě zvláštní pozdrav Mejerosnovi. Jak se mu daří? Cítí se lépe?

Na Steinerovou se zlobím, vyřídte jí, že je to darebáctví. Slíbila, že do vánoc napíše o Nikolajevovi, a dnes už je skoro konec ledna!!

Bernská skupina se ujímá iniciativy sjednotit bolševiky v zahraničí, samozřejmě pod vedením byra. Požádejte bernskou skupinu o dopis, který nám v této věci poslala, a o odpověď ženevské skupiny.

DOPIS J. D. STASOVOVÉ⁷⁵
A SOUDRUHŮM
V MOSKEVSKÉM VĚZENÍ

19. I. 1905

Milí přátelé! Dostal jsem váš dotaz, jakou taktiku zvolit před soudem (z Absolutova dopisu a z lístku „doslovně reprodukováného“ neznámým člověkem). Absolut píše o dvou hlediscích. V lístku se mluví o třech skupinách — možná, že jsou míněny tři následující varianty, které se pokusím zopakovat: 1. Odmítat soud a přímo jej bojkotovat. 2. Odmítat soud a nedostavit se k důkaznímu řízení. Advokáta si vzít jen s podmínkou, že bude mluvit výhradně o neoprávněnosti soudu z hlediska abstraktního práva. V závěrečné řeči vyložit profession de foi* a vyžadovat porotu. 3. V závěrečném slově totéž. Soudu využít jako agitačního prostředku a za tím účelem se zúčastnit důkazního řízení s pomocí advokáta. Dokazovat, že soud je nezákonný, a dokonce citovat svědky (dokazovat alibi etc.).

Další dotaz: mluvit pouze o tom, že přesvědčením jsem sociální demokrat, anebo se hlásit k členství v Sociálně demokratické dělnické straně Ruska?

Píšete, že by na toto téma byla zapotřebí brožura. Nepovažuji za vhodné vydávat brožuru hned teď, když nemáme zkušenosti. V novinách se o tom třeba příležitostně zmíníme. Možná, že někdo z uvězněných napíše pro noviny článku (5—8 tisíc liter)? To by asi bylo pro začátek diskuse nejlepší.

Já osobně na to ještě nemám docela vyhraněný názor a raději bych si, dřív než řeknu něco rozhodného, důkladněji popovídal se soudruhy, kteří jsou ve vězení

* — vyznání víry, program, výklad světového názoru. *Red.*

nebo už stáli před soudem. Abych takovou besedu nějak začal, vyložím své úvahy. Podle mého názoru bude hodně záležet na tom, *jaký* bude soud. To znamená, bude-li možnost využít ho k agitaci nebo ne. Bude-li taková možnost, pak taktika číslo 1 není vhodná; nebude-li taková možnost, pak je na místě, ovšem i v takovém případě jedině po otevřeném, jasném a energickém protestu a prohlášení. Bude-li však možné využít soudu k agitaci, bude vhodné použít taktiky číslo 3. Projev s výkladem *profession de foi* by byl podle mého názoru vůbec velmi žádoucí a velmi užitečný a ve většině případů by mohl sehrát agitační úlohu. Zvláště teď, kdy vláda začíná používat soudů, měli by sociální demokraté v projevu hovořit o programu a taktice sociální demokracie. Říká se, že není dobré hlásit se k členství ve straně, zejména k organizaci, lepší prý je omezit se na prohlášení, že jsem sociální demokrat svým přesvědčením. Myslím si, že pokud jde o vztahy k organizaci, mělo by se v projevu rovnou říci, že z pochopitelných důvodů nebudu mluvit o svých vztazích k organizaci, ale že jako sociální demokrat budu mluvit o *naší* straně. Takový postoj by měl dvě výhody: přímo a jednoznačně by se řeklo, že o vztazích k organizaci není možné mluvit (to jest zda člověk patří k nějaké organizaci, ke které etc.), a zároveň by se mluvilo o *naší* straně. Je to nutné proto, aby se z projevů sociálních demokratů před soudem staly projevy a prohlášení stranické a aby z agitace měla prospěch strana. Zkrátka, své formálně organizační vztahy ponechám stranou, nebudu se o nich zmiňovat, oficiálně nebudu mluvit jménem žádné organizace, ale jako sociální demokrat budu hovořit o *naší* straně a prosím, abyste můj výklad brali jako pokus vyložit právě ony sociálně demokratické názory, které jsou obsaženy v celé *naší* sociálně demokratické literatuře, v našich sociálně demokratických publikacích, letáčích a novinách.

Pokud jde o advokáta. Advokáty je třeba držet zkrátka

a pod stálou palbou, protože tihle intelektuálští mizerové často jednají hanebně. Předem se jim musí říci: jestli si, neřáde, dovolíš sebemenší nepřístojnost *nebo politický oportunismus* (budeš-li mluvit o nevspělosti, o nesprávnosti socialismu, o tom, že jsem se dal strhnout, o tom, že *sociální demokraté odmítají násilí*, o pokojném charakteru jejich učení a hnutí atd. nebo něco takového), pak tě já, obžalovaný, ihned veřejně usadím, řeknu ti, že jsi podlý chlap, a prohlásím, že o takovou obhajobu nestojím atd. A toto varování splnit. Advokáty brát jediné rozumné, jiné ne. Musí se jim předem říci: výhradně krizovat a „chytat za slovo“ svědky i prokurátora, žádat prověření fakt, není-li obžaloba vykonstruovaná, výhradně diskreditovat šemjakovské* stránky soudu. I rozumný liberální advokát má silný sklon hovořit *nebo alespoň něco naznačit* o pokojném charakteru sociálně demokratického hnutí, vykládat o tom, že jeho kulturní úlohu uznávají dokonce i lidé, jako je Adolph Wagner etc. Všechny podobné spády je třeba v zárodku zmařit. Právníci jsou silně reakční, říkával tuším Bebel. Ševče, drž se svého copyta. Buď pouze právníkem, vysmívej se svědkům obžaloby i prokurátorovi, nanejvýš srovnávej tento soud s porotním soudem ve svobodné zemi, ale přesvědčení obžalovaného se nedotýkej, o tom, co si myslíš o jeho přesvědčení a počínání, nesmíš ani ceknout. Neboť ty, liberálku, jeho přesvědčení docela nechápeš, takže i když ohváliš, nedokážeš to bez podlosti. To všechno je samozřejmě možné vysvětlit advokátovi klidně, mírně, obratně a šetrně, nikoli ve stylu Sobakeviče.** Ale přece jen je lepší hržet se od advokátů dál a nevěřit jim, *zvláště* když řeknou, že jsou sociální demokraté a členové strany (podle našeho 1. článku!!^[161]).

* Šemjaka — postava nespravedlivého a úplatného soudce z ruské lidové povídky ze 17. století O Šemjakově soudu. *Čes. red.*

** Sobakevič — typ bezohledného hrubiána z Gogolových Mrtvých luší ^[19]. *Čes. red.*

Problém účasti při důkazním řízení je podle mého vyřešen přizváním advokáta. Vztít si advokáta, znamená zúčastnit se důkazního řízení. Proč se soudu nezúčastnit, když je možné usvědčovat svědky a agitovat proti soudu. Je ovšem třeba maximální opatrnosti, aby z toho nevzniklo nemístné ospravedlňování, to rozhodně ne! Ze všeho nejlepší je hned, ještě před důkazním řízením, na první otázky předsedy odpovědět, že jsem sociální demokrat a ve svém projevu vám povím, co to znamená. Zda se účastnit důkazního řízení zcela závisí na konkrétních okolnostech. Dejme tomu, že jste stoprocentně usvědčeni, že svědkové mluví pravdu, že celá podstata obžaloby je doložena nespornými důkazy. V takovém případě je možná zbytečné účastnit se důkazního řízení a je lepší plně se soustředit na zásadní projev. Jsou-li důkazy sporné a najatí svědkové se pletou a lžou, potom je přece jen škoda nechat si ujít příležitost k agitaci a neusvědčit soud, že je zinscenovaný. Ovšem záleží také na obžalovaných: jsou-li vyčerpaní, nemocní, unavení, nejsou-li zvyklí „hovořit před soudem“ a nevyznají-li se v slovních potyčkách ostřílených lidí, bude možná rozumnější neúčastnit se důkazního řízení, říci to a plně se soustředit na zásadní projev, který je záhodno připravit si předem. Rozhodně je třeba mluvit o zásadách, o programu a taktice sociální demokracie, o dělnickém hnutí, o socialistických cílech a hlavně o povstání.

Na závěr znovu opakuji, že jsou to jen mé předběžné úvahy a rozhodně je nelze chápat jako pokus o vyřešení problému. Musíme vyčkat, co ukážou zkušenosti. A při získávání těchto zkušeností budou soudruzi muset v mnoha případech zvažovat konkrétní okolnosti a řídit se *instinktem revolucionáře*.

Upřímně zdravím Kurze, Rubena, Baumana a všechny přátele. Neklesejte na mysli! Teď to šlo u nás dobře. Se skandalisty jsme se konečně rozešli. Skoncovali jsme

s taktikou ústupků. Teď útočíme. Ruské výbory se také začínají s dezorganizátory rozcházet. Začali jsme vydávat vlastní noviny. Máme vlastní ústředí (byro) pro praktickou práci. Vyšla dvě čísla novin, v těchto dnech (23. 1. 1905 podle nového kalendáře) vychází třetí⁷⁶. Doufám, že budou vycházet každý týden. Přeju vám hodně zdraví a dobrou mysl!! Určitě se ještě uvidíme a záválčíme si za lepších podmínek, než jsou zdejší hádky a intriky, jako např. sjezdy Ligy!

Poprvé otištěno roku 1924
časopisu *Proletarskaja revoljucija*,
7 (30)

Podle rukopisu

STÁVKA V PETROHRADĚ

Stávka, která propukla 3. ledna v Putilovově závodě, se vyvíjí v jeden z nejimpozantnějších projevů dělnického hnutí. Máme zatím zprávy jen ze zahraničních a legálních ruských novin, ale ani ony nás nenechávají na pochybách, že se stávka už stala velmi závažnou politickou událostí.

Stávka začala ryze živelně. Tentokrát došlo ke střetnutí práce s kapitálem, k němuž dochází neustále proto, že správa závodu propustila čtyři dělníky. Dělníci, naplněni duchem solidarity, se vzbouřili a žádali, aby propuštění byli přijati zpátky. Hnutí rychle zesílilo. Účastní se ho legální Ruský spolek továrních dělníků⁷⁷ a stávka přechází do další, vyšší fáze.

Legálnímu dělnickému spolku věnovali mimořádnou pozornost zubatovovci. A tu přerůstá zubatovovské hnutí svůj rámeček, a přestože je zahájila policie v zájmu policie, v zájmu podpory samoděržaví, v zájmu zatemňování politického uvědomění dělníků, obrací se toto hnutí proti samoděržaví a dává mocný impuls k proletářskému třídnímu boji.

Sociální demokraté už dávno říkali, že naše zubatovovština nutně povede k *takovýmhle* koncům. Říkali, že z legalizace dělnického hnutí nutně vyzískáme my, sociální demokraté. Legalizace vtáhne do hnutí některé zvlášť zaostalé vrstvy dělnictva a pomůže vyburcovat ty, jež by hned tak, a možná že nikdy, nevyburcoval žádný socialistický agitátor. A jak už budou dělníci jednou do hnutí vtaženi a zainteresováni na svém údělu, půjdou

ále. Legální dělnické hnutí bude pouze novou, širší základnou sociálně demokratického dělnického hnutí.*

Nepochybně právě tak tomu bylo i v Petrohradě.

Mimořádnému rozšíření hnutí napomohly dvě okolosti: za prvé příznivá chvíle pro hospodářský boj (vláda otrebuje rychle splnit zakázky pro ministerstvo vojenství (ministerstvo námořnictva); za druhé oživení konstitučního hnutí ve společnosti. Dělníci zahájili stávkou na branu jednotlivých propuštěných soudruhů, ale potom řešili k rozsáhlým hospodářským požadavkům. Žádali smihodinový pracovní den, minimální mzdu (1 rubl ro muže a 70 kopějek pro ženy), zrušení povinnosti pracovat přesčas (a dvojnásobnou mzdu za přesčasovou práci), lepší hygienických podmínek a lékařské péče atd. Stávka začala přerůstat v generální stávku.

Zahraníční noviny ze soboty 8. (21.) ledna píší, že okonce podle oficiálních ruských zpráv zastavilo práci 74 závodů, továren a řemeslnických dílen s 96 000 dělníky.

Jsme svědky jedné z velkých srážek formující se třídy roletářů s jejími nepřáteli, srážek, které zanechávají velké stopy dlouhá léta.

Nežůstalo však jen u hospodářských požadavků. Hnutí začalo nabývat politického rázu. Snažili se do něho zapojit (i když, jak se zdá, ještě velice nesměle) místní sociální demokraté. Na velkých několikatisícových dělnických shromážděních se začalo jednat o politických požadavcích a odhlasovávaly se rezoluce požadující politickou svobodu. Petice, kterou sepsali dělníci, má podle práv tři části.⁷⁸ V první se vykládají požadavky práv pro lid. V druhé bojová opatření k odstranění bídy lidu. V třetí opatření proti útlaku práce kapitálem. Požadavky první části: nedotknutelnost osoby, svoboda slova, shro-

* Srovnej Co dělat? N. Lenina [111], s. 86—88. (Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 128—131. *Red.*)

mažďování a svědomí; povinná školní docházka na náklady státu, účast volených zástupců lidu na zákonodárné činnosti, rovnost všech občanů před zákonem, odpovědnost ministrů, zrušení výkupních plateb*, levný úvěr, postupné rozdělení státních pozemků lidu, daň z příjmu. (Je-li tato zpráva věrohodná, pak nám ukazuje, že masa nebo její málo uvědomělí vůdcové neobyčejně zajímavě interpretují program sociálních demokratů.) Dopisovatel anglického listu *The Standard*⁷⁹ píše, že 5. (18.) ledna se konala tři shromáždění (jednoho se zúčastnilo 4000 lidí, druhého 2000) a že byly přijaty takovéto politické požadavky: 1. okamžité svolání ústavodárného shromáždění, zvoleného všeobecným hlasováním; 2. zastavení války; 3. úplná amnestie pro politické vyhnance a vězně; 4. svoboda tisku a svědomí; 5. svoboda shromáždování a spolčování. Zahraniční noviny z 8. (21.) ledna píší, že se prý na neděli 9. (22.) ledna chystá demonstrace před Zimním palácem a bude odevzdána petice „samotnému carovi“. Dělníci prohlašují: Svoboda, nebo smrt. Dělničtí delegáti z Moskvy a Libavy odjíždějí do Petrohradu.

Takové jsou ony kusé a dosud neověřené zprávy, které máme v daném okamžiku k dispozici. Hnutí zřejmě zdaleka ještě nedosáhlo kulminačního bodu a je třeba vyčkat událostí, abychom mohli spolehlivě zhodnotit, co se děje. Bije do očí nápadně rychlý přechod hnutí od čistě hospodářských požadavků k politickým, obrovská solidarita a energie desetitisíců a statisíců proletářů a to všechno

* V roce 1861 provedla carská vláda tzv. rolnickou reformu, jíž zrušila v Rusku nevolnictví. Rolníci byli zbaveni nevolnické závislosti, avšak statkářské vlastnictví půdy zůstalo zachováno. Půda rolníků byla prohlášena za vlastnictví statkáře. Rolník mohl získat jen zákonem stanovený příděl půdy (se souhlasem statkáře, a to tak, že si tento příděl vykoupil. Výkupní platby odváděli rolníci carské vládě, která určitou část z nich vyplácela statkářům. Rolníci měli splácet výkup 49 let s šestiprocentním úrokem. *Čes. red.*

přesto, že se přitom neuplatňuje (nebo uplatňuje jen nepatrně) vliv uvědomělé sociální demokracie. Primitivní socialistické názory některých vedoucích činitelů hnutí a nezlomná naivní víra některých příslušníků dělnické třídy v cara nesnižují, nýbrž spíše posilují význam prosazujícího se revolučního instinktu proletariátu. Politický protest vyspělé utiskované třídy a její revoluční energie si razí cestu přes všechny překážky, jak vnější — ve formě policejních zákazů, tak vnitřní — nevyhraněné a zastaralé názory některých vůdců. Práce sociální demokracie za posledních deset let a zkušenosti z dělnického hnutí za tuto dobu přinesly ovoce: rozšířily myšlenky socialismu a politického boje v nejširších vrstvách. Proletariát prakticky dokazuje, že na scéně politického hnutí v Rusku nejsou dvě síly (samoděržaví a buržoazní společnost), jak se někteří lidé malověrně domnívali. Proletariát nám předvádí opravdu vysoké formy mobilizace revolučních třídních sil; mobilizací pochopitelně nelze nazývat druhořadé manifestace v nějaké městské dumě, ale masové hnutí, jako byla například rostovská demonstrace a stávky na jihu v roce 1903. A tato nová a vyšší mobilizace revolučních sil proletariátu nás sedmimílovými kroky přibližuje k ještě rozhodnějšímu a k ještě uvědomělejšímu vystoupení proletariátu proti samoděržaví!

*Napsáno 8. (21.) ledna 1905
Otištěno 24. (11.) ledna 1905
v listu Vperjod, č. 3*

Podle listu Vperjod

REVOLUCE V RUSKU⁸⁰

Ženeva 10. (23.) ledna

Dělnická třída, která zdánlivě dlouho stála stranou buržoazního opozičního hnutí, pozvedla svůj hlas. Široké dělnické masy závratnou rychlostí dohnaly své vyspělé soudruhy, uvědomělé sociální demokraty. Petrohradské dělnické hnutí postupovalo v těchto dnech vskutku sedmi mílovými kroky. Místo hospodářských požadavků se kládou požadavky politické. Stávka přerůstá ve stávkou generální a vede k neslýchaně mohutné demonstraci; prestiž carova jména se nenávratně hrouť. Dochází k povstání. Síla proti síle. V ulicích zuří boj, stavějí se barikády, třaskají salvy a duní děla. Tečou potoky krve, rozhořívá se občanská válka za svobodu. Moskva, jih, Kavkaz a Polsko jsou připraveny připojit se k petrohradskému proletariátu. Heslem dělníků se stalo: Smrt, nebo svoboda!

Dnes a zítra se rozhodne o mnohém. Situace se mění každou hodinu. Telegraf přináší ohromující zprávy a všechna slova jsou nyní slabá proti tomu, co prožíváme. Každý musí být připraven splnit svou povinnost revolucionáře a sociálního demokrata.

Ať žije revoluce!

Ať žije povstavší proletariát!

Vperjod, č. 3
24. (11.) ledna 1905

Podle listu Vperjod

DĚLNICKÁ A BURŽOAZNÍ DEMOKRACIE

Otázka, jaký je vztah sociální demokracie neboli dělnické demokracie k demokracii buržoazní, je stará a zároveň věčně nová. Je stará, neboť vyvstala v téže době, kdy vznikla sociální demokracie. Její teoretické základy jsou vysvětleny už v nejranějších pracích marxistické literatury — v Komunistickém manifestu^[329] a v Kapitálu^[331]. Je věčně nová, neboť každý krok ve vývoji každé kapitalistické země znamená specifické, originální spojování různých odstínů buržoazní demokracie a různých směrů socialistického hnutí.

Také u nás v Rusku se v poslední době z této staré otázky stala otázka velice nová. Abychom si názorněji ujasnili dnešní situaci, podíváme se trochu do historie. Staré ruské revoluční narodnictví bylo utopické, poloanarchistické. Mužik z občiny byl považován za hotového socialistu. V liberalismu vzdělané ruské společnosti byly patřovány především choutky ruské buržoazie. Boj za politickou svobodu byl odmítán, neboť byl chápán jako boj o instituce prospěšné pro buržoazii. Narodovoljovci udělali krok vpřed tím, že přešli k politickému boji, avšak spojit jej se socialismem se jim nepodařilo. Jasně socialisticky formulovaná otázka byla dokonce zatemněna, když se ochabující víra v socialističnost naší občiny začala živovat teoriemi v duchu pana V. V. o netřídnosti a neburžoaznosti ruské demokratické inteligence. Tím byl položen základ k tomu, že narodnictví začalo postupně plývat s buržoazním liberalismem v jeden liberálně narodnický směr, ačkoli předtím buržoazní liberalismus

absolutně zavrhovalo. Buržoazně demokratická podstata hnutí ruské inteligence, od toho nejmírnějšího, kulturnického, až po nejkrajnější, revolučně teroristické, začala být čím dál jasnější, když se objevila a začala se rozvíjet proletářská ideologie (sociální demokracie) a masové dělnické hnutí. Jak se však toto hnutí rozrůstalo, docházelo mezi sociálními demokraty k rozkolu. Jasně se vyhranilo revoluční a oportunistické křídlo sociální demokracie: revoluční křídlo vyjadřovalo proletářské tendence našeho hnutí, kdežto oportunistické křídlo tendence intelektuálské. Záhy se skutečně ukázalo, že legální marxismus⁸¹ je „odrazem marxismu v buržoazní literatuře“⁸² a že přes bernsteinovský oportunismus dospěl přímo k liberalismu. Na jedné straně „ekonomisté“ v sociální demokracii horovali pro poloanarchistickou koncepci čistě dělnického hnutí a považovali za zradu třídního hlediska, když socialisté podporovali buržoazní opozici; prohlašovali, že buržoazní demokracie v Rusku je přelud.* Na druhé straně „ekonomisté“ jiného odstínu, horující pro totéž čistě dělnické hnutí, vytýkali revolučním sociálním demokratům, že se neúčastní společenského boje proti samoděržaví, který vedou naši liberálové, činitelé zemstev a kulturníci.**

Stará Jiskra poukazovala na prvky buržoazní demokracie v Rusku už tehdy, když je mnozí ještě neviděli. Vyzývala, aby proletariát podporoval tuto demokracii (viz Jiskra, č. 2, o podpoře studentského hnutí^[86]***, č. 8 o ilegálním sjezdu zemstev^[77], č. 16 o liberálních maršálcích šlechty^[97]†, č. 18^[93]†† o vření v zemstvech††† aj.

* Viz brožuru rabočedělovců Dva sjezdy^[30] (s. 32), namířenou proti Jiskře.

** Viz zvláštní přílohu listu Rabočaja mysl^[160] ze září 1899.

*** Viz Sebrané spisy 4, Praha 1980, s. 391—396. Red.

† Viz Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 275—281. Red.

†† Tamtéž, s. 360—368. Red.

††† Využívám příležitosti, abych vyjádřil upřímné uznání Starověrovi a Plechanovovi, kteří se pustili do neobyčejně prospěšné práce

Neustále upozorňovala, že liberální a radikální hnutí má třídní, buržoazní charakter, a na adresu vykrucujících se osvobožďenců prohlašovala: „Bylo by načasе pochopit jednoduchou pravdu, že skutečné (a ne pouze proklamované) součinnosti v boji proti společnému nepříteli se nedosáhne politikařením ani tím, co nebožtík Stěpňak kdysi nazval sebemrzačením a skrýváním před sebou samým, ani konvenční lži o vzájemném diplomatickém uznávání, nýbrž faktickou účastí v boji, faktickou bojovou jednotou. Kdykoli se boj německých sociálních demokratů proti vojenskopolicejní a feudálně klerikální reakci skutečně spojoval s bojem některé skutečné strany opírající se o určitou třídu národa (např. o liberální buržoazii), pak se akční jednoty dosahovalo bez frází o vzájemném uznávání“ (č. 26)^{[98]*}.

Formulování otázky ve staré Jiskře nás přivádí až k dnešním sporům o to, jaký je vztah sociálních demokratů k liberálům. Jak víme, tyto spory začaly po druhém sjezdu, na němž byly schváleny dvě rezoluce, vyjadřující stanovisko většiny (rezoluce Plechanovova^[154]) a menšiny (rezoluce Starověrova^[155]). Rezoluce většiny přesně vymezuje třídní charakter liberalismu jako hnutí buržoazie a na první místo klade úkol vysvětlovat proletariátu, že hlavní liberální směr (osvobožďenství) je protirevoluční a protiproletářský. Tato rezoluce uznává za nutné, aby proletariát podporoval buržoazní demokracii, ale neuchyluje se k politikářskému vzájemnému uznávání, nýbrž v duchu staré Jiskry nabádá ke společnému boji: „Pokud je buržoazie revoluční nebo alespoň opoziční *ve svém boji* proti carismu,“ *potud* „by ji měli sociální demokraté podporovat“.

Starověrova rezoluce naopak nepodává třídní analýzu

— zjišťovat autory nepodepsaných článků ve staré Jiskře. Doufejme, že práci dovedou do konce; získá se tak nanejvýš průkazný materiál o tom, že nová Jiskra přešla k rabočedělovství.

* Viz Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 59–60. *Red.*

liberalismu a demokratismu. Je v ní plno dobrých předsevzetí, stanoví co nejtvrďší a nejlepší podmínky dohody, ale bohužel jenom fiktivní, *slovní*: liberálové nebo demokraté musí *prohlásit* to a to, nesmějí vytyčovat takové a takové *požadavky*, musí učinit svým *heslem* to a to. Jako by dějiny buržoazní demokracie vždycky a všude nevarovaly dělníky, aby nevěřili prohlášením, požadavkům a heslům! Jako bychom neznali z dějin stovky příkladů, kdy buržoazní demokraté vytyčovali nejen hesla naprosté svobody, ale také rovnosti, hesla socialismu, aniž při tom přestali být buržoazními demokraty, a ještě více tím „zatemňovali“ myšlení proletariátu! Intelektuálské křídlo v sociální demokracii chce bojovat proti tomuto zatemňování tím, že buržoazním demokratům předloží podmínky o nezatemňování. Proletářské křídlo bojuje tím, že analyzuje třídní obsah demokratismu. Intelektuálské křídlo se honí za slovními podmínkami dohod. Proletářské křídlo žádá opravdový společný boj. Intelektuálské křídlo si vymýšlí měřítko dobré a hodné buržoazie, která si zaslouží, aby se s ní uzavřela dohoda. Proletářské křídlo nečeká od buržoazie nic dobrého, ale podporuje každou, i tu nejhorší buržoazii *potud, pokud opravdu bojuje proti carismu*. Intelektuálské křídlo se dostává na stanovisko čachrářů: podpoříte-li sociální demokraty, a ne socialisty-revolucionáře, jsme ochotni s vámi uzavřít dohodu proti společnému nepříteli, jinak ne. Proletářské křídlo zastává hledisko účelnosti: podpoříme vás jedině tehdy, budeme-li moci obratněji zasadit nějaký úder našemu nepříteli.

Všechny nedostatky Starověrovy rezoluce se názorně projevíly hned při prvním střetnutí s realitou. Tímto střetnutím byl skvělý plán redakce nové Jiskry, plán „vyššího typu mobilizace“ v souvislosti se zásadními úvahami v 77. čísle (úvodník Demokracie na rozcestí)*

* Leninova citace je nepřesná. Správný název úvodníku zní Demokracie na rozcestí [144]. Čes. red.

a v 78. čísle (Starověřův fejeton^[188]). O plánu se už nluvílo v Leninově brožuře^[76], o úvahách pohovoříme teď.

Základní myšlenkou (či správněji nedomyšleností) v uvedených úvahách nové Jiskry je rozlišování mezi činiteli zemstev a buržoazní demokracií. Toto rozlišování se vine jako červená nit oběma články, přičemž pozorný čtenář postřehne, že se místo termínu buržoazní demokracie a zároveň s ním používá jako souznačných termínů: demokracie, radikální inteligence (sic!), rodící se demokracie, demokraticky smýšlející inteligence. Z tohoto rozlišování dělá nová Jiskra se skromností jí vlastní velký objev, originální koncepci, kterou chudák Lenin „nebyl schopen to pochopit“. Toto rozlišování přímo souvisí s novou metodou boje, o níž jsme toho už tolik slyšeli od Trockého a přímo od redakce Jiskry — totiž liberalismus zemstev a prý „dobrý leda k tomu, aby se do něho bušilo důtkami“, kdežto demokraticky smýšlející inteligence je dobrá k tomu, abychom s ní uzavřeli dohodu. Demokracie musí jednat samostatně jako samostatná síla. „Ruský liberalismus, jenž byl zbaven své historicky nezbytné součásti, svého hybného nervu (slyšte!), své buržoazně demokratické poloviny, je dobrý leda k tomu, aby se do něho bušilo důtkami.“ V Leninově koncepci „ruského liberalismu“ nebylo místo pro takové společenské živly, na něž by mohla sociální demokracie jakožto předvoj demokracie vůbec někdy (!) působit“.

Takhle vypadá nová teorie. Jako všechny nové teorie vynější Jiskry je to zmatek nad zmatek. Za prvé je neopodstatněné a směšné považovat se za prvního objevitele demokraticky smýšlející inteligence. Za druhé není správné rozlišovat liberalismus zemstev a buržoazní demokracii. Za třetí neobstojí názor, že inteligence se může stát samostatnou silou. Za čtvrté není správné tvrzení, že liberalismus zemstev (bez „buržoazně demokratické“ poloviny) je dobrý leda k tomu, aby se do něho bušilo atd. Rozebereme si všechny tyto body.

Lenin prý ignoruje zrod demokraticky smýšlející inteligence a třetího živlu.

Podívejme se, co píše dvojčíslo 2/3 časopisu Zarja. Vezměme tentýž vnitropolitický přehled^[68], který cituje ve svém fejetonu Starověr. Čteme *název třetí části*: Třetí živlu.* Listujeme touto částí článku a čteme, že „roste počet a vliv lékařů, techniků atd. zaměstnaných v zemstvech“, čteme o „neúprosném ekonomickém vývoji, který vyvolává potřebu inteligence, jež početně neustále vzrůstá“, o „nevyhnutelnosti konfliktů této inteligence s byrokracií a hodnostáři zemstevních správ“, o „hotové epidemii těchto konfliktů v poslední době“, o „neslučitelnosti samoděržaví se zájmy inteligence vůbec“, čteme *přímou výzvu*, aby se tyto živly zařadily „pod prapor“ sociální demokracie . . .

To je dobré, že? Nově objevenou demokraticky smýšlející inteligenci i to, že je ji třeba vyzvat, aby se zařadila pod prapor sociální demokracie, „objevil“ zloduch Lenin *před třemi lety!*

Ovšem tehdy ještě nebylo objeveno rozlišování činitelů zemstev a buržoazní demokracie. Toto rozlišování je však stejně duchaplné, jako kdybychom řekli: Moskevská gubernie a území Ruské říše. Činitelé zemstev požadující stanovení volebního cenzu a maršálové šlechty jsou *demokraté*, pokud vystupují proti absolutismu a nevolnictví. Jejich demokratismus je omezený, úzký a nedůsledný, jako je omezený, úzký a nedůsledný v různé míře veškerý buržoazní demokratismus. Úvodník 77. čísla Jiskry analyzuje náš liberalismus a dělí ho do těchto skupin: 1. feudální statkáři, 2. liberální statkáři, 3. liberální inteligence, která je pro ústavu omezenou cenzem, a 4. krajní levice — demokratická inteligence. Tato analýza není úplná a je zmatená, neboť dělení inteligence se směšuje s dělením různých tříd a skupin, jejichž zájmy inteligence vyjadřuje.

* Viz Sebrané spisy 5, Praha 1981, s. 333—341. *Red.*

Ruský buržoazní demokraticismus vyjadřuje kromě zájmů široké vrstvy statkářů také zájmy obchodníků a průmyslníků, převážně středních a drobných, a také (což je obzvlášť důležité) početné skupiny větších i menších podnikatelů mezi rolníky. Ignorování této nejpočetnější vrstvy ruské buržoazní demokracie je první slabinou v analýze Jiskry. Druhou slabinou je opomenutí toho, že se ruská demokratická inteligence, pokud jde o politické stanovisko, nutně, a nikoli náhodně, rozpadá na tři směry: osvobožděnovský, eserský a sociálně demokratický. Všechny tyto směry mají za sebou dlouhou historii a každý vyjadřuje (natolik, nakolik je to možné v absolutistickém státě) názory umírněných i revolučních ideologů buržoazní demokracie a hledisko proletariátu. Není nic kurióznějšího než nevinné přání nové Jiskry: „demokracie musí působit jako samostatná síla“, přičemž je tu demokracie zároveň ztotožňována s radikální inteligencí! Nová Jiskra pozapomněla, že radikální inteligence neboli demokraticky smýšlející inteligence, která se stala „samostatnou silou“, *to je právě naše „strana socialistů-revolucionářů“!* Jiná „krajní levice“ nemohla mezi naší demokratickou inteligencí ani existovat. O samostatné síle takové inteligence můžeme pochopitelně mluvit jen ironicky nebo nabubřele. Hájit stanovisko buržoazní demokracie a směřovat doleva od skupiny Osvobožděníje znamená přiklánět se k socialistům-revolucionářům a nikam jinam.

A konečně ještě méně obстоjí před kritikou poslední nový objev nové Jiskry, totiž že „liberalismus bez buržoazně demokratické poloviny“ je dobrý leda k tomu, aby se do něho bušilo důtkami, že by bylo „rozumnější hodit myšlenku hegemonie přes palubu“, není-li se na koho obrátit kromě činitelů zemstev. Každý liberalismus je dobrý k tomu, aby ho sociální demokracie podporovala jen potud, pokud skutečně bojuje proti absolutismu. Právě to, že všechny nedůsledné (tj. buržoazní) demokraty podporuje jediný naprosto důsledný demokrat,

tj. proletariát, je naplněním myšlenky hegemonie. Pouze ten, kdo chápe hegemonii jako maloměšťák, jako čachrář, vidí její podstatu v dohodě, ve vzájemném uznávání a v slovních podmínkách. Z proletářského hlediska patří hegemonie v boji tomu, kdo bojuje ze všech nejenergičtěji, kdo využívá každé příležitosti k zasazení rány nepříteli, u koho se slova nerozcházejí s činy, kdo je tedy ideovým vůdcem demokracie, kritizujícím každou polovičatost.* Nová Jiskra se hluboce mylí, jestliže se domnívá, že polovičatost je morální, a nikoli politickoekonomická vlastnost buržoazní demokracie, jestliže si myslí, že je možné a nutné najít takovou míru polovičatosti, *do* které si liberalismus zaslouhuje pouze důtky a *za* kterou si zaslouhuje dohodu. To tedy znamená „předem určit míru přípustné podlosti“. Opravdu, zamyslete se nad těmito slovy: klást jako podmínku dohody s opozičními skupinami, že uznají všeobecné, rovné, přímé a tajné volební právo, znamená „nabízet jim vysoce účinnou reagencii svého požadavku, lakmusový papírek demokracie, a klást na váhy jejich politických kalkulací veškerou hodnotu spolupráce s proletariátem“ (č. 78^[188]). Jak pěkně je to napsáno a jak rádi bychom řekli autorovi těchto pěkných slov — Starověrovi: Milý příteli, Arkadiji Nikolajeviči, nech si svá pěkná slovíčka! Pan Struve potlačil účinek Starověrovy reagencie jedním škrtem pera, když do programu Svazu osvobození vtělil všeobecné volební právo. A týž Struve nám už nejednou v praxi dokázal, že všechny podobné programy jsou pro liberály jen papírkem, ani ne lakmusovým, ale obyčejným papírkem, protože buržoazní demokrat klidně dneska napíše jedno a zítra něco jiného. Taková vlastnost není

* Poznámka pro prozřavého novojiskrovce. Prayděpodobně nám někdo řekne, že energický boj proletariátu *bez jakýchkoli podmínek* povede k tomu, že plodů vítězství využije buržoazie. Odpovíme na to otázkou: Jaká je možná záruka, že budou splněny podmínky proletariátu, kromě samostatné síly proletariátu?

izí ani mnohým představitelům buržoazní inteligence, teří přecházejí k sociální demokracii. V celých dějinách vropského a ruského liberalismu najdeme stovky příkladů, kdy se slova rozcházela s činy, a právě proto je Starověrovo úsilí vymýšlet si vysoce účinné papírové reagencie aivní.

Toto naivní úsilí přivádí Starověra i k velkolepé myšlence, že podporovat buržuje, kteří nesouhlasí se všeobecným volebním právem, v jejich boji proti carismu znamená „anulovat myšlenku všeobecného volebního práva“! Řečba nám Starověr napíše ještě jeden pěkný* fejeton, by tím dokázal, že podporou monarchistů v boji proti amoděřzaví anulujeme „myšlenku“ republiky. Celá po-ž je v tom, že se Starověrovo myšlení bezmocně zmítá e sféře podmínek, hesel, požadavků, prohlášení a zapo-íná na jediné reálné kritérium: stupeň faktické účasti boji. V praxi z toho nutně vychází příkrášlování radi-ální inteligence, o níž se tvrdí, že je s ní možná „dohoda“. ntelligence je vydávána za „hybný nerv“ (a ne za vý-rluvného přísluhovače?) liberalismu, což je výsměchem arxismu. Francouzští a italští radikálové se považují a lidi, jimž jsou cizí protidemokratické nebo protipro-rtářské požadavky, přestože každý ví, že tito radikálové

* Ještě malá ukázka z prózy našeho Arkadije Nikolajeviče: „Kaž-ý, kdo v posledních letech sledoval společenský život v Rusku, emohl rozhodně přehlédnout intenzívnější demokratické tůhnutí nepřikrášlené myšlence ústavní svobody, obnažené a zbavené všech leologických nánosů a všech přežitků historické minulosti. Toto hnutí bylo jakousi realizací dlouhého procesu molekulárních změn demokracii, jejích ovidiovských proměn, které svou kaleidoskopickou pestrostí poutají pozornost a zájem mnoha střídajících se generací o celá dvě desetiletí.“ Škoda, že to není pravda, protože nejnovější lozofové buržoazní demokracie (Bulgakov, Berďajev, Novgorodcev j. — viz Problémy idealismu [194] a Novyj put⁸³) myšlenku svobody eobnažují, nýbrž právě idealizují a příkrášlují. Škoda také, že všechny aleidoskopicky pestré ovidiovské proměny Starověra, Trockého a fartova prostupuje obnažené tůhnutí k fražérství.

nesčetněkrát zrazovali vlastní programy a zatemňovali myšlení proletariátu, třebaže si v témže čísle Jiskry (č. 78) na další (7.) stránce můžete přečíst, jak byli italští monarchisté a republikáni „zajedno v boji proti socialismu“^[34]. Rezoluce saratovské inteligence (zdravotnické společnosti^[254]) o tom, že je nutné, aby se zástupci všeho lidu podíleli na zákonodárství, je vydávána za „skutečný hlas (!) demokracie“ (č. 77). Praktický plán účasti proletářů v zemstevní kampani provádí doporučení „nějak se dohodnout s představiteli levého křídla opoziční buržoazie“ (proslulá dohoda o nevyvolávání panického strachu). Na Leninův dotaz, kam se poděly proslulé Starověrovy podmínky dohod, redakce nové Jiskry odpověděla:

„Na tyto podmínky musí členové strany vždycky pamatovat, a protože vědí, za jakých podmínek strana jediné souhlasí s formálním uzavřením politické dohody s demokratickou stranou, jsou morálně povinni i při dílčích dohodách, o nichž se mluví v dopise, přísně rozlišovat mezi spolehlivými představiteli buržoazní opozice — skutečnými demokraty, a liberálními darmojedy.“*

Krůček za krůčkem. Kromě dohody strany (jedině přípustné podle Starověrovy rezoluce) došlo k dílčím dohodám v jednotlivých městech. Vedle formálních dohod byly uzavřeny i dohody morální. Slovní uznávání „podmínek“ a jejich „morální“ závaznosti stačilo k pasování na „spolehlivého“ a „opravdového demokrata“, i když každé dítě ví, že desítky a stovky mluvků v zemstvech učiní leccjaká slovní prohlášení, dají dokonce čestné slovo radikála, že jsou socialisté, jen aby uspokojili sociální demokraty.

* Viz druhý redakční Dopis stranickým organizacím^[171], rovněž vydaný konspirativně („pouze pro členy strany“), ačkoli v něm nic konspirativního není. Je velice poučné porovnat tuto odpověď celé redakce s „konspirativní“ brožurou Plechanovovou: O naší taktice vůči boji liberální buržoazie proti carismu^[179] (Ženeva 1905. Dopis ústřednímu výboru. Pouze pro členy strany). Doufáme, že se k oběma těmto pracím vrátíme.

Ba ne, proletariát nepřistoupí na tuto hru s hesly, prohlášeními a dohodami. Proletariát nikdy nezapomene, že buržoazní demokraté nemohou být spolehlivými demokraty. Proletariát bude podporovat buržoazní demokracii nikoli na podkladě společné dohody o nevyvolání panického strachu, nikoli na základě víry v její spolehlivost, nýbrž bude ji podporovat tehdy a potud, až bude a pokud bude opravdu bojovat proti samoděržaví. Taková podpora je nezbytná, aby proletariát dosáhl vlastních sociálně revolučních cílů.

Vperjod, č. 3
24. (11.) ledna 1905

Podle rukopisu

OD NARODNICTVÍ K MARXISMU

ČLÁNEK PRVNÍ

V těchto dnech vyslovil jeden legální list názor, že dnes není doba na to, aby se upozorňovalo na „protikladné“ zájmy různých tříd vystupujících proti absolutismu. Není to nový názor. Setkáváme se s ním v časopisu *Osvo- božděnje* a v listu *Revoljucionnaja Rossija*, pochopitelně s různými výhradami. Je zcela přirozené, že se takový názor vyskytuje mezi představiteli buržoazní demokra- cie. Pokud jde o sociální demokraty, ti nemohou mít na tuto otázku dvojí názor. Společný boj proletariátu a buržoazie proti absolutismu nesmí a nemůže přimět proletariát, aby zapomněl, že jeho zájmy a zájmy majet- ných tříd jsou nepřátelsky protikladné. A abychom si objasnili tento protiklad, je nezbytné si objasnit hluboké rozdíly mezi názory různých směrů. Z toho přirozeně vůbec nevyplývá, že bychom se měli zříkat dočasných dohod se stoupenci jiných směrů, které druhý sjezd naší strany uznal pro sociální demokraty za přípustné, a to jak se socialisty-revolucionáři^[152], tak s liberály^[154, 155].

Sociální demokraté považují socialisty-revolucionáře za představitele krajní levicové frakce naší buržoazní demokracie. Socialisté-revolucionáři jsou tím pobouřeni a spatřují v takovém názoru jen nepěknou snahu ponížít odpůrce a zpochybnit čistotu jeho záměrů a jeho čestnost. V podstatě však nemá tento názor nic společného s ně- jakým zpochybňováním; je to pouze marxistická charak- teristika třídního původu a třídního charakteru názorů socialistů-revolucionářů. Čím jasněji a konkrétněji socia- listé-revolucionáři vykládají své názory, tím více se potvr-

uje marxistická charakteristika jejich názorů. V tomto měru je nesmírně zajímavý návrh programu strany socialistů-revolucionářů^[196], otištěný ve 46. čísle listu *Revolucionnaja Rossija*.

Návrh je významným krokem vpřed nejen v tom, že mnohem jasněji vykládá zásady. Pokrok je i v obsahu zásad, je to pokrok od narodnictví k marxismu, od demokratismu k socialismu. Plody naší kritiky socialistů-revolucionářů jsou zřejmé: kritika je donutila jasně zdůraznit ve socialistické dobré úmysly a své názory shodné s marxismem. Tím plastičtěji vyvstanou rysy starých narodnických mlhavě demokratických názorů. Kdo by nám vytknul, že si protiřečíme (na jedné straně uznáváme socialistické dobré úmysly socialistů-revolucionářů a na druhé straně charakterizujeme jejich sociální povahu jako buržoazně demokratickou), tomu připomeneme, že už v Komunistickém manifestu^[329] byly analyzovány příklady socialismu nejen maloburžoazního, ale i buržoazního. Dobrý úmysl být socialistou nevyklučuje buržoazně demokratickou podstatu.

Seznámíme-li se s návrhem socialistů-revolucionářů, vyvstanou před námi tři hlavní rysy jejich světového názoru. Za první teoretické korektivy marxismu. Za druhé pozůstatky narodnictví v názorech na pracující rolnictvo a agrární otázku. Za třetí stejný pozůstatek narodnických názorů, že nadcházející revoluce v Rusku nebude buržoazní.

Řekl jsem *korektivy* marxismu. Přesně tak. Celý základní postup myšlenek i celá osnova programu svědčí o vítězství marxismu nad narodnictvím. Narodnictví stále ještě přežívá (za pomoci injekcí nejposlednějších módních výstřelků revizionismu), ale jen jako dílčí „korektivy“ marxismu. Vezměte si hlavní obecně teoretický korektiv: teorii příznivého a nepříznivého poměru mezi pozitivními a negativními stránkami kapitalismu. Tento korektiv, pokud nejde o pouhý zmatek, zanáší do marxis-

mu starý ruský subjektivismus. Uznání „tvůrčího“ historického přínosu kapitalismu, který zespolečenštuje práci a vytváří „sociální sílu“ schopnou změnit společnost, sílu proletariátu, takové uznání znamená rozchod s narodnictvím a přechod k marxismu. Za základ teorie socialismu se bere objektivní vývoj ekonomiky a třídní diferenciace. Korektiv: „v některých průmyslových odvětvích, hlavně pak v zemědělství, i v celých zemích“ se poměr mezi pozitivními a negativními stránkami kapitalismu „stává (ale, ale!) stále méně a méně příznivým“. To je opakování Hertze, Davida, Nik. — ona a V. V. s celou jeho teorií o specifickém „osudu kapitalismu v Rusku“^[9]. Celková zaostalost Ruska a zejména ruského zemědělství už nefiguruje jako zaostalost *kapitalismu*, ale jako svéráznost ospravedlňující zaostalé teorie. Vedle materialistického pojetí dějin probleskuje zastaralý názor na inteligenci, která prý je schopna zvolit víceméně příznivou cestu pro vlast a stát se nadtřídním soudcem kapitalismu, nikoli však mluvčím třídy, která se rodí právě z toho, že kapitalismus boří staré formy života. Čistě narodnicky se pomíjí skutečnost, že kapitalistické vykořisťování v Rusku nabývá mimořádně odporných forem právě proto, že tu přežívají předkapitalistické vztahy.

Narodnická teorie se projevuje ještě zřetelněji v úvahách o rolnictvu. V celém návrhu se bez rozlišení používá slova jako pracující, vykořisťování, dělnická třída, pracující masa, třída vykořisťovaných, třídy vykořisťovaných. Kdyby se autoři zamysleli alespoň nad tímto posledním výrazem (třídy), který jim nechtě uklouzl, pochopili by, že za kapitalismu pracují a jsou vykořisťováni nejen proletáři, nýbrž i maloburžoazie. O našich socialistech-revolucionářích můžeme říci totéž, co bylo řečeno o legálních narodnicích: měli tu čest objevit kapitalismus bez maloburžoazie v celém světě nevidaný. Mluví o pracujícím rolnictvu, ale zavírají oči před dokázaným, prozkouma-

ným, statisticky podchyceným, popsáním a rozpitvaným faktem, že mezi tímto pracujícím rolnictvem dnes už u nás nesporně převládá rolnická buržoazie, že zámožné rolnictvo, které se nepochybně právem může nazývat pracujícím, se přesto neobejde bez námezdních pracovníků a má už teď ve svých rukou přes polovinu výrobních sil rolnictva.

Z tohoto hlediska je úkol, který si vytyčuje strana socialistů-revolucionářů ve svém minimálním programu, velice kuriózní: „V zájmu socialismu a boje proti zásadám buržoazního vlastnictví využít tradic, způsobu života a názorů ruského rolnictva jak na občinu, tak na práci vůbec, a hlavně názoru na půdu jako na společný majetek všech pracujících.“ Na první pohled se zdá, že tento úkol je naprosto neškodný, že je to ryze akademické opakování občinových utopií, životem i teorií dávno zavržených. Ve skutečnosti však stojíme před aktuálním politickým problémem, který ruská revoluce slibuje vyřešit v nejbližší budoucnosti: kdo koho využije? Využije revoluční inteligence, která se považuje za socialistickou, názory rolnictva na práci v zájmu boje proti zásadám buržoazního vlastnictví, anebo rolnictvo, které je buržoazním vlastníkem, ale zároveň i pracujícím rolnictvem, využije socialistickou frazeologii revolučně demokratické inteligence v zájmu boje proti socialismu?

Domníváme se, že se splní druhá vyhlídka (proti vůli a vědomí našich oponentů). Jsme přesvědčeni, že se splní, protože se už z devíti desetin splnila. Právě „rolnictvo, které je buržoazním vlastníkem“ (a zároveň pracujícím rolnictvem), už ve svém zájmu využilo socialistickou frazeologii narodnické, demokratické inteligence, která hodlala svými artěly, družstvy, setím pícnin, pluhy, zemstevními sklady a bankami podporovat „pracovní tradice a způsob života“, ve skutečnosti však podporovala rozvoj kapitalismu uvnitř občiny. Dějiny ruské ekonomiky už takto dokázaly, co zítra dokáží dějiny ruské politiky.

A celý úkol uvědomělého proletariátu spočívá v tom, aby, aniž by odmítal podpořit pokrokové a revoluční snahy *buržoazního* pracujícího rolnictva, vysvětloval vesnickému proletáři, že zítra bude nutno proti tomuto rolnictvu bojovat, vysvětloval mu, jaké jsou skutečné socialistické cíle na rozdíl od buržoazně demokratických iluzí o rovném užívání půdy. Společně s buržoazním rolnictvem proti pozůstatkům nevolnictví, proti samoděržaví, popům, statkářům, společně s městským proletariátem proti buržoazii vůbec, a zejména proti buržoaznímu rolnictvu — to je jediné správné heslo vesnického proletáře, to je v současné chvíli jediné správný agrární program ruské sociální demokracie^[195]. Právě takovýto agrární program schválil náš druhý sjezd. Společně s rolnickou buržoazií za demokracii, společně s městským proletářem za socialismus — takové heslo přijme vesnická chudina za své mnohem spíš než honosná, ale falešná hesla socialistů-revolucionářů v narodnickém hávu.

Nyní jsme se dostali k třetímu z hlavních výše uvedených bodů návrhu. Jeho autoři už přestali sdílet názory důsledných narodníků, kteří byli proti politické svobodě, která by prý nanejvýš předala moc buržoazii. Pozůstatky narodnictví jsou však velmi zřetelné v těch místech programu, kde je charakterizováno samoděržaví a stanovisko různých tříd k němu. I tady, jako vždycky, vidíme, že už první pokusy maloburžoazní revoluční inteligence přesně vyložit své pojetí *skutečnosti*, ji nutně a neúprosně usvědčují, že její hledisko je rozporné a zastaralé. (V závorce proto poznamenejme, že spory socialistů-revolucionářů je vždycky třeba převést právě na otázku pojetí skutečnosti, neboť jediné tato otázka nám jasně ukáže příčiny našich hlubokých politických neshod.)

„Třída velkých průmyslníků a obchodníků, reakčnější než kdekoli jinde,“ čteme v návrhu, „stále naléhavěji potřebuje, aby ji samoděržaví chránilo před proletariátem . . .“ To není pravda, protože nikde v Evropě nejsou

přední buržoové tak lhostejní k absolutistické formě vlády jako u nás. Nespokojenost buržoazie se samoděržavím sílí, i když se bojí proletariátu, částečně už z toho prostého důvodu, že policie přes svou obrovskou moc není s to vymýtit dělnické hnutí. Když se v návrhu mluví o „třídě“ *velkopřůmyslníků*, směšují se podskupiny a frakce buržoazie s celou buržoazií jako třídou. Je to tím nesprávnější, že právě střední a drobnou buržoazii dokáže samoděržaví uspokojit nejméně.

„... Statkářská šlechta a vesničtí kulaci rovněž stále naléhavěji potřebují podporu proti pracujícím masám na vesnici...“ Ale, ale? A co liberalismus zemstev? A co náklonnost kulturnické (demokratické) inteligence k příčinlivému mužikovi a naopak? Nebo snad kulak nemá nic společného s příčinlivým mužikem?

„... Existence samoděržaví se dostává do nesmiřitelného a stále se zostřujícího rozporu s celým hospodářským, společenskopolitickým a kulturním vzestupem země...“

Tady už to přehnali až k absurdnosti! Cožpak je myslitelný „nesmiřitelný rozpor“ s celým hospodářským a jiným vzestupem země, který by se neobrážel v náladě hospodářsky vládnoucích tříd?? Jedno nebo druhé. *Bud* je samoděržaví opravdu neslučitelné s hospodářským vzestupem země. Pak je však neslučitelné i se zájmy *celé třídy* průmyslníků, obchodníků, statkářů a příčinlivých mužiků. Že právě tato třída má od roku 1861 v rukou „náš“ hospodářský vzestup, to jistě vědí i socialisté-revolucionáři (i když jim V. V. říkal opak). Že vláda, která se nesmiřuje s buržoazní třídou jako takovou, může spekulovat s rozepřemi mezi frakcemi a vrstvami buržoazie, smiřovat se s protekcionisty proti freetraderům, opírat se o jednu vrstvu proti druhé a provádět takovouto ekvilibristiku po léta a desetiletí — to známe z celých evropských dějin. *Anebo* jak naši průmyslníci, tak statkáři a rolnická buržoazie „stále naléhavěji potřebují“ samoděržaví. Pak

bude třeba připustit, že tito hospodářští vládcové země nechápou ani jako celek, jako třída, zájmy hospodářského vzestupu země; že to nechápou ani pokrokoví, vzdělaní a inteligentní představitelé a vedoucí osobnosti těchto tříd!

Nebylo by však přirozenější připustit, že věci nechápou naši socialisté-revolucionáři? Jen se podívejte: o něco dále sami uznávají, že „existuje liberálně demokratická opozice, k níž patří převážně mezivrstvy — vzato z třídního hlediska — vzdělané společnosti“. Což není naše vzdělaná společnost společností buržoazní? Což není tisíci nitkami spjata s obchodníky, průmyslníky, statkáři a příčinlivými mužiky? Předurčil snad bůh Rusku takový kapitalismus, v němž liberálně demokratická opozice není buržoazně demokratickou opozicí? Znají snad socialisté-revolucionáři takový případ v dějinách, dovedou si představit situaci, že by se opozice buržoazie proti samoděržaví *neprojevovala* prostřednictvím liberální, vzdělané „společnosti“?

Zmatený návrh je nevyhnutelným důsledkem toho, že se směřuje narodnictví s marxismem. Jedině marxismus vědecky správně analyzoval vztah mezi bojem za demokracii a bojem za socialismus a skutečnost tuto analýzu stále více potvrzuje. Tak jako v celém světě je i u nás demokracie buržoazní a demokracie dělnická. Tak jako v celém světě musí i u nás sociální demokracie nelítostně odhalovat iluze buržoazní demokracie, které jsou nevyhnutelné, a ukazovat, že buržoazní demokracie nechápe vlastní podstatu. Tak jako v celém světě musí i u nás uvědomělý proletariát podporovat buržoazní demokracii v její opozici a v boji proti pozůstatkům nevolnictví, proti samoděržaví a při tom nesmí ani na minutu zapomínat na svou třídní osobitost a na svůj třídní cíl — svržení buržoazie.

NAŠI TARTUFFOVÉ

V 83. čísle Jiskry, které jsme právě dostali, je uveřejněno prohlášení menševiků a ústředního výboru^[38] o tom, že „menšina se definitivně přestala organizačně separovat“. „Menšina,“ ujišťují nás, „se přestává považovat za stranu a napříště nemůže být vůbec řeč ani o bojkotu ÚV, ani o tom, že by mu byly předkládány *ultimativní požadavky*.“ Toto prohlášení se kapánek opozdilo! Strana dnes z Leninovy brožury (Prohlášení a dokumenty o rozchodu ústředních institucí se stranou^{[74]*}) ví, že „ultimativní požadavky“, aby byli kooptováni Popov, Fišer a Fomin, *už byly splněny*, ovšem jen potají, *strana byla přitom oklamána*. Ultimativní požadavek, aby stejným způsobem byl znemožněn III. sjezd, je rovněž splněn. Dezorganizace práce v místech pokračuje a takzvaný ústřední výbor už v Petrohradě potvrdil (podle zpráv Jiskry) „*zvláštní organizaci*“ neboli skupinu, „protože je zřejmé, že její četní (?) členové nemohou pracovat pod vedením místního výboru“.

A tak tedy všechno, co říkala a předvíдалa „většina“, počínaje Leninovým „dopisem“ (Proč jsem vystoupil z redakce Jiskry^[91], prosinec 1903)** a konče brožurou Orlovského Rada proti straně^[9], teď *plně a bez výhrad* potvrdily události. Reálným objektem půldruhaletého boje byla kooptace čtyř lidí do ústředního orgánu a tří do ústředního výboru. Kvůli kooptaci byla vymyšlena teorie orga-

* Viz tento svazek, s. 119–129. *Red.*

** Viz Sebrané spisy 8, Praha 1982, s. 116–122. *Red.*

nizace jako procesu a plno „zásadních“ neshod. Kvůli této kooptaci se teď naše ústřední instituce úplně rozešly se stranou a rozcházejí se s místními výbory, s každým zvlášť. Plně se potvrzuje, že naše heslo „Většina musí přerušit veškeré styky s dezorganizátory“ (Vperjod, č. 1, Je načase skončit^{[100]*}) je správné.

Nanejvýš zajímavé je také následující místo z prohlášení Jiskry: „Usnesení zmocněnců (menšiny) bylo předloženo k projednání všem stoupencům menšiny, kteří pracují v kyjevském, charkovském, donském, kubáňském, petrohradském a oděském výboru, v Doněckém a Krymském svazu i v jiných stranických organizacích.“ Po téměř půldruhaleté zuřivé kampani získal tedy zahraniční kroužek na svou stranu za pomoci ústředního orgánu, rady a (od května) také ústředního výboru *pouze pět ruských výborů z dvaceti, které byly zastoupeny na druhém sjezdu!*** Kromě výborů vznikly významnější skupiny, které si zasloužily, aby byly uvedeny v Jiskře, jen ve dvou městech, v Petrohradě a v Oděse. Kubáňský výbor byl zřejmě upečen na poslední chvíli, aby bylo o dva hlasy víc.

Jiskra, orgán menšiny, tedy dnes, v lednu, potvrzuje, že hodnocení situace ve straně, jak je podal v září jiný menševik, bylo správné. Důvěrník ústředního výboru, sympatizující s menšinou a kooptovaný dnes do ÚV, napsal totiž v září členu ÚV Glebovovi, že „v Rusku je menšina bezmocná“^[118], že za ní stojí pouze *čtyři výbory*.

* Viz tento svazek, s. 146—150. *Red.*

** Z výborů, které byly zastoupeny na sjezdu, přešel pouze jediný kyjevský výbor od většiny k menšině, tj. na sjezdu byli oba jeho delegáti bolševici, kdežto teď je ve výboru více menševiků. Za nikolajevský a sibiřský výbor byli naopak na sjezdu oba delegáti menševici, ale po sjezdu se tyto výbory připojily k bolševikům. Na sjezdu se rozdělily mezi většinu a menšinu (po jednom delegátu za menševiky i bolševiky) tyto výbory: oděský, donský, ufský a moskevský. Pouze jeden z nich, donský, je dnes menševický.

Tato bezmocnost vlastně donutila onen zahraniční kroužek, aby provedl bonapartistický převrat v ÚV a oklánáním strany znemožnil III. sjezd.

Vperjod, č. 3
24. (11.) ledna 1905

Podle textu listu Vperjod
porovnaného s rukopisem

Z A Č Á T E K R E V O L U C E V R U S K U

Ženeva středa dne 25. (12.) ledna

V Rusku probíhají veliké, historické události. Proletariát povstal proti carismu. K povstání jej dohnala vláda. Teď už se dá sotva pochybovat o tom, že vláda úmyslně dala poměrně volný průchod stávkovému hnutí a že připustila, aby došlo k rozsáhlé demonstraci, neboť chtěla, aby se situace vyhrotila a ona mohla použít vojenské síly. A to se jí podařilo! Tisíce zabitých a raněných — takové jsou výsledky krvavé neděle 9. ledna v Petrohradě. Vojsko zvítězilo nad bezbrannými dělníky, ženami a dětmi. Vojsko přemohlo nepřítele, protože střílelo do dělníků ležících na zemi. „Dali jsme jim náležité ponaučení!“ prohlašují teď s nepopsatelným cynismem carští přísluhovači a jejich evropští lokajové z řad konzervativní buržoazie.

Je to tak, ponaučení to bylo veliké! Ruský proletariát na ně nezapomene. Nejnevědomějším, nejzaostalejším vrstvám dělnické třídy, které naivně věřily v cara a upřímně si přály pokojně odevzdat prosby utýraného lidu „samotnému carovi“, všem se dostalo ponaučení od vojenské moci, které velel car nebo carův strýc, velkokníže Vladimír.

Dělnická třída dostala velikou lekci z občanské války; revoluční výchova proletariátu pokročila za jeden den tak, jak by nemohla pokročit za celé měsíce a léta šedivého, všedního, ubohého života. Heslo hrdinného petrohradského proletariátu Smrt, nebo svoboda! se dnes jako ozvěna šíří po celém Rusku. Události se vyvíjejí závratnou rychlostí. V Petrohradě se rozrůstá generální stávka. Veškerý průmysl i veřejný a politický život je ochromen.

✓ pondělí 10. ledna se srážky dělníků s vojskem zostřují. ✓ mnoha a mnoha čtvrtích hlavního města teče krev, řestože to vláda ve svých zprávách popírá. Povstávají dělníci v Kolpinu. Proletariát se ozbrojuje a ozbrojuje lid. Říká se, že dělníci obsadili sestorecký sklad zbraní. Dělníci se zásobují revolvery, dělají si zbraně z vlastních nástrojů a opatřují si bomby k urputnému boji za svobodu. Generální stávka se šíří na venkov. V Moskvě zastavilo práci už 10 000 lidí. Na zítřek (čtvrtek 13. ledna) je vyhlášena generální stávka v Moskvě. Vypukla vzpoura v Rize. Demonstrují dělníci v Lodži, k povstání se chystá Varšava, demonstruje proletariát v Helsingforsu. V Baku, Oděse, Kyjevě, Charkově, Kovnu a Vilnu to vře mezi dělníky stále silněji a šíří se stávka. V Sevastopolu hoří sklady a arzenál námořní správy a vojsko odmítá střílet lo vzbouřených námořníků. Stávkuje se v Revelu a v Saratově. V Radomi dochází k ozbrojenému střetnutí dělníků a záložníků s vojskem.

Revoluce se rozrůstá. Vláda se už začíná znepokojovat. Šnaží se přejít od politiky krvavých represí k hospodářským ústupkům a vyváznout almužnou nebo slibem desítihodinového pracovního dne. Avšak poučení z krvavého dne nesmí přijít nazmar. Požadavek povstavších petrohradských dělníků — okamžitě svolat ústavodárné shromáždění na základě všeobecného, přímého, rovného a tajného volebního práva — se musí stát požadavkem všech stávkujících dělníků. Okamžitě svrhnout vládu — takové bylo heslo, jímž odpověděli na krvavá jatka z 9. ledna i ti petrohradští dělníci, kteří věřili v cara, odpověděli listy svého vůdce, kněze Georgije Gaponu, který po tomto krvavém dni prohlásil: „Už nemáme cara. Potoky krve oddělují cara od lidu. Ať žije boj za svobodu!“^[17]

Ať žije revoluční proletariát! — říkáme zase my. Generální stávka burcuje a mobilizuje stále širší vrstvy dělnické třídy a městské chudiny. Ozbrojení lidu se stává jedním z nejbližších úkolů revoluční chvíle.

Skutečnou záštitou svobody lidu může být pouze ozbrojený lid. A čím dříve se proletariátu podaří ozbrojit se, čím déle se udrží v bojovém postavení stávkujícího revolucionáře, tím dříve couvne vojsko, tím víc se najde mezi vojáky těch, kteří nakonec pochopí, co vůbec dělají, kteří se postaví na stranu lidu proti zlosynům, proti tyranovi, proti vrahům bezbranných dělníků, jejich žen a dětí. Ať už současné povstání v samém Petrohradě skončí jakkoli, v každém případě se nutně a nevyhnutelně stane prvním stupněm k ještě rozsáhlejšímu, ještě uvědomělejšímu a ještě lépe připravenému povstání. Vládě se třeba podaří oddálit hodinu odplaty, avšak oddálením jen získá příští revoluční nápor na grandióznosti. Oddálení jen využije sociální demokracie k tomu, aby sjednotila řady organizovaných bojovníků a šířila zprávy o hrdinském činu petrohradských dělníků. Proletariát se bude přidávat k boji, opouštět továrny a závody a připravovat si zbraně. Hesla boje za svobodu budou stále více pronikat mezi městskou chudinu a mezi milióny rolníků. V každé továrně, v každém městském obvodu a v každé větší obci se budou zakládat revoluční výbory. Vyburcovaný lid začne svrhávat všechny vládní instituce carského samoděržaví a bude žádat okamžité svolání ústavodárného shromáždění.

Okamžité ozbrojení dělníků a vůbec všech občanů, příprava a organizování revolučních sil k likvidaci mocenských orgánů a institucí — to je praktická základna, na níž se mohou a musí sjednotit ke společnému úderu všichni revolucionáři. Proletariát vždycky musí jít vlastní samostatnou cestou, nesmí přitom oslabovat spojení se sociálně demokratickou stranou a musí mít na paměti svůj veliký konečný cíl — zbavit všechno lidstvo jakéhokoli vykořisťování. Tato samostatnost sociálně demokratické proletářské strany nás však nikdy nesvede k tomu, abychom zapomněli, jak důležitý je společný revoluční nápor ve chvíli skutečné revoluce. My, sociální

demokraté, můžeme a musíme jednat nezávisle na buržoazně demokratických revolucionářích, musíme chránit řídní samostatnost proletariátu, ale musíme s nimi jít polečně při povstání, při zasazování bezprostředních úderů carismu, při kladení odporu vojsku, při útocích na bašty prokletého nepřítele všeho ruského lidu.

K ruskému proletariátu dnes s horečnou netrpělivostí vzhlíží proletariát celého světa. Svržení carismu v Rusku, které tak hrdinně zahájila naše dělnická třída, bude neznámým v dějinách všech zemí, usnadní situaci všem dělníkům všech národů, ve všech státech, ve všech kontinentech světa. A nechť si každý sociální demokrat, každý vyspělý dělník uvědomí, jaké obrovské úkoly v boji všeho lidu spočívají nyní na jeho bedrech. Ať nezapomíná, že tlumočí potřeby a zájmy všeho rolnictva, celé masy pracujících a vykořisťovaných, všeho lidu proti nepříteli všeho lidu. Všichni mají dnes před sebou příklad hrdiných petrohradských proletářů.

Ať žije revoluce!

Ať žije povstavší proletariát!

Vperjod, č. 4
31. (18.) ledna 1905

Podle listu Vperjod

REVOLUČNÍ DNY

*Otištěno 31. (18.) ledna 1905
v listu Vperjod, č. 4*

*Podle textu listu
porovnaného s rukopisem*

CO SE DĚJE V RUSKU?

Vzpouřa, nebo revoluce? Takovou otázku si kladou evropská novináři a zpravodajové, kteří informují celý svět o petrohradských událostech a pokoušejí se je hodnotit. Jsou desetitisíce proletářů, proti nimž vítězně zahlo carské vojsko, vzbouřenci, nebo to jsou povstalci? A zahraniční noviny, které mají nejvíc možností zkoumat události „z odstupu“, s nezaujatostí kronikářů, jsou na rozpacích, jak na tuto otázku odpovědět. Neustále přebírají od jednoho termínu k druhému. A není divu. Nadarmo neříká, že revoluce je zdařilá vzpoura a vzpoura nezdárená revoluce. Kdo je při tom, když začínají velkopé a grandiózní události, kdo má možnost třeba jen velmi kuse, nepřesně, z druhé ruky se něco dovědět o tom, co se děje, ten se samozřejmě neodvážá do jisté doby říci něco určitého. Buržoazní noviny, které dál píší o vzpouře, rebelii, nepořádcích, přece nemohou nevidět, že mají velostátní, a dokonce mezinárodní význam. A právě to odává událostem charakter revoluce. A ti, kdo píší o posledních dnech vzpoury, začínají tu a tam mluvit o prvních dnech revoluce. V dějinách Ruska nastal obrat. To nepopírá ani nejzavilejší evropský konzervativec, který je u vytržení a dojat mohutnou, nekontrolovatelnou nocí ruského samoděržaví. O smíru mezi samoděržavím a lidem nemůže být vůbec řeč. O revoluci nemluví pouze řejáci zoufalci, ne jenom „nihilisté“, za něž stále ještě Evropa považuje ruské revolucionáře, ale všichni, kdo jsou alespoň trochu s to zajímat se o světovou politiku.

Ruské dělnické hnutí se za několik dní pozvedlo na

vyšší stupeň. Před našima očima se mění v povstání všeho lidu. Pochopitelně, že pro nás zde v Ženevě, v té proklaté dálce, je mnohem obtížnější držet krok s událostmi. Pokud jsme však ještě odsouzeni událostmi mučit se v této proklaté dálce, musíme se snažit udržet krok s událostmi, hodnotit a dělat závěry, vzít si poučení ze současných dějin, poučení, které se zítra hodí na jiném místě, kde dnes ještě „lid mlčí“^[202], ale kde v nejbližší budoucnosti vzplane v té či oné formě revoluční požár. Musíme dělat věčnou práci publicistů — psát dějiny současnosti a snažit se psát je tak, aby naše líčení událostí aspoň trochu pomáhalo přímým účastníkům hnutí a hrdinným proletářům tam, kde se odehrává boj, psát tak, aby to přispívalo k rozšíření hnutí, k uvědomělé volbě prostředků, metod a způsobů boje, jimiž by se s minimálním vynaložením sil dosáhlo co největších a trvalých výsledků.

V dějinách revolucí se vynořují rozpory, které zrály po desetiletí a staletí. Život začíná být neobyčejně bohatý. Na politickou scénu vstupuje jako aktivní bojovník masa, která vždycky stála v ústraní a kterou proto povrchní pozorovatelé často ignorovali nebo dokonce přezírali. Tato masa se učí v praxi, před očima veřejnosti dělá první zkušební krůčky, ohledává cestu, vytyčuje úkoly a prověřuje tak sebe i teorii všech svých ideologií. Tato masa vyvíjí hrdinné úsilí, aby se pozvedla na výši obrovských světových úkolů, které jí předurčily dějiny, a ať jsou jednotlivé porážky sebetěžší, ať nás jakkoli deprimují potoky krve a tisíce obětí, nic nikdy nebude svým významem srovnatelné s touto bezprostřední výchovou mas a tříd v průběhu samotného revolučního boje. Dějiny tohoto boje je třeba měřit na dny. A ne nadarmo si některé zahraniční noviny zavedly „deník ruské revoluce“. Zaveďme takový deník i my.

POP GAPON

Předpokladu, že je pop Gapon provokatér, by nasvědčovala skutečnost, že je členem a předákem zubatovovského spolku. Dále zahraniční noviny podobně jako naši dopisovatelé konstatují, že policie záměrně dala širší a volnější průchod stávkovému hnutí, že vláda vůbec (a hlavně velkokníže Vladimír) *chtěla* vyvolat krvavou řež za podmínek pro ni nejvýhodnějších. Angličtí dopisovatelé dokonce poukazují, že za takové situace musela být právě aktivní účast zubatovovců v tomto hnutí pro vládu zvláště výhodná. Revoluční inteligence a uvědomělí proletáři, kteří by si asi ze všeho nejdříve opatřili zbraně, se nutně museli stranit zubatovovského hnutí, museli se od něho distancovat. Vláda tak měla zvláště volné ruce a ve hře nemohla nic prohrát: vždyť demonstrovat půjdou nejpokojnější, nejméně organizovaní a nejzaostalejší dělníci; naše vojsko si s nimi snadno poradí a proletariát dostane náležité ponaučení. Bude zde výborný důvod pro to, aby byli na ulici všichni postříleni; vítězství reakční (neboli velkoknížecí) strany u dvora nad liberály bude stoprocentní; represe budou ty nejtvrdsí.

Anglické i konzervativní německé noviny takový plán akcí vládě (nebo Vladimírovi) přímo přisuzují. Asi to bude pravda. Události krvavého dne 9. ledna to jen skvěle potvrzují. Existence takového plánu však nijak nevylučuje, že pop Gapon mohl být *nevědomky* nástrojem takového plánu. Není pochyb, že mezi jistou částí mladého ruského duchovenstva se rozšířilo liberální, reformátorské hnutí. Toto hnutí našlo své mluvčí i na shromážděních nábo-

ženskofilozofické společnosti a v církevní literatuře. Hnutí dostalo i svůj název — „novopravoslavné“. Nesmíme tedy kategoricky zavrhnout názor, že pop Gapon mohl být upřímným křesťanským socialistou, že právě krvavá neděle ho přivedla na zcela revoluční cestu. Kloníme se k tomuto názoru tím spíše, že Gaponovy dopisy^[16, 17] napsané po krvavých jatkách 9. ledna o tom, že „nemáme cara“, jeho výzva k boji za svobodu atd. — to všechno jsou fakta, která svědčí o jeho čestnosti a upřímnosti, neboť k úkolům provokatéra už nepatřila tak horlivá agitace pro to, aby se v povstání pokračovalo.

Ať je tomu jakkoli, taktika sociálních demokratů vůči novému vůdci vyplynula sama od sebe: je třeba dát na zubatovovce pozor, vyčkávat a nedůvěřovat mu. V každém případě je třeba energicky se zúčastnit stávkového hnutí (i když byl jeho iniciátorem zubatovovec), neúnavně hlásat sociálně demokratické názory a hesla. Jak vidíme z výše uvedených dopisů, uplatňovali takovou taktiku i naši soudruzi z petrohradského výboru SDDSR.⁸⁴ Ať jsou plány reakční dvorní kliky jakkoli „důmyslné“, třídní boj a politický protest proletářů jako předvoje všeho lidu se ukázaly mnohem důmyslnější. Skutečností je, že se policejní a vojenské plány obrátily proti vládě, že ze zubatovovštiny, tohoto drobného podnětu, vyrostlo rozsáhlé, mohutné revoluční hnutí v celém Rusku. Revoluční energie a revoluční instinkt dělnické třídy se nezadržitelně prosadily a nezabránily tomu ani úskoky a chytristika policie.

PLÁN PETROHRADSKÉ BITVY

Na první pohled je podivné mluvit o bitvě, když bezbranní dělníci šli pokojně odevzdat petici^[160]. Byla to atka. Vláda však počítala právě s bitvou a nepochybně ednala podle důkladně promyšleného plánu. Obranu Petrohradu a Zimního paláce posuzovala z vojenského hlediska. Učinila veškerá vojenská opatření. Odstavila všechny civilní úřady a půldruhamiliónové hlavní město plně svěřila krvelačným generálům v čele s velkoknížetem Vladimírem.

Vláda úmyslně nechala proletariát dospět až k povstání; vražděním bezbranných lidí zavadala příčinu k stavění barikád, aby toto povstání utopila v moři krve. Proletariát si vezme ponaučení z těchto vojenských lekcí vlády. A když už jednou zahájil revoluci, naučí se umění občanské války. Revoluce je válka. Je to jediná zákonná, oprávněná, spravedlivá, opravdu největší válka ze všech válek, aké dějiny znají. Tato válka se nevede za zjištěné zájmy hrstky vládců a vykořisťovatelů, jako dosud všechny války, výbrž za zájmy lidových mas proti tyranům, za zájmy miliónů a desetimiliónů vykořisťovaných a pracujících proti zvlí a násilí.

Všichni nezaujatí pozorovatelé dnes shodně uznávají, že v Rusku byla tato válka vyhlášena a započata. Proletariát povstane znovu v ještě větším počtu. Zbytky naivní víry v cara teď vymizí stejně rychle, jak rychle přešli petrohradští dělníci od petice k barikádám. Dělníci se budou všude ozbrojovat. Co na tom, že policie desateroásobně zpřísní dohled nad sklady a obchody se zbraněmi.

Žádná přísná opatření a žádné zákazy však nezastaví městské masy, které poznaly, že beze zbraní je může vláda kdykoli a z libovolného důvodu postřílet. Každý jednotlivec se bude všemožně snažit opatřit si pušku nebo alespoň revolver, ukrýt zbraň před policií a být připraven postavit se na odpor krvelačným sluhům carismu. Každý začátek je těžký, říká jedno přísloví. Pro dělníky bylo velmi nesnadné přejít k ozbrojenému boji. Vláda je teď donutila, aby k němu přešli. První, nejtěžší krok byl udělán.

Anglický dopisovatel popisuje typický rozhovor dělníků na jedné moskevské ulici. Skupina dělníků veřejně diskutovala o poučení z těchto dní. „Sekery?“ říká jeden. „Kdepak, sekerami se proti šavlím nic nepořídí. Sekerou ho nedostaneš, a nožem teprve ne. Zkrátka potřebujeme revolvery, alespoň revolvery, ale ještě lepší by byly pušky.“ Takové a podobné řeči se dnes vedou po celém Rusku. A po „Vladimírově dni“ v Petrohradě nezůstanou tyto rozhovory pouhými rozhovory.

Vojenský plán carova strýce Vladimíra, který vydal rozkaz k řeži, spočíval v tom, nepustit okrajové čtvrti, dělnické čtvrti, do centra města. Vojáky všemožně ujišťovali, že dělníci chtějí zničit Zimní palác (ikonami, kříži a peticemi!) a zabít cara. Strategickým úkolem bylo chránit mosty a hlavní ulice vedoucí k Palácovému náměstí. A hlavním místem „vojenských akcí“ byla předmostí (Trojického, Sampsonijevského, Nikolajevského a Palácového mostu), ulice vedoucí z dělnických čtvrtí do centra (u Narvské brány, na Šlisselburské silnici, na Něvském prospektu) a konečně Palácové náměstí, kam přece jen přes veškeré nahromadění vojska a přes všechny odpor pronikly tisíce a tisíce dělníků. Vojenské akce byly samozřejmě velice usnadněny tím, že všichni moc dobře věděli, kam dělníci jdou, věděli, že existuje pouze jedno shromaždiště a jeden cíl. Udatní generálové „úspěšně“ bojovali proti nepříteli, který šel s holýma

rukama a už předem všem řekl, kam a proč jde . . . Bylo to nejpodlejší chladnokrevné vraždění bezbranných a pokojných lidových mas. Teď budou masy hodně dlouho přemýšlet o tom, co se stalo, a prožívat to ve vzpomínkách a vyprávěních. Jediným a nevyhnutelným závěrem z těchto úvah, z toho, že se tato „Vladimírova lekce“ vtiskla do vědomí lidí, bude závěr, že ve válce je třeba válčit. Dělnické masy a po nich i vesnická chudina si uvědomí, že jsou bojující stranou, a pak . . . pak příští bitvy v naší občanské válce nebudou už probíhat jen podle „plánů“ velkoknížat a carů. Výzva Do zbraně!, která zazněla v jednom houfu dělníků na Něvském prospektu 9. ledna, nemůže teď zůstat bez odezvy.

DODATEK K ČLÁNKU PLÁN PETROHRADSKÉ BITVY

Plán petrohradské bitvy jsme popsali ve 4. čísle listu Vperjod. V anglických novinách teď čteme některé opravdu zajímavé podrobnosti o tomto plánu. Velkokníže Vladimír jmenoval velitelem operující armády generála knížete Vasilčikova. Celé hlavní město bylo rozděleno na úseky, které byly přiděleny jednotlivým důstojníkům. Car si hrál naprosto vážně na válku, jako by čekal vpád ozbrojeného nepřítele. Během vojenských operací zasedal hlavní štáb u zeleného stolu na Vasiljevském ostrově a od každého velitele úseku dostával každé půl hodiny hlášení.

Na vědomí petrohradským dělníkům!

*Napsáno po 18. (31.) lednu 1905
Poprvé otištěno roku 1926
v publikaci Leninskij sbornik V*

Podle rukopisu

„BÁŤUŠKA CAR“ A BARIKÁDY

Při celkovém pohledu na události krvavé neděle ze všeho nejvíce udiví člověka kombinace naivní patriarchální víry v cara a urputného pouličního boje se zbraní v ruce proti carské moci. První den ruské revoluce nekompromisně proti sobě postavil staré a nové Rusko, ukázal, že odvěká víra rolníků v báťušku cara je v agónii a že se zároveň rodí revoluční lid v podobě městského proletariátu. Evropské buržoazní noviny nadarmo nepíší, že Rusko 10. ledna už není tím, čím bylo Rusko 8. ledna. Německé sociálně demokratické noviny⁸⁵, o nichž jsme se zmínili, nadarmo nevzpomínají na to, jak se před 70 lety rodilo dělnické hnutí v Anglii, jak v roce 1834 angličtí dělníci pořádali pouliční protestní demonstrace proti zákazu dělnických spolků, jak v roce 1838 sestavovali na velkých shromážděních kolem Manchestru „chartu lidu“ a pastor Stephens prohlašoval, že „každý svobodný člověk, který dýchá svobodný boží vzduch a chodí po svobodné boží zemi, má právo na vlastní krb“. A týž pastor vyzýval shromážděné dělníky, aby se chopili zbraně.

U nás v Rusku byl také v čele hnutí kněz, který za jediný den přešel od výzvy jít s pokojnou peticí k samotnému carovi k výzvě zahájit revoluci. V dopise kněze Georgije Gaponu napsaném po krvavé neděli a čteném na shromáždění liberálů stálo: „Přátelé, ruští dělníci! Už nemáme cara. Mezi ním a ruským lidem dnes protekly potoky krve. Je načase, aby ruští dělníci začali bojovat za svobodu lidu bez něho. Pro dnešek vám žehnám. Zítra budu mezi vámi. Dnes jsem velmi zaneprázdněn naší věcí.“

To nemluví kněz Georgij Gapon. To mluví tisíce a desetitisíce, milióny a desetimilióny ruských dělníků a rolníků, kteří dosud mohli naivně a slepě věřit v báťušku cara, hledat ulehčení svého nesnesitelného postavení u „samotného“ báťušky cara a vinili ze všech nepřístojností, násilí, zvrůle a loupeží *pouze* úředníky klamající cara. Celé generace žijící v zapadlých koutech ubohým, barbarským a zaostalým mužickým životem tuto víru posilovaly. Každý měsíc života nového, městského, průmyslového a vzdělaného Ruska tuto víru nahlodával a otrásal jí. Poslední desetiletí dělnického hnutí vyzvedlo tisíce vyspělých proletářů, sociálních demokratů, kteří zcela uvědoměle s touto vírou skoncovali. Vychovalo desetitisíce dělníků, jejichž třídní instinkt, který ještě zesílil v stávkovém boji a v politické agitaci, narušil všechny základy této víry. Avšak za těmito tisíci a desetitisíci stály statisíce a milióny pracujících a vykořisťovaných, ponižovaných a urážených, proletářů a poloproletářů, mezi nimiž se tato víra ještě mohla udržovat. Ti nemohli jít do povstání, ti byli s to jen prosit a žádonit. Jejich pocity a nálady, úroveň jejich vědomostí a politických zkušeností vyjádřil kněz Georgij Gapon, a v tom spočívá historický význam úlohy, kterou na počátku ruské revoluce sehrál člověk, kterého ještě včera nikdo neznal, ale dnes se stal hrdinou dne v Petrohradě a po Petrohradě hrdinou v celém evropském tisku.

Teď už chápeme, proč petrohradští sociální demokraté, jejichž dopisy^[24] jsme uvedli výše, zpočátku nedůvěřovali a nemohli důvěřovat Gaponovi. Člověk, který nosí kutnu, věří v boha a působí pod mocnou ochranou Zubatova a tajné policie, musil budít nedůvěru. Zda upřímně nebo neupřímně ze sebe strhával kutnu a proklínal svou příslušnost k ničemnému stavu, ke stavu popů odírajících a demoralizujících lid, to nemohl s jistotou říci nikdo, snad kromě lidí, kteří Gapona dobře znali osobně, tj. kromě nepatrné hrstky lidí. To mohl rozřešit

jen vývoj historických událostí, jen fakta, fakta a zase fakta. A fakta rozhodla ve prospěch Gapona.

Dokáže sociální demokracie ovládnout toto živelné hnutí? ptali se znepokojeně sami sebe naši petrohradští soudruzi, když viděli, jak nezadržitelně rychle se šíří generální stávká, k níž se přidávají nezvykle široké vrstvy proletariátu, když viděli, jaký obrovský vliv má Gapon na „zaostalé“ masy, které by se mohly dát strhnout i provokatérem. A sociální demokraté nejenže nepodpořovali naivní iluze, že by tu snad něco zmožila pokojná petice, ale přeli se s Gaponem, přímo a energicky hájili své názory a svou taktiku. A dějiny, které tvořily dělnické masy bez sociální demokracie, potvrdily správnost těchto názorů a této taktiky. Ukázalo se, že logika třídního postavení proletariátu je silnější než Gaponovy omyly, naivita a iluze. Velkokníže Vladimír, jednající jménem cara a s jeho plnou mocí, dokázal dělníkům svým katanským činem právě to, na co sociální demokraté vždycky poukazovali a budou poukazovat psaným i mluveným slovem.

Masy dělníků a rolníků, jimž ještě zůstala trocha víry v cara, nemohly, jak jsme už řekli, jít do povstání. Po 9. lednu můžeme právem říci: Teď mohou a půjdou do povstání. „Bátuška car“ je krvavou lázní, přichystanou bezbranným dělníkům, sám vyhnal na barikády a dal jim první lekci z boje na barikádách. Lekce „bátušky cara“ nebudou marné.

Sociální demokracie se ještě musí postarat, aby se zprávy o krvavých dnech v Petrohradě co nejdříve rozšířily, musí pevněji semknout a zorganizovat své síly a energičtěji propagovat už dávno vytyčené heslo: *ozbrojené povstání všeho lidu*.*

* Je ovšem pravda, že se naši hlubokomyslní (martynovovsky hlubokomyslní) novojiskrovci snažili toto heslo zamotat, oslabit a zatlačit do pozadí (srov. Jiskra, číslo 62, úvodník Připravujeme se správně?^[190]). Novojiskrovská martynovovština však naráží v naší straně na tuhý odpor, hlavně od té doby, co byl vyhlášen proslulý plán „dohod“^[176] s činiteli zemstev, že nebude vyvoláván panický strach.⁸⁶

PRVNÍ KROKY

Jiskrou, která zažehla požár, byla jedna z nejobvyklejších srážek práce s kapitálem — stávka v jednom závodě. Zajímavé však je, že tato stávka dvanácti tisíc dělníků Putilovova závodu, která propukla v pondělí 3. ledna, byla především stávkou proletářské solidarity. Důvodem k ní bylo propuštění čtyř dělníků. „Když nebyl splněn požadavek, aby byli přijati zpět,“ píše nám jeden soudruh z Petrohradu 7. ledna, „dělníci práci v závodě okamžitě solidárně zastavili. Stávka je naprosto důsledná; dělníci určili několik lidí k ochraně strojů a dalšího zařízení, aby je méně uvědomělí lidé případně nezničili. Potom vyslali deputaci do jiných závodů, aby je informovala o jejich požadavcích a vyzvala je k spoluúčasti.“ Tisíce a desetitisíce dělníků se začaly přidávat k hnutí. Legální zubatovovský dělnický spolek, založený za podpory vlády s cílem rozvracet proletariát soustavnou monarchistickou propagandou, vydatně pomohl organizaci hnutí v jeho počátečních stadiích a při jeho růstu do šířky. Stalo se to, nač už dávno upozorňovali sociální demokraté, když říkali zubatovovcům, že revoluční instinkt dělnické třídy a duch její solidarity zvítězí nad všemi malichernými policejními úskoky. Zubatovovci vtáhnou do hnutí nejzaostalejší dělníky a potom se už sama carská vláda postará o to, aby se dělníci dostali dál, samo kapitalistické vykořisťování je dovede od poklidné a veskrze pokrytecké zubatovovštiny k revoluční sociální demokracii. Praxe proletářského života a proletářského boje bude silnější než

šlechty „teorie“ a všechno snažení pánů zubatovovců.*

A právě tak to dopadlo. Jeden soudruh, dělník, člen petrohradského výboru Sociálně demokratické dělnické strany Ruska, líčí v dopise z 5. ledna, který nám poslal, své dojmy takto:

„Píšu pod čerstvým dojmem shromáždění dělníků Semjannikovova závodu, které se právě konalo za Něvkou branou. Nejdřív však několik slov o náladě petrohradských dělníků. Jak známo, *v poslední době tu začaly vznikat nebo lépe řečeno obrozovat se „zubatovovské“ organizace pod vedením popa Gajona. Za velmi krátkou dobu značně vzrostl počet i síla těchto organizací. Dnes už existuje jedenáct odboček akzvaného Spolku ruských továrních dělníků. Jak se dalo čekat, uselá mít činnost těchto spolků stejné výsledky jako na jihu.*

Teď můžeme s jistotou říci, že v Petrohradě začíná rozsáhlé távkové hnutí. Téměř denně se dovídáme o nové stávce hned v jednom, hned v jiném závodě. Už jsou to dva dny, co začal stávkovat Putilovův závod. Před čtrnácti dny stávkovala Schauova řádelsna bavlny na Vybořské Straně. Stávka trvala čtyři dny. Dělníci ničeho nedosáhli. Dnes či zítra bude tato stávka obnovena. Všude je vzrušená nálada, nelze však říci, že ve prospěch sociální demokracie. Velká část dělníků je pro vyložené hospodářský boj a staví se proti politickému boji. Je však třeba čekat a doufat, že se nálada změní a dělníci pochopí, že bez politického boje nedosáhnou ani hospodářských zlepšení. Dnes vstoupil do stávky závod Společnosti něvských loděnic (Semjannikovův). Místní odbočka Spolku ruských továrních dělníků chce postavit do čela začínající stávky, ale to se jí všem nepodaří. Povede ji sociální demokracie, třebaže se tu velice slabá.

Petrohradský výbor vydal letáky: dva pro Schauovu řádelsnu a jeden pro putilovovské dělníky. Dnes se konala

* Srovnej Leninovu práci *Co dělat?*, s. 86—88. (Viz Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 129—131. *Red.*)

schůze dělníků něvských loděnic. Sešlo se na 500 dělníků. Jako první vystoupili členové místní odbočky Spolku. Vyhýbali se politickým požadavkům a předkládali hlavně požadavky hospodářské. Z davu se ozývaly projevy nesouhlasu. Tu se však vynořil spolupracovník listu Russkaja gazeta⁸⁷ Strojev, jehož si petrohradští dělníci velice vážili. Navrhl rezoluci, kterou, jak řekl, vypracoval s představiteli sociální demokracie. Tato rezoluce sice zdůrazňuje protikladnost třídních zájmů proletariátu a buržoazie, jenže nedostatečně. Po Strojevovi mluvili sociálně demokratičtí dělníci, kteří tuto rezoluci v zásadě hájili; zdůrazňovali však, že je omezená a nepostačující. Nastal zmatek, někteří byli s projevy sociálních demokratů nespokojeni a začali schůzi rozbíjet. Schůze se většinou hlasů vyslovila proti předsedovi, který patřil mezi ty, kdo ji rozbíjeli, a zvolila nového předsedu, socialistu. Členové „spolku“ (zubatovovského) však pokoj nedali a dál schůzi rozbíjeli. Přestože valná většina schůze (90 %) byla na straně socialistů, schůze se nakonec bez výsledku rozešla a rozhodnutí odložila na příští den. S určitostí se dá říci, že se sociálním demokratům podařilo obrátit náladu dělníků ve svůj prospěch. Zítra se bude konat velké shromáždění. Sejdou se možná dva až tři tisíce lidí. V nejbližších dnech se dá čekat mohutná demonstrace, něco jako červencová demonstrace na jihu v roce 1903. Stávkuje závod Francouzsko-ruské společnosti — asi čtyři až pět tisíc lidí. Vypukla prý stávka ve Stieglitzově prádelně bavlny — kolem pěti tisíc. Čeká se stávka v Obuchovově závodě — pět až šest tisíc.“

Srovnáme-li tyto informace sociálního demokrata, člena místního výboru (který mohl pochopitelně přesně vědět jen o tom, co se děje v nevelké části Petrohradu), s informacemi v zahraničních, hlavně anglických novinách, musíme konstatovat, že zahraniční listy informují velmi přesně.

Stávka se šířila den ze dne závratnou rychlostí. Dělníci uspořádali spoustu schůzí a vypracovávali vlastní „chartu“,

svoje hospodářské a politické požadavky. Obojí požadavky, bez ohledu na zubatovovské vedení, byly v podstatě stejné jako požadavky sociálně demokratického stranického programu^[195] včetně hesla Svolat ústavodárné shromáždění na základě všeobecného, přímého, rovného a tajného volebního práva. Živelný růst stávky, rozsahem dosud nevídané, daleko předstihl plánovanou účast organizovaných sociálních demokratů v hnutí. Ale dejme slovo jim samým.

PŘEDVEČER K R V A V É N E D Ě L E

Při líčení průběhu hnutí jsme dospěli až k tomu, jak byl z Gaponova podnětu stanoven na neděli 9. ledna pochod dělníků k Zimnímu paláci, kde měli carovi odevzdat „petici“^[169] o svolání ústavodárného shromáždění. Už v sobotu 8. ledna se stávka v Petrohradě změnila v stávku generální. Dokonce i oficiální zprávy uváděly, že stávkovalo 100—150 tisíc lidí. Rusko dosud nezažilo tak obrovský výbuch třídního boje. Veškerý průmysl, obchod a veřejný život velkého půldruhamiliónového centra byl ochromen. Proletariát v praxi ukázal, že *na něm a jedině na něm závisí soudobá civilizace*, že on svou prací vytváří veškeré bohatství a přepych, že na něm spočívá veškerá naše „kultura“. Město bylo bez novin, bez osvětlení a bez vody. A tato generální stávka měla jasně vyhraněný politický ráz, byla přímým prologem revolučních událostí.

Jeden očitý svědek nám v dopise popsal předvečer historického dne takto:

„Od 7. ledna se stávka v Petrohradě stala generální. Práci zastavily nejen všechny velké továrny a závody, ale i mnoho řemeslnických dílen. Dnes, 8. ledna, nevyšly jediné noviny, až na Pravitelstvennyj věstník⁸⁸ a Vedomosti s.-petěrburgskogo gradonačalstva⁸⁹. Hnutí dosud vedou zubatovovci. Pozorujeme obraz, jaký Petrohrad ještě neviděl, a srdce svírá strach z nejistoty — dokáže se sociálně demokratická organizace alespoň za nějaký čas postavit do čela hnutí? Situace je velice vážná. V posledních dnech se konají denně masová dělnická shromáždění ve všech obvodech města v místnostech Svazu ruských dělníků. Po celé dny jsou ulice před nimi zaplněny tisíci

dělníků. Sociální demokraté občas pronesou řeč a rozdávají letáky. Lidé s nimi celkem sympatizují, i když se zubatovovci snaží vytvářet opozici. Když se někdo zmíní o samoděržaví, zubatovovci křičí: „Dejte s tím pokoj, samoděržaví nám nevadí!“ Zubatovovci však zatím v projevech, které pronášejí v místnostech Svazu, vytyčují všechny sociálně demokratické požadavky, počínaje osmihodinovým pracovním dnem a konče svoláním zástupců lidu na podkladě rovného, přímého a tajného volebního práva. Je nomže zubatovovci tvrdí, že splnění těchto požadavků neznamená svržení samoděržaví, nýbrž přiblížení lidu carovi a likvidaci byrokracie, která odděluje cara od lidu.

Sociální demokraté rovněž vystupují i v místnostech Svazu a jejich projevy se setkávají se sympatiemi, avšak praktické návrhy iniciativně předkládají zubatovovci. Přes námítky sociálních demokratů se tyto návrhy přijímají. Spouštějí v tomto: V neděli 9. ledna by se měli dělníci vydat k Zimnímu paláci a předat carovi prostřednictvím kněze Georgije Gaponu petici s výčtem všech požadavků dělníků a s těmito slovy v závěru: „Dej nám to všechno, nebo zemřeme.“ Předsedové schůzí přitom dodávají: „Jestliže na to car nepřistoupí, pak máme volné ruce; znamená to, že je naším nepřitelem, a pak už proti němu vystoupíme a rozvineme rudý prapor. Bude-li prolita naše krev, padne na jeho hlavu.“ Petice je všude schvalována. Dělníci přísahají, že všichni přijdou v neděli na náměstí „s ženami a dětmi“. Dnes se bude petice podepisovat v jednotlivých obvodech a ve dvě hodiny odpoledne se mají všichni sejít v Lidovém domě na závěrečném shromáždění.

Policie je naprosto shovívavá, je odevšad stažena, ačkoli ve dvorech některých budov je ukryta četnická jízda.

Dnes jsou na ulicích vylepována nařízení městského starosty, zakazující srocování lidu a vyhrožující ozbrojenou silou. Dělníci je strhávají. Vojsko se stahuje z okolí do města. Zaměstnance městské dráhy (průvodčí a kočí) donutili kozáci s tasenými šavlemi nastoupit do práce.“

POČET ZABITÝCH A RANĚNÝCH

Zprávy o počtu zabitých a raněných se rozcházejí. O přesných údajích nemůže být pochopitelně vůbec řeč a odhadovat počet od oka je velmi těžké. Vládní zpráva^[189], uvádějící 96 zabitých a 330 raněných, je nepochybně nepravdivá a nikdo jí nevěří. Podle posledních novinových zpráv předložili novináři 13. ledna ministru vnitra seznam *4600 zabitých a raněných*, který pořídili reportéři. Ovšem ani toto číslo *nemůže být* konečné, protože ani ve dne (natož v noci) by nebylo možné spočítat všechny zabitě a raněné při všech potyčkách.

Vítězství samoděržaví nad bezbranným lidem stálo stejně mnoho obětí jako velké srážky v Mandžusku. Jak píše všichni zahraniční dopisovatelé, petrohradští dělníci jen tak zbůhdarma nevolali na důstojníky, že proti ruskému lidu bojují úspěšněji než proti Japoncům.

BOJE NA BARIKÁDÁCH⁹⁰

Jak jsme už viděli, mluví se ve zprávách dopisovatelů nejčastěji o barikádách na Vasiljevském ostrově a částečně na Něvském prospektu. Vládní zpráva z pondělí 10. (23.) edna říká: „Dav postavil barikády s drátěnými zátarasami a rudými prapory na Šlisselburské silnici, dále u Narvské brány, na Trojickém mostě, u Alexandrovského parku a u sadů na Něvském prospektu. Z oken sousedních domů házeli lidé kamení a stříleli do vojáků. Dav odzbrojoval policisty. Schoffova zbrojovka byla vyrabována. V prvním a druhém úseku Vasiljevského ostrova dav přeřezal telegrafní dráty a vyvrátil telegrafní sloupy. Byla demolována policejní stanice.“

V neděli ve 2 hodiny 50 minut telegrafoval jeden francouzský dopisovatel: „Střelba pokračuje. Zdá se, že vojsko úplně ztratilo hlavu. Když jsem přecházel Něvu, viděl jsem několik signálních ohňů a slyšel rachot salv z pušek. Na Vasiljevském ostrově je vidět barikády v záři ohňů, jež zapálili stávkující. Nemohu se dostat dál. Zlověstný zvuk polnice znamená povel ke střelbě. Batalión vojáků s nasazenými bodáky bere útokem barikádu z převržených saní. Strhla se opravdová řež. Asi sto dělníků zůstává ležet na bitevním poli. Kolem mne vedou na padesát raněných zajatců. Důstojník mi hrozí pistolí a přikazuje mi, abych zmizel.“

Dopisovatelé jen velmi zřídka popisují boje na barikádách podrobně. Je to pochopitelné, protože se snažili držet se víceméně stranou od nebezpečných míst. Z účastníků bojů na barikádách jich zůstalo samozřejmě naživu jen

velmi, velmi málo. Objevila se dokonce zpráva, že na barikády střílelo dělostřelectvo, ale nebylo to, myslím, potvrzeno.

Podle rukopisu

C A R S K Ý M Í R

Zahraniční noviny oznámily, že na posledních poradách v Carském Sele (po vítězství 9. ledna) se za účasti cara nebo i v jeho nepřítomnosti živě diskutovalo o tom, je-li žádoucí uzavřít mír s Japonskem. V zásadě jsou dnes už všichni kolem zbožňovaného monarchy pro mír. Počet státních hodnostářů, kteří ještě před deseti dny byli pro bezpodmínečné pokračování ve válce, se dnes podstatně snížil a mnozí z nich se už stali přesvědčenými stoupenci míru.

Daly to na vědomí těm hloupoučkým sociálním demokratům z takzvaného ústředního orgánu naší strany, kteří nechápali, že fráze o „míru za každou cenu“ zůstávají prázdnými frázemi (neboť na názor sociálních demokratů se nikdo neptal a na jejich názoru vůbec nezáleželo) a ve skutečnosti, za dané situace, jenom nahrávaly postrašeným stoupencům samoděržaví. Naši novojiskrovci propásli, že nastal obrat ve smýšlení celé evropské buržoazie (která zpočátku sympatizovala s Japonskem, ale už dávno se začala obavy před revolucí přiklánět na stranu Ruska, srov. Frankfurter Zeitung aj.). Teď zase neregistrují, že prázdných, banálních frází o míru za každou cenu začínají využívat ve svém zájmu i petrohradští Ugrjumové-Burčejevové.*

Napsáno 19. ledna (1. února) 1905

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1931

v publikaci Leninskij sbornik XVI

* Ugrjum-Burčejev — postava omezeného hodnostáře v románu M. J. Saltykova-Ščedrina Dějiny jednoho města. Petrohradskými Ugrjumy-Burčejevvy Lenin nazýval představitele dvorní kliky cara Mikuláše II. *Čes. red.*

STRUČNÝ NÁSTIN ROZKOLU V S D D S R ⁹¹

Známý vůdce švýcarských sociálních demokratů *Hermann Greulich* vyslovil v dopise redakci listu *Vperjod* (SDDSR)^[316] z 1. února 1905 mimo jiné politování nad novým rozkolem mezi ruskými sociálními demokraty a poznamenal: „Wer die grössere Schuld an dieser Zersplitterung trägt, das werde ich nicht entscheiden, und ich habe den internationalen Entscheid bei der deutschen Parteileitung angeregt.“ („Nebudu řešit, kdo má na tomto rozkolu větší vinu; navrhl jsem vedení německé sociálně demokratické strany, aby se tato otázka řešila na mezinárodním fóru.“)

Na tento Greulichův dopis redakce listu *Vperjod* odpověděla společně se zahraničním zmocněncem ruského byra výborů většiny soudruhem Stěpanovem následujícím dopisem.

Protože soudruh Greulich má v úmyslu žádat, aby se problém řešil na mezinárodním fóru, seznamujeme s naším dopisem Greulichovi všechny zahraniční přátele listu *Vperjod* a prosíme je, aby jej *přeložili* do jazyka té země, v níž žijí, a seznámili s ním co nejvíce sociálních demokratů v zahraničí.

Bylo by také dobře přeložit do cizích jazyků Leninovu brožuru *Prohlášení a dokumenty o rozchodu ústředních institucí se stranou* a rovněž 1. rezoluce z konference severních výborů^[212], 2. rezoluce z konference kavkazských výborů^[211], 3. rezoluce z konference jižních výborů^[213].

Sdělte nám, prosím, bude-li tato žádost splněna.

DOPIS GREULICHOVI

3. února 1905

Vážení soudruhu! Ve svém dopise se zmiňujete o vině té i oné frakce naší (SDDSR) strany na rozkolu. Říkáte, že jste o stanovisko k této věci požádal německé sociální demokraty a mezinárodní byro⁹². Považujeme proto za svou povinnost vysvětlit Vám, jak k rozkolu došlo. Uveleme pouze *přesně prokazatelná fakta* a podle možnosti se yhneme jakémukoli jejich hodnocení.

Do konce roku 1903 tvořil naši stranu souhrn místních sociálně demokratických organizací, navzájem nijak nespojených, které se nazývaly *výbory*. Ústřední výbor a ústřední orgán, zvolené na I. sjezdu strany (na jaře 1898)^[269], neexistovaly. Policie je rozbila a obnoveny nebyly. V zahraničí došlo k rozkolu mezi Svazem ruských sociálních demokratů (orgán Rabočeje dělo, odtud název *abočedělovci*) a Plechanovem. Na stranu Plechanova se postavila *Jiskra*, založená v roce 1900. Během tří let, 1900 až 1903, získala Jiskra rozhodující vliv na výbory v Rusku. Hájila myšlenky revoluční sociální demokracie proti „ekonomismu“ (alias „rabočedělovství“ — ruská odrůda oportunistismu).

Nejednotnost strany na všechny bolestně doléhala.

Konečně v srpnu 1903 se podařilo svolat v zahraničí *ruhý sjezd strany*. Zúčastnily se ho všechny ruské výbory, Bund (samostatná organizace židovského proletariátu) a obě zahraniční frakce, „jiskrovská“ i „rabočedělovská“.

Všichni účastníci sjezdu jej uznali za pravoplatný. Na sjezdu probíhal boj mezi jiskrovci a protijiskrovci (rabočedělovci a Bund). Střed tvořilo takzvané „bláto“. Zvítězili jiskrovci. Prosadili program strany^[195] (byl schválen návrh^[197] Jiskry). Jiskra byla uznána za ústřední orgán a její linie za linii strany. V jejím duchu bylo formulováno několik rezolucí^[153] o taktice. Byly schváleny jiskrovské stanoviny (Leninův návrh^[104]). Pouze v jednotlivostech je

zhoršili protijiskrovci za podpory menšinových jiskrovců. Poměr hlasů na sjezdu byl takovýto: celkem 51 hlasů; z toho 33 jiskrovci (24 jiskrovci dnešní *většiny*, 9 jiskrovci dnešní *menšiny*), 10 „bláto“ a 8 protijiskrovci (3 račočedělovci a 5 bundovci). Ke konci sjezdu, před volbami, *sedm* delegátů (2 račočedělovci a 5 bundovců) sjezd opustilo (Bund vystoupil ze strany).

Menšinová jiskrovci, podporovaní všemi protijiskrovci a „blátem“ pro chyby, jichž se dopustili, se tehdy stali *menšinou sjezdu* (24 a 9 + 10 + 1, tj. 24 a 20). Při volbě ústředních institucí bylo rozhodnuto zvolit 3 lidi do redakce ústředního orgánu a 3 do ústředního výboru. Ze 6 osob staré redakce Jiskry (Plechanov, Axelrod, Zasuličová, Starověř, Lenin a Martov) byli zvoleni Plechanov, Lenin a Martov. Do ústředního výboru měli být zvoleni dva příslušníci většiny a jeden menšiny.

Martov odmítl stát se členem redakce bez tří „vyloučených“ (nezvolených) soudruhů a celá menšina odmítla zúčastnit se voleb do ústředního výboru. Pravoplatnost voleb nikdy nikdo nepopíral a dosud nepopírá. Po sjezdu však menšina odmítla pracovat pod vedením ústředních institucí zvolených sjezdem.

Bojkot trval tři měsíce, od konce srpna 1903 do konce listopadu 1903. *Jiskru (šest čísel, 46–51) redigovali Plechanov a Lenin sami dva*. Menšina vytvořila ve straně tajnou organizaci⁹³ (tento *fakt* potvrdili dnes *v tisku*^[38] sami stoupci menšiny a dnes jej *nikdo* nepopírá). Valná většina ruských výborů (12 ze 14 výborů, které se už k tomu vyslovily) odsoudila tento destruční bojkot.

Plechanov se však po bouřlivém sjezdu zahraniční Ligy (zahraniční organizace strany), který se konal *na samém konci října* 1903, rozhodl ustoupit menšině; v článku *Co nedělat*^[183] (52. číslo Jiskry z listopadu 1903) před celou stranou prohlásil, že má-li se předejít rozkolu, musí se někdy ustoupit i těm, kdo se mylně přikláníjí k *revizionismu* a počínají si jako *anarchističtí individualisté* (podtržená slova

jsou autentické Plechanovovy výrazy v článku Co nedělat). Lenin vystoupil z redakce, protože nechtěl jednat v rozporu s usneseními sjezdu. Plechanov pak „kooptoval“ všechny čtyři bývalé redaktory. Výbory v Rusku prohlásily, že počkají, jaká bude linie nové Jiskry, že vyčkají, až se ukáže, zda menševici vstoupili do redakce v zájmu míru ve straně.

Ukázalo se však, jak bolševici ostatně předpovídali, že se neudržela ani linie staré Jiskry a ani nová menševická redakce nepřinesla mír ve straně. Jiskra se do té míry vrátila ke starému rabočedělovství odmítnutému II. sjezdem, že sám Trockij, významný člen menšiny, který vydal programovou brožuru Naše politické úkoly^[290], jež vyšla za redakce nové Jiskry, doslova prohlásil: „Mezi starou a novou Jiskrou zeje propast.“ Omezujeme se pouze na tento výrok našeho odpůrce, abychom nemuseli dlouze vysvětlovat zásadovou nepevnost Jiskry.

Na druhé straně „tajná organizace menšiny“ nebyla rozpuštěna a pokračovala v bojkotu ústředního výboru. Tento skrytý rozkol strany na veřejnou a tajnou organizaci neúnosně brzdil práci. Obrovská většina ruských výborů, které se ke krizi vyslovily, rázně odsoudila jak linii nové Jiskry, tak rozbíječské počínání menšiny. Ze všech stran se ozýval požadavek, aby byl okamžitě svolán třetí sjezd strany, který by našel východisko z neudržitelné situace^[219, 237, 263].

Podle stanov naší strany^[161] je třeba, aby se pro mimořádný sjezd vyslovily organizace, které mají dohromady polovinu celkového počtu hlasů (řádné sjezdy se svolávají „pokud možno“ každé dva roky). *Polovina se už vytvořila.* Tu však ústřední výbor zradil většinu; využil totiž zatčení několika svých členů patřících k většině. Členové ústředního výboru, kteří unikli zatčení, začali pod zámkou „usmíření“ vyjednávat s tajnou organizací menšiny a prohlásili, že se tato organizace rozpouští; přitom tajně, za zády strany a v rozporu s písemným prohlášením ústřed-

ního výboru *byli do ÚV kooptováni tři menševici*. Ke kooptaci došlo v listopadu nebo v prosinci 1904. Od srpna 1903 do listopadu 1904 tedy menšina bojovala o to, aby byli tři menševici kooptováni do ústředního orgánu a tři do ústředního výboru a rozvracela tím celou stranu.

Takto zfalšované ústřední instituce odpověděly na požadavek svolání sjezdu spíláním nebo mlčením.

Tehdy už došla ruským výborům veškerá trpělivost. Začaly svolávat vlastní samostatné konference. Dosud se konaly tři: 1. čtyř kavkazských výborů; 2. tří jižních (Oděsa, Nikolajev a Jekatěrinoslav) a 3. šesti severních (Petrohrad, Moskva, Tver, Riga, „Sever“, tj. Jaroslavl, Kostroma a Vladimir, a konečně Nižnij Novgorod). Všechny konference se vyslovily pro „většinu“ a usnesly se, že budou podporovat publicistickou skupinu většiny (skupinu Lenina, Rjadového, Orlovského, Galjorky, Voinova a jiných), a zvolily si *vlastní byro*; třetí, tj. severní konference, uložila tomuto „byru“, aby se přeměnilo v *organizační výbor* a svolalo sjezd ruských výborů, tj. třetí sjezd strany, bez zahraničních ústředních institucí, které se od strany odtrhly.

Takhle to vypadalo 1. ledna 1905 (podle nového kalendáře). Byro výborů většiny začalo pracovat (vzhledem k našim policejním podmínkám se ovšem svolání sjezdu o několik měsíců protáhne: druhý sjezd byl ohlášen v prosinci 1902, a svolán byl až v srpnu 1903). Publicistická skupina většiny založila *orgán většiny*, list Vperjod, který začal vycházet *týdně* od 4. ledna (podle nového kalendáře) 1905. Nyní (3. února 1905) už vyšla čtyři čísla. Linie listu Vperjod je *linií staré Jiskry*. Ve jménu staré Jiskry Vperjod energicky bojuje proti nové Jiskře.

Ve skutečnosti tu tedy byly dvě Sociálně demokratické dělnické strany Ruska. Jedna s orgánem Jiskra, která byla „oficiálně“ nazývána ústředním orgánem strany, s ústředním výborem a se čtyřmi ruskými výbory *z dvaceti* (ostatní výbory v Rusku kromě těch dvaceti, které byly zastoupeny

na druhém sjezdu, vznikly až později a je dosud sporné, e-li jejich potvrzení pravoplatné). Druhá strana s orgánem Vperjod, s byrem ruských výborů většiny, se 14 výbory v Rusku (třináct výše uvedených plus voroněžský a pravděpodobně také plus saratovský, uralský, tulský a sibiřský)*.

Na straně „*novojiskrovců*“ jsou všichni odpůrci staré Jiskry, všichni rabočedělovci a značná část inteligence přimykající se ke straně. Na straně „*vperjodovců*“ jsou všichni zásadově přesvědčení stoupenci staré Jiskry a značná část uvědomělých vyspělých dělníků a praktických stranických pracovníků v Rusku. Plechanov, který byl na druhém sjezdu strany (v srpnu 1903) a na sjezdu Ligy (v říjnu 1903) bolševikem a od listopadu 1903 urputně bojuje proti „většině“, 2. září 1904 veřejně prohlásil, že síly obou stran jsou přibližně vyrovnané (tento názor vyšel tiskem^[60]).

My bolševici tvrdíme, že na naší straně je většina pravdivých stranických pracovníků v Rusku. Za hlavní příčinu rozkolu a za hlavní překážku sjednocení považujeme rozbíječské počínání menšiny, která odmítla podřídit se usnesením druhého sjezdu a dala přednost rozkolu před svoláním třetího sjezdu.

V současné době menševici po celém Rusku vnášejí rozkol do místních organizací. Například petrohradskému výboru znemožnili uspořádat demonstraci 28. listopadu viz Vperjod, č. 1**). Nyní se v Petrohradě odštěpili a vytvořili zvláštní skupinu pod názvem „skupina při ÚV“, která vyvíjí činnost proti místnímu výboru strany. Stejnou místní skupinu („při ÚV“) k boji proti výboru strany založili v těchto dnech v Oděse. A tak se stalo, že menševické ústřední instituce strany v důsledku svého falešného stanoviska rozbíjely místní práci strany, protože se ne-

* Alespoň všechny čtyři poslední výbory se po druhém sjezdu strany vyslovily pro „většinu“.

** Viz tento svazek, s. 146—150. Red.

chtěly podřídit usnesení výborů strany, které je zvolily.

Zásadní neshody mezi listem Vperjod a novou Jiskrou jsou v podstatě tytéž, jako byly mezi starou Jiskrou a časopisem Rabočeje dělo. Jsou to neshody závažné, ale budeme-li mít možnost plně hájit své názory, názory staré Jiskry, nepovažovali bychom je samy o sobě za překážku společné práce v jedné straně.

*Otištěno v roce 1905
jako leták bernské skupiny
pro spolupráci s SDDSR*

Podle rukopisu

TREPOV ŘÁDÍ

Neslem vlády se po 9. lednu stalo kruté účtování se všemi nespokojenci. V úterý byl jmenován generálním gubernátorem Petrohradu s diktátorskou pravomocí Trepov, jeden z nejnenáviděnějších přísluhovačů carismu v celém Rusku, který proslul v Moskvě svou krutostí, surovostí a tím, že se pokoušel spolu se zubatovovci demoralizovat dělníky.

Zatýkání nebralo konce. Především byli zatčeni členové liberální deputace, která v sobotu pozdě večer přijela do Vittemu a Svjatopolkovi-Mirskému požádat vládu, aby přijala petici dělníků^[169] a aby vojsko nestřílelo na pokojnou demonstraci. Tato žádost pochopitelně k ničemu nevedla: Vitte poslal deputaci k Svjatopolkovi-Mirskému, ten ji zase odmítl přijmout. Náměstek ministra vnitra Rydzevskij přijal deputaci velice rezervovaně, prohlásil, že není třeba přesvědčovat vládu, nýbrž dělníky, že vláda ví o všem, co se děje, velice dobře zpravena a že už učinila opatření, která nemohou žádné žádosti změnit. Je zajímavé, že na schůzi liberálů, která tuto deputaci zvolila, se dovořilo i o tom, že by bylo dobře dělníkům rozmluvit odchod k Zimnímu paláci, ale Gaponův přítel přítomný na schůzi prohlásil, že je to zbytečné, neboť rozhodnutí dělníků je nezvratné. (Informace pana Dillona, dopisovatele anglického listu *The Daily Telegraph*⁹⁴, které později potvrdili i jiní dopisovatelé.)

Zatčení členové deputace Gessen, Arseňjev, Karejev, Pešechonov, Mjakotin, Semevskij, Kedrin, Šnitnikov, Ivančin-Pisarev a Gorkij (který byl zatčen v Rize a odvezen do Petrohradu) byli zcela nesmyslně obviněni, že měli

v úmyslu hned druhého dne po revoluci ustavit „proza-
tímní vládu Ruska“. Toto obvinění přirozeně padá. Ně-
kteří ze zatčených (Arseňjev, Kedrin, Šnitnikov) už byli
propuštěni. Vzdělaná buržoazní společnost v zahraničí
rozvinula energickou kampaň za propuštění Gorkého
a četní významní němečtí vědci a spisovatelé podepsali
žádost o jeho osvobození, adresovanou carovi. Nyní se
k nim připojili vědci a spisovatelé v Rakousku, Francii
a Itálii.

V pátek večer byli zatčeni čtyři spolupracovníci listu
Naša žizň: Prokopovič s manželkou, Chižňakov a Jakovlev
(Bogučarskij). V sobotu ráno byl zatčen spolupracovník
listu Naši dni⁹⁵ Ganejzer. Policie zvláště horlivě hledá peníze
poslané ze zahraničí pro stávkující nebo na pomoc vdo-
vám a sirotkům po zabitých. Zatýká se masově: zatykač
na Bogučarského měl číslo 53, na Chižňakova už 109.
V sobotu byly v redakcích obou jmenovaných listů pro-
vedeny prohlídky a přitom zabaveny bez výjimky všechny
rukopisy, včetně podrobných zpráv o událostech za celý
týden, zpráv, jež vypracovali a podepsali věrohodní očití
svědkové, kteří zapsali vše, co viděli, pro poučení příštím
generacím. Všechn tento materiál už nikdy nevyjde.

Ve středu bylo už tolik zatčených, že je museli dávat
do cel po dvou i po třech. S dělníky se nový diktátor už
vůbec nepáře. Od čtvrtka je začali houfně chytat a posílat
do rodných obcí. Tam budou samozřejmě šířit zprávy
o událostech 9. ledna a agitovat pro boj proti samo-
děržaví.

Trepov se uchyluje ke své staré moskevské politice:
lákat masu dělníků na hospodářské almužny.

Podnikatelé se scházejí s ministrem financí a promýšlejí
různé ústupky dělníkům, mluví o devítihodinovém pra-
covním dni. Ministr financí přijímá v úterý deputaci dělní-
ků, slibuje hospodářské reformy a varuje před politickou
agitací.

Policie se může přetrhnout, aby zasela nedůvěru mezi

byvatelstvo a dělníky a navzájem je rozeštvala. Od ředy se v zahraničních novinách velmi zasvěceně píše tom, že se policie snaží zastrašit petrohradské obyvatelvo senzačními zvěstmi o loupežích a údajných krvavých nech stávkujících. Dokonce náměstek ministra vnitra ydzevskij v úterý ujišťoval jednoho návštěvníka, že se ávkující chystají loupit, pálit, ničit a zabíjet. Stávkující, lespoň jejich nejuvědomější vůdcové, prohlašovali, kde n mohli, že jsou to pomluvy. *Policie sama posílala provokary a domovníky rozbít okna, zapalovat novinové stánky a dravovat obchody*, aby pak mohla terorizovat obyvatelstvo. ělníci se však opravdu chovali tak klidně, že tím přiváděli údiv dopisovatele zahraničních listů, kteří viděli hrůzy ledna.

Policejní agenti se teď obírají novou „dělnickou“ organizací“. Vybírají vhodné dělníky, dávají jim peníze, popi-rují je proti studentům a publicistům a vychvalují „skučně lidovou politiku báťušky cara“. Mezi dvěma třemi y tisíci nevzdělaných a hladem zmožených dělníků není žké najít několik tisíc, kteří se chytanou na tuto udičku. ito dělníci budou dokonce „organizováni“, donuceni roklínat „liberální podvodníky“ a hodně hlasitě vykřiovat, že minulou neděli byli oklamáni. Pak tito odpadlíci ělnické třídy zvolí deputaci, která bude „pokorně prosit ara, aby jim dovolil padnout k jeho nohám a kát se ze ých zločinů z minulé neděle“. „Podle mých informací,“ pokračuje dopisovatel, „právě tohle teď chystá policie. Až ude všechno přichystáno, Jeho Veličenstvo se milostivě volí přijmout deputaci v jízdně, která bude k tomuto ělu speciálně upravena. Ve svém procítěném projevu ohovoří o tom, jak otcovsky se stará o dělníky a co udělá o zlepšení jejich postavení.“^[361]

P. S. Tyto řádky už byly vysázeny, když jsme se z teleamů dověděli, že se předpovědi anglického dopisovatele lnily. Car přijal v Carském Sele deputaci 34 dělníků,

které vybrala policie, a pronesl řeč, plnou banálního pokrytectví o otcovské péči vlády a o prominutí zločinů dělníkům. Touto hnusnou komedií se ruský proletariát samozřejmě nedá zmýlit a nikdy na krvavou neděli nezapomene. Proletariát si s carem ještě promluví jinak!

Vperjod, č. 5
7. února (25. ledna) 1905

Podle listu Vperjod

V pondělí 10. ledna vypadal Petrohrad tak, jako by ho právě dobyl nepřítel. Ulicemi neustále projížděly kozácké pládky. Na různých místech bylo vidět skupiny rozčilených dělníků. Večer mnoho ulic tonulo ve tmě. Byla přerušena lodávka elektřiny a plynu. Šlechtické domy střežily skupiny domovníků. Hořící novinové stánky vrhaly nezvyklé světlo na hloučky lidí.

Na Něvském prospektu došlo ke srážkám lidu s vojskem. Do davu se opět střílelo. V okolí Aničkovova paláce byly vypáleny tři salvy. Policie zavírala obchody se zbraněmi a schovávala zbraně do sklepů; zřejmě činila veškerá opatření k tomu, aby dělníkům znemožnila ozbrojit se. Vládní úředníci měli zvlášť nahnáno; báli se požárů a výbuchů a bezhlavě utíkali z Petrohradu.

Barikády na Vasiljevském ostrově, obsazené v neděli vojskem, byly v pondělí znovu postaveny a vojáci je opět dobyli.

Noviny nevycházejí. Školy jsou zavřeny. Dělníci na mnoha svých schůzích debatují o událostech a o tom, co podniknout v odvetu. Davy sympatizujících, hlavně studentů, obléhají nemocnice.

Přicházejí zprávy, že 20—30 tisíc kolpinských dělníků se v úterý ráno odebralo s peticí k Carskému Selu. Carskoselská posádka proti nim vyslala pěší pluk a polní baterii. Pět verst od Kolpina došlo ke srážce, vojsko střílelo a ve 4 hodiny odpoledne definitivně dělníky odrazilo a rozehnalo. Je mnoho zabitých a raněných. Dělníci dvakrát zaútočili na carskoselskou železnici, ale byli odraženi.

V délce sedmi verst byly vytrhány kolejnice a dopoledne nejedly vlaky.

V noci, potají, pochovává vláda oběti krvavé Vladimírově neděle. Příbuzné a známé zabitých úmyslně klamou, aby znemožnili demonstrace při pohřbu. Na Preobraženský hřbitov se dopravují celé vagóny mrtvol. Někde se dav lidí přece jen pokouší i přes všechna opatření policie uspořádat demonstraci na počest bojovníků padlých za svobodu.

Rozhořčení obyvatelstva proti vojsku je obrovské. Zahraniční noviny podle slov očitých svědků uvádějí, že v úterý 11. ledna zastavili kozáci na Velkém prospektu vůz městské dráhy plný dělníků. „Katani!“ — křikl jeden dělník na kozáky. Kozáci vůz zastavili, všechny pasažéry donutili vystoupit a bili je naplocho šavlí. Jeden pasažér byl při tom zraněn. Obyvatelé sousedních domů pootvírali okna a volali na kozáky: „Vrahové! Banditi!“ V pátek přišly telegrafické zprávy, že při tomto incidentu vyhnali kozáci z vozu také jednu ženu. Ta leknutím upustila své dítě a kozáčtí koně je rozdupali (The Times^[339]). Podobná vítězství našich vojsk nad dělníky jsou vskutku Pyrrhova vítězství.

Vperjod, č. 5
7. února (25. ledna) 1905

Podle listu Vperjod

DO PIS A. A. BOGDANOVVI
A S. I. GUSEVOVI

11. II. 1905

Rachmetovovi, Charitonovi

Včera jsem poslal telegram, že souhlasím s vašimi změnami, ačkoli naprosto nesouhlasím s tím, co jsem mohl vyrozumět z vašeho dopisu. Průtahy se mi však natolik zprotivily a vaše dopisy se mi zdály tak výsměšné, že jsem nad tím mávl rukou: kéž by alespoň něco dělali! Kéž by už vydali nějakou zprávu o sjezdu, ale ať už ji vydají, a ne jen o ní mluví! Možná že se podivíte slovu výsměšný. Ale zamyslete se nad tím: před dvěma měsíci jsem poslal svůj návrh^[78] všem členům byra.* Ani jediný z nich se o něj nezajímá a necítí potřebu vyměňovat si názory!! A teď, telegraficky... ach bože — se vybavujeme o organizaci a o centralismu; ve skutečnosti však panuje mezi nejbližšími soudruhy v ústředí taková roztržštěnost, takové příštipkaření, že by si člověk odplivl. Bundovci toho o centralismu mnoho nenařeční, ale zato každý z nich píše co týden do ústředí a spojení se vytváří *fakticky*. Stačí nahlédnout do jejich bulletinu *Poslednije izvěstija*⁹⁶ a přesvědčíme se o tomto spojení. My však vydáváme šesté číslo listu *Vperjod* a od člena redakce (Rachmetova) nemáme ani řádku ani o *Vperjodu*, ani pro *Vperjod*. U nás se „mluví“ o hojných stycích v oblasti publicistiky jak v Petrohradě, tak v Moskvě, o mladých silách většiny, a my tady, *dvě měsíce* po výzvě k spolupráci (oznámení listu *Vperjod*^[157] a dopis o něm) nemáme o ničem ani ponětí. Přitom ruské výbory (Kavkaz, Nižnij, nemluvím už o Povolží a jihu) považují byro za úplný „mýtus“, a mají na to

* Viz tento svazek, s. 113—115. *Red.*

píné právo. O jakémsi spojení petrohradského výboru většiny se skupinou menševiků „jsme slyšeli“ od cizích lidí, ale od vlastních ani slovo. Nechce se nám věřit, že by bolševici mohli udělat takový sebevražedný a hloupoučký krok. O konferenci sociálních demokratů a o „bloku“ jsme „slyšeli“ od cizích lidí, ale od vlastních *ani slůvko*, přestože se říká, že je to *fait accompli**. Bolševici zřejmě znovu zatoužili po tom, nechat se napálit.**

Naší jedinou silou je otevřené a přímé jednání, semknutost a energický nápor. Zdá se však, že lidé změkli, pokud jde o „revoluci“!! V době, kdy je organizovanost stokrát potřebnější, zaprodávají se rozbíječům. Z oprav k návrhu deklarace a sjezdu (které jsou v dopise vyloženy strašně nejasně) je vidět, že jsou prostoupeny „loajalitou“: Pápašička přímo používá tohoto slova a dodává: Nepadne-li zmínka o ústředních institucích, nikdo na sjezd nepůjde. Nu, pánové, sázím se, že budete-li pracovat *takhle*, sjezdu se nikdy nedočkáte a nikdy se nedostanete zpod pantofle bonapartistů v ústředním orgánu a v ústředním výboru. Svolávat sjezd *proti* vůli ústředních institucí, jimž byla vyslovena nedůvěra, svolávat sjezd jménem *revolučního* byra (neexistujícího a fiktivního, pokud se plazíme před loajálními stanovami) a přiznávat *bezvýhradné* právo účasti na sjezdu jak devíti bonapartistům a Lize (chacha!), tak bonapartistickým kreaturám (novopečené výbory), to znamená zesměšňovat se a znevažovat sebe samy. Bylo možno pozvat a měly být pozvány ústřední instituce, ale dávat jim rozhodující hlas je, znovu opakují, šílenství. Ony však stejně na *naš* sjezd nepůjdou, tak proč zavdávat příčinu a znovu si nechat naplivat do tváře? Proč se chovat pokrytecky a schovávat se? To je přímo hanba. Ohlásili jsme *rozkol*, zveme na sjezd *vperjodovce*, chceme organizovat

* — hotová věc. *Red.*

** V rukopisu dále následují přeškrtnutá slova: „dát se vodit za nos a nechat si plivnout do tváře“. *Red.*

Vperjodovskou stranu a přerušujeme, okamžitě přerušujeme *veškeré* styky s rozbíječi — a nám se tu cosi vykládá o loajalitu a předstírá se, že je možný společný sjezd Jiskry a *Vperjodu*. Pěkná komedie! Samozřejmě, že první den, první hodina sjezdu (dojde-li k němu) učiní konec této komedii, ale před sjezdem nám taková faleš nesmírně uškodí.

Věřu často si myslím, že $\frac{9}{10}$ bolševiků jsou skutečně formalisté.* Buď stmelíme skutečně železnou organizací ty, kdo chtějí bojovat, a touto malou, ale pevnou stranou budeme drtit obludné monstrum novojiskrovských nesourodých živlů, anebo svým jednáním dokážeme, že jsme si jako zavrženíhodní formalisté zasloužili záhubu. Jak to, že lidé nechápou, že jsme *před* vytvořením byra a *před* založením istu *Vperjod* udělali všechno pro záchranu loajálnosti, pro záchranu jednoty, pro záchranu formálních, tj. nejlepších metod pro urovnání konfliktu!?!? Avšak teď, *po* vytvoření byra a *po* založení *Vperjodu*, je rozkol skutečností. A když se stal skutečností, poznali jsme, že *materiálně jsme mnohem slabší*. Musíme ještě naši morální sílu přeměnit v sílu materiální. Menševici mají více peněz, více literatury, více přepravních možností, více důvěrníků, více „jmen“ a více spolupracovníků. Bylo by neodpustitelným lětinstvím to nevidět. A nechceme-li světu předvést velmi odpudivý obraz vyzábělé a chudokrevné staré panny, která je hrdá na svou neplodnou morální čistotu, pak si musíme uvědomit, že musíme bojovat a mít bojovou organizaci. Teprve po dlouhém boji a jedině v případě, že budeme mít skvělou organizaci, může se naše morální síla změnit v materiální.

Potřebujeme peníze. Plán svolat sjezd *do Londýna* je

* V rukopisu tato věta původně zněla: „Věřu často si myslím, že $\frac{9}{10}$ bolševiků jsou skutečně ubozí formalisté, kteří absolutně nejsou schopni bojovat. Všechny bych je nechal Martovovi.“ *Red.*

nesmyslný, protože to bude stát dvakrát tolik.* Nemůžeme zastavit Vperjod, ale odjedeme-li na dlouhou dobu, zastaví se. Sjezd musí být prostý, krátký a s nevelkým počtem delegátů. Je to sjezd pro přípravu boje. Podle všeho si v tomto směru děláte iluze.

Vperjod potřebuje spolupracovníky. Je nás málo. Nezáskáme-li dva tři stálé pracovníky z Ruska, nemá vůbec smysl holedbat se bojem proti Jiskře. Jako sůl potřebujeme brožury a letáky.

Potřebujeme mladé síly. Doporučoval bych přímo na místě zastřelit ty, kdo si dovolují tvrdit, že lidé nejsou. V Rusku je lidí spousta, jenom je třeba šířeji a odvážněji, odvážněji a šířeji a ještě jednou šířeji a ještě jednou odvážněji získávat mládež a *nebát se jí*. Je doba bojů. O výsledku celého boje rozhodne mládež, studentská a ještě více dělnická. Odhodte všechny staré zkosnatělé návyky, úctu k hodnostem aj. Vytvářejte *stovky* mládežnických vperjodovských kroužků a pobízejte je, aby pracovaly ze všech sil. Rozšiřte výbor na *trojnásobek* přijetím mládeže, vytvořte pět či deset podvýborů, „kooptujte“ každického čestného a energického člověka. Dejte každému podvýboru právo bez jakýchkoli průtahů psát a vydávat letáky (žádné neštěstí, když se splete: ve Vperjodu to „jemně“ opravíme). Je třeba odvážně a rychle sjednocovat všechny lidi s revoluční iniciativou a pověřovat je prací. Nebojte se, že nejsou vyškolení, nemějte strach z jejich nezkušenosti a nevypěstlosti.** Za prvé, nedokážete-li je zorganizovat a podnitit, půjdou za menševiky a Gapony a tou svou nezkušeností natropí pětkrát tolik škody. Za druhé, události je nyní budou učit *v našem duchu*. Události už každého učí právě ve vperjodovském duchu.

Jenom je třeba za každou cenu zorganizovat, zorganizovat

* V rukopisu dále následuje přeškrtnutá věta: „Na naše vítězství nevydáme ani kopějku.“ *Red.*

** V rukopisu dále následují přeškrtnutá slova: „nenařkujte si, že jsou to zelenáci.“ *Red.*

a organizovat *stovky* kroužků a nechat zcela stranou obvyklé (hierarchické) malichernosti, typické pro výbory. Je doba bojů. Buď všude nastoupí *nové*, mladé, svěží a energické bojové organizace, aby vykonávaly revoluční sociálně demokratickou práci všeho druhu, všech forem a ve všech vrstvách, nebo zahynete s aureolou puncovaných lidí „z výboru“.

Budu o tom psát v listu Vperjod* a mluvit na sjezdu. Píšu vám, abych se znovu *pokusil* vyzvat vás k výměně názorů, vyzvat vás, abyste s redakcí *bezprostředně spojili* desítku *mladých, svěžích* dělnických (i jiných) kroužků, když . . . i když . . . řekněme si to upřímně, vůbec neloufám, že by se tato odvážná přání splnila. Třeba mě za dva měsíce požádáte, abych telegraficky odpověděl, souhlasím-li s takovými a takovými změnami „plánu“ . . . Předem odpovídám, že souhlasím se vším . . .

Na shledanou na sjezdu.

Lenin

P. S. Je třeba uložit si za úkol zrevolucionizovat dohlávení listu Vperjod do Ruska. Široce propagujte předplatné v Petrohradě. Ať si ho po desítkách a stovkách objednávají studenti a hlavně *dělníci* na své vlastní adresy. Je směšné bát se toho v dnešní době. Policie nikdy neblokáže všechno zadržet. Dojde-li polovina nebo třetina, to už bude hodně. Vnukněte tuto myšlenku *každému* mládežnickému kroužku, a mládež si už najde stovky vlastních spojení se zahraničím. Rozšiřujte více, co nejvíce adresy k zasílání příspěvků do listu Vperjod.

Poprvé otištěno roku 1925

Podle rukopisu

časopisu

Proletarskaja revoljucija, č. 4(39)

* Viz tento svazek, s. 292—303. Red.

PRVNÍ POUČENÍ

První vlna revoluční bouře opadá. Stojíme před nevyhnutelnou a neodvratnou druhou vlnou. Proletářské hnutí se neustále šíří a dnes už zasáhlo nejvzdálenější okrajová území. V nejrůznějších, i v těch nejzaostalejších společenských vrstvách to vře a šíří se nespokojenost. Je ochromen obchod a průmysl, jsou uzavřeny školy a po příkladu dělníků stávkují i činitelé zemstev. V mezidobí masových hnutí jsou stále častější, tak jako vždy, ojedinělé teroristické akce: atentát na oděského náčelníka policie, vražda na Kavkaze, zavraždění prokurátora senátu v Helsingforsu. Vláda přechází od politiky krvavého karabáče k politice slibů. Snaží se oklamat alespoň některé dělníky komedií s přijetím deputace carem.* Snaží se odvést pozornost veřejnosti nejnovějšími válečnými zprávami a dává rozkaz Kuropatkinovi, aby zahájil útok na Chuang-che. Dne 9. ledna došlo k masakru v Petrohradě, 12. ledna byl zahájen tento z vojenského hlediska naprosto nesmyslný útok, který skončil další těžkou porážkou carských generálů. Rusové byli odrazeni, přičemž ztratili, dokonce i podle dopisovatele listu *Novoje vremja*^[145], na 13 000 lidí, tj. téměř dvakrát víc než Japonci. V oblasti vojenské správy v Mandžusku lze pozorovat stejný rozklad a demoralizaci jako v Petrohradě. Telegramy potvrzující i vyvracející spor Kuropatkina s Grippenbergem, jež se objevují v zahraničním tisku, střídají telegramy, které potvrzují i vyvracejí pověsti o tom, že si strana velkoknížat uvědo-

* Viz tento svazek, s. 239. *Red.*

mila, jak je válka pro samoděržaví nebezpečná, a že chce co nejrychleji dosáhnout míru.

Není divu, že za takové situace nepřestávají psát o revoluci v Rusku ani ty nejstřízlivější evropské buržoazní isty. Revoluce mohutní a zraje rychlostí před 9. lednem nevidanou. Zda se druhá vlna přivalí zítra, pozítří nebo za několik měsíců, to závisí na mnoha okolnostech, které se nedají předvídat. Tím naléhavěji je třeba učinit některé závěry z revolučních dnů a pokusit se vyvodit poučení, která nám mohou přijít vhod dříve, než jsou někteří lidé ochotni připustit.

Abychom správně zhodnotili revoluční dny, musíme se na nejnovější dějiny našeho dělnického hnutí podívat vcelku. Téměř před dvaceti lety, v roce 1885, propukly první velké dělnické stávky ve středoruské průmyslové oblasti, u Morozova i jinde. Katkov tehdy napsal, že na Rusi vyvstala dělnická otázka. A s jakou závratnou rychlostí vypíval proletariát, jak přecházel od hospodářského boje k politickým demonstracím a od demonstrací k revolučnímu náporu! Připomeňme si hlavní mezníky na cestě, kterou jsme prošli. Rok 1885: velké stávky se zanedbatelnou účastí zcela ojedinelých socialistů, nesjednocených žádnou organizací. Veřejný rozruch, který stávky vyvolaly, nutí Katkova, věrného psa samoděržaví, mluvit v souvislosti se soudem o „sto a jedné salvě na počest dělnické otázky, která vyvstala na Rusi“⁹⁷. Vláda přistupuje na hospodářské ústupky. Rok 1891: petrohradští dělníci demonstrijí při Šelgunovově pohřbu⁹⁸, na prvomájovém shromáždění v Petrohradě se pronášejí politické projevy. Jsme svědky sociálně demokratické demonstrace dělnických průkopníků v době, kdy neexistuje masové hnutí. Rok 1896: v Petrohradě stávkuje několik desítek tisíc dělníků. Masové hnutí se zárodky pouliční agitace, za účasti už celé sociálně demokratické organizace. Ačkoli je to téměř výlučně studentská, ve srovnání s naší dnešní stranou dosud nepatrná organizace, přesto uvědoměle

a plánovitě zasahuje v sociálně demokratickém duchu a ujímá se vedení; díky tomu se hnutí mohutně šíří a nabývá většího významu než stávka u Morozova. Vláda opět přistupuje na hospodářské ústupky. Stávkové hnutí po celém Rusku získává pevnou základnu. Z revoluční inteligence se vesměs stává inteligence sociálně demokratická. Je založena sociálně demokratická strana. Rok 1901: dělníci jdou na pomoc studentům. Začíná demonstrační hnutí. Proletariát vychází do ulic se svým heslem Pryč se samoděržavím! Radikální inteligence se definitivně rozpadá na liberální, revolučně buržoazní a sociálně demokratickou. Organizace revoluční sociální demokracie se ve stále větší míře, aktivněji a bezprostředněji účastní demonstrací. Rok 1902: veliká rostovská stávka se mění v imponantní demonstraci. Politické hnutí proletariátu se už nepřimyká k intelektuálskému, studentskému hnutí, nýbrž samo vyrůstá přímo ze stávky. Účast organizované revoluční sociální demokracie je ještě aktivnější. Proletariát vybojovává pro sebe a pro revoluční sociální demokraty ze svého výboru svobodu masových pouličních shromáždění. Proletariát se poprvé staví jako třída proti všem ostatním třídám a carské vládě. Rok 1903: stávky opět splývají s politickou demonstrací, a to na ještě širší základně. Stávky zachvacují celou oblast, účastní se jich přes sto tisíc dělníků, za stávek dochází v celé řadě měst k masovým politickým shromážděním. Cítíme, že nastal předvečer barikád (mínění místních sociálních demokratů o kyjevském hnutí v roce 1903⁹⁹). Ukazuje se však, že toto období je poměrně dlouhé, jako by nás chtělo poučit, že velké třídy někdy shromažďují síly po celé měsíce a léta, jako by zkoušelo malověrnou inteligenci přiklánějící se k sociální demokracii. A opravdu, intelektuálské křídlo naší strany, novojiskrovci nebo (což je totéž) novorabochedělovci už začali hledat „vyšší typy“ demonstrací v podobě dohody dělníků s činiteli zemstev o nevyvolání panického strachu^[170]. S bezzásadovostí vlastní všem opor-

unistům dospěli už novojskrovci k neuvěřitelné, naprosto neuvěřitelné tezi, že na politické scéně jsou dvě (!) síly: byrokracie a buržoazie (viz *druhý* dopis redakce Jiskry k zemstevní kampani^[171]). Oportunisté z nové Jiskry čekající na pravý okamžik zapomněli, že proletariát představuje samostatnou sílu! Přišel rok 1905, a 9. leden znovu osvědčil všechny odrodilé inteligentíky. Proletářské hnutí se ihned pozvedlo na vyšší stupeň. Generální stávka zmobilizovala po celém Rusku určitě nejméně milión dělníků. Politické požadavky sociální demokracie prosáky dokonce do těch vrstev dělnické třídy, které byly dosud ochotny žít v cara. Proletariát prolomil rámec policejní zubatovovštiny a všichni členové legálního dělnického spolku, který byl založen pro boj proti revoluci, vykročili spolu s Gaponem revoluční cestou. Stávka a demonstrace se před našima očima měnily v *povstání*. Účast organizované revoluční sociální demokracie byla nepoměrně větší než v předchozích stadiích hnutí, ovšem stále ještě byla slabá, slabá ve srovnání s obrovskými požadavky aktivní proletářské masy vůči sociálně demokratickému vedení.

Stávkové a demonstrační hnutí, jež se v různých formách a z různých důvodů vzájemně spojovala, celkově rostla do hloubky i do šířky, byla čím dál revolučnější a v praxi se čím dál víc přibližovala ozbrojenému povstání šého lidu, o němž už dávno mluvila revoluční sociální demokracie. Tento závěr z událostí 9. ledna jsme učinili již ve 4.* a 5. čísle listu Vperjod^[82, 117]. K tomuto závěru dospěli ihned a bezprostředně i sami petrohradští dělníci. Dne 10. ledna vtrhli do jedné ilegální tiskárny, vysázeli níže uvedenou proklamaci^[21], kterou nám poslali petrohradští soudruzi, vytiskli ji ve více než deseti tisících exemplářích a rozšířili ji po Petrohradě. Nu, a tu je ona pozoruhodná proklamace.**

* Viz tento svazek, s. 202—204. *Red.*

** Tamtéž, s. 259. *Red.*

Toto provolání není třeba vysvětlovat. Plně se v něm projevila iniciativa revolučního proletariátu. Výzva petrohradských dělníků se nesplnila tak rychle, jak si přáli; budou ji ještě nejdnou opakovat a snaha uskutečnit ji bude ještě nejdnou bezúspěšná. Obrovský význam tohoto úkolu, který si vytyčili sami dělníci, je však nesporný. Zkušenost, kterou získalo revoluční hnutí, jež rozpoznalo praktickou naléhavost tohoto úkolu a při každém lidovém hnutí jej vytyčovalo jako úkol prvořadý, tuto zkušenost už nemůže proletariátu nikdo vzít.

Je třeba říci něco o tom, jak vznikla myšlenka povstání. Nová Jiskra, počínaje památným úvodníkem^[130] v 62. čísle, o tom napovídala tolik mlhavých hloupostí, tolik oportunistických nesmyslů zcela hodných našeho starého známého, Martynova, že je neobyčejně důležité přesně reprodukovat formulaci otázky. Všechny hlouposti a všechny nesmysly nové Jiskry stejně není možné zachytit. Mnohem účelnější je častěji si připomínat starou Jiskru a konkrétně rozvíjet její stará pozitivní hesla.

Na konci Leninovy práce *Co dělat?*, na s. 136,* bylo vytyčeno heslo *všelidového ozbrojeného povstání*. Na samém počátku roku 1902, tj. před třemi lety, se o tom psalo: „Představte si lidové povstání. Dnes budou pravděpodobně všichni zajedno v tom, že o něm musíme přemýšlet a připravovat se na ně . . .“**

Napsáno před 1. (14.) únorem 1905
Poprvé otištěno roku 1926
v publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

* Viz Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 190. *Red.*

** Zde rukopis končí. *Red.*

D V Ě T A K T I K Y

Od samého začátku masového dělnického hnutí v Rusku, j. přibližně už deset let, existují mezi ruskými sociálními demokraty hluboké rozpory v názorech na taktiku. Víme, že právě z těchto rozporů vznikl v druhé polovině devadesátých let „ekonomismus“, směr, který vedl k tomu, že se strana rozštěpila na oportunistické (rabočedělovské) a revoluční (starojiskrovské) křídlo. Ruský sociálně demokratický oportunismus se však od západoevropského odlišoval svéráznými zvláštnostmi. Neobyčejně plasticky se v něm totiž odrážely názory nebo spíše nedostatek vlastních názorů intelektuálního křídla strany, které bylo nadšeno módními slůvky bernsteinismu i bezprostředními výsledky a formami ryze dělnického hnutí. Toto nadšení vedlo k hromadné zradě legálních marxistů, kteří přešli k liberalismu, a k tomu, že sociální demokraté vynysleli proslulou teorii „taktiky jako procesu“, která vyvedla našim oportunistům trvalou přezdívku chvostisté. Bezmocně se vlekli za událostmi, upadali z jedné krajnosti do druhé, ve všech případech tlumili rozmach činnosti evolučního proletariátu a podlamovali víru v jeho síly; přitom se nejvíce a nejčastěji odvolávali na aktivitu proletariátu, aby to vše zamaskovali. Je to kuriózní, ale je tomu tak. Nikdo toho tolik nenamluvil o aktivitě dělníků, nikdo ji svým propagováním tolik nezplošťoval, nezužoval a neznevažoval jako rabočedělovci. „Méně vykládejte o „zvýšení aktivity dělnických mas“,“ říkali uvědomělí, uspělí dělníci svým horlivým, leč nerozumným rádcům. „My jsme daleko aktivnější, než si myslíte, a dovedeme

podporovat otevřeným pouličním bojem i ty požadavky, které neslibují žádné „hmatatelné výsledky“! A „zvyšovat“ naši aktivitu, to není vaše věc, protože právě vám samým se aktivita nedostává. Nepoddávejte se tolik živelnosti, pánové, a více přemýšlejte, jak byste zvýšili svou vlastní aktivitu!“ Tak bylo třeba charakterizovat stanovisko revolučních dělníků k oportunistickým intelektuálům (Co dělat?, s. 55*).

Dva kroky vzad nové Jiskry k časopisu Rabočeje dělo jen oživilo toto stanovisko. Na stránkách Jiskry se opět začal hlásat chvostismus, zastíraný stejně nechutným zapřísaháním: přísámbůh, věřím v aktivitu proletariátu a vyznávám ji. Ve jménu aktivity proletariátu obhajovali na sjezdu Axelrod, Martynov, Martov a Liber (bundovec) právo profesorů a gymnazistů přihlašovat se za členy strany, aniž by byli členy některé organizace. Ve jménu aktivity proletariátu se vytvářela teorie „organizace jako procesu“^[119], ospravedlňující dezorganizaci a vychvalující intelektuálský anarchismus. Ve jménu aktivity proletariátu se vymýšlela stejně proslulá teorie „vyššího typu demonstrací“, která spočívala v *dohodě* trojími volbami proseté dělnické deputace s *činiteli zemstev* o pokojných demonstracích bez vyvolání panického strachu. Ve jménu aktivity proletariátu se překrucovala, vulgarizovala, zlehčovala a zamotávala myšlenka ozbrojeného povstání.

Na tuto poslední otázku chceme čtenáře zvláště upozornit, protože má obrovský praktický význam. Vývoj dělnického hnutí se krutě vysmál mudrcům z nové Jiskry. Ještě se ani nestačil rozšířit po Rusku její první dopis^[170], v němž se v zájmu „procesu plánovitého rozvíjení třídního uvědomění a aktivity proletariátu“ doporučuje jako vyšší typ demonstrací „posílat žádosti dělníků činitelům zemstev poštou domů a značnou část výtisků rozhazovat v zasedací síni zemstva“, ještě nestačil dojít do Ruska její

* Viz Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 91. *Red.*

ruhý dopis^[171], v němž byl učiněn už vůbec ohromující objev, že v této „historické chvíli je politická scéna plná(!) zápří mezi organizovanou buržoazií a byrokracií“ a že objektivní smysl každého (slyšte, slyšte!) revolučního nutí v nižších vrstvách je jen jeden(!) a spočívá v podpoře esel té ze dvou(!) sil, která má zájem na svržení daného režimu“ (za „sílu“ se tu prohlašovala demokratická inteligence); uvědoměli dělníci si ještě ani nestačili přečíst tyto úchvatné dopisy a pořádně se nad nimi zasmát, když dálosti opravdového boje proletariátu naráz vymetly šechen tento politický balast novojiskrovských publicistů a smetiště. Proletariát dokázal, že je třetí (v podstatě lastně ne třetí, nýbrž v pořadí druhou a co do své bojochopnosti první) *silou*, která nejenže má zájem na svržení amoděržaví, ale je *odhodlána skutečně je svrhnout*. Od 9. dne nám dělnické hnutí přímo před očima *přerůstá* v postání lidu.

Podívejme se, jak hodnotí tento přechod k povstání sociální demokraté, kteří o něm už předtím uvažovali jako o taktice a jak začali tuto otázku prakticky řešit sami dělníci.

Připomeňme si, co bylo před třemi lety napsáno o postání jako heslu, určujícím naše nejbližší praktické úkoly: „Představme si lidové povstání. Dnes patrně všichni znávají, že o něm musíme přemýšlet a připravovat se a ně. Ale jak se připravovat? Ústřední výbor přece nemůže jmenovat do všech míst agenty* pro přípravu povstání! A i kdybychom ústřední výbor měli, vůbec by tímto jmenováním za dnešních podmínek v Rusku nedosáhl. Naproti tomu síť agentů, která by se vytvářela sama od sebe při práci s organizováním a rozšiřováním polečného listu, by nesměla „sedět a čekat“ na výzvu k postání, ale vykonávala by takovou pravidelnou práci, která by jí v případě povstání zaručovala nejpravděpo-

* Slova agent zde Lenin používá ve významu důvěrník. Čes. red.

dobnější úspěch. Právě tato práce by upevňovala spojení s nejširšími masami dělnictva i se všemi vrstvami nespokojenými se samoděržavím, což je pro povstání tak důležité! Právě při této práci by se v lidech vyvíjela schopnost správně hodnotit celkovou politickou situaci, a tedy i schopnost zvolit pro povstání vhodný okamžik. Právě tato práce by učila *všechny* místní organizace současně reagovat na tytéž politické otázky, případy a události, jež vzrušují celé Rusko, odpovídat na tyto „události“ co neenergičtěji, co nejjednodušji a co nejúčelněji — vždyť přece povstání je v podstatě neenergičtější, nejjednodušší a nejúčelnější „odpověď“ všeho lidu vládě. Právě při této práci by si všechny revoluční organizace po celém Rusku konečně zvykaly udržovat mezi sebou co nejstálější a zároveň co nejkonspirativnější spojení, jež by vytvořilo *faktickou* jednotu strany. Bez takového spojení nelze kolektivně posoudit plán povstání a učinit v jeho předvečer nezbytná přípravná opatření, která musí být zachována v nejprísrnější tajnosti.

Zkrátka a dobře, „plán celoruského politického listu“ vůbec není výsledkem kabinetní práce lidí zatížených doktrinářstvím a literátštinou (jak se zdálo těm, kdo ho špatně pochopili), nýbrž naopak je nejpraktičtějším plánem, *jak se současně ze všech stran připravovat na povstání a přitom ani na okamžik nezapomínat na svou každodenní naléhavou práci.*“ (Co dělat?)*

Slova, která jsme v závěru podtrhli, jasně odpovídají na to, jak si revoluční sociální demokraté představovali přípravu povstání. Jakkoli je však tato odpověď jasná, i v tomto bodě se nutně musela projevit stará chvostistická taktika. Martynov vydal přednedávnem brožuru *Dvě diktatury*^[132], kterou nová Jiskra vřele doporučuje (č. 84)^[283]. Autor je z celé své rabochedělovské duše pohoršen tím, že si Lenin dovolil mluvit o „přípravě, *stanovení* termínu

* Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 191—192. *Red.*

„provedení ozbrojeného povstání všeho lidu“. Rozezlený Martynov drtí nepřítel: „Mezinárodní sociální demokracie, vycházejíc z historických zkušeností a vědecké analýzy dynamiky společenských sil, vždycky uznávala, že předem mohou být *stanoveny* a podle předem připraveného plánu úspěšně provedeny jedině palácové převraty a pronuciamenta*, a to proto, že to nejsou lidové revoluce, tj. převraty ve společenských vztazích, nýbrž jen přesuny ve vládnoucí klice. Sociální demokracie všude vždycky uznávala, že lidová revoluce nemůže být *tanovena* předem, že se neuskutečňuje uměle, nýbrž proplývá sama od sebe.“

Až si čtenář přečte tuto tirádu, možná řekne, že Martynov zřejmě „není“ vážný odpůrce a že je směšné brát to vážně. S takovým čtenářem bychom plně souhlasili. Dokonce bychom mu řekli, že nejsou na světě horší muka než brát vážně všechny teorie a všechny úvahy našich revolujících. Potíž je v tom, že se takové hlouposti objevují i v úvodnicích Jiskry (č. 62)^[130]. Ještě horší je to, že ve straně jsou lidé, a není jich málo, kteří si těmito hloupostmi nechají plést hlavu. Musíme tedy mluvit o neseriózních věcech právě tak, jako musíme mluvit o „teorii“ Rosy Luxemburgové^[119], která objevila „organizaci jako proces“. Musíme Martynovovi vysvětlovat, že nelze směšovat povstání s lidovou revolucí. Musíme vysvětlovat, že duchaplné odvolávky na převrat ve společenských vztazích při řešení praktické otázky, jakým způsobem svrhnout ruské samoděržaví, jsou hodny leda Kify Mokijeviče¹⁰⁰^[19]. V Rusku začal tento převrat už pádem revolucí, a právě proto, že naše politická nadstavba zůstává za převratem ve společenských vztazích, je krach nadstavby nevyhnutelný; přitom k němu může velice snadno dojít náhle, *zasazením jediné rány*, protože „lidová

* Označení pro státní vojenské převraty nebo výzvy k převratům ve Španělsku a v Latinské Americe. *Čes. red.*

revoluce“ v Rusku už zasadila carismu stovku ran a nevíme, dorazí-li ho sto první nebo sto desátá rána. Jedině oportunističtí intelektuálové, kteří svalují své šosáctví na proletáře, mohou v době, kdy se prakticky jedná o tom, jakým způsobem zasadit carismu jednu z druhé stovky ran, uplatňovat své gymnaziální vědomosti o „převratu ve společenských vztazích.“ Jedině oportunisté z nové Jiskry mohou hystericky vykřikovat o strašném „jacobínském“ plánu, jehož jádrem je, jak jsme poznali, všestranná masová agitace pomocí politického listu!

Lidová revoluce nemůže být předem stanovena, to je správné. Martynova a autora úvodníku v 62. čísle Jiskry musíme za to, že tuto pravdu znají, jediné pochválit („ale o jakou přípravu povstání může v naší straně vůbec jít?“ ptal se tam věrný Martynovův spolubojovník nebo žák, když potíral „utopisty“). Avšak předem stanovit povstání, jestliže jsme je skutečně připravili a je-li lidové povstání možné, protože už *došlo* k převratu ve společenských vztazích, je věc zcela uskutečnitelná. Pokusíme se to novojiskrovcům vysvětlit na jednoduchém příkladu. Je možné předem určit vývoj dělnického hnutí? Není, protože se skládá z tisíce jednotlivých akcí, vyplývajících z převratu ve společenských vztazích. Je možné předem stanovit datum stávky? Je to možné, přestože — představte si, soudruhu Martynove — *přestože* každá stávka je výsledkem převratu ve společenských vztazích. Kdy bývá možné stanovit datum stávky? Tehdy, když organizace nebo kroužek, které datum stanovily, mají vliv na *masu* určitých dělníků a umějí správně odhadnout moment sílící nespokojenosti a rozhořčení mezi dělníky. Pochopili jste teď, oč jde, soudruhu Martynove a soudruhu „úvodníkáři“ z 62. čísla Jiskry? Jestliže jste to pochopili, snažte se teď srovnat povstání s lidovou revolucí. „Lidová revoluce nemůže být předem stanovena.“ Povstání může být předem stanoveno, když ti, kdo je stanovují, mají vliv na masu a umějí správně odhadnout vhodnou chvíli.

Iniciativa vyspělých dělníků našťestí o mnoho předstihla chvostistickou filozofii nové Jiskry. Zatímco si nová Jiskra těžce vymýšlí teorie, že povstání nemohou předem stanovit ti, kdo se na ně připravovali organizováním předního oddílu revoluční třídy, události dokazují, že povstání mohou a bývají nuceni předem stanovit lidé, kteří se na ně nepřipravovali.

Uvedeme provolání^[21], které nám poslal jeden petrohradský soudruh. Vysázeli je, vytiskli a rozšířili ve více než deseti tisících výtiscích sami dělníci, kteří 10. ledna obsadili v Petrohradě jednu legální tiskárnu.

„Proletáři všech zemí, spojte se!

Občané! Včera jste byli svědky zvěrstev absolutistické vlády! Viděli jste v ulicích téci krev! Viděli jste stovky zabitých bojovníků za dělnickou věc, viděli jste smrt, slyšeli jste sténání raněných žen a bezbranných dětí! Krev a mozky dělníků potřísnily dlažbu, kterou kladli dělníci vlastníma rukama. Kdo vlastně poslal vojsko, kdo namířil zbraně a kulky na hrud' dělníků? — Car, velkoknížata, ministři, generálové a dvorská sebranka.

Jsou to vrazi! Necht' zemřou! Do zbraně, soudruzi! Obsazujte arzenály, sklady zbraní a obchody se zbraněmi. Vezměte, soudruzi, útokem věznice a osvobodte bojovníky za svobodu. Rozežeňte všechny četnické a policejní správy a všechny státní instituce. Svrhněme carskou vládu a vytvořme vlastní. Ať žije revoluce, ať žije ústavodárné shromáždění lidových zástupců! — *Sociálně demokratická dělnická strana Ruska.*“

Výzva této hrstky iniciativních vyspělých dělníků k povstání neměla úspěch. Neudivilo by nás a nevzalo by nám odvahu několik neúspěšných výzev k povstání nebo neúspěšně „stanovené“ povstání. Ponechme nové Jiskře, aby si na toto téma zařecnila o nutnosti „převratu ve společenských vztazích“ a povýšeně odsoudila „utopismus“ dělníků, kteří zvolali: „Vytvořme vlastní vládu!“ V tomto zvolání mohou vidět těžiště výzvy jedině nena-

pravitelní pedanti nebo popletové. My však konstatujeme a zdůrazňujeme, že tento praktický přístup k řešení současného úkolu, před nímž bezprostředně stojíme, je velice pozoruhodný a odvážný.

Výzva petrohradských dělníků se nesplnila a nemohla se splnit tak rychle, jak si přáli. Bude ještě nejednou opakována a pokusy o povstání mohou ještě nejednou zkrachovat. Ale už sám fakt, že takový úkol si stanovili sami dělníci, má obrovský význam. Zkušenost, kterou získalo dělnické hnutí, jež si uvědomilo praktickou naléhavost tohoto úkolu a při jakýchkoli nepokojích lidu jej vytyčovalo jako úkol prvořadý, tuto zkušenost nemůže už proletariátu nikdo vzít.

Sociální demokraté vytyčovali heslo přípravy povstání na podkladě obecných úvah* už před třemi lety. Iniciativní proletariát dospěl k tomuto heslu pod vlivem bezprostředního poučení z občanské války. Je aktivita a aktivita. Je aktivita proletariátu revolučně iniciativního a je aktivita proletariátu nevyspělého, vedeného za ruku, je aktivita uvědoměle sociálně demokratická a aktivita zubatovovská. A jsou sociální demokraté, kteří dokonce i v současné chvíli zbožně rozjímají právě o tomto druhém způsobu aktivity, kteří se domnívají, že je možné vyhnout se přímé odpovědi na palčivé otázky tím, že budou donekonečna opakovat slovo „třídní“. Vezměte si 84. číslo Jiskry. „Proč,“ vítězoslavně na nás útočí její „úvodníkář“, „proč nedala impuls k pohybu této laviny (9. ledna) úzká organizace profesionálních revolucionářů, nýbrž Dělnický spolek? Proto, že tento Spolek byl skutečně (poslouchejte!) širokou organizací, založenou na aktivitě dělnických mas.“^[27] Kdyby autor této klasické věty nebyl Martynovovým ctitelem, pochopil by možná, že Spolek posloužil hnutí revolučního proletariátu právě tehdy a potud, když a pokud přešel od zubatovovské aktivity k aktivitě so-

* Viz Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 191–192. Red.

ciálně demokratické (od té chvíle také hned přestal existovat jako legální spolek).

Kdyby novojiskrovci nebo novorabočedělovci nezaostávali za událostmi, poznali by, že právě 9. leden dal za pravdu těm, kdo předpovídali, že „legalizace dělnického hnutí přinese nakonec užitek právě nám, a vůbec ne Zubatovům“ (Co dělat?). Právě 9. leden znovu a znovu ukázal, jak závažný je úkol, který je v Co dělat? formulován slovy: „Vychovávat žence, kteří by uměli dnes vytrhávat koukol“ (tj. paralyzovat dnešní rozbíječskou činnost zubatovovců) „a zítra žít pšenici“* (tj. revolučně řídit hnutí, které udělalo krok vpřed zásluhou legalizace). Ale prostáčekové z nové Jiskry poukazují na bohatou úrodu pšenice, aby snížili význam pevné organizace revolučních ženců! Stejně jako bundovci melou stále dokola o „aktivně dělníků“!

Byl by zločin „zaútočit na tyl revoluce“, pokračuje novojiskrovský úvodníkář. Ví bůh, co tato věta znamená. O tom, jak souvisí s celkovým oportunistickým profilem Jiskry, si třeba zvlášť promluvíme někdy jindy. Teď jenom řekněme, že skutečný politický smysl této věty je jen jeden: autor se plazí před týlem revoluce a opovrživě shrnuje nos nad „úzkým“ a „jakobínským“ předvojem revoluce.

Protikladnost taktiky chvostismu a taktiky revoluční sociální demokracie vyniká tím jasněji, čím horlivěji vystupuje nová Jiskra v martynovovském duchu. Už v 1. čísle listu Vperjod jsme ukázali^{[108]**}, že povstání se musí připojit k některému živelnému hnutí. Vůbec tedy nezapomínáme na to, jak je důležité „zabezpečit tyl“, máme-li použít vojenského přirovnání. Ve 4. čísle^{[99]***} jsme mluvili o správné taktice členů petrohradského

* Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 130, 131. Red.

** Viz tento svazek, s. 139. Red.

*** Tamtéž, s. 212. Red.

výboru, kteří hned od začátku věnovali veškeré úsilí podpoře a rozvíjení revolučních prvků živelného hnutí, přičemž zachovávali zdrženlivost a nedůvěru vůči pochybnému zubatovovskému týlu tohoto živelného hnutí. Na závěr dáme novojiskrovcům radu, kterou jim budeme muset dávat ještě mnohokrát: nezlehčujte úkoly revolučního předvoje, nezapomínejte na naši povinnost podporovat tento předvoj naší *organizovanou* iniciativou. Neplýtvajte tolik všeobecnými frázemi o rozvíjení iniciativy dělníků — dělníci mají revoluční iniciativy spoustu, ale vy ji ani nepozorujete — a více dbejte na to, abyste nevyspělé dělníky nedemoralizovali svým vlastním chvostismem.

Vperjod, č. 6
14. (1.) února 1905

Podle textu listu Vperjod
porovnaného s rukopisem

MÁME ORGANIZOVAT REVOLUCI?

Bylo to dávno, hodně dávno, víc než před rokem. Podle svědectví nikoli neznámého německého sociálního demokrata Parvuse vznikaly v ruské straně „zásadní neshody“. Prvořadým politickým úkolem proletářské strany se stával boj proti krajnostem centralismu, proti nýšlence „komandovat“ dělníky odkudsi ze Ženevy, proti přehánění myšlenky o organizaci agitátorů a organizaci vůdců. Takové bylo hluboké, pevné a nezlomné přesvědčení menševika Parvuse, které vyložil ve svém německém týdeníku *Aus der Weltpolitik*^[336] z 30. listopadu 1903.

Dobrák Parvus byl tehdy upozorněn (viz Leninův dopis redakci *Jiskry*^[91] z prosince 1903*), že se stal obětí domluv, že podstatou zásadních neshod, které vypozařoval, je hašteření a že ideový obrat nové *Jiskry*, který se začíná rýsovat, je obrat k oportunistu. Parvus zmlkl, avšak jeho „názory“, že se přeceňuje význam organizace vůdců, omílali novojiskrovci ve sterých obměnách.

Uplynulo čtrnáct měsíců. Za tu dobu se naprosto jasně ukázalo, že menševici rozbíjejí práci strany a hlásají oportunismus. 9. leden 1905 obnažil celou obrovskou zásobu revoluční energie proletariátu a naprosto nedostatečnou organizovanost sociálních demokratů. Parvus přišel k rozumu. Pro 85. číslo *Jiskry* napsal článek^[167], který v podstatě znamenal naprostý obrat od nových nýšlenek oportunistické nové *Jiskry* k myšlenkám re-

* Viz *Sebrané spisy* 8, Praha 1982, s. 119–120. *Red.*

voluční staré Jiskry. „Hrdina byl,“ volá Parvus a míní přitom Gaponu, „ale nebyl politický vůdce, nebyl akční program, nebyla organizace...“ „Ukázaly se tragické důsledky toho, že chyběla organizace...“ „Masy se rozdělily, každý podniká cosi na vlastní pěst, není jednotící ústředí, není vůdčí akční program...“ „Hnutí upadlo, protože chyběla jednotící a vůdčí organizace“. A Parvus rází heslo, o němž jsme se už zmiňovali v 6. čísle listu Vperjod, heslo „organizovat revoluci“.* Výsledky revoluce Parvuse přesvědčily, že „za dnešní politické situace nemůžeme organizovat tyto statisíce“ (jde o masy připravené k povstání). „Můžeme však,“ správně opakuje starou myšlenku z knihy *Co dělat?*^[111], „můžeme však vytvořit organizaci, která by byla tmelem a v revoluční chvíli by kolem sebe soustředila tyto statisíce.“ „Je třeba organizovat dělnické kroužky s jasně vymezeným úkolem: připravovat masy k povstání, za povstání je kolem sebe soustřeďovat, vyvolat povstání na dané heslo.“

No konečně! zvolali jsme s úlevou, když jsme si přečetli tyto staré správné myšlenky zavalené smetím nové Jiskry. Konečně se třebas jen dočasně prosadil proti ra-
bočedělovskému oportunistu revoluční instinkt pracovníka proletářské strany. Konečně slyšíme hlas sociálního demokrata, který se neplazí před týlem revoluce, ale nebojácně upozorňuje, že je třeba podporovat předvoj revoluce.

Novojiskrovci pochopitelně nemohli s Parvusem souhlasit. V redakční poznámce se říká: „Redakce Jiskry nesdílí všechny myšlenky soudruha Parvuse.“^[192]

To by tak scházelo. Ještě aby „sdíleli“ myšlenky, které jsou „políčkem“ celému jejich půldruhaletému oportunistickému žvanění!

„Organizovat revoluci!“ Ale vždyť přece máme moudrého soudruha Martynova, který ví, že revoluci způsobuje

* Viz tento svazek, s. 253—262. *Red.*

převrat ve společenských vztazích, že revoluce nemůže být předem stanovena. Martynov vysvětlí Parvusovi jeho chybu a dokáže mu, že měl-li Parvus dokonce na mysli organizaci předvoje revoluce, pak je to „omezená“ a škodlivá „jakobínská“ myšlenka. A dále. Vždyť náš moudrý Martynov vede za sebou na provázku Trjapičkina-Martova¹⁰¹, který je s to ještě vylepšit svého učitele, který dokáže třeba heslo „organizovat revoluci“ zaměnit heslem „rozpoutat revoluci“ (viz č. 85^[124], podříženo autorem).

Tak je to, čtenáři, právě takové heslo se nám předkládá v úvodníku Jiskry. Jak je vidět, v dnešní době stačí „rozpoutat“ svobodné žvanění jako proces nebo proces žvanění, a hned se napíší články udávající směr. Opportunista vždycky potřebuje taková hesla, která se po bližším prozkoumání ukážou jen jako halasná fráze, jako lekadentní slovní kudrlinky.

Organizovat a zase organizovat, tvrdí Parvus, jako by se najednou stal bolševikem. Nešťastník nechápe, že organizace je *proces* (Jiskra, č. 85 — a rovněž tak všechna dřívější čísla nové Jiskry a hlavně velkolepé fejetony velkolepé Rosy^[119]). Chudák neví, že podle celého ducha dialektického materialismu je procesem nejen organizace, ale i taktika. A on jako „spiklenec“ je posedlý organizací jako plánem. A on si jako „utopista“ představuje, že je možné se jen tak zničehonic na nějakém, chraň bože, druhém nebo třetím sjezdu do toho pustit a organizovat.

Hledme, k jakým Herkulovým sloupům „jakobinismu“ dospěl tenhle Parvus. „Vyvolat povstání na dané heslo,“ není si to představte! To je ještě mnohem horší než myšlenka „předem stanovit“ datum povstání, kterou vyvrátil náš moudrý Martynov.^[132] Jak vidno, Parvus by se měl a Martynova trochu přiučit. Parvus by si měl přečíst 32. číslo Jiskry a z úvodníku^[130] by se dověděl, jaké škodlivé „utopické“ myšlenky o přípravě povstání se šířily v naší straně v tak nevhodnou dobu v roce 1902

a 1904. Parvus by si měl přečíst Axelrodovu předmluvu^[3] k brožuře „Dělníka“^[207] a dověděl by se o „hlubokém, škodlivém a pro stranu přímo zhoubném vředu“ (sic!), jímž jsou pro sociální demokracii lidé, kteří „vkládají všechny své naděje do živelných povstání nejzaostalejších, nejméně uvědomělých a doslova primitivních (!) živelů lidových mas“.

Parvus považuje za nemožné organizovat dnes statisíce a klade na první místo úkol „vytvořit organizaci, která by byla tmelem“. Jak se potom nemají naši novojiskrovci vykrucovat, když se na stránkách jejich orgánu píše takové věci? Nu ano, vždyť organizace, která by byla tmelem, to je vlastně organizace profesionálních revolucionářů; o takové organizaci stačí jen zmínka a naši novojiskrovci padají do mdlob.

Jak jsme Jiskře vděčni za její úvodník otištěný hned vedle Parvusova článku. Bezobsažné, zmatené chvostistické fráze velice plasticky kontrastují s jasnými, srozumitelnými, jednoznačnými a odvážnými revolučními hesly staré Jiskry! Není to snad nabubřelá fráze, že prý „politika důvěry odchází ze scény, aby už nikdy více nebalamutila ani Rusko, ani Evropu“? Ve skutečnosti však kterékoli číslo evropských buržoazních novin dokazuje, že toto balamucení pokračuje a sklízí úspěchy. „Umírněný ruský liberalismus je smrtelně zasažen.“ Je dětinská politická naivita považovat za smrt liberalismu jeho „diplomatickou“ snahu schovat se. Ve skutečnosti je liberalismus živ, žije a ožívá. Právě teď má moc na dosah. Právě proto se schoval, aby v pravou chvíli jistěji a bezpečněji vztáhl ruku po moci. Právě proto tak laškuje s dělnickou třídou. Člověk by musel být úplně krátkozraký, aby toto koketování (které je právě nyní mnohem nebezpečnější) bral za bernou minci a aby chvástavě prohlašoval: „Veřejné mínění pokrokových živelů liberálně demokratické buržoazie v těchto dnech uznává hrdinskou úlohu proletariátu jako osvoboditele vlasti a předvoje celého

ároda.“ Pochopte konečně, páni novojiskrovci, že liberální buržoové uznávají proletariát za hrdinu *právě proto*, že tento proletariát, i když zasazuje úder carismu, není ještě dost silný, není ještě dost sociálně demokratický, aby si *vybojoval* takovou svobodu, jakou si *sám* přeje. Pochopte, že bychom se neměli vychloubat, že nám dnes liberálové skládají poklonu, nýbrž varovat proletariát a ukazovat mu pozadí těchto poklon. Nevidíte, jaké je o pozadí? Tak se podívejte na *prohlášení továříků, obchodníků a burziánů* o nezbytnosti ústavy! Nemluví snad tato prohlášení dost výmluvně o skonu umírněného liberalismu? Liberální tlachalové cvrlikají o hrdinství proletářů, kdežto továrníci důrazně a důtklivě požadují okleštěnou ústavu; tak je to, vážení „vůdcové“!*

Nejznamenitější jsou však úvahy Jiskry o ozbrojení. „Práce spojená s ozbrojením proletariátu a soustavnou přípravou organizace, která by zaručovala, že lid zaútočí na vládu ze všech stran a současně“, se prohlašuje za „technický“ (!?) úkol. My jsme ovšem povzneseni nad obyčejnou techniku a jdeme na kořen věci. „Jakkoli jsou „technické“ úkoly) důležité, *není v nich těžiště* naší práce pokud jde o přípravu mas k povstání...“ „Všechno nažení ilegálních organizací nebude mít žádný význam, nedokážou-li vyzbrojit lid jednou nezaměnitelnou zbraní— *alčivou potřebou zaútočit na samoděržaví a ozbrojit se na to*. K tomu musíme zaměřit své úsilí — *propagovat, aby se masy samy ozbrojovaly pro povstání*“ (poslední dvě místa podtržena autorem).

* Když už byly tyto řádky napsány, dostali jsme následující zajímavé zprávy z liberálního tábora. Zvláštní petrohradský dopisovatel německého buržoazně demokratického listu Frankfurter Zeitung (ze 7. února 1905) tlumočí takovýto názor *petrohradského liberálního novináře* na politickou situaci: „Liberálové by byli hlupáci, kdyby si nechali ujít takovou chvíli, jako je teď. Liberálové mají nyní v rukou všechny trumfy, neboť *se jim podařilo zapřáhnout dělníky do své káry*, kdežto vláda nemá lidi, protože byrokracie nikoho k ničemu nepřiuští.“ Jaká svatá prostota musí asi panovat v nové Jiskře, píše-li takové chvíli o skonu liberalismu, vidíte?

Tak tohle je opravdu hluboké chápání problému, to je něco jiného, než jak jej chápe omezený Parvus, který dospěl téměř k „jakobinismu“. Těžiště není v práci spojené s ozbrojením ani v soustavné přípravě organizace, nýbrž ve vyzbrojení lidu palčivou potřebou ozbrojit se a přitom ozbrojit se sám. Jaký palčivý pocit studu za sociální demokracii člověk zakouší, když vidí takovou šosáckou banalitu, která se snaží strhnout naše úsilí zpátky! Vyzbrojit lid palčivou potřebou ozbrojit se je trvalý a obecný úkol sociální demokracie vždy a všude, úkol, který platí stejně tak pro Japonsko, Anglii, Německo i Itálii. Všude, kde jsou utiskované třídy bojující proti vykořisťování, socialistova propaganda je vyzbrojuje vždy od samého začátku a především palčivou potřebou ozbrojit se, a tato „potřeba“ je zřejmá už v *počátcích* dělnického hnutí. Sociální demokracie musí jen z této palčivé potřeby učinit potřebu uvědomělou, přimět ty, kdo ji pociťují, aby počítali s nutností organizace a plánovitě činnosti i s celou politickou situací. Podívejte se laskavě, pane redaktore Jiskry, na kteroukoli schůzi německých dělníků, podívejte se, jaká nenávist se zračí v jejich tvářích třeba jen vůči policii, jak srší sarkasmem a jak zatínají pěsti. Jaká síla brzdí tuto palčivou potřebu okamžitě se vypořádat s buržoy a jejich lokaji, kteří lidem pohrdají? Síla organizace a kázně, síla uvědomění a vědomí toho, že individuální vraždy jsou nesmyslné, že ještě nenastal čas opravdového lidového revolučního boje, že pro to není vhodná politická situace. A proto socialista za takové situace lidu neříká a nikdy neřekne: Ozbrojujte se!, ale vždy a závazně (jinak to není socialista, ale pouhý tlučhuba) ho vyzbrojuje palčivou potřebou ozbrojit se a zaútočit na nepřítele. Podmínky v Rusku se dnes ovšem liší od těchto podmínek každodenní všední práce. Právě proto revoluční sociální demokraté, kteří dosud nikdy nezvolali Do zbraně!, ale vždycky vyzbrojovali dělníky palčivou potřebou ozbrojit se, *dnes* všichni revoluční

ociální demokraté, následující revolučně iniciativní dělíky, vytyčili heslo *Do zbraně!* A tu ve chvíli, kdy už je oto heslo konečně vytyčeno, Jiskra prohlašuje: těžiště není v ozbrojení, nýbrž v palčivé potřebě sebeozbrojení. Jení to snad plané intelektuálské mudrování, není to nad beznadějně trjapičkinovství^[20]? Netáhnou snad tito lidé stranu zpět od naléhavých úkolů revolučního předvoje k pozorování „zadního voje“ proletariátu? Toto nehorázné vulgarizování našich úkolů nezávisí na individuálních vlastnostech toho či onoho Trjapičkina, nýbrž na celém jejich postoji, tak nedostizně formulovaném křídlenými slovy o organizaci jako procesu nebo o taktice jako procesu. Už sám tento postoj nevyhnutelně a neodratně odsuzuje člověka k tomu, aby se bál každého určitého hesla, vyhýbal se každému „plánu“ a couval před smělou revoluční iniciativou, mudroval a přežvyoval staré fráze, bál se, že se dostane příliš dopředu — to v době, kdy jsme se my, sociální demokraté, zjevně pozdili za revoluční aktivitou proletariátu. Vskutku: mrtvý chytil živého, mrtvé rabočedělovské teorie beznadějně umrtvily i novou Jiskru.

Podívejte se na úvahy Jiskry „o vedoucí politické úloze sociální demokracie jako předvoje třídy osvoboditelky národa“. Poučuje nás: „Takovou úlohu ani nikdy nesehrajeme, ani si ji trvale nezajistíme tím, že se nám podaří zcela vzít do vlastních rukou technickou stránku organizace a provedení povstání.“ Tak si to představte: úlohu předvoje nesehrajeme, když se nám podaří vzít úplně do svých rukou provedení povstání! A takoví lidé ještě budou vykládat o předvoji! *Bojí se*, aby jim dějiny esvěřily vedoucí úlohu v demokratickém převratu *se strachem* myslí na to, aby nemuseli „provést povstání“. Plavou jim probleskuje myšlenka — jen se ještě neodhodli vyslovit ji v Jiskře přímo — že sociálně demokratická organizace nemá „provádět povstání“, nemá usilovat o to, aby zcela převzala do svých rukou revoluční pře-

chod k demokratické republice. Těmto nenapravitelným girondistům socialismu se zdá, že je to strašlivý jakobinismus. Neuvědomují si, že čím houževnatěji budeme usilovat o to, abychom plně převzali do svých rukou provedení povstání, tím větší části tohoto díla se zmocníme, a čím větší bude tato část, tím menší vliv bude mít protiproletářská nebo neproletářská demokracie. Za každou cenu chtějí zůstat na chvostu, vymýšlejí si dokonce speciální filozofii, že je třeba být na chvostu; Martynov ji už začal vykládat a zítra nejspíš na stránkách Jiskry výklad *dokončí*.

Pokuste se krok za krokem rozebrat její úvahy:

„Uvědomělý proletariát, opíraje se o logiku živelného procesu historického vývoje, využije pro své cíle všech prvků organizace a všech prvků vření, které přináší především revoluce . . .“

Velmi správně! Využít *všech* prvků znamená však *plně* se ujmout vedení. Jiskra potírá sama sebe, a protože to cítí, rychle dodává:

„. . . nikterak se však neznepokojí tím, že všechny tyto prvky ho připraví o určitou část technického vedení revoluce samé a tím bezděky přispějí k tomu, že se část našich požadavků přeneseme mezi nejzaostalejší vrstvy lidu.“

Rozumíte něčemu, čtenáři? Využít *všech* prvků a *neznepokojovat se* tím, že ho připraví o určitou část *vedení*!!?? Že se boha nebojíte, pánové: jestliže *my* skutečně využijeme všech prvků, jestliže *naše* požadavky skutečně přejímají ti, jichž využíváme, pak nás *nepřipravují* o vedení, nýbrž *přijímají* naše vedení. Jestliže nás *všechny* tyto prvky skutečně připraví o vedení (samozřejmě nejen „technické“, protože oddělovat „technickou“ stránku revoluce od politické je ten největší nesmysl), pak to znamená, že nevyužíváme my jich, nýbrž ony nás.

„Budeme jen rádi, jestliže hned po knězi, který popularizoval mezi lidem náš požadavek odluky církve

di státu, hned za monarchistickým dělnickým spolkem, který organizoval pochod lidu k Zimnímu paláci, získá uská revoluce generála, který první povede lidové masy o poslední bitvy proti carskému vojsku, nebo vysokého ředníka, který první ohlásí oficiální svržení carské vlády.“

My také budeme rádi, ale přáli bychom si, aby radost *eventuálních* příjemností nekalila naši logiku. Co znamená: *uská revoluce* získá kněze nebo generála? To znamená, e kněz nebo generál se stanou stoupenci nebo vůdci evoluce. Tito „nováčkové“ mohou být zcela nebo ne zcela uvědomělými stoupenci revoluce. V druhém případě (který je vzhledem k tomu, že jde o nováčky, nejpravděpodobnější) se nemáme proč radovat, ale máme píš důvod k lítosti nad jejich neuvědomělostí a *všemi silami* musíme *napravovat a odstraňovat*. Dokud to neuděláme, okud masa půjde za málo uvědomělým vůdcem, je eba říci, že nikoli sociální demokracie využívá všech rvků, nýbrž všechny prvky využívají sociální demokracie. Stoupenec revoluce, včerejší kněz, generál anebo vysoký úředník může být buržoazním demokratem s mnoa předsudky, a pokud *za ním* půjdou dělníci, potud využije“ dělníků buržoazní demokracie. Je vám to usné, páni novojiskrovci? Jestliže ano, proč *se* tedy *boíte*, aby se zcela uvědomělí (*to jest* sociálně demokratičtí) oupenci revoluce neujali vedení? Proč se bojíte, aby se ociálně demokratický důstojník (beru úmyslně příklad nalogický vašemu) a člen sociálně demokratické organizace z iniciativy a z příkazu této organizace neujal, plně nepřevzal do svých rukou“ funkce a úkoly vašeho ředpokládaného generála?

Vraťme se k Parvusovi. Svůj skvělý článek končí skvělou radou „hodit přes palubu“ rozbíječe. Jak je vidět našich zpráv otištěných v rubrice Ze života strany¹⁰², : odstranění rozbíječů nejplamennějším a nejrozhodnějším heslem většiny ruských sociálních demokratů. Správě, soudruhu Parvusi: nemilosrdně je „hodit přes palubu“

a začít těmi hrdiny sociálně demokratického tisku, kteří posvěcovali a posvěcují rozbíječství „teoriemi“ organizace jako procesu a organizace jako tendence. Je třeba o tom nejen mluvit, ale *udělat* to. Je třeba okamžitě svolat sjezd všech stranických pracovníků, kteří si přejí budovat stranu. Je třeba neomezovat se na přesvědčování a domlouvání, nýbrž dát všem váhajícím, kolísavcům, nevěřícím a pochybovačům otevřené a jednoznačné ultimátum: Vyberte si! Od prvního čísla našeho listu jsme dávali takové ultimátum jménem redakce listu *Vperjod*, jménem celé masy stranických pracovníků působících v Rusku, kteří jsou na rozbíječe na nejvyšší míru rozhořčeni. Rychle se jich zbavujte, soudruzi, a dejte se do družné organizátorské práce. Lepší je stovka revolučních sociálních demokratů, kteří se dívají na organizaci jako na plán, než tisíc intelektuálních *Trjapičkinů*, kteří žvaní o organizaci jako procesu.

Napsáno mezi

1.—8. (14.—21.) únorem 1905

Otištěno 21. (8.) února 1905

v listu Vperjod, č. 7

Podle listu Vperjod

O BOJOVÉ DOHODĚ PRO POVSTÁNÍ

Revoljucionnaja Rossija (č. 58) píše: „Ať konečně alespoň se pronikne duch bojové jednoty do řad revolučních socialistických frakcí, které jsou rozleptávány bratrovražedným nepřátelstvím, a vzkřísí trestuhodně otřesené vědomí socialistické solidarity . . . Šetřme revoluční síly, jak jen je možné, a zvyšujme jejich účinnost koordinovaným nábojem!“^[51]

Nejednou jsme byli nuceni protestovat proti frazérství socialistů-revolucionářů a jsme nuceni proti němu protestovat i dnes. Nač ta hrůzostrašná slova o „bratrovražedném nepřátelství“^[297] apod., pánové? Jsou důstojná revolucionářů? Právě nyní, kdy se skutečně bojuje a prolévá se krev, níž stejně tak nevhodně krasořeční Revoljucionnaja Rossija, právě nyní zní přehnaně zveličená slova o „bratrovražedném nepřátelství“ mimořádně falešně. Šetřit síly, říkáte? Ale vždyť síly se šetří jednotnou, svornou a v základních otázkách jednomyslnou organizací, a nikoli slovoáním různorodých prvků. V neplodných pokusech o taktové slepování se síly nešetří, nýbrž promrhávají. Abychom skutečnili „bojovou jednotu“ skutky, a nikoli slovy, musíme nejspíše, přesně a přitom *ze zkušenosti* vědět, v čem vlastně jak dalece *můžeme* být jednotni. *Jinak* jsou řeči o bojové jednotě pouhá slova, slova a nic než slova, jak o tom svědčí mimo jiné právě polemika, boj a nepřátelství, pro něž volíte tak „hrůzostrašné“ výrazy. Nebylo by lépe polemizovat o neshodách, které rozdělují celé obrovské proudy ruského společenského a ruského socialistického myšlení? Nad to nebyl jen „kult svárů“, který vyvolal urputný

boj narodnictví, této mlhavé ideologie demokratické buržoazie, plné snů o socialismu, a marxismu, ideologie proletariátu? Tak dost, pánové, vždyť se jen zesměšňujete, dospíváte-li až k tomu, že i nadále považujete za „urážku“ marxistický názor na buržoazně demokratickou podstatu narodnictví a vašeho „sociálrevolucionismu“. I v budoucích revolučních výborech v Rusku se nutně budeme přít, rozcházet se a nevražít na sebe, je však nutné učit se z dějin. Musíme ovšem dbát na to, aby to nebyly nečekané, pro nikoho nepochopitelné a zmatené spory ve chvíli akce, musíme se připravit na zásadové spory, musíme znát výchozí hlediska každého směru, musíme předem nastítnit, v čem je možné se sjednotit a v čem nutně zůstaneme nepřáteli. Dějiny revolučních období znají mnoho, příliš mnoho příkladů toho, jak obrovskou škodu způsobují ukvapené a předčasné pokusy o „bojovou jednotu“, kdy se ve výborech revolučního lidu klíží dohromady různorodé živly, *mezi nimiž pak dochází k třenicím a trpkému zklamání.*

Chceme si vzít z dějin poučení. V marxismu, který se vám zdá omezeným dogmatem, vidíme totiž kvintesenci tohoto historického poučení a návodu. V *samostatné*, přísně marxistické straně revolučního proletariátu vidíme jedinou záruku vítězství socialismu a cestu k vítězství, nejvíce oproštěnou od kolísání. Proto se nikdy, ani v nejrevolučnějších chvílích, nezřekneme naprosté samostatnosti sociálně demokratické strany, nikdy neslevíme z naprosté nesmiřitelnosti naší ideologie.

Zdá se vám, že to *vylučuje* bojovou jednotu? Mýlíte se. Z rezoluce našeho druhého sjezdu^[152] se můžete dovědět, že se nezříkáme dohod pro boj a v boji. Ve 4. čísle listu Vperjod^[82] jsme zdůraznili, že začátek revoluce v Rusku nesporně přibližuje okamžik praktické realizace těchto dohod.* Společný boj revoluční sociální demokracie a revolučních demokratických sil je v období krachu samo-

* Viz tento svazek, s. 204—205. *Red.*

léržaví nezbytný a nevyhnutelný. Domníváme se, že více prospějeme příštím bojovým dohodám, budeme-li místo oztrpčených vyčítavých frází střízlivě a chladnokrevněvažovat, jsou-li pro dohody vhodné podmínky a kam už mohou sahat pravděpodobné meze jejich, dá-li se to tak říci, „kompetence“. Začali jsme s tím ve třetím čísle listu Vperjod^[85], když jsme přikročili ke zkoumání, jak pokročila „strana socialistů-revolucionářů“ od narodnictví k marxismu.*

„Masy se samy chopily zbraně,“ píše Revoljucionnaja Rossija o 9. lednu. „Dříve či později bude nepochybně vyřešena otázka ozbrojení mas.“ „A potom se nejspíše ukáže a uskuteční splynutí terorismu s masovým hnutím, o něž usilujeme — zcela v duchu naší stranické takiky — slovy i činy.“ (V závorce poznamenejme, že k poslednímu slovu bychom velice rádi připsali otazník, a pokračujeme v citátu.) „Ještě přednedávnem jsme na vlastní oči viděli, že tyto dva faktory hnutí existovaly odděleně a tato oddělenost je zbavovala potřebné síly.“

Co je pravda, to je pravda! Přesně tak. Intelektuálský teror a masové dělnické hnutí *existovaly odděleně a tato oddělenost je zbavovala potřebné síly*. Právě tohle vždycky říkala revoluční sociální demokracie. Právě proto vždycky bojovala nejen proti teroru, ale i proti sklonům k teroru, které mnohdy projevovali představitelé intelektuálského křídla naší strany.** Právě proto brojila proti teroru i stará Jiskra, když v 48. čísle napsala: „Teroristický boj *starého typu* byl nejriskantnějším druhem revolučního boje, a lidé, kteří se k němu uchýlovali, měli pověst odhodlaných a obětavých bojovníků... Avšak nyní, kdy demonstrace přerůstají v otevřený odpor vůči státní moci... , náš starý terorismus přestává být mimořádně odvážným způsobem bo-

* Viz tento svazek, s. 192—198. *Red.*

** Kričevskij v 10. čísle časopisu Rabočeje dělo^[61]. Martov a Zauličová o Lekkertově výstřelu¹⁰³. Novojiskrovci vůbec v letáku o zraždění Plevého¹⁰⁴.

je . . . Hrdinství dnes vyšlo do ulic; skutečnými hrdiny naší doby jsou teď revolucionáři jdoucí v čele lidových mas, které povstaly proti svým utlačovatelům . . . Terorismus Velké francouzské revoluce . . . začal 14. července 1789 dobytím Bastily. Jeho síla byla silou revolučního hnutí lidu . . . *Tento* terorismus nevznikl z rozčarování nad silou masového hnutí, nýbrž naopak z neochvějné víry v jeho sílu . . . Dějiny *tohoto* terorismu jsou pro ruského revolucionáře neobyčejně poučné.“*

Ano, tisíckrát ano! Dějiny *tohoto* terorismu jsou neobyčejně poučné. Stejně poučné jsou uvedené citáty z Jiskry vztahující se k období před půldruhým rokem. Ukazují nám totiž v celé šíři a hloubce myšlenky, k nimž by chtěli dospět pod vlivem poučení z revoluce i socialisté-revolutionáři. Tyto citáty nám připomínají význam *víry* v masové hnutí, připomínají nám revoluční vytrvalost, která se získává jedině zásadovostí a která jediná nás může uchránit před „rozčarováním“, jež se dostavuje po dlouhé *zdánlivé* stagnaci tohoto hnutí. Nyní, po 9. lednu, nemůže být o nějakém „rozčarování“ v masovém hnutí na první pohled ani řeč. Ale jenom na první pohled. Je třeba odlišovat chvilkové „opojení“ skvělým hrdinstvím mas od pevného, promyšleného přesvědčení, jež nerozlučně spojuje veškerou činnost strany s hnutím mas, protože za úhelný kámen se považuje zásada třídního boje. Je třeba si uvědomit, že ať je dnes stupeň revolučního hnutí po 9. lednu jakkoli vysoký, prodělá toto hnutí nutně ještě mnoho etap, než se naše socialistické a demokratické strany obrodí na nové základně ve svobodném Rusku. A my musíme ve všech těchto etapách, ve všech peripetiích boje udržet neochvějné spojení sociální demokracie s třídním bojem proletariátu a neustále se snažit toto spojení upevňovat a utužovat.

* Tento článek^[176] napsal pro Jiskru Plechanov a je z období, kdy ji redigovali (čísla 46—51) Plechanov a Lenin. Plechanov tehdy čtě nepomýšlel na nový kurs známých ústupků oportunistu.

Proto se nám následující tvrzení listu Revoljucionnaja Rossija zdá přehnané: „Průkopníci ozbrojeného boje splynuli s pobouřenou masou . . .“ Je to spíš kýžená budoucnost než již uskutečněná přítomnost. Sergejovo zavraždění 17. (4.) února v Moskvě, o němž právě dnes došla telegrafická zpráva, je jasně terorismus starého typu¹⁰⁵. Průkopníci ozbrojeného boje *ještě nesplynuli* s pobouřenou masou. Zřejmě v Moskvě s pumami vyčíhali Sergeje v době, kdy se masa (v Pitěru) bez průkopníků, beze zbraní, bez revolučních důstojníků a bez revolučního štábu „se zběhlaou zuřivostí vrhala na les ježících se bodáků“, jak se vyjadřuje táž Revoljucionnaja Rossija. Oddělenost, o níž už byla řeč, *dosud existuje*, a nevhodnost individuálního teroru intelektuálů nás neuspokojuje o to více, čím jasněji si dnes všichni uvědomují, že „masa se pozvedla na úroveň individuálních hrdinů, že se v ní probudilo masové hrdinství“ (Revoljucionnaja Rossija, č. 58). Průkopníci musí skutečně splynout s masou, tj. musí obětavě vynakládat svou energii společně s povstalou masou v těsném, faktickém svazku, musí jít společně s masou v doslovném, a nikoli v přeneseném, nikoli v symbolickém smyslu slova. Že je to nutné, o tom se dá dnes sotva pochybovat. Že je to možné, to dokazuje 9. leden a stále trvajících temné hluboké vření v dělnických masách. Že je to nový a vznesený úkol, který je ve srovnání s předchozími obtížnější, to nás nemůže a nesmí odradit od toho, abychom ho okamžitě prakticky řešili.

Bojová jednota sociálně demokratické strany se stranou revolučně demokratickou, se stranou socialistů-revolucionářů by mohla být jedním z prostředků, které by řešení takového úkolu usnadnily. Taková jednota bude tím uskutečnitelnější, čím rychleji „splynou“ průkopníci ozbrojeného boje s povstalou masou, čím energičtěji půjdou socialisté-revolucionáři cestou, kterou si sami vytyčili těmito slovy: „Ať roste a sílí toto započaté splývání revolučního terorismu s masovým hnutím, ať masy dokážou co nejdříve

vystoupit vyzbrojeny všemi teroristickými bojovými prostředky!“ Aby se urychlily pokusy o takovou bojovou jednotu, rádi otiskujeme dopis Georgije Gapon, který jsme dostali:

„Otevřený dopis socialistickým stranám Ruska. [16]

Krvavé lednové dny v Petrohradě i v ostatním Rusku postavily utlačovanou dělnickou třídu tváří v tvář absolutistickému režimu s krvelačným carem v čele. Velká ruská revoluce začala. Všichni, jimž je opravdu drahá svoboda lidu, musí zvítězit nebo zemřít. U vědomí závažnosti historické chvíle, kterou prožíváme, za současné situace vyzývám, především jako revolucionář a muž činu, všechny socialistické strany Ruska, aby okamžitě uzavřely spolu dohodu a zahájily ozbrojené povstání proti carismu. Všechny síly každé strany musí být zmobilizovány. Bojový technický plán musí mít všichni společný. Pumpy a dynamit, individuální i masový teror, všechno, co může pomoci lidovému povstání. Nejbližším cílem je svržení samoděržaví a vytvoření prozatímní revoluční vlády, která okamžitě vyhlásí amnestii pro všechny bojovníky za politickou a náboženskou svobodu — okamžitě ozbrojí lidi a okamžitě svolá ústavodárné shromáždění na podkladě všeobecného, rovného, tajného a přímého volebního práva. Do toho, soudruzi! Vpřed, do boje! Zopakujme heslo petrohradských dělníků z 9. ledna — Svoboda, nebo smrt! Všechny průtahy a nesváry jsou nyní zločinem vůči lidu, jehož zájmy hájíte. Dávám všechny své síly do služeb lidu, z jehož lůna jsem sám vyšel (jsem synem rolníka), a jednou provždy spojuji svůj osud s bojem proti utiskovatelům a vykořisťovatelům dělnické třídy; budu přirozeně celým srdcem a celou duší s těmi, kdo budou opravdu usilovat o opravdové osvobození proletariátu a všech pracujících z kapitalistického útlatku a politického otroctví.

Georgij Gapon“

K tomuto dopisu se nutně musíme vyslovit, a to velmi otevřeně a jednoznačně. „Dohodu“, kterou Gapon navrhuje, považujeme za přípustnou, užitečnou a nutnou. Víáme, že mluví právě o „dohodě“, protože jedině při zachování úplné zásadové a organizační samostatnosti každé jednotlivé strany mohou mít pokusy o jejich bojovou jednotu naději na úspěch. Při těchto pokusech musíme být velmi opatrní, abychom zbytečným spojováním různorodých prvků celou věc nepokazili. Nutně budeme muset getrennt

marschieren (jít každý svou cestou), ale mnohdy můžeme a můžeme právě teď vereint schlagen (udeřit společně). Z našeho hlediska by bylo žádoucí, aby dohodu uzavřely nejen socialistické, ale i *revoluční* strany, protože nejbližším cílem boje není nic socialistického; my pak nesmíme směřovat a nikdy nedovolíme směřovat nejbližší demokratické cíle s naším konečným cílem socialistické revoluce. V zájmu dohody by bylo žádoucí a z našeho hlediska *nutné*, aby se místo obecné výzvy k „*individuálnímu* i masovému teroru“ přímo a jasně stanovilo, že úkolem společných akcí je bezprostřední a faktické *splynutí* terorismu s povstáním mas. Gaponův dodatek „všechno, co může pomoci lidovému povstání“ sice jasně dokládá jeho přání podřídit právě tomuto cíli i teror individuální, avšak toto přání, vyjadřující tutéž myšlenku, kterou jsme uvedli v 58. čísle listu Revoljucionnaja Rossija, musí být vysloveno jasněji a vtěleno do zcela jednoznačných praktických usnesení. Konečně podotýkáme — nezávisle na tom, jsou-li pro navrhanou dohodu vhodné podmínky —, že za negativní jev považujeme rovněž to, že Gapon stojí mimo stranu. Když však tak rychle přešel od víry v cara a od petice^[169], kterou mu adresoval, k revolučním cílům, nemohl se pochopitelně okamžitě dopracovat k jasnému revolučnímu světovému názoru. Tomu se nikdo nevyhne; čím rychleji a čím širě se bude revoluce rozvíjet, tím častěji se bude takový jev opakovat. Bezpodmínečně nutnou podmínkou alespoň trochu úspěšné dočasné dohody mezi stranami, směry a názorovými proudy však je naprostá jasnost a vyhraněnost v jejich vzájemných vztazích. Jasnost a vyhraněnost budou potřebné při každém praktickém kroku; pomohou vyhranit stanoviska a odstranit kolísání ve skutečné, *praktické* činnosti. Začátek revoluce v Rusku pravděpodobně přivede na politickou scénu mnoho lidí a možná i směrů, které se budou domnívat, že heslo „revoluce“ zcela dostatečně vymezuje „mužům činu“ jejich cíle a jejich akční prostředky. Nemůže být nic mylnějšího než takový názor.

Ať už se postavení mimo stranu zdá vyšší, vhodnější nebo „diplomatictější“, ve skutečnosti je jenom *nejasnější*, mlhavější a v praktické činnosti nutně vede k nedůslednosti a kolísání. Ve jménu revoluce rozhodně nesmí být naším ideálem, aby všechny strany, všechny směry a názorové proudy splynuly v jeden revoluční chaotický celek. Růst a šíření revolučního hnutí a jeho pronikání stále hlouběji a hlouběji do různých tříd a vrstev lidu naopak nutně vyvolá v život (a dobře že vyvolá) nové směry a názorové proudy. A jedině budou-li jejich vzájemné vztahy i jejich stanovisko k postavení revolučního proletariátu naprosto jasné a vyhraněné, bude zaručen maximální úspěch revolučního hnutí. Jedině budou-li jejich vzájemné vztahy naprosto jasné, bude zaručen úspěch dohody pro dosažení společného nejbližšího cíle.

Tento nejbližší cíl je podle našeho názoru zcela správně *vytyčen* v Gaponově dopise: 1. svržení samoděržaví, 2. prozatímní revoluční vláda, 3. okamžitá amnestie bojovníkům za politickou a náboženskou svobodu a samozřejmě také za svobodu stávek atd., 4. okamžité ozbrojení lidu a 5. okamžité svolání celoruského ústavodárného shromáždění na základě všeobecného, rovného, přímého a tajného volebního práva. Gapon má ovšem na mysli i to, že revoluční vláda okamžitě vyhlásí úplnou rovnost všech občanů a zaručí naprostou politickou svobodu při volbách, ale mohlo by to být řečeno přímo. Také by bylo účelné zahrnout do programu prozatímní vlády i to, že budou všude ustaveny revoluční rolnické výbory, které podpoří demokratický převrat a budou provádět jeho jednotlivá opatření. Na revoluční aktivitě rolnictva v mnohém a mnohém závisí úspěch revoluce, a na hesle, které jsme uvedli, by se patrně mohly shodnout různé socialistické a revolučně demokratické strany.

Přejme G. Gaponovi, který tak hluboce prožil a procítil přechod od názorů politicky neuvědomělého lidu k názorům revolučním, aby se mu podařilo dopracovat se k jas-

lému revolučnímu světovému názoru, který je pro poli-
ického pracovníka nezbytný. Přejme mu, aby jeho výzva
: bojové dohodě pro povstání byla korunována úspěchem
: aby revoluční proletariát mohl po boku revoluční demo-
: racie udeřit na samoděržaví a za cenu co nejmenších
: bětí je rychle a nenávratně svrhnout.

Sapsáno 4. (17.) února 1905

tištěno 21. (8.) února 1905

listu Vperjod, č. 7

Podle listu Vperjod

O SVOLÁNÍ

III. SJEZDU STRANY ¹⁰⁶

REDAKČNÍ POZNÁMKA

Redakce listu Vperjod může jen vřele uvítat iniciativu ruského byra. Konečně se přece jen udělal energický krok ke *stranickému* východisku ze situace vytvořené bonapartisty v zahraničí.¹⁰⁷ V rubrice Ze života strany uveřejňujeme zprávy o tom, jak rychle reagují výbory na výzvu byra.¹⁰⁸ Jejich příkladu by měly následovat *všechny* skupiny a organizace, jakož i jednotlivci, kteří se počítají k SDDSR nebo se k ní alespoň svými názory a sympatiemi přimykají. Třetí sjezd se svolává *poprvé* za podmínek, kdy je předem známo jak jeho složení (na podkladě stanov strany), tak pořad jednání i to, že každý má právo se ho zúčastnit. Ať všichni soudruzi široce využívají těchto podmínek v co největší míře! Ať nezapomínají, že stanov^[161] naší strany zaručují každému možnost obrátit se na sjezd (10. článek stanov: „Každý člen strany a *každá* osoba, *pokud se chtějí obrátit na stranu*, mají právo požadovat, aby bylo jejich sdělení v původním znění předáno ústřednímu výboru, nebo redakci ústředního orgánu, *nebo sjezdu strany*“). Ať *okamžitě* využívají této možnosti. Redakce listu Vperjod se zavazuje, že podobná sdělení předá ruskému byru, které se nyní ustavilo jako organizační výbor sjezdu. S rozhodujícím hlasem se mohou sjezdu zúčastnit jedině zástupci výborů a jiných stranických organizací, které jsou podle stanov plnoprávné. S *poradním* hlasem se však může sjezdu zúčastnit z rozhodnutí sjezdu samého kdokoli, a z rozhodnutí organizačního výboru i delegáti neplnoprávných stranických organizací (stanovy strany, článek 3, poznámka 2: „Ústřední výbor

ná právo zvat na sjezd s poradním hlasem delegáty těch organizací, které nesplňují podmínky uvedené v poznámce „“, tj. těch, které nebyly potvrzeny jako plnoprávné rok před sjezdem. Organizační výbor svolává sjezd z pověření většiny výborů proti vůli bonapartistického ústředního výboru a rady, a proto samozřejmě přebírá všechna práva ústředního výboru pokud jde o svolání sjezdu).

Redakce listu Vperjod navrhuje sjezdu asi takovýto *pořad jednání*: 1. Ustavení sjezdu (jednací řád, zpráva organizačního výboru, kontrola mandátů). 2. Zprávy delegátů. 3. Krize ve straně.* 4. Organizační otázka. 5. Stanovisko k povstání. 6. Dohoda s revoluční demokracií pro povstání. 7. Postoj k liberálům. 8. Práce mezi rolnictvem a podpora revolučního rolnického hnutí. 9. Práce mezi vojáky. 10. Zlepšení propagandistické a agitační práce. 11. Volby funkcionářů.

Má-li být sjezd úspěšný, je bezpodmínečně třeba, aby se všichni členové strany aktivně podíleli na vypracování a přípravě referátů a rezolucí (a rovněž shromažďování materiálů pro referáty) k těmto a jiným závažným otázkám. Vyzýváme všechny stoupence pevně organizované strany, aby se *okamžitě* pustili do této práce. *Každý*, kdo se nějak zúčastnil peripetií krize ve straně, může sjezdu pomoci tím, že stručně vyličí své zkušenosti a řekne svůj názor, jak se z krize dostat. *Každý*, kdo pracoval v některé stranické nebo ke straně se přimykající organizaci, může poskytnout velmi cenný materiál podložený vlastními zkušenostmi, který by pomohl řešit různé stránky organizační otázky. Podobná sdělení by se měla týkat těchto otázek: doba a místo práce; počet členů organizace; dělníků

* Bebel poslal Leninovi dopis [4], v němž se nabízí jako rozhodčí soudce ve sporu mezi stoupenci Jiskry a stoupenci listu Vperjod.¹⁰⁹ Lenin odpověděl [90], že ani on, ani nikdo jiný z jemu známých stoupců listu Vperjod nemá právo svým jednáním zavazovat celou stranu a že Bebelův návrh musí tedy být postoupen k projednání sjezdu strany, který svolává ruské byro. Domníváme se, že by sjezd mohl zařadit tento návrh pod bod „Krize ve straně“.

a příslušníků inteligence; vztahy mezi nimi; jsou-li potřebné psané stanovy a jaké; je-li třeba nějak vymezit — a jak — autonomii, rozdělení práce, skupiny patřící ke straně a přimykající se k ní, kooptaci a vylučování členů; zásada volitelnosti; vztah výborů ke skupinám propagandistů, agitátorů, organizátorů, k obvodním a továrním kroužkům, publicistickým a technickým komisím atd. atd.)

Redakce listu Vperjod už dostala nějaké materiály o práci mezi rolníky a vojáky. Víme o jedné skupině, která soustavně zpracovává zkušenosti svých členů z propagandistické, agitační a organizační práce a připravuje referát pro sjezd. Máme přísliben referát jednoho soudruha, který pomáhal organizovat ozbrojený odpor *stovek* dělníků pro případ protizhídovského pogromu v jednom velkém městě, a rovněž referát soudruha, který se vyzná ve vojenské problematice pouličního boje. Je nanejvýš žádoucí, aby se do podobné práce *okamžitě* pustilo co nejvíc soudruhů.

Krise ve straně je v literatuře vysvětlena do poslední čárky. Diskuse o ní nemůže a nesmí zabrat mnoho času. Těžištěm sjezdových jednání musí být *nové* organizační a taktické *otázk*y, jež vyvstávají v souvislosti s novým obrovským rozmachem našeho revolučního hnutí. Pro jejich řešení mají nesmírnou cenu kolektivní zkušenosti *všech* sociálních demokratů, kteří v hnutí alespoň trochu pracovali. Je třeba jen rychle tyto zkušenosti shromáždit a připravit je k projednání na sjezdu.

Proto do práce, soudruzí! Nechť okamžitě začne aktivně pomáhat sjezdu každý, komu leží na srdci sociálně demokratické dělnické hnutí. Potom strana rychle vykročí z období dočasného úpadku a ochablosti na cestu aktivní účasti ve velké ruské revoluci, na cestu, jež vede k vítězství nad prokletým nepřítelem ruského lidu!

*Napsáno před
13. (26.) únorem 1905
Otištěno 28. (15.) února 1905
v listu Vperjod, č. 8*

Podle listu Vperjod

Z NOVOJISKROVSKÉHO TÁBORA

✓ úvodníku^[177] 87. čísla Jiskry Plechanov úspěšně praktikuje taktiku kill with kindness (udolávat laskavostí), protože laskavě a ústupně přikyvuje Martovovi. Plechanov dělá uctivé poklony autorovi úvodníku^[124] z 85. čísla, ale *v podstatě ho úplně vyvrací* a prosazuje právě názory, které vždycky hájil Vperjod. Mnoho štěstí! Jen se ještě oříznete k příbuzenství s Martynovem, velevážený dialektiku! Promluvte si s ním o chmurné a pro vás zhoubné perspektivě, která se splní, jestliže „*přípraviv vítězství*“ (heslo v 87. čísle), zvítězíte! Promluvte si s ním o strašlivém nebezpečí, které v sobě skrývá „*uchopení moci*“, „*účast v prozatímní vládě*“ a „*revoluční diktatura*“. Chudák Plechanov, ještě dlouho potrvá, než se vymotá z toho haraburdí navršeného brožurami, které napsali Grockij^[290], Martynov^[132], Dělník^[207] a Axelrod^[3] a které chválila celá (?) redakce! V příloze k 86. číslu Jiskry Popov *přiznává, že je autorem dopisu^[271] uveřejněného v Leninově Prohlášení^[74]*. A to právě bylo třeba dokázat! Že džentlmeni menšiny soustavně stranu klamou, je dokázáno. Jak jsme také předpovídali, džentlmeni se z toho chtějí vykrotit, proto odvádějí čtenářovu pozornost k otázce, měl-li Lenin právo zadržet dopis^[272] usvědčující bonapartisty. Martov a Popov, známí svým morálním emnocitem, vykřikují, že je to krádež, špiclovství aj. Jen nadávejte, pánové, číňte se: Protože nemáte dost argumentů, nezbývá vám nic jiného než spílat.

Vperjod, č. 8
28. (15.) února 1905

Podle listu Vperjod

DO PIS ORGANIZACÍM V RUSKU

28. II. 1905

Milí soudruzi! Právě jsme dostali zprávu, že se pro sjezd vyslovily Petrohrad, Tula, Moskva, Sever, Nižnij Novgorod, Kavkaz, Oděsa, a jistě se pro něj vysloví i další organizace. Ústřední výbor prý prohlásil, že je pro sjezd. Nikdo mu dnes pochopitelně nevěří; všichni říkají, jen ať si na sjezd přijde, vždyť pozváni jsou všichni; sjezd však svolává byro, jediné byro. Vůbec nemá smysl mluvit o tom, proč už ústřednímu výboru nikdo ani trochu nedůvěřuje (a jednotlivé, zcela ojedinelé hlasy v jeho prospěch byly okamžitě vzaty zpět). Všichni vědí, že ÚV jen klame a chytračí.

Je velice důležité okamžitě začít s přípravami ke sjezdu a velmi energicky zapojit do této práce všechny kroužky, obvodní, propagandistické, tovární, zkrátka všechny a hlavně dělnické. V 8. čísle listu *Vperjod*^[183]* (dnes vychází) o tom také mluvíme. Bylo by velmi prospěšné, kdyby se sjezdu zúčastnili dělníci. (Podle našeho názoru je třeba účast na sjezdu s poradním hlasem povolovat velmi liberálně. Jde tedy jen o peníze. Musíte víc agitovat. Jsme přesvědčeni, že se najdou dělníci, kteří vyberou 150—200 rublů pro delegáta, a že se i mezi inteligencí najdou dárci, kteří něco věnují speciálně pro tento účel.) Na program sjezdu budou závažné otázky: organizační otázka, vztah k periferním organizacím, povstání, ozbrojení dělníků (vytvoření muničních dílen), dohoda se socialisty-revolucionáři pro povstání, podpora revolučního

* Viz tento svazek, s. 282—284. *Red.*

olnického hnutí a mnohé jiné otázky. Mimořádně zá-
važné jsou referáty o práci mezi vojáky a mezi rolníky.
V zájmu sjezdu využijte co nejdříve styků s důstojníky,
studenty aj. Na sjezdu má být martovovský první článek
tanov^[129] nahrazen leninským^[104], který rozšíří práva
traničských organizací i organizací *přimykajících se* ke straně.
K těm patří velmi početné síly z řad revoluční demokra-
tie. Nechtě se všichni co nejaktivněji připravují na sjezd.

S upřímným pozdravem *Lenin*

Z Pitěru nám začali posílat protokoly z obvodních
dělnických schůzí. To je příklad hodný následování.
Vůbec naléhavě prosíme dělníky, aby sami co nejvíc
psali do listu *Vperjod*.

Poprvé otištěno roku 1926
publikaci *Leninskij sbornik V*

Podle rukopisu

K III. SJEZDU STRANY

Vzhledem k tomu, že se svolává třetí sjezd strany, žádají nás někteří prakticky činní soudruzi, abychom otiskli následující oznámení. Bylo by velmi žádoucí, aby se při projednávání organizační otázky na sjezdu vzaly v úvahu a zvláště důkladně probraly připomínky a názory co největšího počtu soudruhů, kteří pracovali v Rusku. Ať se tedy *každý* soudruh, který tam pracoval, ozve a odpoví na níže uvedené otázky. Redakce listu Vperjod odpovědi shromáždí a předá je sjezdu, takže každý delegát bude mít možnost využít kolektivní zkušenosti velkého počtu soudruhů. Uvádíme přibližný výčet hlavních otázek, které musí být vyjasněny, aby mohly být přepracovány stanovy a připraveny sjezdové rezoluce. 1. Místo, doba a délka činnosti. 2. Pracoval jste ve funkci člena výboru nebo některé instituce výboru a které, továrního kroužku apod.? 3. Kolik členů měl každý výbor nebo sekce výboru či organizátorská skupina apod., které dotazovaný soudruh zná? Kolik bylo v každém z nich dělníků a kolik inteligentů? 4. Jakým způsobem se prováděla kooptace z periferních organizací do výborů? Můžete uvést průměrnou délku činnosti v periferních organizacích? Nevyskytly se případy nespokojenosti s kooptací apod.? Při všech odpovědích je třeba přísně odlišovat období před druhým sjezdem a po něm. Zvláště potřebné jsou podrobné údaje z období *před* druhým sjezdem. 5. Kolik stranických organizací, skupin, kroužků atd. bylo *celkem* v místě, kde NN pracoval? Uvést každou skupinu, počet jejích členů, funkce atd. 6. Existovaly skupiny (organiza-

, kroužky atd.), které nepatřily ke straně, ale přimykaly k ní? 7. Jak se uskutečňoval styk mezi periferními organizacemi (a nejrůznějšími periferními kroužky) a výbory? Byli soudruzi s touto formou styku spokojeni?

Považujete za možné a žádoucí zavést zásadu volitelnosti? Jestliže ne, proč? Jestliže ano, jakým způsobem? Mělo by být žádoucí uvést, pro které kroužky by mělo platit právo volitelnosti. 9. Považujete za prospěšné rozdělit výbory (skupiny, kroužky, organizace atd.) na inteligentské a dělnické? Jestliže ne, proč? Jestliže ano, prosíme, abyste navrhl formu rozdělení. 10. Volil výbor ústřední, výborovou skupinu nebo ne? Jestliže ano, jakým způsobem? Jak často byla kontrolována? Byli soudruzi spokojeni s jejím řízením? 11. Považujete za prospěšné a možné, aby místní organizace měly psané stanovy? 12. Považujete a prospěšné zakotvit ve stanovách^[161] nějaké normy, pokud jde o místní organizace (výbory aj.)? Jestliže ano, veďte je prosím. 13. Domníváte se, že by bylo žádoucí ve stanovách strany přesně vymezit právo ústředního výboru dosazovat (a vylučovat) členy výborů a jiných organizací? Jaká má mít ústřední výbor přesně práva? 14. Je žádoucí vymezit autonomii místních výborů zvláštními normami a jakými? 15. Jak často se scházel výbor nebo skupina či kroužek atd., jehož jste byl členem? Je-li to možné, uveďte přesně všechny schůze, jež se konaly o dobu vaší činnosti. Není-li to možné, uveďte přibližný počet. Byla častá konání schůzí spojena s nějakými těžkostmi? Kolik může a musí být průměrně podle vašich zkušeností schůzí za měsíc a jaký má být počet jejich účastníků?

Napsáno před 20. únorem

5. březnem) 1905

Poprvé otištěno roku 1926

publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

Z Á P I S Y P R O J E V Ů
V Ž E N E V S K Ě M K L U B U
B O L Š E V I K Ů¹¹¹

P R O T O K O L Z 5. B Ř E Z N A 1 9 0 5

I

Lenin. Navrhuje, aby všechny výsledky práce sekce byly zveřejněny, především aby Stěpanov předložil svůj referát písemně, a také protokoly. Souhrnnou zprávu o těchto protokolech předat sjezdu; mohou poskytnout mnoho praktických podnětů při sjezdovém jednání. Škoda, že Stěpanovův referát je příliš abstraktní. Aby se z referátů daly vyvodit přesné závěry ve formě rezolucí, musí být konkrétnější. Proto navrhuji, abychom vypracovali pro soudruhy v zahraničí i v Rusku anketu; jejich úkolem bude přesně odpovědět na položené otázky (ano, ne, tolik a tolik). Přesný záznam jejich práce, například v kterém městě kdo pracoval, jaké otázky řešil na schůzích atd. Zobecněné závěry sice mohou být určitým přínosem, ale, opakuji, přesné závěry z nich vyvodit nelze. Proto navrhuji, aby kroužek vypracoval takový dotazník a rozeslal ho soudruhům v zahraničí i v Rusku s tím, aby stručně zodpověděli všechny otázky. Budeme-li mít takový surový materiál (odpoví-li asi tak 100 až 200 soudruhů), může ho pak sjezd využít pro přesné závěry.

Opakuji své návrhy: za prvé předložit sjezdu souhrnnou zprávu o všech protokolech, ale i jednotlivé protokoly, za druhé vypracovat dotazník. Musí se to udělat okamžitě, neodkládat to; dokonce navrhuji přerušit veškerou práci v sekci, dát do pořádku všechny protokoly a vypracovat podle nich zprávu pro sjezd.

II

Lenin. Teď, když bylo oznámeno, že bude svolán II. sjezd^[45], nabyla práce sekcí jiný charakter. Sekce pracují už dva měsíce, ale uděláno je velmi málo; nejsou všechny protokoly, nejsou referáty. S tím je nutno si pospíšet, aby práce nebyla vynaložena nadarmo a měla praktický význam, tj. všechno se musí předložit sjezdu. Abychom mohli protokoly co nejdříve předložit, navrhuji, aby celý kroužek pomohl tajemníkům. Opakuji, jestliže kroužek tuto práci nedokončí, hrozí nebezpečí, že všechna jeho námaha zůstane jen jeho vnitřní záležitostí, zatímco by mohla pomoci při vypracovávání organizačních plánů. Dále navrhuji, abychom ihned vypracovali dotazník — nusíme si s tím pospíšet, události nečekají, sjezd může být co nevidět. Nejlepší by bylo svěřit vypracování dotazníku zvláštní komisi.

III

Lenin. Proti návrhu soudružky Olgy nic nenamítám. Události a podmínky, za nichž pracujeme, se teď velmi rychle mění, a tak si myslím, že nemám takové zkušenosti. Sestavil jsem dotazník^[67], ale je příliš všeobecný. Navrhuji, aby do komise pro vypracování dotazníku byli vybráni zkušenější soudruzi a abychom tuto práci co nejvíc urychlili.

NOVÉ ÚKOLY A NOVÉ SÍLY¹¹²

Pro vývoj masového dělnického hnutí v Rusku, provázejícího vývoj sociální demokracie, jsou typické tři významné přechody. Za prvé je to přechod od úzkých propagandistických kroužků k rozsáhlé hospodářské agitaci mezi lidem; za druhé je to přechod k rozsáhlé politické agitaci a k veřejným pouličním demonstracím; za třetí je to přechod k opravdové občanské válce, k přímému revolučnímu boji, k ozbrojenému povstání lidu. Každý z těchto přechodů byl připravován jednak působením socialistického myšlení převážně v jednom směru, jednak hlubokými změnami v životních podmínkách a ve smýšlení dělnické třídy, probouzením dalších a dalších vrstev této třídy k uvědomělejšímu a aktivnějšímu boji. Tyto změny probíhaly mnohdy nenápadně, proletariát hromadil síly potajmu, nepozorovaně, což často vyvolávalo rozčarování inteligence, která pochybovala o pevnosti a životaschopnosti masového hnutí. Potom nastal zlom a celé revoluční hnutí jako by se naráz pozvedlo na nový, vyšší stupeň. Proletariát a jeho předvoj, sociální demokracie, byly *prakticky* postaveny před nové úkoly; a k řešení těchto úkolů vyrůstaly doslova ze země nové síly, o nichž nikdo neměl, ani těsně před tímto zlomem, vůbec tušení. Nedošlo k tomu samozřejmě najednou, bez kolísání a bez boje mezi jednotlivými směry v sociální demokracii, bez návratů k zastaralým, zdánlivě už dávno přežitým a pohřbeným názorům.

Jedno takové období kolísání prožívá sociální demokracie v Rusku právě dnes. Byly doby, kdy si přechod k politické agitaci razil cestu přes oportunistické teorie, kdy byly obavy, že pro plnění nových úkolů není dost sil, kdy so-

Классицизм и поэзия культуры.

Рассмотрим различные формы влияния в России в XIX в. со стороны западноевропейской культуры, в частности влияния литературы. Классический классицизм в искусстве и литературе XIX в. связан с развитием романтизма и реализма. Классический классицизм — это искусство, которое стремится к созданию идеального образа человека, который является воплощением высших моральных качеств. Классический классицизм в искусстве и литературе XIX в. связан с развитием романтизма и реализма. Классический классицизм — это искусство, которое стремится к созданию идеального образа человека, который является воплощением высших моральных качеств.

První stránka Leninova rukopisu článku
Nové úkoly a nové síly z roku 1905

Žmenšeno

ciální demokracie, zaostávající za požadavky proletariátu, ospravedlňovala svou zaostalost příliš častým opakováním slova „třídní“ nebo chvostistickým výkladem vztahu strany k třídě. Rozvoj hnutí odvál všechny tyto krátkozraké obavy i zaostalé názory. I dnes je nový rozmach provázen, třebaže poněkud v jiné formě, bojem proti přežilým kroužkům a směřům. Rabočedělovci znovu ožili v novojiskrovcích. Abychom přizpůsobili svou taktiku a organizaci novým úkolům, musíme překonávat odpor oportunistických teorií o „vyšším typu demonstrací“ (plán zemstevní kampaně^[170]) nebo o „organizaci jako procesu“, musíme čelit reakčním obavám ze „stanovení“ doby povstání nebo z revoluční demokratické diktatury proletariátu a rolnictva. Sociální demokracie opět ospravedlňuje své zaostávání za naléhavými požadavky proletariátu příliš častým (a velmi často i nevinným) opakováním slova „třídní“ a zlehčováním úkolů strany vůči třídě. Opět se zneužívá heslo „aktivita dělníků“. Přitom se do nebe vynášejí nižší formy aktivity a ignorují se vyšší formy skutečné sociálně demokratické aktivity, skutečné revoluční iniciativy proletariátu samého.

Ani trochu nepochybujeme, že vývoj hnutí smete i tentokrát všechny pozůstatky zastaralých a neživotných názorů. Ovšem nesmí se to projevit v tom, že se pouze napraví staré chyby, ale mnohem více se to musí projevit v pozitivní revoluční práci při praktickém plnění nových úkolů, při získávání nových sil do naší strany a jejich zapojování do práce, oněch sil, které v tak obrovském počtu vstupují dnes na scénu revoluce. Tato pozitivní revoluční práce musí být tedy hlavním tématem jednání nadcházejícího III. sjezdu, právě na ni musí dnes soustředit své myšlenky všichni členové naší strany, ať už se zabývají činností v místních organizacích či celostranickou činností. O našich nových úkolech jsme povšechně mluvili už několikrát: je to rozšíření agitace na další vrstvy městské a vesnické chudiny, vytvoření širší, operativnější a pevnější organizace, příprava povstání a ozbrojení lidu a dohoda s re-

voluční demokracií k dosažení tohoto cíle. Které nové síly budou tyto úkoly plnit, o tom výmluvně hovoří zprávy o generálních stávkách v celém Rusku, o stávkách a revolučním smýšlení mládeže a demokratické inteligence vůbec, a dokonce mnohých buržoazních kruhů. Existence těchto obrovských svěžích sil a pevné přesvědčení, že i dnešní revoluční vření, v Rusku dosud nevídané, zachvátilo dosud jen malou část veškerých obrovských zásob hořlavin v dělnické třídě a rolnictvu — to všechno je dostatečnou a pevnou zárukou, že nové úkoly mohou být řešeny a určitě budou řešeny. Pro nás v praxi z toho vyplývá především otázka, *jak vlastně* využít, usměrnit, sjednotit a zorganizovat tyto nové síly, *jak vlastně* soustředit sociálně demokratickou činnost hlavně na nové, závažnější úkoly, jež přináší daná chvíle, a přitom neopomíjet dřívější běžné úkoly, které musíme a budeme muset plnit, dokud existuje svět kapitalistického vykořisťování.

Abychom ukázali některé způsoby řešení této praktické otázky, uvedeme jeden malý, podle našeho mínění však velmi typický příklad. Nedávno, těsně před začátkem revoluce, nadhodil liberálně buržoazní časopis Osvobožděníje (č. 63) problém organizační práce sociální demokracie^[288]. Osvobožděníje, které pozorně sleduje boj dvou směrů v sociální demokracii, neopomnělo znovu využít obratu nové Jiskry k „ekonomismu“ a zdůraznit (v souvislosti s demagogickou brožurou, jejímž autorem je „Dělník“^[207], že hluboce, zásadově sympatizuje s „ekonomismem“. Liberální orgán správně postřehl, že z této brožury (viz o ní 2. číslo listu Vperjod*) nutně vyplývá popírání nebo snižování úlohy revoluční sociální demokracie. A o tom, co „Dělník“ naprosto nesprávně tvrdí o ignorování hospodářského boje po vítězství pravověrných marxistů, Osvobožděníje píše:

„Iluze dnešní ruské sociální demokracie spočívají v tom,

* Viz tento svazek, s. 162—168. *Red.*

e se bojí výchovné práce, bojí se legality, bojí se ‚ekonomismu‘, bojí se takzvaných nepolitických forem dělnického hnutí a nechápe, že jedině výchovná práce a legální a nepolitické formy mohou vytvořit dostatečně pevnou a dostatečně širokou základnu pro takové hnutí dělnické třídy, které by si zasloužilo označení revoluční.“ A Osvobožděníje radí svým stoupencům, aby „se chopili iniciativy a zorganizovali odborové dělnické hnutí“ ne proti sociální demokracii, ale společně s ní; pro srovnání uvádí podmínky německého dělnického hnutí v době působnosti výjimečného zákona proti socialistům.

O tomto srovnání, které je zásadně nesprávné, tu mluvit nebudeme. Nejdříve si musíme říci, jak se sociální demokracie doopravdy dívá na legální formy dělnického hnutí. „S legalizací nesocialistických a nepolitických dělnických svazů v Rusku se již začalo,“ řekli jsme v roce 1902 v knize *Co dělat?** „Odedneška musíme s tímto směrem počítat.“ Klade se tam otázka, jak s ním počítat, a vysvětluje se, že se musí odhalovat nejen zubatovovské teorie, ale i všechny uhlazené liberální řeči o „spolupráci tříd“ (Osvobožděníje, vyzývající sociální demokraty ke spolupráci, bez výhrad uznává první úkol a o druhém se ani nezmiňuje). „Avšak dělat to všechno,“ říká se dále, „to vůbec neznamená zapomínat, že legalizace dělnického hnutí přinese nakonec užitek právě nám, a vůbec ne Zubatovům.“ Odhalujeme-li zubatovovštinu a liberalismus v legálních shromážděních, oddělujeme tím koukol od pšenice. „Pšenice, to je získání pozornosti ještě širších a těch nejzastalejších vrstev dělnictva pro sociální a politické otázky, to je oproštění nás, revolucionářů, od funkcí, které jsou v podstatě legální (rozšiřování legálních knih, podpůrná činnost apod.) a jejichž rozvíjení nám bude nutně poskytovat stále více materiálu pro agitaci.“

Z toho jasně vidíme, že pokud jde o „obavy“ z legálních

* Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 129, 130. *Red.*

forem hnutí, stalo se obětí „iluzí“ samo Osvobožděníje. Revoluční sociální demokraté se těchto forem nejen nebojí, ale přímo upozorňují, že je v nich *koukol* i *pšenice*. Svými úvahami Osvobožděníje tedy jen maskuje skutečné (a opodstatněné) *obavy* liberálů z toho, že by revoluční sociální demokracie mohla odhalit *třídní podstatu liberalismu*.

Z hlediska současných úkolů nás teď však hlavně zajímá, jak osvobodit revolucionáře od některých jejich funkcí. Zvláště aktuální a mimořádně důležité je to právě dnes, kdy jsme svědky začínající revoluce. „Čím energičtější povedeme revoluční boj, tím více bude vláda nucena legalizovat ‚odborové‘ práce, čímž nás částečně zbaví našeho břemene,“ říká se v *Co dělat?** Energický revoluční boj nás však „částečně zbaví našeho břemene“ nejen touto cestou, ale i mnoha dalšími. Současná situace nejenže už „legalizovala“ leccos z toho, co bylo dříve zakázáno. Za současné situace se hnutí už natolik rozrostlo, že bez ohledu na vládní legalizaci mnohé z toho, co se dříve považovalo za dostupné a bylo skutečně dostupné pouze revolucionářům, nyní přešlo do praxe a je zcela běžné a dostupné masám. Pro celý historický vývoj sociálně demokratického hnutí je příznačné, že si přes všechny překážky vybojovává stále větší akční svobodu bez ohledu na carské zákony a policejní opatření. Revoluční proletariát jako by se obklopoval určitou, vládě nedostupnou atmosférou sympatií a podpory dělnické třídy i jiných tříd (které pochopitelně souhlasí jen s několika málo požadavky dělnické demokracie). Na počátku hnutí musel vykonávat sociální demokrat spoustu doslova osvětové práce a vynakládat své síly téměř jen na agitaci za hospodářské požadavky. A teď jednu po druhé přejímají tyto funkce stále více nové síly, širší vrstvy, vtahované do hnutí. Revoluční organizace ve stále větší míře přebírají funkci skutečného *politického* vedení a ukazují, jaké *sociálně demokratické* závěry je třeba

* Viz Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 166. *Red.*

vyvozovat z protestních akcí dělnictva a nespokojenosti lidu. Zpočátku jsme musili dělníky učit abecedě v pravém i v přeneseném smyslu slova. Dnes úroveň politických znalostí tak obrovsky stoupla, že můžeme a musíme soustředit všechny síly na bezprostřednější sociálně demokratické cíle — organizované vedení revolučního proudu. Liberálové a legální tisk dělají spoustu „přípravné“ práce, která nás až dosud příliš zaměstnávala. Dnes se veřejné propagování demokratických myšlenek a požadavků, proti němuž se oslabená vláda neodvážila vystoupit, tak rozmohlo, že se musíme přizpůsobovat zcela novému rozmachu hnutí. V této přípravné práci je pochopitelně jak kůkol, tak pšenice, a sociální demokraté musí dnes samozřejmě stále více chránit dělníky před vlivem buržoazní demokracie. A právě taková práce bude mít vlastně mnohem víc opravdové sociálně demokratické náplně než naše dřívější činnost, kdy nám šlo hlavně o probuzení politicky neuvědomělých mas.

Čím více se šíří lidové hnutí, tím víc vychází najevo skutečná povaha různých tříd, tím naléhavěji je třeba, aby strana vedla třídu, aby ji organizovala, a ne aby zaostávala za událostmi. Čím víc se všude rozvíjí nejrůznější revoluční iniciativa, tím víc vyniká prázdnota a bezobsažnost ra- bočedělovských slůvek o iniciativě vůbec, která tak rádi opakují různí křiklouni*, tím výrazněji vystupuje význam *sociálně demokratické* iniciativy, tím vyšší požadavky kladou události na naši *revoluční iniciativu*. Čím širší jsou nové a nové proudy společenského hnutí, tím důležitější je pevná sociálně demokratická organizace, která by dokázala vyhloubit nová řečiště pro tyto proudy. Čím více nám jde na ruku demokratická propaganda a agitace vedená nezávisle na nás, tím důležitější je organizované vedení sociální demokracie v zájmu ochrany nezávislosti dělnické třídy na buržoazní demokracii.

* V listu Vperjod je místo „různí křiklouni“ uvedeno „novojiskrovci“. Red.

Pro sociální demokracii znamená revoluční období totéž co pro armádu válečné období. Musíme rozšiřovat kádry naší armády, převádět ji z mírového stavu na válečný, mobilizovat zálohy a rezervy, povolávat do zbraně ty, kdo jsou na dovolené, vytvářet nové pomocné sbory, oddíly a služby. Nesmíme zapomínat, že ve válce je nutné a nevyhnutelné doplňovat řady méně vycvičenými branci, neustále nahrazovat důstojníky obyčejnými vojáky, urychlovat a zjednodušovat povyšování vojáků na důstojníky.

A teď bez metafor: musíme podstatně rozšířit stav všech stranických a ke straně se přimykajících organizací, abychom alespoň trochu drželi krok se stonásobně větším proudem revoluční energie lidu. To ovšem neznamená, že bychom měli opomíjet houževnatou přípravu a soustavnou výuku pravd marxismu. To ne. Musíme si však uvědomit, že dnes mají pro přípravu a výuku mnohem větší význam vojenské akce samé, které *učí* nepřipravené vrstvy právě *v našem* a jedině v našem duchu. Musíme si uvědomit, že naše „doktrinářská“ věrnost marxismu se dnes upevňuje tím, že průběh revolučních událostí všude dává *masám názorné poučení*, a toto poučení potvrzuje právě naše dogma. Nežríkáme se tedy dogmatu, nemluvíme o oslabení naší nedůvěřivosti a podezíravosti vůči nevyhraněným intelektuálům a planým revolucionářům, právě naopak. Mluvíme o nových metodách výuky dogmatu, na něž by neměl sociální demokrat zapomínat. Mluvíme o tom, jak je dnes důležité využívat názorných poučení z velikých revolučních událostí, abychom nepřednášeli už jen kroužkům, nýbrž masám naše staré „dogmatické“ lekce například o tom, že je nutné, aby teror prakticky splynul s povstáním lidu, že za liberalismem vzdělané ruské společnosti musíme umět vidět třídní zájmy naší buržoazie (k této otázce viz polemiku se socialisty-revolucionáři v 3. čísle listu Vperjod*).

* Viz tento svazek, s. 192—198. *Red.*

Nejde tedy o slevování z naší sociálně demokratické náročnosti, z naší ortodoxní nesmiřitelnosti, nýbrž o posílení obou *novými* způsoby a metodami výuky. Za války je třeba učit brance přímo na válečných akcích. Odvážněji uplatňujte nové formy výuky, soudruzí! Odvážněji vytvářejte nové a nové oddíly, posílejte je do boje, získávejte více dělnické mládeže, rozšiřujte obvyklý rámec všech stranických organizací od výborů až po skupiny v továrnách, odborové organizace a studentské kroužky! Nezapomínejte, že každé otálení v této věci prospívá nepřátelům sociální demokracie, neboť nové prameny si okamžitě razí cestu a nenajdou-li sociálně demokratické řečiště, potečou do jiného řečiště než sociálně demokratického. Uvědomte si, že každý praktický krok revolučního hnutí bude nutně a nevyhnutelně učit mladé brance právě sociálně demokratické vědě, neboť tato věda je založena na objektivně správném odhadu sil a tendencí různých tříd, a revoluce není nic jiného než zhroucení staré nadstavby a samostatné vystoupení různých tříd, které chtějí podle svého vybudovat novou nadstavbu. Hlavně nesnižujte naši revoluční vědu na pouhé knižní dogma, ne vulgarizujte ji odpornými frázemi o taktice jako procesu, o organizaci jako procesu, frázemi, které omlouvají nejednotnost, nerozhodnost a neiniciativnost. Ponechte více prostoru pro nejrůznější akce nejrůznějších skupin a kroužků a nezapomínejte, že správnost jejich počínání zaručují kromě našich rad a bez ohledu na naše rady neúprosné požadavky samotného průběhu revolučních událostí. Už dávno bylo řečeno, že v politice je často třeba učit se u nepřítele. A v revoluční chvíli nám nepřítel vždycky vnucuje správné závěry zvláště důrazně a rychle.

A tak to tedy shrneme: musíme počítat s tím, že se hnutí stonásobně rozroste, že práce si vynutí nové tempo, že zavládne svobodnější ovzduší a budou větší možnosti pro práci. Veškerou práci je třeba dělat s novým elánem.

Musíme přenést těžiště metod školení z přednášek pokojného období na vojenské akce. Musíme odvážněji, ve větší míře a rychleji získávat mladé bojovníky *do všech a všemožných* našich organizací. Za tímto účelem musíme bez prodlení zakládat *stovky* nových organizací. Ano, stovky, to není nadsázka a nenamítejte mi, že dnes je „pozdě“ pouštět se do tak rozsáhlé organizační práce. Na organizování přece není nikdy pozdě. Svobody, kterou získáváme prostřednictvím zákona, i té, které se zmocňujeme proti zákonu, musíme využívat k rozmnožování všech možných organizací strany. Ať je průběh a výsledek revoluce jakýkoli, ať ji ty či ony okolnosti sebedřív zabrzdí, všechny její reálné výsledky budou trvalé a správné do té míry, jak bude zorganizován proletariát.

Heslo Organizujte se!, které stoupenci většiny chtěli přesně vymezit na druhém sjezdu strany, musí být teď okamžitě realizováno. Nedokážeme-li odvážně a iniciativně vytvořit nové organizace, potom se musíme vzdát planých ambicí na úlohu předvoje. Zastavíme-li se bezmocně u dosažených hranic, forem a rámce výborů, skupin, schůzí a kroužků, dokážeme tím svou neschopnost. Všude dnes vznikají nezávisle na nás tisíce kroužků, bez nějakého určitého programu a cíle, jednoduše pod vlivem událostí. Sociální demokraté by si měli uložit úkol navázat a upevnit přímé spojení s co největším počtem takových kroužků, aby jim pomáhali, předávali jim své vědomosti a zkušenosti a aktivizovali je svou revoluční iniciativou. Ať všechny takové kroužky, kromě těch, které se vědomě neřadí k sociálně demokratickým, buď přímo vstupují do strany, nebo *se ke straně přimykají*. Od skupin přimykajících se ke straně nemůžeme ovšem žádat, aby přijaly náš program ani aby s námi byly spjaty závaznými organizačními vztahy: stačí pouhý protest, pouhé sympatie s mezinárodní revoluční sociální demokracií; potom se z těchto *přimykajících* kroužků budou za účinné podpory sociálních demokratů a pod tlakem událostí postupně stávat nejdříve

demokratičtí pomocníci sociálně demokratické dělnické strany a později i její přesvědčení členové.

Lidí je spousta a lidé nejsou — tato rozporná sentence vyjadřuje už dávno rozpory mezi organizačním životem a organizačními potřebami sociální demokracie. A tento rozpor je zvláště patrný dnes: stejně často slyšíme ze všech stran naléhavé volání po nových silách, stesky, že v organizacích nejsou lidé, a zároveň je všude obrovská nabídka služeb, hlásí se mladí lidé, hlavně z řad dělnické třídy. Organizátor z praxe, který si za takové situace stěžuje na nedostatek lidí, propadá stejné iluzi jako paní Rolandová v době vrcholného vývoje Velké francouzské revoluce, když v roce 1793 napsala^[345]: ve Francii nejsou lidé, všude jsou jen samí trpaslíci. Kdo takhle mluví, nevidí pro stromy les, přiznává, že ho události zaslepily, že nikoli on, revolucionář, tyto události vědomě a prakticky ovládá, ale že naopak ony ovládají jeho, že ho přemohly. Takový organizátor by měl raději odejít na odbočinek a uvolnit místo mladým lidem, jejichž energie mnohonásobně nahradí obvyklou a zaběhanou rutinu.

Lidé jsou, revoluční Rusko nikdy nemělo tolik lidí jako dnes. Revoluční třída nikdy neměla tak mimořádně příznivé podmínky — pokud jde o dočasné spojence, uvědomělé přátele a bezděčné pomocníky —, jako má dnes ruský proletariát. Lidí je spousta, jenom je zapotřebí odhodit chvostistické představy a rady, jenom je zapotřebí poskytnout prostor aktivitě a iniciativě, „plánům“ a „podnikání“; potom budeme důstojnými představiteli velké revoluční třídy, potom proletariát Ruska provede celou velikou ruskou revoluci stejně hrdinně, jako ji hrdinně začal.

OSVOBOŽDĚNOVCI
A NOVOJISKROVCI,
MONARCHISTÉ
A GIRONDISTÉ

V 66. čísle časopisu Osvoboždění je uveřejněna recenze^[151] Martynovovy brožury Dvě diktatury^[132] (schválila a doporučila ji redakce Jiskry^[283], viz č. 84). Jak se dalo čekat, liberální buržoa se nijak netají svými sympatiemi k oportunistickému křídlu v sociální demokracii. „*Spolu s prací pana Akimova*“^[137] je Martynovova brožura podle časopisu Osvoboždění „jednou z nejzajímavějších prací z celé sociálně demokratické literatury z poslední doby“. Mohl snad liberál reagovat jinak na hlásání chvostismu, zastařující revoluční třídu osudnou perspektivou účasti v prozatímní vládě a osudnou perspektivou „revoluční diktatury“ v demokratickém převratu (Martynov, postrašený „jakobinismem“, směšuje tento převrat se socialistickou revolucí!)? Je to snad náhoda, že Osvoboždění v článku Pozoruhodný obrat^[44] vítá Plechanovovu myšlenku, že se mají udělat ústupky revizionistům? Čím si vysvětlit prohlášení časopisu Osvoboždění (č. 57), že „menševisti v zásadě dnes obhajují něco životaschopnějšího a účinnějšího než bolševisti“? Snad ne tím, že „jediná naděje v ideovou životaschopnost ruského liberalismu spočívá v životaschopnosti sociálně demokratického oportunismu“ (viz náš článek Úslužný liberál)?* Měl nebo neměl pravdu pan Struve, když tvrdil, že brožura Trockého Naše politické úkoly^[290], která vyšla za redakce Jiskry (viz č. 72^[284]), „naprosto oprávněně bere v ochranu některé myšlenky, s nimiž se ti, kdo se zajímají o sociálně demokratickou

* Viz tento svazek, s. 72—75. Red.

teraturu, seznámili už v člancích pánů Akimova, Mar-
nova, Kričevského a jiných takzvaných ekonomistů“
iz Osvobožděnije, č. 57^[287])? Kdyby se Martynov a spol.
amysleli nad těmito problémy, možná že by poro-
měli složité (a jak složité!) starojiskrovské myšlenky
podobnosti vztahů mezi jakobíny a girondisty na jedné
raně a mezi revolučními sociálními demokraty a opor-
nisty na druhé straně. (Nemýlíme-li se, poprvé s touto
yšlenkou přišel úvodník^[178] v 2. čísle Jiskry, který napsal
lechanov.) Zradili snad girondisté Velkou francouzskou
evoluci? Nezradili. Byli to však nedůslední a nerozhodní
oportunističtí obhájci její věci. Proto s nimi zápolili ja-
obíni, kteří hájili zájmy pokrokové třídy 18. století stejně
ak důsledně, jak důsledně hájí zájmy pokrokové třídy
0. století revoluční sociální demokraté. Proto girondisty
odporovali a hájili před útoky jakobínů vyložení zrádci
elké revoluce, monarchisté, kněží-konstitucionalisté atd.
Jezačínáte už teď leccos chápat, vážený girondisto Mar-
ynove? Ještě ne? Tak vám to objasníme ještě lépe: Zra-
ili novojiskrovci věc proletariátu? Nezradili. Jsou však
edůslednými, nerozhodnými, oportunistickými obhájci
éto věci (i organizačních a taktických zásad, které ji
světlují). Proto proti jejich stanovisku bojují revoluční
ociální demokraté (někteří přímo a otevřeně, jiní potají,
a zavřenými dveřmi redakčních pracoven, chytračením
úskoky). Proto novojiskrovce ideově podporují a hájí
yložení zrádci věci proletariátu, osvobožděnovci. Neza-
ínáte už teď leccos chápat, vážený girondisto Martynove?

Vperjod, č. 9

1. března (23. února) 1905

Podle listu Vperjod

NEKONEČNÉ VÝMLUVY

Pokud jde o sjezd, pokračují Jiskra a takzvaná rada ve své taktice průtahů, výmluv a vytáček. Plechanov se pokouší zaujmout oficiální stanovisko a s tvrdošíjností hodnou lepší věci opakuje, že sjezd svolává rada a že tedy každý sjezd, který nesvolá rada, nebude pravoplatný. Tato úvaha je tak jednostranná a prospěchářská, že máme chuť dát „z medvěda kus ouška zajíci“^{[62]*} — dát Plechanovovi medaili za přísné dodržování stanov strany^[101] a zákona strany! Co nejuctivěji bychom se zeptali velectěného stoupence dialektického, tj. všestranného zkoumání: Je tu rada pro stranu, nebo strana pro radu? Je rada odpovědná straně a podléhá kontrole strany, nebo je strana odpovědná radě? Což nás kážeň vůči vyššímu orgánu nezprošťuje kázň vůči nižšímu orgánu? Na své úvahy na toto téma na druhém sjezdu strany si už náš bdělý strážce nevzpomíná?

Podle našich stanov je rada povinna svolat sjezd, vysloví-li se pro svolání polovina hlasů. Co má dělat strana, jestliže se rada vyhýbá splnění této povinnosti? Stanovy německé sociálně demokratické strany^[335] dávají na tuto otázku přímou odpověď: v takovém případě nesvolává sjezd nejvyšší vedení strany, nýbrž zvláští, na vedení nezávislá kontrolní komise. Naše stanovy na tuto otázku nedávají odpověď. Znamená to snad, ptáme se našich přátel z nové Jiskry, že je tato otázka neřešitelná? Zna-

* Narážka na Krylovovu bajku *Zajíc na lovu*. In: I. A. Krylov, *Člověk a stín*, Praha 1976, s. 27. *Čes. red.*

mená to snad, že když se rada vyhýbá splnit svou stranickou povinnost, má se strana rozpustit a být nahrazena radou? Strana je zde tedy pro radu, že ano?

Dovolujeme si tvrdit, že tomu tak není, že strana je *bovinna* sama dohlížet na to, aby její funkcionáři dodržovali stanovy, že „dohlížet“ neznamená jen kárat slovy, ale napravovat činem. Kdo neumí vyžadovat a *vymáhat* na svých zplnomocněncích, aby plnili své povinnosti vůči těm, kdo je zplnomocnili, není hoden nazývat se politicky svobodným občanem. Kdo neumí vyžadovat a *vymáhat* na svých zplnomocněncích, aby plnili své stranické povinnosti vůči těm, kdo je zplnomocnili, není hoden nazývat se členem strany. Rada je zplnomocněncem výborů. Výbory musí vymáhat od tohoto svého zplnomocněnce, aby plnil své povinnosti vůči těm, kdo ho zplnomocnili. Výbory to *nemohou* udělat jinak, než že zvolí své byro pro svolání sjezdu. To také výbory udělaly. Byly *povinny* tak postupovat, jestliže si uvědomují své nejzákladnější stranické povinnosti.

Nepokusí se velectěný soudruh Plechanov popřít správnost tohoto tvrzení? Nepokusí se uvést *některou* sociálně demokratickou stranu ve světě, jejíž členové by odmítli ednat tak, jako jednaly naše výbory, když se stranická instituce vyhnula svolání sjezdu? Vyzýváme soudruha Plechanova: Pokuste se o to!

Teď přejdeme k druhé, faktické otázce: opravdu se naše rada vyhnula splnění své stranické povinnosti svolat sjezd? To není pouze formální otázka, protože kromě povinností vyplývajících ze stanov má povinnost . . .*

Napsáno po 24. únoru
(9. březnu) 1905

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1930

publikaci Leninskij sbornik XV

* Zde rukopis končí. Red.

*CELKOVÝ PLÁN
JEDNÁNÍ A USNESENÍ
III. SJEZDU SDDSR*

Napsáno v únoru 1905
Poprvé otištěno v roce 1906
v publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

NÁVRH POŘADU JEDNÁNÍ SJEZDU

Jednací řád.

Kontrola mandátů.

Definitivní ustavení (pozvání s poradními hlasy).

2.1. Krize ve straně.

1.3.2. Organizační otázka.

3. Zprávy delegátů.

3.4. Stanovisko k povstání.

5. Bojová dohoda pro povstání.

6. Postoj k liberálům.

7. Práce mezi rolnictvem.

8. Práce mezi vojáky.

9. Zlepšení propagandistické a agitační práce.

10. Volba funkcionářů a institucí.

SEZNAM REZOLUCÍ

Rezoluce:

1. Rezoluce o rozbíječské činnosti menšiny.
2. Rezoluce o Plechanovově stanovisku „smíření“.*
3. Rezoluce o zásadním stanovisku novojiskrovců.
4. Rezoluce o vztazích mezi dělníky a inteligencí v organizacích.
5. Rezoluce o povstání — veřejná.
6. Rezoluce o povstání — tajná.
7. Rezoluce o bojové dohodě pro povstání — veřejná.
8. Rezoluce o bojové dohodě pro povstání — tajná.
9. Rezoluce o stažení Starověrovy rezoluce.
10. Rezoluce o postupu nové Jiskry vůči zemstvům.
11. Rezoluce o „práci mezi rolnictvem“.
12. Rezoluce o podpoře rolnického hnutí.
13. Rezoluce o práci v armádě.
14. Rezoluce o propagandistické a agitační práci.

* Slovo „smíření“ je nadepsáno nad slovem „stanovisko“. *Red.*

CELKOVÝ PLÁN USNESENÍ SJEZDU

Rezoluce:

1. a) Reálný objekt menšiny: složení ústředních institucí.
- b) Nesplnění sjezdových usnesení.
- c) Rozkol před Ligou: vytvoření tajné organizace.
- d) Bezcharakternost tohoto kroku a veškeré z něho vyplývající rozbíječské činnosti.
- e) Hanebné ospravedlňování rozbíječské činnosti teoriemi o organizaci jako procesu, o organizaci jako tendenci a pokryteckým povykem o byrokratismu, formalismu etc.
- f) Obrovská škoda způsobená pozitivní práci v Rusku touto rozbíječskou činností.
- g) Nutnost naprosto se distancovat od rozbíječů.
- h) Uložit ústředním institucím, aby vydaly brožuru se stručným výkladem příčin a historie rozkolu a informovat o tom mezinárodní sociální demokracii.
2. a) Nutnost vyslovit se k takzvanému smířliveckému směru.
- b) Jediným poctivým, nepokryteckým představitelům tohoto směru byl Plechanov, když psal do 52. čísla *Jiskry*^[189].
- c) Sjezd uznává, že Plechanovovo stanovisko na II. sjezdu strany a na sjezdu Ligy bylo správné a jeho přání dosáhnout míru kooptací upřímné.
- d) Plechanov však bohužel nesetřval na svém stanovisku pokud jde o ústupky revizionistům a in-

dividualistickým anarchistům. Všechny jeho pokusy o *zásadové* ospravedlňování jsou zjevně nesprávné a v myšlení lidí mohou vyvolávat jediné zmatek a ve vnitrostranických vztazích úskočnost.

- e) Takzvaní smířlivci jsou dnes pokrytečtí menševici. Neexistuje žádný *samostatný* program usmíření kromě Plechanovova programu, který on sám teď také zavrhl (osobní ústupky, ale *zásadové diskuse* s revizionisty a anarchistickými individualisty).
3. a) Sjezd konstatuje, že naše stanovisko se zásadně liší od stanoviska novojskrovců.
- b) Už na II. sjezdu novojskrovcí projevíli na prostou zásadovou nepevnost; zpočátku bojovali všichni proti oportunistickému křídlu, nakonec se však k němu otevřeně (i když proti své vůli a vědomí) připojili.
- c) Po II. sjezdu se jejich oportunismus ještě více vyhranil: i v organizaci — ospravedlňování soustavných malých zrad. Otupování takové zbraně třídního boje proletariátu, jako je organizace. Překrucování marxismu, které jde až tak daleko, že se ospravedlňuje a vychvaluje rozbjíječská činnost a intelektuálský anarchismus.
- d) Pokud jde o celkové zaměření své politiky, byla Jiskra sama nucena přiznat, že „mezi novou a starou Jiskrou zeje propast“. Obrat k chvostismu.
- e) V taktice se to projevilo v postoji k liberálům.
Zemstevní kampaň.
- f) „ „ „ „ ve stanovisku k povstání. Pokusy stáhnout je zpět a zkomplikovat.
- g) „ „ „ „ v postoji k ozbrojení.
- h) „ „ „ „ v postoji k demoralizaci nevyspělých dělníků heslem „iniciativa dělníků“ etc.

- i) Celkem vzato novojiskrovci = oportunistické křídlo strany. V jejich táboře jsou zásadově různorodé živly.

organizace jako proces
strana a třída

liberálové a zemstevní
kampaň

povstání

ozbrojení

revoluční diktatura

Zásadová nepevnost

(II. sjezd).

Obrat k oportunistickému časopisu *Rabocheye dělo* (propast).

Schvaluje je inteligence sympatizující se stranou a zjevně oportunisté à la Struve.

Nutnost boje za linii staré Jiskry.

4. a) Neupřímný povyk o straně inteligence. Využívají toho liberálové. Sami novojiskrovci to odmítli.
- b) Demagogický charakter propagandy mezi dělníky. „Zásada volitelnosti“, její nezbytnost za *svobodných* politických podmínek, nemožnost jejího uplatnění v Rusku v *širokém* měřítku.
- c) Prázdná slova o „iniciativě dělníků“, zastírající chvostismus — v organizačních otázkách slibují *nemožné*, lacinými prostředky vystupují proti „byrokratismu“, „formalismu“ etc., nic nepřinášejí; nevidí *revoluční* iniciativu dělníků, přešlapují kolem neuvědomělých vrstev a zastávají za událostmi.
- d) Varovat dělníky. Uvědoměli dělníci musí znát a připomínat si analogické metody *rabočedělovců*, musí znát a připomínat si stanovisko staré Jiskry — musí si uvědomovat, jak je důležité, aby z dělnických mas vycházeli uvědoměli dělníci sociální demokraté, dělníci revolucionáři, naši Bebelové, musí si uvědomovat, jak je důležité *organizovat* každý obvod, každý závod etc.

- e) Pouze v naprosté uvědomělosti vyspělých dělníků a v úplném setření hranic mezi sociálními demokraty, inteligencí a dělníky je záruka *sociálně demokratické* třídní strany proletariátu.
- 5.* a) Je nutné okamžitě začít s přípravou povstání.
 b) „ „ vytvořit organizaci a organizace bojového typu.
- +7. c) „ „ celkově zvýšit počet organizací: organizovat revoluci.
- d) Teror musí fakticky splývat s masovým hnutím.
 e) Cíl povstání: prozatímní revoluční vláda, ozbrojení lidu, ústavodárné shromáždění, revoluční rolnické výbory.
 f) Úkol sociální demokracie při výkonu moci: beze zbytku realizovat celý demokratický program, samostatná organizace a organizace dělnické třídy, usilovat o rozvíjení revoluční iniciativy proletariátu a vesnické chudiny, bděle střežit třídní program a třídní stanovisko, kriticky hodnotit iluze revoluční demokracie.
- nebo 7: { g) Tyto (předchozí) podmínky určují i bojovou dohodu sociální demokracie s revoluční demokracií pro povstání.
 h) Revoluční demokracií se rozumějí ony důsledné a rozhodné demokratické směry, které přijímají *celý* demokratický program sociální demokracie, nelekají se žádných revolučních opatření, ale chybí jim jasné sociálně demokratické třídní uvědomění.
9. a) Starověrova rezoluce^[155] je zásadně nesprávná: těžiště není v prohlášeních, nýbrž v boji, ve společném boji.
 b) Prohlášení a hesla liberálů a liberální demokracie nevzbuzují důvěru (Struve).

* Body 6 a 8 jsou vypuštěny. Viz o nich tento svazek, s. 312. *Red.*

- c) Svérázný a nesprávný výklad rezoluce ve smyslu demokratické inteligence. Dohoda se *silou*, ale inteligence není síla. Starověr v tom má zmatek.
 - d) Dohoda je aktuální nikoli pod podmínkou prohlášení, nýbrž pod podmínkou *účasti* v povstání, nikoli s liberální demokracií, nýbrž s *revoluční* demokracií.
10. a) Dohoda s činiteli zemstev narušuje dokonce i podmínky Starověrovy rezoluce.
- b) Nevhodnost a nevčasnost řeči o nezastrašování liberálů. Není možné ospravedlňovat to nebezpečím anarchismu.
 - c) Reakční smysl hesel o „vyšším typu demonstrací“.
 - d) Impresionistický oportunismus nové Jiskry.
 - e) Zneužívá slov o „třídní iniciativě“ a třídním plánovitým vývoji.
 - f) Uveřejnit jejich první dopis^[172] pro poučení mladým členům strany.

NB:

11. a) V současné době je společně s rolnickou buržoazií důležitá: společně s rolnickou buržoazií proti statkářům,
- b) zdůrazňovat demokratické stránky, společně s vesnickým proletariátem proti buržoazii
- c) ani na okamžik neupouštět od *socialistického* (celého socialistického) programu,
- d) neochvějně stát na stanovisku proletariátu, zejména *socialistického proletariátu*.
12. { e) Podporovat *revoluční* hnutí jak vesnického proletariátu, tak rolnické buržoazie proti statkářům až do úplného vyvlastnění statkářské půdy, ničím, žádnými činy ani nečinností neživit iluze maloburžoazního socialismu a ze všech sil bojovat proti monarchistické a césaristické spekulaci s reakčními živly rolnické buržoazie.

13. a) Velký význam práce mezi vojáky:
 b) Letáky.
 c) Vojenská organizace, její prvky? Zvláštní vojenská organizace může být prospěšná je nachodem*.
 d) **
14. a) Za základ brát *program* . . .
 b) Výjezdní skupiny.
 c) Přednášky a agitační projevy.

V zásadní rezoluci proti novojiskrovcům je důležité upozornit, že:

(a) Odmítání nebo zlehčování myšlenky pevné organizace uvědomělého proletariátu a jeho předvoje, sociálně demokratické dělnické strany, způsobuje, že se dělnické hnutí stává přívěskem buržoazní demokracie.

(b) K tomu rovněž vede demagogické snižování významu uvědomělého sociálně demokratického působení na živelné hnutí proletariátu a teoretické vulgarizování marxismu při jeho výkladu, který potlačuje revoluční iniciativu a aktuální úkoly sociální demokracie.

K tomu rovněž vede myšlenka oddělovat a stavět do protikladu technické řízení a politické vedení revoluce a —
 a — ***

* — podle okolností. *Red.*

** Bod d) nebyl napsán. K celému oddílu 13 je připsán otazník.

Red.

*** Zde rukopis končí. *Red.*

NÁVRH REZOLUCÍ SJEZDU

1. REZOLUCE O ROZBÍJEČSKÉM POČÍNÁNÍ
MENŠEVIKŮ NEBOLI NOVOJISKROVCŮ

Sjezd považuje za nezbytné přesně uvést nezvratně dokázaná fakta o počínání menševiků neboli novojiskrovců po druhém sjezdu strany. Aniž se vůbec pokusili popírat pravoplatnost usnesení a voleb tohoto sjezdu, nepokrytě sabotovali jeho usnesení. Hned po sjezdu začali bojkotovat ústřední instituce vytvořené na sjezdu a tajně, za zády strany, založili zvláštní organizaci uvnitř strany. Cílem této organizace bylo stůj co stůj dostat do redakce ústředního orgánu a do ústředního výboru strany šest kandidátů, které sjezd odmítl. Ve svém úsilí dosáhnout tohoto cíle, který odporuje vůli a zájmům strany, menševici všude narušovali pozitivní práci strany, všude zasévali tajný rozkol, narušovali soudružské vztahy mezi sociálními demokraty, z ústředního orgánu strany dělali orgán pomluv a hádek, nestoudně a hanebně útočili proti výborům strany, které zvolily ústřední instituce, a žádali, aby jim skládaly účty ze své práce, radu strany degradovali na nástroj kroužkařské msty a nezastavili se ani před přímým falšováním hlasu strany, která žádala svolání třetího sjezdu.

Sjezd co nejrozhodněji odsuzuje toto rozbíječské počínání a varuje všechny uvědomělé sociální demokraty před pověstnou teorií organizace jako procesu, která ospravedlňovala dezorganizaci a nesmírně snižovala význam teorie revolučního marxismu.

Sjezd konstatuje, že stoupenci stranické většiny, kteří vypracovávali rezoluce proti rozbíječům a žádali svolání III. sjezdu, vyčerpali všechny prostředky čestného soudružského boje proti členům vlastní strany. Avšak dnes,

kdy se ústřední instituce vytvořené stranou definitivně vyhnuly odpovědnosti vůči straně, je sjezd nucen prohlásit, že ústřední instituce stojí mimo stranu. Sjezd konstatuje, že pro stoupence pevně organizované strany není jiné východisko než pracovat odděleně a nezávisle na rozbíječích. Sjezd se proto usnází, že do žádné z organizací naší strany nemohou být přijímáni stoupenci menšiny neboli novojiskrovci.

Sjezd ukládá ústřednímu výboru strany, aby pro informaci celé ruské i mezinárodní sociální demokracie vydal stručnou brožuru s výkladem této rezoluce.

2. REZOLUCE O POČÍNÁNÍ PLECHANOVA BĚHEM KRIZE VE STRANĚ

Sjezd konstatuje, že Plechanovovo stanovisko v programových, taktických a organizačních otázkách na druhém sjezdu strany a na sjezdu Zahraniční ligy bylo správné. Sjezd konstatuje, že po sjezdu Ligy Plechanov navrhl — v zájmu míru ve straně a odstranění rozkolu, který už menševici způsobili — udělat ústupky lidem, jež před celou stranou správně charakterizoval (v 52. čísle Jiskry^[183] ze 7. listopadu 1903) jako revizionisty a anarchistické individualisty. Sjezd nesmírně lituje, že Plechanov nasetrval na tomto stanovisku, že začal nevybíravými prostředky a proti vůli strany vymáhat, aby bylo vyhověno všem požadavkům menševiků, že se ve snaze ospravedlnit menševiky snížil k obhajobě jejich zásadního stanoviska, které předtím sám uznal za nesprávné, a k vymýšlení neslýchaných neshod s většinou strany.

Sjezd rozhodně odsuzuje tuto úskočnou politiku vůči členům vlastní strany, protože taková politika, byť by byla diktována sebehumánnějšími pohnutkami vůči jednotlivým lidem, nutně musí stranu demoralizovat.

3. REZOLUCE O ZÁSADNÍM STANOVISKU NOVOJISKROVCŮ

Sjezd konstatuje, že je bezpodmínečně nutné vést boj proti zásadnímu stanovisku menševiků neboli novojiskrovců, kteří se odklonili od revoluční sociální demokracie k oportunistu. Projevilo se to už na druhém sjezdu strany v jednotlivých úvahách i v celkovém složení menšiny, k níž patřili odpůrci staré Jiskry a představitelé zásadově nejisté a nejpevnějších názorových odstínů. Po druhém sjezdu se stal tento obrat menševiků k rabočedělovskému oportunismu natolik zřejmým, že menševici sami uznali, že mezi starou a novou Jiskrou zeje propast. Nová Jiskra skutečně vytyčila v celé řadě otázek naprosto nesprávná hesla a teorie, které jen zatemňovaly třídní uvědomění proletariátu. Patří sem teorie organizace jako procesu, která degraduje marxismus na ospravedlňování rozbíječství a intelektuálního anarchismu. Patří sem návrat k nesprávným názorům na vztah strany k třídě, které snižují úkoly strany jako předvoje, vůdce a organizátora třídy. Stejně nesprávné reakční byly názory, které nová Jiskra prosazovala proti názorům staré Jiskry na postoj k liberálům a na plány zemědělní kampaně^[170], na přípravu povstání a pověstnou utopickou myšlenku o stanovení data a provedení povstání, o ozbrojení mas a technické řízení a organizační vedení mas za revoluce, na to, že není možná ani žádoucí revoluční demokratická diktatura proletariátu a maloburžoazie v období svržení samoděržaví atd. Všechny takové názory odsuzují stranu zpátky v teoretickém i bezprostředně praktickém ohledu a jsou neobyčejně škodlivé a zhoubné pro stranu revolučního proletariátu v revoluční době, kterou Rusko prožívá. Proto sjezd ukládá všem členům strany, aby ve své propagandě a agitaci vysvětlovali nesprávnost takových názorů.

4. REZOLUCE O VZTAZÍCH MEZI DĚLNÍKY A INTELIGENTY V SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ STRANĚ

Sjezd rozhodně odsuzuje politiku zasévání nedůvěry a nepřátelství mezi dělníky a inteligencí v sociálně demokratických organizacích, kterou praktikují novojiskrovci. Sjezd připomíná uvědomělým dělníkům, jak před několika lety zažili podobné metody boje, praktikované rabočedělovským křídlem strany, a jak je odmítli. Prázdná slova novojiskrovců o iniciativě dělníků a o zásadě volitelnosti nejsou provázena žádným opravdovým zlepšením práce v našich organizacích; demagogicky jen slibují nesplnitelné. Až bude politická svoboda, naše strana může být a bude budována jen na zásadě volitelnosti. Za samoděržaví je to pro celou masu tisíců dělníků, kteří jsou členy strany, nemožné.

Sjezd znovu připomíná, co je úkolem uvědomělých stoupců sociálně demokratické dělnické strany: všemi silami upevňovat spojení této strany s masou dělnické třídy, neustále vychovávat stále širší vrstvy proletářů a polo-proletářů k plnému sociálně demokratickému uvědomění, rozvíjet jejich revoluční a sociálně demokratickou aktivitu a starat se o to, aby samy dělnické masy vydávaly ze svého středu co nejvíce dělníků, kteří by byli schopni dokonale vést hnutí a všechny organizace strany.

Sjezd jménem strany znovu opakuje rady revolučních sociálních demokratů: zakládat co nejvíce dělnických organizací, které by vstupovaly do naší strany; usilovat o to, aby se dělnické organizace, které si nepřejí nebo nemají možnost vstoupit do strany, ke straně alespoň přimykaly; usilovat o to, aby se co nejvíce uvědomělých sociálně demokratických dělníků stávalo členy výborů této strany.

ZMĚNA ČLÁNKU STANOV O ÚSTŘEDNÍCH INSTITUCÍCH

Velká část soudruhů pracujících v Rusku včetně byra výborů většiny se vyslovuje pro *jedno* ústředí v Rusku.

Co vlastně znamená taková reforma? V jednom ústředí musí mít většinu soudruzi pracující v Rusku — to nesporně vyplývá z uvedené tendence. Zda k tomu dojde, plně závisí na sjezdu, který volí členy ústřední instituce. Není tedy, oč se přít a o čem diskutovat.

Další otázkou však je, jaký bude vztah ústředního orgánu k ústřednímu výboru. Ústřední orgán je prý komise jmenovaná ústředním výborem. Jeden (nebo dva) členové redakce ústředního orgánu mohou (říkají nám tíž soudruzi) tvořit část, a to *menší* část ústředního výboru. Je tedy otázka, jak se bude podílet tato zahraniční část ústředního výboru na práci ústředního výboru. Reálně *se podílet* na práci ústředního výboru pomocí „korespondence“ je naprostá utopie a je k smíchu o tom vůbec mluvit. V zahraničí se podaří získat i velmi kusé informace *post factum* jen s velkým úsilím, s nesmírnou námahou, starostmi, za cenu handrkování a nepříjemností, a proto mluvit o „účasti na řešení záležitostí“ ze zahraničí je možné jedině „pro efekt“ nebo z pokrytectví.

A tak tedy jedno nebo druhé: buď si zahraniční členové (respektive zahraniční člen) ústředního výboru vyhradí *podle stanov strany* (neboť jiné „úmluvy“ jsou neplatné) pravidelné schůze *celého* ústředního výboru v zahraničí. *Bude-li* tomu tak, pak bude tento vrcholný orgán *fakticky* zcela totožný s dnešní radou strany, tj. bude to instituce scházející se třikrát, čtyřikrát až pětkrát ročně, která bude

udávat jen *celkové zaměření* práce. *Anebo* se ústřední výbor bude scházet v Rusku a *tam* řešit všechny záležitosti *bez* zahraničního člena; pak bude tento člen jenom počítán, *úmyslně fiktivně* počítán za člena ústředního výboru. *Ve skutečnosti se nebude moci* podílet na rozhodování o společných záležitostech. Za takových podmínek můžeme plným právem pochybovat o tom, že by se našli lidé na tuto „funkci“ (nebo na tuto sinekuru?) „zahraničních členů“ ústředního výboru!

Jiná (a poslední možná) eventualita: *Celý* ústřední výbor je jako jediné ústředí složen ze soudruhů pracujících v Rusku. Pouze takové ústředí bude *reálně* jediným ruským ústředím. V zahraničí jmenuje své důvěrníky. *Prakticky* však tito důvěrníci budou pracovat jako samostatné ústředí: a teď si představte redakci ústředního orgánu. Tady je pochopitelně potřebný *celý kolektiv*, který vzniká, utváří se a koordinuje svou práci teprve *po dlouhé a dlouhé době* (Rusko vynaložilo po II. sjezdu *půldruhého roku* usilovné práce na to, aby vytvořilo *nový* ústřední orgán, a to za situace, kdy zájem celého Ruska byl plně soustředěn na vyřešení těžké *celostrannické* krize!). Tento kolektiv řídí *týdeník* prakticky zcela samostatně. Ruský ústřední výbor reaguje na práci tohoto kolektivu *v nejlepším* případě tím, že svolá jednou za půl roku (nebo jednou za půldruhého roku) „poradu“ — čím se taková „porada“ liší od „rady“? — nebo tím, že *některý* člen ústředního výboru napíše „dopis“. Tento zahraniční kolektiv prakticky zajišťuje agitaci a výchovu pracovníků v zahraničí (referáty a schůze) pro *stovky* členů strany. Ústřední výbor není *fyzicky* s to *ve skutečnosti* usměrňovat tuto práci, *ve skutečnosti* řídit tuto práci zahraničního kolektivu. Ústřední výbor není *fyzicky* s to *podílet se* na této práci jinak, než že *občas* pořádá porady s lidmi, kteří ji dělají. Tedy ještě jednou: Čím se budou takové porady lišit od rady??

Závěr: ve skutečnosti, v praxi bude tedy „jediné“ ústředí buď *fikcí*, nebo se zvrtně, nutně a nevyhnutelně se zvrtně

7 současný systém toho, čemu se posměšně říká „troj-ústředí“. Ve skutečnosti, v praxi si různé geografické a politické podmínky a charakter práce nezbytně a nevyhnutelně vynutí a budou si vynucovat (dokud nepadne samolěržaví) dvě ústředí v naší straně, koordinovaná jen *čas d času* „poradami“, které *ve skutečnosti* budou vždycky lnit úlohu vrcholné nebo nejvyšší „rady“ strany.

Je zcela pochopitelné, že reakce na zahraničí vyvolala nezi Rusy všeobecné volání: Pryč se zahraničím! Pryč se lvěma ústředími! Tato reakce je zákonitá a *chvályhodná*, neboť svědčí o obrovském růstu stranických sil a stranického ivědomění po II. sjezdu. Tato reakce nesporně znamená, e naše strana udělala krok vpřed. Nesmíme však dát na lova nebo povýšit na „systém“ *náladu* dané chvíle, přehodný „hněv“ proti „zahraníčí“. Na hněvu se nedá žádný ystém ve straně vybudovat. Není nic snadnějšího než i stanovit stručné a jasné pravidlo: „jedno ústředí“; tím e však ani o krok nepřiblížíme k řešení velmi složité otázky, ak reálně (a ne na papíře) koordinovat různé pracovní unke v Rušku a v zahraničí.

lpsáno v únoru 1905
opravě otištěno roku 1926
publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

OSNOVA PŘEDNÁŠKY O KOMUNĚ¹¹³

1. Historický nástin Komuny.

Francie za Napoleona III. Základ imperialismu: buržoazie už ne, proletariát ještě ne . . .¹¹⁴

Dobrodružnost Napoleona III. Nutnost vnějšího lesku, válek.

2. Růst proletariátu po červnu 1848. Internationale Arbeiter Association 1864.¹¹⁵ Její pronásledování Napoleonem III.

Protest francouzských dělníků proti válce (12. července, pařížská sekce Internacionály, S. 16) a německých (shromáždění dělníků v Braunschweigu 16. července, v Saské Kamenici*, berlínská sekce Internacionály, S. 18)¹¹⁶.

3. Sedan: 2. září 1870 a vyhlášení republiky 4. září 1870. Prohnaní liberálové uchvacují moc.

Liberální advokáti a obojetní monarchisté: *Thiers*.

4. Vláda národní obrany = vláda národní zrady. Trochu**: „plán“ obrany Paříže. Komédie s obranou. Hrdinství pařížských dělníků. *Kapitulace* 28. ledna 1871.

5. Bismarck diktuje podmínku *do 8 dnů* svolat Národní shromáždění (S. 34), aby rozhodlo o válce a míru. Thiersovy intriky s monarchisty.

Sněmovna junkerů (rurauz***). *Národní shromáždění v Bordeaux* 630 členů = 30 bonapartistů + 200 repub-

* Dnes Karl-Marx-Stadt. *Čes. red.*

** Jméno francouzského generála. *Čes. red.*

*** — vesničané. *Red.*

likánů (100 umírněných a 100 radikálů) + 400 monarchistů (200 orleanistů + 200 legitimistů).

Thiersova rozmluva s Fallouxem.

6. Provokování Paříže: jmenování monarchistických vyslanců; zrušení příspěvku „30 sous“ vojínům národní gardy; v Paříži policejním prefektem Valentin, velitelem národní gardy d'Aurelle de Paladines aj. (Trepov a Vasilčikov!!)¹¹⁷; přeložení Národního shromáždění do Versailles; umlčení republikánských novin atd. Snaha přesunout válečné výdaje na chudé (S. 35). Ozbrojení pařížští dělníci a — monarchistické shromáždění. Konflikt nevyhnutelný.
7. Marxovo varování*: Druhá adresa generální rady Internacionály 9. září 1870: „Nenechat se unést národními tradicemi roku 1792“, upevnit „organizaci vlastní třídy“, nevytyčovat si za cíl svrhnout vládu („zoufalá bláhovost“): S. 25. Totéž psal Eugène Dupont, tajemník Internacionály (generální rady) pro Francii 7. září 1870 (Weill^[359], 134).
8. Poslední provokační akt. 18. března 1871 byla národní gardě odebrána děla. Thiersovy podvodné argumenty. Pokus se nezdařil. Ústřední výbor národní gardy vyhlásil Komunu. *Začala občanská válka* mezi Pařížskou komunou a versailleskou vládou.
9. Směry v Komuně: (a) *blanquisté*. Už v listopadu 1880 Blanqui v listu Ni Dieu, ni maître** odsuzuje teorii třídního boje a oddělování zájmů proletariátu od zájmů národa (Weill, 229) (neodděluje dělníky od revoluční buržoazie); (b) *proudhonovci* (mutualisté) „organizace směny a úvěru“.

Revoluční instinkt dělnické třídy se prosazuje *navzdory* chybným teoriím.

* Contra *Blanqui*, který roku 1870 založil *Patrie en danger* (Vlast v nebezpečí.). *Red.* (NB).

** — Ani boha, ani pána. *Red.*

10. *Politická opatření Komuny:*

- (1) zrušení stálé armády
- (2) zrušení byrokracie a) volitelnost všech úředníků;
b) platy ne > 6000 fr.
- (3) odluka církve od státu
- (4) zavedení bezplatného vyučování

Minimální program

Komuna a rolníci. Za tři měsíce by bylo všechno jiné!
(S. 49—50).*

Komuna a Internacionála. Frankel, *Poláci* (prapor světové republiky).

11. *Hospodářská opatření Komuny:*

- (1) zákaz noční práce pekařů.
- (2) „ pokut.
- (3) registrace opuštěných továren, jejich předání dělnickým sdružením, náhradu určí zprostředkovatelské komise (S. 54).

NB

Nezmocnili se banky. Nebyl schválen osmihodinový pracovní den

Weill, 142

- (4) dočasné zastavení prodeje zastavených předmětů.
Odložení plateb (nájemného).

12. *Krach. Nedostatky organizace. Obranné postavení. Thiersova dohoda s Bismarckem {Bismarckova úloha = najatý vrah}.*

Krvavý týden 21.—28. května 1871.

Jeho hrůzy, vyhnanství etc. Pomluvy (S. 65—66).

Děti a ženy . . .

P. 487: 20 000 zabito v ulicích, 3000 zemřelo ve vězeních etc. Vojenské soudy: do 1. ledna 1875 odsouzeno 13 700 osob (80 žen, 60 dětí), vyhnanství, vězení.¹¹⁸

13. *Poučení: buržoazie je odhodlána ke všemu. Dnes liberálové, radikálové, republikáni, zítra zrada, střelení.*

* Odhalení „tajemství“: Trochuovy úskoky, „pořádek“ v klášterech (S. 54). *Zatím uděláno ještě velmi málo!*

Samostatná organizace proletariátu — třídní boj — občanská válka.

Na zkušenostech Komuny stavíme všichni v dnešním hnutí.

*Napsáno v únoru—březnu 1905
Poprvé otištěno roku 1931
v publikaci Leninskij sbornik XVI*

Podle rukopisu

PŘEDMLUVA K BROŽUŘE
HLÁŠENÍ ŘEDITELE
POLICEJNÍHO DEPARTMENTU
LOPUCHINA^[116]

Dobrého pomálu! jako by říkal pan Lopuchin svým hlášením. Tohle „dočasné“ Nařízení o zesílené ochraně^[185], které se od roku 1881 stalo jedním z nejstabilnějších, základních zákonů Ruské říše^[184], je pro policii moc dobrá věc. Policie jím získala všechna práva a plnou moc „držet obyvatelstvo na uzdě“, jak je výstižně řečeno v hlášení; mezi spoustou neuvěřitelně těžkopádných, neobratných úředních výrazů je tento obrat o to nápadnější! Je to tak, policie si blaze žila za tohoto Nařízení, ale jeho „dobré“ vlastnosti zhýčkaly samu policii. To je jedna věc. A druhá věc, mimořádná represivní opatření, která se mohla zdát mimořádnými před pětadvaceti lety, už tak zevšedněla, že se jim už přizpůsobilo i obyvatelstvo, dá-li se to tak říci. Represivní význam mimořádných opatření zeslábl, jako slábne při dlouhém a nadměrném používání nová pružina. Nestojí to za námahu, říká ředitel policejního departmentu pan Lopuchin celým svým hlášením, které je napsáno ve svérázně smutném a tklivém tónu.

Tento tklivý tón, tato věcná, suchá, a přesto nemilosrdná kritika policisty namířená proti základnímu ruskému policejnímu zákonu každého sociálního demokrata obzvláště potěší. Tytam jsou dny pohody a spokojeného života policie. Tatam jsou šedesátá léta, kdy nikomu ani na mysl nepřišlo, že by mohla existovat revoluční strana. Tatam jsou sedmdesátá léta, kdy se ukázalo, že síly takové strany, která nepochybně existovala a naháněla strach, „stačily jen na ojedinělé atentáty, ale ne na politický převrat“. V dobách, kdy „se ilegální agitací zabývali jednotlivci

í kroužky“, mohla nově objevená pružina ještě trochu působit. Jak dalece je však tato pružina opotřebovaná dnes, „za současného stavu společnosti, kdy se v Rusku kolem šíří nespokojenost s daným pořádkem a sílí opoziční snahy“! Jak absurdní a nesmyslná se ukázala mimořádná opatření k zesílení ochrany, když se musela, opravdu *musela* použít v tisících případech proti „dělníkům za poctivé stávky motivované čistě hospodářskými pohnutkami“, kdy se za politicky nebezpečnou zbraň považovalo dokonce kamení!

Chudák Lopuchin dělá v zoufalství dva vykřičníky, když vybízí pány ministry, aby se spolu s ním zasmáli nesmyslným důsledkům, k nimž vedlo Nařízení o zesílené ochraně. Od chvíle, kdy revoluční hnutí doopravdy proniklo mezi lid a nerozlučně se spojilo s třídním hnutím dělnických mas, se všechno v tomto Nařízení ukázalo jako bezpředmětné, všechno, počínaje požadavkem, aby v osobních doložkách byl záznam o pobytu, a konče vojenskými soudy. Dokonce i „instituce domovníků“, tato samospasitelná dobrotivá instituce domovníků je nemilosrdně kritizována ministrem vnitra za to, že prý oslabuje preventivní činnost policie.

Skutečně totální krach policejního systému!

Tento krach potvrzuje svými výroky nejen tak vysoce kompetentní osoba, jako je velevážený pan Lopuchin, ale i celý vývoj carské politiky. Dokud neexistovalo skutečné lidové revoluční hnutí, dokud politický boj ještě nesplynul s třídním bojem v jeden celek, stačila sama policejní opatření proti jednotlivcům i kroužkům. Proti třídám se však ukázala až směšně bezmocná a jejich přemíra začala být brzdou v práci policie. Ukázalo se, že kdysi děsivé paragrafy Nařízení o zesílené ochraně znamenají ubohé, malicherné, donašečské šikanování, které mnohem spíše vyvolává nespokojenost „měšťáků“, nepatřících k revolucionářům, než aby se revolucionářů vážně dotýkalo. Má-li se čelit lidové revoluci a třídnímu boji, není

možné se opírat o policii. Je třeba se opírat také o lid, také o třídy. Takové je mravní ponaučení vyplývající z hlášení pana Lopuchina. A k témuž mravnímu ponaučení dospívá v praxi absolutistická vláda. Pružiny policejních mechanismů už zeslábly, pouhé vojenské síly nestačí. Je třeba rozněcovat národnostní a rasovou zášť, je třeba organizovat „černé sotně“ z řad nejméně uvědomělých vrstev městské (*a potom samozřejmě i vesnické*) maloburžoazie, je třeba se pokusit semknout k obraně trůnu všechny reakční živly přímo mezi obyvatelstvem, je třeba změnit boj policie proti kroužkům v boj jedné části lidu proti druhé části lidu.

Právě tak si dnes počíná vláda, když štvе Tatary proti Arménům v Baku, když se snaží vyvolat nové protizidovské pogromy, když organizuje černé sotně proti činitelům zemstev, studentům a vzpurným gymnazistům, když apeluje na oddané šlechtice a na konzervativní živly mezi rolnictvem. Nu co! Nás sociální demokraty tato taktika samoděržaví neudiví a nepoleká. Víme, že rozněcování rasové nenávisti teď, když dělníci začali organizovat ozbrojený odpor proti pogromistům, už vládě nepomůže. Tím, že se vláda opírá o vykořisťovatelské vrstvy maloburžoazie, postaví proti sobě ještě širší, skutečně proletářské masy. Nikdy jsme nečekali a nečekáme, že by politické a sociální převraty mohly záviset na „přesvědčení“ lidí majících moc nebo na tom, že vzdělaní lidé se dají na cestu „ctnosti“. Vždycky jsme učili a učíme, že základem politických přeměn je třídní boj, boj vykořisťované části lidu proti vykořisťovatelské a že tento boj *koneckonců* rozhoduje o osudu všech takových přeměn. Vláda přiznává naprostý krach policejního hnidopišství a začíná otevřeně organizovat občanskou válku, čímž jen dokazuje, že se blíží *poslední účtování*. Tím lépe. Vláda začíná občanskou válku. Tím lépe. My jsme také pro občanskou válku. Jestliže se někde cítíme zvlášť jistí, pak je to na této půdě, ve válce obrovské masy utlačovaného a bezprávného pracujícího mnohamilionového lidu, který živí celou společnost, proti hrstce

privilegovaných darmojedů. Rozněcováním rasové zášti a národnostní nenávisti vláda samozřejmě může na čas abrzdit rozvoj třídního boje, ovšem jen nakrátko a za cenu ještě většího rozšíření pole nového boje, za cenu ještě většího pobouření lidu proti samoděržaví. Svědčí o tom důsledky bakuského pogromu, který zesateronásobil evoluční náladu všech vrstev proti carismu. Vláda myslela, že zastraší lid pohledem na krev a množstvím obětí policejních bojů, ve skutečnosti však *odnaučuje lid* strachu z kreprolití, z přímého ozbrojeného střetnutí. Ve skutečnosti rovádí svým počínáním tak rozsáhlou a tak přesvědčivou agitaci v náš prospěch, o jaké se nám ani nesnilo. Vive le bon du canon! říkáme slovy francouzské revoluční písně^[55] - Ať žije hřmění děl!, Ať žije revoluce, ať žije otevřený boj lidu proti carské vládě a jejím přívržencům!

N. Lenin

*zapsáno v únoru—březnu 1905
tištěno roku 1905 v brožuře
okladnaja zapiska
rektora departamenta policii
opuchina,
Petrov, vydavatelství Vperjod*

Podle textu brožury

Právě jsme dostali 89. číslo Jiskry s otištěným usnesením „rady strany“ z 8. března 1905^[187]. Jak se dalo čekat, zahraniční „rada“ běsní a soptí proti tomu, že ruské výbory strany svolávají sjezd. Prohlašuje, že „účastníci sjezdu se svým počínáním sami stavějí mimo stranu“. Velmi dobře chápeme, proč se zahraniční kroužek, od něhož se strana pracující v Rusku už dávno fakticky distancovala a nyní se od něho distancuje i formálně, tak vzteká. Chápeme také, že tak nesprávně uvažovat a tak neobratně „se odchylovat od pravdy“ jako rada mohou lidé jen ve vzteku nebo v beznaději. „Podle stanov může svolat sjezd jedině rada“, upozorňují nás. Ano, kromě případu, kdy rada porušuje stanovy a podvodem se snaží vyhnout své povinnosti svolat sjezd. A právě tento „případ“ strana radě už dávno dokázala (viz Orlovskij, Rada proti straně^[8], kde se mimo jiné ukazuje, že podle počtů „rady“ je $16 \times 4 = 64$!). Dále nás upozorňují, že k 1. lednu 1905 měla strana podle jednomyslného (včetně Lenina) usnesení rady, kromě ústředních institucí, 33 plnoprávných organizací. To není pravda. Z téže brožury strana dávno ví, že k 1. lednu 1905 bylo pouze 29 plnoprávných organizací. Kubáňský a kazaňský výbor, které Jiskra uvádí, rada nikdy nepotvrdila, a výbory poleský a severozápadní byly potvrzeny teprve k 1. dubnu 1905. Zbývá 29 organizací (výbory: petrohradský, moskevský, tverský, severní, tulský, nižněnovgorodský, saratovský, uralsko-ufský, sibiřský, donský, charkovský, kyjevský, oděský, jekatěrinoslavský, rižský, orelsko-

brjanský, smolenský, samarský, voroněžský, Kavkazský vaz = 4 výbory, kurský, astrachaňský, nikolajevský . krymský výbor, výbor báňské a hutní oblasti a Liga). Byro výborů většiny se odvolává na to, že bylo zplnomocněno deseti organizacemi, prohlašuje dále rada. To je lež. Všichni víme, že byro bylo zvoleno už před 1. lednem 1905 na třech konferencích třinácti výbory (6 severními^[212], jižními^[213] a 4 kavkazskými^[211]). Když byro navrhlo, aby byl svolán sjezd, připojil se k byru voroněžský a tulský výbor. K 1. lednu 1905 se tedy z 28 ruských plnoprávných organizací vyslovilo pro sjezd 15 organizací proti vůli bonapartistických ústředních institucí. Do toho ani nepočítáme my plnoprávné organizace (saratovský a sibiřský výbor jiné), které se vyslovily pro sjezd už dávno (viz Šachovovu brožuru Boj o sjezd^[296]). Jak směšné a neobratné jsou posusy rady oklamat neinformovanou veřejnost, která se celou záležitostí neseznamuje z dokumentů, ale z tlachání idí v zahraničí, je vidět zejména z těchto dvou pramenů. Neobyčejně zajímavé brožure Zpráva o schůzi v Ženevě 1. září 1904^[60], kterou vydala menšina, Dan přiznává, že většina výborů strany přerušila s Jiskrou všechny soudružské tyky, kdežto Plechanov, ostře nepřátelsky naladěný proti většině, je nucen prohlásit, že síly znepřátelených stran jsou přibližně vyrovnané!! (To je stanovisko člověka ze zahraničí, všimněte si.) V Leninově Prohlášení*^[74], které menšina nejen nevyvrátila, ale naopak Popovovým přímým loznáním^[271] potvrdila, nikdo jiný než důvěrník ústředního výboru sám přiznává, že za menšinou stojí pouze 4 ruské výbory a že na skutečně stranickém sjezdu budou redakce rada nepochybně odvolány. Ještě jednou se ptáme: Koho chcete oklamat, velevážení hrdinové kooptace? Jediného opravdu stranického východiska — sjezdu — se boíte jako čert kříže, a zároveň tvrdíte, že za vašimi odpurci stojí jen mizivý počet organizací, celkem tak čtvrtina!

* Viz tento svazek, s. 127. *Red.*

Ve své zlobě nevidíte, jak se sami potíráte. Cožpak se Mikuláš II. bojí ústavodárného shromáždění proto, že odpůrci carismu tvoří mizivou část lidu?

Vperjod, č. 10
15. (2.) března 1905

Podle listu Vperjod

PROLETARIÁT A BURŽOAZNÍ DEMOKRACIE

iž jsme upozorňovali^[73], jak neodpustitelně krátkozra-
ý je názor novojiskrovců^[124], že umírněný ruský libe-
alismus je smrtelně zasažen, že naše demokracie přiznává
proletariátu úlohu předvoje.* Naopak, právě teď buržoazní
demokracie zvláště usiluje o to, aby dostala dělnické hnutí
pod svoji kontrolu, a právě proto je teď hluboce škodlivé
abochedělovství křížené novojiskrovci. Zde je zajímavý le-
ák rozšiřovaný v Rusku, který poskytuje k této otázce
enný materiál:

„V poslední době pozorujeme u buržoazie snahu orga-
nizovat se, ale ještě významnější je to, že se buržoazní
demokracie obrací k dělníkovi. Demokraté se chtějí stát
řídci hospodářského a politického boje proletariátu. „My
sme svým přesvědčením vlastně sociální demokraté,“ říkají,
ale sociální demokracie při svých stranických svárech ne-
ochopila důležitost současné chvíle a prokázala neschop-
nost vést dělnické hnutí, což chceme udělat my.“ Z dalších
ečí těchto nových „sociálních demokratů srdcem“ vyplývá,
e nebudou vypracovávat samostatný program, ale jen
ysvětlovat a odpovídat na dotazy, s nimiž se na ně obrátí
dělníci. Literatura má odpovídat téže potřebě a rozhodně
nemá mít stranický charakter. A tak tito „čistí sociální
demokraté“, nespokojení s taktikou a s dnešním postupem
výboru, se sami obrátili k formám „naslouchání“ a k formám
ekonomismu“ blahé paměti, které dějiny dávno zavrhly.
Tito pánové, kteří se považují za sociální demokraty, za

* Viz tento svazek, s. 266. *Red.*

opravdové mluvčí snah dělnické třídy, nechápou nebo nechtějí pochopit, že dělnické hnutí dosáhne podstatných výsledků jen tehdy, bude-li v jeho čele stát jednotná dělnická strana, jen tehdy, uvědomí-li si proletariát svou třídní samostatnost a pochopí-li, že jeho skutečné osvobození musí být dílem jeho vlastních rukou, a ne rukou buržoazní demokracie, která diskredituje činnost dělnické strany. Tito „takříkajíc“ sociální demokraté, rádobymarxisté, by měli pochopit, jaký rozvrat vnášejí do dělnických mas, když se snaží dokazovat, že nějací „demokraté“ (a ne sociální demokraté), kteří jsou výhradně příslušníky buržoazní inteligence, mají ukázat dělníkům cestu ke svobodě a socialismu.

Ostatně se zdá, že na to vůbec zapomněli a dali se unést dnešním politikařením. Pozvolna přenášejí prvky oportunistu do dělnického hnutí. Dělníci přestávají usilovat o vytvoření vlastní strany a spoléhají na inteligenci. Proč vlastně tito noví přátelé dělnické třídy trpí a dokonce podporují takové jevy? Otevřeně na to odpovídají sami „demokraté“: „Dříve naše skupina pracovala pouze mezi inteligencí,“ říkají, „ale poslední události nás donutily obrátit se i k dělníkům.“

Páni demokratičtí tluchubové, kteří sami sebe nazývají sociálními demokraty „v zásadě“, obrátili svou laskavou pozornost na proletářské hnutí, teprve když masy vyšly do ulic a dlažba se zbarvila krví tisíců dělníků. Tu teprve vystupují jako praví přátelé dělnické třídy a pokrytecky ignorují práci několika desetiletí, která připravila a usměrnila revoluční smýšlení ruského proletariátu a za cenu mnoha obětí vytvořila jednotnou dělnickou sociálně demokratickou stranu. Tito sociální demokraté moderního stylu si zřejmě z celé marxistické teorie odnesli jen to (a i to teprve nedávno), že pouze síla organizovaného proletariátu svrhne absolutistickou zvlášť a vybojuje politickou svobodu, které využije hlavně buržoazie. Noví přátelé proletariátu si osedlávají dělnické hnutí, popohánějí je bičí-

em bezprostředních výsledků a křičí: „Vpřed, k naší
vobodě!“ Správně říká ruské přísloví: „Zbav nás, bože,
řátel, nepřátel se už zbavíme sami.““

Vperjod, č. 10
5. (2.) března 1905

Podle listu Vperjod

PROLETARIÁT A ROLNICTVO

Dochází k rolnickým povstáním. Z různých gubernií přicházejí zprávy, že rolníci přepadávají statkářské usedlosti, že konfiskují statkářům obilí a dobytek. Carské vojsko, na hlavu poražené Japonci v Mandžusku, v odvetu útočí proti bezbrannému lidu; podniká trestné výpravy proti vnitřnímu nepříteli — proti vesnické chudině. Městské dělnické hnutí získává v revolučním rolnictvu nového spojence. Otázka vztahu uvědomělého předvoje proletariátu, sociální demokracie, k rolnickému hnutí začíná mít bezprostřední praktický význam a musí se o ní začít co nejdříve jednat ve všech našich stranických organizacích, musí o ní při každé příležitosti hovořit propagandisté a agitátoři.

Sociální demokracie už mnohokrát konstatovala, že rolnické hnutí před ní staví dvojí úkol. Musíme toto hnutí bezpodmínečně podporovat a povzbuzovat je, pokud je hnutím revolučně demokratickým. Přitom musíme pevně hájit své třídní proletářské hledisko, organizovat vesnický proletariát podobně jako městský a společně s ním v samostatnou třídní stranu, vysvětlovat mu, že jeho zájmy jsou v příkrém rozporu se zájmy buržoazního rolnictva, vyzývat ho k boji za socialistickou revoluci a ukazovat mu, že útlaku a bídy se nezbaví tím, když se z některých vrstev rolnictva stane maloburžoazie, nýbrž tím, když celé buržoazní zřízení bude vystřídáno zřízením socialistickým.

Na tento dvojí úkol sociální demokracie se nejednou upozorňovalo ve staré Jiskře, počínaje 3. číslem*, tj. ještě

* Viz Sebrané spisy 4, Praha 1980, s. 428—436. *Red.*

před prvním projevem rolnického hnutí v roce 1902; mluví se o něm i v našem stranickém programu^[195] a znovu se o něm píše v našem listu (č. 3)*. Nyní, kdy je zvláště důležité ujasnit si, jak je třeba plnit tento úkol v praxi, bude zajímavé připomenout úvahy Karla Kautského, který otiskl v německém sociálně demokratickém časopisu Die Neue Zeit článek Rolníci a revoluce v Rusku^[322]. Kautsky jako sociální demokrat houževnatě hájí pravdu, že úkolem naší revoluce *teď* není provést socialistický převrat, nýbrž odstranit politické překážky, jež stojí v cestě nynějšímu, tj. kapitalistickému výrobnímu způsobu. Kautsky pokračuje: „Revoluční městské hnutí musí zůstat neutrální pokud jde o vztah mezi rolníkem a statkářem. Nemá žádný důvod stavět se mezi rolníky a statkáře, hájit statkáře proti rolníkům; jeho sympatie patří plně rolnictvu. Avšak úkolem evolučního městského hnutí rovněž není štvát rolníky proti statkářům, kteří v dnešním Rusku vůbec nehrají lohu, jakou hrála třeba francouzská feudální šlechta v dobách „starého pořádku“**. Ostatně i kdyby revolucionáři v městech dokonce chtěli, mohli by velice málo ovlivnit vztahy mezi statkáři a rolníky. Statkáři a rolníci si je vytvoří ž sami.“ Abychom správně pochopili Kautského úvahy, které jsou zde vytrženy ze souvislosti a mohly by tedy vyvolat spoustu nedorozumění, musíme nutně přihlídnout k tomu, co podotýká na konci článku. „Pro vítěznou revoluci,“ říká, „by opravdu nebylo zvláště těžké využít zlepšení životních podmínek proletářů a rolníků obrovských latifundií zavilých nepřátel revoluce.“

Když si čtenář pozorně porovná všechny tyto výroky Kautského, snadno v nich rozpozná právě ono sociálně demokratické pojetí otázky, které jsme teď nastínili. Jistou přesností a neurčitostí ve vyjadřování Kautského lze vy-

* Viz tento svazek, s. 192—198. *Red.*

** Ancien Régime, vládní systém ve Francii do roku 1789, do Velké francouzské revoluce. *Čes. red.*

světlit letmostí jeho poznámek a nedostatečnou znalostí agrárního programu ruské sociální demokracie^[195]. V podstatě jde o to, že stanovisko revolučního proletariátu ke sporům mezi rolníky a statkáři nemůže být při různých peripetiích ruské revoluce ve všech případech a za všech podmínek stejné. Za jedněch podmínek, za určité situace musí mít toto stanovisko nejen charakter sympatií, ale i bezprostřední podpory, a nejen podpory, nýbrž i „podněcování“. Za jiných podmínek by mělo a musí být toto stanovisko neutrální. Soudě podle citovaných úvah, Kautsky správně vystihl dvojí stránku našeho úkolu, na rozdíl jak od našich „socialistů-revolucionářů“, kteří až po krk zabředli do vulgárních iluzí revoluční demokracie, tak i od mnohých sociálních demokratů, kteří jako Rjazanov nebo X hledali „jednoduché“, pro všechny situace stejné řešení úkolu. Základní chybou těchto sociálních demokratů (i všech socialistů-revolucionářů) je to, že nezastávají důsledné třídní hledisko, že hledají jedno řešení úkolu pro všechny situace a zapomínají přitom na dvojakou povahu zámožného a středního rolnictva. Ve svých plánech v podstatě kalkulují jen se dvěma třídami: buď se statkáři a „rolnicko-dělnickou třídou“, nebo s vlastníky a proletáři. Ve skutečnosti jsou tu však tři třídy, jejichž nejbližší i konečné cíle jsou odlišné: statkáři, zámožné a částečně střední rolnictvo a konečně proletariát. Za takové situace nutně musí mít úkol proletariátu dvě stránky, a celá potíž sociálně demokratického agrárního programu a agrární taktiky v Rusku spočívá v tom, že je třeba velmi jasně a přesně určit, za jakých podmínek je pro proletariát nutná neutralita a za jakých podmínek podpora a „podněcování“.

Řešení tohoto úkolu může být jen jedno: společně s rolnickou buržoazií proti veškerému nevolnictví a proti feudálním statkářům, společně s městským proletariátem proti rolnické a jakékoliv jiné buržoazii; taková je „linie“ vesnického proletariátu a jeho ideologa, sociálního demokrata. Jinými slovy: podporovat a podněcovat rolnictvo

ž k jakémukoli zabírání jakéhokoli „posvátného“ panského vlastnictví“, *pokud* toto rolnictvo vystupuje revolučně demokracicky. Nedůvěřovat rolnictvu, organizovat se nezávisle na něm a být připraven k boji proti němu, *pokud* se reakční nebo vystupuje proti proletariátu. Ještě jinak: pomáhat rolnictvu, prospívá-li jeho boj proti statkářům ozvěny a upevňování demokracie; zachovávat neutralitu vůči rolnictvu, je-li jeho boj proti statkářům výlučně účelovým mezi dvěma částmi třídy pozemkových vlastníků, které je proletariátu a demokracii lhostejné.

Taková odpověď samozřejmě neuspokojí lidi, kteří přitupují k rolnické otázce bez promyšlených teoretických názorů, kteří se honí za módním a efektním „revolučním“ heslem (slovy), kteří si neuvědomují, jaké obrovské a vážné nebezpečí znamená právě pro rolnickou otázku revoluční anarchismus. Vůči takovým lidem — a není jich dnes mezi námi už málo, patří k nim socialisté-revolucionáři, rozvíjení revoluce spolu s rolnickým hnutím jejich řady ozajista ještě rozmnoží — vůči takovým lidem musí sociální demokraté neochvějně hájit hledisko třídního boje proti každé revoluční rozplizlosti, a proti revolučnímu zázraku uhájí nutnost střízlivě počítat s různorodými prvky rolnictva. Řečeno prakticky a konkrétně, nejvíce se přiblížíme pravdě, řekneme-li: Nikdo z odpůrců sociální demokracie v rolnické otázce nepočítá s faktem, že ve lastním evropském Rusku je celá vrstva zámožných rolníků ($1\frac{1}{2}$ —2 milióny usedlostí z celkového počtu asi 10 miliónů usedlostí). Tato vrstva má ve svých rukou nejen polovinu všech výrobních nástrojů a veškerého materiálu, jímž disponuje rolnictvo. Tato vrstva nemůže existovat bez najímání zemědělských dělníků a nádeníků. Tato vrstva má nesporně nepřátelský vztah k nevolnictví, statkářům a úřednictvu, může se stát vrstvou demokratickou, ale ještě nespornější je její nepřátelství vůči vesnickému proletariátu. Každý pokus zastřít nebo obejít

toto třídní nepřátelství v agrárním programu a taktice je vědomé nebo nevědomé opouštění socialistického stanoviska.

Mezi vesnickým proletariátem a rolnickou buržoazií je vrstva středního rolnictva, jejíž postavení má rysy obou těchto antipodů. Společné rysy v postavení všech těchto vrstev, rolnictva jako celku, bezpochyby vtiskují demokratický charakter celému jeho hnutí, ať už jsou ty či ony projevy neuvědomělosti a reakčnosti sebevětší. Naším úkolem je nikdy neopustit třídní hledisko a vytvářet co nejtěsnější svazek městského a vesnického proletariátu. Naším úkolem je ujasňovat sobě i lidu *skutečný* demokratický a revoluční obsah, který se skrývá za všeobecnou, ale mlhavou touhou po „půdě a svobodě“. Naším úkolem proto je co nejenergičtěji podporovat a povzbuzovat tuto touhu a zároveň připravovat prvky socialistického boje i na vesnici.

Abychom správně určili, jaký má být v praxi vztah sociálně demokratické dělnické strany k rolnickému hnutí, musí třetí sjezd naší strany schválit rezoluci o podpoře rolnického hnutí. Uvádíme návrh takové rezoluce, která formuluje názory vyložené výše a mnohokrát rozebírané v sociálně demokratické literatuře a kterou musí nyní posoudit co nejširší okruh stranických pracovníků:

„Sociálně demokratická dělnická strana Ruska jako strana uvědomělého proletariátu usiluje o to, aby všechny pracující jednou provždy zbavila jakéhokoli vykořisťování, a podporuje každé revoluční hnutí proti současnému společenskému a politickému zřízení. Proto SDDSR co nejenergičtěji podporuje i současné rolnické hnutí, staví se za všechna revoluční opatření, jež mohou zlepšit postavení rolnictva, a v zájmu dosažení tohoto cíle se nezříká ani vyvlastnění statkářské půdy. SDDSR jako třídní strana proletariátu přitom neochvějně usiluje o samostatnou třídní organizaci vesnického proletariátu a ani na chvíli nezapomíná na svůj úkol vysvětlovat mu, že jeho zájmy jsou v příkrém rozporu se zájmy rolnické buržoazie, vysvětlovat

mu, že jedině společný boj vesnického a městského proletariátu proti celé buržoazní společnosti může vést k socialistické revoluci, která jediná je s to opravdu zbavit všechny vesnickou chudinu bídy a vykořisťování.

Jako praktické heslo pro agitaci mezi rolnictvem a jako prostředek, jímž lze vnést do tohoto hnutí co největší uvědomělost, SDDSR navrhuje okamžitě vytvářet revoluční rolnické výbory, které by všestranně podporovaly všechny demokratické přeměny a důsledně je prováděly. SDDSR se bude snažit vytvořit i v těchto výborech samostatnou organizaci vesnických proletářů, jednak aby podporovala veškeré rolnictvo při všech jeho revolučně demokratických vystoupeních, jednak aby chránila skutečné zájmy vesnického proletariátu v jeho boji proti rolnické buržoazii.“

Vperjod, č. 11
23. (10.) března 1905

Podle listu Vperjod

O POULIČNÍM BOJI

(RADY GENERÁLA KOMUNY)¹¹⁹

Redakční poznámka. Tento článek je překladem jednoho z memoárů významného činitele Pařížské komuny Clusereta. Své úvahy založil, jak je patrné z níže uvedených stručných životopisných údajů, hlavně, i když ne výlučně, na zkušenostech z pařížských pouličních bojů. Mimoto měl na mysli speciálně revoluci proletariátu proti všem majetným třídám, kdežto my teď v Rusku prožíváme revoluci do značné míry všelidovou proti vládní klice. Je proto samozřejmé, že originální Cluseretovy myšlenky mají posloužit ruskému proletariátu jen jako materiál pro samostatné zpracování zkušeností západoevropských soudruhů s přihlédnutím k našim podmínkám. Domníváme se, že nebude marné stručně seznámit čtenáře se zajímavým autorovým životopisem.

Gustave Paul Cluseret se narodil v Paříži 13. června 1823. Studoval na vojenské škole v Saint-Cyr a absolvoval ji jako podporučík (sous-lieutenant) v roce 1843. V roce 1848 se v hodnosti poručíka velmi aktivně účastnil potlačování dělnického povstání v Paříži (červnové dny). Během šesti hodin dobyl 11 barikád a 3 prapory. Za tento „hrdinský čin“ byl vyznamenán řádem Čestné legie. V roce 1855 se jako kapitán zúčastnil krymského tažení. Poté odešel do výslužby. V armádě Garibaldiho bojoval za osvobození Itálie. V roce 1861 odejel do Ameriky a účastnil se občanské války proti otrokářským státům. Dostal hodnost generála a (po vítězství u Cross Keys) americké občanství. Vrátil se do Francie. V roce 1868 byl uvězněn za články v listu L'Art. Ve vězení Sainte-Pélagie navázal spojení s pra-

ovníky Internacionály. Za ostrou kritiku armády v novinách byl jako americký občan vypovězen z Francie. Po vyhlášení republiky (4. září 1870) se vrátil do Paříže. Zúčastnil se pokusů o vyvolání povstání v Lyonu a v Marseille. Dne 3. dubna 1871 byl jmenován ministrem války Komuny. Dne 16. dubna byl zvolen členem Komuny. Za to, že vydal pevnost Issy, ho Komuna sesadila a zatkla, ale občanský soud ho osvobodil. Po pádu Komuny uprchl z Francie. Dne 30. srpna 1872 ho versailleský soud odsoudil k trestu smrti. Po amnestii v roce 1881 se vrátil do Francie. Napsal do listů *La Commune* a *La Marseillaise*¹²⁰. Za odněcování armády k neposlušnosti byl odsouzen k dvěma letům vězení. Uprchl z Francie. Ve volbách do poslanecké sněmovny v roce 1888 kandidoval za revoluční stranu, tepal parlamentarismus a radikální „clémenceauovskou“ stranu¹²¹. V roce 1889 byl zvolen v druhém toulonském obvodu do poslanecké sněmovny. Patřil k socialistické dělnické kupině. Napsal knihu *Armáda a demokracie*^[303] (1869) a dva svazky *Paměti*^[305] (1887), věnovaných Komuně.

Vperjod, č. 11
3. (10.) března 1905

Podle listu Vperjod

PRVNÍ KROK

Uctě a bude vám otevřeno, řekli jsme, když jsme si v 91. čísle Jiskry přečetli usnesení rady strany z 10. března 1905^[53]. Do Ruska ještě nestačily dorazit zprávy o usnesení rady z 8. března 1905^[187] ani naše odpověď^[81] v 10. čísle listu Vperjod*, a už musíme konstatovat, že rada udělala nový a pozoruhodný obrat, obrat, za který můžeme soudruhům novojiskrovcům jen srdečně poděkovat a upřímně jim popřát, aby udělali další krok v tomto směru.

Usnesení rady z 10. března 1905 vyzývá účastníky III. sjezdu strany, svolaného ruským byrem, aby doporučili sjezdu přijmout v zájmu obnovení jednoty strany zprostředkování německé strany a Bebela a aby souhlasili s tím, že rada vyšle na sjezd dva zástupce, kteří by jednali o uskutečnění myšlenky rozhodčího řízení.

Rada se při svém prvním kroku „*po nové cestě*“ samozřejmě nedokázala obejít bez některých svých starých metod, nevyvarovala se opakování nepravdy, na jejíž vnitřní nesmyslnost jsme už poukázali v 10. čísle listu Vperjod — že prý totiž sjezd, který svolává většina ruských výborů, není stranickým sjezdem, že prý „nevelká skupina členů strany“ chce „vnutit svá rozhodnutí skutečné většině strany“. Tyto vytáčky by byly ubohé, kdyby nebyly tak směšné, a ani nemáme chuť znovu se u nich zastavovat. Nechce se nám do toho tím spíš, že veškerou pozornost přirozeně upoutává nový krok rady, která nakonec přece jen

* Viz tento svazek, s. 334—336. *Red.*

(nakonec přece jen!) pochopila, jak důležitý pro urovnání krize ve straně je sjezd strany, a nakonec přece jen udělala první, sice maličký, nesmělý, nedůsledný, ale přece jen určitý pokus podívat se na věci přímo, nazvat je pravým jménem a vyzkoušet cestu — „novou cestu“ k obnovení jednoty strany pomocí přímých jednání mezi oběma částmi strany, které vznikly po druhém sjezdu.

Nejvyšší čas! Mohlo to být už dávno — strana proletariátu by byla ušetřena mučivé, nesmyslné a vleklé, měsíce rvající krize a skrytého rozkolu. Kdyby bylo jen trochu více opravdové a upřímné ochoty přímo a otevřeně akceptovat vůli stranických pracovníků působících v Rusku, mohla se ruská sociální demokracie dostat z dočasného zštetění už před rokem. Ano, před rokem, ne-li dřív než před rokem.

Bylo to koncem ledna 1904. Rada strany se poprvé sešla složením Plechanov, Axelrod, Martov, Vasiljev a Lenin, aby projednala novou situaci ve straně a krizi ve straně. Novově ÚV a stoupenci většiny Vasiljev a Lenin jasně věděli, že menšina už *fakticky* stranu rozbila a že *skrytý* rozkol tohoto rozkolu stranu nesmírně rozvrací, zcela ji deralizuje, jedné části uvolňuje ruce k „rvačce“ bez jakéhokoli zábran, a druhé části svazuje ruce povinností hrabovat společná usnesení. *Skrytý* rozkol strany se má rovnému rozkolu (svým morálně politickým významem má stejné morálně politické důsledky) asi tak, jako skryté ložství k neskrývané volné lásce.

Průběh jednání členové rady proto předkládají rezoluci^[240] (leden 1904), kterou v plném znění otiskuje Šachov o sjezd^[296], s. 81)* a v níž *bolševici*, přestože jejich síly mají převahu v redakci i v radě, tj. v nejvyšší funkci strany, první začínají mluvit o nezbytnosti míru straně, protože stranu čekají v dané historické chvíli i závažné úkoly. Bolševici v této rezoluci přísně roz-

* Viz Sebrané spisy 8, Praha 1982, s. 134. Red.

lišují mezi nutným a nezbytným ideovým bojem na jedné straně a „nedůstojnou rvačkou“, dezorganizací, maličernými tahanicemi o funkce, bojkotem apod. na druhé straně. Bolševici nabádají radu strany, aby vyzvala všechny členy strany, aby „co nejdříve zanechali všech vzájemných maličerných sporů a jednou provždy vymezili ideovému boji takový rámec, aby nevedl k porušování stanov^[161] a nebrzdil praktickou činnost a pozitivní práci“. Máme tolik zapomnětlivých členů strany, kteří rádi mluví o stranické aktivitě, ale dávají přednost planým klepům před *studiem dokumentů* o rozkolu ve straně, že důtklivě doporučujeme všem soudruhům, kteří se chtějí vyznat ve stranických záležitostech, aby si pročetli 81. stránku v brožuře *Boj o sjezd*.

Menševici samozřejmě odmítli Leninovu a Vasiljevovu rezoluci a schválili (Plechanov, Martov a Axelrod) rezoluci^[240] vyzývající ÚV, aby „koptoval“ menševiky. Protože 26. listopadu 1903 ústřední výbor souhlasil s koptací *dvou* menševiků podle své vlastní volby, tj. volby ústředního výboru, neznamenala tato rezoluce rady nic jiného, než že ústřednímu výboru byly vnucovány *tři* určité osoby. Dnes už byla celá strana na základě dokumentů zpravena o tom (z Leninova Prohlášení^{[74]*}), že právě kvůli těmto „třem“ vznikaly zásadní neshody a *do listopadu 1904* se vedla „nedůstojná rvačka“. V odpověď na rezoluci o koptaci přednesli Lenin a Vasiljev odlišné stanovisko (Šachov, s. 84)**, které neinformovaným nebo zapomnětlivým soudruhům rovněž doporučujeme přečíst si pro poučení. Říká se v něm, že tito členové ústředního výboru „naprosto nevidí jiný způsob, jak se čestně a správně vypořádat se současnými rozbroji ve straně, jak zastavit tento nepřípustný boj o složení stranických institucí, než okamžitě svolat sjezd strany“.

* Viz tento svazek, s. 119–129. *Red.*

** Viz Sebrané spisy 8, Praha 1982, s. 162–165. *Red.*

Menševici samozřejmě sjezd maří. Nepůsobí na ně žádné omlouvání, že na sjezdu bude možné se o leccčems dohodnout, že jinak boj nabývá stejně odporných forem jako kryté cizoložství a prodejná láska. Je-li ostatně tato tak-ka přirozená a pochopitelná u menševiků, když už se jednou rozhodli nestydět se za „prodejnou lásku“, byla *smířlivce* Plechanova kardinální chybou, jak to očividně ukázal další průběh krize. Dnes všichni vidí a vědí faktů (hlavně z toho, jak se později choval Glebov a jeho umpanie), že kdyby byl Plechanov v lednu 1904 hlasoval ro sjezd, byl by sjezd velmi brzy svolán a *vytvořila by se na ěm tak velká strana usilující o smíření, že by v žádném případě ne-řipustila převahu ani většiny, ani menšiny. Tehdy* by se byl sjezd nejen mohl konat, ale určitě by byl sjezdem skutečného *niření*. Opakujeme: není to planý dohad, nýbrž úvaha *ne-borně dokázaná* skutečným průběhem dalších událostí. Plehanov však také dal přednost „prodejné lásce“, tj. skry-ěmu rozkolu před pokusem přímo a otevřeně si věci vy-ásnit a definitivně se dohodnout.

A co vidíme dnes? Menševici museli, i když váhavě a ne-ůsledně, i když pozdě, dospět k řešení, které navrhovali olševici. Bolševici trvali na svém a dosáhli toho, že sjezd yl svolán, správněji řečeno toho, že není-li oběma „dra-ým polovičkám“ souzeno dále „žít společně“, je třeba se zzejít otevřeně, a neschovávat se jako podlí zbabělci.

To je samozřejmé, lépe pozdě než nikdy, a dokonce váhavý krok rady a ochotu vyslat dva své „zástupce“ řele vítáme. Rozhodně však protestujeme proti váhavosti nedůslednosti tohoto kroku. Proč chcete poslat na sjezd ouze dva zástupce *zahraněční rady*, pánové? Proč ne zá- upce *všech* stranických organizací? Vždyť členové ruského yra výborů většiny *pozvali* na sjezd všechny, a především oslali doporučené dopisy jak redakci, tak radě a Lize! roč je tu takový podivný a nepochopitelný rozpor: na dné straně, když šlo o *pokrytecký* mír s třemi rytíři z ÚV ředomě proti vůli výborů většiny), neomezili jste se na

vyslání „dvou svých zástupců“ za radu, ale *dotázali jste se všech výborů a organizací menšiny*, jak se o tom otevřeně psalo v 83. čísle Jiskry^[38]. A na druhé straně, když jde o *skutečný* mír s celou stranou, posíláte na „přímá jednání“ jen dva zástupce pouze zahraniční rady. Kde jsou ruští menševici, s nimiž je pro nás stokrát důležitější se dohodnout než se spolkem publicistů? Kde jsou *dělníci*, členové a zástupci organizací, ti dělníci, které jste popichovali proti druhému sjezdu a o jejichž aktivitě jste se tolik nakřičeli?? Kde jsou soudruzi Akimov, Bruker, Machov a Jegorov (nebo jejich přátelé a přívrženci), kteří ze svého hlediska velmi důsledně podporovali menševiky, avšak nekompromitovali se, tj. nepodíleli se na hašteření kolem kooptace? Kde je soudruh Kričevskij a jiní bývalí „ekonomisté“, s nimiž jste se údajně smířili, jak nás v nové Jiskře ujišťoval Plechanov a mnozí jiní? Kde je soudruh Rjazanov — vaši solidaritu s ním rovněž chápeme — který nicméně *odmítl stát se členem Ligy jakožto menševické organizace?*

Nebo snad namítnete, že nikdo z těchto soudruhů nemá mandát? Ale vždyť píšete dopis sjezdu a „*necháváte stranou všechny formální ohledy*“!!

Kdepak, pánové, polovičatými opatřeními nás nikdo neuspokojí a pěknými slovy neopije. Jestliže opravdu chcete — budeme mluvit přímo a bez „formálních ohledů“ — pracovat společně v jedné organizaci, potom *se dostavte na sjezd všichni* a pozvěte také všechny soudruhy, které od nás dělí *pouze* ideové, a nikoli kooptační pohnutky. Potom můžete počítat s „dobrou vůlí revolucionáře“, na niž jste se tak nerozumně odvolávali, když jste se schovávali před sjezdem, a která *jediná* může jednoznačně a bezvýhradně rozhodnout o osudu *celé* strany zastoupené na sjezdu. Potom hledejte prostředníky, kteří by dokázali zapůsobit na tuto „dobrou vůli“ *všech delegátů sjezdu*. Každého takového prostředníka vřele uvítáme.

Tlucte a bude vám otevřeno . . . Bolševici svým otevřeným bojem dosáhli toho, že nyní stojíme až u prahu

rožného, přímého a nedvojznačného východiska z krize. Dosáhli jsme toho, že bude sjezd. Dosáhli jsme toho, že menševici už přestali křičet na radu strany, která zůstala zezadu strany, ale rovnou a otevřeně navrhnou přímé jednání. Ať již rada má nebo nemá dost rozumu a poctivosti dělat další krok na „nové cestě“, jsme přesvědčeni, že nám v každém případě podaří dosáhnout toho, aby pevně organizovaná strana úplně zvítězila nad kroužkařením.

perjod, č. 11
3. (10.) března 1905

Podle listu Vperjod

K HISTORII PROGRAMU STRANY¹²²

Zdůrazňováním, že návrh programu^[195] jsem *nenapsal* já, Plechanov jako první vynáší na veřejnost^[180] ve formě narážky, předhazování a výtky naše spory o návrhu programu. Bohužel o nich nic neříká, omezuje se jen na pomluky, tj. na pikantní, ale nejasná a neověřitelná tvrzení. Musím tedy k článku svého kolegy^[7] proti Plechanovovi dodat, že mám doklady o našich sporech při projednávání návrhu programu a příležitostně je zveřejním. Potom čtenář uvidí: 1. že Plechanov vůbec nemá pravdu, když říká, že naše vzájemné vztahy ochladly kvůli Co dělat?^[111] Ochladly proto, že se šestka rozdělila ve sporech o program na dvě poloviny; 2. že jsem prosazoval a prosadil, aby byla do programu pojata teze o vytlačování malovýroby velkovýrobou. Plechanov se chtěl omezit na nic neříkající výraz, jako je proslulé „víceméně“; 3. že jsem prosazoval a prosadil, aby termín „pracující a vykořisťovaná masa“ byl v tom místě, kde se mluví o třídním charakteru naší strany, nahrazen termínem „proletariát“; 4. že se Plechanov proti mé výtce i výtce mých stoupenců v šestce, že totiž ve svém návrhu programu nedostatečně vyjádřil proletářský charakter strany, hájil protiobviněním, že chápu proletářský charakter strany jako Martynov.

Vperjod, č. 11
23. (10.) března 1905

Podle listu Vperjod

O NAŠEM AGRÁRNÍM PROGRAMU

(DOPIS III. SJEZDU)

Nové rolnické hnutí, které den ze dne roste a sílí, staví pět do popředí otázku našeho agrárního programu. Hlavní zásada tohoto programu nemůže samozřejmě vyolat neshody ani spory. Strana proletariátu musí podporovat hnutí rolnictva. Nikdy nebude hájit současnou atkářskou držbu půdy před revolučním náporom rolníků, zároveň se však bude vždycky snažit rozvíjet na vesíci třídní boj a vtisknout tomuto boji uvědomělost. Domnívám se, že tyto zásady sdílejí všichni sociální demokrati. K názorovým neshodám dochází teprve tehdy, když se mají tyto zásady aplikovat na skutečnost, když je třeba formulovat je v programu vzhledem k současným úkolům.

Nejrůznější teoretické neshody řeší ze všeho nejlépe skutečnost, a já věřím, že rychlý spád revolučních událostí odstraní mezi sociálními demokraty i tyto neshody v agrární otázce. Sotvakdo bude popírat, že není naší věcí plánovat nejrůznější pozemkové reformy, že musíme pevně spojovat s proletariátem a podporovat rolnické hnutí, ale mít přitom neustále na zřeteli vlastnické tendence samostatně hospodařícího rolníka, tendence, o nichž se proletariát přesvědčí, že jsou nepřátelské, tím rychleji a jasněji, čím rychleji bude revoluce postupovat.

Na druhé straně je však jasné, že současná revoluční chvíle vyžaduje zcela určité konkrétní heslo. Takovým heslem se musí stát vytvoření *revolučních rolnických* výborů, agrární program^[195] naší strany je velmi správně vytyčil. V rolnickém hnutí je spousta zaostalosti, neuvědomělosti, proto by bylo krajně nebezpečné dělat si v tomto směru

nějaké iluze. Mužikova zaostalost se projevuje hlavně v tom, že nechápe *politickou* stránku hnutí, nechápe například to, že je zhola nemožné podniknout nějaké podstatné kroky k rozšíření pozemkové držby, nedojde-li k zásadním demokratickým přeměnám v *celém* politickém zřízení *celého státu*. Rolník potřebuje půdu a jeho revoluční cítění, jeho instinktivní primitivní demokratismus se *ne-může* projevit jinak, než že vztáhne ruku po statkářské půdě. To jistě nikdo nebude popírat. Socialisté-revolucionáři se tím spokojují, místo aby tuto mlhavou touhu rolnictva třídně analyzovali. Sociální demokraté na podkladě takové analýzy tvrdí, že rolnictvo jako celek sotva *může* solidárně požadovat víc než navrácení odřezané půdy, protože za hranicemi takových agrárních reforem se nutně musí výrazně projevit antagonismus mezi vesnickým proletariátem a „příčinlivými mužiky“. Sociální demokraté samozřejmě nemohou nic namítat proti tomu, aby mužik, který povstal, „úplně dorazil statkáře“, aby mu odebral *všechnu* půdu, ale v proletářském programu se nesmějí pouštět do dobrodružství, nesmějí zahalovat třídní boj proti vlastníkům různou perspektivou takových (třebas i demokratických) změn v pozemkovém vlastnictví, které by znamenaly jen přeskupení tříd nebo kategorií vlastníků.

Dosud jsme v našem programu požadovali navrácení odřezků, ale v různých komentářích k programu jsme vysvětlovali, že odřezky nejsou hranicí, nýbrž „dveřmi, aby se mohlo jít dál“*, že proletariát ochotně podpoří rolnictvo na této další cestě, ale nutně bude pozorovat a sledovat svého dočasného spojence, samostatně hospodařícího rolníka, zda nevystrkuje své vlastnické drápky. Teď, když stojíme tváří v tvář revolučním událostem, maně se vnucuje otázka: Nebylo by účelnější přenést *takovou* tezi naší taktiky z komentářů do samotného pro-

* Viz Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 211. *Red.*

gramu? Vždyť ať je tomu jakkoli, program je oficiálním vyjádřením názorů celé sociálně demokratické strany, kdežto každý komentář je nutně víceméně osobním názorem toho či onoho sociálního demokrata. Nebylo by tedy rozumnější formulovat v programu naši politiku v této otázce obecněji, kdežto dílčí opatření a jednotlivé požadavky, jako jsou například odřezky, rozvádět v komentářích?

Abych konkrétněji vysvětlil svou myšlenku, uvedu zde formulaci, která by měla být na příslušném místě v našem programu: (SDDSR žádá především) . . . „4. ustavit revoluční rolnické výbory, které by odstranily všechny pozůstatky nevolnictví, demokraticky přebudovaly naprosto všechny vztahy na vesnici a učinily taková revoluční opatření ke zlepšení postavení rolnictva, která by se nezastavila ani před zabráním statkářské půdy. Sociální demokracie bude podporovat rolnictvo ve všech jeho revolučně demokratických akcích a hájit samostatné zájmy a samostatnou organizaci vesnického proletariátu.“

V navrhované formulaci je do programu pojato to, co se dosud obvykle rozvádělo v komentářích, kdežto „odřezky“ se z programu přesouvají do komentářů. Taková změna má tu přednost, že v programu se jasněji ukazuje specifická stanoviska, přičemž jasnost v tak důležité otázce vyvažuje všechny redakční nedostatky. Takovým nedostatkem je to, že do programu je místo konkrétního požadavku pojato vysvětlení, které obvykleývá v komentáři. Ostatně je třeba říci, že v našem programu už jsou taková vysvětlení také obsažena: srovnej například bod o boji proti reformám, jež se týkají upevnění policejní a byrokratické kurately.¹²³) Předností je ovšem to, že program jednou provždy vymyje nesmyslnou myšlenku, že prý sociální demokracie namlouvá rolníkovi, že nemůže a nesmí jít dál než po odřezky. Tuto myšlenku je třeba vymýtit jasnou formulací v programu a ncomezovat se na její vysvětlení jen v komentářích.

Nedostatkem formulace, kterou navrhuji, se může zdát to, že se v ní neuvádějí žádné konkrétní způsoby vyvlastnění půdy. Ale je to vůbec nedostatek?

Sociální demokraté, kteří psali o agrární otázce, mnohokrát vysvětlovali, jak nemístné by bylo pouštět se v tomto směru do plánování, protože nejdůležitější opatření pozemkové reformy — nacionalizace půdy — by nutně bylo *v policejním státě* vykládáno zkresleně a jenom by zatemnilo třídní charakter hnutí. Všechna ostatní opatření sledující změnu pozemkových vztahů však za kapitalistického zřízení znamenají pouze přiblížení k nacionalizaci, jsou to pouze dílčí opatření, pouze některá z možných opatření, tj. taková, na něž se sociální demokracie naprosto nehodlá *omezovat*. Sociální demokraté jsou v současné době proti nacionalizaci, a dokonce i socialisté-revolucionáři se začali pod vlivem naší kritiky stavět k této nacionalizaci mnohem opatrněji (srovnej návrh jejich programu^[196] s jejich dřívější „udatností“).

Jde však o to, že revoluční hnutí nás vede k demokratické republice, která je spolu se zrušením stálé armády jedním z našich nejbližších požadavků.

Za demokratické republiky, kdy je lid ozbrojen a kdy se uskutečňují jiná obdobná republikánská opatření, se však nemůže sociální demokracie zaříkat a svazovat si ruce pokud jde o nacionalizaci půdy. Nedostatek formulace, kterou navrhuji, je tedy pouze zdánlivý. Ve skutečnosti obsahuje důsledné třídní heslo pro daný okamžik — a to heslo velice konkrétní — a zároveň ponechává zcela volný prostor pro „revolučně demokratické“ kroky, jež se mohou ukázat jako nezbytné nebo žádoucí, bude-li se naše revoluce příznivě vyvíjet. V současné době i později, dokud rolnické povstání definitivně nezvítězí, musí revoluční heslo nutně brát v úvahu antagonismus mezi *mužikem a statkářem*; bod o odřezcích tuto okolnost naprosto správně zdůrazňoval, zatímco všechny ty „nacionalizace“, „postoupení renty“, „socializace“ atp. příznačný anta-

gonismus ignorují a zastírají — a právě v tom je jejich nedostatek.

Formulace, kterou navrhuji, zároveň rozšiřuje úkol revolučních rolnických výborů až po „demokratickou přeměnu naprosto všech vztahů na vesnici“. V našem programu jsou rolnické výbory vytyčeny jako heslo, přičemž jsou zcela správně charakterizovány jako *rolnické*, tj. stavovské, neboť stavovský útlak může být odstraněn jedině celým nižším utlačovaným stavem. Je však nějaký důvod omezovat úkoly těchto výborů na pouhé agrární reformy? Dožpak je nutné vytvářet pro jiné reformy, například administrativní atd., jiné výbory? Vždyť celé neštěstí rolníků je, jak jsem už ukázal, v tom, že vůbec nechápou politickou stránku hnutí. Kdyby se alespoň v jednotlivých případech podařilo spojit úspěšná revoluční opatření rolníků zlepšující jejich postavení (konfiskace obilí, dobytka, *půdy*) s ustavením a prací *rolnických výborů* a s plným uznáním těchto výborů revolučními stranami (a za zvláště příznivých podmínek prozatímní revoluční vládou), pak by bylo možné považovat boj za získání rolníků pro demokratickou republiku za vyhraný. Nebude-li rolnictvo získáno, budou všechny jeho revoluční kroky velmi vratké a o všechny jeho vymoženosti je snadno připraví společenské třídy, jež jsou u moci.

Konečně pokud jde o podporu „revolučně demokratických“ opatření, navrhovaná formulace vede jasně dělicí čáru mezi šalebnou, rádoby socialistickou *podobou* takových opatření, jako je zabírání půdy rolníky, a jejich skutečným demokratickým obsahem. Abychom viděli, jak je pro sociálního demokrata důležité určit takovou dělicí čáru, stačí připomenout stanovisko Marxe a Engelse k agrárnímu hnutí například v Americe (Marx v roce 1848 o Kriegovi¹²⁴, Engels v roce 1885 o Henrym Georgeovi¹²⁵)^[356]. Teď už jistě nebude nikdo *popírat* boj rolníků o půdu a honbu za půdou (v polofeudálních zemích nebo v koloniích). Plně uznáváme, že je oprávněný a pokro-

kový, ale současně odhalujeme jeho demokratický, tj. *koneckonců* buržoazně demokratický obsah; proto i když obsah tohoto boje podporujeme, máme vůči němu jisté „výhrady“, poukazujeme na „samostatnou“ úlohu *proletářské* demokracie, na specifické cíle sociální demokracie jako třídní strany, která usiluje o socialistickou revoluci.

Právě z těchto důvodů navrhuji soudruhům, aby na nadcházejícím sjezdu projednali můj návrh a rozšířili příslušný bod programu v tom smyslu, jak jsem uvedl.

Vperjod, č. 12
29. (16.) března 1905
Podepsán: — 1,

Podle listu Vperjod

ÚSKOKY BONAPARTISTŮ

Ženeva 29. (16.) března

Právě jsme dostali z Tveru následující zprávu: dne 16. března se na schůzi periferních organizací konané společně s výborem projednávalo za přítomnosti zástupce středního výboru stanovisko k III. sjezdu strany, jež svolává ÚV (výzva straně^[52] ze 4. března 1905). Byla přečtena rezoluce tverského výboru: „Tverský výbor uvítal výzvu ÚV SDDSR k přípravám na III. sjezd strany (rezoluce ÚV ze 4. března 1905)^[52] a na svém zasedání se usnesl: zúčastnit se tohoto sjezdu vysláním delegáta. Proti tomu, že tverský výbor oznámil zástupci organizačního byra, že se zúčastní sjezdu, který toto byro svolává, považuje tverský výbor za svou povinnost upozornit, že se tak zhodl proto, že se zástupce byra odvolával* na usnesení V považovat svolávaný sjezd za řádný.“

Schůze periferních organizací se nepřipojila k rezoluci tverského výboru. Většinou sedmi hlasů proti jednomu i jedné abstenci schválila následující rezoluci: „Konečně jsme se dočkali výzvy ÚV připravovat se k okamžitému svolání III. sjezdu. Víťame tento akt ÚV, oznamujeme vám, že jsme už přislíbili účast na *straničém* sjezdu, který

* Zástupce byra výborů většiny, který referoval v únoru na zasedání tverského výboru a periferních organizací o III. sjezdu, nám sdělil, že toto tvrzení tverského výboru je „nepřesné“. „Řekl jsem,“ dodává, „na základě přímého prohlášení člena ÚV Nikitiče, že ústřední výbor měl v úmyslu prohlásit III. sjezd za řádný; za řádný sjezd byl po dohodě prohlášen sjezd svolávaný byrem, ale zatím vzhledem ke známým okolnostem ještě *nestačil* zahájit s byrem o tomto problému žádný jednání.“

svolává organizační byro. Reflektovat na návrhy ÚV obsažené v jeho výzvě Straně ze 4. března považujeme za možné jedině tehdy, dojde-li k formální dohodě mezi ústředním výborem a organizačním byrem“ (pro 6, proti 3). Abych charakterizoval smýšlení zbývajících tří, kteří hlasovali proti, uvedu druhou rezoluci, kterou navrhli dva soudruzi hlasující proti: „Místní organizace vítá usnesení ÚV o svolání III. sjezdu strany a důtklivě doporučuje ústřednímu výboru a organizačnímu byru, aby se vzájemně dohodly. Nedojde-li mezi nimi k dohodě, vyhrazuje si místní organizace volnost jednání.“

Z tohoto sdělení vyplývá: 1. tverský výbor společně s periferními organizacemi, jak sám přiznává, vyslovil souhlas s účastí na sjezdu, který svolává byro výborů většiny; 2. později pod vlivem nových slibů ÚV svolat III. sjezd tverský výbor svůj souhlas odvolal; periferní organizace však výbor nenásledovaly a účast na sjezdu, který byro už svolalo, neodmítly; 3. nový slib ÚV svolat III. sjezd je obsažen v dosud nezveřejněné a nám neznámé „výzvě straně ze 4. března 1905“.

Abychom po zásluze zhodnotili postup našeho skvělého ÚV, připomeneme soudruhům za prvé stanovy strany a za druhé některá fakta. Podle stanov^[161] svolává sjezd *rada*, a nikoli ústřední výbor. Ústřední výbor tedy dává sliby, za něž neodpovídá. Ústřední výbor slibuje, že udělá to, co podle stanov udělat nemůže. Ústřední výbor slibuje nebo míní, a rada jedná. Členové strany, kteří jsou tak naivní, že naslouchají slibům ÚV a špatně znají stanovy, jsou oklamáni. Jak rada „jedná“, o tom hovoří fakta. V usnesení z 8. března (podle nového kalendáře)^[187] rada prohlašuje (Jiskra, č. 89) že „*spolu s většinou stranických pracovníků*“ (možná tedy i s tverským výborem?) „*nepovažuje za účelné svolávat v této době stranický sjezd*“. Opravdu to ještě není jasné? Opravdu z toho ještě není vidět, že rada soustavně nestydatě klame stranu, neboť „většina stranických pracovníků“ jí žádný „souhlas“ k ničemu nedala?

Dále, 10. března (podle nového kalendáře), tj. dva dny
ato, schvaluje rada druhé usnesení (Jiskra, č. 91)^[53],
němž vyslovuje souhlas s tím, že vyšle na sjezd, který
volává ruské byro výborů většiny, dva zástupce, *ale ani
slovkem se nezmiňuje, že by souhlasila se svoláním sjezdu.*

Dodejme, že rada nejen oficiálně prohlašuje, že svolání
sjezdu není „účelné“, ale současně *falšuje i hlasy pro sjezd,*
když zveličuje počet údajně plnoprávných výborů a od-
mítá sdělit straně, odkdy a které nové výbory považuje
za schválené. V usnesení rady z 8. března (komentovaném
v čísle listu Vperjod^[81])* se poleský, severozápadní,
ukráňský a kazaňský výbor označují za plnoprávné
od 1. lednu 1905. Přitom poslední dva výbory vůbec nebyly
středním výborem schváleny a poleský a severozápadní
výbor budou uznány za plnoprávné od 1. dubna 1905.

Ptáme se členů strany, kteří se nechtějí jen ke straně
přičítat, nýbrž chtějí být skutečnými členy strany, zda jsou
ochotni trpět tuto hru. Rada falšuje hlasy a vyslovuje se
pro sjezd, kdežto ÚV „slibuje“ sjezd a zneužívá přitom
důvěru lidí, kteří nevědí, že podle stanov *nemohou* mít tyto
výbory oficiální platnost! Nepotvrzují snad fakta *plně* to, co jsme
dříve napsali v 8. čísle listu Vperjod 28. (15.) února^[163] o prvních
výborech, že ÚV „souhlasí“ se sjezdem? Podotýkáme, že
v té době *uplynul měsíc*, že od té doby vyšlo 88., 89., 90., 91.
92. (datované 10. března podle starého kalendáře) číslo
listu a *ani slovkem se nezmiňuje* o této „choulostivé“ otázce
přikládající se „souhlasu“ ÚV se sjezdem. Nezbyvá nám než
připomenout, co bylo řečeno v 8. čísle listu Vperjod:

„Právě jsme dostali zprávu, kterou lze chápat v tom smyslu, že
ÚV souhlasí s okamžitým svoláním sjezdu. Prozatím v žádném pří-
padě neručíme za hodnověrnost této zprávy, považujeme ji však
za pravděpodobnou. Ústřední výbor dlouhé měsíce bojoval proti sjez-
du, rozpouštěl organizace a bojkotoval a rozbíjel výbory, které se vy-
víjely pro sjezd. Tato taktika zkrachovala. Teď se ÚV řídí svým
zájmem, účelnost je vším, formálnost ničím“ a v zájmu „účelnosti“

* Viz tento svazek, s. 334—336. *Red.*

(*to jest proto, aby zabránil sjezdu*) je ochoten stokrát formálně prohlásit, že je pro okamžité svolání sjezdu. Doufáme, že ani byro, ani místní výbory nenaletí na kejkle stranické „komise Šidlovského“¹²⁸.“

Postskriptum. Ženeva 30. (17.) března. Je třeba si vést skutečný deník úskoků ústředního výboru. Byl nám doručen tento dopis ÚV, zasláný byru výborů většiny:

„Dne 4. března se ÚV usnesl vyzvat výbory strany, aby se připravovaly na III. sjezd strany, a sám se rozhodl podniknout opatření ke svolání sjezdu v co nejkratší době.

Protože úspěch *celostranického* sjezdu a jeho co nejrychlejší svolání závisí na svorné spolupráci pokud možno všech soudruhů a organizací, které se *nyň* vyslovily pro sjezd, navrhuje ÚV organizačnímu byru takzvané ‚většiny‘, aby se v této věci spolu dohodly a spolupracovaly v zájmu rychlého svolání sjezdu i v zájmu toho, aby na něm byla co nejlépe zastoupena *celá* strana.

6. března 1905

ÚV SDDSR“

Trpělivost ruských výborů a jejich důvěřivost je vskutku nekonečná! Proč ÚV nezveřejňuje svou výzvu ze 4. března? Proč pronáší lživé fráze o „dohodě“ s byrem? Byro pozvalo na sjezd *všechny* bez výjimky, *celou stranu*; udělalo to víc než před měsícem naprosto otevřeně a veřejně. Byro už dávno odpovědělo ÚV, že teď *už nejsou možné žádné odklady*. Kdo si nepřejde *sjezd celé strany* pouze slovy, ať tedy přijde, a to je všechno. A konečně jaký význam by mohla mít dohoda byra s ÚV, když podle stanov nesvolává sjezd ÚV, nýbrž rada, ale ta se vyslovila proti sjezdu?

Doufejme, že teď už *všichni* rozpoznají dvojakou hru rady a ústředního výboru. Pokud jde o byro, jsme přesvědčeni, že ani o krok neustoupí ve svém úsilí, aby sjezd byl svolán v termínu, který už *stanovilo a oznámilo ústřednímu výboru*.

*Otištěno koncem března 1905
jako separát z 13. čísla
listu Vperjod*

Podle separátu

DRUHÝ KROK

✓ 11. čísle listu Vperjod jsme uvítali první krok^[89] rady strany, která zůstala beze strany.* Ptali jsme se sami sebe, da rada bude nebo nebude mít dost rozumu a poctivosti, by udělala druhý krok na nové cestě? Právě teď jsme dostali z Ruska zprávu, že *druhý krok udělal ústřední výbor*. Jvádíme dokumenty, které mohou být okamžitě zveřejněny.

1. Výzva ústředního výboru straně ze 4. března 1905^[52].

Straně

Soudruzi! Revoluce v Rusku začala! Její prolog nezvratně dokázal, že hlavní silou, která rozhodne o jejím výsledku, je městský proletariát. Avšak urychlení výsledku revoluce, vnesení plánovitosti do revolučního boje lidových mas a hlavně maximální využití výsledků revoluce v prospěch proletariátu v obrovské míře závisí na skutečném stavu a organizovanosti naší strany. Dějiny ukládají naší straně politickou morální odpovědnost vůči ruskému proletariátu, vůči všemu našemu lidu a konečně vůči proletariátu celého světa. Za současného stavu naší strany a naše strana s to plnit své povinnosti tak, jak je žádoucí a možné z hledem ke stavu sil, jimiž ruská sociální demokracie potenciálně disponuje. Ústřední výbor považuje v současné chvíli za nevhodné zbytečně ujasňovat si s doklady v rukou, do jaké míry se jednotliví významní členové strany, vlivné skupiny i celé stranické instituce v své vnitrostranické práci řídili hlubokými politickými motivy nebo intelektuálními názory — zkrátka nezajímá se teď o to, kdo a do jaké míry má vinu na hlubokém rozvratu ve straně. Uvědomuje si však veškerou tíži své odpovědnosti a před celou stranou prohlašuje, že je pevně rozhodnut učinit vše, co je v jeho moci, aby zabezpečil raně nezbytnou jednotu a odvrátil definitivní rozkol. Vývoj revoluce

* Viz tento svazek, s. 348—353. *Red.*

staví před ruskou sociální demokracií div ne denně celou řadu nových problémů. Mnohých z těchto problémů se naše taktika dotýká jen letmo, protože byla vypracována převážně pro „mírovou“ dobu. Na řadu jiných problémů vůbec nelze dát odpověď z předchozích zkušeností strany, protože tyto problémy byly vyvolány novými příčinami, které se právě vynořily. Jistěže nám pomáhá stranická literatura, ale místní pracovníci v ní nenajdou vždycky uspokojivé, vyčerpávající, shodné, autoritativní a všeobecně platné odpovědi. Mnoho výborů, které se sjednotily po svých místních konferencích, začalo v poslední době provádět politiku nedůvěry k ústředním institucím strany, které existují na základě stanov strany, přijatých na II. sjezdu^[161], a vytvořilo vlastní orgán, vlastní ústředí, a v současné době připravují svolání vlastního sjezdu. Konečně letos v létě by měl být podle stanov strany svolán III. řádný sjezd. Za této situace vidí ÚV jediný a poslední prostředek k odvrácení rozkolu v tom, že *bude svolán celostranický sjezd v nejbližší budoucnosti.*

Ústřední výbor si uvědomuje, že jednání sjezdu bude plodné, pokud jde o rozpracování závažných úkolů, jež před stranu postavila současná politická situace, i pokud jde o dosažení skutečně pevné jednoty strany, jen tehdy, budou-li na sjezdu všestranně a plně zastoupeny všechny významné a vlivné směry, a proto se na základě stanov rozhodl, že v zájmu zabezpečení plného zastoupení široce využije svého práva pozvat na sjezd soudruhy s poradním hlasem. Ústřední výbor ví, že rozpory rozdírající stranu vedly leckde k tomu, že se od výborů přímo odtrhly velké skupiny a v některých případech došlo k ostrému antagonismu mezi výbory a periferními stranickými organizacemi, a proto navrhuje, aby své zástupce na sjezd s právem poradního hlasu vyslaly: 1. všechny skupiny, které se oddělily od výborů před 1. březnem t. r., 2. všechny periferní stranické organizace ve velkých průmyslových střediscích, kde je v okruhu působnosti výboru alespoň 20 tisíc dělníků a kde více než polovina členů periferních organizací vysloví nedůvěru místnímu výboru pokud jde o výběr delegáta na sjezd.

Poznámka. ÚV doporučuje v daném případě považovat za členy periferních organizací pouze ty soudruhy, kteří se jako členové jedné z organizací podřízených výboru zabývají pod vedením a kontrolou výboru aktivní revoluční prací v propagandě, agitaci, organizaci, při psaní, tištění a šíření literatury. Dále, protože podle stanov svolává celostranický sjezd rada strany, ústřední výbor vyzývá místní výbory strany, aby se vyslovily pro svolání III. sjezdu jako jediného prostředku, který dnes může zabezpečit jednotu strany, a sám ÚV bude prostřednictvím svých zástupců v radě podporovat své rozhodnutí o okamžitém svolání sjezdu; hned k tomu také učiní řadu praktických

přípravných opatření. Kromě toho ÚV prohlašuje, že podnikne všechno, co je v jeho moci, aby zainteresoval na svolání sjezdu „organizační byro“, jež vzniklo za tímto účelem z podnětu několika výborů; přípravné práce tohoto byra mohou urychlit a usnadnit svolání sjezdu.

Podnětka. Podrobnosti toho, jak zainteresovat „organizační byro“ výborů takzvané „většiny“ na přípravách ke svolání sjezdu, musí být vypracovány po vzájemné dohodě. Protože ústřední výbor vidí *okamžitě* svolání celostranického sjezdu poslední prostředek k odvrácení rozkolu a vytvoření faktické jednoty strany, která jediná nám může poskytnout potřebnou sílu ke splnění velikých úkolů ruské sociální demokracie, vyzývá všechny členy strany, aby s maximální energií připravovali sjezd, který by se měl konat *okamžitě*.

března 1905

ÚV SDDSR

2. Dopis ústředního výboru byru výborů většiny^[175] ze března 1905.

Dne 4. března se ústřední výbor usnesl vyzvat výbory strany, aby připravovaly na III. sjezd strany, a sám se rozhodl podniknout opatření ke svolání sjezdu v co nejkratší době.

Protože úspěch *celostranického* sjezdu a jeho co nejrychlejší svolání ivisí na svorné práci pokud možno všech soudruhů a organizací, které se *nyin* vyslovily pro sjezd, navrhuje ÚV organizačnímu byru výborů takzvané „většiny“, aby se v této věci spolu dohodly a společně pracovaly v zájmu rychlého svolání sjezdu i v zájmu toho, aby na něm byla co nejúplněji zastoupena *celá* strana.

března 1905

ÚV SDDSR

3. Společná výzva ústředního výboru a byra výborů většiny straně z 12. března 1905.

Straně

Ústřední výbor a byro výborů většiny se chopily iniciativy svolat III. sjezd strany a oznamují všem stranickým organizacím, že vzhledem k naléhavé nutnosti okamžitě svolat III. sjezd strany, aby mohla být vypracována společně taktika strany a dosažena organizační jednotnost strany, se vzájemně dohodly na společném svolání sjezdu za těchto podmínek:

1. Sjezd se svolává na podkladě programů vyložených v dekla-

racích ústředního výboru a byra výborů většiny, z nichž vyplývá tento pořad jednání:

a) ustavení sjezdu, b) otázky taktiky strany, c) otázky organizace strany: 1. organizace ústředních orgánů, 2. organizace výborů, 3. vztah mezi různými orgány strany a jejich částmi, d) zprávy, e) volby.

2. Na sjezd se zvou všechny stranické organizace, jež mají podle statutu II. sjezdu právo účastnit se sjezdu s rozhodujícím hlasem (tj. čtyři kavkazské výbory, moskevský, petrohradský, tverský, tulský, nižněnovgorodský, severní, kyjevský, oděský, jekatěrinoslavský, charkovský, donský, voroněžský, nikolajevský, saratovský, samarský, severozápadní, poleský, astrachaňský výbor a Liga; svazy: doněcký, krymský, uralský a sibiřský,* a všechny ostatní s právem poradního hlasu.

3. Schvaluje se organizační práce byra výborů většiny, kterou dosud vykonalo pro svolání III. sjezdu strany.

4. Další práci spojenou se svoláním sjezdu převezme společně byro výborů většiny a ústřední výbor, které vytvoří organizační výbor.

5. Rezoluci rady strany proti svolání III. sjezdu, uveřejněnou v 89. čísle Jiskry, nepovažuje ústřední výbor ani byro výborů většiny za důvod k zastavení příprav k organizačnímu zabezpečení sjezdu. 12. března 1905

Dohoda ÚV s byrem výborů většiny^[33] z téhož 12. března 1905 nemá být zatím zveřejněna.

A tak tedy můžeme oslavit naprosté morální vítězství! Rusko zvítězilo nad zahraničím. Idea pevně organizované strany zvítězila nad kroužkařením. V poslední chvíli si ústřední výbor uvědomil, že sjezd svolávaný byrem výborů většiny je opravdu stranickým sjezdem a vyslovil se pro něj. V poslední chvíli ÚV v sobě našel dostatek občanské statečnosti, aby zanechal protistranické politiky a postavil se proti zahraniční radě. Podle stanov naší strany svolává sjezd rada, nikoli ústřední výbor. Řečeno práv-

* Pokud jde o výbory rižský, smolenský, kurský, orelsko-brjanský, kazaňský, kremenčužský, jelizavetgradský a kubáňský, viz bod 3 dohody mezi ústředním výborem a byrem výborů většiny.

ický, nemají tudíž žádná prohlášení a dohody ÚV v této otázce žádnou platnost. Když však rada porušila stanovy a odmítla odpovídat se sjezdu, výbory nejen mohly, nýbrž dokonce musely ujmout se svolání sjezdu a ÚV, který uznal byro zvolené výbory, odmítl tím následovat nešťastného příkladu rady strany, která zůstala beze strany.

Teď nemůžeme říci o dohodě ústředního výboru s byroem výborů většiny nic konkrétního. O všech těchto otázkách a rovněž tak o programu jednání, složení sjezdu atd. může samozřejmě rozhodnout jenom sjezd sám. Pořejeme tedy sjezdu úspěch a vyzveme všechny soudruhy, aby okamžitě a s maximální energií všestranně připravovali sjezd. Na závěr zopakujeme, co jsme řekli v 11. čísle listu *Vperjod*: „. . . nyní stojíme až u prahu možného, příznivého a nedvojznačného východiska z krize.“*

Vperjod, č. 13
dubna (23. března) 1905

Podle listu Vperjod

* Viz tento svazek, s. 352—353. *Red.*

EVROPSKÝ KAPITÁL A SAMODĚRŽAVÍ

Sociálně demokratický tisk už nejednou psal, že evropský kapitál zachraňuje ruské samoděržaví. Bez zahraničních půjček by se neudrželo. Pro francouzskou buržoazii bylo výhodné podporovat svého válečného spojence, zejména když se půjčka řádně splácela. A francouzští buržoové půjčili absolutistické vládě malou sumičku *asi deseti miliard franků* (na 4 miliardy rublů).

Ale . . . nic na světě netrvá věčně. Válka s Japonskem odhalila veškerou prohnilitost samoděržaví a nakonec ohrozila úvěr dokonce i u „spřátelené a spojenecké“ francouzské buržoazie. Za první válka odhalila vojenskou slabost Ruska; za druhé nekonečný sled porážek, jedna těžší než druhá, ukázal beznadějnost války a nevyhnutelnost totálního krachu celého vládního systému samoděržaví; za třetí neobvyklý růst revolučního hnutí v Rusku nahnal evropské buržoazii smrtelný strach z takového výbuchu, který by mohl zasáhnout i Evropu. V posledních deseti letech se nahromadila obrovská spousta hořlavin. A tak všechny tyto okolnosti dohromady vedly nakonec k tomu, že Rusku byly další půjčky zamítnuty. Nedávný pokus absolutistické vlády vypůjčit si jako dříve od Francie nevyšel: na jedné straně kapitál už nevěří samoděržaví, na druhé straně ze strachu před revolucí chce kapitál vyvíjet tlak na samoděržaví, aby uzavřelo mír s Japonskem a smír s liberální ruskou buržoazií.

Evropský kapitál spekuluje s mírem. Nejen v Rusku, ale i v celé Evropě si buržoazie začala uvědomovat souvislost války s revolucí, začala se obávat skutečného lido-

ého a vítězného hnutí proti carismu. Buržoazie chce chránit „veřejný pořádek“ společnosti založené na vyoristování před přílišnými otřesy, chce zachovat ruskou monarchii jako monarchii konstituční nebo rádobykonstituční, a proto spekuluje s mírem proti zájmům proletariátu a revoluce. Tento nesporný fakt nám názorně demonstruje, jak dokonce i tak „prostá“ a jasná otázka, jako je otázka války a míru, nemůže být formulována správně, nebere-li se v úvahu třídní antagonismus soudobé společnosti, nebere-li v úvahu, že buržoazie při všech svých akcích, ať se zdají akkoli demokratické a humánní, chrání především a nejvíce zájmy své třídy, zájmy „sociálního míru“, tj. zájmy utlačení a odzbrojení všech utlačovaných tříd. Proletářské pojetí otázky míru se proto také nutně liší a musí se lišit od buržoazně demokratického, tak jako je tomu s otázkou svobodného obchodu, antiklerikalismu atp. Proletariát bojuje a vždycky bude houževnatě bojovat proti válce, a přitom ani na okamžik nezapomene, že války je možné odstranit jedině tehdy, bude-li jednou provždy odstraněno rozdělení společnosti na třídy, že dokud trvá třídní panství, nelze války hodnotit jen z čistě demokratického sentimentálního hlediska, že ve válce mezi vykořisťovatelskými národy je nutné rozlišovat mezi úlohou pokrokové a reakční buržoazie toho či onoho národa. Ruská sociální demokracie prakticky uplatnila tyto obecné teze marxismu ve válce s Japonskem. Když jsme rozebírali význam této války (viz Vperjod, č. 2, článek Pád Port Arthuru*), upozornili jsme, jak sklouzli k chybnému buržoazně demokratickému názoru nejen naši socialisté-revolucionáři^[274] (kteří osočovali Guesda^[317] a Hyndmana^[319] za sympatie k Japonsku), ale i novojiskrovci. U novojiskrovců se to projevilo za prvé v názoru, že je nutný „mír za každou cenu“, a za druhé v názoru, že je nepřípustné „spekulovat na vítězství japonské buržoazie“. Oba názory byly hodny

* Viz tento svazek, s. 159—160. *Red.*

jedině buržoazního demokrata, který se dívá na politické otázky ze sentimentálního hlediska. Dnešní skutečnost ukázala, že „mír za každou cenu“ se stal heslem evropských burziánů a ruských reakcionářů (kníže Meščerskij^[138] v časopisu *Graždanin*¹²⁷ už teď jasně poukazuje na to, že mír je nutný pro záchranu samoděržaví). Spekulace s mírem v zájmu potlačení revoluce se nám názorně vyjevila jako spekulace reakcionáře, která se diametrálně liší od spekulace *pokrokové* buržoazie na vítězství japonské buržoazie. Řeči novojiskrovců proti jakékoli „spekulaci“ se ukázaly vlastně jako sentimentální fráze, které neberou v úvahu třídní hledisko a nepřihlížejí k různým silám.

Události, které ukázaly novou tvář reakční buržoazie, byly tak do očí, že si teď začala uvědomovat svou chybu i Jiskra. Jestliže ve svém 83. čísle vztekla „cenila zuby“^[125] na náš článek uveřejněný v 2. čísle listu *Vperjod*, pak dnes v 90. čísle se zadostiučiněním čteme (úvodník): „Nemůžeme chtít *pouze* mír, protože při zachování samoděržaví by mír znamenal záhubu země.“^[29] Tak, tak: nemůžeme chtít pouze mír, protože carský mír není lepší (někdy je horší) než carská válka; nesmíme vytyčovat heslo „mír za každou cenu“, ale jediné mír zároveň s pádem samoděržaví, mír, který uzavře osvobozený lid, svobodné ústavodárné shromáždění, tj. nikoli mír za každou cenu, nýbrž výlučně za cenu svržení absolutismu. Doufejme, že když toto Jiskra pochopila, pochopí i to, jak nemístné byly její vysoce etické tirády proti spekulaci na vítězství japonské buržoazie.

Vraťme se však k evropskému kapitálu a jeho politické „spekulaci“. Do jaké míry se carské Rusko bojí tohoto kapitálu, je mimo jiné vidět z této poučné události. Orgán konzervativní anglické buržoazie *Times* uveřejnil článek *Je Rusko solventní?*^[360] V článku zevrubně zdůvodňuje „rafinovaný mechanismus“ finančních fíglů pánů Vitteho, Kokovcova a spol. Ti věčně hospodaří se ztrátou. Dostávají se z toho jen díky tomu, že zabředají stále více do dluhů. Vypůjčená suma se přitom ukládá na dobu od jedné půjčky

k druhé do státní pokladny a na „zlatý poklad“ se vítězo-
slavně poukazuje jako na „volnou hotovost“. Vypůjčené
zlato se všem ukazuje jako důkaz bohatství a solventnosti
Ruska! Není divu, že anglický obchodník srovnal tento
íglskouský pověstných podvodníků Humbertů, kteří ukazo-
vali vypůjčené nebo podvodem nabyté peníze (anebo sejf,
v němž prý peníze mají), aby uzavřeli nové půjčky! „To,
že ruská vláda často vystupuje na kontinentálních trzích
v roli dlužníka,“ napsal list *Times*, „není způsobeno ne-
dostatkem kapitálu, potřebou výrobních podniků nebo
ločasnými a výjimečnými výdaji, nýbrž téměř výhradně
normálním deficitem národního důchodu. A to znamená,
že za takové situace spěje Rusko přímo k bankrotu. Jeho
národní bilance je taková, že upadá každým rokem víc
do dluhů. Dluhy Ruska vůči cizincům jsou vyšší než ná-
rodní prostředky, a Rusko nemá tudíž reálnou možnost
tyto dluhy krýt. Jeho zlatý poklad je obrovským sejfem
Humbertů a pověstné milióny v tomto sejfu jsou vypůjčeny
od obětí podvodu a slouží k jejich dalšímu podvádění.“

Chytré, vidíte? Vyhlédnout si oběť a pak si u ní vypůjčit
peníze. Potom jí tytéž peníze ukazovat na důkaz bohatství
a žádat od ní nové půjčky!

Srovnání se známou podvodnickou rodinou Humbertů
bylo tak výstižné a tak pranýřovalo „podstatu“ a smysl
pověstné „volné hotovosti“, že článek solidního konser-
vativního listu způsobil rozruch. Sám ministr financí Ko-
kovcov poslal do *Timesů* telegram^[352], a ty jej ihned otiskly
(23. (10.) března). Uražený Kokovcov zval v tomto tele-
gramu redakci *Timesů* do Pitěru, aby se osobně přesvědčila
o velikosti zlatého pokladu. Redakce poděkovala za milé
pozvání a odmítla z toho prostého důvodu, že článek,
který urazil carského služebníka, ani v nejmenším ne-
popíral existenci zlatého pokladu. Srovnání s Humberty
neznamenalo, že Rusko nemá zlatý poklad, na který se
odvolává, nýbrž to, že tento poklad vlastně tvoří cizí, vy-
půjčené a ničím nekryté peníze, které nikterak nedokazují

bohatství Ruska, a odvolávat se na ně při dalších půjčkách je směšné!

Pan Kokovcov nepochopil *peprnost* velmi vtipného a zlo-myslného srovnání a svým telegramem rozesmál celý svět. Prověřovat zásoby zlata v bankách není povinností novinářů, odpověděly *Timesy* ministru financí. Povinností tisku opravdu bylo odhalit podstatu fíglů s tímto „zlatým pokladem“, sice reálně existujícím, ale fiktivně uváděným jako důkaz bohatství země. Problém není v tom, máte-li zlatý poklad nebo ne, poučovaly *Timesy* ruského ministra v článku týkajícím se tohoto komického telegramu. Věříme, že jej máte. Jde však o to, jaká jsou vaše aktiva a pasíva, kolik máte dluhů a jak jsou kryty, nebo jasněji řečeno, je-li poklad, který máte uložen, váš, anebo je vypůjčen a je třeba jej vrátit, přičemž celý dluh nemáte z čeho zaplatit. A angličtí buržoové vysmívající se hloupoučkému ministrovi ze všech stran rozebrali tento ne zrovna chytrý kousek a poučně dodávají: hledáte-li někoho, kdo by zkontroloval váš kredit a váš debet, proč se neobrátíte na zástupce ruského lidu? Zástupci lidu se stejně teď chtějí sejít v zemském sněmu nebo v národním shromáždění, či jak se tomu u vás říká. Určitě neodmítnou *řádně* zkontrolovat nejen proslulý „zlatý poklad“, ale i *veškeré* finanční hospodářství samoděržaví. Určitě dokážou provést takovou kontrolu dokonale a s plnou znalostí věci.

Timesy sarkasticky uzavírají: „A možná že přesvědčení, že zastupitelské shromáždění bude trvat na svém právu provést takovou kontrolu, možná že toto přesvědčení právě vyvolává obavy carské vlády svolat toto shromáždění, přinejmenším v případě, kdy by zmíněné shromáždění mělo alespoň nějakou reálnou moc?“

Je to jedovatá otázka. O to jedovatější a o to mnohoznačnější, že ji vlastně neklade list *Times*, nýbrž všechna *evropská buržoazie*, a neklade ji proto, aby vyvolala polemiku, nýbrž touto otázkou přímo vyslovuje nedůvěru samoděržaví, nechotu půjčovat mu peníze a snahu jednat se zá-

konným zastupitelským orgánem ruské buržoazie. Není to otázka, nýbrž výstraha. Není to výsměch, nýbrž *ultimátum*, ultimátum evropského kapitálu ruskému samolěržaví. Jestliže spojenci Japonska, Angličané, formulují toto ultimátum jako sarkasmus, pak spojenci Ruska, Francouzi, říkají v silně konzervativním a veskrze buržoazním listu *Temps*¹²⁸ totéž, jenže trochu mírněji, přislažují hořkou pilulku, v podstatě však rovněž odmítají nadále poskytovat půjčky a radí samoděržaví, aby uzavřelo mír s Japonskem s ruskými buržoazními liberály. Uvedme ještě názor neméně solidního anglického časopisu *The Economist*¹²⁹: „Ve Francii si konečně začínají uvědomovat pravdu o ruských financích. Už mnohokrát jsme upozorňovali, že Rusko dávno žije z vypůjčených peněz, že jeho rozpočty, přes optimistická prohlášení všech ministrů financí, střídacích jeden druhého, vykazují rok od roku velký deficit, přestože se tyto deficity mazaně zakrývají pomocí účetnických chytristik; že ostatně proslulou „volnou hotovost“ tvoří hlavně vypůjčené částky a jen částečně vklady uložené ve státních bankách.“^[348] Když tento odborný finanční časopis řekl takovýmto způsobem ruskému samoděržaví upřímnou pravdu, považuje za nutné přece jen připojit buržoazní útěchu: dokážete-li prý teď hned uzavřít mír a udělat jisté ústupky liberálům, pak vám Evropa nepohybně opět začne poskytovat miliónové půjčky.

Odehrává se před námi to, co můžeme označit za speculování mezinárodní buržoazie, jak uchránit Rusko před revolucí a carismus před úplným krachem. Spekulanti vyvíjejí tlak na cara tím, že mu odpírají půjčku. Uplatňují svou sílu — sílu plného měšce. Přejí si umírněný a důsledný buržoazně ústavní (nebo rádobyústavní) režim v Rusku. Pod vlivem rychle se vyvíjejících událostí se francouzští burziáni a angličtí magnáti, němečtí kapitalisté a ruští kupci bez ohledu na různou národnost stále úžeji spojují v jeden buržoazní protirevoluční svazek. V duchu této velice umírněné buržoazní strany píše Osvobožděníje. Pan

Struve v 67. čísle vykládá „program demokratické strany“^[286], dokonce je pro (na jak dlouho?) všeobecné, přímé a rovné volební právo s tajným hlasováním (skromným mlčením při tom obchází ozbrojení lidu!) a své nové profession de foi* končí takovýmto charakteristickým prohlášením, které je vytištěno, „aby se mu dodalo vážnosti“, tučným písmem. „Mimo program a *nad programem každé pokrokové strany* v Rusku musí stát v současné chvíli požadavek okamžitého zastavení války. Prakticky to znamená, že *nynější vláda v Rusku* musí zahájit — prostřednictvím Francie — jednání o míru s japonskou vládou.“ Rozdíl mezi buržoazně demokratickým a sociálně demokratickým požadavkem zastavení války už asi opravdu nelze ukázat plastičtěji. Revoluční proletariát staví tento požadavek nikoli „nad program“, neobrací se s ním k „nynější vládě“, nýbrž ke svobodnému, skutečně svrchovanému lidovému ústavodárnému shromáždění. Revoluční proletariát „nespekuluje“ na prostřednictví francouzské buržoazie, která usiluje o mír vědomě v protirevolučním a protiproletářském zájmu.

Ostatně s touto mezinárodní stranou umírněné buržoazie dnes vlastně čachruje pan Bulygin, dovedně získává čas, vysiluje protivníka, krmí ho sliby, nepředkládá mu absolutně nic pozitivního, v Rusku ponechává všechno, naprosto všechno při starém, počínaje vysíláním vojska proti stávkujícím, zatýkáním nespolehlivých osob a represemi proti tisku a konče hanebným štváním rolníků proti inteligenci a bestiálním masakrováním vzbouřených rolníků. Liberálové sedají na lep, někteří už začínají Bulyginovi věřit, a pan Kuzmin-Karavajev v právnické společnosti přesvědčuje liberální veřejnost, aby obětovala všeobecné volební právo pro . . . pro . . . pro krásné oči pana Bulygina!

Proti mezinárodnímu svazku umírněné konzervativní

* — krédo, vyznání víry, výklad světového názoru. *Red.*

uržoazie se může postavit jediná síla: mezinárodní svazek evolučního proletariátu. Tento svazek se už plně zformoval pokud jde o politickou solidaritu. Pokud jde o praktickou stránku věci a revoluční iniciativu, závisí v tomto měru všechno na dělnické třídě Ruska a na tom, s jakým spěchem zahájí spolu s milióny městské a vesnické chůiny rozhodný demokratický boj.

Vperjod, č. 13
dubna (23. března) 1905

Podle listu Vperjod

REVOLUCE TYPU
REVOLUCE ROKU 1789
NEBO TYPU
REVOLUCE ROKU 1848?

Důležitou otázkou ruské revoluce je:

I. dospěje-li k *úplnému* svržení carské vlády, k nastolení republiky,

II. anebo se spokojí s okleštěním, omezením carské moci a s monarchistickou ústavou?

Anebo jinak: Je nám souzena revoluce typu revoluce roku 1789, nebo typu revoluce roku 1848?* (říkáme *typu*, abychom se vyhnuli nesmyslné domněnce, že je možné, aby se opakovala sociálně politická a mezinárodní situace z let 1789 a 1848, která nenávratně minula).

Sotvakdo může pochybovat, že sociální demokrat si musí přát první typ a musí o něj *usilovat*.

Martynovovo pojetí otázky^[132] se však zcela redukuje na chvostistické přání revoluce poněkud skromnější. Při II. typu zcela odpadá „nebezpečí“, že by proletariát a rolnictvo uchopily moc, čehož se tolik obávají Martynovové. V druhém případě musí sociální demokracie zůstat nutně „v opozici“ *dokonce i vůči revoluci* — a právě Martynov chce zůstat v opozici dokonce i vůči revoluci.

Jde o to, který typ je pravděpodobnější.

Pro I. typ mluví l. nesrovnatelně větší míra rozhořčení a revolučnosti mezi nižšími vrstvami v Rusku, než tomu bylo v Německu roku 1848. U nás bude přelom *radikálnější*, mezi samoděržavím a politickou svobodou u nás nebyly

* NB: zde by se mohlo dodat „nebo roku 1871“? Je třeba se na tuto otázku podívat jako na pravděpodobnou *námítku* mnohých *nesociálních* demokratů.

nejsou *žádné* mezistupně (zemstvo nelze počítat), u nás je despotismus asiatsky panenský. 2. Zásluhou nešťastné vlády je *prudký* krach ještě mnohem pravděpodobnější, protože válka carskou vládou totálně spoutává. 3. Pro nás je mezinárodní situace výhodnější, protože proletářská Evropa znemožní, aby evropské monarchové poskytli pomoc ruské monarchii. 4. U nás dospěl rozvoj uvědoměných revolučních stran, jejich literatury a jejich organizovanosti mnohem dále, než tomu bylo v letech 1789, 1848 a 1871. 5. U nás je celá řada národností utlačených carismem, Poláci, Finové aj., jejichž zásluhou bude nápor na samoděržaví zvláště energický. 6. U nás je rolnictvo mimořádně zbláčené, neuvěřitelně ožebračené, takže už absolutně nemá co ztratit.

Všechny tyto úvahy samozřejmě nejsou absolutní. Je možné proti nim postavit jiné. 1. Pozůstatků feudalismu u nás moc není. 2. Vláda je zkušenější a má více prostředků k tomu, aby rozpoznala, kdy hrozí nebezpečí revoluce. 3. Válka komplikuje bezprostřední revoluční výbuch úkolů, které jsou ve vztahu k revoluci druhořadé. Válka dokazuje slabost ruských revolučních tříd, které by bez vlády nebyly schopny povstat (srovnej Karl Kautsky Sociální revoluci^[58]). 4. Nemáme podnět k převratu jiných zemí. 5. Národnostní hnutí směřující k rozdrobení Ruska je s to odtrhnout od naší revoluce spoustu ruské maloburžoazie i maloburžoazie. 6. Antagonismus mezi roletariátem a buržoazií je u nás mnohem hlubší, než jaký byl v letech 1789, 1848 a 1871, a proto se buržoazie bude více obávat *proletářské* revoluce a spíše se vrhne do záruče reakce.

Zvážit všechna tato plus i minus mohou samozřejmě jedině dějiny. Naší věcí, věcí sociální demokracie, je *vést* buržoazní revoluci co nejdále a nikdy nezapomínat na svůj *hlavní* úkol: na vytvoření samostatné organizace proletariátu.

A právě v tom se Martynov zaplétá. Dokončená revo-

luce znamená uchopení moci proletariátem a chudým rolnictvem. A jsou-li *tyto třídy* u moci, *nemohou* neusilovat o *socialistickou* revoluci. *Ergo* uchopení moci, které bude zpočátku krokem v *demokratickém* převratu, *přejde* pod tlakem okolností, proti vůli (a někdy i vědomí) účastníků, v převrat *socialistický*. *A pak je krach nevyhnutelný*. A je-li nevyhnutelný krach pokusů o *socialistickou* revoluci, pak musíme (jako Marx v roce 1871, kdy předpověděl nevyhnutelný krach povstání v Paříži) *poradit* proletariátu, aby *nepovstával*, aby vyčkal, organizoval se, *reculer pour mieux sauter**.

Taková je vlastně *myšlenka* Martynova (a nové Jiskry), kdyby ji byl domyslel.

Napsáno v březnu—dubnu 1905
Poprvé otištěno roku 1926
v publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

* — ustoupil, aby pak mohl dále doskočit. *Red.*

šoudruzi! Všichni víte, jak těžkou krizi prožívá už přes úldruhého roku naše strana. Od druhého sjezdu strany e její zahraniční ústřední instituce — redakce ústředního rgánu a rada — octly v důsledku mnoha politováníhod- ých okolností v rukou stoupenců menšiny sjezdu strany. Ľspokojenost stranických pracovníků stále sílila a vedla skrytému, úpornému boji, který nepředstavitelně brzdil eškerou činnost sociální demokracie a podlamoval prestiž roletářské strany. Když výbory strany viděly, jakou škodu působil skrytý rozkol, začaly se dožadovat svolání III. ezdu jako jediného stranického východiska z krize. Od ura 1904 naplňuje boj o sjezd veškerý život strany. Za- raniční rada strany všemi prostředky bojovala proti ezdu. Ústřední výbor se snažil vyhovět nárokům menši- y na kooptaci a doufal, že se tím obnoví mír ve straně, le ani tato naděje se nesplnila. Místo obnovení míru se oj jenom zostřil.

Veliké události, k nimž došlo ve vývoji dělnického hnutí, revoluce v Rusku, 9. leden a jeho důsledky vytvořily ovou situaci, vyžadující od strany ještě větší vypětí sil vynaložení energie. Drtivá většina pracovníků v Rusku stále více uvědomovala naléhavost sjezdu. Odpor za- raniční rady vedl k tomu, že řada ruských výborů si volila zvláštní byro pro svolání sjezdu strany. Za takové tuace ústřední výbor uznal za svou stranickou povinnost řipojit se k byru výborů většiny pro okamžité svolání lostranického sjezdu.

Do jaké míry byl sjezd nezbytný i z čistě formálního

hlediska, vidíme z následujícího příkladu. Členové strany se z 89. čísla Jiskry^[187] dověděli, že rada strany počítá s 33 plnoprávnými organizacemi kromě ústředních institucí. Tedy i podle tohoto počtu (o němž pochybovalo mnoho stranických pracovníků, kteří napočítali 31 organizací strany) bylo pro závazné svolání sjezdu zapotřebí 38 hlasů $\left(33 \times 2 = 66; 66 + 9 = 75; 75 : 2 = 37\frac{1}{2}\right)$.

Pro sjezd se už dávno vyslovilo třináct výborů, které zvolily byro výborů většiny. K těmto 13 výborům se připojil výbor uralský, tulský, voroněžský, samarský, severozápadní, smolenský, charkovský a kazaňský, tj. 8 výborů. Těchto 21 výborů spolu se čtyřmi hlasy ÚV (dva hlasy ÚV samého a dva hlasy jejich delegátů v radě) představuje $42 + 4 = 46$ hlasů.

*Napsáno koncem března —
začátkem dubna 1905
Poprvé otištěno roku 1931
v publikaci Leninskij sbornik XVI*

Podle rukopisu

PŘÍPRAVNÉ
MATERIÁLY

OSNOVY ČLÁNKU
ROLNICTVO
A SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE¹³⁰

1

Rolnictvo a sociální demokracie.

Marxistická teorie a program sociální demokracie.

1. Agrární otázka v západoevropské sociální demokracii.
David etc.
2. „ „ v Rusku: staří narodníci, liberálové
i socialisté-revolucionáři. Praktický význam při reformách.
3. *Velkovýroba a malovýroba.*
Auhagen
Klawki
etc. *Závěry týkající se nákladů na pracovníka, na chov
dobytka, půdu.*
Dánsko (David).
4. **Družstva. David** etc. Francouzští reakcionáři:
Rocquigny
Goltz
Buchenberger.
5. Specifika Ruska.
Společně s rolnickou buržoazií proti statkářům.
„ „ městským proletariátem proti rolnické buržoazii.
6. Význam sociálně demokratické agitace mezi rolnictvem, zejména v období politického oživení. Postupné sebeuvědomování rolnictva, prohlubování demokratického a sociálně demokratického myšlení.

1. Marxistická teorie (α) o postavení, vývoji a úloze rolnictva a (β) program sociální demokracie. Úzce souvisí.
2. Aktuálnost rolnické otázky. Agrární programy sociálně demokratických stran: francouzské (maloburžoazní charakter. Engelsova kritika¹³¹), německé (1895. Vratislav, oportunistické a revoluční křídlo)^[342], ruské^[195] ... (Kritikové. „David“). (Bulgakov) ...
3. Agrárním programem se *ruští* sociální demokraté zvláště odlišují od *narodníků* a *socialistů-revolucionářů*.
4. Základy marxistické teorie o rolnictvu (srov. Vývoj kapitalismu^[107], citáty z Marxe. 1. úloha velkovýroby; 2. maloburžoaznost rolníka; 3. jeho minulost (—) a budoucnost (+). Doplnit K. Kautsky, Sociální revoluce^[58].
5. Velkovýroba a malovýroba v zemědělství ...
 Stumpfe. **Souchon.**
Z M. S.*: *Hecht*, Auhagen, Klawki, Baden, německá statistika ...^[355]
6. Závěr: značné náklady na pracovníka, na chov dobytka, půdu.
7. Doplnit: Huschke, Haggard, Baudrillart, Lecouteux, *pruská anketa*, bavorská a hesenská anketa^[323], Hubach.
8. Zadluženost. *Pruská statistika*^[313].
9. Družstva. Celkové pojetí problematiky.
 Rocquigny, Goltz, Buchenberger, Haggard.
 Statistické údaje: *německé a ruské*
 (společný pacht). *Dánsko*.
10. Závěry týkající se Západu.
11. Specifika Ruska ... Na dva tábory.
 Rolnická buržoazie a vesnický proletariát.
 Pozůstatky *nevolnictví* a boj proti buržoazii.

* — manuskriptu (rukopisu). *Red.*

2. Společně s rolnickou buržoazií
 proti statkářům etc. } spojit
 " " městkým proletariátem } s odřezky.
 proti buržoazii.
3. Praktický význam agrární otázky v pravděpodobné
blízké budoucnosti:
 Obnažení třídních protikladů na vesnici.
 Demokratická a sociálně demokratická agitace
 a propaganda.

šapsáno nejdříve v září 1904
opravé otištěno roku 1938
publikaci Leninskij sbornik XXXII

Podle rukopisu

OSNOVA BESEDY
S PROPAGANDISTY
O KRIZÍCH¹³²

1. Co je to krize? — Stagnace průmyslu, nezaměstnanost, odbytové potíže, nadvýroba.
1. *α*) Co je to průmyslová krize?
β) Továrny stojí, odbytové potíže, bankroty, nezaměstnanost.
γ) Nadvýroba . . .
2. *Overproduction, underconsumption**.
(Demonstrovat protiklady).
2. *α*) *Overproduction* a *underconsumption*.
3. Jak je to možné? (*α*) Rozdělení soudobé společnosti na 2 třídy, buržoazii a **proletariát**. (*β*) Výroba pro trh.
4. Konkurence, její mezinárodní charakter, honba za trhem, kolosální růst výroby.
5. Pokles potřeby živé práce: *intenzifikace, stroje, ženy a děti, kvalifikovaní* a pomocní dělníci.
5. bis: **Nabídka roste, odbyt je omezen.**
6. Periodické krize, jejich pravidelnost, jejich nevyhnutelnost za kapitalismu. (Iluze v období prosperity.)
- 8.7.** *Rezervní armáda*. Útrapy nezaměstnanosti.
Otroctví: právo na život, pouze přináší-li zisk.
(% starých žebráků): {1/3—1/2} . . .
- 7.8. Vliv krize na dělníky a *malovýrobc*.
Úpadek, bída: prohlubování socialistického uvědomění . . .
Mítink nezaměstnaných roku 1889 v Anglii.¹³³

* Nadvýroba, podspotřeba. *Red.*

** Bod 7 byl později změněn na osmý a osmý na sedmý. *Red.*

3). Krize a kapitalismus. Krize a rozvoj velkovýroby —
trasty etc. Úkoly socialismu. Socialistická revoluce:
sociálně demokratické dělnické strany.

Příklady velkovýroby:

Morozov:

Parní mlýny:

Železo a ocel:

Vapsáno na podzim roku 1904

Podle rukopisu

opravé otištěno roku 1959

časopisu

Opportunity istorii KPSS, č. 3

OSNOVA TŘÍ BESED
O PROGRAMU
SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE

- a) Současné zřízení.
- β) Socialistické cíle a třídní boj.
- γ) Boj proti samoděržaví.

na 2—3 hodiny

α—γ rozdělit na tři besedy

Osnova první besedy
o programu sociální demokracie

- 1. Na celém světě bojují dělníci proti zaměstnavatelům za zlepšení svého postavení. Stávky — socialismus. O co jde?
- α 2. Současná společnost je uspořádána tak, že se dělí na pracující a vykořisťovatele. 2 třídy. Vlastníci a proletáři. Kdo koho živí?
- 3. Metly dělnictva: Nízká mzda. Hladovění. Nezaměstnanost. Práce žen. Práce dětí. „Degenerace národa.“ Prostituce. Sociální a politický útlak.
- 4. Sjednocování dělnictva ve velkovýrobě k boji proti zaměstnavatelům. Za kapitalismu se celá společnost více stmeluje a umožňuje přechod k socialistické výrobě. Příklad, že ve velkých továrnách a na velko-statcích *není třeba* zaměstnavatelů.
- β 5. Socialistická revoluce = přechod půdy a továren do rukou dělníků. Socialistická výroba, zkrácení pracovního dne etc.
- 6. Požadavky na současnou společnost, aby dělníkům *usnadnila* boj a *uchránila* je před degenerací: dělnické

reformy, osmihodinový pracovní den, týdenní vyplácení mezd, byty, lékařská péče, školy etc.

7. Politické požadavky. Co je to samoděržaví? Boj o politickou svobodu. (Ústava — republika, svoboda slova, shromažďování etc.)

8. Revoluční strany a jejich úloha v boji dělnické třídy. Narodnaja volja a *sociální demokracie*.

Vapsáno na podzim roku 1904
opravé otištěno roku 1930
publikaci Leninskij sbornik XV

Podle rukopisu

NÁČRT TEZÍ ČLÁNKU JAK SE HÁJÍ ?¹³⁴

Jak se hájí?

1. Dvě odpovědi — redakce a Plechanova^[179] — na Leninovu brožurku Zemstevní kampaň a plán Jiskry. I toto a je divné (Plechanov je členem redakce), avšak nanejvýš zajímavá je *rozdílnost* těchto odpovědí.

Plechanov hájí nesprávné stanovisko neobyčejně opatrně a chytře. Redakce hloupě.

Plechanov se *ani slůvkem* nezmiňuje 1. ani o Starověrově rezoluci^[155] a její souvislosti s „plánem“^[170] Jiskry, 2. ani o „vyšším typu mobilizace“. Ergo, Plechanov obchází právě *podstatu* chyby Jiskry (počátek chyby — jejím východiskem je Starověrova rezoluce. Závěr — úvahy o „vyšším“ typu).

Redakce naopak *zdůrazňuje* spojitost svého stanoviska se Starověrovou rezolucí a *hájí* tezi o „vyšším typu“.

Jak redakce, tak Plechanov *hájí* velmi chabě fráze o panice (zjevně ustupují a couvají).

Plechanov mluví kolem dokola o rozporu mezi starým a dnešním Leninem¹³⁵ a dokazuje, že redakce Jiskry jednala podle starého Lenina.

Plechanov líčí věc tak, jako by *teď* Lenin byl proti demonstracím před činiteli zemstev a proti tomu, aby se jim diktoval „pozitivní akční program“. To je lež a zkreslování.

Jak zněly mé teze proti Jiskře?

1. Fráze o panice jsou nemístné a nechutné.

<p>{ Odpověď? Tambované u Plechanova (cha cha!)¹³⁶ anarchisté u Plechanova (kde?) „obstrukce“ redakce</p>	<p>} Redakce je téměř vykradená: „zbyteční“.</p>
--	--

1. „Dohody“ s liberály musí být určovány faktickým společným bojem, a nikoli „sliby“.

*Nil** — Plechanov

2. Starověrovy podmínky byly zavrženy. (Redakce se hájí příliš chabě, v podstatě se přiznává.)

3. „Nový typ“. Redakce — schwach**. Plechanov — *nil*.

O *povstání* viz 62. číslo Jiskry. Leading***.

„Ryze utopické názory“ na přípravu povstání.

„Začínají se projevovat“ . . .

*lapsáno mezi 28. prosincem 1904
11. lednem (10. a 24. lednem) 1905
opravé otištěno roku 1926
publikaci Leninskij sbornik V*

Podle rukopisu

* Nihil (nic). *Red.*

** — slabá. *Red.*

*** — úvodník [130]. *Red.*

OSNOVA ČLÁNKU
1895 A 1905
(MALÁ PARALELA)

1895 a 1905
(Malá paralela)

Jsou to vlastně* dvě témata:

1. paralela růstu práce; 2. současné organizační úkoly. Rozdělit to na *dva* menší články.
1. Porovnat rozmach, rozsah a formy práce sociální demokracie tehdy a nyní.
2. Rozmach: tehdy pouze kroužky. Sotva *první* krůčky agitace v masách. Velmi těžkopádná, školácká propaganda. Sociální demokraté si razí cestu mezi narodovoljovce, narodopravovce etc.
3. Nyní. Strana. Běžná agitace v masách. Politická veřejná, pouliční akce. Revoluční doba.
4. Formy. 10—16 lidí (výbor). 20—30 dělnických kroužků. Maximum spojení — 100—150. „Přednášky“. Základ — *sebevzdělávání*.
5. Nyní. Organizace se rozrostla do mnoha „pater“. Petrohrad a Oděsa [výbor — obvody — organizační schůzky (ústřední kroužky) — skupiny, následuje „ústředí“ a byro. Asi pět nových *pater*].
6. Dopis soudruhovi^[94]** byl napsán tehdy, když se budo-

* — vlastně. *Red.*

** Jde o Dopis soudruhovi o našich organizačních úkolech. Viz Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 21—50. *Čes. red.*

vala nová patra a „ekonomisté“ brzdili jejich výstavbu. Myšlenky, které jsem hájil v Dopise soudruhovi, se teď fakticky uskutečnily.

Nové úkoly: γ) Bezpočet pater vychoval novou vrstvu stranických funkcionářů, členů strany. Dát jejich účasti formu. (1) Informování — rezoluce — průzkum mínění — přímé spojení s ústředním orgánem. (2) Zásada volitelnosti? (3) Jmenování nebo volba osob navržených ke kooptaci?

Druhý, snad ještě důležitější úkol: budování nových horizontálních pater doplnit vytvářením nových, takřkajíc „vertikálních“ forem působení. To jest růst hnutí vyžaduje a umožňuje doplnit tuto každodenní výstavbu pater tím, že se horní patra budou obracet k masám novými formami masových shromáždění. „Bleskovky“ a „tábory“ jako přirozený výsledek práce v mnoha „patrech“ vedou samy k oné vyšší formě, která převládá v zahraničí a která u nás zvítězí le lendemain de la révolution*, tedy: k „táborům“ jako hlavnímu prostředku politického působení na proletariát a jeho sociálně demokratické výchovy.

„Patra“ nejsou samozřejmě o nic méně důležitá. Budou (vždy?) důležitá. „Doplnit“, ale ne „nahradit“ . . .

apsáno před 9. (22.) lednem 1905

Podle rukopisu

prvé otištěno roku 1926

publikaci Leninskij sbornik V

* — nazítří po revoluci. *Red.*

M A T E R I Á L K Č L Á N K U
D Ě L N I C K Á A B U R Ź O A Z N Í
D E M O K R A C I E ¹³⁷

O dohodách s liberály

1. Spornou otázkou mezi listy Jiskra a Vperjod bylo mimo jiné to, jsou-li nutné dohody s *podmínkami* nebo bez *podmínek* — tak to formuluje Jiskra v druhém dopise^[171] stranickým organizacím.
 2. Abychom se v dané otázce vyznali, připomeneme, že obě strany dohody připouštějí. V čem se *ve skutečnosti* rozcházejí?
 3. Podle Jiskry dohoda *bez podmínek* znamená, že zájmy proletariátu byly vydány napospas buržoazii.
Ergo *α*) Jiskra spoléhá na podmínky.
β) Jiskra zapomíná na *boj* proletariátu *i proti buržoazii*.
 4. Podle Jiskry je buržoazie *silou* (to je správné).
Dohoda není možná s činiteli zemstev („důtky“)
(„jsou proti všeobecnému volebnímu právu“).
- Dohoda je nutná s krajní levicí — s radikální inteligencí.
5. *Intelligence je však bezmocná* a počínání buržoazie nezávisí na ní!!
To je základní omyl Jiskry.
 6. Podle našeho názoru jsou dohody nutné. Jejich podstatou však nejsou slovní *podmínky*, nikoli dohadování o budoucnosti, nikoli očekávání čehosi *od buržoazie* (nevěříme, že je možné od ní něco čekat), — nýbrž reálná účast v boji (demonstrace, povstání, volby etc.). Pomáháme nikoli proto, že *očekáváme* splnění podmínek, nýbrž proto, že využíváme příhodné chvíle k úderu proti nepříteli (chvíle je příhodná, protože proti nepříteli,

carismu, se bouří dokonce i činitelé zemstev), proto, že dáváme přednost pokrokové buržoazii před reakčním samoděržavím.

• Můžeme říci, že jsme ochotni uzavřít „dohodu“ *bez podmínek?*

Nikoli, protože naší podmínkou je *faktická účast* v boji.

Podmínkou nové Jiskry je *slib* být pro všeobecné volební právo, být pro dělníky („= být na straně sociální demokracie“) etc.

• Podporujeme buržoazní demokraty vždycky, když *bojují* třeba i za *seběmenší* pokrok.

Jiskra podporuje buržoazní demokraty vždycky, když *slibují* dosti *podstatný* pokrok.

Která z těchto dvou taktik odpovídá zájmům proletariátu?

Citovat druhý dopis.

apsáno před 11. (24.) lednem 1905

Podle rukopisu

prvé otištěno roku 1926

publikaci Leninskij sbornik V

TEZE ČLÁNKU PRVNÍ POUČENÍ

První poučení

1. Některé závěry. První vlna opadla. Zítřa nutně přijde druhá.

Závěry z první.

2. Pohled do historie:

1885	—	1891	—	1896	—	1901	—
⏟		⏟		⏟			
6		5		5			
stávka	—	docela ma-	—	stávka	—	mohutné	
{ „101 čest-		lá demon-		(30 tisíc)		demon-	
ných salv“ }		strace				strace	
—	1902	—	1903	—	1905...		
⏟		⏟					
2		2				{ 20 let }	
stávka a	—	stávka a	—	stávka a			
demonstrace		demonstrace		povstání			
(Rostov na		> 100 tisíc		{až 1 milión}			
Donu)							

3. Kvantita přechází v kvalitu. Začátek povstání. Ozbrojení lidu, svržení vlády. *Provolání*^[21] *petrohradských dělníků**.
-

4. K historii myšlenky povstání. { Citáty z **Co dělat?** }
Contra **popletové**.
-

* Viz tento svazek, s. 259. *Red.*

. Význam organizace. „Týl revoluce“. Chvostismus.
Přípravná třída.

{ Skutečný stav věcí se zubatovovštinou — „umožnit jim pěstovat v pokojových květináčích pšenici“ (Co dělat?)*.

. Zubatovovci (a legální pracovníci) z nás snímají značný díl *naší dřívější práce*

{	dříve sociální demokrat	téměř	=	kulturník
	„ „ „	téměř	=	legální marxista
	„ „ „	„	=	zastávce hospodářských stávek.

}	porovnat stávky	}	Dnes dělají <i>spoustu práce bez</i> našeho <i>vědomí široké vrstvy nových pomocníků.</i>
	porovnat <i>demonstrace</i>		V revolučních dnech se učí na ulici agitovat a propagovat <i>události</i> , učí se v Mandžusku (ne proti učení).

Mimořádný význam organizace. Jedno ústředí. Důvěrníci. *Stovky kroužků* dělnických i jiných = rozšíření operační základny.

{	Mimořádná opatření
	pro zvýšení počtu kroužků . . .

— — jejich úkol: vzájemná semknutost
agitace za společná hesla
diskuse o demokratických přeměnách

{	<i>diskuse o praktických otázkách povstání, jeho praktická příprava, neustálé spojení při každodenní všední práci, pevná organizace, svorná organizace při společné práci = nejlepší příprava na den povstání.</i>
---	--

* Viz Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 130. Red.

Propagandistická a agitační práce versus organizace

všechno se > a > dělá ve velkém rozsahu, částečně to neděláme sami, nýbrž naši *noví* přátelé

\ /
nutně na první místo

{ i sama }
{ vláda }

{ De l'audace, encore de l'audace et toujours de l'audace }
{ — — — — de l'organisation et encore de l'organisa- }
{ tion*.

{ Hrdinské akce mas = revoluce. Hrdinské úsilí musí }
{ vyvinout i sociální demokracie.

- { 1. Proč ne úzká organizace sociální demokracie? }
{ 2. Protože zubatovovská organizace je široká! }
{ 3. Potřebujeme širokou organizaci sociální de- }
{ mokracie.

- { 1. Proč včera nepršelo? }
{ 2. Protože jsem si vzal deštník. }
{ 3. Ale my potřebujeme deštníky tehdy, když prší.

{ Soudruhu Plechanove, sledujte trochu Martynova }
{ a Starověra, opravdu, sledujte je! Píší krásně, to se }
{ musí nechat, úplně nově a přitom krásně, v dekadentním }
{ stylu, ale co k čemu je, to se u nich vždycky nepozná.

Napsáno koncem ledna 1905
Poprvé otištěno roku 1926
v publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

* Odvahu, ještě jednou odvahu, vždycky odvahu — — — organizaci a ještě jednou organizaci.¹³⁹ Red.

M A T E R I Á L Y K Č L Á N K U
 N O V É Ú K O L Y
 A N O V É S Í L Y*

1

POZNÁMKY K ČLÁNKU
 MOBILIZACE ARMÁDY PROLETARIÁTU

1

{{Revoluce je válka}}

Neměl by se pro 6. číslo napsat úvodník na téma: *Cvič-
 á mobilizace. Mobilizace armády proletariátu.*

Proletářská solidarita . . .	} } } } } } } } } }		tis.	
Masy (<i>statisíce!</i>)		Petrohrad	— 150	200
stávkujících . . .		Moskva	— 30	50
Rychlé rozšíření hnutí do		Riga	—	50
jiných měst . . .		Varšava	—	100
etc. etc.				

1. Petrohrad	<u>Kyjev</u>	—
2. Moskva	<u>Narva</u>	—
3. Pobaltí	Lodž	— 100
4. Polsko { > 1/2 miliónu }	Gomel	—
5. Povolží (Saratov)	Saratov	—
6. Jih (Kyjev)	Libava	—
	Mitava	—
	Kolpino	—

1. Stávka — tisíc
2. Demonstrace — tisíc
3. Ozbrojená srážka (pluků)
4. Zabito
5. Raněno

* Viz tento svazek, s. 292—303. *Red.*

V článku o mobilizaci proletářských sil (název asi není vhodný, je příliš obecný, až šablonovitě obecný, nevyjadřuje přechod proletářského hnutí v revoluci) by bylo záhodno konstatovat toto:

1. Obrovská agitační úloha 9. ledna nesmírně rozšířila revoluční základnu. Spoustu pomocných, doplňkových funkcí můžeme přesunout na nové, svěží síly a vyložené (uvědomělé) revoluční síly se mohou více věnovat aktuálnějším revolučním úkolům.

2. Rozšíření organizační základny: pro povstání, pro revoluci musí být vytvořeno a může být vytvořeno velké množství pomocných kroužků.

3. Praktický cíl — *svržení* vlády musí být prakticky posuzováno a vysvětlováno už jako *nejbližší* cíl, jako „zítější demonstrace“.

*Napsáno koncem ledna 1905
Poprvé otištěno roku 1931
v publikaci Leninskij sborník XVI*

Podle rukopisu

OSNOVA ČLÁNKU AKTUÁLNÍ ÚKOL¹³⁹Aktuální úkol

1. Malý výsledek velkých událostí. Začátek revoluce^[82] (č. 4)¹⁴⁰ — povstání^[117] (č. 5) — stanovení termínu povstání^[72] (č. 6).
2. Aktuální úkol = povstání. Jeho podmínka: udržování ohně. Hořlaviny?
3. „Rozšíření základny revoluce“: agitace mezi městskou chudinou a rolnictvem (význam Gapona pro agitaci, jako typu evoluce).
4. V takových chvílích vzrůstá hlavně význam *organizace*: dopis soudruha z Ruska v rubrice Ze života strany¹⁴¹. Necouvat před úkolem „organizovat revoluci“ a *provést* (a předem stanovit datum) povstání, nýbrž zdůrazňovat *právě tyto* úkoly a *připravovat se na ně*.
5. „Organizační práce sociální demokracie“ *Struve*^[288] v č. 63. Pohádky.
Contra *Co dělat?*^[111] Celkový význam „odpadání práce“.
6. I dnes *nebývalé* rozšíření hnutí. Kanály, o nichž nevíme, bezpočet (k nepřehlédnutí) spojenců, bezpočet soudruhů, přátel a sympatizujících.
7. „*Válečná doba*“. Stovky kroužků, mnohem více nej-různějších úkolů, učí se z událostí, učí se ve válce, mimořádný význam *vedení, organizace vůdců* . . .

Napsáno po 15. (28.) únoru 1905

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1926

publikaci *Leninskij sbornik V*

OSNOVA K PŘEPRACOVÁNÍ ČLÁNKU AKTUÁLNÍ ÚKOL

Osnova po s. 12 M. S.*

1. Rozšíření hnutí a osvobození revolucionáře od pololegálních funkcí. Kulturník. Zastánce stávek. {Legální marxista.}
2. Nyní. Gusevův dopis^[23] v č. 8. Agitace *mezi lidem*, ulice, vybojovaná svoboda. Legální tisk o *všeobecném volebním právu*.
3. Nehoráznost hesla „aktivita dělníků“. *Aktivita sociální demokracie*.
4. Zaostáváme? Ne, ani tak ne, spíše *se ukazuje* skutečný vztah naší strany k *třídě* a **třídám**. Mimořádného významu nabývá úloha *strany* jako předvoje třídy, jako vychovatelky a organizátorky. Až dosud jsme mluvili téměř sami, *teď se ozývají stovky dalších hlasů*. Tant mieux!**
5. „Válečná doba.“ Stovky kroužků = vytvořily nové kanály pro nové proudy. *Rozmach revoluční práce*. Široce zapojované kroužky, vstupují do strany a *přimykají se ke straně*. Události učí. Nebát se mládeže. Boj učí. Politické rozeskupení bouřlivé epochy učí. *Zprava se učíme*.

Příklad: Buržoaznost liberalismu a
Revoljucionnaja Rossija. Vperjod, č. 3^[85].

Napsáno po 15. (28.) únoru 1905
Poprvé otištěno roku 1926
v publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

* — manuskriptu — rukopisu. *Red.*

** Tím lépe! *Red.*

POZNÁMKY A OSNOVA ČLÁNKU
NOVÉ ÚKOLY A NOVÉ SÍLY

Nikoli aktuální úkol, nýbrž Nové úkoly a nové síly

Článek je nedomyšlený, nedonošený¹⁴². Proto nemá jasně ozvinutou, přesně vyhraněnou myšlenku. Jsou to novinové črty, nástin, beseda, „myšlenky a poznámky“, a nikoli lánek.

I Hnutí se rozrostlo. Bod 3, 4, 5. Trojí překročení

II Organizační úkol a naše síly. Trojí přechod
„Osvobození od práce.“ Spe- Trojí rozmach
cializace na mnohem přesněji
vymezené funkce bod 7 (?).

Legalizace a Struve^[288] bod 8—11

III Celkový proces diferenciacie sociálního demokrata od kulturníka, zastánce stávek (13—14).

Přípravná práce a finiš.

IV *Strana* a třída, aktivita vůbec a aktivita *sociální demokracie*, *organizované* vedení a chvostismus

V Učit se jinak: v boji (17—18)

VI Nové dimenze organizace (20)

VII Lidí je spousta a lidé nejsou (21)

Nové téma

891—(1895) α Od kroužků k hospodářské agitaci. Ne hned. Konzervativnost. Nezvyk. Nové úkoly.

898—1901 β Od hospodářské agitace k politické agitaci a k *veřejným* politickým demonstracím. Ne hned. Nové úkoly. Konzervativnost. Nové síly.

1905 γ Od politické agitace a demonstrace k řízení revoluce (diktatura). Ne hned. Chvostismus. Neorganizovanost. Martynovovština.

Nové úkoly a nové síly

1. Přejchody. Trojí rozmach.
2. Jejich společný rys: a) osvobození od práce — soustředění na sociálně demokratické funkce,
b) nové síly, nový rozmach,
c) chvostismus jako fakt, konzervativnost i jako teorie.
3. Současné rysy chvostismu. Martynov, „rozpoutat revoluci“, aktivita, ale ne aktivita *sociální demokracie*. Strana a třída etc.
4. Osvobození od práce. Struve a legalita (Osvoboždění, č. 63).
5. Jiné osvobození od práce. Rozšíření hnutí. Nové učení. V boji.
6. Nové dimenze organizace a lidi nejsou.

*Napsáno v únoru,
před 23. (8. březnem) 1905
Poprvé otištěno roku 1926
v publikaci Leninskij sbornik V*

Podle rukopisu

OSNOVA ČLÁNKU PROLETARIÁT A ROLNICTVO*

Proletariát a rolnictvo

*Sociální demokracie
a revoluční hnutí rolnictva*

$x + y?$ ¹⁴³

Začátek rolnického *Podrobně* o našem agrárním programu a jeho významu.

Stanovisko sociální demokracie. K. Kautsky.^[322]

(1) Neutralita.

Nepřesné, ale myšlenka je to velmi správná.

(2) „Revoluce“ se nezastaví před vyvlastněním.

Které třídy mohou být reálným nositelem této „revoluce“? Proletariát a nejchudší rolnictvo.

Ergo, K. Kautsky také předpokládá diktaturu proletariátu a nejnižších rolnických vrstev. Taková je vůbec podmínka našeho minimálního programu.

Reakční myšlenky novojskrovců o revoluční diktatuře.

(a) Povstání proletariátu. Potom prozatímní vláda a uchopení moci!!

(β) Předčasně zahynul mocenský činitel. (Hloupé citáty.)

(γ) „Živelná“ diktatura proletariátu.

(δ) „Opoziční strana budoucnosti“. Ergo, chvostistická opozice revoluce!!

(ε) Vyhnuli se přímé odpovědi Gaponovi.

* Viz tento svazek, s. 340—345. *Red.*

Rezoluce sjezdu o podpoře revolučního rolnického hnutí.
Třídní strana a třídní hledisko.

Ustavičně pobízet revoluční demokracii, ale *nesplývat* s ní, zachovávat si kritické stanovisko, vyzbrojovat se proti reakční demokracii.

Třídní strana a třídní hledisko neznamení chvostismus — naše třída je opoziční strana — (martynovovština).

— vymezení úkolů revoluční demokracie a hegemonie ve smyslu předvídání historických protikladů tříd etc.

Napsáno před 10. (23.) březnem 1905

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1926

v publikaci Leninskij sbornik V

SEZNAM
DOSUD NENALEZENÝCH
LENINOVÝCH PRACÍ

POZNÁMKY

REJSTŘÍKY

ŽIVOTOPISNÁ DATA

SEZNAM DOSUD NENALEZENÝCH LENINOVÝCH PRACÍ

(Červenec 1904—březen 1905)

DVA DOPISY NEZNÁMÉMU SOUDRUHOVI

Dopisy napsal Lenin zřejmě v září—říjnu 1904. Na druhý Leninův opis neznámý soudruh 4. (17.) října 1904 odpověděl: „Velevážený Ladimíre Iljiči! Především spěchám odpovědět na dotazy obsažené dopise, který jsem v těchto dnech dostal: s radostí budu pracovat e skupině, o níž píšete . . . Také se ptáte, zda jsem pro sjezd. Mám a to, že když jednou patřím k určitému směru (k ‚většině‘), musím odporovat hesla, která vytyčuje, v daném případě: sjezd.“ Dále dresát píše: „Váš první dopis jsem nedostal.“

Dopis neznámého soudruha je podepsán „—т“.
(Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV SSS).

DOPIS V. V. FILATOVHOVI (V. SEVERCEVOVI)

Tento dopis Lenin napsal zřejmě koncem ledna — začátkem února 1905. 7. února 1905 Filatov Leninovi odpovídá: „Vážený soudruhu! rávě jsem dostal Váš dopis a spěchám Vám odpovědět, radostí jsem slý pryč . . .“ Soudě podle Filatovovy odpovědi se Lenin zajímal otázky boje na barikádách (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS G. D. LEJTEJZENHOVI (LINDOVOVI)

Tento dopis Lenin napsal mezi 10. (23.) březnem a 9. (22.) dubnem 1905. Podle Lejtejzenovy odpovědi lze soudit, že se Lenin v dopise ujímal o životopis generála Komuny G. P. Clusereta, ptal se, zda ště žije, a rovněž se zajímal o sjednocovací kongres francouzských ran (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV SSS).

SEZNAM PRACÍ A DOKUMENTŮ, NA JEJICHŽ REDIGOVÁNÍ SE V. I. LENIN PODÍLEL

GALJORKA, PRYČ S BONAPARTISMEM!^[158]

Ženeva 1904

Brožura M. S. Olminského (Galjorky) vyšla v první polovině září 1904 v nákladu 5000 výtisků. Vydáním této brožury začíná samostatná vydavatelská činnost většiny, jak to dosvědčuje dopis V. V. Vorovského oděšskému výboru (viz Leninskij sbornik XV, s. 176).

Dokumenty Ústředního stranického archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS a také Leninova korespondence a vzpomínky opravňují k předpokladu, že brožury a články, jež vyšly ve vydavatelství V. Bonče-Brujeviče a N. Lenina, revidoval a redigoval Lenin.

V dopise A. M. Stopanimu z 10. listopadu 1904 Lenin píše, že „Bonč-Brujevič je jen vydavatel“ (Spisy 34, Praha 1957, s. 253); z toho vyplývá, že veškerá redakční práce ve vydavatelství spočívala na Leninovi.

GALJORKA A RJADOVOJ,
NAŠE NEDOROZUMĚNÍ^[61]

Ženeva 1904

Brožura M. S. Olminského (Galjorky) a A. A. Bogdanova (Rjádového) vyšla v první polovině září 1904 v nákladu 5000 výtisků. V dopise V. D. Bončovi-Brujevičovi z 31. srpna (13. září) 1904 Lenin doporučuje vložit do této brožury lístek s oznámením, že bylo založeno vydavatelství bolševické sociálně demokratické literatury, a připojit Noskovův dopis z 12. září 1904, v němž odmítá vytisknout toto oznámení ve stranické tiskárně, a také Leninův dodatek k Noskovovu dopisu (viz Leninskij sbornik XV, s. 168—169). Bonč-Brujevič tento Leninův požadavek splnil.

V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložen Galjorkův článek Organ bez partii i partija bez organa (Orgán bez strany a strana bez orgánu) s Leninovými

redakčními úpravami, který byl zařazen do brožury Galjorky a Rja-
ovského. Tato brožura obsahovala několik článků obou autorů pod
společným názvem Naše nedorozumění (viz Leninskij sbornik XV,
174—175).

STRANĚ

Ženeva 1904

Brožura vyšla v první polovině září 1904 v nákladu 2000 výtisků.
Prvním dokumentem otištěným v této brožuře je Leninův článek
Straně (viz tento svazek, s. 32—39), který byl schválen na poradě
dvadaceti bolševiků jako oficiální výzva straně pod názvem Pro-
hlášení dvadaceti.

N. ŠACHOV, BOJ O SJEZD^[296]

Soubor dokumentů. Ženeva 1904

Brožura N. I. Malinina (Šachova) vyšla v druhé polovině října
1904 s Leninovou předmluvou (viz tento svazek, s. 54) v nákladu 5000
výtisků.

GALJORKA, NOVOU CESTOU^[169]

Ženeva 1904

Brožura vyšla v říjnu 1904 v nákladu 5000 výtisků. V Ústředním
straníčkém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS
uložen rukopis této brožury s Leninovými poznámkami.

ORLOVSKIJ, RADA PROTI STRANĚ^[8]

Ženeva 1904

Brožura V. V. Vorovského (Orlovského) vyšla koncem listopadu
začátkem prosince 1904 v nákladu 2000 výtisků. V Ústředním stra-
nicím archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je ulo-
žen rukopis brožury; Leninovými redakčními úpravami.

OZNÁMENÍ
O VYDÁVÁNÍ LISTU VPERJOD^[157]
Ženeva 1904

Oznámení bylo vytištěno 10. (23.) prosince 1904 jako leták v 10 000 exemplářích. V dopise M. M. Essenové 11. (24.) prosince 1904 Lenin napsal: „Včera vyšlo oznámení, že začíná vycházet náš list Vperjod“ (Spisy 34, Praha 1957, s. 267).

M. S. Olminskij ve svých vzpomínkách píše: „Napsat oznámení, že začíná vycházet list Vperjod, bylo uloženo Lunačarskému. Musel je dvakrát nebo třikrát přepracovávat. Vzpomínám si, jak v soukromém rozhovoru soudruh Lenin prohodil, že Lunačarskému bylo velmi nepříjemné text přepracovávat, ale snažil se nedat to najevo...“ (Proletarskaja revolucija, 1924, č. 11, s. 37).

OZNÁMENÍ
O SVOLÁNÍ III. SJEZDU STRANY^[46]

Oznámení bylo vytištěno v Petrohradě 21. ledna 1905 jako leták s podpisem byra výborů většiny a celé bylo přetištěno v 8. čísle listu Vperjod 28. (15.) února 1905. Lenin k němu pro tento list napsal doslov Redakční poznámka (viz tento svazek, s. 288—289).

Základem oficiálního Oznámení o svolání III. sjezdu strany bylo Oznámení o vytvoření organizačního výboru a o svolání III. řádného sjezdu Sociálně demokratické dělnické strany Ruska, které napsal Lenin po 11. (24.) prosinci 1904 (viz tento svazek, s. 282—284); tehdy bylo rozesláno všem členům byra výborů většiny.

V dopise M. M. Litvinovovi z prosince 1904 navrhuje Lenin sjednoceným výborům většiny v Rusku, aby se nazvaly byrem výborů většiny a okamžitě o tom informovaly veřejnost; za tím účelem jim Lenin poslal návrh Oznámení (viz Spisy 34, Praha 1959, s. 271).

LIST VPERJOD

- č. 1 — 4. ledna 1905 (22. prosince 1904)
- č. 2 — 14. (1.) ledna 1905
- č. 3 — 24. (11.) ledna 1905
- č. 4 — 31. (18.) ledna 1905
- č. 5 — 7. února (25. ledna) 1905

- 6 — 14. (1.) února 1905
7 — 21. (8.) února 1905
8 — 28. (15. února) 1905
9 — 8. března (23. února) 1905
10 — 15. (2.) března 1905
11 — 23. (10.) března 1905
12 — 29. (16.) března 1905
13 — 5. dubna (23. března) 1905

RUSKÝ PŘEKLAD KAPITOLY
LA GUERRE DES RUES
Z DRUHÉHO SVAZKU
MÉMOIRES DU GÉNÉRAL CLUSERET
Paris 1887

La guerre des rues (Pouliční boj) je kapitola z knihy Paměti generála Clusereta; byla otištěna jako stať v 11. čísle listu Vperjod z 23. 0.) března 1905 pod názvem O pouličním boji (Rady generála Komu-). K této stati napsal Lenin předmluvu Redakční poznámka (viz toto svazek, s. 346—347).

V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu i ÚV KSSS je uložen rukopis překladu této kapitoly s Leninovými redakčními úpravami (viz Leninskij sbornik XXVI, s. 355—365). Překlad pořídil V. V. Filatov a přepsala jej N. K. Krupská. Tamtéž uložen i Leninův koncept životopisu generála Clusereta.

POZNÁMKY

¹ *Oč usilujeme?* (*Straně*) je původní varianta svolání Straně (viz tento svazek, s. 21—31), jež napsal Lenin. Schválila ho porada bolševiků, na níž bylo přítomno 19 členů SDDSR a která se konala z Lenina podnětu v první polovině srpna 1904 ve Švýcarsku poblíž Ženevy. K usnesením porady se záhy připojili ještě tři bolševici, takže svolání Straně bylo vydáno jménem dvaadvaceti bolševiků.

Toto svolání se pro bolševiky stalo programem boje za svolání III. sjezdu strany. — 21

² Jde o menševickou Jiskru. Na II. sjezdu strany byla schválena redakce ústředního orgánu strany ve složení V. I. Lenin, G. V. Plechanov a L. Martov. Menševik Martov však v rozporu s usnesením sjezdu odmítl pracovat v redakci bez dosavadních menševických redaktorů (P. B. Axelroda, A. N. Potresova a V. I. Zasuličové), které II. sjezd nezvolil. 46.—51. číslo Jiskry vyšlo tedy za Lenina a Plechanovy redakce. Plechanov přešel zanedlouho k menševismu a požadoval, aby do redakce byli přijati dřívější menševičtí redaktori, které sjezd odmítl. S tím nemohl Lenin souhlasit a 19. října (1. listopadu) 1903 z redakce Jiskry vystoupil. Byl kooptován do ústředního výboru a odtud bojoval proti oportunistickým menševikům. 52. číslo Jiskry redigoval Plechanov sám a 13. (26.) listopadu 1903 kooptoval o své vůli do redakce Jiskry její bývalé menševické redaktory Axelroda, Potresova a Zasuličovou, čímž porušil usnesení II. sjezdu. Od 52. čísla přestala být Jiskra bojovým revolučním marxistickým orgánem. Menševici z ní učinili orgán bojující proti marxismu, proti straně, změnili ji v tribunu oportunismu. Sami menševici přiznávali, že „mezi starou a novou Jiskrou zeje propast“. Nová, menševická Jiskra podkopávala základy organizované strany; požadavek, aby byla závazně plněna usnesení strany, byl považován za „byrokratismus“ a „formalismus“, podřízení menšiny většině se chápalo jako „hrubě mechanické“ potlačování vůle a svobody člena strany, stranická kázeň byla pohrdavě nazývána „nevolnic-

tví“⁴. Menševici táhli stranu zpět k organizační roztržštěnosti a nekázní, ke kroužkaření a přištipkaření. — 23

³ *Rada strany* (1903—1905) byla podle stanov strany schválených na II. sjezdu SDDSR ustavena jako nejvyšší stranický orgán; měla za úkol koordinovat a sjednocovat činnost ústředního výboru a redakce ústředního orgánu, obnovovat tyto orgány v případě, že by všichni členové některé z nich byli vyřazeni z práce, a také zastupovat stranu v jednáních s jinými stranami. Rada byla povinna svolávat sjezdy strany v termínu určeném stanovami nebo i před tímto termínem na požádání stranických organizací, které měly dohromady právo na polovinu hlasů na sjezdu. Rada strany měla pět členů, z nichž jednoho jmenoval sjezd strany a ostatní ústřední výbor a redakce ústředního orgánu, jež vysílaly do rady po dvou členech. II. sjezd SDDSR zvolil za pátého člena rady Plechanova. Lenin byl zpočátku členem rady za redakci ústředního orgánu a po odchodu z redakce Jiskry zastupoval v radě ústřední výbor. Když se Plechanov přiklonil k oportunistu a když menševici opanovali redakci ústředního orgánu, stala se rada strany nástrojem boje menševiků proti bolševikům. Lenin důsledně bojoval v radě za semknutost strany a usvědčoval menševiky z dezorganizátorské, rozbíječské činnosti. V souladu se stanovami schválenými na III. sjezdu SDDSR byla rada strany zrušena. Od III. sjezdu byl jediným řídicím ústředím strany v období mezi sjezdy ústřední výbor, který jmenoval i redakci ústředního orgánu. — 26

⁴ V dopise M. K. Vladimirovovi z 15. srpna 1904 Lenin uvádí těchto 11 výborů, které se vyslovily pro okamžité svolání III. sjezdu SDDSR: petrohradský, tverský, moskevský, tulský, sibiřský, kavkazský, jekatěrinoslavský, nikolajevský, oděský, řížský a astračanský. Velká část rezolucí těchto výborů žádajících svolání III. sjezdu byla v roce 1904 otištěna v brožuře N. Šachova *Boj o sjezd*^[296] (viz též Tretij sjezd RSDRP. Sbornik dokumentov i materialov, Moskva 1955, s. 41—244). — 27

⁵ *Zahraniční liga ruské revoluční sociální demokracie* byla založena z Leninova podnětu v říjnu 1901. K Lize patřila zahraniční organizace Jiskry a revoluční organizace Sociální demokrat, která zahrnovala i skupinu Osvobození práce. Úkolem Ligy bylo propagovat myšlenky revoluční sociální demokracie a přispívat k vytvoření bojové sociálně demokratické organizace. Podle svých stanov byla Liga představitelem organizace Jiskry v zahraničí. Sdružovala stoupence Jiskry z řad ruských sociálních demokratů v zahraničí, hmotně Jiskru podporovala, organizovala její přepravu do Ruska a vydáva-

la populární marxistickou literaturu. II. sjezd SDDSR schválil Ligu jako jedinou organizaci strany v zahraničí, která měla podle stanov práva výboru, a uložil jí, aby pracovala pod vedením a kontrolou ústředního výboru SDDSR.

Po II. sjezdu SDDSR získali v Zahraniční lize rozhodující postavení menševici, kteří začali bojovat proti Leninovi a jeho stoupcům bolševikům. Na II. sjezdu Ligy v říjnu 1903 prosadili menševici její nové stanovy, které byly v rozporu se stanovami strany schválenými na II. sjezdu SDDSR. Od té doby se Liga stala oporou menševismu. Existovala do roku 1905. — 27

⁶ Lenin má na mysli rezoluci petrohradského výboru strany [245] z 23. června 1904 o situaci ve straně. Mluví se v ní o chaotické situaci ve straně, o rozbíječské činnosti redaktorů menševické Jiskry a požaduje se okamžité svolání III. sjezdu strany, který jako jediný „může zachránit stranu před rozkolem“ a „skutečně a pravdivě vyjádřit názory strany“ (Tretij sjezd RSDRP. Sbornik dokumentov i materialov, Moskva 1955, s. 85—86). Rezoluce byla otištěna v brožuře N. Šachova Boj o sjezd [296]. — 28

⁷ Je míněna rezoluce rady strany z 5. (18.) června 1904 [268] o omezení práva ústředního výboru přijímat nové členy do místních výborů strany. — 29

⁸ Skupina *Južnyj rabočij* — sociálně demokratická skupina; vznikla na podzim 1900 v jižním Rusku kolem stejnojmenného ilegálního listu. Jeho první číslo vydal v lednu 1900 jekatěrinoslavský výbor SDDSR, poslední, 12. číslo, vyšlo v dubnu 1903. Členy skupiny a redaktory listu byli v různé době I. Ch. Lalajanc, A. Vilenskij, O. A. Kogan (Jermanskij), B. S. Cejtlin, J. J. a J. S. Levinovi, V. N. Rozanov aj.

Na rozdíl od ekonomistů považovala skupina *Južnyj rabočij* za nejdůležitější úkol politický boj proletariátu a svržení samodržaví; odmítala terorismus, dokazovala nutnost rozvíjet masové revoluční hnutí a vyvíjela významnou revoluční činnost na jihu Ruska. Zároveň však přeceňovala úlohu liberální buržoazie a podceňovala význam rolnického hnutí. Na rozdíl od jiskrovského plánu vybudovat centralizovanou marxistickou stranu sjednocením revolučních sociálních demokratů kolem Jiskry navrhovala skupina *Južnyj rabočij* obnovit SDDSR zakládáním oblastních sociálně demokratických svazů. Praktickým pokusem realizovat tento plán byl sjezd výborů a organizací SDDSR jižního Ruska v prosinci 1901, na němž byl ustaven Svaz jižních výborů a orga-

nizací SDDSR. Jeho tiskovým orgánem se stal list Južnyj rabočij. Svaz však neměl dlouhé trvání a ztroskotal stejně jako celý organizační plán skupiny Južnyj rabočij. Po hromadném zatýkání na jaře 1902 se Svaz rozpadl. Členové skupiny Južnyj rabočij, kteří unikli zatčení, začali v srpnu 1902 jednat s redakcí Jiskry o spolupráci při obnovování jednoty ruské sociální demokracie. Prohlášení skupiny o solidaritě s Jiskrou, uveřejněné 1. listopadu 1902 v 27. čísle Jiskry a v prosinci 1902 v 10. čísle listu Južnyj rabočij, mělo velký význam pro konsolidaci sociálně demokratických sil v Rusku. V listopadu 1902 se skupina Južnyj rabočij spolu s ruskou organizací Jiskry, petrohradským výborem SDDSR a Severním svazem SDDSR podílela na ustavení organizačního výboru pro svolání II. sjezdu strany a zapojila se do jeho práce. Avšak ani v tomto období nezaujímal důsledné revoluční stanovisko. V její práci se projevoval separatismus (navrhovala například založit celoruský list, který by vycházel paralelně s Jiskrou). Lenin ve své práci Krok vpřed, dva kroky vzad řadil skupinu Južnyj rabočij k těm organizacím, „které slovy sice Jiskru uznávaly za vedoucí orgán, ale ve skutečnosti sledovaly své vlastní plány a vyznačovaly se nepevností v zásadách“ (Sebrané spisy 8, Praha 1982, s. 213). Na II. sjezdu strany delegáti skupiny Južnyj rabočij zaujímalí stanovisko „středu“ („oportunisté středu“, jak nazval představitele „středu“ Lenin).

II. sjezd SDDSR se usnesl rozpustit skupinu Južnyj rabočij, stejně jako všechny samostatně existující sociálně demokratické skupiny a organizace (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, I, Praha 1954, s. 47). — 33

⁹ *Ekonomismus* — oportunistický směr v ruské sociální demokracii na konci 19. a na začátku 20. století, ruská odnož mezinárodního oportunismu. Tiskovým orgánem ekonomistů byl list Rabočaja mysl (1897—1902) a časopis Rabočeje dělo (1899—1902). Programovým dokumentem ekonomistů, které Lenin nazýval ruskými bernsteinovci, bylo takzvané Credo, jež v roce 1899 napsala J. D. Kuskovová.

Ekonomisté zužovali úkoly dělnické třídy na hospodářský boj za zvyšování mezd, za zlepšení pracovních podmínek atd. Politický boj považovali za záležitost liberální buržoazie. Odmítali vedoucí úlohu strany dělnické třídy. Podle jejich názoru má strana pouze sledovat živelný proces hnutí a registrovat události. Ekonomisté se poddávali živelnosti dělnického hnutí a podceňovali význam revoluční teorie a uvědomělosti. Tvrdili, že socialistická ideologie může vzniknout z živelného dělnického hnutí. Neuzná-

vali, že je nutné, aby revoluční inteligence vnášela do dělnického hnutí socialistickou ideologii zvenčí, a tím vlastně klestili cestu buržoazní ideologii. Ekonomisté obhajovali roztržitost a přístipkaření jednotlivých kroužků, podporovali zmatek a kolísání v sociálně demokratickém hnutí a neuznávali, že je nutné vytvořit centralizovanou stranu dělnické třídy. Hrozilo nebezpečí, že ekonomismus svede dělnickou třídu z revoluční cesty třídního boje a učiní z ní politický přívěsek buržoazie.

Lenin všestranně kritizuje názory ekonomistů v pracích Protest ruských sociálních demokratů (je namířen proti Credo; byl napsán v sibiřském vyhnanství v roce 1899 a podepsalo jej sedmnáct marxistů, žijících ve vyhnanství), Zpětný směr v ruské sociální demokracii, K profession de foi a Diskuse s obhájci ekonomismu (viz Sebrané spisy 4, Praha 1980, s. 175—188, 250—281, 316—326; Sebrané spisy 5, Praha 1981, s. 367—374). S konečnou platností Lenin ideově potřel ekonomismus v knize Co dělat? (viz Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 17—203). Významnou úlohu v boji proti ekonomismu sehrála leninská Jiskra.

Rabočedělovci — stoupenci ekonomismu; soustřeďovali se kolem časopisu *Rabočeje dělo*, který byl orgánem Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí. Podporovali bernsteinovské heslo „svobody kritiky“ marxismu, v otázkách taktiky a organizačních úkolů ruské sociální demokracie zastávali oportunistické stanovisko, popírali, že by rolnictvo mohlo být revoluční atd. Hlásali oportunistický názor, že je třeba podřídít politický boj proletariátu hospodářskému boji, poddávali se živelnosti dělnického hnutí a odmítali vedoucí úlohu strany. V. P. Ivanšin, jeden z redaktorů časopisu *Rabočeje dělo*, se podílel zároveň na redakci orgánu ekonomistů — listu *Rabočaja mysl*. Na II. sjezdu strany *rabočedělovci* představovali krajně pravicové oportunistické křídlo strany. — 33

¹⁰ V Leninově rukopisu jsou jména členů ÚV podtržena a uveden text: „... v dopise přímo ÚV určitě uvést všech těchto *pět* jmen.“ — 40

¹¹ Jde o schůzi ústředního výboru, která se konala v červenci 1924 za nepřítomnosti dvou jeho členů — V. I. Lenina a R. S. Zemljačkové (Osipova). Smířlivečtí členové ÚV L. B. Krasin (Lošaď), V. A. Noskov (Glebov) a L. J. Galperin (Koňagin) na ní přijali usnesení známé jako *červencová deklarace ÚV*. Obsahovalo 26 bodů, z nichž 9 bylo uveřejněno 25. srpna (7. září) 1904 v 72. čísle *Jiskry* pod názvem Prohlášení ústředního výboru^[41]. Usnesení bylo schváleno neoprávněně, bez vědomí dvou členů ÚV —

V. I. Lenina, který byl ve Švýcarsku, a R. S. Zemljačkové. Tím byli tito dva soudruzi zbaveni možnosti hájit v ÚV stanovisko většiny strany. Smířlivci v tomto usnesení schválili složení menševické redakce nové Jiskry, kooptované Plechanovem. Do ÚV byli kooptováni další tři smířlivci: A. I. Ljubimov, L. J. Karpov a I. F. Dubrovinskij. Smířlivci se postavili proti svolání III. sjezdu strany a rozpustili jižní byro ÚV, které agitovalo pro svolání sjezdu. Lenina zbavili práva zastupovat ústřední výbor strany v zahraničí a zakázali tisknout jeho práce bez svolení ústředního výboru.

Smířlivečtí členové ÚV přijetím červencové deklarace zcela zradili usnesení II. sjezdu SDDSR a otevřeně přešli na stranu menševiků.

Lenin proti červencové deklaraci ostře protestoval. V dopise Pěti členům ústředního výboru a v brožuře Prohlášení a dokumenty o rozchodu ústředních institucí se stranou pranýřoval neoprávněné počínání tří členů ústředního výboru (viz tento svazek, s. 40—41, 119—129). Místní výbory strany — petrohradský, moskevský, řížský, bakuský, tífiský, imeretsko-megrelský, nikolajevský, oděšský a jekatěrinoslavský podpořily Lenina a červencovou deklaraci rozhodně odsoudily. — 40

¹² Je míněna deklarace^[32], kterou hodlali vydat v březnu 1904 jménem ústředního výboru jeho tři členové — L. J. Galperin, L. B. Krasin a V. A. Noskov — zřejmě však k tomu nedošlo. Obsah deklarace Lenin reprodukuje takto: „... soudruzi *Valentin* a *Nikitič* ve své deklaraci, kterou napsali v březnu a kterou schválil soudruh *Glebov*, prohlašovali, že 1. jsou rozhodně proti kooptaci, jak ji požaduje menšina; 2. se ztotožňují v názorech na organizační otázky vyložené v brožuře *Co dělat?* a 3. neschvalují — přinejmenším dva z nich — oportunistické stanovisko některých stranických publicistů“ (Sebrané spisy 8, Praha 1982, s. 436—437). 43

¹³ *Rižská deklarace* — jde o svolání Straně^[80], schválené na poradě dvaadvaceti bolševiků; vydal je jako leták řížský výbor SDDSR v srpnu 1904 (viz tento svazek, s. 32—39). — 44

¹⁴ Jde o červencovou deklaraci ÚV. Viz poznámku 11. — 44

¹⁵ *Vydavatelství sociálně demokratické stranické literatury V. Bonče-Brujeviče a N. Lenina* založili bolševici koncem léta 1904, když menševická redakce Jiskry odmítla tisknout prohlášení organizací a členů strany, v nichž hájili usnesení II. sjezdu a požadovali svolání III. sjezdu strany.

V oznámení o zřízení vydavatelství Bonč-Brujevič psal: „Začínáme vydávat sociálně demokratickou stranickou literaturu, která především hájí zásadní stanovisko většiny druhého sjezdu strany. Proto vyzývám všechny, kdo s námi sympatizují, aby tento počín hmotně i literárně podporovali.“ Toto oznámení bylo poprvé zveřejněno na obálce brožury Galjorky a Rjadového Naše nedorozumění^[160] a potom se přetiskovalo na obálce každé další brožury vydané ve vydavatelství. Brožura Naše nedorozumění byla nejdříve vysázena ve stranické tiskárně, Noskov však zakázal publikace Bonče-Brujeviče v této tiskárně tisknout. Po tomto konfliktu se publikace většiny tiskly v ruské družstevní tiskárně, kterou Bonč-Brujevič pronajal. S vydavatelstvím Bonče-Brujeviče a Lenina spolupracovaly místní výbory většiny. — 45

¹⁶ *Jižní byro ÚV* vzniklo v únoru 1904 za přímé spolupráce V. I. Lenina. Jeho členy byli V. V. Vorovskij, I. Ch. Lalajanc aj. Byro mělo stálé sídlo v Oděse. Od samého počátku důsledně zastávalo bolševické stanovisko a udržovalo přímý styk s Leninem. Plnilo úlohu sjednocujícího a styčného centra všech jižních výborů SDDSR, které se v důsledku nečinnosti ÚV octly bez vedení. Do uveřejnění takzvané červencové deklarace byro usilovně vysvětlovalo výborům SDDSR pravou příčinu vnitrostranických neshod po II. sjezdu a sjednotilo tři největší výbory — oděský, nikolajevský a jekatěrinoslavský. Důsledně bojovalo proti menševikům a smířlivcům a agitovalo pro okamžité svolání III. sjezdu proti vůli ústředního výboru, ústředního orgánu a rady strany.

Jižní byro ÚV existovalo do poloviny srpna 1904. Poté bylo rozpuštěno na základě neoprávněně přijaté červencové deklarace ÚV. Jediným důvodem k zastavení jeho činnosti bylo, že agitovalo za svolání III. sjezdu.

Menševici rozpustili bolševické jižní byro ÚV v naději, že upevní své pozice na jihu Ruska. Bolševici však neustali ve své práci. V úspěšně započatém sjednocování výborů pokračovala po svém příjezdu na jih s. Zemljačková. Byla svolána první bolševická konference výborů SDDSR na jihu, která se konala pravděpodobně mezi 11.—26. zářím 1904 (podle nového kalendáře). Tato konference obnovila jižní byro, připojila se k rezoluci dvaadvaceti bolševiků, navrhla konferenci „dvaadvaceti“ vytvořit organizační výbor pro svolání III. sjezdu a doporučila, aby se jeho členy stali soudruzi Zemljačková, Bogdanov aj.

Jižní byro ÚV spolu se severním a kavkazským byrem vytvořily jádro celoruského byra výborů většiny, které vzniklo v prosinci 1904. — 51

¹⁷ Svůj článek *Krok vpřed, dva kroky vzad* (Odpověď na článek Rosy Luxemburgové Organizační otázky ruské sociální demokracie) poslal Lenin Kautskému, aby ho uveřejnil v orgánu německé sociální demokracie *Die Neue Zeit*. Kautsky ho však odmítl publikovat a rukopis Leninovi vrátil zpátky. Originál Leninova rukopisu se nezachoval. Zachoval se pouze rukopis v němčině, přepsaný neznámým soudruhem, s drobnými Leninovými opravami. — 55

¹⁸ *Die Neue Zeit* — teoretický časopis Sociálně demokratické strany Německa. Vycházel ve Stuttgartu v letech 1883—1923. Do října 1917 jej redigoval K. Kautsky, později H. Cunow. V *Die Neue Zeit* byly poprvé otištěny některé Marxovy a Engelsovy práce. Engels soustavně pomáhal redakci časopisu svými radami a často ji kritizoval za odchylky od marxismu, které se v časopisu vyskytovaly. S časopisem spolupracovali význační činitelé německého a mezinárodního dělnického hnutí z konce 19. a z počátku 20. století: A. Bebel, W. Liebknecht, R. Luxemburová, F. Mehring, C. Zetkinová, G. V. Plechanov, P. Lafargue aj. Od druhé poloviny 90. let, po Engelsově smrti, časopis začal soustavně otiskovat práce revizionistů, včetně série Bernsteinových článků *Problémy socialismu*, kterou revizionisté zahájili tažení proti marxismu. Za první světové války časopis zaujímal centristické stanovisko a fakticky podporoval sociálšovinisty. — 55

¹⁹ *Blanquismus* — směr ve francouzském socialistickém hnutí, v jehož čele stál význačný revolucionář a významný představitel francouzského utopického komunismu Louis Auguste Blanqui (1805—1881).

Blanquisté odmítali třídní boj; očekávali, že „lidstvo bude vysvobozeno z námezdního otroctví nikoli v důsledku třídního boje proletariátu, nýbrž v důsledku spiknutí malé menšiny intelektuálů“ (V. I. Lenin, *Spisy* 10, Praha 1954, s. 390). Blanquisté zaměřovali činnost revoluční strany akcemi tajné hrstky spiklenců, nebrali v úvahu konkrétní situaci nutnou pro vítězství povstání a přezírali spojení s masami. — 57

²⁰ *Hora a Gironda* — název dvou politických skupin buržoazie za Velké francouzské revoluce. Horou neboli jakobíny byli nazýváni nejradikálnější představitelé tehdejší revoluční třídy — buržoazie, kteří dokazovali, že je nutné odstranit absolutismus a feudalismus. Girondisté na rozdíl od jakobínů kolísali mezi revolucí a kontra-revolucí a paktovali se s monarchií.

„Socialistickou Girondou“ nazýval Lenin oportunistický směr

v sociální demokracii, kdežto revoluční sociální demokraty nazýval proletářskými jakobíny, Horou. Po rozštěpení SDDSR na bolševiky a menševiky často zdůrazňoval, že menševici jsou girondistickým směrem v dělnickém hnutí. — 58

- ²¹ *Jiskra* — první celoruský ilegální marxistický list, který v roce 1900 založil V. I. Lenin. List měl rozhodující význam pro utváření revoluční marxistické strany dělnické třídy Ruska.

Protože nebylo možné vydávat revoluční list v Rusku kvůli policejním represím, promyslel Lenin už v sibiřském vyhnanství do všech podrobností vydávání takového listu v zahraničí. Po návratu z vyhnanství v lednu 1902 ihned začal svůj plán realizovat. V únoru 1900 jednal v Petrohradě s V. I. Zasuličovou, která přijela ilegálně ze zahraničí, o spolupráci skupiny Osvobození práce při vydávání celoruského marxistického listu. Koncem března a začátkem dubna 1900 se konala takzvaná pskovská porada, na níž se sešli V. I. Lenin, L. Martov, A. N. Potresov a S. I. Radčenko s legálními marxisty P. B. Struvem a M. I. Tuganem-Baranovským. Projednávali na ní Leninův návrh prohlášení redakce celoruského listu (*Jiskra*) a časopisu pro vědu a politiku (*Zarja*) o programu a úkolech těchto orgánů. V první polovině roku 1900 Lenin navštívil řadu ruských měst (Moskvu, Petrohrad, Rigu, Smolensk, Nižnij Novgorod, Ufu, Samaru a Syzraň), navázal spojení se sociálně demokratickými skupinami i jednotlivými sociálními demokraty a dohodl se s nimi, že budou *Jiskru* podporovat. Po Leninově příjezdu do Švýcarska v srpnu 1900 se Lenin a Potresov sešli s členy skupiny Osvobození práce a jednali o programu a úkolech *Jiskry* a *Zarje*, o eventuálních spolupracovnících, o složení redakce a o jejím sídle; jednání málem skončilo roztržkou (viz Sebrané spisy 4, Praha 1980, s. 338—356), avšak nakonec se přece jen podařilo dosáhnout ve všech sporných otázkách dohody.

První číslo leninské *Jiskry* vyšlo v prosinci 1900 v Lipsku, další čísla vycházela v Mnichově, od července 1902 v Londýně a od jara 1903 v Ženevě. Při přípravách k vydávání *Jiskry* (organizování tajné tiskárny, opatření ruského písma aj.) značně pomohli němečtí sociální demokraté C. Zetkinová, A. Braun a jiní, dále polský revolucionář J. Marchlewski, který tehdy žil v Mnichově, a jeden z vedoucích činitelů britské Sociálně demokratické federace H. Quelch.

Členy redakce *Jiskry* byli V. I. Lenin, G. V. Plechanov, L. Martov, P. B. Axelrod, A. N. Potresov a V. I. Zasuličová. Tajemnicí redakce byla zpočátku I. G. Smidovičová-Lehmanová a od jara 1901 N. K. Krupská, která také vyřizovala veškerou korespon-

denci Jiskry se sociálně demokratickými organizacemi v Rusku.

Středem pozornosti Jiskry byly otázky revolučního boje proletariátu a všech pracujících v Rusku proti carskému absolutismu. Velkou pozornost věnovala také důležitým událostem ve světě, hlavně v mezinárodním dělnickém hnutí. Lenin byl fakticky šéfredaktorem Jiskry. Psal do listu články o všech základních otázkách výstavby strany a třídního boje ruského proletariátu a reagoval na nejvýznamnější mezinárodní události.

Jiskra se stala centrem, kolem něhož se sjednocovaly síly strany a kde se soustřeďovaly a vychovávaly stranické kádry. V mnoha ruských městech (Petrohradě, Moskvě, Samaře i jinde) vznikly skupiny a výbory SDDSR leninského jiskrovského zaměření. V lednu 1902 byla na sjezdu jiskrovců v Samaře založena ruská organizace Jiskry. Jiskrovské organizace vznikaly a pracovaly pod přímým vedením Leninových žáků a spolubojovníků N. E. Bauman, I. V. Babuškina, S. I. Guseva, M. I. Kalinina, P. A. Krasikova, G. M. Kržižanovského, F. V. Lengnika, P. N. Lepešinského, I. I. Radčěnka aj.

Z Leninova podnětu a za jeho přímé účasti vypracovala redakce Jiskry návrh programu strany (byl uveřejněn v 21. čísle listu) a připravila II. sjezd SDDSR. Ještě před svoláním sjezdu se většina místních sociálně demokratických organizací v Rusku připojila k Jiskře, schválila její taktiku, program a organizační plán a uznala ji za svůj vedoucí orgán. Ve zvláštním usnesení ocenil sjezd mimořádnou úlohu Jiskry v boji o stranu a prohlásil ji za ústřední orgán SDDSR.

Brzy po II. sjezdu strany se za Plechanovovy podpory zmocnili Jiskry menševici a učinili z ní orgán bojující proti marxismu a proti straně, změnili ji v tribunu oportunistu. Od 52. čísla přestala být Jiskra bojovým revolučním marxistickým orgánem (viz poznámku 2). — 58

²² Je míněn I. sjezd SDDSR, který se konal ve dnech 1.—3. (13.—15.) března 1898 v Minsku. Zúčastnilo se ho 9 delegátů zastupujících 6 organizací: petrohradský, moskevský, jekatěrinoslavský a kyjevský Svaz boje za osvobození dělnické třídy, skupinu kyjevského listu *Rabočaja gazeta* a Bund. Sjezd zvolil ústřední výbor strany, potvrdil list *Rabočaja gazeta* jako oficiální orgán strany, vydal Manifest a prohlásil Svaz ruských sociálních demokratů v zahraničí za představitele strany v zahraničí (viz KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, I, Praha 1954, s. 9—12).

Význam I. sjezdu SDDSR spočíval v tom, že ve svých usneseníh

a v Manifestu vyhlásil založení Sociálně demokratické dělnické strany Ruska, což mělo velký revoluční a propagandistický dosah. Sjezd však neschválil program a nevypracoval stanovy strany; ústřední výbor zvolený na sjezdu byl brzy zatčen a tiskárna listu *Rabočaja gazeta* byla zabavena, takže se sjezdu nepodařilo sjednotit a spojit jednotlivé marxistické kroužky a organizace. Činnost místních organizací nebyla řízena z jednoho ústředí a neměla jednotnou linii. — 60

²³ *Rabočaja gazeta* — ilegální orgán kyjevské skupiny sociálních demokratů; vycházel v Kyjevě za redakce B. A. Ejdelmana, P. L. Tučapského aj. Vyšla dvě čísla: první v srpnu 1897 a druhé (s listopadovým datem) v prosinci téhož roku. Z pověření redakce seznámil člen redakce P. L. Tučapskij při cestě do zahraničí s prvním číslem listu G. V. Plechanova a ostatní členy skupiny Osvobození práce, kteří mu přislíbili spolupráci. Plechanov v dopise členům redakce kladně hodnotil list *Rabočaja gazeta* jako celoruský sociálně demokratický orgán a podotkl, že je třeba věnovat větší pozornost politickému boji proletariátu. I. sjezd SDDSR, který se konal v březnu 1898, uznal list *Rabočaja gazeta* za oficiální orgán strany. Po sjezdu však byli členové ústředního výboru zvoleného na sjezdu pozatýkáni a tiskárna byla zničena, takže třetí číslo listu, připravené k sazbě, nevyšlo.

V roce 1899 se ústřední výbor Bundu pokusil obnovit vydávání listu. Redakční skupina požádala Lenina, aby list redigoval a později, aby do něj přispíval. Lenin souhlasil, ale vymínil si řadu podmínek, mezi jiným i to, že redakce s ním bude zajedno v názoru na hlavní teoretické otázky, na nejbližší praktické úkoly a celkový ráz listu. Tyto podmínky vyložil v Dopise redakční skupině (viz Sebrané spisy 4, Praha 1980, s. 191—193). Zároveň s dopisem poslal Lenin redakci své články *Náš program*, *Náš nejbližší úkol* a *Naléhavá otázka*, napsané pro list *Rabočaja gazeta* (viz tamtéž s. 194—210). Vydávání listu však obnoveno nebylo a články zůstaly neotištěny. — 60

²⁴ *Svaz ruských sociálních demokratů v zahraničí* byl založen v roce 1894 z podnětu skupiny Osvobození práce. Podmínkou členství ve Svazu bylo uznání programu této skupiny. Skupina dostala za úkol redigovat publikace Svazu; v březnu 1895 dala skupina Svazu k dispozici svoji tiskárnu. Za Leninova pobytu v zahraničí v létě 1895 bylo rozhodnuto, že Svaz bude vydávat sborníky *Rabotnik*, redigované skupinou Osvobození práce. Svaz vydal šest čísel sborníku *Rabotnik*, 10 čísel přílohy *Listok Rabotnika*, Leni-

novu brožuru Výklad zákona o pokutách (1897), Plechanovovu práci Další tažení proti ruské sociální demokracii (1897) aj.

I. sjezd SDDSR v březnu 1898 uznal Svaz za představitele strany v zahraničí. Později získaly ve Svazu převahu oportunistické živly — ekonomisté, takzvaní mladí. Oportunistická většina na I. sjezdu Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí, který se konal v listopadu 1898 v Curychu, odmítla vyslovit solidaritu s Manifestem I. sjezdu SDDSR. Skupina Osvobození práce na I. sjezdu Svazu prohlásila, že odmítá redigovat publikace Svazu s výjimkou 5.—6. čísla sborníku *Rabotnik*, který již byl připraven k tisku, a Leninových brožur Úkoly ruských sociálních demokratů a Nový tovární zákon. V dubnu 1899 začal Svaz vydávat časopis *Rabočeje dělo*, jehož redaktory se stali ekonomisté B. N. Kričevskij, V. P. Ivanšin a P. F. Těplov. Svaz ve svých prohlášeních sympatizoval s Bernsteinem, millerandovci apod.

Boj ve Svazu trval do jeho II. sjezdu, který se konal v dubnu 1900 v Ženevě, a pokračoval i na sjezdu samém. Proto skupina Osvobození práce a její stoupenci opustili sjezd a vytvořili samostatnou organizaci Sociální demokrat.

Na II. sjezdu SDDSR zaujímali představitelé Svazu (rabočedlovci) krajně oportunistické stanovisko, a když sjezd uznal Zahraniční ligu ruské revoluční sociální demokracie za jedinou organizaci strany v zahraničí, opustili sjezd. Usnesením II. sjezdu SDDSR byl Svaz ruských sociálních demokratů v zahraničí rozpuštěn (viz KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, I, Praha 1954, s. 47). — 60

²⁵ *Rabočaja mysl* — list ekonomistů; vycházel od října 1897 do prosince 1902. Celkem vyšlo 16 čísel. První dvě čísla byla rozmnožena na mimeografu v Petrohradě, 3.—11. číslo vyšlo v Berlíně, 12. až 15. číslo ve Varšavě; poslední 16. číslo vyšlo opět v zahraničí. List redigoval K. M. Tachtarjov a další.

Názory listu *Rabočaja mysl* jako ruskou odrůdu mezinárodního oportunismu kritizoval Lenin v článku Zpětný směr v ruské sociální demokracii (viz Sebrané spisy 4, Praha 1980, s. 250—281), v knize Co dělat? (viz Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 17—203) a v článcích uveřejněných v *Jiskře*.

Rabočeje dělo — časopis ekonomistů, neperiodický orgán Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí. Vycházel v Ženevě od dubna 1899 do února 1902 za redakce B. N. Kričevského, P. F. Těplova (Sibirjaka), V. P. Ivanšina a později také A. S. Martynova; celkem vyšlo 12 čísel (devět sešitů). Redakce časopisu byla zahraničním centrem ekonomistů (rabočedělovců); *Rabočeje*

dělo podporovalo Bernsteinovo heslo „svobody kritiky“ marxismu, zastávalo oportunistické stanovisko v otázkách taktiky a organizačních úkolů ruské sociální demokracie, popíralo, že by rolnictvo mohlo být revoluční apod. — 60

- ²⁶ *Bernsteinismus* — oportunistický směr v mezinárodní sociální demokracii; vznikl koncem 19. století v Německu a byl nazván podle německého sociálního demokrata E. Bernsteina. Bernstein otevřeně hlásal revizionismus v německé sociální demokracii, který se zvláště jasně projevil po Engelsově smrti v roce 1895.

V letech 1896—1898 uveřejnil Bernstein v teoretickém orgánu německé sociální demokracie *Die Neue Zeit* sérii článků pod společným názvem *Problémy socialismu*, v nichž otevřeně revidoval marxismus. Levé křídlo Sociálně demokratické strany Německa zahájilo na stránkách svých listů proti Bernsteinovi boj, ústřední výbor se však proti Bernsteinovi a bernsteinismu nepostavil. V červenci 1898 zahájil v časopisu *Die Neue Zeit* polemiku proti Bernsteinovi a revizionismu G. V. Plechanov článkem *Bernstein a materialismus*.

V roce 1899 vyšly Bernsteinovy články knižně pod názvem *Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie* [Předpoklady socialismu a úkoly sociální demokracie]. Knihu podpořilo pravé křídlo německé sociální demokracie a oportunisté z jiných stran II. internacionály. Bernsteinovo heslo „svobody kritiky“ převzali rovněž ruští legální marxisté a ekonomisté. Carská cenzura povolila tři ruská vydání Bernsteinovy knihy a Zubatov ji zařadil mezi knihy doporučované dělníkům.

Na sjezdech Sociálně demokratické strany Německa — stuttgartském v říjnu 1898, hannoverském v říjnu 1899 a lübeckém v září 1901 — byl bernsteinismus odsouzen, avšak strana se od Bernsteina nedistancovala, protože většina vůdců strany jeho názory tolerovala. Bernsteinovci nadále nezastřeně propagovali revizionistické myšlenky v časopisu *Sozialistische Monatshefte* i ve stranických organizacích. Jedině bolševická strana v čele s Leninem energicky a důsledně bojovala proti bernsteinismu a jeho stoupencům. Už v roce 1899 Lenin vystoupil proti bernsteinismu v *Protestu ruských sociálních demokratů* a v článku *Náš program* (viz *Sebrané spisy* 4, Praha 1980, s. 175—188, 194—198); důkladně kritice podrobil bernsteinismus v knize *Co dělat?* (viz *Sebrané spisy* 6, Praha 1981, s. 17—203), v *článcích* *Marxismus a revizionismus* (viz *Spisy* 15, Praha 1957, s. 25—36) a *Neshody v evropském dělnickém hnutí* (viz *Spisy* 16, Praha 1958, s. 356—363) aj. — 61

²⁷ *Osvobožděníje* — čtrnáctideník, vycházel v zahraničí od 18. června (1. července) 1902 do 5. (18.) října 1905 za redakce P. B. Struveho. Byl orgánem ruské liberální buržoazie a důsledně hlásal umírněný monarchistický liberalismus. V roce 1903 se kolem časopisu zformoval a v lednu 1904 oficiálně ustavil Svaz osvobození; existoval do října 1905. Osvobožděnovci spolu s konstitucionalisty v zemstvech vytvořili v říjnu 1905 jádro konstitučně demokratické (kadetské) strany, která vznikla jako vedoucí strana liberálně monarchistické buržoazie v Rusku. — 61

²⁸ *Zarja* — marxistický časopis pro vědu a politiku; v letech 1901 až 1902 jej vydávala legálně ve Stuttgartu redakce Jiskry. Celkem vyšla čtyři čísla (tři sešity): 1. číslo v dubnu 1901 (fakticky 23. března podle nového kalendáře), číslo 2/3 v prosinci 1901 a 4. číslo v srpnu 1902. Úkoly časopisu byly stanoveny v Návrhu prohlášení redakce listu Jiskra a časopisu Zarja, který napsal Lenin v Rusku (viz Sebrané spisy 4, Praha 1980, s. 327—337). V roce 1902, když v redakci Jiskry a Zarje vznikly rozpory a konflikty, Plechanov navrhl, aby Zarja byla od Jiskry oddělena s tím, že sám se ujme redigování časopisu Zarja. Návrh však nebyl přijat, a tak zůstala redakce obou orgánů po celou dobu společná.

Zarja kritizovala mezinárodní i ruský revizionismus a hájila teoretické zásady marxismu. Byly v ní uveřejněny některé Leninovy a Plechanovy práce. — 61

²⁹ *Bund* (Všeobecný židovský dělnický svaz v Litvě, Polsku a Rusku) byl založen v roce 1897 na ustavujícím sjezdu židovských sociálně demokratických skupin ve Vilně [Vilnius]. Sdružoval převážně poloproletářské židovské řemeslníky v západních oblastech Ruska. Na I. sjezdu SDDSR (1898) vstoupil Bund do SDDSR „jako autonomní organizace, samostatná jen v otázkách týkajících se výlučně židovského proletariátu“ (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, I, Praha 1954, s. 11).

Bund byl nositelem nacionalismu a separatismu v ruském dělnickém hnutí. V dubnu 1901 IV. sjezd Bundu žádal, aby byly zrušeny organizační zásady přijaté na I. sjezdu SDDSR. Sjezd Bundu ve své rezoluci prohlásil, že považuje SDDSR za federativní svazek národních organizací a že Bund má být její federativní součástí.

Na II. sjezdu SDDSR vystoupil Bund ze strany, protože sjezd jej odmítl uznat za jediného představitele židovského proletariátu. V roce 1906 byl Bund na základě usnesení IV. (sjednocovacího) sjezdu strany znovu přijat do SDDSR.

V SDDSR bundovci neustále podporovali oportunistické křídlo

strany (ekonomisty, menševiky, likvidátory) a bojovali proti bolševismu a bolševikům. Proti bolševickému programovému požadavku práva národů na sebeurčení stavěl Bund požadavek kulturně národnostní autonomie. Za stolybinské reakce zastával Bund likvidátorské stanovisko a aktivně se podílel na vytvoření protistranického sprnového bloku. Za první světové války byli bundovci sociálšovinisty. V roce 1917 Bund podporoval kontrarevoluční prozatímní vládu a bojoval na straně nepřátel Říjnové revoluce. V době zahraniční vojenské intervence a občanské války se bundovské vedení spojilo s kontrarevolucí. Zároveň však někteří řadoví členové Bundu radikálně změnili svůj postoj a začali spolupracovat se sovětskou mocí. V březnu 1921 se Bund rozpadl a část členů vstoupila do KSR(b). — 61

³⁰ *Petrohradská Dělnická organizace* — organizace ekonomistů, vznikla v létě 1900. Na podzim téhož roku splynula s petrohradským Svazem boje za osvobození dělnické třídy, který byl uznán za petrohradský výbor SDDSR. Když v petrohradské stranické organizaci zvítězil jiskrovský směr, odštěpila se na podzim 1902 od petrohradského výboru část sociálních demokratů ovlivňovaných stoupenci ekonomismu a obnovila samostatnou Dělnickou organizaci. Výbor Dělnické organizace vystupoval proti leninské Jiskře a jejímu organizačnímu plánu na vybudování marxistické strany. V rozporu se stranou výbor demagogicky prohlašoval, že nejdůležitější podmínkou rozvoje dělnického hnutí a úspěšného boje je aktivita dělnické třídy. Proti usnesením výboru Dělnické organizace, který svévolně vystoupil jménem petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy, protestovala řada místních organizací SDDSR. Začátkem roku 1904, po II. sjezdu strany, Dělnická organizace splynula s celostranickou organizací a tím zanikla. — 61

³¹ *Voroněžský výbor SDDSR* byl pod vlivem ekonomistů v čele s V. P. Machnovcem (V. P. Akimovem) a L. P. Machnovcovou (Brukerem — jde o pseudonymy, jichž sourozenci užívali na II. sjezdu SDDSR).

V listopadu 1902 byl na pskovské poradě z Leninova podnětu vytvořen organizační výbor pro svolání II. sjezdu strany. Brzy se téměř všechny výbory SDDSR připojily k organizačnímu výboru, vyslovily mu důvěru a podpořily jeho snahu o svolání sjezdu. Voroněžský výbor okamžitě zaujal k organizačnímu výboru negativní postoj, nepřiznal mu právo svolat sjezd; snažil se jej zdiskreditovat u jiných výborů, ve svých urážlivých dopisech hanobil jeho činnost apod. Leninskou Jiskru, která měla hlavní zásluhu na

vytvoření organizačního výboru, nazval „karabáčníkem sociální demokracie“ a obvinil ji z rozbíječské politiky. Protože voroněžský výbor nepokrytě odmítal organizační výbor a svolání sjezdu, rozhodl se organizační výbor nezvat voroněžský výbor na sjezd. II. sjezd toto rozhodnutí schválil v rezoluci slovy: „Protože voroněžský výbor neuznal organizační výbor ani stanovy, podle nichž byl sjezd svolán, má II. sjezd SDDSR za to, že organizační výbor měl nesporně právo uvedený výbor na sjezd nezvat“ (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, I, Praha 1954, s. 45). — 61

³² II. sjezd SDDSR zasedal tajně ve dnech 17. (30.) července až 10. (23.) srpna 1903. Prvních třináct zasedání se konalo v Bruselu. Potom však zasáhla policie a sjezd byl přeložen do Londýna.

Sjezd připravila Jiskra, která pod Leninovým vedením vykonala obrovskou práci pro sjednocení ruských sociálních demokratů v duchu zásad revolučního marxismu. Redakce Jiskry vypracovala a předložila sjezdu k projednání důležitý dokument — návrh programu strany (byl uveřejněn v 21. čísle Jiskry 1. června 1902). Řadu dokumentů pro sjezd napsal Lenin: návrh stanov SDDSR, návrhy několika rezolucí a osnovu referátu o práci Jiskry. Lenin také pečlivě vypracoval program sjezdu a jednací řád.

Na sjezdu bylo přítomno 43 delegátů s rozhodujícím hlasem, kteří zastupovali 26 organizací (skupinu Osvobození práce, organizaci Jiskry, zahraniční a ústřední výbor Bundu, Zahraniční ligu ruské revoluční sociální demokracie, Svaz ruských sociálních demokratů v zahraničí a 20 ruských sociálně demokratických výborů a svazů). Protože někteří delegáti měli po dvou hlasech, bylo na sjezdu celkem 51 rozhodujících hlasů. Složení sjezdu bylo různorodé. Kromě stoupenců Jiskry se ho zúčastnili i její odpůrci a rovněž nestálé, kolísavé živly.

Na pořadu sjezdu bylo 20 otázek. Lenin přednesl referát o stanovách strany a v diskusi promluvil k většině projednávaných otázek.

Nejdůležitějšími úkoly sjezdu bylo schválení programu a stanov strany a volba řídicích orgánů strany. Lenin a jeho stoupenci na sjezdu energicky bojovali proti oportunistům.

Oportunisté v diskusi zuřivě napadli návrh programu strany, který vypracovala redakce Jiskry, hlavně tezi o vedoucí úloze strany v dělnickém hnutí, bod o nutnosti nastolení diktatury proletariátu a agrární část programu. Odvolávali se na programy západoevropských sociálně demokratických stran, v nichž teze o diktatuře proletariátu obsažena nebyla, a přímo či nepřímo proti ní útočili.

Oportunistický výklad diktatury proletariátu podal Trockij, který dokazoval, že je možné ji nastolit teprve tehdy, až se strana naprosto ztotožní s dělnickou třídou a proletariát bude tvořit většinu národa. Sjezd odrazil pokusy oportunistů vnést změny do jiskrovského návrhu programu v duchu programů západoevropských sociálně demokratických stran a jednomyslně (při jedné abstenci) schválil program strany, v němž byly zformulovány jak nejbližší úkoly proletariátu v nadcházející buržoazně demokratické revoluci (minimální program), tak i úkoly zaměřené na vítězství socialistické revoluce a nastolení diktatury proletariátu (maximální program). Schválení revolučního, marxistického programu strany bylo významným vítězstvím leninského jiskrovského směru, které bylo korunováno usnesením sjezdu, aby se Jiskra stala ústředním orgánem strany.

Při projednávání stanov strany se rozpoutal boj o formulaci prvního článku stanov. V Leninově návrhu formulace prvního článku stanov bylo členství ve straně vázáno nejen na uznání programu a materiální podporu strany, ale i na osobní účast v některé stranické organizaci. Martov předložil sjezdu vlastní formulaci prvního článku, která vázala členství ve straně kromě uznání programu a hmotné podpory strany jen na soustavnou osobní pomoc straně pod vedením některé její organizace. Martovovu formulaci, která usnadňovala přístup do strany všem nepevným živlům, na sjezdu podpořili nejen protijiskrovci a bláto (střed), ale i „měkkí“ (nepevní) jiskrovci, takže ji sjezd nepatrnou většinou hlasů schválil. III. sjezd SDDSR pak změnil usnesení II. sjezdu a první článek stanov schválil v Leninově formulaci. V podstatě však sjezd schválil stanovy v tom znění, jak je vypracoval Lenin. Kromě toho schválil i několik rezolucí k otázkám taktiky.

Na tomto sjezdu došlo k rozkolu mezi důslednými stoupenci jiskrovského směru — leninovci a takzvanými měkkými jiskrovci — martovovci. Stoupenci leninského směru získali ve volbách do ústředních institucí strany většinu (bolšinstvo) a začali se nazývat bolševiky, kdežto stoupenci Martova menšinu (meňšinstvo) a začalo se jim říkat menševici.

Sjezd měl obrovský význam pro rozvoj dělnického hnutí v Rusku. Skoncoval s přístipkařením a kroužkařením v sociálně demokratickém hnutí a vytvořil revoluční stranu dělnické třídy, stranu nového typu. Znamenal vítězství leninských principů v ruské sociálně demokracii a zároveň mezník v mezinárodním dělnickém hnutí. Lenin napsal: „Bolševismus jako směr politického myšlení a jako politická strana existuje od roku 1903“ (Spisy 31, Praha 1955, s. 18).

— 61

³³ V práci Krok vpřed, dva kroky vzad, v kapitole c) Začátek sjezdu. — Incident s organizačním výborem Lenin podrobně popisuje, proč k tomuto incidentu došlo (viz Sebrané spisy 8, Praha 1982, s. 216—225). — 62

³⁴ *Výjimečný zákon proti socialistům* vydala v Německu v roce 1878 Bismarckova vláda, aby mohla bojovat proti dělnickému a socialistickému hnutí. Tento zákon zakazoval všechny organizace sociálně demokratické strany, masové dělnické organizace a dělnický tisk a na jeho základě byla zabavována socialistická literatura. Sociální demokraté byli pronásledováni a vypovídáni. Represálie však sociálně demokratickou stranu nezlomily, její činnost se přizpůsobila ilegálním podmínkám. V zahraničí vycházel ústřední orgán strany Der Sozialdemokrat a pravidelně se konaly sjezdy strany (1880, 1883 a 1887). V Německu se v ilegalitě rychle obnovovaly sociálně demokratické organizace a skupiny, v jejichž čele stál ilegální ústřední výbor. Kromě toho strana široce využívala legálních možností k upevnění svého spojení s masami. Její vliv neustále sílil: počet hlasů pro sociální demokraty ve volbách do Říšského sněmu se v letech 1878—1890 více než ztrojnásobil.

Německým sociálním demokratům významně pomáhali K. Marx a B. Engels. V roce 1890 byl výjimečný zákon proti socialistům pod tlakem masového a stále sílícího dělnického hnutí zrušen. — 63

³⁵ Na II. sjezdu strany byli do ústředního výboru zvoleni Lengnik, Kržižanovskij a Noskov. V říjnu 1903 (podle nového kalendáře) byli do ÚV kooptováni Zemljačková, Krasin, Essenová a Gusarov. V listopadu téhož roku se stal členem ÚV Lenin a byl kooptován Galperin. Během července—září 1904 došlo ve složení ústředního výboru k novým změnám, neboť Leninovi stoupenci Essenová a Lengnik byli zatčeni, smířlivci Kržižanovskij a Gusarov odstoupili; Krasin, Noskov a Galperin, kteří v ÚV zůstali, přes Leninovy protesty neprávem vyloučili z ústředního výboru bolševičku Zemljačkovou a kooptovali tři další smířlivce — Ljubimova, Karpova a Dubrovinského. Po těchto změnách měli v ÚV převahu smířlivci. — 66

³⁶ Lenin má na mysli usnesení ústředního výboru o rozpuštění jižního byra ÚV, které agitovalo za svolání III. sjezdu strany. — 66

³⁷ Návrh Oznámení o vytvoření byra výborů většiny Lenin napsal před 20. říjnem (2. listopadem) 1904. V dopise V. I. Lenina a N. K. Krupské z 2. listopadu 1904 (podle nového kalendáře) A. A. Bogdanovovi (dopis je uveřejněn v publikaci Leninskij

sborník XV, s. 232—234) se říká: „Byro hodlá uveřejnit asi takovéto oznámení . . .“ Dále je v dopise vyznačeno místo, kam má být text oznámení vsunut. Sám text oznámení však v konceptu dopisu dopsán nebyl; byl nalezen v roce 1940 a téhož roku otištěn v 2. čísle časopisu Proletarskaja revolucija. Tento návrh zároveň s dopisem Lenina a Krupské z 2. listopadu 1904 byl poslán bolševickým výborům v Rusku. — 67

³⁸ Je míněno Provolání k členům SDDSR^[156], které vydal v říjnu 1904 moskevský výbor SDDSR jako odpověď na Leninovo svolání Straně, schválené na poradě dvaadvaceti (viz tento svazek, s. 32—39). Provolání začíná slovy: „My, 19 členů SDDSR, s radostí vítáme výzvu dvaadvaceti členů naší strany.“ Jeho autoři ostře kritizují Plechanova za to, že se po II. sjezdu obrátil k menševismu, nazývají ho „politickým chameleónem“; kritizují též stanovisko menševické Jiskry, rady strany i smířliveckého ÚV. Rozhodně jsou pro to, aby byl připravován a svolán III. sjezd strany. Provolání napsala skupina bolševiků (F. V. Lengnik, N. E. Bauman, J. D. Stasovová, B. M. Knunjanc aj.), kteří tehdy byli v moskevském vězení na Tagance (viz Tretij sjezd RSDRP. Sborník dokumentov i materialov, Moskva 1955, s. 99—106, 306—308). — 67

³⁹ Leninova brožura *Zemstevní kampaň a plán Jiskry* podrobně analyzuje a kritizuje dopis redakce menševické Jiskry z listopadu 1904. Menševici v něm propagovali jako hlavní úkol sociální demokracie „organizované působení na buržoazní opozici“ tak, že se vládě budou klást požadavky prostřednictvím buržoazních liberálů a činitelů zemstev.¹ Jako odpověď na Leninovu brožuru redakce vydala druhý dopis stranickým organizacím. Na obou dopisech byla poznámka „jen pro členy strany“. To, že menševická redakce rozšiřovala druhý dopis výlučně mezi menševiky, přimělo Lenina k napsání dodatku ke své brožuře, která už byla vytištěna a poslána výborům. Dodatek byl vytištěn samostatně na barevném papíře a vložen do výtisků, které dosud byly na skladě v bolševickém vydavatelství.

Místní bolševické výbory — petrohradský, oděský, jekatěrinoslavský a nikolajevský — se vyslovily k plánu „zemstevní kampaň Jiskry“ velmi odmítavě. Ve zvláštní rezoluci k tomuto plánu, kterou schválilo agitační centrum oděské organizace SDDSR, se praví: „Pokládáme za nedůstojné revoluční strany mít strach z toho, že ‚odstrašíme‘ liberály. Dělnická strana musí vždy a všude jasně a jednoznačně formulovat svůj konečný cíl

i nejbližší požadavky a nespoléhat na plány žádných liberálů. Nynější spojení s liberály je jen zradou proletariátu, neodpuštělnou politickou krátkozrakostí, která rozvrací třídní uvědomění proletariátu a odvádí stranické pracovníky od hlavního a trvalého úkolu — organizovat ruský proletariát“ (Tretij sjezd RSDRP. Sbornik dokumentov i materialov, Moskva 1955, s. 195). Leninova brožura Zemstevní kampaň a plán Jiskry vyšla v roce 1904 v Ženevě ve vydavatelství sociálně demokratické stranické literatury V. Bonče-Brujeviče a N. Lenina v nákladu 3000 výtisků. Byla hojně rozšířena v místních organizacích strany. Při zatýkání a domovních prohlídkách byla nalezena ve Smolensku, Batumi, Rize, Saratově, Suvalkách i v jiných městech.

Je namířena proti oportunistu menševiků v organizačních a taktických otázkách a proti jejich rozbíječské činnosti. Sehrála velkou úlohu při sjednocování sil bolševiků, pomohla ještě hlouběji pochopit základy leninské taktiky a přispěla k tomu, že se bolševici nenechali zaskočit významnými událostmi z 9. (22.) ledna. — 77

⁴⁰ Je míněna rezoluce menševika Starověra (A. N. Potresova) O postoji k liberálům^[155], kterou schválil II. sjezd SDDSR. Lenin o této rezoluci řekl, že „neanalyzuje liberalismus a demokratismus z třídního hlediska“, vymýšlí si fiktivní, slovní podmínky dohody s liberály. Kritiku Starověrovy rezoluce viz v Lenínových pracích Krok vpřed, dva kroky vzad (viz Sebrané spisy 8, Praha 1982, s. 203—431) a Dělnická a buržoazní demokracie (viz tento svazek, s. 181—191). — 82

⁴¹ *Ugrjum-Burčejev* — satirický obraz náčelníka města v díle M. J. Saltykova-Ščedrina *Dějiny jednoho města*^[279]. Jméno Ugrjum-Burčejev se stalo přezdívkou pro reakcionáře a tupé a omezené vysoké hodnostáře. Vešla do galérie klasických typů světové literatury jako jedno z nejlépe umělecky ztvárněných a nejsilnějších zobecnění absolutistické zvlů. — 84

⁴² *Novoje vremja* — deník vycházející v Petrohradě v letech 1868 až 1918. Patřil různým vydavatelům a několikrát změnil své politické zaměření. Zpočátku byl umírněně liberální, od roku 1876, kdy jej začal vydávat A. S. Suvorin, se stal orgánem reakčních šlechtických a byrokratických kruhů. Od roku 1905 byl orgánem černosotňovců. Po únorové revoluci 1917 zcela podporoval kontra-revoluční politiku buržoazní prozatímní vlády a štvál proti bolševikům. Na základě usnesení vojenského revolučního výboru při petrohradském sovětu byl 26. října (8. listopadu) 1917 zastaven. — 85

⁴³ *Pravo* — právníký týdeník buržoazně liberálního zaměření; vycházel v Petrohradě od konce roku 1898 do roku 1917 za redakce V. M. Gessena a N. I. Lazarevského. Zabýval se především vědeckým zkoumáním právních otázek. Od podzimu 1904 se na jeho stránkách objevovala i politická publicistika, čímž se de facto stal jedním z legálních orgánů Svazu osvobození. — 85

⁴⁴ *Rostovská demonstrace* — stávka v Rostově, kterou zahájili 2. (15.) listopadu 1902 kotlářští dělníci ústředních dílen Vladimírsko-kavkazské dráhy. Na výzvu donského výboru SDDSR vstoupili 4. listopadu 1902 do stávky všichni dělníci železničních dílen a předložili správě hospodářské požadavky. Ke stávce se brzy připojili dělníci závodu Aksaj na výrobu pluhů, Asmolovovy tabákové továrny a jiných podniků, zaměstnanci pošt a telegrafů, obchodní příručí aj. Stávka přerostla v generální politickou stávku.

Rozmach revolučního hnutí zastihl carskou vládu nepřipravenou. Zdejší vojsko nemohlo zabránit každodenním masovým mítinkům na dělnickém předměstí Rostova v Temerniku, jichž se zúčastňovalo na 30 000 dělníků. Teprve když přišla posila, sáhla carská vláda k potlačení hnutí ozbrojenou mocí. 11. listopadu došlo k prvnímu velkému střetnutí s kozáky, jež skončilo střelením do bezbranných dělníků. Zpráva o masakru vyvolala nový revoluční rozmach a byla signálem ke stávkám v Novorossijsku a ve stanici Tichoreckaja. Bez ohledu na represe dělnická shromáždění v Rostově pokračovala a střetnutí s vojskem se měnila v nelítostný třídní boj. Teprve 26. listopadu, po 21 dnech urputného boje, byli dělníci nuceni stávku ukončit, protože vojsko mělo jasnou početní převahu. Stávku řídil jiskrovský donský výbor SDDSR, který v provolání Všem občanům mluvil o rostovské stávce jako o jednom z příkladů, jak mají ruští dělníci přistupovat k boji. V článku Nové události a staré otázky Lenin o rostovských událostech napsal, že „při událostech takového druhu se můžeme na vlastní oči přesvědčit, jak všelidové ozbrojené povstání proti absolutistické vládě zraje nejen jako myšlenka v hlavách a programech revolucionářů, ale i jako nevyhnutelný, praktický a přirozený *další* krok hnutí samého . . .“ (Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 78–79).

Rostovská stávka byla prologem generální politické stávky na jihu Ruska v roce 1903 a jednou z předzvěstí první ruské revoluce 1905. — 95

⁴⁵ *Balalajkin* — postava z díla M. J. Saltykova-Ščedrina *Současná idyla*. Je to liberální mluvka, dobrodruh a lhář, který staví své zistné zájmy nad všechno ostatní. „Redakčním *Balalajkinem*“ menševické *Jiskry* nazývá Lenin Trockého. — 96

⁴⁶ Jde o citelné oživení činnosti zemstevních činitelů v druhé polovině roku 1904, kdy po zavraždění Pleveho zasedl v ministerstvu vnitra kníže P. D. Svjatopolk-Mirskij.

Šlechtičtí a buržoazní liberálové vždycky viděli v zemstvech důležitou sílu hospodářského a kulturního pokroku, důležitý prostředek politického boje za uspokojení svých požadavků. Protože jim však carská vláda v ničem neustoupila, ze zemstevního hnutí se postupně stávalo hnutí „opoziční“. Byla to však nesmělá a zbabělá opozice, neschopná energicky bojovat proti samoděržaví; za zády lidových mas se snažila vyprosít u carismu některé ústupky, které by pomohly uskutečnit velmi umírněné konstituční požadavky, jež by se nijak nedotkly základů samoděržaví.

V druhé polovině roku 1904 se v Rusku zvedla nová vlna konstitučního hnutí. Ve snaze oslabit toto hnutí a získat pro samoděržaví prostřednictvím zemstev jistou část liberální společnosti učinil nově jmenovaný ministr vnitra Svjatopolk-Mirskij liberální opozici jisté ústupky. Někteří liberálové byli propuštěni z vyhnanství, byl povolen orgán Svazu osvobození *Novaja žizň*, poněkud se zmírnila cenzura apod. Ministr se vyslovil, že shromáždění zemstev musí dostat větší svobodu a pravomoc. Zemstevní činitelé uspořádali na podzim 1904 pod záštitou ministra několik sjezdů, na nichž byl vypracován program politických reforem; tento program předpokládal svolání zvláštní zastupitelské instituce se zákonodárnými právy. Tuto shovívavost carské vlády vůči zemstvům nazval Lenin hrou na konstitucionalismus a předpověděl, že současné hnutí zemstev „se nutně ukáže, stejně jako předešlá hnutí, mýdlovou bublinou, nezasáhne-li síla dělnických mas, které jsou připraveny a odhodlány zahájit povstání“ (tento svazek, s. 98).

Krátké koketování carské vlády s liberály skončilo už v prosinci 1904. Dne 14. (27.) prosince 1904 byl v časopisu *Pravitel'stvennyj* věstník uveřejněn výnos Mikuláše II. senátu a rovněž vládní oznámení, v němž se zemstvům nařizovalo „nevšímat si otázek, k jejichž řešení nemají zákonnou pravomoc“, zdůrazňovala se nutnost přísně dodržovat zákony, pořádek a klid a vyhrožovalo se, že bude použito všech dostupných prostředků k rozehnání všech „protivládních shromáždění“. Zemstevní hnutí rapidně ochabovalo a na podzim 1905, když vznikla kadetská a oktobrystická strana, přestalo existovat jako samostatný politický směr. — 98

⁴⁷ Jde o úvodník Historický zvrát [⁴⁰] v 6. čísle časopisu Listok Rabo-čego děla [¹¹⁵] z dubna 1901, který vydávali ekonomisté. V úvodníku se předčasně ozývaly dobrodružné hlasy o okamžitém útoku na „pevnost despotismu“. Autor článku vyzýval masy, aby šly vstříc revoluci a urychlily ji, vyzýval je, aby se okamžitě řadily k útoku. — 98

⁴³ *Teze referátu o situaci ve straně* napsal Lenin záhy poté, kdy vyšel v tisku první dopis redakce menševické Jiskry o plánu zemstevní kampaně a Leninova odpověď na tento dopis v stati Zemstevní kampaň a plán Jiskry. Referát o situaci ve straně Lenin přečetl v prosinci 1904 na schůzích ruských politických emigrantů v Paříži, Curychu a Bernu.

Myšlenky obsažené v referátu byly dále rozvinuty v článku Dělnická a buržoazní demokracie (viz tento svazek, s. 181—191). Leninův záznam z diskuse k tomuto referátu je uveřejněn v publikaci Leninskij sbornik XVI, s. 74—78. — 105

⁴⁹ Lenin má na mysli schůzi bolševiků v Ženevě 29. listopadu (12. prosince) 1904, jež se konala přibližně ve stejném složení jako konference „dvaadvaceti“. Na schůzi bylo schváleno usnesení o založení orgánu stranické většiny — listu Vperjod — a jmenována redakce ve složení V. I. Lenin, V. V. Vorovskij, M. S. Olminskij a A. V. Lunačarskij. — 107

⁵⁰ Jde o tři konference místních výborů většiny: jižní, kavkazskou a severní.

1. Jižní oblastní konference (tři výborů — oděského, jekatěrinskavského a nikolajevského) se konala v září 1904. Vyslovila se pro svolání III. sjezdu strany a navrhla, aby byl vytvořen organizační výbor pro svolání sjezdu ve složení Zemljačková, Ljadov a Bogdanov. Konference pověřila Lenina, aby doplnil organizační výbor o další členy.

2. V listopadu 1904 se konala v Tbilisi [Tiflisu] oblastní konference výboru Kavkazského svazu (čtyři výborů — bakuského, batumského, tifiského a imeretsko-megrelského); tato konference se také vyslovila pro okamžité svolání III. sjezdu a zvolila byro pro přípravu sjezdu.

3. V prosinci 1904 se konala severní oblastní konference (šesti výborů — petrohradského, moskevského, tverského, řížského, severního a nižněnovgorodského). Vyslovila nedůvěru ústředním institucím strany, jichž se zmocnili menševici, jednoznačně se vyslovila pro svolání III. sjezdu, projevila solidaritu s „publicis-

tickou skupinou vedenou soudruhem Leninem“ a vytvořila zvláštní byro pro svolání sjezdu. Na severní konferenci se definitivně ustavilo byro výborů většiny, jehož úkolem bylo prakticky připravit a svolat sjezd. Složení byra výborů většiny zhruba nastínil Lenin v Ženevě a poté bylo zvoleno na těchto konferencích. Členy BVV byli V. I. Lenin, A. A. Bogdanov, M. M. Essenová, M. N. Ljadov, P. P. Rumjancev, R. S. Zemljačková, M. M. Litvinov, S. I. Gu-sev aj.

Členové byra začali na Leninovo doporučení soustavně navštěvovat místní výbory a skupiny a rozhodně bojovat proti menševikům a smířlivcům. Bolševický list *Vperjod*, který pokračoval v tradicích staré leninské *Jiskry*, pranýřoval oportunistus menševiků, ideově usměrňoval a sjednocoval stranické masy kolem leninského hesla boje za svolání III. sjezdu. Převážná většina místních výborů stála za BVV. V březnu 1905 se z 28 výborů 21 vyslovalo pro sjezd. BVV spolu s listem *Vperjod* pod Leninovým vedením připravilo III. sjezd strany a svolalo jej na duben 1905.

— 108

⁵¹ Schůzi, jež se konala v Ženevě 20. srpna (2. září) 1904, svolali menševici; jejím cílem bylo podpořit takzvanou červencovou deklaraci ústředního výboru. Na schůzi byli pozváni menševici i bolševici. Bolševici však účast odmítli; zástupce bolševiků prohlásil, že schůze není oprávněna předkládat rezoluce jménem většiny i menšiny, a schůzi opustil. Menševici byli nuceni na schůzi konstatovat, že výbory strany v Rusku jsou proti smířlivé politice ústředního výboru a že velká většina výborů naprosto odmítla udržovat styky s redakcí menševické *Jiskry*. — 108

⁵² *Vperjod* — ilegální bolševický týdeník; vycházel v Ženevě od 22. prosince 1904 (4. ledna 1905) do 5. (18.) května 1905. Vyšlo 18 čísel v nákladu 7—10 tisíc výtisků. Organizátorem, ideologem a vedoucím redakce listu byl Lenin, který také navrhl jeho název. Členy redakce byli V. V. Vorovskij, M. S. Olminskij a Á. V. Lunačarskij. Veškerou korespondenci listu s místními výbory v Rusku a s dopisovateli vyřizovala N. K. Krupská.

Vperjod vycházel v době urputného vnitrostranického boje, kdy se po II. sjezdu menševičtí vůdčové podvodem zmocnili ústředních institucí strany (ústředního orgánu, rady strany a ústředního výboru) a začali rozbíjet místní stranické organizace. Rozbíječská činnost menševiků narušovala akční jednotu dělnické třídy. Vzhledem k blížící se revoluci v Rusku, kdy bylo zvlášť třeba sjednotit síly a tím zabezpečit bojovou jednotu proletariátu, byla

taková situace ve straně neúnosná. Lenin a bolševici nekompromisně bojovali proti oportunistu menševiků a jejich rozbíječské činnosti, začali vyzývat místní stranické organizace, aby usilovaly o svolání III. sjezdu strany jako jediného východiska z krize ve straně, neboť jedině sjezd zkrátí menševiky a zvolí nové vedení, odpovídající vůli strany. Lenin o linii listu napsal: „Linie listu Vperjod je *linií staré Jiskry*. Ve jménu staré Jiskry Vperjod energicky bojuje proti nové Jiskře“ (tento svazek, s. 234). Lenin psal pro Vperjod nejen hlavní články, ale také spoustu různých notiček a redigoval příspěvky dopisovatelů. Některé články Lenin napsal společně s jinými členy redakce (Vorovským, Olminským aj.). Na dochované části rukopisů různých autorů jsou patrné velké Leninovy úpravy a vsuvky. Lenin četl korekturu každého čísla. I v době, kdy byl plně zaměstnán přípravou III. sjezdu v Londýně, našel si čas na korekturu 17. čísla listu. Snad jedině 18. číslo neprošlo jeho redakcí, protože v té době odjel z Londýna do Žencvy. V listu Vperjod vyšlo přes 60 jeho článků a notiček. Lenin v nich rozpracovával taktickou linii bolševiků v otázkách ozbrojeného povstání, prozatímní revoluční vlády a revolučně demokratické diktatury proletariátu a rolnictva, otázku vztahu sociální demokracie k rolnickému hnutí, k liberální buržoazii a k rusko-japonské válce. Některá čísla, např. 4 a 5, věnovaná událostem 9. (22.) ledna 1905 a začátku revoluce v Rusku, připravil Lenin téměř celá sám. Vperjod si velmi brzy získal sympatie místních výborů strany, které jej uznaly za svůj orgán.

Vperjod sjednocoval místní stranické výbory na základě leninských zásad a sehrál významnou úlohu v přípravě III. sjezdu strany; základem sjezdových usnesení se staly postuláty, jež Lenin vytyčil a zdůvodnil na stránkách listu. Taktická linie listu Vperjod se stala taktickou linií III. sjezdu. Vperjod udržoval stálé spojení se stranickými organizacemi v Rusku. Zvláště těsné spojení měl s petrohradským, moskevským, oděským, bakuským, jekatěrinoslavským a s dalšími výbory a také s výborem Kavkazského svazu SDDSR aj. Leninovy články uveřejněné v listu často přetiskovaly místní bolševické listy anebo se vydávaly jako samostatné letáky či brožury.

III. sjezd strany ocenil ve zvláštní rezoluci významnou úlohu listu Vperjod v boji proti menševismu, za obnovení pevně organizované strany, při vypracování a objasňování taktiky revolučního hnutí, v boji za svolání sjezdu a vyslovil redakci listu poděkování. Z rozhodnutí III. sjezdu začal místo listu Vperjod vycházet jako ústřední orgán strany list Proletarij, který bezprostředně navazoval na Vperjod.

V období první ruské revoluce sehrál Vperjod významnou úlohu v boji revolučního proletářského politického směru proti maloburžoaznímu a liberálně buržoaznímu směru. — 109

⁵³ Lenin má na mysli byro výborů většiny. — 53

⁵⁴ *Oznámení o vytvoření organizačního výboru a o svolání III. řádného sjezdu Sociálně demokratické dělnické strany Ruska* Lenin napsal v prosinci 1904; bylo ihned rozesláno členům byra výborů většiny. Tento Leninův dokument se stal základem oficiálního Oznámení o svolání III. sjezdu strany, jež bylo uveřejněno 28. (15.) února 1905 v 8. čísle listu Vperjod s podpisem byra výborů většiny. — 113

⁵⁵ *Frankfurter Zeitung* — deník, orgán nejvlivnějších německých burziánů. Vycházel ve Frankfurtu nad Mohanem v letech 1856—1943. Znovu začal vycházet v roce 1949 pod názvem *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. Vyjadřuje názory západoevropských monopolistů. — 116

⁵⁶ Čtyři členové ÚV — V. I. Lenin, F. V. Lengnik, M. M. Essenová a R. S. Zemljačková. — 123

⁵⁷ *Amsterdamský kongres II. internacionály* se konal v srpnu 1904. Zúčastnilo se ho 476 delegátů; projednávaly se tyto otázky: 1. mezinárodní zásady socialistické taktiky; 2. jednota stran; 3. generální stávka; 4. koloniální politika aj. Za SDDSR měli vypracovat referát pro kongres Dan a Glebov; bylo stanoveno, že se v něm nebudou zmiňovat o neshodách ve straně. Dan však tuto podmínku porušil a referát byl „plný zastřené polemiky a proniknutý názory ‚menšiny‘“ (Lenin). Bolševici se rozhodli vypracovat koreferát a rozdat jej delegátům kongresu. Byl vypracován za Leninovy redakce a vyšel s podpisem M. Lidina (M. N. Ljadova) pod názvem *Materiály k objasnění krize v Sociálně demokratické dělnické straně Ruska*. Podstatnou část referátu napsal Lenin.

Lenin sám se nemohl kongresu zúčastnit. Předal proto svůj mandát M. N. Ljadovovi a P. A. Krasikovovi, kteří zastupovali bolševickou část strany. Menševici v čele s Plechanovem ostře protestovali proti přítomnosti bolševiků na kongresu a dokazovali, že bolševici nepředstavují nějaký zvláštní směr, který by měl právo na samostatné zastoupení. Lenin se odvolal k byru mezinárodního kongresu, kde se pro zastoupení bolševiků v delegaci SDDSR vyslovili Kautsky, Bebel, Luxemburgová a Adler. Menševici tedy byli nuceni přijmout Ljadova a Krasikova do delegace SDDSR.

Po skončení kongresu chtěla rada strany obvinít Lenina z porušení stranické kázně a vyzvala ho, aby se dostavil do rady a své počínání vysvětlil. Lenin však v dopise tajemníku rady Martovovi napsal, že „poté, co byro mezinárodního kongresu schválilo, že můj mandát může být zastupován, nejsem již povinen skládat účty žádné radě“ (Spisy 34, Praha 1959, s. 244).

Kongresová usnesení sice znamenala určitý pokrok, vcelku však byla polovičatá a představovala další ústupek oportunistu. Kongres nevytyčil otázku přerůstání masové stávkové v ozbrojené povstání ani se nepostavil proti pravicovým oportunistům schvalujícím koloniální politiku imperialistických států. Slovy sice revizionismus odsoudil, ale rozchod s ním ve své rezoluci neproklamoval a mlčky obešel otázku proletářské revoluce a diktatury proletariátu. To všechno bylo možné proto, že na hlavní otázky revolučního hnutí se vůdcové II. internacionály dívali z hlediska ustálených dogmat a pochybovali o možnosti vítězství socialistické revoluce.

— 124

⁵⁸ Dne 15. (28.) července 1904 zavraždil podle rozsudku bojové organizace eserské strany eser Sazonov ministra vnitra V. K. von Pleveho. Pohnutkou k tomuto činu byly kruté represálie, které za Pleveho vyvrcholily. Lenin varoval před individuálním terorem jako před čistě intelektuálskou metodou boje a zdůraznil, že „masové hnutí v kapitalistické společnosti je možné jen jako třídní dělnické hnutí“. — 133

⁵⁹ *Socialisté-revolucionáři* (eseři) — maloburžoazní strana v Rusku. Vznikla na přelomu let 1901 a 1902 sloučením různých narodnických skupin a kroužků (Svaz socialistů-revolucionářů, Strana socialistů-revolucionářů aj.). Oficiálním orgánem strany se stal list *Revoljucionnaja Rossija* (1900—1905) a časopis *Věstník ruské revoluce* (1901—1905). Názory eserů byly eklektickou směsicí narodnických a revizionistických idejí.

Eseři ignorovali třídní rozdíly mezi proletariátem a rolnictvem, zastírali třídní diferenciaci a rozpory uvnitř rolnictva a popírali vedoucí úlohu proletariátu v revoluci. Jejich taktika individuálního teroru jako hlavní metoda boje proti samoděržaví značně poškozovala revoluční hnutí a ztěžovala organizování mas k revolučnímu boji.

Agrární program eserů požadoval odstranění soukromého vlastnictví půdy a její předání občinám podle zásady rovného užívání a předpokládal rozvoj nejrůznějších družstev. V tomto programu, který se eseři pokoušeli prezentovat jako program „socializace

půdy“; nebylo nic socialistického, protože zrušení soukromého vlastnictví pouze půdy nemůže podle Lenina odstranit nadvládu kapitálu a bídu širokých vrstev lidu. Reálný a historicky progresivní byl v eserském agrárním programu boj za zrušení statkářského vlastnictví půdy; tento požadavek objektivně vyjadřoval zájmy a tužby rolnictva v období buržoazně demokratické revoluce.

Bolševická strana odhalovala pokusy eserů vydávat se za socialisty, houževnatě s nimi bojovala o vliv na rolnictvo a poukazovala na škodlivost jejich taktiky individuálního teroru pro dělnické hnutí. Zároveň však bolševici uzavírali s esery za určitých podmínek dočasné dohody v boji proti carismu.

Třídní nestejnorodost rolnictva byla příčinou politické a ideové nepevnosti a organizační nejednotnosti eserské strany, příčinou jejího neustálého kolísání mezi liberální buržoazií a proletariátem. Už v první ruské revoluci se od eserské strany odštěpilo pravé křídlo a vytvořilo legální Lidovou socialistickou stranu práce (enesové), která měla názorově blízko ke kadetům; odštěpené levé křídlo vytvořilo poloanarchistický Svaz maximalistů. Za stolypinské reakce prožívala eserská strana ideovou a organizační krizi. Za první světové války hájila většina eserů sociálšovinistické stanovisko.

Po únorové revoluci 1917 byli eseři spolu s menševiky a kadety hlavní oporou kontrarevoluční buržoazně statkářské prozatímní vlády; předáci strany (Kerenskij, Avksentjev a Černov) se stali členy vlády. Koncem listopadu 1917 vytvořilo levé křídlo eserů samostatnou stranu levých eserů. Ve snaze udržet si vliv na rolnictvo leví eseři uznali sovětskou moc a uzavřeli s bolševiky dohodu. Brzy však začali proti sovětské moci bojovat.

V letech zahraniční vojenské intervence a občanské války vyvíjeli eseři podvatnou činnost, aktivně podporovali interventy a bělogvardějské generály, účastnili se kontrarevolučních spiknutí a organizovali teroristické útoky na představitele sovětského státu a komunistické strany. Po skončení občanské války eseři pokračovali v nepřátelské činnosti proti sovětskému státu doma i v tábore bělogvardějské emigrace. — 135

⁰ *Naša žizň* — deník, názorově blízký levému křídlu kadetů. Vycházel s přestávkami od 6. (19.) listopadu 1904 do 11. (24.) července 1906 v Petrohradě. — 135

¹ Lenin ironicky nazývá „tajným“ sjezd předsedů zemstevních správ a jiných zemstevních činitelů, který byl svolán na 6. listopadu 1904 do Petrohradu. Ministr vnitra kníže Svjatopolk-Mirskij, který

s liberály koketoval, projevil souhlas se svoláním sjezdu, a dokonce sám vyžádal od cara povolení k jeho konání. Avšak pět dní před sjezdem, když se už delegáti začali sjíždět, bylo oznámeno, že carská vláda navrhuje odložit sjezd o rok. Svjatopolk-Mirskij naznačil liberálům, že nařídí policii „přimhouřit oko“, budou-li činitelé zemstev „rokovat při šálku čaje v soukromých bytech“. To bylo neoficiální povolení sjezdu, který se vskutku konal ve dnech 6. až 19. listopadu 1904. — 136

⁶² Řadou masových demonstrací na jihu míní Lenin masové politické stávky a demonstrace na jihu Ruska v roce 1903, jež zachvátily Zakavkazsko (Baku, Tiflis, Batumi, Čiaturi, Zakavkazskou dráhu) a velká města na Ukrajině (Oděsu, Kyjev, Jekatěrinoslav, Nikolajev a jiné). Těchto stávek se zúčastnilo více než 200 000 dělníků. Probíhaly pod vedením výborů SDDSR. — 138

⁶³ Vedle westminsterského opatství v Londýně je budova britského parlamentu. — 143

⁶⁴ Článek *Je načase skončit* napsal Lenin společně s V. V. Vorovským. Začátek článku včetně dopisu dělníka, člena petrohradského výboru, je napsán písmem Vorovského, a dále, od slov „Dezorganizačtorský kousek petrohradské menšiny . . .“ až do konce, písmem Leninovým. Původně je Vorovského písmem uveden jiný název článku: Proč se nezdařila petrohradská demonstrace. V listu Vperjod vyšel pod názvem *Je načase skončit*, který redakce převzala z posledního odstavce citovaného dopisu z Petrohradu. — 146

⁶⁵ Rezoluce severní konference^[212] byly uveřejněny ve 2. čísle listu Vperjod 14. (1.) ledna 1905 v rubrice *Ze života strany*.

Rezoluce jižní konference^[213] byly poprvé otištěny v roce 1930 v publikaci *Leninskij sbornik XV*, s. 217—219; tamtéž jsou otištěny rezoluce kavkazské konference^[211] (s. 249—253). — 151

⁶⁶ Začátkem ledna 1904 vznikla na neoficiální schůzi bolševiků žijících v Ženevě myšlenka založit knihovnu a archív ÚV SDDSR. Ustavila se tehdy skupina iniciátorů ve složení: V. D. Bonč-Brujevič, P. N. Lepešinskij, V. V. Vorovskij, M. S. Olminskij, M. N. Ljadov a další.

Skupina začala okamžitě shromažďovat knihy a dary. Lenin tento nápad schválil a slíbil, že i on a Naděžda Konstantinovna věnují ze své osobní knihovny všechno, co mohou postrádat. Řekl,

že je to velmi prospěšná věc, kterou je třeba dále rozvíjet. Tím byl položen základ knihovny a archívu při ÚV SDDSR.

Dne 28. ledna 1904 vydala skupina iniciátorů svolání pod názvem Všem, v němž žádala o spolupráci a pomoc při zakládání stranické knihovny. Výzva byla rozeslána všem ruským koloniím v zahraničí. Kromě toho napsala skupina mnoho dopisů všem socialistickým organizacím a stranám v Rusku i v zahraničí a prosila je, aby knihovně posílali literaturu, noviny, časopisy a letáky.

Brzy začaly na adresu knihovny docházet knihy, noviny, časopisy a jiná literatura. Některá vydavatelství, například petrohradské vydavatelství Obščestvennaja polza, poslala téměř všechny své publikace, přes 300 titulů. I jiná vydavatelství zaslala svou produkci. Knihovna získala noviny a časopisy v 17 jazycích: angličtině, arabštině, turečtině, arménštině, bulharštině, v hebrejštině a jazyce jidiš, lotyšštině, litevštině, ukrajinštině, němčině, polštině, ruštině, slovinštině, francouzštině, češtině, švédštině a japonštině. Ve všech těchto jazycích dostávala knihovna 118 tiskových orgánů, většinou deníků. Do září 1904 knihovna už měla 3759 svazků knih, dále téměř všechny ilegální tiskoviny z předcházejícího období a velmi mnoho archívních materiálů. Jakmile bylo vytvořeno byro výborů většiny, požádala skupina iniciátorů Lenina, aby majetek knihovny a její správu převzalo byro výborů většiny. Lenin tuto myšlenku podpořil a sám napsal koncept prohlášení jménem skupiny iniciátorů. Na nejbližším zasedání byra výborů většiny byli členové bývalé skupiny iniciátorů na Leninův návrh potvrzeni jako kontrolní výbor knihovny a archívu SDDSR. Výbor informoval o své činnosti III. sjezd (viz Tretij sjezd RSDRP. Protokoly, Moskva 1959, s. 533—537). Knihovna existovala 13 let, až do únorové revoluce 1917. Dnes je fond knihovny a archívu SDDSR uložen v Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS.
— 152

¹⁷ V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS jsou uloženy Leninovy rukopisy přípravných materiálů k tomuto článku, totiž několik variant osnovy pod názvem Kapitulace (pád) Port Arthuru, otištěných v publikaci Leninskij sbornik V, 1929, s. 57—59; dále četné výpisky ze zahraničního a ruského tisku, uveřejněné v publikaci Leninskij sbornik XVI, 1931, s. 37—42, a XXVI, 1934, s. 242—251. — 153

⁸ Jde o belgický buržoazní list L'Indépendance Belge; v čísle ze 4. ledna 1904 uveřejnil úvodník Port Arthur^[240], jež cituje Lenin (viz Leninskij sbornik XVI, 1931, s. 37). — 153

⁶⁹ *The Times* — deník, založený roku 1785 v Londýně; jeden z významných konzervativních listů britské buržoazie. — 157

⁷⁰ *Revoljucionnaja Rossija* — ilegální list eserů; vydával jej v Rusku od konce roku 1900 Svaz socialistů-revolucionářů (1. číslo datované rokem 1900 vyšlo ve skutečnosti v lednu 1901). Od ledna 1902 do prosince 1905 vycházel v Ženevě jako oficiální orgán eserské strany. — 158

⁷¹ *Freetradismus* — směr politické ekonomie, který požadoval svobodu obchodu a nezasahování státu do hospodářského života. Free-tradismus vznikl v druhé polovině 18. století v Anglii v období průmyslové revoluce. Odrážel se v něm zájem průmyslové buržoazie na zrušení vysokých dovozních poplatků za suroviny, na rozšíření zahraničního obchodu a využití svobodného obchodu k vytlačení slabších konkurentů ze světových trhů. Oporou freetradismu v Anglii ve 30.—40. letech 19. století byli manchesterští průmyslníci. Proto se freetraderům říkalo také manchesterovci.

Teoretické zdůvodnění freetradismu bylo podáno v dílech A. Smithe a D. Ricarda.

V Rusku se freetraderovské názory rozšířily hlavně mezi statkáři, kteří měli zájem na svobodném odbytu obilí na světovém trhu.

Třídní podstatu tohoto směru odhalil Marx ve své Řeči o svobodě obchodu (1848) i v jiných pracích. Marx uznával požadavek svobody obchodu vcelku za pokrokový, protože přispíval k urychlení vývoje kapitalismu a k zostřování třídních protikladů, ale upozorňoval, že buržoazie využívá hesla svobody obchodu k hlásání sociální demagogie a ke klamání lidových mas, aby zamaskovala vykořisťování proletariátu, koloniální výboje a ekonomické podmanění málo vyvinutých zemí.

Lenin charakterizoval freetradismus v práci K charakteristice ekonomického romantismu. Sismondi a naši domácí sismondovci (viz Sebrané spisy 2, Praha 1980, s. 128—263).

Protekcjonismus — systém hospodářských opatření, která mají napomáhat rozvoji kapitalistického průmyslu nebo zemědělství dané země tím, že je chrání před zahraniční konkurencí. Mezi nejdůležitější opatření patří vysoké celní poplatky ze zahraničního zboží v zájmu omezení jeho dovozu, dovozní limity, valutová omezení, podporování vývozu domácích výrobků snížením vývozních cel, finanční podpora jednotlivých kapitalistů atd.

Protekcjonismus vznikl v Anglii v období původní akumulace a velmi se rozšířil v období průmyslového kapitalismu, zejména za imperialismu. Za imperialismu má politika protekcjonismu

zajistit kapitalistickým monopolům odbyt zboží na domácím trhu za vyšší ceny a dosažení mimořádného zisku vykořisťováním lidových mas. — 158

² Dopis moskevského guberniálního maršálka šlechty knížete P. N. Trubeckého ministru vnitra Svjatopolku-Mirskému byl napsán 15. (28.) prosince 1904 a otištěn v 62. čísle časopisu Osvoboděnice 18. (31.) prosince 1904. Trubeckoj charakterizoval společenskou situaci a napsal, že „to, co se dnes děje, n'est pas une émeute, mais une révolution (není vzpoura, nýbrž revoluce. *Red.*); že ruský lid je hnán do revoluce . . .“ [232] — 160

³ Je míněno oznámení o založení listu Vperjod^[157], vydané jako leták v prosinci 1904 v ženevském bolševickém vydavatelství sociálně demokratické literatury V. Bonče-Brujeviče a N. Lenina. Hodnotí se v něm politická situace v Rusku, vytyčují se úkoly proletariátu a SDDSR a stručně se charakterizuje krize a rozkol ve straně. V oznámení se píše: „Mezi dělníky to stále více a hrozivěji vše. Současná historická etapa je zárukou, že hnutí zanedlouho nabude nových a vyšších forem. Z jiskry už vyšlehl plamen. Není daleko den, kdy se plamen rozhoří v lidové povstání. Odpovědnost sociální demokracie vůči proletariátu roste. Ukazuje se, jak je naléhavě nutné, aby jeho boj byl skutečně politicky řízen. V takové chvíli strana nesmí zůstat bez orgánu.“ Dále se v oznámení mluví o politických úkolech nového orgánu a o organizační stránce jeho vydávání. — 169

⁴ Lenin má na mysli byro výborů většiny, které bylo definitivně ustaveno po konferenci severních výborů v prosinci 1904. — 170

⁵ Podle J. D. Stasovové Lenin napsal dopis z těchto důvodů: V červnu 1904 byli zatčeni a uvězněni na Tagance mnozí soudruzi, kteří aktivně pracovali v severním byru ÚV SDDSR, například Bauman, Stasovová, Lengnik, Knunjanc aj. 7. (20.) června 1904 vydala carská vláda zákon „o některých změnách při projednávání protistátní trestné činnosti a o uplatňování nových trestních opatření“. Smyslem tohoto zákona bylo, že se „politické zločiny“ začaly projednávat před soudem a vůči politickým vězňům byly uplatňovány články trestního zákoníku, kdežto předtím se „politické zločiny“ neprojednávaly před soudem a obviněným byly ukládány administrativní tresty, jako například peněžitá pokuta, vyhnanství aj. Političtí vězni na Tagance stáli před otázkou, jak se mají chovat při předběžném výslechu a jakou taktiku mají zvolit

před soudem. Rozhodli se, že při předběžném výsledku se budou držet staré taktiky, tj. odmítnou vypovídat, protože výsledek provádějí tíž četníci, i když v přítomnosti prokurátora. Otázka, jak se mají sociální demokraté chovat před soudem, zůstala otevřená. Proto soudruzi pověřili Stasovovou, která byla 18. prosince 1904 propuštěna na záruku, aby se okamžitě spojila s Leninem a zjistila, jaký má názor na tento ožehavý problém. Leninův dopis byl odpovědí na dotaz J. D. Stasovové. — 171

⁷⁶ Třetí číslo listu *Vperjod* vyšlo 24. (11.) ledna 1905. — 175

⁷⁷ *Ruský spolek továrních dělníků* založil v Petrohradě roku 1904 kněz Gapon na příkaz carské ochranky. Byla to organizace zubatovovského typu, snažící se odvrátit dělníky od revolučního boje proti samoděržaví.

Zubatovovci — stoupenci politiky „policejního socialismu“. V letech 1901—1903 byly z podnětu náčelníka moskevské tajné policie četnického plukovníka Zubatova vytvořeny legální dělnické organizace, které měly odvést dělníky od politického boje proti samoděržaví. Při zakládání legálních dělnických organizací podporoval Zubatova ministr vnitra V. K. Pleve. Zubatovovci se snažili orientovat dělnické hnutí na drobné hospodářské požadavky a namluvit dělníkům, že vláda je ochotna uspokojit jejich požadavky. První zubatovovská organizace byla založena v květnu 1901 v Moskvě pod názvem Podpůrný spolek strojírenských dělníků. Zubatovovské organizace vnikly též v Minsku, Oděse, ve Vilně [Vilniusu], Kyjevě a dalších městech.

II. sjezd SDDSR v rezoluci O odborovém boji charakterizoval zubatovovštinu jako politiku „soustavné zrady zájmů dělnické třídy ve prospěch kapitalistů“ a konstatoval, že je třeba, aby stranické organizace v boji proti zubatovovštině podporovaly a usměrňovaly stávky, které zahájily legální dělnické organizace (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, I, Praha 1954, s. 42).

Revoluční sociální demokraté odhalovali reakční charakter zubatovovštiny, zároveň však využívali legálních dělnických organizací, aby do boje proti samoděržaví zapojili co nejširší vrstvy dělnické třídy. Pod vlivem mohutného rozmachu revolučního hnutí v roce 1903 byla carská vláda nucena zubatovovské organizace rozpustit. — 176

⁷⁸ Petice petrohradských dělníků carovi^[169] byla vydána jako leták a přetištěna ve 4. čísle listu *Vperjod* 31. (18.) ledna 1905. — 77

⁷⁹ *The Standard* — anglický list; vycházel od 27. května 1827 do 16. března 1916 v Londýně. — 178

⁸⁰ Zpráva o událostech 9. ledna 1905 se dostala do Ženevy přístižho dne. I když informace byly útržkovité a telegraficky kusé, Lenin okamžitě přikládal událostem obrovský význam a hodnotil je jako *revoluci* v Rusku. 3. číslo listu *Vperjod* už bylo tehdy (10. ledna podle starého kalendáře) zlomeno a připraveno k tisku, ale Lenin musel na události reagovat. Proto napsal uvedený krátký článek *Revoluce v Rusku* a nechal jej vysázet velkým písmem ve čtvrtém sloupci listu namísto materiálu „z poštovní schránky“. — 180

⁸¹ *Legální marxismus* — liberálně buržoazní zkomolenina marxismu; vznikl jako samostatný společenskopolitický směr v 90. letech 19. století mezi ruskou liberálně buržoazní inteligencí.

Tehdy se v Rusku marxismus dost rozšířil a buržoazní příslušníci inteligence začali pod rouškou marxismu hlásat své názory v legálních novinách a časopisech. Proto se jim začalo říkat „legální marxisté“.

Legální marxisté kritizovali narodniky za to, že hájí malovýrobu. V boji proti nim chtěli využít marxismu, jenomže zbaveného veškeré revolučnosti, a dělnické hnutí chtěli podřídit zájmům buržoazie. V Marxově učení opomíjeli to hlavní — učení o proletářské revoluci a diktatuře proletariátu. vůdce legálních marxistů P. Struve vychvaloval kapitalismus a místo revolučního boje proti buržoazním poměrům vyzýval „přiznat svou nekulturnost a jít do učení ke kapitalismu“. Legální marxisté revidovali všechny hlavní poučky marxismu, čímž se postavili na stanovisko buržoazního objektivismu, na stanovisko kantovství a subjektivního idealismu.

Lenin jako první rozpoznal liberálně buržoazní podstatu legálního marxismu. Už v roce 1893 ve své práci *O takzvané otázce trhů* demaskoval názory liberálních narodníků a zároveň podrobil kritice i názory představitelů rodičoho se legálního marxismu. Ruští marxisté se tak poprvé střetli se skrytými nepřáteli, kteří se vydávali za stoupence Marxova učení, ale ve skutečnosti je však zbavovali jeho revolučního obsahu. V boji proti narodníkům však ruští revoluční marxisté uzavírali s legálními marxisty dočasné dohody a publikovali své články v časopisech, které redigovali legální marxisté. Zároveň Lenin v práci *Ekonomický obsah narodnictví* a jeho kritika v knize pana Struveho^[113] ostře kritizoval legální marxismus, nazval jej odrazem marxismu v buržoazní literatuře a legální marxisty odhalil jako ideology liberální buržoazie. Později se ukázalo, že Leninova charakteristika legálních

marxistů byla naprosto správná. Stali se z nich významní kadeti a posléze i zavilí bělogvardějci. — 182

- ⁸² V Leninově rukopisu následuje dále přeškrtnutý text: „(jak nazval Tulin už v roce 1894 Struveho Kritické poznámky)“. Lenin má na mysli svou práci Ekonomický obsah narodnictví a jeho kritika v knize pana Struveho^[113] (viz Sebrané spisy 1, Praha 1979, s. 363 až 538). — 182
- ⁸³ Jde o sborník filozofických statí S. N. Bulgakova, J. N. Trubecského a jiných, který vyšel v roce 1902 pod názvem Problémy idealismu.^[194]
Novyj put' — měsíčník; vycházel v Petrohradě v letech 1903—1904. Založili jej symbolisté a bohohledači D. S. Merežkovskij a Z. N. Gippiusová a orientovali jej v duchu tzv. nábožensko-filozofických shromáždění, která tehdy pořádali. — 189
- ⁸⁴ Dopisy, o nichž Lenin mluví, jsou příspěvky bolševika S. I. Guseva z Petrohradu; byly otištěny 31. (18.) ledna 1905 ve 4. čísle listu Vperjod pod názvem Dopisy petrohradských sociálních demokratů^[243]. — 212
- ⁸⁵ Jde o ústřední orgán německé sociální demokracie Vorwärts, o němž se zmiňuje 4. číslo listu Vperjod 31. (18.) ledna 1905 v článku Na Palácovém náměstí. Dopis očitého svědka.^[141] — 217
- ⁸⁶ Tato poznámka byla v rukopisu přeškrtnuta a v listu Vperjod nebyla otištěna. Poprvé byla uveřejněna v roce 1934 v publikaci Lenin-skij sbornik XXVI pod názvem Poznámka k článku „Báňuška car“ a barikády. — 219
- ⁸⁷ *Russkaja gazeta* — list vycházející v Petrohradě v letech 1904—1906. — 222
- ⁸⁸ *Pravitělstvennyj věstnik* — oficiální deník; vycházel při hlavní správě pro tisk v Petrohradě v letech 1869—1917. — 224
- ⁸⁹ *Vedomosti s.-petěrburgskogo gradonačalstva* — byly pokračováním listu Vedomosti spb. gorodskoj policii. Vycházely do roku 1917. — 224
- ⁹⁰ Článek *Boje na barikádách* byl určen pro 4. číslo listu Vperjod, které bylo věnováno počátku revoluce v Rusku, nebyl však otištěn. Poprvé vyšel v roce 1924 v příloze ke knize Vperjod i Proletarij.

Pervyje bolševistskije gazety 1905 goda [Vperjod a Proletarij. První bolševické noviny v roce 1905]. Vyd. I, Moskva 1924.
— 227

⁹¹ *Stručný nástin rozkolu v SDDSR* vydala jako leták bernská skupina pro spolupráci s SDDSR 2. (15.) února 1905 s tímto textem: „Bernská skupina pro spolupráci s SDDSR Vperjod vydává tento dokument proto, že považuje za neobyčejně důležité, aby se hlavně soudruzi v Rusku stručně seznámili s rozkolem ve straně. Prosíme soudruhy v zahraničí, aby leták posílali do Ruska.“

O snaze představenstva Sociálně demokratické strany Německa vyřešit otázku rozkolu před rozhodčím soudem prostřednictvím Bebela viz Leninův dopis Bebelovi ze 7. února 1905 (viz Spisy 34, Praha 1957, s. 282).

V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložen rukopis překladu tohoto dopisu do němčiny s Leninovou poznámkou:

- a) „Na tomto místě
 1. vedlejší věta bez přísudku!
 2. zkomolen smysl věty, protože chyb se dopustila jiskrovská menšina (v ruském textu), a nikoli protijiskrovci, jak vyznívá z překladu.“
- b) „Ruský text je absolutně špatně pochopen a zkomolen!! Až dosud jsme pochybovali, umí-li překladatel německy. Teď jsme zapochybovali, rozumí-li rusky.“ — 230

⁹² *Mezinárodní socialistické byro (MSB)* — stálý výkonný a informační orgán II. internacionály. Rozhodnutí vytvořit MSB z představitelů socialistických stran všech zemí bylo přijato na pařížském kongresu II. internacionály v září 1900. Ruské sociální demokraty v MSB zastupovali Plechanov a Kričevskij, od roku 1905 zastupoval SDDSR V. I. Lenin. MSB zaniklo v roce 1914. — 231

⁹³ Tajnou organizaci menšiny založil Axelrod, Martov a Trockij hned po II. sjezdu strany. V polovině září 1903 se konala tajná porada sedmnácti menševiků. V rezoluci porady, kterou napsali Trockij a Martov, byl vyložen program frakční činnosti a nastíněna organizační opatření, jimiž se měli menševici zmocnit ústředních institucí strany a získat pozice v místních stranických organizacích. (Viz Leninskij sborník VI, s. 246—249.) Když se menševici zmocnili Jiskry, založili při ústředním orgánu tajnou ústřední pokladnu a zorganizovali vlastní přepravu. Ze Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie si udělali vlastní základnu a vytvořili skupinu

lidí, kteří objížděli stranické organizace v Rusku a narušovali jejich práci, získávali na svou stranu jednotlivé výbory nebo paralelně s bolševickými výbory vytvářeli menševické skupiny, jako například v Petrohradě, Oděse, Jekatěrinoslavi. Tajná organizace menšiny existovala do podzimu 1904. — 232

- ⁹³ *Daily Telegraph* — list britských liberálů, od 80. let 19. století orgán konzervativců; pod tímto názvem vycházel v Londýně v letech 1855—1937; od roku 1937, po splynutí s listem *Morning Post*, vychází pod názvem *Daily Telegraph and Morning Post*. — 237
- ⁹⁵ *Naši dni* — deník liberálního zaměření; vycházel v Petrohradě od 18. (31.) prosince 1904 do 5. (18.) února 1905; 7. (20.) prosince 1905 bylo jeho vydávání obnoveno, ale vyšla pouze dvě čísla. — 238
- ⁹⁶ *Posledníje izvěstija* — bulletin zahraničního výboru Bundu; vycházel v Londýně a v Ženevě v letech 1901—1906 a vyjadřoval názory buržoazních nacionalistů. — 243
- ⁹⁷ Lenin má na mysli soud s účastníky stávký v Morozovově továrně v roce 1885. Konal se v květnu 1886 ve Vladimíru. Během jednání vyšel najevo ořesný obraz vykořisťování dělníků. Na sto a jednu otázku, zda jsou obžalovaní vinni, dali porotci sto a jednu zápornou odpověď. Známary reakční publicista Katkov o tom v listu *Moskovskije vědomosti* napsal: „Včera se ve starobylém, bohem chráněném městě Vladimíru rozlehlo sto a jedna čestná salva na počest dělnické otázky, která vyvstala na Rusi.“^[53] — 249
- ⁹⁸ Dne 12. (25.) dubna 1891 se konal pohřeb známého publicisty, veřejného činitele a filozofa N. V. Šelgunova, jehož pokrokovou činnost petrohradští vyspělí dělníci dobře znali. Z jeho pohřbu se stala protivládní demonstrace. Dělníci nesli věnec s nápisem „Tomu, jenž ukazoval cestu k svobodě a bratrství“. Tehdy se zrodila myšlenka májové manifestace; uskutečnila se, ovšem tajně. Byla to první májová manifestace v Rusku, jíž se zúčastnilo 70—80 dělníků. Texty politických projevů pronesených na manifestaci byly poté rozšířeny mezi dělníky a měly velký propagandistický význam. — 249
- ⁹⁹ Je míněna masová politická stávka v Kyjevě v červenci 1903. Ve 47. čísle *Jiskry* z 1. září 1903 byl této stávce věnován velký článek pod názvem *Generální stávka v Kyjevě*^[11]. — 250

- ¹⁰⁰ *Kífa Mokijevič* — postava z Gogolova díla *Mrtvé duše*^[19]; je to typ člověka, který řeší prázdné a nesmyslné otázky. — 257
- ¹⁰¹ Postava Trjapičkina se vyskytuje v Gogolově *Revizoru* ^[20] a v díle Saltykova-Ščedrina *V prostředí umírněnosti a vzorného pořádku*^[276]. Postavou Trjapičkina charakterizuje Lenin příspěvky dopisovatelů nové *Jiskry*. — 265
- ¹⁰² Lenin má na mysli zprávičku Dezorganizace místních výborů^[31] a rezoluce minské^[232] a oděské^[241] skupiny sociálních demokratů, uveřejněné 21. (8.) února 1905 v 7. čísle listu *Vperjod* v rubrice *Ze života strany*. — 271
- ¹⁰³ Je míněna noticka^[131] v 21. čísle *Jiskry* z 1. (14.) června 1902 v rubrice *Z našeho veřejného života* o tom, že vilniuský gubernátor von Val nařídil zbít zatčené demonstranty. Autoři noticky Martov a Zasuličová přivítali čin dělníka Lekkerta, který 5. (18.) května 1902 spáchal na vilniuského gubernátora atentát. Lenin a Plechanov ostře vystoupili proti zakolísání Martova a Zasuličové směrem k individuálnímu teroru. — 275
- ¹⁰⁴ Lenin tu má na mysli leták č. 16 *Pracujícím lidu*^[206] s podpisem redakce menševické *Jiskry*, v němž se nepokrytě obhajovala eserská taktika individuálního teroru. — 275
- ¹⁰⁵ Jde o zavraždění jednoho z nejreakčnějších představitelů carismu — moskevského generálního gubernátora velkoknížete Sergeje Alexandroviče Romanova (strýce Mikuláše II. a bratra Alexandra III.) 4. (17.) února 1905 v moskevském Kremlu; atentát spáchal člen eserské strany I. P. Kaljajev. Tento akt individuálního teroru měl velký ohlas v zahraničním tisku. — 277
- ¹⁰⁶ Tato noticka byla otištěna v listu *Vperjod* jako redakční poznámka k Oznámení o svolání III. sjezdu strany^[45], které podepsalo byro výborů většiny. V dodatku k rukopisu žádal Lenin sazeče: „Snažně prosím soudruhy, aby to vysázeli, bude-li to jen trochu možné, v neděli ráno a do večera mi poslali korekturu.“ — 282
- ¹⁰⁷ *Zahraničními bonapartisty* Lenin nazýval menševiky, kteří se proti vůli strany zmocnili ústředního orgánu strany — *Jiskry*, ústředního výboru a rady strany. — 282

¹⁰⁸ V 8. čísle listu Vperjod v rubrice Ze života strany je otištěna rezoluce moskevského výboru SDDSR^[233] a rezoluce ze schůze organizátorů moskevského výboru a severního výboru^[255], které se vyslovily pro okamžité svolání III. sjezdu strany. — 282

¹⁰⁹ Jde o Bebelův dopis Leninovi z 3. února 1905, v němž Bebel jménem představenstva Sociálně demokratické strany Německa navrhuje, aby byl za jeho předsednictví vytvořen rozhodčí soud, který by rozřešil otázku vnitrostranického boje v SDDSR. Lenin ve své odpovědi ze 7. února 1905 odmítl Bebelův návrh s odůvodněním, že nemá právo rozhodovat o této otázce a že může Bebelův návrh pouze tlumočit stranickému sjezdu (viz Spisy 34, Praha 1957, s. 282). Byro výborů většiny také zaslalo Bebelovi zamítavý dopis, který byl uveřejněn 23. (10.) března 1905 v 11. čísle listu Vperjod; konstatovalo se v něm, že podstatou vnitrostranického boje v ruské sociální demokracii nejsou „osobní, ba dokonce ani skupinové spory“, nýbrž že jde o „střetávání politických idejí“. Proto může spor řešit jedině sjezd strany, a nikoli soud (viz Tretij sjezd RSDRP. Sbornik dokumentov i materialov, Moskva 1955, s. 64 až 66). Na sjezdu se speciálně o Bebelově dopisu nemluvilo, i když redakce listu Vperjod hodlala dopis projednat. Delegáti, kteří v diskusi vystoupili, však Bebelův návrh zamítli a schválili stanovisko obsažené v dopise byra výborů většiny (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, I, Praha 1954, s. 58—61.) Odpověď BVV Bebelovi podpořily i místní organizace. — 283

¹¹⁰ Dne 20. února (5. března) 1905 Lenin vystoupil na zasedání organizační sekce Ženevského stranického klubu většiny a mluvil o dotazníku, který vypracoval. Hlavní otázky pro dotazník Lenin nastínil v článku O svolání III. sjezdu strany, který byl uveřejněn 28. (15.) února 1905 v 8. čísle listu Vperjod (viz tento svazek, s. 282—284). — 288

¹¹¹ *Ženevský stranický klub většiny* byl ustaven 13. ledna 1905 na konferenci zahraničních skupin pro spolupráci s SDDSR. Při klubu byly vytvořeny čtyři sekce pro rozpracování otázek života strany: 1. organizační, 2. propagandistická, 3. agitační a 4. technická.

Dne 5. března 1905 se na schůzi organizační sekce projednával referát A. M. Essenové (Stěpanova) o práci především mezi neproletářskými vrstvami obyvatelstva (mezi studenty, vojáky a rolníky). Lenin promluvil třikrát. Poprvé po referátu Stěpanova, podruhé po diskusním příspěvku Roberta (nepodařilo se zjistit, kdo vystupoval pod tímto jménem) a potřetí v souvislosti s diskus-

ním příspěvkem Olgy (S. N. Ravičové), která navrhla schůzi požádat Lenina, aby jim pomohl sestavit „dotazník“, protože má velké zkušenosti z praktické práce v Rusku.

Slovy „dotazník jsem sestavil, ale je příliš všeobecný“ míní Lenin svoji Anketu k III. sjezdu strany (viz tento svazek, s. 288 až 289). — 290

¹² Lenin začal psát článek Nové úkoly a nové síly už před 25. lednem (7. únorem) 1905, když připravoval 5. číslo listu Vperjod.

V té době dostala redakce listu spoustu dopisů a příspěvků z Ruska, jež svědčily o tom, že po 9. lednu došlo v zemi k velkému rozmachu revolučního hnutí. Psalo se v nich o aktivním vystoupení dělnické třídy v mnoha ruských městech a o četných srážkách dělníků s policií a s vojskem. Tato fakta svědčila o tom, že revoluční hnutí mas po 9. lednu přerůstá ve skutečnou občanskou válku a že ruský proletariát mobilizuje své síly pro tuto válku.

V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložena stránka Leninova rukopisu s plánem 5. čísla listu Vperjod, na níž jsou Leninovy poznámky a propočty a také výčet měst, v nichž došlo ke stávkám a demonstracím. Na této stránce si Lenin napsal „*Revoluce je válka*“ a pro sebe si poznamenal: „Neměl by se pro 6. číslo napsat úvodník na téma Cvičná mobilizace?“ Název se mu nelíbil, a tak ho upřesnil a nahoru napsal „Mobilizace armády proletariátu“. Lenin si načrtl stručnou osnovu tohoto tématu a napsal teze (viz tento svazek, s. 401–402). Uvedený dokument byl začátkem Leninovy práce na tématu Nové úkoly a nové síly.

Avšak ani v šestém, ani v dalších číslech listu se článek o mobilizaci armády proletariátu neobjevil; zřejmě ho Lenin nenapsal.

Po vyjití šestého a sedmého čísla listu Vperjod hodlal Lenin napsat článek na téma Aktuální úkol a píše osnovy tohoto článku, v nichž poukazuje na nesmírně aktuální problém dané chvíle — na přípravu k ozbrojenému povstání. „Aktuální úkol = povstání,“ poznamenává si Lenin v osnově. Nezbytnou podmínkou ozbrojeného povstání bylo podporovat vření v masách, které se rozrůstalo po celém Rusku do hloubky i do šířky. K vyburcování miliónových mas městské chudiny a rolnictva bylo třeba hlavně rozšířit revoluční agitaci. Zde Lenin klade na první místo organizátorskou práci. V druhé variantě osnovy, jež byla základem pro napsání článku Aktuální úkol, Lenin zvláště zdůrazňuje význam organizace. „Necouvat před úkolem 'organizovat revoluci' a *provést* (a předem stanovit datum) povstání, nýbrž zdůrazňovat *právě tyto* úkoly a *připravovat se na ně*“ (tento svazek, s. 403).

Když si Lenin článek přečetl, nebyl s ním spokojen. Napsal: „Článek je nedomyšlený, nedonošený. Proto nemá jasně rozvinutou přesně vyhraněnou myšlenku. Jsou to novinové črty, nástin, be-seda, „myšlenky a poznámky“, a nikoli článek“ (tento svazek, s. 405).

Silící revoluční hnutí stavělo stranu dělnické třídy před naléhavý úkol — stanovit nové taktické metody boje a projevovat více pružnosti a pohotovosti při vytváření nových organizačních forem. V osnově přepracovaného článku Aktuální úkol Lenin upozorňuje na nové momenty, které s sebou nese otevřené měření sil, ukazuje, jaký je skutečný vztah naší strany k třídě a třídám, podtrhuje mimořádný význam úlohy *strany* jako předvoje třídy, jako vychovatelky a organizátorky mas. Lenin píše novou, stručnou osnovu článku pod názvem Nové úkoly a nové síly a článek Aktuální úkol přepracovává na článek Nové úkoly a nové síly.
— 292

¹¹³ *Osnova přednášky o Komuně* je osnovou Leninova referátu o Pařížské komuně, který přednesl 5. (18.) března 1905 v Ženevě pro kolonii ruských politických emigrantů. — 326

¹¹⁴ Engels v předmluvě^[311] k Marxově práci *Občanská válka ve Francii*^[330] rozebírá situaci ve Francii po červnovém povstání v roce 1848 a píše: „Jestliže proletariát ještě nemohl vládnout ve Francii, buržoazie toho už nebyla schopna“ (K. Marx — B. Engels, *Spisy* 22, Praha 1967, s. 227). — 326

¹¹⁵ *Internationale Arbeiterassoziation* (Mezinárodní dělnické sdružení) — I. internacionála, první mezinárodní masová organizace proletariátu, založená roku 1864 na mezinárodním dělnickém shromáždění v Londýně, které svolali angličtí a francouzští dělníci. I. internacionála je výsledkem Marxova a Engelsova usilovného mnohaletého boje za vytvoření revoluční strany dělnické třídy. Marx byl organizátorem a vůdcem I. internacionály, autorem její Inaugurální adresy, Prozatímních stanov Sdružení a dalších dokumentů týkajících se programu a taktiky. Lenin napsal, že I. internacionála „položila základ mezinárodní organizace dělníků k přípravě jejich revolučního náporu na kapitál“, „položila základ k proletářskému, mezinárodnímu boji za socialismus“ (*Spisy* 29, Praha 1955, s. 301 a 302).

Ústředním řídicím orgánem I. internacionály byla generální rada Mezinárodního dělnického sdružení, jejímž stálým členem byl Marx. Marx bojoval proti maloburžoaznímu vlivu a sektářství v tehdejší dělnické hnutí (proti tradeunionismu v Anglii,

proudhonismu a anarchismu v románských zemích, lassallovství v Německu) a získával pro vědecký socialismus vyspělé dělníky v evropských a amerických zemích. I. internacionála řídila hospodářský a politický boj dělníků jednotlivých zemí a upevňovala jejich mezinárodní solidaritu. I. internacionála má velikou zásluhu na šíření marxismu a na spojení socialismu s dělnickým hnutím.

Po porážce Pařížské komuny stála dělnická třída před úkolem vytvořit masové národní strany na zásadách vyhlášených I. internacionálou. Marx roku 1873 napsal: „Podle toho, jak se mně nyní jeví evropské poměry, je rozhodně užitečné nechat zatím formální organizaci internacionály ustoupit do pozadí“ (K. Marx — B. Engels, Spisy 33, Praha 1971, s. 674). Roku 1876 byla I. internacionála na filadelfském kongresu oficiálně rozpuštěna. — 326

¹¹⁶ Zde i dále se Lenin odvolává na německé vydání Marxovy práce *Občanská válka ve Francii*, která vyšla v Berlíně roku 1891. — 326

¹¹⁷ Lenin zde dělá analogii mezi katany Pařížské komuny z roku 1871 a katany první ruské revoluce z roku 1905. — 327

¹¹⁸ Počet obětí Komuny je uveden podle Lissagarayovy knihy *Histoire de la Commune de 1871*, jež vyšla roku 1896 v Paříži (česky: *Dějiny Pařížské komuny*, Praha 1953). — 328

¹¹⁹ Tato redakční poznámka je Leninovou předmluvou k překladu Cluseretova článku, který byl otištěn 23. (10.) března 1905 v 11. čísle listu *Vperjod* pod názvem *O pouličním boji* (Rady generála Komuny). Překlad redigoval Lenin (viz *Leninskij sbornik XXVI*, 1934, s. 355—365). — 346

¹²⁰ *La Commune* — hlavní orgán proudhonovců, vycházel od 20. března do 17. května 1871 v Paříži. Otiskoval spoustu teoretických článků. Redigoval jej bývalý poslanec Národního shromáždění Millière, který byl v májových dnech zastřelen na schodech Panthéonu, a ekonom Georges Duchêne. Dekretem ze 17. května 1871 jej Komuna zastavila, protože zuřivě napadal politiku vládnoucí jakobínské většiny rady.

La Marseillaise — jedny z hlavních pařížských novin. Vycházely v letech 1869—1870 za redakce Henriho Rocheforta. Pařížská sekce I. internacionály otiskovala v těchto novinách své články a zprávy.

— 347

- ¹²¹ Clémenceauovskou stranou Lenin nazývá radikální stranu, v jejímž čele stál od roku 1881 francouzský reakční politik Georges Benjamin Clémenceau. — 347
- ¹²² Tato poznámka byla otištěna v 11. čísle listu Vperjod z 23. (10.) března 1905 jako poznámka pod čarou k článku V. V. Vorovského Plody demagogie[7]. Materiály k dějinám marxistického programu strany jsou obsaženy v 6. svazku 2. českého vydání Leninových Sebraných spisů. — 354
- ¹²³ Je míněna tato pasáž programu strany, schváleného na II. sjezdu SDDSR: „Ve snaze dosáhnout svých nejbližších cílů podporuje SDDSR každé opoziční a revoluční hnutí, směřující proti nynějšímu společenskému a politickému zřízení, existujícímu v Rusku, zároveň však rozhodně odmítá všechny reformátorské plány, spojené s jakýmkoli rozšiřováním nebo upevňováním policejního a byrokratického dozoru nad pracujícími třídami“ (KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, I, Praha 1954, s. 35). — 357
- ¹²⁴ *Oběžník proti Kriegoví* [³²⁵] napsali K. Marx a B. Engels v květnu 1846. Na žádost Bruselského komunistického korespondenčního výboru, který založili Marx a Engels, byl Kriege nucen otisknout tento dokument, v němž se ostře kritizovaly jeho názory a činnost, v listu Der Volks-Tribun, který sám redigoval; byl uveřejněn v 23. a 24. čísle 6. a 13. června 1846 (nikoli 1848, jak mylně uvedl Lenin. Na tuto svou chybu Lenin zvlášť upozornil v článku Marx o „samočinném dělení půdy“ v Americe).
Marx a Engels se vysmívali utopismu a fražerství maloburžoazních ideologů, jako byl Kriege, kritizovali ho, že se snažil hnutí za agrární reformu v USA líčit jako boj za socialismus, zároveň však upozorňovali na skutečně pokrokový obsah podobných maloburžoazních demokratických hnutí, která jsou prvním krokem a první formou proletářského hnutí, z nichž se nutně musí „vyvinout hnutí komunistické“ (K. Marx — B. Engels, Spisy 4, Praha 1958, s. 27). — 359
- ¹²⁵ Engels kritizoval Henryho George v předmluvě k americkému vydání své knihy Postavení dělnické třídy v Anglii [³¹⁰] za omezené maloburžoazní názory na agrární otázku. Zatímco Marx viděl příčinu tehdejšího antagonismu mezi třídami ve vyvlastnění všech výrobních prostředků dělnické třídy včetně půdy, Henry George viděl hlavní příčinu rozdělení obyvatelstva na bohaté a chudé

pouze ve vyvlastnění půdy lidových mas a jako radikální prostředek k odstranění bídy navrhoval nacionalizaci půdy. Engels o něm napsal: „To, co požaduje Henry George, se nedotýká v ničem nynějšího způsobu společenské výroby a fakticky to požadovalo už krajní křídlo ricardovských buržoazních ekonomů, kteří rovněž žádali konfiskaci pozemkové renty státem“ (K. Marx — B. Engels, Spisy 21, Praha 1967, s. 368). Lenin nazýval George „buržoazním nacionalizátorem půdy“. — 359

²⁶ *Komise Šidlovského* — zvláštní vládní komise, ustavená carským výnosem z 29. ledna (11. února) 1905; jejím úkolem bylo „neodkladně zjistit příčiny nespokojenosti dělníků v Petrohradě a v jeho okolí“ v souvislosti se stávkovým hnutím po „krvavé neděli“ 9. ledna. Komisi vedl senátor a člen Státní rady N. V. Šidlovskij. Byli v ní zastoupeni úředníci, vedoucí státních podniků a továrníci. Měli v ní být i zástupci dělníků, kteří byli voleni ve dvoustupňových volbách. Bolševici však rozvinuli v souvislosti s volbami do komise velkou vysvětlovací kampaň a demaskovali skutečné cíle carismu, který se pokoušel vytvořením této komise odvést pozornost dělníků od revolučního boje. Když volitelé předložili vládě své požadavky, tj. svobodu slova, tisku, shromažďování, nedotknutelnost osoby atd., tu Šidlovskij 18. února (3. března) 1905 prohlásil, že tyto požadavky nemohou být uspokojeny. Nato většina volitelů odmítla volit zástupce a vydala svolání k petrohradským dělníkům, kteří je podpořili stávkou. Dne 20. února (5. března) 1905 byla komise rozpuštěna, aniž začala pracovat.

Když Lenin mluví o kejklich stranické „komise Šidlovského“, má na mysli bezpáteřnost menševického ÚV, který je slovy pro svolání III. sjezdu, ve skutečnosti však proti němu bojuje. — 364

²⁷ *Graždanin* — reakční časopis; vycházel v Petrohradě v letech 1872—1914. Od 80. let 19. století byl orgánem krajních monarchistů. Redigoval jej kníže Meščerskij a financovala ho vláda. Nevycházel ve velkém nákladu, ale měl vliv na byrokratické kruhy. — 372

²⁸ *Le Temps* — konzervativní deník; vycházel v Paříži v letech 1861—1942. Vyjadřoval zájmy francouzských vládních kruhů a de facto byl oficiálním orgánem ministerstva zahraničí. — 375

²⁹ *The Economist* — britský týdeník pro ekonomiku a politiku; vychází v Londýně od roku 1843. Je to orgán průmyslové velkoburžoazie. — 375

¹³⁰ Tento dokument představuje vlastně dvě osnovy článku (nebo referátu) na téma Rolnictvo a sociální demokracie. Není známo, že by Lenin napsal článek nebo přednesl referát na toto téma. Přibližné datum dokumentu je stanoveno podle toho, že je napsán na rubu rukopisu Leninových poznámek k článku R. Luxemburgové Organizační otázky ruské sociální demokracie^[119], který byl otištěn 10. července 1904 v 69. čísle Jiskry.

Leninovy materiály z prostudovaných prací autorů, o nichž se zmiňuje ve dvou osnovách dokumentu Rolnictvo a sociální demokracie, jsou otištěny v XXXII. svazku publikace Leninskij sbornik. Těchto materiálů Lenin také využil v cyklu přednášek Marxistické názory na agrární otázku v Evropě a v Rusku, které přednesl na Ruské vysoké škole společenských věd v Paříži ve dnech 10.—13. (23.—26.) února 1903 (viz Leninskij sbornik XIX, s. 225 až 248). — 385

¹³¹ Engels kritizuje agrární program francouzské a německé sociálně demokratické strany v práci Rolnická otázka ve Francii a v Německu^[209] (viz K. Marx — B. Engels, Spisy 22, Praha 1967, s. 538 až 562). — 386

¹³² Na podzim 1904 byl v ženevské skupině bolševiků na Leninův podnět vytvořen kroužek propagandistů; většinu posluchačů tvořili řadoví straničtí pracovníci bez teoretických znalostí — dělníci a mládež. Cílem kroužku bylo připravit lidi pro práci v Rusku. Výuka probíhala formou přednášek a referátů. Vedoucím kroužku byl Lenin a s posluchači probíral program strany. Protože však v Rusku propukla revoluce a část soudruhů tam odjela, přestal kroužek pracovat. V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uloženo několik dokumentů, jež charakterizují práci kroužku. Leninovy poznámky, osnovy besed a zápisy z diskusí k referátům jsou otištěny v XV. svazku publikace Leninskij sbornik, s. 283—285, 287. — 388

¹³³ Zmíněný mítink se konal 14. srpna 1889 v londýnském přístavu v souvislosti se zahájením stávky dokařů, kteří žádali, aby jim byla zvýšena hodinová mzda a aby byli najímáni na práci alespoň na čtyři hodiny denně. Stávky se zúčastnilo 10 000 dělníků (včetně nezaměstnaných). Byl vytvořen stávkový výbor, jehož tajemnicí byla Marxova dcera Eleanor Marxová-Avelingová. Stávkující dokaře podpořili dělníci v Anglii, v Austrálii i přístavní dělníci některých evropských zemí. Během stávky vznikl první odborový

svaz dokařů s pobočkami ve všech velkých anglických přístavech. Stávka trvala pět týdnů a skončila splněním požadavků dělníků; dala podnět k zakládání tradeunionů a znamenala obrat v dějinách dělnického hnutí v Anglii. — 388

³⁴ *Náčrt tezí článku Jak se hájí?* napsal Lenin asi v lednu 1905 jako eventuální odpověď na Plechanovův článek O naší taktice vůči boji liberální buržoazie proti carismu^[179], v němž Plechanov kritizuje Leninovu brožuru Zemstevní kampaň a plán Jiskry. Článek otištěn nebyl, zřejmě ani nebyl napsán; zachoval se jen náčrt tezí. — 392

³⁵ O rozporu mezi starým a dnešním Leninem píše Plechanov v článku O naší taktice vůči boji liberální buržoazie proti carismu^[179]. Srovnává v něm Leninovu práci Co dělat?, jež patří k období „starého“ Lenina, s brožurou Zemstevní kampaň a plán Jiskry, v níž se odrážejí názory „dnešního“ Lenina. Plechanov porovnává tyto práce a píše o údajných rozporech mezi „starým“ a „dnešním“ Leninem v postoji k liberálnímu hnutí zemstev. — 392

³⁶ Lenin naráží na to, že předseda tambovského guberniálního shromáždění zemstva Petrov-Solovov žádal 14. a 15. prosince 1904 policii o pomoc na ochranu zemstva před „veřejností“. V Plechanovově brožure O naší taktice vůči boji liberální buržoazie proti carismu^[179] se v souvislosti s tambovským incidentem říká: „Mimochodem o panice. Nedávné události v Tambově mohou snad přivést některé odpůrce absolutismu k myšlence, že pravdu mají Moskovskije vědomosti, které vyhrožují liberálům všelidovým povstáním *proti* konstitucionalismu“ (G. V. Plechanov, Sočiněnja XIII, s. 178). — 392

³⁷ Tento dokument je přípravným materiálem k Leninovu článku Dělnická a buržoazní demokracie, který byl otištěn 24. (11.) ledna 1905 v 3. čísle listu Vperjod (viz tento svazek, s. 181–191). Obsah dokumentu je nejúplněji rozvinut v 3., 4. a 5. odstavci uvedeného článku. V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS jsou ještě dva dokumenty: konspekt a osnova článku Dělnická a buržoazní demokracie, které svědčí o tom, jak rozsáhlý materiál Lenin k článku prostudoval a využil. Dokumenty byly uveřejněny roku 1929 v publikaci Leninskij sbornik V, s. 65–69. — 396

- ¹³⁸ Při rozpracovávání otázky ozbrojeného povstání studoval Lenin Marxovy práce o povstání, hlavně oddíl Povstání v práci Revoluce a kontrarevoluce v Německu (viz K. Marx — B. Engels, Spisy 8, Praha 1960, s. 121). K slovům „velkého mistra revoluční taktiky“ francouzské buržoazní revoluce z konce 18. století G. J. Dantona, který říkal, že k úspěchu ozbrojeného povstání je nutná „odvaha, odvaha a ještě jednou odvaha“, Lenin připojil „organizace a ještě jednou organizace“. — 400
- ¹³⁹ V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložen Leninův rukopis článku Aktuální úkol, který byl poprvé uveřejněn v roce 1929 v publikaci Leninskij sbornik V. První čtyři stránky rukopisu jsou přeškrtnuty tužkou a na rubu je napsán začátek článku Nové úkoly a nové síly. Na čtvrté stránce rukopisu Lenin tužkou poznamenal: „Viz s. 7 (bez odstavce).“ Na 7. stránce pokračuje článek Nové úkoly a nové síly. Stránky 5 a 6 Leninova rukopisu se nedochovaly. Lenin zřejmě při přepracovávání článku Aktuální úkol na článek Nové úkoly a nové síly nahradil první čtyři stránky novým textem, který napsal na rub těchto stránek. Stránky 5 a 6 vyňal a konec článku změnil podle nové osnovy po 12. stránce rukopisu (viz tento svazek, s. 404). — 403
- ¹⁴⁰ Je míněn Leninův článek Začátek revoluce v Rusku^[22], otištěný 31. (18.) ledna 1905 ve 4. čísle listu Vperjod (viz tento svazek, s. 202—205). — 403
- ¹⁴¹ Jde o dopis S. I. Guseva^[23], otištěný jako příspěvek z Petrohradu 28. (15.) února 1905 v 8. čísle listu Vperjod v rubrice Ze života strany. V příspěvku se psalo, že organizační práce strany zaostává za revolučními událostmi a že sociálně demokratické organizace nestačí plnit ani desetinu toho, co by plnit měly. Dopisovatel se ptá, jak se teď má vést agitace v masách, aby se řízení dělnického hnutí nevymklo sociální demokracii z rukou a nechopili se ho liberálové. Lenin na to ve své Osnově k přepracování článku Aktuální úkol reaguje slovy, že je třeba zvlášť zdůraznit význam strany jako organizátorky mas. — 403
- ¹⁴² Lenin má na mysli svůj článek Aktuální úkol, který později přepracoval na článek Nové úkoly a nové síly. Viz Leninskij sbornik V, 1929, s. 97—99. Leninovy poukazy v části I na bod 3, 4 a 5 i jiné jsou odkazy na body konspektu článku Aktuální úkol, který si Lenin udělal, když znovu četl tuto práci (viz Leninskij sbornik XVI, 1931, s. 61). — 405

¹³ Zápísem $x + y$ má Lenin na mysli brožuru O agrárním programu^[134], Ženeva 1903, s podpisem x a článek O agrárním programu socialistů-revolucionářů^[14], otištěný 5. listopadu 1904 v 77. čísle Jiskry s podpisem y .

V brožuře O agrárním programu vyšel rovněž Leninův článek Odpověď na kritiku našeho návrhu programu.^[135] — 407

SEZNAM LITERATURY,
KTEROU V. I. LENIN CITUJE
NEBO O NÍŽ SE ZMIŇUJE*

Акимов — см. Махновец, В. П.

- [1] Аксельрод, П. Б. К вопросу об источнике и значении наших организационных разногласий. (Из переписки с Каутским.) — «Искра», [Женева], 1904, № 68, 25 июня, стр. 2—3. — 166
- [2] — Объединение Российской социал-демократии и ее задачи. Итоги ликвидации кустарничества. — «Искра», [Женева], 1903, № 55, 15 декабря, стр. 2—5; 1904, № 57, 15 января, стр. 2—4. — 57, 58, 165, 167, 258
- [3] — Письмо к товарищам-рабочим. (Вместо предисловия). — В кн.: Рабочий. Рабочие и интеллигенты в наших организациях. С предисл. П. Аксельрода. Изд. РСДРП. Женева, тип. партии, 1904, стр. 3—16. (РСДРП). — 162, 166, 167—168, 266, 285
- [4] Бебель, А. [Письмо В. И. Ленину]. 21 января (3 февраля) 1905 г. Рукопись¹. — 283
- [5] [Богданов, А. А.] Рядовой. Роза Люксембург против

* Česká redakce přetiskuje tento seznam literatury z 5. ruského vydání v nezměněné podobě.

V textové části jsou bibliografické prameny přeloženy a opatřeny číslem v hranaté závorce, které odkazuje na originální název díla a jeho bibliografické údaje v tomto seznamu.

Knihy, noviny a časopisy s Leninovými poznámkami jsou označeny hvězdičkou. Tyto výtisky jsou uloženy v Archivu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS. Čes. red.

¹ Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik V, 1926, s. 169—170.

Карла Маркса. — В кн.: [Ольминский, М. С.] Галерка и [Богданов, А. А.] Рядовой. Наши недоразумения. Изд. авторов. Женева, кооп. тип., 1904, стр. 46—59. (РСДРП). — 56—58, 166

Васильев — см. Ленгник, Ф. В.

[6] [Витте, С. Ю.] *Самодержавие и земство*. Конфиденциальная записка министра финансов статс-секретаря С. Ю. Витте (1899 г.). С предисл. и примеч. Р. Н. С. Печ. «Зарей». Stuttgart, Dietz, 1901. XLIV, 212 стр.— 82

Воззвание ЦК к партии от 4 марта 1905 г. — см. К партии. [Воззвание ЦК РСДРП. 4 марта 1905 г.]

[7] [Воровский, В. В.] *Орловский. Плоды демагогии*. — «Вперед», Женева, 1905, № 11, 23 (10) марта, стр. 1—3. — 354

[8] — *Совет против партии*. № 11. Изд-во соц.-дем. партийной литературы В. Бонч-Бруевича и Н. Ленна. Женева, кооп. тип., 1904. 47 стр. (РСДРП). — 27, 34, 57, 67, 107, 122, 128, 149, 199, 232, 233, 234, 334, 335

[9] * [Воронцов, В. П.] *В. В. Судьбы капитализма в России*. Спб., 1882. 312 стр. — 194

[10] «Вперед», Женева. — 107, 108, 109—112, 169, 170, 172, 175, 230, 234—235, 236, 243—246, 247, 272, 282, 283, 284, 285, 287, 288, 324, 396

— 1905, № 1, 4 января (22 декабря). 4 стр. — 108, 169, 175, 200, 234—235, 236, 261, 272

— 1905, № 2, 14 (1) января. 4 стр. — 151, 175, 230, 234, 235, 296, 335, 371—372, 382

— 1905, № 3, 24 (11) января. 4 стр. — 175, 233, 236—237, 274—275, 300, 340—341, 382, 404

— 1905, № 4, 31 (18) января. 4 стр. — 212, 215, 216, 217, 234, 251, 261, 274—275, 403

— 1905, № 5, 7 февраля (25 января), стр. 1 — 251, 403

- 1905, № 6, 14 (1) февраля. 4 стр. — 243, 264, 403
- 1905, № 7, 21 (8) февраля, стр. 1—2, 4. — 272, 337
- 1905, № 8, 28 (15) февраля, стр. 1, 4. — 282, 286, 291, 335, 363, 364, 403, 404
- 1905, № 10, 15 (2) марта, стр. 6. — 348, 363
- 1905, № 11, 23 (10) марта, стр. 1—3, 6. — 354, 365, 369, 382
- 1905, № 14, 12 апреля (30 марта), стр. 6. — 382

[11] *Всеобщая стачка в Киеве.* (От нашего корреспондента). — «Искра», [Женева], 1903, № 47, 1 сентября, стр. 6—7, в отд.: Хроника рабочего движения и письма с фабрик и заводов. — 250

[12] **Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии.* Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904]. 397, II стр. (РСДРП). — 29, 30, 38, 47, 51—52, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 73, 83, 89—90, 91, 93, 105, 124—125, 164, 173, 183—184, 190, 192, 196, 223, 231, 232—233, 235, 254, 274, 282—289, 306, 307, 312, 316, 317, 340—341, 342, 350, 354, 356—357, 358, 359, 360, 361, 362, 364, 368, 385—386, 392, 393

[13] *Высочайшие приказы.* — «Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 8, 12 января, стр. 1. — 237

Галерка — см. Ольминский, М. С.

[14] [Гальперин, Л. Е.] *Игрек. Об аграрной программе социалистов-революционеров.* — «Искра», [Женева], 1904, № 77, 5 ноября, стр. 3—5. — 407

[15] [Гапон, Г. А.] *Открытое письмо к социалистическим партиям России.* — «Искра», [Женева], 1905, № 87, 10 февраля, стр. 4. Под общ. загл.: Новое письмо Г. Гапона. — 278—279, 280—281

[16] — *Послание к рабочим.* 9 января 1905 г. — В кн.: [Гапон, Г. А.] Священника Георгия Гапона ко всему крестьянскому люду воззвание. Изд. партии социа-

лнстов-революционероv. Б. м., [1905], стр. 22. — 211—212

[17] — *Священника Георгия Гапона ко всему крестьянскому люду воззвание*. Изд. партии социалистов-революционероv. Б. м., [1905]. 31 стр. — 203, 211—212

[18] *Главнейшие резолюции, принятые на Втором съезде Российской соц.-дем. рабочей партии*. — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 12—18. (РСДРП). — 231

Глебов — см. Носков, В. А.

[19] *Гоголь, Н. В. Мертвые души*. — 173, 257

[20] *Гоголь, Н. В. Ревизор*. — 74, 265, 269, 272

[21] *Граждане!* [Листовка Василеостровской районной организации РСДРП]. [Спб., 10 января 1905]. 1 стр. — 251—252, 259, 260, 398

[22] *«Гражданин»*, Спб., 1905, № 1—2, 6 января, стр. 29—32. — 372

[23] [Гусев, С. И.] *Петербург*. — «Вперед», Женева, 1905, № 8, 28 (15) февраля, стр. 4, в отд.: Из партии. — 403, 404

[24] — *Письма петербургских социал-демократов*. — «Вперед», Женева, 1905, № 4, 31 (18) января, стр. 2, в отд.: Революционные дни. — 212, 218

[25] [Дан, Ф. И.] *Доклад делегации Российской соц.-дем. рабочей партии Амстердамскому международному социалистическому конгрессу (14—20 августа 1904 г.)*. Изд. РСДРП. Женева, тип. партии, 1904. 108 стр. (РСДРП). — 124

[26] — *Дорогая цена*. — «Искра», [Женева], 1904, № 69, 10 июля, стр. 1. — 158—159, 371—372

[27] — *Начало революции*. Суббота, 8 января 1905 г. —

- «Искра», [Женева], 1905, № 84, 18 января, стр. 1—2. — 260, 399, 400
- [28] — «Против войны». — «Искра», [Женева], 1904, № 76, 20 октября, стр. 1. — 158—159, 371—372
- [29] — *Что же теперь?* — «Искра», [Женева], 1905, № 90, 3 марта, стр. 1. — 372
- [30] *Два съезда*. III-й очередной съезд Союза и «объединительный» съезд. Изд. Союза русских социал-демократов. Женева, тип. Союза, 1901. 34 стр. (РСДРП). — 182
- [31] *Дезорганизация местных комитетов*. — «Вперед», Женева, 1905, № 7, 21 (8) февраля, стр. 4, в отд.: Из партин. — 272
- [32] *Декларация ЦК РСДРП*. Март 1904 г.]. Рукопись¹. — 43, 51, 124
- [33] *Договор между ЦК РСДРП и Бюро Комитетов Большеинства*. 12 марта 1905 г. Рукопись². — 368
- [34] *Законодательные выборы в Италии*. — «Искра», [Женева], 1904, № 78, 20 ноября, стр. 7, в отд.: Иностранное обозрение. — 190
- [35] «Заря», Stuttgart. — 61—62.
— 1901, № 2—3, декабрь, стр. 60—100, 361—403. — 82, 186
- [36] *Заявление заграничного представителя ЦК*. — «Искра», [Женева], 1904, № 77, 5 ноября, стр. 8, в отд.: Из партин. — 123
- [37] *Заявление [заграничного представителя ЦК РСДРП]*. —

¹ Deklarace nebyla publikována. Její obsah uvádí Lenin v článku Oznámení tří členů ÚV, otištěném v knize N. Šachov [N. I. Malinin] Borba za sjezd. (Sobranije dokumentov), Ženeva, 1904, s. 85—86.

² Poprvé otištěno v listu Jiskra, [Ženeva], č. 95, 31. března 1905, s. 7—8 v rubrice Ze života strany.

«Искра», [Женева], 1904, № 72, 25 августа, стр. 10, в отд.: Из партии. — 122, 123

- [38] *[Заявление меньшинства о прекращении обособленного существования в партии].* — «Искра», [Женева], 1905, № 83, 7 января, стр. 5—6, в отд.: Из партии. — 199, 200, 231—232, 234, 352
- [39] *Заявление Сибирского союза.* [Май 1904 г.]. — «Искра», [Женева], 1904, № 70, 25 июля. Приложение к № 70 «Искры», стр. 3, в отд.: Из партии. — 27, 149, 233, 235, 335
- [40] *Заявление [трех членов ЦК о необходимости третьей-ского суда над тов. N].* — «Искра», [Женева], 1904, № 77, 5 ноября, стр. 8, в отд.: Из партии. — 121
- [41] *Заявление Центрального Комитета.* [Июльская декларация ЦК РСДРП. 1904 г.]. — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] Борьба за съезд. (Собрание документов). Женева, кооп. тни., 1904, стр. 90, 93. (РСДРП). — 40—41, 42, 43, 47, 51, 65, 67, 121—122, 124
- [42] *Заявление Центрального Комитета.* [Июльская декларация ЦК РСДРП. 1904 г.]. — «Искра», [Женева], 1904, № 72, 25 августа, стр. 9, в отд.: Из партии. — 40—41, 42, 43, 46, 47, 51, 67
- [43] *[Землячка, Р. С.] Письмо В. И. Ленину и Н. К. Крупской.* 19 июля (1 августа) 1904 г. Рукопись¹. — 46—47
- [44] *Знаменательный поворот.* — «Освобождение», Штутгарт, 1903, № 13 (37), 2 (15) декабря, стр. 217—218. Подпись: Независимый. — 304
- [45] *Извещение о созыве третьего партийного съезда.* — «Вперед», Женева, 1905, № 8, 28 (15) февраля, стр. 1. — 291

¹ Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik XV, 1930, s. 104 až 105.

[46] *Извещение об образовании «Организационного комитета»*. [Листовка]. Б. м., тип. Орган. комитета, декабрь 1902. 1 стр. (РСДРП). — 234

[47] *«Искра»* (старая ленинская), [Лейпциг — Мюнхен — Лондон — Женева]. — 25, 31, 33, 34, 49, 58, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 73, 74, 81, 82, 83, 96, 105, 109, 111, 162, 165, 168, 182, 183, 231, 232, 233, 234—235, 236, 252, 253, 264, 266, 275, 276, 315, 321

[48] *«Искра»* (новая, меньшевистская), [Женева]. — 23, 25, 26, 27, 29, 31, 33—34, 35, 36, 37, 40, 41, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 54, 56, 64, 65, 66, 68, 73, 74, 75, 81, 82, 83, 85, 88, 92, 93, 95, 96, 98, 100, 106, 107, 108, 109, 110, 124, 143, 144, 149, 159, 162, 163, 164, 165, 167, 169, 182, 184—185, 187, 188, 190, 199, 219—220, 229, 232—233, 234, 236, 244, 245, 246, 251, 252, 254, 258, 259, 260, 261—262, 263, 264, 265, 266, 267, 269, 270, 283, 296—297, 304, 306, 312, 314, 317, 319, 321, 334, 335, 372—373, 386, 392, 393, 396, 397

* *«Искра»* [Мюнхен], 1901, № 2, февраль, стр. 1, 6. — 182, 304—305

* — 1901, № 3, апрель, стр. 1—2. — 340—341

* — 1901, № 8, 10 сентября, стр. 2. — 182

* — 1902, № 16, 1 февраля, стр. 1. — 182

* — 1902, № 18, 10 марта, стр. 2—4. — 182—183

— 1902, № 21, 1 июня, стр. 1—2, 4—5. — 231—232, 275

* — [Лондон], 1902, № 26, 15 октября, стр. 1. — 182—183

— [Женева], 1903, № 46, 15 августа. 8 стр. — 231—232, 250, 276

— 1903, № 47, 1 сентября. 10 стр. — 231—232, 250, 276

* — 1903, № 48, 15 сентября. 8 стр. — 108, 231—232, 275—276

* — 1903, № 49, 1 октября. 8 стр. — 108, 231—232, 275—276

— 1903, № 50, 15 октября. 8 стр. — 109, 232, 276

- * — 1903, № 51, 22 октября. 8 стр. — *109, 232, 276*
- 1903, № 52, 7 ноября, стр. 1—2. — *63—65, 73, 105, 149, 232, 313, 320*
- 1903, № 53, 25 ноября. 8 стр. — *165*
- №№ 53—85, 25 ноября 1903 — 27 января 1905. — *265*
- 1903, № 55, 15 декабря. 10 стр. — *57, 58, 105, 166, 167, 258*
- 1904, № 56, 1 января. 8 стр. — *165*
- 1904, № 57, 15 января. 8 стр. — *57, 58, 105, 165, 258*
- 1904, № 7, 15 января. Приложение к № 57 «Искры», стр. 1—2. — *57, 58*
- 1904, № 58, 25 января. 8 стр. — *165*
- 1904, № 60, 25 февраля. 8 стр. — *63, 64, 65, 233*
- 1904, № 61, 5 марта. 10 стр. — *73*
- 1904, № 62, 15 марта. 8 стр. — *219, 252, 257, 258—259, 265, 393*
- 1904, № 62, 15 марта. Приложение к № 62 «Искры», стр. 1. — *63, 64, 65, 66, 233*
- 1904, № 63, 1 апреля. Приложение к № 63 «Искры», стр. 1—2. — *63, 64, 65, 66, 233, 235*
- 1904, № 64, 18 апреля. 8 стр. — *233*
- 1904, № 64, 18 апреля. Приложение к № 64 «Искры», стр. 1—2. — *27, 34, 57, 64, 65, 122, 149, 233, 335*
- 1904, № 65, 1 мая. 10 стр. — *73, 74*
- 1904, № 66, 15 мая. 10 стр. — *27, 34, 62, 63, 64, 65, 66, 122, 149, 233, 335*
- 1904, № 8, 25 июня. 8 стр. — *28—29, 34, 37, 165*
- 1904, № 68, 25 июня. Приложение к № 68 «Искры», стр. 4. — *27, 34, 64, 65, 122, 149, 233, 335*

- 1904, № 69, 10 июля. 8 стр. — *159, 167, 254, 256—257, 264—265, 371—372*
- 1904, № 70, 25 июля. 8 стр. — *354*
- 1904, № 70, 25 июля. Приложение к № 70 «Искры», стр. 3. — *27, 64, 65, 149, 233, 235, 334*
- 1904, № 71, 1 августа. 10 стр. — *354*
- 1904, № 72, 25 августа. 10 стр. — *40—41, 42, 43, 44, 46, 47, 51, 67, 75, 123, 124, 304*
- 1904, № 73, 1 сентября. 8 стр. — *65, 66, 107*
- Отдельное приложение к №№ 73—74 «Искры», [Женева, 1904, № 73, 1 сентября; № 74, 20 сентября], стр. 1—3, 6—7. — *27, 28—29, 34, 52, 67, 68, 74, 107, 122, 120, 149, 233, 335*
- 1904, № 76, 20 октября. 10 стр. — *159, 166, 372*
- 1904, № 77, 5 ноября. 8 стр. — *121, 123, 184, 185—186, 190, 407*
- 1904, № 78, 20 ноября. 8 стр. — *185, 186, 187, 189, 396*
- 1904, № 79, 1 декабря. 10 стр. — *141—143, 144, 145*
- 1905, № 83, 7 января. 8 стр. — *199, 200, 232, 234, 352, 372*
- 1905, № 84, 18 января. 8 стр. — *256, 259—261, 304, 380, 399, 400*
- 1905, № 85, 27 января, стр. 1—2, 2—4. — *263, 266, 267—268, 269, 270—271, 285, 337*
- 1905, № 86, 3 февраля. Отдельное приложение к № 86 «Искры», стр. 6. — *285, 335*
- 1905, № 87, 10 февраля, стр. 1—2, 4. — *278, 279—281, 285*
- 1905, № 88, 17 февраля, 6 стр. — *363*
- 1905, № 89, 24 февраля. 8 стр. — *334, 335, 348, 362—363, 382*

- 1905, № 90, 3 марта. 8 стр. — 363, 372
- 1905, № 91, 6 марта. 4 стр. — 348—349, 351—353, 363, 365
- 1905, № 92, 10 марта. 8 стр. — 363
- 1905, № 96, 5 апреля, стр. 6. — 382

[49] *Исторический поворот.* — «Листок «Рабочего Дела»», [Женева], 1901, № 6, апрель, стр. 1—6. Подпись: Редакция «Рабочего Дела». — 98—99

[50] *Иструбин, П. Письма о современных делах.* Интеллигенция и народ. — «Наша Жизнь», Спб., 1904, № 28, 3 (16) декабря, стр. 1—2. — 135

Июльская декларация ЦК РСДРП. 1904 г. — см. Заявление Центрального Комитета.

[51] *К оружию.* — «Революционная Россия», [Женева], 1905, № 58, 20 января, стр. 2—4. — 273, 275, 277, 278, 279

[52] *К партии.* [Воззвание ЦК РСДРП. 4 марта 1905 г.]. Рукопись¹. — 361, 362, 364

[53] *К членам съезда, созываемого «Бюро Комитетов Большевистства».* [Постановление Совета партии от 10 марта 1905 г.] — «Искра», [Женева], 1905, № 91, 6 марта, стр. 3, в отд.: Из партии. — 348—349, 351—353, 363, 365

[54] *Канун революции.* Непериодическое обозрение вопросов теории и тактики. Под ред. Л. Надеждина. № 1. [Женева], 1901. 132 стр. (Изд. гр. «Свобода»). — 98—99

[55] *Карманьола.* — 333

[56] [Катков, М. Н.] *Москва, 28 мая.* — «Московские Ведомости», 1886, № 146, 29 мая, стр. 2. — 249, 398

¹ Poprvé otištěno v článku V. I. Lenina Druhý krok v listu Vperjod, Ženeva, č. 13, 5. dubna (23. března) 1905, s. 5—6.

- [57] [Каутский, К.] Каутский о наших партийных разногласиях. — «Искра», [Женева], 1904, № 66, 15 мая, стр. 2—4. — 63, 64, 65, 66
- [58] — *Социальная революция*. I. Социальная реформа и социальная революция. II. На другой день после социальной революции. Пер. с нем. Н. Карпова. Под ред. Н. Ленина. Изд. Лиги русской революционной социал-демократии. Женева, тип. Лиги, 1903. 204, 4 стр. (РСДРП). — 379, 386
- [59] Киев. — «Искра», [Женева], 1903, № 46, 15 августа, стр. 7, в отд.: Хроника рабочего движения и письма с фабрик и заводов. — 250
- [60] *Краткий отчет о собрании членов Российской соц.-дем. рабочей партии 2-го сентября 1904 г. в Женеве*. Изд. партийного клуба в Женеве. [Женева], 1904. 12 стр. — 108, 235, 335
- [61] Кричевский, Б. Н. *Принципы, тактика и борьба*. — «Рабочее Дело», Женева, 1901, № 10, сентябрь, стр. 1—36. — 253, 275
- [62] Крылов, И. А. *Заяц на ловле*. — 306
- [63] — *Пустынник и Медведь*. — 72
- [64] *Кто должен победить?* [Листовка]. Изд. Елизаветградской организации РСДРП. Б. м., тип. Крестьянского союза, октябрь [1904]. 4 стр. (РСДРП). Подпись: Редакция «Искры». — 158—159, 229, 372
- [65] [Ленгник, Ф. В.] Васильев. [Письмо В. И. Ленину. 10 (23) мая 1904 г.]. Рукопись¹. — 40
- [66] — [Письмо В. И. Ленину. 12 (25) мая 1904 г.]. Рукопись¹. — 41
- [67] [Ленин, В. И.] Анкета. [К III съезду партии. Ранее 20 февраля (5 марта) 1905 г.]. Рукопись². — 291

¹ Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik XV, 1930, s. 32—33, 33.

² Poprvé v publikaci Leninskij sbornik V, 1926, s. 218—219.

- [68] — *Внутреннее обозрение.* — «Заря», Stuttgart, 1901, № 2—3, декабрь, стр. 361—403. Подпись: Т. Х. — 186
- [69] — *Вторая речь при обсуждении устава партии 2 (15) августа 1903 г. на II съезде РСДРП.* — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 250—252. (РСДРП). — 62
- [70] — *Выступление при обсуждении резолюции об отношении к либералам 10 (23) августа 1903 г. на II съезде РСДРП.* — Там же, стр. 358. — 89—90
- [71] — *Гонители земства и Аннибалы либерализма.* — «Заря», Stuttgart, 1901, № 2—3, декабрь, стр. 60—100. Подпись: Т. П. — 82
- [72] — *Две тактики.* — «Вперед», Женева, 1905, № 6, 14 (1) февраля, стр. 1. — 264, 403
- [73] — *Должны ли мы организовать революцию?* — «Вперед», Женева, 1905, № 7, 21 (8) февраля, стр. 1—2. — 337
- [74] — *Заявление и документы о разрыве центральных учреждений с партией.* № 13. Изд-во «Вперед». Женева, кооп. тип., 1905. 13 стр. (РСДРП). Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 168, 199, 230, 285, 335, 350
- [75] — *[Заявление трех членов ЦК. 13 (26) мая 1904 г.]*. — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] Борьба за съезд. (Собрание документов). Женева, кооп. тип., 1904, стр. 85—86. (РСДРП). — 41, 42, 46, 53, 123—124
- [76] * — *Земская кампания и план «Искры».* Изд-во соц.-дем. партийной литературы В. Бонч-Бруевича и Н. Ленина. Женева, кооп. тип., 1904. 26 стр. (Только для членов партии. РСДРП). Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 185, 392—393
- [77] — *Земский съезд.* — «Искра», [Мюнхен], 1901, № 8, 10 сентября, стр. 2, в отд.: Из нашей общественной жизни. — 182

- [78] — *Извещение об образовании Организационного комитета и о созыве III очередного съезда Российской социал-демократической рабочей партии*. Позднее 11 (24) декабря 1904 г. Рукопись¹. — 243
- [79] — *К деревенской бедноте*. Объяснение для крестьян, чего хотят социал-демократы. С прил. проекта программы РСДРП. Изд. Загран. лиги русск. рев. соц.-дем. Женева, тип. Лиги, 1903. 92 стр. (РСДРП). Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 357
- [80] — *К партии*. [Отдельный листок]. Б. м., тип. Рижского комитета, август 1904. 2 стр. (РСДРП). — 44, 67, 108, 122
- [81] — *Кого они хотят обмануть?* — «Вперед», Женева, 1905, № 10, 15 (2) марта, стр. 6, в отд.: Из партии. — 348, 363
- [82] — *Начало революции в России*. — «Вперед», Женева, 1905, № 4, 31 (18) января, стр. 1. — 251, 274—275, 403
- [83] — [О созыве III партийного съезда]. — «Вперед», Женева, 1905, № 8, 28 (15) февраля, стр. 1. — 286
- [84] — [Особое мнение представителей ЦК, внесенное 17 (30) января 1904 г. на заседании Совета РСДРП]. — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] Борьба за съезд. (Собрание документов). Женева, кооп. тип., 1904, стр. 84—85. (РСДРП). — 105, 350—351
- [85] — *От народничества к марксизму*. Статья первая. — «Вперед», Женева, 1905, № 3, 24 (11) января, стр. 2. — 275, 300, 341, 404
- [86] [Ленин, В. И.]. *Отдача в солдаты 183-х студентов*. — «Искра», [Мюнхен], 1901, № 2, февраль, стр. 6—182
- [87] — *Падение Порт-Артура*. — «Вперед», Женева, 1905, № 2, 14 (1) января, стр. 1. — 371

¹ Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik V, 1926, s. 186—188.

- [⁸⁸] — [*Первая речь при обсуждении устава партии 2 (15) августа 1903 г. на II съезде РСДРП*]. — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 240. (РСДРП). — 62, 63
- [⁸⁹] — *Первый шаг*. — «Вперед», Женева, 1905, № 11, 23 (10) марта, стр. 6, в отд.: Из партии. — 365, 369
- [⁹⁰] — *Письмо А. Бебелю*. 25 января (7 февраля) 1905 г. Рукопись¹. — 283
- [⁹¹] — *Письмо в редакцию «Искры»*. [Почему я вышел из редакции «Искры»?] Женева, тип. партии, декабрь 1903. 8 стр. После загл. авт.: Н. Ленин. — 48, 199, 263
- [⁹²] — [*Письмо Глебову (В. А. Носкову)*]. 29 августа (11 сентября) 1904 г.). — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] Борьба за съезд. (Собрание документов). Женева, кооп. тип., 1904, стр. 94—99. (РСДРП). — 124—125
- [⁹³] * — *Письмо к земцам*. — «Искра», [Мюнхен], 1902, № 18, 10 марта, стр. 2—4, в отд.: Фельетон. — 183
- [⁹⁴] — *Письмо к товарищу о наших организационных задачах*. Изд. ЦК РСДРП. Женева, тип. партии, 1904. 31 стр. (РСДРП). После загл. авт.: Н. Ленин. — 165, 166, 395
- [⁹⁵] — [*Письмо членам ЦК*]. 13 (26) мая 1904 г.). — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] Борьба за съезд. (Собрание документов). Женева, кооп. тип., 1904, стр. 86—89. (РСДРП). — 41, 42, 46
- [⁹⁶] — *План петербургского сражения*. — «Вперед», Женева, 1905, № 4, 31 (18) января, стр. 4, в отд.: Революционные дни. — 216
- [⁹⁷] * — *Политическая агитация и «классовая точка зре-*

¹ Kopspekt první verze dopisu byl poprvé otištěn v publikaci Leninskij sbornik V, 1926, s. 172—175.

ния». — «Искра», [Мюнхен], 1902, № 16, 1 февраля, стр. 1. — 182

- [98] * — *Политическая борьба и политиканство*. — «Искра», [Лондон], 1902, № 26, 15 октября, стр. 1. — 183
- [99] — *Поп Гапон*. — «Вперед», Женева, 1905, № 4, 31 (18) января, стр. 2, в отд.: Революционные дни. — 261
- [100] — *Пора кончить*. — «Вперед», Женева, 1905, № 1, 4 января (22 декабря), стр. 4, в отд.: Из партии. — 169, 200, 235
- [101] — *Почему я вышел из редакции «Искры»?* — см. Ленин, В. И. Письмо в редакцию «Искры».
- [102] — *Предисловие* [к книге «Шаг вперед, два шага назад»]. — В кн.: [Ленин, В. И.] Шаг вперед, два шага назад. (Кризис в нашей партии). Женева, тип. партии, 1904, стр. III—VIII. (РСДРП). Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 58, 59
- [103] — *[Проект резолюции о мерах по восстановлению мира в партии, внесенный 15 (28) января 1904 г. на заседании Совета РСДРП]*. — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] Борьба за съезд. (Собрание документов). Женева, кооп. тип., 1904, стр. 81—83. (РСДРП). — 47—49, 105, 349—350
- [104] — *Проект устава партии, внесенный на II съезд РСДРП*¹. — 55, 56, 231, 287
- [105] — *Пяти членам Центрального комитета*. 5 (18) августа 1904 г. Рукопись². — 42, 46, 123—124
- [106] * — *Рабочая партия и крестьянство*. — «Искра», [Мюнхен], 1901, № 3, апрель, стр. 1—2. — 341
- [107] — *Развитие капитализма в России*. Процесс образова-

¹ Návrh se nedochoval.

² Poprvé otiskáno v publikaci Leninskij sbornik XV, 1930, s. 111 až 112.

ния внутреннего рынка для крупной промышленно-
сти. Спб., Водовозова, 1899. IX, IV, 480 стр. Перед
загл. авт.: Владимир Ильин. — 386

- [¹⁰⁸] — *Самодержавие и пролетариат.* — «Вперед», Женева, 1905, № 1, 4 января (22 декабря), стр. 1. — 261
- [¹⁰⁹] — *Соловья баснями не кормят.* — «Вперед», Женева, 1905, № 2, 14 (1) января, стр. 2—3. — 296
- [¹¹⁰] — *Услужливый либерал.* [Изд-во соц.-дем. партийной литературы В. Бонч-Бруевича и Н. Ленина]. [Женева, кооп. тип., 1904]. 4 стр. (РСДРП). Перед загл. авт. не указан. — 304
- [¹¹¹] — *Что делать? Наболевшие вопросы нашего движения.* Stuttgart, Dietz, 1902. VII, 144 стр. Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 177, 221, 252, 254, 255—256, 257, 260, 261, 264, 297, 298, 354, 399, 403
- [¹¹²] [*Ленин, В. И.*]. *Шаг вперед, два шага назад.* (Кризис в нашей партии). Женева, тип. партии, 1904. VIII, 172 стр. (РСДРП). Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 65
- [¹¹³] — *Экономическое содержание народничества и критика его в книге г. Струве.* (По поводу книги П. Струве: Критические заметки к вопросу об экономическом развитии России. Спб., 1894 г.). — В кн.: Материалы к характеристике нашего хозяйственного развития. Сб. статей. Спб., тип. Сойкина, 1895, стр. 1—144, в ч. II. Подпись: К. Тулин. — 182
- [¹¹⁴] «Листок «Освобождения», Париж, 1904, № 18, 20 ноября (3 декабря), стр. 1—2. — 136—137
- [¹¹⁵] «Листок «Рабочего Дела», [Женева], 1901, № 6, апрель, стр. 1—6. — 98—99
- [¹¹⁶] [*Лопухин, А. А.*] *Докладная записка директора департамента полиции Лопухина, рассмотренная в Комитете министров... января 1905 г.* С предисл. Н. Ленина. Изд-во «Вперед». Женева, кооп. тип., 1905. V, 13 стр. (РСДРП). — 330—332

- [117] [Луначарский, А. В.] *Твердый курс*. — «Вперед», Женева, 1905, № 5, 7 февраля (25 января), стр. 1. — 251, 403
- [118] [Любимов, А. И.] *Письмо агента ЦК к тов. Глебову [В. А. Носкову]*. 4 (17) сентября 1904 г. Рукопись¹. — 199—200, 335
- [119] Люксембург, Р. *Организационные вопросы русской социал-демократии*. — «Искра», [Женева], 1904, № 69, 10 июля, стр. 2—7. — 169, 254, 257, 265
- [120] [Макадзюб, М. С.] *К вопросу о наших партийных задачах. Об организации*. — «Искра», [Женева], 1904, № 57, 15 января. Приложение к № 57 «Искры», стр. 1—2. Подпись: Практик. — 57, 58
- [121] — *Кустарничество и партийная организация*. Изд. РСДРП. Женева, тип. партии, 1904. 35 стр. Перед загл. авт.: М. Панин. — 164
- [122] *Манифест Российской социал-демократической рабочей партии*. [Листовка]. Б. м., тип. партии, [1898]. 2 стр. — 231
- Маркс, К. и Энгельс, Ф. *Циркуляр против Криге*. — см. Marx, K. u. Engels, F. Eine Bannbulle.
- [123] [Мартов, Л.] *Борьба за свободу и классовая борьба*. — «Искра», [Женева], 1904, № 76, 20 октября, стр. 1—3. — 166
- [124] — *Девятое января*. — «Искра», [Женева], 1905, № 85, 27 января, стр. 1—2. — 265, 266, 268—269, 269, 270—272, 285, 337
- [125] — *На верном пути*. — «Искра», [Женева], 1905, № 83, 7 января, стр. 1. — 372
- [126] — *На очереди*. (Кружок или партия?). — «Искра»,

¹ Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik XV, 1930, s. 172 až 173.

[Женева], 1904, № 56, 1 января, стр. 2—3. — 165—166

[127] — *Наш съезд.* — «Искра», [Женева], 1903, № 53, 25 ноября, стр. 1—2. — 166

[128] — *Пробуждение демократии и наши задачи.* — «Искра», [Женева], 1904, № 58, 25 января, стр. 1—2. — 166

[129] — [*Проект устава партии.*] — В кн.: [Ленин, В. И.] Шаг вперед, два шага назад. (Кризис в нашей партии). Женева, тип. партии, 1904, стр. 31—34. (РСДРП). Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 62, 63, 287

[130] — *Так ли мы готовимся?* — «Искра», [Женева], 1904, № 62, 15 марта, стр. 1—2. — 219, 252, 257, 258, 265, 393

[131] [*Мартов, Л. и Засулич, В. О покушении на фон Валья.*] — «Искра», [Лондон], 1902, № 21, 1 июня, стр. 4—5, в отд.: Из нашей общественной жизни. — 275

[132] *Мартынов, А. Две диктатуры.* Изд. РСДРП. Женева, тип. партии, 1905. 68 стр. (РСДРП). — 256, 257, 258, 260, 264—265, 285, 304, 378, 379—380

[133] — *Обличительная литература и пролетарская борьба.* («Искра», №№ 1—5). — «Рабочее Дело», Женева, 1901, № 10, сентябрь, стр. 37—64. — 74, 81, 143—144, 145

[134] [*Маслов, П. П.] Икс. Об аграрной программе.* — В кн.: [Маслов, П. П.] Икс. Об аграрной программе. [Ленин, В. И.] Ленин Н. Ответ на критику нашего проекта программы. Изд. Лиги русск. рев. с.-д. Женева, 1903, стр. 1—25. (РСДРП). — 407

[135] — *Об аграрной программе.* [Ленин, В. И.] Ленин, Н. Ответ на критику нашего проекта программы. Изд. Лиги русск. рев. с.-д. Женева, 1903. 42 стр. (РСДРП). — 407

[136] *Материалы к характеристике нашего хозяйственного*

- развития. Сб. статей. Спб., тип. Сойкина, 1895. 232, 259, III стр. — 182
- [137] [Махновец, В. П.] Акимов. *К вопросу о работах второго съезда российской социал-демократической рабочей партии.* Женева, 1904. 77 стр. (РСДРП).— 304
- [138] [Мещерский, В. П.] *Дневники.* — «Гражданин», Спб., 1905, № 1—2, 6 января, стр. 29—32. — 272
- [139] *Мольер, Ж. Б. Тартюф, или Обманщик.* — 199
- [140] «*Московские Ведомости*», 1886, № 146, 29 мая, стр. 2.— 249, 398
- [141] *На Дворцовой площади. Письмо очевидца.*— «Вперед», Женева, 1905, № 4, 31 (18) января, стр. 4. — 215, 217
- [142] «*Наша Жизнь*», Спб. — 238
— 1904, № 28, 3 (16) декабря, стр. 1—2. — 135
- [143] «*Наши Дни*», Спб. — 238
- [144] [Негорев-Иорданский, Н. И.] *Демократы на распутье.*— «Искра», [Женева], 1904, № 77, 5 ноября, стр. 1.— 184, 186, 190
- [145] «*Новое Время*», Спб. — 248
— 1904, № 10285, 18 (31) октября, стр. 3. — 85—87, 89
- [146] [Носков, В. А.] Глебов. *Письмо В. И. Ленину.* 11 (24) июня 1904 г. Рукопись¹. — 123
- [147] — *Письмо В. И. Ленину.* 18 (31) августа 1904 г. Рукопись¹. — 46, 122
- [148] — *Письмо В. И. Ленину.* 20 августа (2 сентября) 1904 г. Рукопись¹. — 47
- [149] — *Письмо В. И. Ленину.* 21 августа (3 сентября) 1904 г. Рукопись¹. — 47

¹ Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik XV, 1930, s. 90—91, 123—125, 134—136, 136—137.

- 150] — *Письмо члена ЦК Глебова Н. Ленину*. 27 августа (9 сентября) 1904 г. — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] *Борьба за съезд*. (Собрание документов). Женева, кооп. тип., 1904, стр. 94. (РСДРП). — 46, 47—48, 50, 51, 52
- 151] [*О выходе в свет брошюры А. Мартынова «Две диктатуры»*]. — «Освобождение», Париж, 1905, № 66, 25 (12) февраля, стр. [2, обл.], в отд.: Библиографический листок «Освобождения». — 304
- 152] **О социалистах-революционерах*. [Главнейшие резолюции, принятые на Втором съезде РСДРП]. — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 14—15, 358—359. (РСДРП). — 192, 274
- 153] *О Центральном Органе партии*. [Главнейшие резолюции, принятые на Втором съезде РСДРП]. — Там же, стр. 12, 146—147. — 57, 231, 235
- 154] **Об отношении к либералам (Плеханова)*. [Главнейшие резолюции, принятые на Втором съезде РСДРП]. — Там же, стр. 14, 357—358. — 83, 183—184, 192
- 155] *Об отношении к либералам (Старовера)*. [Главнейшие резолюции, принятые на Втором съезде РСДРП]. — Там же, стр. 13—14, 357. — 83, 89—91, 93—94, 95, 183, 184, 189, 192, 312, 316, 317, 392, 393
- 156] *Обращение к членам РСДРП*. (Листок 19-ти). Изд. Моск. комитета РСДРП. М., октябрь 1904. — 67, 108, 335
- 157] *Объявление об издании газеты «Вперед»*. [Отдельный листок. Женева, декабрь 1904]. 2 стр. (РСДРП). — 109, 169, 243
- 158] [*Ольминский, М. С.*] *Галерка. Долой бонапартизм!* Женева, кооп. тип., 1904. 23, 1 стр. (РСДРП). — 66

[159] — *На новый путь*. [Изд. В. Бонч-Бруевича]. Женева, кооп. тип., 1904. 54 стр. (РСДРП). — 100

[160] [Ольминский, М. С.] *Галерка и [Богданов, А. А.] Рядовой. Наши недоразумения*. Изд. авторов. Женева, кооп. тип., 1904. 91, 1 стр. (РСДРП). — 58, 166

[161] *Организационный устав Российской соц.-дем. рабочей партии, принятый на Втором съезде партии*. — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 7—9. (РСДРП). — 30, 38, 47, 52, 56, 59, 62, 63, 125, 164, 173, 231—232, 233, 282—283, 287, 288, 289, 306, 307, 350, 362, 363, 364, 368—369

Орловский — см. Воровский, В. В.

[162] «*Освобождение*», Штутгарт — Париж. — 61, 81, 82, 91, 183, 187, 192, 297—298, 304, 375

— Штутгарт, 1903, № 13 (37), 2 (15) декабря, стр. 217—218. — 304

— Париж, 1904, № 57, 15 (2) октября, стр. [2, обл.] 119—120. — 72—73, 75, 304—305

— 1904, № 62, 31 (18) декабря, стр. 215—216. — 160

— 1905, № 63, 20 (7) января, стр. 221—222. — 296—297, 298, 399, 403, 405, 406

— 1905, № 66, 25 (12) февраля, стр. [2, обл.]. — 304

— 1905, № 67, 18 (5) марта, стр. 278—279. — 375

Осилов — см. Землячка, Р. С.

[163] *От редакции*. — «Вперед», Женева, 1905, № 8, 28 (15) февраля, стр. 4. — 363, 364

[164] *Ответ на письмо ЦО представителей Уфимского, Средне-Уральского и Пермского комитетов*. — «Искра», [Женева], 1904, № 63, 1 апреля. Приложение к № 63 «Искры», стр. 1—2. — 64, 65, 232—233, 235

- [165] *Ответ Рижского комитета женевскому уполномоченному ЦК [о доставке литературы большинства]*. 2 ноября 1904 г. Рукопись¹. — 108
- [166] *Отдельное приложение к «Рабочей Мысли»*. Изд. Петербургского «Союза». Пб., сентябрь 1899. 36 стр. — 182
- Панин, М. — см. Макадзюб, М. С.
- [167] *Парвус. Итоги и перспективы*. — «Искра», [Женева], 1905, № 85, 27 января, стр. 2—4. — 263, 265, 266, 268, 271
- [168] *Петербург*. — «Искра», [Женева], 1905, № 83, 7 января, стр. 4—5, в отд.: Хроника рабочего движения и письма с фабрик и заводов. — 199
- [169] *Петиция петербургских рабочих царю 9-го января [1905 г.]*. [Листовка]. Изд. соц.-дем. группы меньшинства. [Спб., январь 1905]. 2 стр. Гектограф. — 177, 213, 224, 237, 279
- [170] *Письмо к партийным организациям*. [Письмо 1-е]. [Листовка]. Б. м., [ноябрь 1904]. 4 стр. (Только для членов партии). — 81, 82, 83—85, 86, 87, 88, 89, 90, 91—97, 98, 99, 100—101, 106, 108—109, 144, 145, 184—185, 190, 191, 219, 250, 254, 295, 317, 321, 392, 393
- [171] *Письмо к партийным организациям*. [Письмо 2-е]. [Листовка]. Б. м., [декабрь 1904]. 4 стр. (Только для членов партии). — 100, 190, 251, 255, 321, 392, 393, 396
- [172] *[Письмо Сибирского союза, выражающее отношение к перемене состава редакции «Искры»]*. — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] Борьба за съезд. (Собрание документов). Женева, кооп. тип., 1904, стр. 22—28. (РСДРП). — 64, 65, 233

¹ Poprvé otištěno v publikaci Tretij sjezd RSDRP. Sbornik dokumentov, Moskva 1955, s. 125—126.

- [173] *Письмо Тверского комитета (РСДРП).* — «Искра», [Женева], 1904, № 60, 25 февраля, стр. 8, в отд.: Из партии. — 64, 65
- [174] *(Письмо ЦК к местным организациям).* — В кн.: [Воровский, В. В.] Орловский. Совет против партии. № 11. Изд-во соц.-дем. партийной литературы В. Бонч-Бруевича и Н. Ленина. Женева, 1904, стр. 30. (РСДРП). — 122, 128, 149, 231, 233—234
- [175] *Письмо ЦК РСДРП к Бюро Комитетов Большинства.* 6 марта 1905 г. Рукопись¹. — 367, 368
- [176] * *(Плеханов, Г. В.) Белый террор.* — «Искра», [Женева], 1903, № 48, 15 сентября, стр. 1. — 275
- [177] — *Врозь идти, вместе бить.* — «Искра», [Женева], 1905, № 87, 10 февраля, стр. 1—2. — 285
- [178] — *На пороге двадцатого века.* — «Искра», [Мюнхен], 1901, № 2, февраль, стр. 1. — 305
- [179] — *О нашей тактике по отношению к борьбе либеральной буржуазии с царизмом.* (Письмо к Центр. Комитету). Изд. РСДРП. Женева, тип. партии, 1905. 31 стр. (РСДРП). — 190, 392, 393
- [180] — *Рабочий класс и социал-демократическая интеллигенция.* — «Искра», [Женева], 1904, № 70, 25 июля, стр. 2—5; № 71, 1 августа, стр. 2—4. — 354
- [181] *(Плеханов, Г. В.) Резолюция об отношении к либералам.* — см. Об отношении к либералам (Плеханова).
- [182] — *Централизм или бонапартизм?* (Новая попытка об-разумить лягушек, просящих себе царя). — «Искра», [Женева], 1904, № 65, 1 мая, стр. 2—4. — 73, 74
- [183] — *Чего не делать.* — «Искра», [Женева], 1903, № 52,

¹ Poprvé otištěno v Leninově článku Úskoky bonapartistů, vydaném jako separát z 13. čísla listu Vperjod, Ženeva 1905, s. 2.

7 ноября, стр. 1—2. — 63—65, 73, 105, 149, 232, 313, 320

[184] *Полное собрание законов Российской империи. Собрание 3. Т. I. Спб., 1885, ст. 350, стр. 261—266. — 330, 331, 332*

[185] *Положение о мерах к охранению государственного порядка и общественного спокойствия. 14 августа [1881 г.]. — В кн.: Полное собрание законов Российской империи. Собрание 3. Т. I. Спб., 1885, ст. 350, стр. 261—266. — 330, 331, 332*

Попов — см. Розанов, В. Н.

[186] *«Последние Известия», Лондон — Женева. — 243*

[187] *Постановление Совета РСДРП от 8 марта 1905 года. — «Искра», [Женева], 1905, № 89, 24 февраля, стр. 8, в отд.: Из партии. — 334, 335, 348, 362—363, 382*

Постановление Совета партии от 10 марта 1905 г. — см. К членам съезда, созываемого «Бюро Комитетов Большинства».

[188] [*Потресов, А. Н.*] *Старовер. Наши злоключения. I. О либерализме и гегемонии. — «Искра», [Женева], 1904, № 78, 20 ноября, стр. 2—6. — 185, 186, 188, 189—190, 396*

— Резолюция об отношении к либералам — см. Об отношении к либералам (Старовера).

[189] [*Правительственное сообщение о событиях 9—10 (22—23) января 1905 г.*]. — «Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 7, 1 января, стр. 1. — 226

[190] *«Правительственный Вестник», Спб., 1904, № 283, 14 (27) декабря, стр. 1. — 130, 137*

— 1905, № 7, 11 января, стр. 1. — 226

— 1905, № 8, 12 января, стр. 1. — 237

- [191] «Право», Спб., 1904, № 39, 26 сентября, стлб. 1871—1875. — 85
- [192] [Примечание редакции «Искры» к статье Парвуса «Итоги и перспективы». — «Искра», [Женева], 1905, № 85, 27 января, стр. 2. — 264—265
- [193] [Примечание редакции «Искры» к статье С. Ростовца «Пора! (Письмо к товарищам)»]. — Отдельное приложение к №№ 73—74 «Искры», [Женева, 1904, № 73, 1 сентября; № 74, 20 сентября], стр. 6. — 74
- [194] Проблемы идеализма. Сборник статей. Под ред. П. И. Новгородцева. М., [б. г.]. IX, 521 стр. — 189
- [195] Программа Российской соц.-дем. рабочей партии, принятая на Втором съезде партии. — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 1—6. (РСДРП). — 63, 74, 91—92, 196, 223, 231, 341, 342, 354, 355—357, 358, 359, 360, 386
- [196] Проект программы партии социалистов-революционеров, выработанный редакцией «Революционной России». — «Революционная Россия», [Женева], 1904, № 46, 5 мая, стр. 1—3. — 193—198, 358
- [197] Проект программы Российской социал-демократической рабочей партии. (Выработанный редакцией «Искры» и «Зари»). — «Искра», [Мюнхен], 1902, № 21, 1 июня, стр. 1—2. — 231
- [198] Пролетарские демонстрации. — «Искра», [Женева], 1904, № 79, 1 декабря, стр. 5—6, в отд.: Из нашей общественной жизни. — 141—143, 144, 145
- [199] Протоколы 2-го очередного съезда Заграничной лиги русской революционной соц.-демократии. Под ред. И. Лесенко и Ф. Дана. Изд. Заграничной лиги русской революц. социал-демократии. [Женева, 1903]. VIII, 136 стр. (РСДРП). — 64, 167

- [²⁰⁰] *Протоколы заседаний Совета РСДРП*. 15 (28)—17 (30) января 1904 г. Рукопись¹. — 44, 49
- [²⁰¹] *Протоколы заседаний Совета РСДРП*. 31 мая (13 июня) и 5 (18) июня 1904 г. Рукопись². — 26, 44, 49, 52, 124
- [²⁰²] *Пушкин, А. С. Борис Годунов*. — 210
Р. Н. С. — см. Струве, П. Б.
- [²⁰³] *«Рабочая Газета»*, Киев. — 60, 231
— 1897, № 1, август. — 60
— 1897, № 2, ноябрь. — 60
- [²⁰⁴] *«Рабочая Мысль»*, Спб. — Берлин — Варшава — Женева. — 60
- [²⁰⁵] *«Рабочее Дело»*, [Женева]. — 58, 60, 61, 62, 63, 96, 105, 143—144, 145, 162, 163, 165, 166, 231, 236, 253, 254, 269, 315
— 1901, № 10, сентябрь. 136, 46 стр. — 74, 81, 143—144, 145, 253, 254, 275
- [²⁰⁶] *Рабочему народу*. [Листовка]. № 16. Б. м., [1904]. 2 стр. (РСДРП). Подпись: Редакция «Искры». — 277
- [²⁰⁷] *Рабочий. Рабочие и интеллигенты в наших организациях*. С предисл. П. Аксельрода. Изд. РСДРП. Женева, тип. партии, 1904. 56 стр. (РСДРП). — 162—166, 167—168, 266, 285, 296
- [²⁰⁸] *[Разъяснение Совета партии об издательстве В. Бонч-Бруевича и Н. Ленина]*. — «Искра», [Женева], 1904, № 73, 1 сентября, стр. 8, в отд.: Из партии. — 65, 66, 68, 107
- [²⁰⁹] *«Революционная Россия»*, [Куоккала — Томск — Женева]. — 192, 441

¹ Poprvé otištěno v publikaci *Leninskij sbornik X*, 1929, s. 181—277.

² Poprvé otištěno v publikaci *Leninskij sbornik XV*, 1930, s. 45—84.

- [Женева], 1904, № 46, 5 мая, стр. 1—3, 11—12. — 158, 192—198, 358, 371
- 1905, № 58, 20 января, стр. 2—4. — 273, 275, 277, 278, 279
- [210] *Резолюции земского съезда*. [6—8 ноября 1904 г.]. — «Листок «Освобождения»», Париж, 1904, № 18, 20 ноября (3 декабря), стр. 1—2. — 136—137
- [211] *Резолюции кавказских комитетов [РСДРП]*. Ноябрь 1904 г. Рукопись¹. — 151, 230—231, 234, 335, 382
- [212] *Резолюции конференции северных комитетов [РСДРП]*. — «Вперед», Женева, 1905, № 2, 14 (1) января, стр. 4, в отд.: Из партии. — 151, 230, 234, 334—335, 382
- [215] *Резолюции конференции южных комитетов — Одесского, Николаевского и Екатеринославского и Южного бюро ЦК РСДРП*. [Конец сентября 1904 г.]. Рукопись². — 151, 230, 234, 335, 382
- [214] *Резолюция Астраханского комитета РСДРП [об отношении к перемене редакции «Искры»]*. — «Искра», [Женева], 1904, № 62, 15 марта. Приложение к № 62 «Искры», стр. 1. — 65, 232—233
- [215] *Резолюция Бакинского комитета РСДРП [об отношении к перемене редакции «Искры»]*. — «Искра», [Женева], 1904, № 60, 25 февраля, стр. 8, в отд.: Из партии. — 65, 232—233
- [216] *Резолюция Батумского комитета [РСДРП], одобренная также Гурийским комитетом сельских рабочих [об отношении к перемене редакции «Искры»]*. — «Искра», [Женева], 1904, № 62, 15 марта. Приложение к № 62 «Искры», стр. 1. — 65, 232—233

¹ Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik XV, 1930, s. 249 až 253.

² Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik XV, 1930, s. 217 až 219.

- 217] *Резолюция Воронежского комитета РСДРП*. — «Искра», [Женева], 1904, № 61, 5 марта, стр. 10, в отд.: Из партии. — 73—74
- 218] *Резолюция Воронежского комитета РСДРП, выражающая удовлетворение по поводу направления новой «Искры»*. — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] Борьба за съезд. (Собрание документов). Женева, кооп. тип., 1904, стр. 46—48. (РСДРП). — 65, 73—74
- 219] *Резолюция Воронежского комитета [РСДРП о созыве III съезда партии]*. — «Вперед», Женева, 1905, № 3, 24 (11) января, стр. 4, в отд.: Из партии. — 233, 382
- 220] *Резолюция Воронежской социал-демократической «Кассы Борьбы», признающая законность постановлений II съезда РСДРП*. — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] Борьба за съезд. (Собрание документов). Женева, кооп. тип., 1904, стр. 5. (РСДРП). — 64, 231
- 221] *Резолюция Донского комитета РСДРП [о необходимости кооптации в редакцию ЦО]*. — Там же, стр. 8. — 64, 231
- 222] *Резолюция Екатеринославского комитета РСДРП [об отношении к перемене редакции «Искры»]*. — Там же, стр. 19. — 65, 233
- 223] *Резолюция Екатеринославского комитета [РСДРП] от 27 февраля 1904 г.* — «Искра», [Женева], 1904, № 64, 18 апреля. Приложение к № 64 «Искры», стр. 2, в отд.: Из партии. — 26, 33, 122, 149, 233
- 224] *Резолюция Екатеринославского комитета РСДРП по поводу заявления Центрального Комитета*. — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] Борьба за съезд. (Собрание документов). Женева, кооп. тип., 1904, стр. 109—111. (РСДРП). — 67, 68, 335
- 225] *Резолюция Екатеринославского комитета РСДРП, признающая законность постановлений II съезда РСДРП*. — Там же, стр. 6. — 64, 231

- [²²⁶] *Резолюция Женевской группы большинства (по поводу резолюции 22-х членов партии).* — Там же, стр. 103—104. — 67, 108, 149
- [²²⁷] *Резолюция Кавказского Союза и Тифлисского комитета РСДРП, (принятая по поводу резолюции 22-х членов партии).* — Там же, стр. 100—101. — 67
- [²²⁸] *(Резолюция Кавказского Союза, признающая законность постановлений II съезда РСДРП).* — Там же, стр. 6—7. — 64, 231
- [²²⁹] *Резолюция Кавказского Союзного комитета.* — «Искра», [Женева], 1904, № 64, 18 апреля. Приложение к № 64 «Искры», стр. 2, в отд.: Из партии. — 26, 34, 56, 57, 122, 149, 233, 335
- [²³⁰] *Резолюция Казанского комитета (РСДРП о созыве III съезда партии).* — «Искра», [Женева], 1905, № 96, 5 апреля, стр. 6, в отд.: Из партии. — 381—382
- [²³¹] *Резолюция Киевского комитета РСДРП (об отношении к перемене редакции).* — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] Борьба за съезд. (Собрание документов). Женева, кооп. тип., 1904, стр. 28—29. (РСДРП). — 64, 65, 233
- [²³²] *Резолюция минской группы.* — «Вперед», Женева, 1905, № 7, 21 (8) февраля, стр. 4, в отд.: Из партии. — 272
- [²³³] *Резолюция Московского комитета (РСДРП о созыве III съезда партии).* — «Вперед», Женева, 1905, № 8, 28 (15) февраля, стр. 4, в отд.: Из партии. — 282, 334, 363
- [²³⁴] *(Резолюция Московского комитета РСДРП, признающая законность постановлений II съезда РСДРП).* — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] Борьба за съезд. (Собрание документов). Женева, кооп. тип., 1904, стр. 6. (РСДРП). — 56, 64, 149, 232
- [²³⁵] *Резолюция Московского комитета (РСДРП), принятая в ответ на декларацию ЦК, лично мотивированную*

агентом его, и по поводу резолюции 22-х членов партии. — Там же, стр. 102—103. — 67, 68

[²³⁶] *Резолюция Нижегородского комитета РСДРП, признающая законность постановлений II съезда РСДРП.* — Там же, стр. 5. — 56—57, 64, 232

[²³⁷] *Резолюция Николаевского комитета [РСДРП о созыве III съезда партии].* — В кн.: [Воровский, В. В.] Орловский. Совет против партии. № 11. Изд-во соц.-дем. партийной литературы В. Бонч-Бруевича и Н. Ленина. Женева, кооп. тип., 1904, стр. 40. (РСДРП). — 26, 34, 56, 67, 122, 149, 233, 335

[²³⁸] *Резолюция Николаевского комитета РСДРП [об отношении к перемене редакции «Искры»].* — «Искра», [Женева], 1904, № 62, 15 марта. Приложение к № 62 «Искры», стр. 1. — 64, 65, 233

[²³⁹] *Резолюция [о группе «Южный рабочий», принята II съездом РСДРП 6 (19) августа 1903 г.].* — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 313. (РСДРП). — 51, 62

[²⁴⁰] *Резолюция о кооптации в ЦК меньшевиков, принята в Совете партии 15 (28) февраля 1904 г.].* — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] Борьба за съезд. (Собрание документов). Женева, кооп. тип., 1904, стр. 83. (РСДРП). — 349

Резолюция о признании «Искры» Центральным Органом — см. О Центральном Органе партии.

[²⁴¹] *Резолюция одесских организаторов.* — «Вперед», Женева, 1905, № 7, 21 (8) февраля, стр. 4, в отд.: Из партии. — 271—272

[²⁴²] *Резолюция Одесского комитета [РСДРП].* — «Искра», [Женева], 1904, № 64, 18 апреля. Приложение к № 64 «Искры», стр. 1—2. — 26, 34, 65, 122, 149, 233, 335

- [243] *Резолюция Одесского комитета [РСДРП, принятая в ответ на декларацию ЦК и по поводу резолюции 22-х членов партии].* — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] *Борьба за съезд. (Собрание документов).* Женева, кооп. тип., 1904, стр. 104—106. (РСДРП). — 67, 68
- [244] *[Резолюция Орловского комитета РСДРП, признающая законность постановлений II съезда РСДРП].* — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] *Борьба за съезд. (Собрание документов).* Женева, кооп. тип., 1904, стр. 7—8. (РСДРП). — 61, 231
- [245] *Резолюция Петербургского комитета [РСДРП].* — Отдельное приложение к №№ 73—74 «Искры». [Женева, 1904, № 73, 1 сентября; № 74, 20 сентября], стр. 3. — 26, 28, 34, 51, 122, 149, 233, 334
- [246] *[Резолюция Петербургского комитета РСДРП, признающая законность постановлений II съезда РСДРП].* — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] *Борьба за съезд. (Собрание документов).* Женева, кооп. тип., 1904, стр. 6. (РСДРП). — 56—57, 64, 232
- [247] *Резолюция Петербургского комитета [РСДРП, принятая в ответ на декларацию ЦК и по поводу резолюции 22-х членов партии].* — Там же, стр. 107. — 67, 68
- [246] *[Резолюция Петербургской Рабочей организации («Спб. союза борьбы за освобождение рабочего класса»)].* — Там же, стр. 46—48. — 65
- [249] *Резолюция Рижского комитета [РСДРП].* — «Искра», [Женева], 1904, № 68, 25 июня. Приложение к № 68 «Искры», стр. 4. — 26, 34, 65, 122, 149, 233, 334
- [250] *Резолюция Рижского комитета [РСДРП о необходимости доставки в Россию литературы большинства].* Октябрь 1904 г. Рукопись¹. — 108, 122

¹ Poprvé otištěno v knize Tretij sjezd RSDRP. Sbornik dokumentov i materialov, Moskva 1955, s. 125.

- [251] *Резолюция Рижского комитета РСДРП, принятая по поводу резолюции 22-х членов партии*. — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] Борьба за съезд. (Собрание документов). Женева, кооп. тип., 1904, стр. 80. (РСДРП). — 67, 122
- [252] *Резолюция Самарского комитета [РСДРП о созыве III съезда партии]*. — «Вперед», Женева, 1905, № 14, 12 апреля (30 марта), стр. 6, в отд.: Из партии. — 381—382
- [253] *Резолюция Саратовского комитета РСДРП, признающая законность постановлений II съезда РСДРП*. — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] Борьба за съезд. (Собрание документов). Женева, кооп. тип., 1904, стр. 5. (РСДРП). — 64, 231, 235
- [254] *Резолюция саратовского санитарного общества о необходимости участия представителей всего народа в законодательстве*. — «Искра», [Женева], 1904, № 77, 5 ноября, стр. 1, в ст.: [Негорев-Иорданский, Н. И.] Демократы на распутье. — 190
- [255] *Резолюция Северного комитета [РСДРП о созыве III съезда партии]*. — «Вперед», Женева, 1905, № 8, 28 (15) февраля, стр. 4, в отд.: Из партии. — 282, 334
- [256] *Резолюция Северного комитета РСДРП, признающая законность постановлений II съезда РСДРП*. — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] Борьба за съезд. (Собрание документов). Женева, кооп. тип., 1904, стр. 7. (РСДРП). — 56, 64, 231
- [257] *Резолюция Смоленского комитета [РСДРП о созыве III съезда партии]*. — «Вперед», Женева, 1905, № 14, 12 апреля (30 марта), стр. 6, в отд.: Из партии. — 383
- [258] *Резолюция собрания организаторов Сормовского завода*. — «Искра», [Женева], 1904, № 70, 25 июля. Приложение к № 70 «Искры», стр. 3. — 64, 65
- [259] *Резолюция социал-демократической группы в Риге, признающая законность постановлений II съезда*

РСДРП. — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] Борьба за съезд. (Собрание документов). Женева, кооп. тип., 1904, стр. 7. (РСДРП). — 64, 231

[260] *Резолюция Союза горнозаводских рабочих [о необходимости кооптации в редакцию ЦО]*. — Там же, стр. 9. — 64, 231

[261] *Резолюция Тверского комитета [РСДРП]*. — «Искра», [Женева], 1904, № 66, 15 мая, стр. 10, в отд.: Из партии. — 26—27, 33—34, 65, 121—122, 149, 233, 334

[262] *[Резолюция Тверского комитета РСДРП, признающая законность постановлений II съезда РСДРП]*. — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] Борьба за съезд. (Собрание документов). Женева, кооп. тип., 1904, стр. 6. (РСДРП). — 56, 64, 231

[263] *[Резолюция Тульского комитета РСДРП о немедленном созыве III съезда партии]*. — Там же, стр. 61. — 26, 34, 121, 149, 233

[264] *[Резолюция Тульского комитета РСДРП, признающая законность постановлений II съезда РСДРП]*. — Там же, стр. 8. — 64, 231, 235, 334

[265] *Резолюция Уральского комитета [РСДРП о созыве III съезда партии]*. — «Вперед», Женева, 1905, № 11, 23 (10) марта, стр. 6, в отд.: Из партии. — 382

[266] *Резолюция Харьковского комитета [РСДРП о созыве III съезда партии]*. — «Вперед», Женева, 1905, № 14, 12 апреля (30 марта), стр. 6, в отд.: Из партии. — 382

[267] *[Решение Совета партии о неопубликовании протоколов его заседаний. 5 (18) июня 1904 г.]*. Рукопись¹. — 48

[268] *[Решение Совета партии от 5 (18) июня 1904 г.]*. — «Искра», [Женева], 1904, № 68, 25 июня, стр. 7—8, в отд.: Из партии. — 28, 37

¹ Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik XV, 1930, s. 84.

[²⁶⁹] *Решения II съезда [РСДРП].* — В листовке: Манифест Российской социал-демократической рабочей партии. Б. м., тип. партии, [1898], стр. 2. — 231

[²⁷⁰] *Решения Совета РСДРП.* — Отдельное приложение к №№ 73—74 «Искры», [Женева, 1904, № 73, 1 сентября; № 74, 20 сентября], стр. 1—3. — 67, 68, 107, 122, 123, 149

[²⁷¹] [*Розанов, В. Н.*] *Письмо в редакцию.* — «Искра», [Женева], 1905, № 86, 3 февраля. Отдельное приложение к № 86 «Искры», стр. 6. Подпись: Попов. — 285, 335

[²⁷²] — [*Письмо в редакцию «Искры».* Конец 1904 г.]. — В кн.: [Ленин, В. И.] Ленин, Н. Заявление и документы о разрыве центральных учреждений с партией. № 13. Изд-во «Вперед», Женева, кооп. тип., 1905, стр. 12. (РСДРП). — 168, 285

[²⁷³] *Ростовец, С. Пора!* (Письмо к товарищам). — Отдельное приложение к №№ 73—74 «Искры», [Женева, 1904, № 73, 1 сентября; № 74, 20 сентября], стр. 6—7. — 74

[²⁷⁴] *Русско-японская война и международный социализм.* — «Революционная Россия», [Женева], 1904, № 46, 5 мая, стр. 11—12. — 158, 371

Рядовой — см. Богданов, А. А.

[²⁷⁵] [*Рязанов, Д. Б.*] *Разбитые иллюзии.* К вопросу о причинах кризиса в нашей партии. Изд. автора. Женева, 1904. 116 стр. (РСДРП). Перед загл. авт.: Н. Рязанов. — 163

[²⁷⁶] *Салтыков-Щедрин, М. Е. В среде умеренности и аккуратности.* — 96

[²⁷⁷] — *Господа ташкентцы.* — 84, 88

[²⁷⁸] — *Дневник провинциала в Петербурге.* — 88

[²⁷⁹] — *История одного города.* — 84, 229

- [280] — *Либерал.* — 91, 188
- [281] — *Современная идиллия.* — 96
- [282] *Современные партийные течения и задачи революционной соц.-демократии.* (Письмо [Екатеринославского комитета] ко всем организациям РСДРП). — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] Борьба за съезд. (Собрание документов). Женева, кооп. тип., 1904, стр. 63—69. (РСДРП). — 26, 34, 52, 121—122, 149, 233, 334
- [285] [*Сообщение об издании брошюры А. Мартынова «Две диктатуры»*]. — «Искра», [Женева], 1905, № 84, 18 января, стр. 6, в отд.: Из партии. — 256, 304, 379—380
- [284] [*Сообщение об издании брошюры Н. Троцкого «Наши политические задачи»*]. — «Искра», [Женева], 1904, № 72, 25 августа, стр. 10, в отд.: Из партии. — 75, 304
- Старовер — см. Потресов, А. Н.
- [285] [*Столыпин, А. А.*] *Заметки.* — «Новое Время», Спб., 1904, № 10285, 18 (31) октября, стр. 3. Подпись: Ст-н, А. — 86—87, 89—90
- [286] *Струве, П. Б. Демократическая партия и ее программа.* — «Освобождение», Париж, 1905, № 67, 18 (5) марта, стр. 278—279. — 375—376
- [287] — *Литература социал-демократического раскола.* — «Освобождение», Париж, 1904, № 57, 15 (2) октября, стр. [2, обл.], в отд.: Библиографический листок «Освобождения». — 72—73, 75, 304—305
- [288] — *Насущная задача времени.* — «Освобождение», Париж, 1905, № 63, 20 (7) января, стр. 221—222. Подпись: П. С. — 295—297, 399, 403, 405, 406
- [289] — *Предисловие* [к книге С. Ю. Витте «Самодержавие и земство»]. — В кн.: [Витте, С. Ю.] Самодержавие и земство. Конфиденциальная записка министра фи-

нансов статс-секретаря С. Ю. Витте (1899 г.). С предисл. и примеч. Р. Н. С. Печ. «Зарей». Stuttgart, Dietz, 1901, стр. V—XLIV. Подпись: Р. Н. С. — 82

[²⁹⁰] [Троцкий, Л. Д.] Троцкий, Н. Наши политические задачи. (Тактические и организационные вопросы). Изд. РСДРП. Женева, тип. партии, 1904. XI, 107 стр. (РСДРП). — 73, 75, 82, 96, 158, 164, 166, 229, 231, 233, 285, 304—305, 314, 321

[²⁹¹] Трубецкой, Е. Н. Война и бюрократия. — «Право», Спб., 1904, № 39, 26 сентября, стлб. 1871—1875. — 85

[²⁹²] Трубецкой, П. Н. [Письмо министру внутренних дел Святополку-Мирскому. 15 (28) декабря 1904 г.]. — «Освобождение», Париж, 1904, № 62, 31 (18) декабря, стр. 215—216. — 160

[²⁹³] Тургенев, И. С. Отцы и дети. — 187

[²⁹⁴] Указ правительствующему Сенату [от 12 (25) декабря 1904 г.]. — «Правительственный Вестник», Спб., 1904, № 283, 14 (27) декабря, стр. 1, в отд.: Действия правительства. — 130, 137

[²⁹⁵] Череванин, Н. Организационный вопрос. С предисл. Л. Мартова. Изд. РСДРП. Женева, тип. партии, 1904. 56 стр. (РСДРП). — 164

[²⁹⁶] Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] Борьба за съезд. (Собранные документы). Женева, кооп. тип., 1904. 111 стр. (РСДРП). — 26—27, 34, 40—41, 42, 43, 46, 47—48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 56, 64, 65, 66, 67, 68, 73—74, 105, 107, 121—122, 123—124, 125, 149, 232, 233, 235, 335, 349—350

[²⁹⁷] Шекспир, В. Гамлет. — 273

[²⁹⁸] «Южный Рабочий», [Екатеринослав и др.]. — 51—52

X — см. Маслов, П. П.

У — см. Гальперин, Л. Е.

- [299] «*L'Art pour tous*», Paris. — 346
- [300] «*Aus der Weltpolitik*», München, 1903, N 48, 30. November, S. 1—10. — 263
- [301] *Bericht eines Augenzeugen*. — «Vorwärts», Berlin, 1905, N 22, 26. Januar, S. 2. Unter dem Gesamttitel: Vom Schauplatz der Revolution. — 217
- [302] *Das brennende Rußland*. — «Vorwärts», Berlin, 1905, N 22, 26. Januar, S. 1. — 217
- [303] *Cluseret, G. Armée et démocratie*. Paris, Lacroix et Verboeckhoven, 1869. 245 p. — 347
- [304] — *La guerre des rues*. — In: [Cluseret, G.] *Mémoires du général Cluseret*. T. II. Paris, Lévy, 1887, p. 273—289. — 346—347
- [305] — *Mémoires du général Cluseret*. T. I—III. Paris, Lévy, 1887—1888. 3 v. — 347
- [306] «*La Commune*», Paris. — 347
- [307] «*The Daily Telegraph*», London — Manchester. — 237
- [308] «*The Economist*», London, 1905, N 3, 212, March 18. Vol. LXIII, p. 438—439. — 375
- [309] *Engels, F. Die Bauernfrage in Frankreich und Deutschland*. — In: «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1894—1895, Jg. XIII, Bd. I, N 10, S. 292—306. — 386
- [310] — *The condition of the working class in England in 1844*. With appendix written 1886, and pref. 1887. Transl. by K. Wischnewetzky. New York, Lovell, 1887. VI. 200, XI p. — 359
- [311] — *Einleitung* [zur Arbeit: «Der Bürgerkrieg in Frankreich» von K. Marx]. — In: Marx, K. *Der Bürgerkrieg in Frankreich*. Adresse des Generalrats der Internationalen Arbeiterassoziation. 3-te deutsche Aufl. verm. durch die beiden Adressen des Generalrats über den deutsch-französischen Krieg und durch eine Einleitung von F. Engels. Berlin, verl. der Expedition des «Vorwärts», 1891, S. 3—14. — 326

- [³¹²] *Engels, F. Preface* [to: The condition of the working class in England in 1844]. — In: Engels, F. The condition of the working class in England in 1844. With appendix written 1886, and pref. 1887. Transl. by K. Wischnewetzky. New York, Lovell, 1887, p. I—VI. — 359
- [³¹³] *Ermittelungen über die allgemeine Lage der Landwirtschaft in Preußen*. Aufgenommen im Jahre 1888—89. I und II T. — In: «Landwirtschaftliche Jahrbücher», 18. Bd., 3. Ergänzungsband; 19. Bd., 4. Ergänzungsband. Berlin, 1890—1891. — 386
- [³¹⁴] *48,000 prisoners*. — In: «The Times», London, 1905, N 37,597, January 6, p. 3. Under the general title: Colonial and foreign intelligence. Port Arthur. — 155
- [³¹⁵] «*Frankfurter Zeitung*», Frankfurt am Main. — 229
— 1904, 29. Dezember. — 116
— 1905, 17. Februar. — 267
- [³¹⁶] *Greulich, H. An die Redaktion des «Vperiod» in Genf*. Zürich, 1. Februar 1905. — 230, 231
- [³¹⁷] *Guesde, J. Du «Parti Socialiste de France»*. — «Le Mouvement Socialiste», T. 1. Paris, 1904, N 134, 15 mars, p. 332—333. Sous le titre général: La guerre Russo-Japonaise et le Socialisme International. — 158, 371
- [³¹⁸] «*L'Humanité*», Paris, 1904, 16 octobre, N 182, p. 1. — 158
- [³¹⁹] *Hyndman, H. M. De la «Social Démocratique Fédération»*. — «Le Mouvement Socialiste», T. 1. Paris, 1904, N. 134, 15 mars, p. 333—337. Sous le titre général: La guerre Russo-Japonaise et le Socialisme International. — 158, 371
- [³²⁰] «*L'Indépendance Belge*», Bruxelles, 1905, 4 janvier. — 153, 154
- [³²¹] *Jaurès, J. Contre la guerre*. — «L'Humanité», Paris, 1904, 16 octobre, N 182, p. 1. — 159
- [³²²] *Kautsky, K. Die Bauern und die Revolution in Rußland*. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1904—1905, Jg. 23, Bd. 1, N 21, S. 670—677. — 341—342, 407

- [³²³] *Die landwirtschaftliche Enquête im Großherzogtum Hessen*. Veranstaltet vom Großherzogtums Ministerium des Innern und der Justiz in den Jahren 1884, 1885 und 1886. Bd. I—II. — 386
- [³²⁴] «*Landwirtschaftliche Jahrbücher*», 18. Bd., 3. Ergänzungsband, Berlin, 1890. XIX, 648 S. — 386
- 19. Bd., 4. Ergänzungsband, Berlin, 1891. 579 S. — 386
- [³²⁵] *Lissagaray. Histoire de la Commune de 1871*. Paris, Dentu, [1896]. 576 p. — 328—329
- [³²⁶] *Luxemburg, R. Organisationsfragen der russischen Sozialdemokratie*. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1904, Jg. XXII, Bd. II, N 42, S. 484—492; N 43, S. 529—535. — 55—57, 58—60, 61, 62, 65—66, 167
- [³²⁷] «*La Marseillaise*», Paris. — 347
- [³²⁸] [*Marx, K. u. Engels, F.*] *Eine Bannbulle*. — «Der Volks-Tribun», New-York, 1846, N 23, 6. Juni, S. 3—4; N 24, 13. Juni, S. 4. — 359
- [³²⁹] — *Manifest der Kommunistischen Partei*. London, «Bildungs-Gesellschaft für Arbeiter», 1848, 30 S. — 181, 193
- [³³⁰] *Marx, K. Der Bürgerkrieg in Frankreich*. Adresse des Generalrats der Internationalen Arbeiterassoziation. 3-te deutsche Aufl. verm. durch die beiden Adressen des Generalrats über den deutsch-französischen Krieg und durch eine Einleitung von F. Engels. Berlin, verl. der Expedition des «Vorwärts», 1891. 72 S. — 326, 327, 328
- [³³¹] — *Das Kapital*. Kritik der politischen Ökonomie. Bd. I—III. Hamburg, Meißner, 1867—1894. 4 Bd. — 181
- [³³²] «*Le Mouvement Socialiste*», T. 1. Paris, 1904, N 134, 15 mars, p. 332—337. — 158, 372
- [³³³] «*Die Neue Zeit*», Stuttgart, 1894—1895, Jg. XIII, Bd. I, N 10, S. 292—306. — 386
- 1904, Jg. XXII, Bd. II, N 42, S. 484—492. — 55—57, 58—60, 61, 62, 65—66, 167

— 1904, Jg. XXII, Bd. II, N 43, S. 529—535. — 55—57, 58—60, 61, 62, 65—66, 167

— 1904—1905, Jg. 23, Bd. 1, N 21, S. 670—677. — 341—342, 407

[334] «*Ni Dieu, ni maître*», Paris, 1880, novembre. — 327

[335] *Organisation der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands, beschlossen auf dem Parteitag zu Mainz 1900.* — In: Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands. Abgehalten zu Lübeck vom 22. bis 28. September 1901. Berlin, «Vorwärts», 1901, S. 6—8. — 306

[336] *Parvus. Der Anfang vom Ende?* — «Aus der Weltpolitik», München, 1903, N 48, 30. November, S. 1—10. — 263

[337] «*La Patrie en Danger*», Paris. — 327

[338] *Petersburg, 21. Januar.* — «Vossische Zeitung», Berlin, 1905, N 36, 21. Januar, S. 1. — 177

[339] *The policy of repression.* — «The Times», London, 1905, N 37, 615, January 27, p. 3. — 242

[340] *Port-Arthur.* — «L'Indépendance Belge», Bruxelles, 1905, 4 janvier. — 153, 154

[341] *Port-Arthur.* — «Vossische Zeitung», Berlin, 1905, 4. Januar, S. 1. — 159—160

[342] *Programm der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands, beschlossen auf dem Parteitag zu Erfurt 1891.* — In: Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands. Abgehalten zu Breslau vom 6. — 12. Oktober 1895. Berlin, verl. der Expedition des «Vorwärts», 1895, S. 3 bis 5. — 386

[343] *Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands.* Abgehalten zu Breslau vom 6. bis 12. Oktober 1895. Berlin, verl. der Expedition des «Vorwärts», 1895. 221 S. — 386

[344] *Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen*

Partei Deutschlands. Abgehalten zu Lübeck vom 22.—28. September 1901. Berlin. «Vorwärts», 1901. 319 S. — 306

- [345] *Roland, M. Mémoires de madame Roland écrits durant sa captivité*. Nouvelle édition par M. P. Faugère. T. 1—2. Paris, 1864. 2 v. — 303
- [346] *The Russian labour troubles*. — «The Times», London, N 37, 610, January 21, p. 5. — 178
- [347] *The Russian reform movement*. St. Petersburg, Dec. 17. — «The Times», London, 1904, N 37, 582, December 20, p. 5. — 137
- [348] *Russia's financial troubles*. — «The Economist», London, 1905, N 3, 212, March 18. Vol. LXIII, p. 438—439. — 375
- [349] *Die russischen Arbeiter an den Zaren*. — «Vossische Zeitung», Berlin, 1905, N 36, 21. Januar, S. 1. — 178
- [350] «*The Standard*», London. — 178
- [351] *Der Streik greift um sich*. — «Vorwärts», Berlin, 1905, N 19, 22. Januar, S. 1. Unter dem Gesamttitel: Die Streik-Revolution in Rußland. — 177
- [352] *Telegram from the Russian minister of finance*. — «The Times». London, 1905, N 37, 662, March 23, p. 8. Under the general title: Russia's gold reserve. — 373
- [353] «*Le Temps*», Paris. — 375
- [354] «*The Times*», London. — 157, 373, 374
— 1904, N 37, 582, December 20, p. 5. — 136—137
— 1905, N 37, 597, January 6, p. 3. — 155
— 1905, N 37, 610, January 21, p. 5. — 178
— 1905, N 37, 615, January 27, p. 3. — 242
— 1905, N 37, 620, February 2, p. 3. — 239
— 1905, N 37, 652, March 11, p. 10. — 372—374
— 1905, N 37, 662, March 23, p. 8. — 373—374

- [³⁵⁵] *Untersuchung der wirtschaftlichen Verhältnisse in 24 Gemeinden des Königreichs Bayern.* München, Oldenbourg, 1895. XXXII, 575 S. — 386
- [³⁵⁶] «*Der Volks-Tribun*», New-York, 1846, N 23, 6. Juni, S. 3—4. — 359
— 1846, N 24, 13. Juni, S. 4. — 359
- [³⁵⁷] «*Vorwärts*», Berlin, 1905, N 19, 22. Januar, S. 1. — 177
— 1905, N 22, 26. Januar, S. 1, 2. — 217
- [³⁵⁸] «*Vossische Zeitung*», Berlin, 1905, 4. Januar, S. 1. — 160—161
— 1905, N 36, 21. Januar, S. 1. — 177, 178
- [³⁵⁹] *Weill, G. Histoire du mouvement social en France. 1852—1902.* Paris, Alcan, 1904. 494 p. — 327, 328
- [³⁶⁰] *Wolf, L. Is Russia solvent?* — «*The Times*», London, 1905, N 37, 652, March 11, p. 10. — 372—373
- [³⁶¹] *Workmen received by the tsar. His majesty's spech. A rebuke and a promise.* St. Petersburg, Feb. 1. — «*The Times*», London, 1905, N 37,620, February 2, p. 3. Under the general title: Colonial and foreign intelligence. The Russian outbreak. — 239—240

JMENNÝ REJSTŘÍK

ABSOLJUT — viz Stasovová J. D.

АКИМОВ (vl. jm. Machnovec) V. P. (1872—1921) — sociální demokrat, význačný představitel ekonomismu, jeden z krajních oportunistů. V polovině 90. let se připojil k petrohradské skupině narodovoljovců, v roce 1897 byl zatčen a v dubnu 1898 vypovězen do Jenisejské gubernie. V září 1898 uprchl do ciziny, kde se stal jedním z vůdců Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí, vystupoval proti skupině Osvobození práce a později i proti Jiskře. Na II. sjezdu SDDSR zastupoval Svaz, patřil k protijiskrovcům; po sjezdu se stal představitelem krajně pravicového křídla menševismu. Za revoluce 1905—1907 hájil likvidátorskou myšlenku vytvoření celoruské organizace dělnické třídy, ve které měla být sociální demokracie pouze jedním z ideových směrů. S právem poradního hlasu se účastnil jednání IV. sjezdu SDDSR, hájil oportunistickou taktiku menševiků, vyzýval ke spojenectví s kadety. Se sociální demokracií se v letech reakce rozešel. — 25, 61, 62, 65, 73—75, 162, 304, 305, 352

ALEXANDROV M. S. — viz Olminskij M.

ALEXEJEV J. I. (1843—1909) — admirál. Od roku 1903 byl carským místodržitelem na Dálném východě. Prosazoval zájmy politických dobrodruhů a finančních podnikatelů podporovaných Mikulášem II. a přispěl k rozpoutání rusko-japonské války 1904—1905. Na jejím počátku byl vrchním velitelem ruských pozemních a námořních sil na Dálném východě; v této funkci však zkrachoval, byl odvolán a nahrazen generálem Kuropatkinem. V dalších letech Alexejev nesehrál v politice carismu významnější roli. — 157

ARSEŇJEV K. K. (1837—1919) — politik, advokát a liberální publicista. Několikrát byl zvolen do zemstevních orgánů. Od roku 1880 se zabýval literární činností. V časopisu Věstník Jevropy vedl vnitro-

politickou rubriku. Ve svých pracích se věnoval převážně právnickým otázkám a historii literatury. Patřil k zakladatelům tzv. strany demokratických reforem. — 237, 238

AUHAGEN Hubert — německý buržoazní ekonom. Přispíval do ročenky *Landwirtschaftliche Jahrbücher*. Napsal *Über Gross- und Kleinbetrieb in der Landwirtschaft* [Velkovýroba a malovýroba v zemědělství] (1896). — 385, 386

AURELLE DE PALADINES Louis Jean-Baptiste d' (1804—1877) — francouzský generál, monarchista. V roce 1871 byl členem francouzského Národního shromáždění a velitelem národní gardy. Patřil ke katanům Komuny. — 327

AXELROD P. B. (1850—1928) — jeden z vůdců menševismu; v 70. letech patřil k narodníkům, po rozkolu ve skupině Zemlja i volja se přiklonil ke skupině Čornyj pereděl; v roce 1883 se podílel na vytvoření skupiny Osvobození práce. Od roku 1900 byl členem redakce listu Jiskra a časopisu Zarja. Od II. sjezdu SDDSR vystupoval jako menševik. V roce 1905 propagoval likvidátorskou myšlenku svolání dělnického sjezdu, který by byl protiváhou proletářské strany. V letech reakce patřil k vůdcům likvidátorů, byl členem redakce listu menševiků-likvidátorů *Golos social-demokrata*; v roce 1912 byl členem protistranického srpnového bloku. Za první světové války zaujímal centristické stanovisko. Na zimmerwaldské a kientalské konferenci hájil názory pravého křídla. Po únorové revoluci v roce 1917 se stal členem výkonného výboru petrohradského sovětu, podporoval buržoazní prozatímní vládu.

Říjnovou revoluci odmítal a v emigraci vyzýval k ozbrojené intervenci proti Sovětskému Rusku. — 58, 63, 75, 90, 92, 162, 166—168, 232, 254, 266, 285, 349, 350

BAUDRILLART Henri Joseph Léon (1821—1892) — francouzský buržoazní ekonom, profesor politické ekonomie. Byl šéfredaktorem časopisu *Journal des économistes*. Napsal mnoho prací z oboru ekonomie, nejznámější z nich je *Les populations agricoles de la France* [Zemědělské obyvatelstvo Francie] (3 knihy: 1880, 1885—1893); snažil se dokázat přednosti rolnické malovýroby ve srovnání s velkovýrobou. Této práce využili buržoazní apologeti k boji proti marxismu. Podle Leninových slov se vyznačovala „suchopárností a *naprostou bezobsažností*“. — 386

BAUMAN N. E. (1873—1905) — profesionální revolucionář, význačný

činitel bolševické strany. Do práce v revolučním hnutí se zapojil v první polovině 90. let v Kazani; v roce 1896 aktivně pracoval v petrohradském Svazu boje za osvobození dělnické třídy, zejména jako propagandista v narvském obvodě. V roce 1897 byl zatčen a po 22 měsících věznění v Petropavlovské pevnosti deportován do Vjatecké gubernie. V říjnu 1899 emigroval do Švýcarska, vstoupil do Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí a aktivně se účastnil boje proti ekonomismu. V roce 1900 se podílel na zakládání organizace Jiskry a v letech 1901—1902 pracoval v Moskvě jako její tiskový důvěrník; v únoru 1902 byl zatčen. Dne 31. srpna uprchl společně se skupinou sociálních demokratů z Lucíanského vězení v Kyjevě. Na II. sjezd SDDSR byl delegován moskevským výborem, patřil k většinovým jiskrovcům. V prosinci 1903 se vrátil do Moskvy, řídil moskevský výbor strany a zároveň severní byro ústředního výboru strany; ve svém bytě zřídil ilegální tiskárnu. V červnu 1904 byl zatčen, v říjnu 1905 osvobozen. Při demonstraci organizované moskevským výborem 31. října byl zavražděn černosotňovcem. Baumanův pohřeb se stal mohutnou lidovou demonstrací. Ve 24. čísle listu Proletarij byl otištěn Leninův nekrolog Nikolaj Ernestovič Bauman (Spisy 9, Praha 1954, s. 436—437). — 174

BEBEL August (1840—1913) — významný představitel německé sociální demokracie a II. internacionály; povoláním soustružník. Do politického života vstoupil v první polovině 60. let; byl členem I. internacionály. V roce 1869 založil společně s W. Liebknechtem německou Sociálně demokratickou dělnickou stranu (eisenaušských). Byl několikrát zvolen poslancem Říšského sněmu, bojoval za sjednocení Německa demokratickou cestou. V parlamentě odhaloval reakční domácí i zahraniční politiku tehdejší německé vlády. Za prusko-francouzské války zaujímal internacionalistickou pozici, vystupoval na obranu Pařížské komuny. V 90. letech a po roce 1900 vystupoval proti reformismu a revizionismu v německé sociální demokracii. Lenin nazval jeho projevy proti bernsteinovcům „vzorem, jak je třeba hájit marxistické názory a bojovat za skutečně socialistický ráz dělnické strany“ (Spisy 19, Praha 1959, s. 295). Jako talentovaný publicista a řečník měl Bebel značný vliv na rozvoj německého a evropského dělnického hnutí. V posledních letech své činnosti se dopustil řady chyb centristického charakteru (nebojoval dost energicky proti oportunistům, přeceňoval význam parlamentních forem boje aj.). — 173, 283, 315, 348

BERĎAJEV N. A. (1874—1948) — idealistický filozof, blízký existencialismu, mystik. Ve svých prvních pracích vycházel z legálního mar-

xismu; usiloval o spojení marxismu s novokantovstvím, rozvíjel teorii etického socialismu. V roce 1905 vstoupil do strany kadetů. V letech reakce patřil k představitelům nábožensko-filozofického směru zvaného bohohledačství. Byl spoluautorem kontrarevolučního sborníku *Věchi*. Po Říjnové revoluci proklamoval tzv. nové křesťanství, jehož filozofický základ tvoří křesťanský existencialismus. V roce 1922 byl za kontrarevoluční činnost vypovězen do zahraničí. — 61, 189

BISMARCK Otto Eduard Leopold von (1815—1898) — pruský a německý státník a diplomat. „Sjednocením shora“ vytvořil z rozdrobených německých států říši pod vedením Pruska. V letech 1871—1890 řídil jako říšský kancléř veškerou zahraniční i vnitřní politiku Německa, hájil zájmy junkerských statkářů a zároveň se snažil zajistit koalici junkerstva s velkoburžoazií. Ve snaze potlačit dělnické hnutí vydal v roce 1878 výjimečný zákon proti socialistům. Když nedosáhl úspěchu, vystoupil s demagogickým programem sociálního zákonodárství a vydal zákony o povinném pojištění některých kategorií dělníků. Jeho pokus rozložit dělnické hnutí drobnými ústupky byl však bezvýsledný. V březnu 1890 byl nucen abdikovat. — 91, 326, 328

BLANQUI Louis-Auguste (1805—1881) — významný francouzský revolucionář, vynikající představitel utopického komunismu, účastník pařížských povstání a revolucí v letech 1830—1870. Stál v čele několika tajných revolučních společností. Přes 36 let strávil Blanqui ve vězeních. Nechápal rozhodující úlohu organizace mas pro revoluční boj, moci chtěl dosáhnout s nevelkou skupinou revolučních spiklenců. Marx a Lenin vysoce oceňovali revoluční zásluhy Blanquiho, ale zároveň ostře kritizovali jeho chyby a nesprávnost spiklenecké taktiky. Lenin napsal: „Blanquismus je teorie, která odmítá třídní boj. Blanquismus neočekává vysvobození lidstva z námezdního otroctví cestou třídního boje proletariátu, nýbrž cestou spiknutí nevelké inteligentní menšiny“ (Spisy 10, Praha 1954, s. 390). — 327

БОГДАНОВ А. (vl. jm. Malinovskij A. A.) (Rachmetov, Rjadovoj) (1873—1928) — filozof, sociolog a ekonom, povoláním lékař. V 90. letech pracoval v sociálně demokratických kroužcích v Tule. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům. Jako člen byra výborů většiny připravoval v Rusku III. sjezd strany, na němž byl zvolen členem ÚV. Pracoval v redakci bolševických listů *Vperjod*, *Proletarij* a *Novaja žizň*. Po nástupu reakce stál v čele otzovistů a vedl protileninskou skupinu *Vperjod*. Ve filozofii se pokoušel vytvořit

svůj vlastní systém — empiriomonismus (odřůdu empiriokriticizmu, zastřenou pseudomarxistickou terminologií). Lenin jeho názory podrobil kritice v díle *Materialismus a empiriokriticismus*. Na poradě rozšířené redakce listu *Proletarij* v červnu 1909 byl Bogdanov z bolševické strany vyloučen. Po Říjnové revoluci patřil k inspirátorům a organizátorům *Proletkultu*, pracoval na *Proletářské univerzitě*. Byl zakladatelem a ředitelem *Ústavu pro transfúzi krve*. — 72, 109, 166, 234, 243—247, 413, 414

BONČ-BRUJEVIČ V. D. (1873—1955) — profesionální revolucionář, bolševik, historik a literát. Revolučního hnutí se účastnil od konce 80. let, významně se zasloužil o vydávání marxistické literatury v Rusku; v roce 1896 emigroval do Švýcarska. V cizině byl činný ve skupině *Osvobození práce*, později spolupracoval s *Jiskrou*. Od II. sjezdu SDDSR stál na bolševických pozicích; v roce 1904 vedl expedici ústředního výboru, později organizoval vydávání bolševické literatury (vydavatelství V. Bonče-Brujeviče a N. Lenina). V dalších letech organizoval vydávání bolševických listů a časopisů a práci stranických vydavatelství; byl pronásledován carskou vládou. Zabýval se sociálně náboženským hnutím v Rusku, zejména sektářstvím, jehož historii věnoval řadu prací. V roce 1904 vydával pro sektáře sociálně demokratický leták *Rassvět*. Po únorové revoluci 1917 byl až do května 1917 členem redakce listu *Izvěstija petrogradského sověta*; později redigoval bolševický list *Rabočij i soldat*. Aktivně se účastnil říjnového ozbrojeného povstání v Petrohradě. Po Říjnové revoluci byl vedoucím úřadovny rady lidových komisařů (do října 1920), šéfredaktorem vydavatelství *Žizň i znanije*. Od roku 1930 byl ředitelem *Literárního muzea* v Moskvě, které založil. V roce 1946 se stal ředitelem *Muzea dějin náboženství a ateismu* při *Akademii věd SSSR* v Leningradě. — 45, 71, 72, 123, 413

BRAUN — viz Stěpanov S. I.

BRONŠTEJN L. D. — viz Trockij L. D.

BRUKER — viz Machnovcová L. P.

BUCHENBERGER Adolf (1848—1904) — německý ekonom a státník. Od roku 1893 byl ministrem financí v Bádensku, jež zastupoval v německé Spolkové radě. Napsal knihu *Agrarwesen und Agrarpolitik [Zemědělství a agrární politika]* (1892—1893) a další práce. Provedl v Bádensku rozsáhlou zemědělskou anketu, o níž sestavil zprávu. — 385, 386

BULGAKOV S. N. (1871—1944) — buržoazní ekonom, idealistický filozof, v 90. letech legální marxista. Revidoval Marxovo učení o agrární otázce, zbídačování rolníků vysvětloval tzv. zákonem klesající úrodnosti půdy. Po porážce revoluce 1905—1907 se přiklonil ke kadetům, proklamoval filozofický mysticismus. Zúčastnil se vydávání kontrarevolučního sborníku Věchi. V roce 1918 se stal pravoslavným knězem; roku 1922 byl za kontrarevoluční činnost vypovězen a v zahraničí pokračoval v nepřátelské protisovětské propagandě. — 61, 189, 386

BULYGIN A. G. (1851—1919) — ministr vnitra carské vlády, velkostatkář. Do roku 1900 byl vyšetřujícím soudcem, později gubernátorem v řadě gubernií. V letech 1900—1904 zastupoval moskevského generálního gubernátora, aktivně podporoval činnost zubatovovské ochranky. 20. ledna 1905 byl jmenován ministrem vnitra. V únoru téhož roku jej car pověřil, aby se ujal vedení připravovaného návrhu zákona o svolání poradní Státní dumy. Tímto zákonem mělo být oslabeno vzrůstající se revoluční hnutí Ruska. Duma však svolána nebyla, smetla ji revoluce.

Po vydání carova manifestu ze 17. října 1905 byl Bulygin penzionován; formálně zůstal členem Státní rady, ve skutečnosti však odešel z politického života. — 376

BUDERBAUM J. O. — viz Martov L.

CLUSERET Gustave Paul (1823—1900) — francouzský důstojník a politik, generál Pařížské komuny. Napsal knihu Armée et démocratie [Armáda a demokracie] (1869) a třídílné Mémoires du général Cluseret [Paměti generála Clusereta] (1887—1888). Kapitulu z jeho memoárů, věnovanou pouličním bojům, uveřejnil 10. března 1905 bolševický list Vperjod s předmluvou V. I. Lenina. Lenin v ní uvádí Cluseretův stručný životopis. — 346, 347

ČEREVANIN N. (vl. jm. Lipkin F. A.) (1868—1938) — publicista, jeden z „kritiků Marxe“, později menševický předák a zavilý likvidátor. Zúčastnil se IV. a V. sjezdu SDDSR; přispíval do likvidátorských listů, byl spoluautorem Otevřeného dopisu 16 menševiků o likvidaci strany (1910). Po srpnové protistranické konferenci v roce 1912 se stal členem menševického centra (organizačního výboru). Za první světové války byl sociálšovinistou. V roce 1917 redigoval petrohradský menševický list Rabočaja gazeta a později ústřední menševický orgán, časopis Rabočij internacional. Říjnovou revoluci přijal nepřátelsky. — 164

DAN (vl. jm. Gurvič) F. I. (1871—1947) — jeden z menševických vůdců, povoláním lékař. V sociálně demokratickém hnutí pracoval od 90. let, byl členem petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. Několikrát byl vězněn a deportován. V září 1903 uprchl za hranice, přiklonil se k menševikům. Zúčastnil se IV. a V. sjezdu SDDSR a mnoha konferencí. V cizině stál v letech reakce v čele skupiny likvidátorů, redigoval list Golos social-demokrata. Za první světové války vystupoval jako horlivý obránář. Po únorové revoluci 1917 byl členem výkonného výboru petrohradského sovětu, členem předsednictva ústředního výkonného výboru v prvním volebním období, podporoval buržoazní prozatímní vládu. Po Říjnové revoluci bojoval proti vládě sovětů. Začátkem roku 1922 byl vypovězen jako zavilý nepřítel sovětského státu. — 51, 91, 108, 124, 127, 335

DANIELSON N. F. (Nik.-on) (1844—1918) — ruský ekonom, publicista, ideolog liberálního narodnictví 80. a 90. let. V 60. a 70. letech udržoval spojení s kroužky revoluční raznočinské mládeže. Danielson dokončil první ruský překlad Marxova Kapitálu, který začal pořizovat G. A. Lopatin. Při práci na překladu si dopisoval s K. Marxem a B. Engelsem a informoval je o problémech ekonomického rozvoje Ruska. Podstatu marxismu však nepochopil a později proti němu vystupoval. V roce 1893 vydal knihu Očerki našego poreformennogo obščestvennogo chozjajstva [Studie o našem poreformním společenském hospodářství], která spolu s pracemi V. P. Voroncova tvořila teoretický základ liberálního narodnictví. — 194

D'AURELLE DE PALADINES — viz Aurelle de Paladines Louis Jean-Baptiste d'.

DAVID Eduard (1863—1930) — ekonom, jeden z pravicových vůdců německé sociální demokracie. V roce 1894 se stal členem komise pro přípravu agrárního programu strany. Zaujal revizionistický postoj k marxistickému učení o agrární otázce a dokazoval stabilitu zemědělské malovýroby za kapitalismu. Byl jedním ze zakladatelů revizionistického časopisu Sozialistische Monatshefte. V roce 1903 vydal knihu Sozialismus und Landwirtschaft [Socialismus a zemědělství], kterou V. I. Lenin nazval „hlavní revizionistickou prací v agrární otázce“. Od roku 1903 byl David poslancem Říšského sněmu. Za první světové války se projevil jako sociálšovinista. V roce 1919 se stal členem první koaliční vlády Německé republiky. V letech 1919—1920 byl ministrem vnitra, v letech 1922—1927 zástupce vlády v Hesensku. Podporoval revanšistické snahy německého

imperialismu, byl zapřisáhlým nepřítelem SSSR. V. I. Lenin charakterizoval Davida jako oportunistu, „který celý svůj život věnoval buržoaznímu rozkládání dělnického hnutí“ (Spisy 21, Praha 1957, s. 270). — 194, 385, 386

DĚLNÍK — autor brožury *Rabočije i inteligenty v našich organizacijach* [Dělníci a inteligence v našich organizacích], která vyšla v Ženevě v roce 1904. V. I. Lenin tuto brožuru podrobně rozebral a odhalil demagogickou podstatu menševické agitace mezi dělníky. — 162 až 168, 266, 285, 296

DILLON E. — dopisovatel anglického listu *The Daily Telegraph*. — 237

DRABKIN J. D. — viz Gusev S. I.

DUPONT Eugène (1831—1881) — francouzský revolucionář; dělník, vynálezce v oboru dechových hudebních nástrojů. Účastnil se červnového povstání roku 1848 ve Francii; později emigroval do Londýna. Jako oddaný spolubojovník K. Marxe a B. Engelse byl Dupont členem generální rady I. internacionály (1864—1872) a dopisujícím tajemníkem Internacionály pro Francii (1865—1871). Účastnil se téměř všech jejích konferencí a kongresů, byl předsedou kongresu v Lausanne (1867) a místopředsedou bruselského kongresu (1868). V červenci 1870 se přestěhoval z Londýna do Manchesteru a navázal spojení s místními členy Internacionály. Marx a Engels vysoce oceňovali Dupontovu činnost. V roce 1874 emigroval do USA. — 327

ENGELS Bedřich (1820—1895) — spoluzakladatel vědeckého komunismu, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu, přítel a spolupracovník K. Marxe (životopis viz v Leninově článku Bedřich Engels, *Sebrané spisy 2*, Praha 1980, s. 15—27). — 359, 386

ESSEN A. M. (Stěpanov) (1880—1930) — účastník sociálně demokratického hnutí od roku 1899. Pracoval ve stranických organizacích v Jekatěrinoslavi, Petrohradě, Moskvě a v cizině. Často byl pronásledován carskou vládou. Aktivně se podílel na přípravách III. sjezdu SDDSR a účastnil se ho jako delegát s poradním hlasem. V letech 1907—1917 zanechal aktivní práce ve straně. Od roku 1918 patřil k menševikům-internacionalistům. V roce 1920 byl přijat do KSR(b). V roce 1922 redigoval časopis *Kavkazskij rabočij*; v letech 1923—1925 byl rektorem tífiského polytechnického institutu. Od roku 1925 zastával funkci místopředsedy Státní plánovací

komise. Od roku 1929 pracoval v lidovém komisariátu dopravy. — 230, 291

ESSENOVÁ M. M. (Zvěřjov) (1872—1956) — sociální demokratka, přívrženkyň Jiskry, po II. sjezdu SDDSR bolševička. K revolučnímu hnutí se přiklonila počátkem 90. let, pracovala v dělnických kroužcích v Jekatěrinoslavi, Jekatěrinburgu a Kyjevě. V roce 1899 byla zatčena, asi dva roky vězněna a poté vypovězena do Jakutské oblasti, odkud v roce 1902 uprchla za hranice. Brzy se však do Ruska vrátila a pracovala v petrohradském výboru; koncem roku 1903 byla kooptována do ústředního výboru. V únoru 1904 byla vyslána do zahraničí, aby informovala o situaci v Rusku. Když se v létě 1904 vracela zpět, byla na hranicích zatčena a za rok poslána do Archangelské gubernie. Cestou do vyhnanství uprchla. Od září 1905 znovu pracovala v petrohradském výboru. V roce 1906 byla členkou moskevského výboru strany. V období reakce zanechala revoluční činnosti. Po únorové revoluci 1917 se přidala k internacionalistům, byla členkou tifliského sovětu dělnických zástupců. V roce 1920 vstoupila do komunistické strany. V roce 1921 vedla agitační oddělení ústředního výboru Gruzie. Od roku 1922 stála v čele agitačního a propagačního oddělení tifliského výboru. V roce 1925 se přestěhovala do Moskvy a pracovala ve Státním nakladatelství, v letech 1927—1930 v Institutu pro studium dějin komunistické strany a později v Leninově institutu; v roce 1930 začala pracovat v Komunistickém institutu žurnalistiky. — 40—42, 123

FALLOUX Frédéric Alfred Pierre (1811—1886) — francouzský politik a spisovatel, legitimista, klerikál. V roce 1848 žádal zrušení národních dělen, patřil k iniciátorům potlačení pařížského červnového povstání. Za druhé republiky byl poslancem Ústavodárného a Zákonodárného shromáždění, v letech 1848—1849 zastával funkci ministra kultu a vyučování. — 327

FÍŠER — viz Galberštadtová R. S.

FOMIN — viz Krochmal V. N.

FRANKEL Leo (1844—1896) — význačný činitel maďarského a mezinárodního dělnického hnutí, povoláním klenotnický dělník. V 60. letech odjel za prací do Německa, později se přestěhoval do Paříže a stal se jedním z čelných představitelů svazu německých dělníků ve Francii. Z jeho iniciativy se tato organizace připojila k I. internacionále. V březnu 1871 byl zvolen členem Pařížské komuny,

pracoval v její výkonné komisi, později jako ministr práce, průmyslu a obchodu. Po porážce Komuny emigroval do Londýna, stal se členem generální rady I. internacionály a pět let pracoval ve funkci tajemníka a dopisovatele pro Rakousko-Uhersko a Čechy. Jako delegát se zúčastnil londýnské konference (1871) a haagského kongresu (1872) I. internacionály, vášnivě hájil Marxe proti bakuninovcům. Koncem roku 1875 přijel do Vídně, ale záhy byl zatčen a uvězněn a teprve na nátlak veřejného mínění v březnu 1876 osvobozen. Byl spoluzakladatelem první socialistické dělnické strany v Maďarsku (1880). V posledních letech svého života aktivně spolupracoval s francouzským a německým socialistickým tiskem a podílel se na založení II. internacionály, byl jedním z místopředsedů jejího ustavujícího kongresu (1889). — 328

GALBERŠTADTOVÁ R. S. (Fišer) (1877—1940) — v roce 1896 byla členkou Plechanovova sociálně demokratického kroužku v Ženevě. Po návratu do Ruska pracovala v sociálně demokratických organizacích v Oděse, Kišiněvě, Charkově a Jekatěrinoslavi, rozšiřovala sociálně demokratickou literaturu; byla členkou organizace Jiskry. Po II. sjezdu SDDSR vystupovala jako aktivní menševička, v prosinci 1905 ji menševici jmenovali členkou sjednoceného ústředního výboru. V letech reakce zastávala likvidátorské názory a za první světové války hájila obranářství. Brzy po únorové revoluci 1917 zanechala politické činnosti. — 129, 199

GALJORKA — viz Olminskij M.

GALPERIN L. J. (Koňagin, Valentin, Y) (1872—1951) — sociální demokrat; v revolučním hnutí začal pracovat roku 1898. Ve vyhnanství v Astrachaňské gubernii navázal spojení s organizací Jiskry a na jaře roku 1901 byl touto organizací pověřen, aby ustavil v Baku výbor SDDSR, založil ilegální tiskárnu a pomáhal zajišťovat přepravu ilegální literatury z ciziny a její šíření v Rusku. Začátkem roku 1902 byl při demonstraci v Kyjevě zatčen; 31. srpna spolu se skupinou jiskrovců uprchl z Luciánského vězení do ciziny a dále organizoval přepravování stranické literatury do Ruska. Po II. sjezdu SDDSR se připojil k bolševikům, zastupoval redakci ústředního orgánu v radě strany, později byl kooptován do ÚV. K menševikům zaujal smírlivecký postoj, byl proti svolání III. sjezdu strany. V únoru 1905 byl zatčen. V následujícím roce se vzdal aktivní politické činnosti. Po únorové revoluci 1917 se přiklonil k menševikům-internacionalistům. Od jara roku 1918 pracoval v hospodářských institucích. — 40, 41, 121, 123, 128

GANEJZER J. A. (nar. 1861) — ruský liberálně buržoazní beletrista a publicista. Od roku 1904 byl členem redakce eserského listu Syn otěčestva, v roce 1906 pracoval v listu pravicových kadetů Strana. — 238

GAPON G. A. (1870—1906) — provokatér, agent carské tajné policie, pravoslavný kněz. Na pokyn policejního oddělení a za jeho podpory usiloval o založení dělnických organizací zubatovovského typu v Petrohradě. Pomohl carské tajné policii vyprovokovat události 9. ledna 1905, aby dělnické hnutí utonulo v krvi. Za svou provokační a zrádčovskou činnost byl zavražděn. — 203, 211, 212, 217 až 219, 221, 224, 225, 237, 246, 251, 264, 278—280, 403, 407

GARIBALDI Giuseppe (1807—1882) — vedoucí představitel italské revoluční demokracie, nadšený vlastenec a vynikající vojevůdce. V letech 1848—1867 stál v čele boje italského lidu proti cizí nadvládě, boje za svržení feudálně absolutistického zřízení a klerikální reakce, usiloval o sjednocení Itálie. V bojích proti Rakousku v roce 1848 velel dobrovolným oddílům; v roce 1849 bránil Římskou republiku (duben—2. červenec) a odrazil útok francouzského expedičního sboru; v téže roce rozdrtil vojska neapolského krále; v roce 1859 vedl úspěšný boj za vyhnání rakouských vojsk z Lombardie. V roce 1860 osvobodil Sicílii z područí neapolských Bourbonů a tím „skutečně sjednotil Itálii“ (K. Marx - B. Engels, Spisy 21, Praha 1967, s. 445). V roce 1870 bojoval spolu se svými syny na straně Francie proti Prusům. Vřele sympatizoval s Pařížskou komunou roku 1871 a byl v nepřítomnosti zvolen do ústředního výboru pařížské národní gardy. Marx, Engels a Lenin vysoce hodnotili Garibaldiho jako významného bojovníka za svobodu. — 346

GEORGE Henry (1839—1897) — americký maloburžoazní ekonom a publicista. Podle jeho názoru je hlavní příčinou bídy lidu pozemková renta a skutečnost, že rolníci nevlastní půdu. Popíral antagonismus mezi prací a kapitálem a zisk z kapitálu považoval za přirozený přírodní zákon. Byl pro znárodnění veškeré půdy buržoazním státem (bez likvidace soukromé pozemkové držby). V. I. Lenin nazýval George „buržoazním nacionalizátorem půdy“. Zmínky o Georgeovi najdeme v Marxově dopisu Sorgemu z roku 1881 a v Engelsově předmluvě k americkému vydání díla Postavení dělnické třídy v Anglii (K. Marx - B. Engels, Spisy 21, Praha 1967, s. 363—371). — 359

GESSEN I. V. (1866—1943) — ruský buržoazní publicista. Patřil k za-

kladatelům a vůdcům kadetské strany, dlouhou dobu byl členem jejího ústředního výboru. Spolu s Miljukovem redigoval list kadetské strany Narodnaja svoboda (prosinec 1905) a později orgán této strany Reč. Byl členem II. státní dumy a řídil činnost její právní komise. Po Říjnové revoluci aktivně pomáhal Juděničovi, později emigroval. Jako publicista vedl zuřivou pomlouvačnou kampaň proti bolševikům. — 237

GLEBOV — viz Noskov V. A.

GOLDENDACH D. B. — viz Rjazanov D. B.

GOLDMAN M. I. — viz Liber M. I.

GOLTZ Theodor Alexander (1836—1905) — německý buržoazní ekonom a agronom, ředitel königsberského a později jenského zemědělského ústavu. Napsal mnoho prací o zemědělských otázkách, v nichž hájil zájmy velkých pozemkových vlastníků. — 385, 386

GORKIJ Maxim (vl. jm. Peškov A. M.) (1868—1936) — velký proletářský spisovatel, zakladatel socialistického realismu a sovětské literatury. Od útlého dětství zakoušel bídu a strádání; procestoval velkou část Ruska, účastnil se dělnického revolučního hnutí; nejednou byl pronásledován carskou vládou. Ve svých dílech vylíčil život ruské dělnické třídy, její hrdinný boj proti carismu a kapitalismu, boj za osvobození pracujícího člověka. Pranýřoval despotickou zvlášť carských úřadů, nemilosrdně tepal maloměšťáctví. Odhalil vnitřní prázdnotu a bezmocnost buržoazní inteligence a na druhé straně obrovskou tvořivou sílu pracujících mas, zrod nového člověka v procesu revolučního boje. Myšlenka revolučního humanismu prolíná celou jeho tvorbu. Gorkij sympatizoval s bojem revolučního proletariátu a pomáhal sociálně demokratické straně. V. I. Lenin se s ním důvěrně znal, velice si vážil jeho nadání, upozorňoval jej na chyby a neustále se zajímal o jeho práci.

Brzy po Říjnové revoluci se Gorkij aktivně zapojil do kulturního úsilí sovětského státu a snažil se pro něj získat inteligenci. Byl iniciátorem založení Svazu sovětských spisovatelů a stál v jeho čele až do své smrti. Velký význam měly jeho projevy věnované otázkám sovětské výstavby a boje za mír. Gorkij neúnavně vyzýval k odporu proti fašismu, odhaloval přípravy druhé světové války, pomáhal svolávat mezinárodní protiválečné kongresy.

Byl též vynikající kritik a publicista; v četných reportážích a pamfletech podal drtivou kritiku imperialismu, zejména amerického.

V jeho umělecké tvorbě vrcholí vývoj ruské klasické literatury 19. století a počíná se éra proletářské socialistické literatury. Gorkij měl obrovský vliv nejen na vývoj sovětské literatury, ale i na četné pokrokové spisovatele v zahraničí. — 237, 238

GORSKIJ — viz Šotman A. V.

GREULICH Hermann (1842—1925) — spoluzakladatel Švýcarské sociálně demokratické strany, vůdce jejího pravého křídla. Politicky začal pracovat v buržoazně reformistické organizaci Grütli. V letech 1869—1880 redigoval v Curychu sociálně demokratický list Tagwacht. Od roku 1890 byl členem curyšské kantonální rady a roku 1902 se stal členem švýcarského parlamentu. Za první světové války patřil k sociálšovinistům. Jeho politická úloha podle Leninovy charakteristiky odpovídala „úloze buržoazního ministra práce v malé demokratické republice“ (V. I. Lenin, Spisy 23, Praha 1959, s. 162). Greulich bojoval proti připojení levého křídla Švýcarské sociálně demokratické strany ke Komunistické internacionále. — 230, 231—236

GRIPPENBERG O. K. (1838—1915) — generál; za rusko-japonské války 1904—1905 velel 2. mandžuské armádě na Dálném východě. Po porážce ruských vojsk u Sandepu byl propuštěn z aktivní vojenské služby. — 248

GUESDE Jules (vl. jm. Basile Mathieu Jules) (1845—1922) — jeden z organizátorů a vůdců francouzského socialistického hnutí a II. internacionály. Politicky začal pracovat v druhé polovině 60. let. Protože v roce 1871 podporoval Pařížskou komunu, musel emigrovat. V roce 1876 se vrátil do Francie. Pod vlivem prací K. Marxe a B. Engelse se přiklonil k marxismu a roku 1877 byl jedním ze zakladatelů listu L'Égalité, který sehrál v roce 1879 rozhodující úlohu při založení Francouzské dělnické strany — první samostatné politické strany francouzského proletariátu. Za přispění Marxe a Engelse vypracoval Guesde spolu s Lafarguem program strany, jenž byl schválen roku 1880 na kongresu v Le Havru. Guesde se podstatně zasloužil o rozšíření marxistických idejí a o rozvoj socialistického hnutí ve Francii. Byl několikrát zvolen poslancem. V roce 1904 jej Lenin charakterizoval jako nejdůslednějšího a nejrozhodnějšího představitele mezinárodní sociální demokracie.

Ve svém boji proti politice pravicových socialistů se však Guesde dopouštěl v teoretických a taktických otázkách sektářských chyb; podceňoval úlohu strany v boji dělnické třídy a zaujímal mylné sta-

novisko v otázce vztahu proletariátu k válce. Po vypuknutí první světové války zradil ve jménu „vlastenectví“ zájmy dělníků a vstoupil do buržoazní vlády. Proto Lenin napsal: „Poučte se z celého Guesdova života, řekneme dělníkům, s *výjimkou* jeho otevřené zrady na socialismu v roce 1914“ (Spisy 21, Praha 1957, s. 119). Guesde nepochopil význam Říjnové revoluce a nepřipojil se k většině delegátů Francouzské socialistické strany, jež se roku 1920 na kongresu v Tours rozhodla vstoupit do Kominterny. — 158, 371

GURVIČ F. I. — viz Dan F. I.

GUSAROV F. V. (Mitrofanov) (1875—1920) — sociální demokrat, jiskrovec, po II. sjezdu SDDSR bolševik; povoláním vojenský lékař. V roce 1903 působil ve Vilně [Vilnius]. Na podzim téhož roku byl kooptován do ÚV, pracoval v něm do poloviny roku 1904. V roce 1906 byl jedním z organizátorů vojenské správy okruhu a zástupcem vojenské organizace v petrohradském výboru. Dne 20. července roku 1906 byl zatčen, roku 1907 odsouzen ke čtyřem letům nucených prací, později mu byl trest změněn ve vyhnanství na Sibiř. Po únorové revoluci 1917 pracoval ve straně a v sovětech v Krasnojarsku, Irkutsku a Omsku. — 40

GUSEV S. I. (vl. jm. Drabkin J. D.) (Chariton) (1874—1933) — profesionální revolucionář, bolševik. V roce 1896 začal pracovat v petrohradském Svazu boje za osvobození dělnické třídy, na jaře roku 1897 byl zatčen a vypovězen do Orenburgu. Od roku 1899 žil v Rostově na Donu. Aktivně pracoval v donském výboru SDDSR, patřil k organizátorům stávků v roce 1902 a březnové demonstrace v roce 1903. Na II. sjezdu SDDSR vystupoval jako delegát donského výboru a většinový jiskrovec. Později referoval o sjezdu v řadě jiho-ruských měst. V srpnu 1904 se zúčastnil porady dvaadvaceti bolševiků v Ženevě. Od prosince 1904 do května 1905 byl tajemníkem byra výborů většiny a petrohradského výboru strany. Později patřil k vedoucím pracovníkům oděské bolševické organizace. V lednu 1906 se stal členem moskevského výboru SDDSR a jako delegát moskevské organizace se zúčastnil IV. sjezdu strany. V témže roce byl zatčen a deportován do Tobolské gubernie, odkud v roce 1909 uprchl. V letech reakce vystupoval proti likvidátorství a otzovismu. V říjnových dnech roku 1917 zastával funkci tajemníka petrohradského vojenského revolučního výboru. Od roku 1918 působil jako politický pracovník v Rudé armádě, v letech 1921—1923 byl náčelníkem politické správy a členem Revoluční vojenské rady republiky. Od roku 1923 se stal tajemníkem ústřední kontrolní komise KSR(b)

a členem kolegia lidového komisariátu dělnickorolnické inspekce. Od roku 1925 stál v čele tiskového odboru ústředního výboru KSR(b). V letech 1928—1933 byl členem prezidia výkonného výboru Kominterny. Napsal řadu prací o dějinách strany a mezinárodním dělnickém hnutí, o vojenských a hospodářských otázkách. — 243—247, 404

HAGGARD Henry Rider (1856—1925) — anglický novelista, farmář. Napsal knihu *Rural England being an account of agricultural and social researches carried out in the Years 1901 and 1902* [Anglický venkov. Zpráva o zemědělském a sociálním výzkumu, prováděném v letech 1901—1902] (1902). — 386

HECHT Moritz — německý buržoazní ekonom a statistik, autor monografie o rolnickém hospodářství *Drei Dörfer der badischen Hard* [Tři vesnice bádenského Hardu] (1895); hájil v ní tezi buržoazních ekonomů o stabilitě drobného hospodářství za kapitalismu. Této knihy využívali revizionisté v boji proti marxismu. — 386

HELPHAND A. L. — viz Parvus

HERTZ Friedrich Otto (nar. 1878) — rakouský ekonom, sociální demokrat, revizionista. V knize *Die agrarischen Fragen im Verhältniss zum Sozialismus. Mit einer Vorrede von E. Bernstein* [Agrární otázky ve vztahu k socialismu. S předmlouvou E. Bernsteina] (1899) vystoupil proti marxistickému učení o agrární otázce a pokoušel se dokázat stabilitu drobných rolnických hospodářství, jejich schopnost obstát v konkurenci se zemědělskou velkovýrobou. Překlady Hertzovy knihy využívali v Rusku obhájci buržoazie Bulgakov, Černov aj. v boji proti marxismu. — 194

HUBACH K. — autor článku *Ein Beitrag zur Statistik der Verschuldung des ländlichen Grundbesitzes in Nieder-Hessen* [Příspěvek ke statistice zadluženosti zemědělských pozemků v Dolním Hesensku], uveřejněného roku 1894 v 6. sešitě 23. svazku *Thielovy ročenky Landwirtschaftliche Jahrbücher*. — 386

HUSCHKE Leo — německý buržoazní ekonom, autor práce *Landwirtschaftliche Reinertrags-Berechnungen bei Klein-, Mittel- und Grossbetrieb, dargelegt an typischen Beispielen Mittelthüringens* [Výpočty čistého výnosu zemědělské výroby v malých, středních a velkých hospodářstvích, doložené typickými příklady ze středního Durynska] (1902). — 386

HYNDMAN Henry Mayers (1842—1921) — anglický socialista. V roce 1881 založil Demokratickou federaci, z níž vznikla v roce 1884 Sociálně demokratická federace. Stál v jejím čele až do roku 1892. V roce 1889 se spolu s francouzskými posibilisty marně snažil získat vedoucí postavení na mezinárodním dělnickém kongresu v Paříži. V letech 1900—1910 byl členem mezinárodního socialistického byra. V roce 1916 byl vyloučen z Britské socialistické strany za propagování imperialistické války. Říjnovou revoluci neschvaloval, byl pro intervenci proti Sovětskému Rusku. — 158, 371

CHARITON — viz Gusev S. I.

CHIŽŇAKOV V. V. (1871—1949) — liberálně buržoazní politik, člen maloburžoazní strany lidových socialistů. Byl spoluzakladatelem a členem liberálně monarchistického Svazu osvobození (1903 až 1905). Za první ruské revoluce 1905—1907 se přikláněl k tzv. mimostranické skupině menševické inteligence, inklinující k politice konstitučně demokratické strany; přispíval do listu Naša žizň a do týdeníku Bez zaglavija. V letech 1903—1910 vykonával funkci tajemníka Svobodné ekonomické společnosti. V roce 1917 byl náměstkem ministra vnitra v buržoazní prozatímní vládě. Po Říjnové revoluci pracoval v sovětských družstevních organizacích, věnoval se literární činnosti. — 238

IVANČIN-PISAREV A. I. (1849—1916) — novinář; v 90. letech přešel od narodovoljovství k liberálnímu narodnictví. Přispíval do časopisů Russkoje bogatstvo, Sibirskaja gazeta a Volžskij věstnik. V letech 1912—1914 byl členem redakce časopisu Zavěty. Napsal knihu Iz vospominanij o „chožděni v narod“ [Ze vzpomínek o „chození mezi lid“] (1914). — 237

JAKOVLEV (Bogučarskij) V. J. (1861—1915) — liberálně buržoazní politik a historik narodnického hnutí. V 90. letech se přiklonil k legálnímu marxismu. V letech 1901—1905 aktivně spolupracoval s redakcí časopisu Osvobožděnije, v jejímž čele stál P. B. Struve. V roce 1905 této spolupráce zanechal a začal vydávat spolu s Kuskovovou a Prokopovičem časopis Bez zaglavija a list Tovarišč. V letech 1906 až 1907 vydával s V. L. Burcevem časopis Byloje. V letech 1914 až 1915 byl vědeckým tajemníkem Svobodné ekonomické společnosti. Psal a redigoval práce o dějinách revolučního hnutí v Rusku. Nejvýznamnější z nich je sborník oficiálních materiálů Gosudarstvennyje prestuplenija v Rossii v 19 v. [Protistátní činnost v Rusku v 19. stol.] (1906). — 238

JAURÈS Jean (1859—1914) — význačný činitel francouzského a mezinárodního socialistického hnutí, vůdce pravého reformistického křídla Francouzské socialistické strany, filozof, vynikající řečník, autor mnoha historických prací. V čtyřdílných dějinách Francouzské revoluce z konce 18. století se pokusil nastolit a analyzovat sociální a ekonomické otázky této revoluce. V jeho idealistické filozofii převládaly eklektické názory. Roku 1885 byl zvolen do parlamentu, vystupoval jako levý radikál. Od roku 1902 patřil k vůdcům parlamentní socialistické frakce; zastával reformistické názory, proklamoval třídní spolupráci proletariátu s buržoazií. V roce 1904 založil a do konce života redigoval ústřední orgán Francouzské socialistické strany *L'Humanité*. Roku 1920 se list stal ústředním orgánem Francouzské komunistické strany. Jaurès vystupoval jako horlivý odpůrce koloniálních výbojů, militarismu a války. Těsně před vypuknutím první světové války (31. července 1914) byl zavražděn šovinisty. — 159

JEGOROV — viz Levin J. J.

KALAFATI D. P. (Machov) (1871—1940) — sociální demokrat, menševik. Od roku 1891 pracoval v sociálně demokratických kroužcích v Moskvě a později v Nikolajevu. V roce 1897 pracoval v Jihoruském svazu dělnictva, v roce 1901 se stal členem nikolajevského výboru SDDSR. V roce 1902 byl zatčen a později odsouzen k vyhnanství ve Vologedské gubernii, uprchl však do ciziny. II. sjezdu SDDSR se zúčastnil jako delegát nikolajevského výboru, hájil stanovisko středu, ale po sjezdu se přiklonil k menševikům. V roce 1905 vyřizoval technické a finanční záležitosti vydavatelství menševické Jiskry. V roce 1906 se vrátil do Ruska a řídil legální sociálně demokratické vydavatelství *Novyj mir*. V roce 1913 zanechal politické činnosti. Po Říjnové revoluci pracoval jako účetní a ekonom. — 352

KAREJEV N. I. (1850—1931) — liberální buržoazní historik, sociolog a publicista; eklektik a subjektivní idealista. Od roku 1879 byl profesorem varšavské a později petrohradské univerzity. V 90. letech ostře vystupoval proti marxismu; v roce 1905 vstoupil do kadetské strany. Napsal řadu prací, z nichž nejceněnější jsou díla o historii francouzského rolnictva. Jeho spis *Krest'janě i krest'janskij vopros vo Francii v poslednej četverti XVIII věka [Rolníci a rolnická otázka ve Francii v poslední čtvrtině 18. století]* (1879) velmi kladně zhodnotil K. Marx. Dále Karejev publikoval *Očerk istorii francuzskich krest'jan [Nástin dějin francouzského rolnictva]* (1881) a řadu studií z dějin Polska. Velmi známá byla jeho sedmidílná učebnice

Istorija zapadnoj Jevropy v novoje vremja [Dějiny západní Evropy v novověku] (1892—1917). V roce 1910 byl zvolen dopisujícím členem petrohradské Akademie věd a v roce 1929 čestným členem Akademie věd SSSR. — 237

KATKOV M. N. (1818—1887) — reakční publicista. Politicky začal pracovat jako stoupenec umírněného šlechtického liberalismu. V letech 1851—1855 redigoval list Moskovskije vědomosti, později byl jedním z vydavatelů časopisu Russkij věstnik. Katkov „učinil za prvního demokratického rozmachu v Rusku (začátkem 60. let 19. stol.) obrat k nacionalismu, šovinismu a stal se zuřivým černošotňovcem“ (V. I. Lenin, Spisy 18, Praha 1957, s. 272—273). V letech 1863—1887 redigoval a vydával list Moskovskije vědomosti, který se stal tribunou monarchistické reakce. Katkov sám se nazýval „věrným hlídacím psem samoděržaví“. — 249

KAUTSKÝ Karl (1854—1938) — jeden z vůdců německé sociální demokracie a II. internacionály; zpočátku marxista, později renegát marxismu a ideolog centrismu (kautskismu) — jednoho z oportunistických směrů v dělnickém hnutí. Redigoval teoretický orgán německé sociální demokracie Die Neue Zeit.

Kautsky se zapojil do socialistického hnutí v roce 1874. Jeho tehdejší názory představovaly konglomerát lassallovství, novomalthuziánství a anarchismu. V roce 1881 se seznámil s K. Marxem a B. Engelsem a pod jejich vlivem se začal přiklánět k marxismu. Již v tomto období měl však sklony k oportunismu a Marx s Engelsem ho za to nejednou ostře kritizovali. V 80. a 90. letech napsal Kautsky řadu prací o různých otázkách marxistické teorie, které navzdory jeho omylům přispěly k propagaci marxismu: Karl Marx's Ökonomische Lehren [Ekonomické učení Karla Marxe] (1887; česky 1958), Die Agrarfrage [Agrární otázka] (1899; česky 1959) aj. Později, v období bouřlivého rozvoje revolučního hnutí, přešel zcela na pozici oportunismu. Před první světovou válkou se stal centristou, za války otevřeným odpůrcem revolučního marxismu, svůj sociálšovinismus zastíral frázemi o internacionalismu. Kautsky byl zakladatelem teorie ultraimperialismu, jejíž reakční podstatu odhalil Lenin v pracích Krach II. internacionály (1915), Imperialismus jako nejvyšší stadium kapitalismu (1916) aj. Po Říjnové revoluci Kautsky napadal proletářskou revoluci, diktaturu proletariátu a sovětskou moc.

V. I. Lenin teorie Kautského ostře kritizoval ve svých dílech Stát a revoluce (1917), Proletářská revoluce a renegát Kautsky (1918) aj. O nebezpečí kautskismu napsal: „Dělnická třída nemůže splnit

svou světodějnou revoluční úlohu, nepovede-li proti renegátství, bezcharakternosti, přísluhování oportunistu, tomuto bezpříkladnému teoretickému vulgarizování marxismu nemilosrdnou válku“ (Spisy 21, Praha 1957, s. 315). — 63, 64, 341, 342, 379, 386, 407

KAZAKOW — viz Popov A. V.

KEDRIN J. I. (nar. 1851) — advokát, kadet, aktivně se účastnil liberálně buržoazního hnutí let 1905—1906. Byl poslancem I. státní dumy. — 237, 238

KLAWKI Karl — německý buržoazní ekonom, autor práce *Über Konkurrenzfähigkeit des landwirtschaftlichen Kleinbetriebes* [O konkurenční schopnosti zemědělské malovýroby] (1899). — 385, 386

KNUNJANC B. M. (Ruben) (1878—1911) — profesionální revolucionář, bolševik. V roce 1897 vstoupil do petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V roce 1901 byl vypovězen do Baku, kde se stal jedním z vůdců bakuského výboru a výboru kavkazského svazu SDDSR; v roce 1902 se podílel na založení Svazu arménských sociálních demokratů a jeho ilegálního orgánu, listu *Proletariat*. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem bakuského výboru, patřil k většinovým jiskrovcům. Po sjezdu pracoval jako důvěrník ústředního výboru na Kavkaze a v Moskvě. V září 1905 byl kooptován do petrohradského výboru strany, zastupoval bolševiky ve výkonném výboru prvního petrohradského sovětu dělnických zástupců. V prosinci 1905 byl zatčen a odsouzen k doživotnímu vyhnanství na Sibiři. V roce 1907 uprchl do ciziny, účastnil se jednání stuttgartského kongresu II. internacionály a čtvrté (třetí celoruské) konference SDDSR v Helsingforsu [Helsinkách]. Od konce roku 1907 pracoval v Baku. V letech reakce poněkud kolísal v otázkách bolševické taktiky. V září 1910 byl zatčen, zemřel v bakuském vězení. — 174

KOKOVCOV V. N. (1853—1943) — významný státní činitel carského Ruska. V letech 1904—1914 byl ministrem financí (s výjimkou let 1905—1906) a od roku 1911, po zavraždění Stolypina, zastával zároveň funkci předsedy rady ministrů. Za první světové války prováděl finanční machinace. Po Říjnové revoluci emigroval. — 372 až 374

KOŇAGIN — viz Galperin L. J.

KRASIKOV P. A. (P.) (1870—1939) — profesionální revolucionář, bol-

ševik. Do revolučního hnutí se zapojil v Petrohradě roku 1892 jako propagandista v dělnických marxistických kroužcích, téhož roku odjel do Švýcarska a navázal spojení se skupinou Osvobození práce. V roce 1893 byl zatčen a v roce 1894 poslán na Sibiř. Ve vyhnanství se seznámil s V. I. Leninem a dalšími pracovníky petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. Po návratu z vyhnanství roku 1900 byl vypovězen do Pskova, kde vstoupil do organizace Jiskry. Na pskovské poradě byl zvolen do organizačního výboru pro svolání II. sjezdu SDDSR (listopad 1902). Sjezdu se účastnil jako delegát kyjevského výboru, patřil k většinovým jiskrovcům, spolu s V. I. Leninem a G. V. Plechanovem byl členem byra (předsednictva) sjezdu. Po sjezdu aktivně bojoval proti menševikům. Referoval o sjezdu v mnoha zahraničních městech a o závěrech sjezdu napsal Dopis soudruhům. V srpnu 1904 se účastnil porady dvaadvaceti bolševiků v Ženevě, byl delegován bolševiky na amsterdamský kongres II. internacionály. Aktivně se účastnil revoluce 1905—1907, byl členem výkonného výboru petrohradského sovětu dělnických zástupců. Nejednou byl pronásledován carskou vládou.

Po únorové revoluci 1917 se stal členem petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců. Po Říjnové revoluci byl předsedou vyšetřovací komise pro boj s kontrarevolucí, později členem kolegia lidového komisariátu spravedlnosti, od roku 1924 prokurátorem Nejvyššího soudu a v letech 1933—1938 zástupcem předsedy Nejvyššího soudu SSSR. Byl členem všeruského ústředního výkonného výboru a ústředního výkonného výboru SSSR po několik volebních období. — 123

KRASIN L. B. (Lošaď, Nikitič) (1870—1926) — sociální demokrat, bolševik, významný sovětský státník a diplomat. V roce 1890 byl členem Brusněvova sociálně demokratického kroužku v Petrohradě; roku 1891 byl z Petrohradu policejně vyhoštěn do Kazaně, později do Nižního Novgorodu. Roku 1895 byl znovu zatčen a na tři roky vypovězen do Irkutsku. Po návratu z vyhnanství (1897) začal studovat v charkovském technologickém institutu a v roce 1900 jej zakončil. V letech 1900—1904 pracoval jako inženýr v Baku a společně s V. Z. Kecchovelim zřídil ilegální tiskárnu Jiskry. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům, byl kooptován do ústředního výboru strany; zaujal smírlivecký postoj k menševikům a pomohl tak prosadit kooptaci tří jejich zástupců do ÚV; brzy se však s menševiky rozešel. Zúčastnil se III. sjezdu SDDSR a byl zvolen členem ÚV. V roce 1905 se podílel na založení prvního legálního bolševického listu Novaja žizň; jako představitel ústředního výboru byl členem petrohradského sovětu dělnických zástupců. Na IV. sjezdu

SDDSR byl znovu zvolen členem ÚV. V roce 1908 emigroval. V letech reakce dočasně patřil k otzovistické skupině Vperjod; později zanechal politické činnosti a pracoval jako inženýr v zahraničí i v Rusku. Po Říjnové revoluci pomáhal organizovat zásobování Rudé armády, později byl členem předsednictva Nejvyšší rady národního hospodářství, lidovým komisařem obchodu a průmyslu a lidovým komisařem dopravy. Od roku 1919 byl v diplomatických službách. Od roku 1920 byl lidovým komisařem zahraničního obchodu a zároveň v letech 1921—1923 vedoucím sovětské diplomatické mise v Londýně. Zúčastnil se janovské a haagské konference. Od roku 1924 byl zplnomocněným zástupcem SSSR ve Francii, od roku 1925 zastával tutéž funkci v Anglii. — 40, 41, 121, 123

KRAVČINSKIJ S. M. — viz Stěpňak S.

KRIČEVSKIJ B. N. (1866—1919) — sociální demokrat, publicista, jeden z vedoucích činitelů ekonomismu. Od konce 80. let pracoval v sociálně demokratických kroužcích v Rusku; počátkem 90. let emigroval; v zahraničí se přiklonil ke skupině Osvobození práce a přispíval do jejích publikací. Koncem 90. let se stal jedním z čelných představitelů Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí; od roku 1899 byl redaktorem jeho orgánu Rabočeje dělo, na jehož stránkách propagoval ideje bernsteinismu. Brzy po II. sjezdu SDDSR činnosti v sociálně demokratickém hnutí zanechal. — 61, 73, 275, 305, 352

KRIEGE Hermann (1820—1850) — německý žurnalista, představitel „pravého“ socialismu. V druhé polovině 40. let 19. století vedl skupinu německých „pravých“ socialistů v New Yorku. Vydával časopis Der Volks-Tribun, na jehož stránkách proklamoval Weitlingův křesťanský komunismus. V agrární otázce hlásal Kriege rovné užívání půdy. Marx a Engels podrobili jeho fantasticko-sentimentální blouznění ostré kritice ve známé stati Oběžník proti Kriegovi (viz K. Marx - B. Engels, Spisy 4, Praha 1958, s. 19—35). — 359

KROCHMAL V. N. (Fomin) (1873—1933) — sociální demokrat, menševik. V polovině 90. let pracoval v kyjevských sociálně demokratických kroužcích; v roce 1898 byl vypovězen do Ufy, kde aktivně pracoval v místní sociálně demokratické skupině. Od roku 1901 byl tiskovým důvěrníkem Jiskry, pracoval v Kyjevě, v roce 1902 byl zatčen; 31. srpna 1902 uprchl společně se skupinou jiskrovců z kyjevského Luciánského vězení do ciziny. Později vstoupil do Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie. Na II. sjezdu SDDSR

byl delegátem ufského výboru, patřil k menšinovým jiskrovcům. Koncem roku 1904 byl za menševiky kooptován do ústředního výboru SDDSR, v únoru 1905 byl zatčen; na IV. sjezdu SDDSR byl za menševiky zvolen do ústředního výboru. Po únorové revoluci 1917 redigoval menševický list *Rabočaja gazeta*; po Říjnové revoluci pracoval v různých leningradských institucích. — 129, 199

KRŽIŽANOVSKIJ G. M. (Travinskij) (1872—1959) — jeden z nejstarších pracovníků komunistické strany, známý sovětský vědec, inženýr energetik. Do revolučního hnutí se zapojil v roce 1893. Spolu s V. I. Leninem byl jedním z organizátorů petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V prosinci roku 1895 byl zatčen a vypovězen na tři roky na Sibiř (minusinský okruh). Po návratu z vyhnanství roku 1901 se usadil v Samaře a přičinil se o vytvoření jiskrovského centra. Na podzim roku 1902 se stal členem organizačního výboru pro svolání II. sjezdu SDDSR. Sjezd jej v nepřítomnosti zvolil za člena ústředního výboru strany. Kržižanovskij se aktivně účastnil revoluce v letech 1905—1907. Velký význam měla jeho činnost v bolševických tiskových orgánech. Po únorové revoluci roku 1917 pracoval v bolševické frakci moskevského sovětu a vedl jeho zásobovací odbor. Po Říjnové revoluci pracoval na obnově a rozvoji moskevské energetické sítě. V roce 1920 jej Lenin pověřil vedením komise pro elektrifikaci Ruska (GOELRO). V letech 1921—1930 řídil práci Státní plánovací komise, podílel se na vypracování prvního pětiletého plánu rozvoje národního hospodářství SSSR, v letech 1930—1932 vedl hlavní správu pro zjišťování energetických zdrojů SSSR při lidovém komisariátu palivového průmyslu. V letech 1932—1936 byl předsedou výboru pro vysokoškolské vzdělávání při všeruském ústředním výkonném výboru SSSR a zástupcem lidového komisaře osvěty RSFSR. Několikrát byl zvolen členem ústředního výboru VKS(b) a ústředního výkonného výboru SSSR. V roce 1929 se stal členem Akademie věd SSSR, v letech 1929—1939 byl viceprezidentem Akademie věd SSSR. Založil Institut energetiky při Akademii věd SSSR a byl jeho stálým ředitelem. Napsal mnoho vědeckých prací z oblasti energetiky. — 40, 41, 47

KUROPATKIN A. N. (1848—1925) — generál, v letech 1898—1904 ministr vojenství. Za rusko-japonské války 1904—1905 byl vrchním velitelem pozemních a později veškerých ozbrojených sil Ruska na Dálném východě; jako vojevůdce projevil málo talentu a rozhodnosti. Za první světové války v roce 1916 velel Severnímu frontu, od července 1916 byl místodržitelem a velitelem vojsk v Turkestánu. Po Říjnové revoluci žil v Pskovské gubernii. — 139, 155, 156, 248

KURZ — viz Lengnik F. V.

KUSKOVOVÁ J. D. (1869—1958) — představitelka ruského buržoazního hnutí, publicistka. V polovině 90. let se v zahraničí seznámila s marxismem, sblížila se se skupinou Osvobození práce, ale brzy pod vlivem bernsteinismu začala marxismus revidovat. Její Credo, dokument napsaný pod vlivem bernsteinismu, výstižně vyjadřoval oportunistickou podstatu ekonomismu a vyvolal ostrý protest skupiny ruských marxistů vedených V. I. Leninem. Před revolucí 1905 až 1907 se Kuskovová stala členkou liberálního Svazu osvobození. V roce 1906 vydávala s S. N. Prokopovičem polokadetský časopis *Bez zaglavija*, aktivně spolupracovala s listem levých kadetů *Tovarišč*. Vyzývala dělníky, aby se zřekli revolučního boje, snažila se podřídit dělnické hnutí politickému vedení liberální buržoazie. Po Říjnové revoluci vystupovala proti bolševikům; v roce 1921 působila ve Všeruském výboru pro pomoc hladovějícím a spolu s jinými představiteli této organizace se pokoušela zneužít jí k boji proti sovětské moci. V roce 1922 byla ze Sovětského Ruska vypovězena. V zahraničí patřila k neaktivnějším bělogvardějským emigrantům. — 238

KUZMIN-KARAVAJEV V. D. (1859—1927) — vojenský právník, generál; jeden z vůdců pravého křídla kadetů. Byl členem Státní dumy prvního a druhého volebního období, hrál významnou politickou roli při potlačování revoluce 1905—1907. Za první světové války aktivně pracoval v zemstvu; byl členem válečného průmyslového výboru. Občanské války se zúčastnil jako aktivní bělogvardějec, byl členem *Juděničovy* politické rady. V roce 1920 emigroval. — 376

LECOUTEUX Edouard (1819—1893) — francouzský buržoazní ekonom. Byl zakladatelem a tajemníkem sdružení francouzských statkářů, šéfredaktorem časopisu *Journal d'agriculture pratique*, profesorem Agronomického institutu ve Versailles. Ve svých pracích o ekonomice zemědělství vystupoval proti oddělování průmyslu od zemědělství, propagoval myšlenku přechodu k strojové kapitalistické velkovýrobě v zemědělství. V. I. Lenin v roce 1904 excerpoval jeho dvoudílný spis *Cours d'économie rurale* [Úvod do ekonomiky zemědělství] (1879), dělal si k němu poznámky a chystal se jej využít ve své práci *Křesťanstvo i social-demokratija* [Rolnictvo a sociální demokracie] (viz *Leninskij sbornik XXXII*, 1938, s. 372—381). — 386

LEKKERT (vl. jm. Lekuch) G. D. (1879—1902) — člen Bundu, obuvnic-

ký dělník. V roce 1902 byl popraven za atentát na von Vala, gubernátora ve Vilně [Vilnius], který nechal zbit zatčené účastníky prvomájové demonstrace. V. I. Lenin spolu s vedením staré Jiskry často poukazovali na škodlivost individuálního teroru pro masové dělnické hnutí a kritizovali Martova a Zasuličovou, kteří Lekkertův čin ospravedlňovali. — 275

LEKUCH G. D. — viz Lekkert G. D.

LENGNIK F. V. (Kurz, Vasiljev) (1873—1936) — profesionální revolucionář, bolševik. Sociálně demokratického hnutí se účastnil od roku 1893, v roce 1896 byl zatčen za činnost v petrohradském Svazu boje za osvobození dělnické třídy, v roce 1898 vypovězen na tři roky na východní Sibiř. Koncem srpna a začátkem září roku 1899 podepsal s dalšími šestnácti sociálními demokraty Leninův Protest ruských sociálních demokratů proti Credu, programu ekonomistů. Po návratu z vyhnanství vstoupil Lengnik do organizace Jiskry; na pskovské poradě byl zvolen do organizačního výboru pro svolání II. sjezdu SDDSR (listopad 1902). Na II. sjezdu byl za své nepřítomnosti zvolen do ÚV strany a rady strany. V letech 1903—1904 aktivně bojoval proti menševikům v zahraničí; v říjnu 1903 se účastnil II. sjezdu Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie, a když menševici odmítli přijmout stanovy Ligy, které navrhoval ÚV, prohlásil jménem ÚV další zasedání sjezdu za neoprávněné a spolu se skupinou bolševiků sjezd opustil. V únoru 1904 se vrátil do Ruska, ale brzy byl uvězněn za účast v severním byru ÚV strany. Po revoluci 1905—1907 řídil stranickou práci na jihu Ruska, v Moskvě a Petrohradě.

Po Říjnové revoluci pracoval v lidovém komisariátu osvěty, v Nejvyšší národohospodářské radě a v lidovém komisariátu dělnicko-rolnické inspekce, účastnil se vypracování plánu GOELRO. Na XII., XIII., XIV. a XV. sjezdu strany byl zvolen členem ústřední kontrolní komise VKS(b). V posledních letech života se zabýval vědeckou a pedagogickou prací, byl místopředsedou Celosvazové společnosti starých bolševiků. — 40, 105, 123, 174, 349, 350

LENIN N. — viz Lenin V. I.

LENIN V. I. (vl. jm. Uljanov V. I.) (Lenin N.) (1870—1924) — viz Životopisná data — 40—43, 46—53, 55—66, 71, 72, 90, 105, 109 až 112, 121—125, 127—129, 143, 149, 164, 165, 168—175, 177, 182, 185, 186, 190, 193, 199, 221, 230—236, 243—247, 252, 256, 263, 276, 283, 285, 287, 290, 291, 333—335, 349, 350, 354, 392

LEVIN J. J. (Jegorov) (nar. 1873) — sociální demokrat, jeden z vůdců skupiny Južnyj rabočij. V 90. letech pracoval v charkovských sociálně demokratických kroužcích, v říjnu 1900 byl jako člen charkovského výboru SDDSR zatčen, v roce 1901 byl vypovězen do Poltavy pod dohled policie. Byl členem redakce listu Južnyj rabočij. Na pskovské poradě organizačního výboru pro svolání II. sjezdu SDDSR (listopad 1902) byl jmenován členem organizačního výboru. Jako delegát skupiny Južnyj rabočij zaujímal na sjezdu stanovisko středu; po sjezdu se přiklonil k menševikům. V září 1903 byl v Charkově zatčen; později zanechal politické činnosti. — 352

LIBER (vl. jm. Goldman) M. I. (1880—1937) — jeden z vůdců Bundu. Politicky začal pracovat v roce 1898. Na II. sjezdu SDDSR vedl delegaci Bundu, zaujímal krajně pravicové protijiskrovské stanovisko; po sjezdu patřil k menševikům. Na V. sjezdu SDDSR byl za Bund zvolen do ústředního výboru SDDSR, zastupoval Bund v zahraničním byru ÚV. V letech reakce vystupoval jako likvidátor, v roce 1912 patřil k aktivním činitelům trockistického srpnového bloku, za první světové války byl sociálšovinistou. Po únorové revoluci 1917 se stal členem výkonného výboru petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců a předsednictva ústředního výkonného výboru prvního volebního období; hájil kontrarevoluční menševické názory, byl přívržencem koaliční vlády. Říjnovou revoluci přijal nepřátelsky, byl aktivním odpůrcem sovětské moci. Později zanechal politické činnosti a pracoval v hospodářských institucích. — 254

LIDIN — viz Ljadov M. N.

LIPKIN F. A. — viz Čerevanin N.

LITVINOV M. M. (Papaša) (1876—1951) — sociální demokrat, po II. sjezdu SDDSR bolševik, významný sovětský diplomat. V revolučním hnutí začal pracovat v roce 1898 jako propagandista v dělnických kroužcích v Klincích (Černigovská gubernie). V roce 1900 pracoval v kyjevském výboru, roku 1901 byl zatčen; ve vězení se přiklonil k jiskrovcům. V srpnu 1902 z vězení uprchl se skupinou jedenácti jiskrovců a emigroval. Aktivně pomáhal rozšiřovat list Jiskra. Zúčastnil se II. sjezdu Ligy. Řížská organizace jej delegovala na III. sjezd SDDSR. V roce 1905 se podílel na vydávání prvního legálního bolševického listu Novaja žizň. V roce 1907 byl členem a tajemníkem ruské delegace na mezinárodním socialistickém kongresu ve Stuttgartu. V roce 1912 se zúčastnil bernské konference zahraničních so-

ciálně demokratických skupin. Byl delegátem bolševické sekce v mezinárodním socialistickém byru. V únoru 1915 promluvil z Leninova pověření na konferenci socialistů Dohody v Londýně a požadoval, aby socialisté vystoupili z buržoazních vlád a distancovali se od imperialistů. Po Říjnové revoluci byl v Anglii zatčen a vězněn jako rukojmí a později vyměněn za Lockharta. V roce 1918 byl jmenován členem kolegia lidového komisariátu zahraničních věcí. Byl členem sovětské delegace na konferenci v Janově a předsedou sovětské delegace v Haagu. Od roku 1921 byl náměstkem lidového komisaře zahraničních věcí. V letech 1930—1939 pracoval ve funkci lidového komisaře zahraničních věcí, v letech 1941—1943 znovu jako náměstek lidového komisaře zahraničních věcí a zároveň jako velvyslanec SSSR v USA. Po návratu z USA byl až do roku 1946 náměstkem lidového komisaře zahraničních věcí. — 244

LJADOV (vl. jm. Mandelštam) M. N. (Lidin) (1872—1947) — profesionální revolucionář, bolševik. V roce 1891 začal pracovat v moskevských narodnických kroužcích; v roce 1892 vstoupil do marxistického kroužku, v roce 1893 pomáhal zakládat Moskevský dělnický svaz, první sociálně demokratickou organizaci v Moskvě. V roce 1895 řídil prvomájové oslavy v Moskvě, byl zatčen a v roce 1897 poslán na pět let do vyhnanství do Verchojansku. Po návratu z vyhnanství pracoval v Saratově. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem saratovského výboru, patřil k většinovým jiskrovcům; po sjezdu byl důvěrníkem ústředního výboru, aktivně bojoval proti menševikům v Rusku i v zahraničí. V srpnu 1904 se účastnil porady dvaadvaceti bolševiků v Ženevě, stal se členem byra výborů většiny, byl delegován na amsterdamský kongres II. internacionály. Aktivně se účastnil revoluce 1905—1907, byl členem moskevského výboru strany, plnil odpovědné úkoly ústředního výboru SDDSR. V letech reakce se přiklonil k otzovistům, v roce 1909 vstoupil do frakční skupiny Vperjod. Byl jedním z lektorů stranické školy na ostrově Capri. V roce 1911 ze skupiny Vperjod vystoupil a odjel do Baku. Po únorové revoluci 1917 byl místopředsedou bakuského sovětu dělnických a vojenských zástupců, zaujímal menševické stanovisko. V roce 1920 mu bylo obnoveno členství v KSR(b), pracoval v hospodářských orgánech v Moskvě, v Nejvyšší národohospodářské radě a později v lidovém komisariátu osvěty; od roku 1923 byl rektorem Komunistické univerzity J. M. Sverdlova; byl delegátem XII., XIII., XIV., XV. a XVI. sjezdu strany. — 123

LOPUCHIN A. A. (1864—1928) — ředitel policejního departmentu (1902 až 1905). Koncem roku 1904 poukázal v hlášení adresovaném vý-

boru ministrů na neschopnost policie v boji proti revolučnímu hnutí v Rusku. V roce 1905 bylo jeho hlášení publikováno s předmluvou V. I. Lenina. V roce 1909 byl Lopuchin za pomoci při odhalení provokatéra Azefa odsouzen do sibiřského vyhnanství. V roce 1911 byl omilostněn a rehabilitován. Od roku 1913 byl náměstkem ředitele obchodní banky v Moskvě. — 330—333

Lošaň — viz Krasin L. B.

LUNAČARSKIJ A. V. (Voinov) (1875—1933) — sovětský státník a veřejný činitel; významně se podílel na budování socialistické kultury. V revolučním hnutí pracoval od začátku 90. let. Po II. sjezdu SDDSR byl bolševikem. Působil v redakcích bolševických listů *Vperjod*, *Proletarij* a později *Novaja žižň*. Z Leninova pověření vystoupil na III. sjezdu strany s referátem o ozbrojeném povstání. Zúčastnil se IV. a V. sjezdu strany. V roce 1907 zastupoval bolševiky na mezinárodním socialistickém kongresu ve Stuttgartu. V letech reakce se od marxismu odklonil, vstoupil do protistranické skupiny *Vperjod* a požadoval spojení marxismu s náboženstvím. V. I. Lenin v práci *Materialismus a empiriokriticismus* podrobil Lunačarského názory konstruktivní kritice a ukázal jejich mylnost. V roce 1911 se Lunačarskij s *vperjodovci* rozešel a založil skupinu *Proletarskaja literatura*. Za první světové války stál na pozicích internacionalismu. Začátkem roku 1917 vstoupil do skupiny *mezirajonovců* a byl s ní na VI. sjezdu SDDSR přijat do strany. Po Říjnové revoluci zastával až do roku 1929 funkci lidového komisaře osvěty a od roku 1929 byl předsedou vědeckého výboru při ústředním výkonném výboru SSSR. V srpnu 1933 byl jmenován zplnomocněným zástupcem SSSR ve Španělsku. Napsal řadu prací o umění a literatuře. — 234

LUXEMBURGOVÁ Rosa (1871—1919) — významná pracovnice mezinárodního dělnického hnutí, představitelka levého křídla II. internacionály. V revolučním hnutí začala pracovat v druhé polovině 80. let. Patřila k zakladatelům a vůdcům polské sociální demokracie a bojovala proti nacionalismu v polském dělnickém hnutí. Od roku 1897 byla činná v německém sociálně demokratickém hnutí, vystupovala proti bernsteinismu a millerandismu; účastnila se první ruské revoluce (ve Varšavě). Jako delegátka V. sjezdu SDDSR (1907) podporovala bolševiky. Od počátku první světové války stála na pozicích internacionalismu. V Německu patřila k zakladatelům skupiny *Internacionála* (později *Spartakus* a *Spartakův svaz*). Ve vězení napsala pod pseudonymem *Junius* brožuru *Die Krise der Sozial-demokratie* [*Krise sociální demokracie*] (1916) (viz *Leninův*

článek O Juniově brožuře, Spisy 22, Praha 1957, s. 329—344). V prosinci 1918 sehrála významnou úlohu na ustavujícím sjezdu Komunistické strany Německa. V lednu 1919 byla uvězněna a na příkaz Scheidemannovy vlády zavražděna. Lenin si Luxemburgové hluboce vážil; kritikou jejích mylných názorů (v otázkách úlohy strany, imperialismu, permanentní revoluce, v národnostní, koloniální a rolnické otázce aj.) jí pomáhal zaujímat správná stanoviska. — 55—66, 167, 257, 265

MACHNOVCOVÁ L. P. (Bruker) (nar. 1877) — účastnice sociálně demokratického hnutí od konce 90. let, představitelka ekonomismu. Zaujímalala významné místo ve voroněžském výboru SDDSR, který v období příprav II. sjezdu SDDSR vystoupil proti stanovisku Jiskry. Na sjezdu zastupovala petrohradskou Dělnickou organizaci, patřila k protijiskrovcům. Lenin charakterizoval Machnovcovou a jejího bratra V. P. Machnovce (Akimova) jako delegáty, „kteří na sjezdu všemožně bojovali proti revolučnímu křídlu strany a které všichni... desetkrát zařadili mezi oportunisty“ (Sebrané spisy 8, Praha 1982, s. 414). V roce 1905 pracovala ve voroněžské sociálně demokratické organizaci, později politické činnosti zanechala. — 52, 62, 73, 74, 352

MACHNOVEC V. P. — viz Akimov V. P.

MACHOV — viz Kalafati D. P.

MAKADZJUB M. S. (Panin) (nar. 1876) — sociální demokrat, menševik. V letech 1901—1903 pracoval v sociálně demokratických organizacích v jižním Rusku. II. sjezdu SDDSR se zúčastnil jako delegát Krymského svazu, patřil k menšinovým jiskrovcům. V květnu 1905 se účastnil jednání menševické konference v Ženevě, byl zvolen do menševického řídicího ústředí — tzv. organizační komise —; podporoval Axelrodovu likvidátorskou myšlenku svolání dělnického sjezdu. V letech reakce se projevil jako likvidátor, spolupracoval s časopisem menševiků-likvidátorů Naša zarja. Po Říjnové revoluci zanechal politické činnosti. Od roku 1921 pracoval v sovětských vývozních společnostech v zahraničí; roku 1931 emigroval. — 164

MALININ N. I. (Šachov N.) (nar. 1877) — sociální demokrat, bolševik. V revolučním hnutí začal pracovat jako student v roce 1897. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům. V Ženevě roku 1904 napsal a vydal brožuru Borba za sjezd [Boj o sjezd], v níž shrnul dokumenty o vnitrostranickém boji po II. sjezdu SDDSR; V. I. Lenin

se na ni často odvolává v polemikách s menševiky, jež se týkají otázek svolání III. sjezdu strany. Na podzim 1904 pracoval Malinin z pověření strany v petrohradském výboru. Byl volitelem do IV. státní dумы. Za první světové války ze strany vystoupil, ale začátkem roku 1919 byl do ní znovu přijat. V létě téhož roku se přihlásil jako dobrovolník do Rudé armády, pracoval v politickém oddělení 9. armády. Po demobilizaci se zabýval agitační a propagandistickou činností. — 54, 335, 349, 350

MALINOVSKIJ A. A. — viz Bogdanov A.

MANDELŠTAM M. N. — viz Ljadov M. N.

MARTOV L. (vl. jm. Cederbaum J. O.) (1873—1923) — jeden z vůdců menševismu. V sociálně demokratickém hnutí pracoval od první poloviny 90. let. V roce 1895 se podílel na založení petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V souvislosti s ním byl v roce 1896 zatčen a vypovězen na tři roky do Turuchansku. Po návratu z vyhnanství roku 1900 připravoval vydávání Jiskry a stal se členem její redakce. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem za organizaci Jiskry a stál v čele oportunistické menšiny. Po sjezdu začal pracovat v ústředních menševických institucích a redigoval menševické publikace. V letech reakce patřil k likvidátorům, redigoval list Golos social-demokrata a zúčastnil se protistranické srpnové konference (1912). Za první světové války byl centristou, zúčastnil se zimmerwaldské a kientalské konference. Po únorové revoluci 1917 stál v čele skupiny menševiků-internacionalistů. Po Říjnové revoluci vystupoval proti sovětské moci. V roce 1920 emigroval do Německa a v Berlíně vydával kontrarevoluční menševický časopis Socialističeskij věstnik. — 30, 48, 63, 75, 90, 126, 128, 166, 189, 232, 245, 254, 265, 275, 285, 349, 350

MARTYNOV A. (vl. jm. Piker A. S.) (1865—1935) — jeden z vůdců ekonomismu, významný menševický činitel, později člen komunistické strany. V 80. letech byl členem různých narodovoljovských kroužků; v roce 1886 byl uvězněn a poslán do vyhnanství na východní Sibiř. Ve vyhnanství se přiklonil k sociálním demokratům. V roce 1900 emigroval a začal pracovat v redakci časopisu ekonomistů Rabočeje dělo. Aktivně vystupoval proti leninské Jiskře. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí, patřil k protijiskrovcům. Po sjezdu se přiklonil k menševikům. V letech reakce byl likvidátorem a za první světové války centristou; po únorové revoluci v roce 1917 patřil k menševikům-internaciona-

listům, po Říjnové revoluci se s menševiky rozešel. V letech 1918 až 1920 pracoval jako učitel na Ukrajině. V roce 1923 byl na XII. sjezdu KSR(b) přijat do strany a pracoval v Institutu K. Marxe a B. Engelse; od roku 1924 byl členem redakce časopisu *Kommunističeskij internacional*. — 61, 62, 73–75, 91, 96, 143, 144, 219, 252, 254, 256, 258, 261, 264, 265, 270, 285, 304, 305, 354, 378–380, 406, 408

MARX Karel (1818–1883) — zakladatel vědeckého komunismu, geniální myslitel, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu [viz stať V. I. Lenina Karel Marx (Stručný životopis a výklad marxismu) — Spisy 21, Praha 1959, s. 37–87]. — 58–61, 65, 327, 359, 380, 386

MASLOV P. P. (X) (1867–1946) — ekonom, sociální demokrat; napsal řadu prací o agrární otázce, v nichž se pokusil revidovat marxismus. Přispíval do časopisů *Žizň*, *Načalo* a *Naučnoje obozrenije*. Po II. sjezdu SDDSR se připojil k menševikům a vytyčil menševický program municipalizace půdy. V letech reakce byl likvidátorem, za první světové války sociálšovinistou. Po Říjnové revoluci zanechal politické činnosti a věnoval se pedagogické a vědecké práci. V roce 1929 byl jmenován řádným členem Akademie věd. — 129, 342, 407

MEJERSON D. L. (1880–1958) — sociální demokrat. Studoval na novo-rossijské univerzitě v Oděse. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům. Pracoval v oděské stranické organizaci, byl členem studentské Svazové rady, podílel se na vydávání listu *Student*, v němž byla v září 1903 otištěna Leninova stať *Úkoly revoluční mládeže*. Po revoluci 1905–1907 zanechal Mejerson stranické práce a pracoval jako lékař. Od roku 1923 byl profesorem oděského lékařského institutu. — 170

MEŠČERSKIJ V. P. (1839–1914) — reakční publicista. Sloužil u policie a na ministerstvu vnitra; od roku 1860 přispíval do časopisu *Russkij věstník* a listu *Moskovskije vědomosti*. V letech 1872–1914 vydával černosotňovský list *Graždanin*. V roce 1903 založil reakční časopisy *Dobro* a *Družeskije reči*. Carská vláda jeho publicistickou a vydavatelskou činnost finančně podporovala. Meščerskij odmítal jakékoli ústupky vlády dělníkům i liberální buržoazii. — 372

NIKULÁŠ II. (ROMANOV) (1868–1918) — poslední ruský car, vládl v letech 1894–1917. Z rozhodnutí uralského oblastního sovětu dělnických a vojenských zástupců v Jekatěrinburgu [Sverdlovsk] byl dne

17. července 1918 zastřelen. — 130, 133, 202, 203, 217, 219, 224, 229, 239, 240, 336

МИТРОФАНОВ — viz Gusarov F. V.

МЈАКОТИН V. A. (1867—1937) — jeden z vůdců maloburžoazní strany lidových socialistů (enesů), historik a publicista. V letech 1905—1906 patřil k vedoucím činitelům Svazu svazů, organizace buržoazní inteligence, která se pokoušela odvést proletariát od revolučního boje. Po Říjnové revoluci se podílel na založení Svazu obrození Ruska; později emigroval. — 237

МОРОЗОВ Т. S. (zemřel r. 1889) — továrník, člen známé milionářské rodiny Morozovových, zakladatel a majitel velké textilní firmy Níkolská společnost Savvy Morozova, syna a spol. v Orechovu-Zujevu. — 249, 250, 389

N — viz Zemljačková R. S.

НАПОЛЕОН III. (vl. jm. Bonaparte Ludvík) (1808—1873) — francouzský císař (1852—1870), synovec Napoleona I. Po porážce revoluce roku 1848 byl zvolen prezidentem Francouzské republiky. V noci na 2. prosince 1851 provedl státní převrat. K. Marx zhodnotil tuto událost ve svém díle Osmnáctý brumaire Ludvíka Bonaparta (viz K. Marx-B. Engels, Spisy 8, Praha 1960, s. 137—238). — 326

НЭМИРОВИЧ-ДАНЧЕНКО V. I. (1848—1936) — beletrista a válečný dopisovatel buržoazně liberálního zaměření. Za rusko-japonské války 1904—1905 byl dopisovatelem v Mandžusku, přispíval do buržoazního umírněně liberálního listu Russkoje slovo. Napsal mnoho válečných reportáží a politických článků. V roce 1921 emigroval. — 156

НИКИТИЧ — viz Krasin L. B.

НИКИТИН I. K. (Stěpanov) (1877—1944) — sociální demokrat, později bolševik, povoláním soustružník. Revolučního hnutí se účastnil od roku 1897, vedl marxistický dělnický kroužek v Kyjevě, rozšiřoval letáky, účastnil se stávek. V roce 1901 byl zatčen a poslán pod policejní dozor do Kalugy. Na II. sjezd SDDSR jej delegoval kyjevský výbor, patřil k většinovým jiskrovcům. Po návratu ze sjezdu byl znovu zatčen; v Kyjevě se účastnil revoluce 1905—1907. Později zanechal politické činnosti. Po Říjnové revoluci pracoval v opravné vagónů v Sokolnikách v Moskvě. V roce 1925 byl přijat do KSR(b). — 163, 230

НИК. -ОН — viz Danielson N. F.

Noskov V. A. (Glebov) (1878—1913) — sociální demokrat. V druhé polovině 90. let vstoupil do petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V roce 1898 byl zatčen a v roce 1899 vypovězen do Jaroslavi a později do Voroněže. Byl jedním ze zakladatelů Severního dělnického svazu. V dubnu 1902 se účastnil curyšské porady redakce Jiskry, na níž se projednával návrh programu strany. V letech 1902—1903 organizoval přepravu ilegálních sociálně demokratických tiskovin do Ruska, podílel se na organizování II. sjezdu SDDSR. Sjezdu se účastnil s právem poradního hlasu, patřil k většinovým jiskrovcům, řídil komisi pro vypracování stanov strany, byl zvolen členem ústředního výboru. Po sjezdu zaujal smířlivé stanovisko k menševikům; vystupoval proti svolání III. sjezdu strany. V roce 1905 byl zatčen. V letech reakce zanechal politické činnosti. — 40—42, 46—53, 121—127, 200, 351

NOVGORODCEV P. I. (1866—1924) — idealistický filozof, kadet, vzděláním právník. V letech 1896—1913 přednášel na moskevské univerzitě dějiny filozofie práva. V roce 1902 redigoval sborník ruských idealistů *Problemy idealizma*. Byl členem I. státní dумы. Po Říjnové revoluci emigroval, přispíval do emigrantského časopisu *Russkaja mysl* (1921—1924). — 189

OLGA — viz Ravičová S. N.

OLMINSKIJ M. (vl. jm. Alexandrov M. S.) (Galjorka) (1863—1933) — jeden z nejstarších činitelů revolučního hnutí v Rusku, profesionální revolucionář, publicista. V revolučním hnutí pracoval od začátku 80. let, přikláněl se k narodnictví. V roce 1898 vstoupil do SDDSR, od roku 1903 patřil k bolševikům. Byl členem redakce bolševických listů *Vperjod* a *Proletarij*. V letech 1905—1907 přispíval do bolševických listů a časopisů *Novaja žizň*, *Volna*, *Naša mysl*, *Věstnik žizni aj.*, stál v čele redakce stranického vydavatelství *Vperjod*. V letech stolypinské reakce pracoval ve stranické organizaci v Baku. V letech 1911—1914 byl činný v bolševických listech *Zvězda* a *Pravda* a v časopisu *Prosvěščenije*. V letech 1915—1917 plnil stranické úkoly v Saratově, Moskvě, později v Petrohradě; aktivně se účastnil Říjnové revoluce. Později řídil oddělení dějin komunistické strany při ÚV RKS(b), byl redaktorem časopisu *Proletarskaja revolucija*, členem ředitelství Institutu V. I. Lenina. — 66, 72, 100, 109, 234

ORLOVSKIJ — viz Vorovskij V. V.

OSIPOV — viz Zemljačková R. S.

P. — viz Krasikov P. A.

PANIN — viz Makadzjub M. S.

PAPAŠA — viz Litvinov M. M.

PARVUS (vl jm. Helphand A. L.) (1869—1924) — menševik; koncem 90. let a na přelomu století pracoval v Sociálně demokratické straně Německa, patřil k jejímu levému křídlu. Byl redaktorem listu Sächsische Arbeiter-Zeitung. Napsal řadu prací o světovém hospodářství. Po II. sjezdu SDDSR se připojil k menševikům. Za první ruské revoluce byl v Rusku, spolupracoval s redakcí menševického listu Načalo, vyzýval k účasti v Bulyginově dumě, obhajoval taktiku drobných dohod s kadety atd. Parvus propagoval protimarxistickou teorii permanentní revoluce, z níž později Trockij učinil nástroj boje proti leninismu. V letech reakce se Parvus rozešel se sociálními demokraty. Za první světové války byl sociálšovinistou, agentem německého imperialismu. Zbohatl na velkých spekulacích s válečnými dodávkami. Od roku 1915 vydával časopis Die Glocke, jenž byl orgánem „renegátství a špinavého lokajství v Německu“ (V. I. Lenin, Spisy 21, Praha 1957, s. 426). — 263—266, 268, 271

PEŠEČONOV A. V. (1867—1933) — buržoazní veřejný činitel a publicista. V 90. letech patřil k liberálním narodníkům; spolupracoval s časopisem Russkoje bogatstvo a roku 1904 se stal členem jeho redakce; přispíval do liberálně buržoazního časopisu Osvobožděnie a do eserského listu Revoljucionnaja Rossija. V letech 1903—1905 byl členem Svazu osvobození, od roku 1906 jedním z vůdců maloburžoazní strany lidových socialistů. Po únorové revoluci 1917 se stal ministrem zásobování v buržoazní prozatímní vládě. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské moci, roku 1922 emigroval. — 237

PEŠKOV A. M. — viz Gorkij M.

PIKER A. S. — viz Martynov A.

PLECHANOV G. V. (1856—1918) — ruský marxistický filozof, literární historik a estetik, první propagátor marxismu v Rusku, sociální demokracie a II. internacionály. Jako student navázal v roce 1875 spojení s narodniky a s petrohradskými dělníky a zapojil se do revoluční činnosti. V roce 1877 se stal členem narodnické organizace

Zemlja i volja a po jejím rozštěpení v roce 1879 se postavil do čela nově vytvořené narodnické organizace Čornyj pereděl. V roce 1880 emigroval, rozešel se s narodnictvím a v roce 1883 založil v Ženevě první ruskou marxistickou organizaci — skupinu Osvobození práce. Po únorové buržoazně demokratické revoluci roku 1917 se vrátil do Ruska a podporoval prozatímní vládu; k Říjnové revoluci se stavěl negativně.

Nejdůležitější teoretické práce: Socializm i političeskaja borba [Socialismus a politický boj] (1883; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), Naši raznoglasija [Naše neshody] (1884), K voprosu o razvittii monističeskogo vzgljada na istoriju [O vývoji monistického názoru na dějiny] (1895; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), Očerki po istorii materializma [Studie z dějin materialismu] (1896; česky pod názvem Příspěvky k dějinám materialismu, 1944), Obosnovanije narodničestva v trudach g-na Voroncova (V. V.) [Zdůvodnění narodnictví v pracích pana Voroncova (V. V.)] (1896), O materialističeskom ponimanii istorii [O materialistickém pojetí dějin] (1897; česky ve Vybraných filozofických spisech II, 1960), K voprosu o roli ličnosti v istorii [O úloze osobnosti v dějinách] (1898; česky ve Vybraných filozofických spisech II, 1960) aj. — 28, 48, 49, 60, 61, 63, 64, 73—75, 82, 90, 105, 109, 149, 182, 183, 190, 231 až 233, 235, 276, 285, 304—307, 312—314, 320, 335, 349—352, 354, 392, 393, 400

PLEVE V. K. (1846—1904) — reakční státník carského Ruska; v letech 1881—1884 byl ředitelem policejního departmentu, po zavraždění Sipjagina v dubnu 1902 se stal ministrem vnitra. Na jeho příkaz bylo krutě potlačeno rolnické hnutí v Poltavské a Charkovské gubernii a rozeznána řada zemstev. Pleva prosazoval reakční politiku porušování okrajových území Ruska. Aby odvrátil pozornost mas od revolučního boje, pomáhal vyprovokovat rusko-japonskou válku. Stejně cíle sledoval protižidovskými pogromy, podporoval „zubatovovštinu“. Svou politikou vzbudil nenávist v nejširších vrstvách ruské společnosti. Dne 28. července 1904 byl zabit eserem J. S. Sazonovem. — 133, 275

’оров — viz Rozanov V. N.

’оров (vl. jm. Kazakov) A. V. (Kazakov) (zemřel r. 1914) — sociální demokrat, profesionální revolucionář. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům. Je spoluautorem výzvy bernské skupiny na podporu strany, adresované stoupencům stranické většiny v zahraničí (1905). V letech 1905—1907 byl pověřen politickou prací mezi vo-

jáky v Petrohradě a Kronštadu. Často byl vězněn. V roce 1908 byl poslán na nucené práce, ale brzy uprchl a později žil v cizině. Byl členem pařížské sekce SDDSR a výboru zahraničních organizačních strany. Na začátku první světové války vstoupil jako dobrovolník do francouzské armády a padl na frontě v listopadu 1914. — 170

POTRESOV A. N. (Starověr) (1869—1934) — jeden z vůdců menševického hnutí. V 90. letech se přikláněl k marxistům. Za činnost v petrohradském Svazu boje za osvobození dělnické třídy byl poslán do vyhnanství do Vjatecké gubernie. V roce 1900 emigroval a podílel se na založení listu Jiskra a časopisu Zarja. II. sjezdu strany se účastnil jako delegát Jiskry s právem poradního hlasu, patřil k menšinovým jiskrovcům. V letech reakce byl ideologem likvidátorství, významně ovlivnil menševické orgány Vozrožděnije a Naša zarja. Za první světové války patřil k sociálšovinistům. Po Říjnové revoluci emigroval; v týdeníku Dni, založeném Kerenským, útočil proti sovětské moci. — 75, 82, 89, 90, 93, 106, 182—186, 188—190, 232, 312, 316, 317, 392, 393, 400

PROKOPOVIČ S. N. (1871—1955) — buržoazní ekonom a publicista, jeden z významných ekonomistů a prvních propagátorů bernstejnismu v Rusku. Patřil k aktivním členům liberální monarchistické organizace Svaz osvobození. V roce 1906 se stal členem ÚV kadetské strany. Redigoval a vydával časopis Bez zaglavija a spolupracoval s redakcí listu Tovarišč. Je autorem knih o dělnické otázce, v nichž se odrazily bernsteinovsko-liberální názory. V roce 1917 zastával v buržoazní prozatímní vládě funkci ministra zásobování. Po Říjnové revoluci byl za protisovětskou činnost vypovězen z SSSR. — 238

RACHMETOV — viz Bogdanov A.

RAVIČOVÁ S. N. (Olga) (1879—1957) — sociální demokratka. Do SDDSR vstoupila v roce 1903. Působila ve stranických organizacích v Charkově, Petrohradě i v cizině. Po únorové revoluci 1917 byla členkou petrohradského výboru SDDSR(b). Po Říjnové revoluci pracovala ve stranických orgánech a v sovětech. V roce 1918 zastávala názory levých komunistů a vystupovala proti uzavření brestlitevského míru. Na XIV. sjezdu VKS(b) se přiklonila k „nové opozici“, později vstoupila do trockisticko-zinovjevovského bloku. Na XV. sjezdu VKS(b) v roce 1927 byla ze strany vyloučena za aktivní činnost v trockistické opozici, v roce 1928 jí bylo členství ve straně obnoveno, avšak v roce 1935 byla za protistranickou a pro-

tisovětskou činnost znovu vyloučena a postavena před soud. — 291

RJADOVOJ — viz Bogdanov A.

RJAZANOV (vl. jm. Goldendach) D. B. (1870—1938) — účastník sociálně demokratického hnutí od 90. let; pracoval v Oděse a Kišiněvě. Roku 1900 odjel do ciziny, byl jedním ze zakladatelů publicistické skupiny Borba, která se stavěla proti programu strany vypracovanému Jiskrou a proti leninským organizačním principům výstavby strany. II. sjezd rozhodl, že skupina Borba se sjezdu nezúčastní a odmítl pozvat Rjazanova jako jejího zástupce na svá jednání. V roce 1907 pracoval Rjazanov v petrohradském ústředním byru odborů, později odjel za hranice a přispíval do časopisu Die Neue Zeit, zabýval se dějinami I. internacionály. V roce 1909 učil na Capri ve škole frakční skupiny Vperjod, přednášel o odborovém hnutí na stranické škole v Longjumeau. Z pověření Sociálně demokratické strany Německa připravoval vydání Spisů K. Marxe a B. Engelse. Za první světové války patřil k centristům, psal do menševicko-trockistických listů Golos a Naše slovo. Na VI. sjezdu strany (1917) byl spolu s mezirajonovci přijat do KSR(b). Po Říjnové revoluci pracoval v odborovém hnutí; podílel se na založení Institutu K. Marxe a B. Engelse a do roku 1931 byl jeho ředitelem. Začátkem roku 1918 vystoupil na krátkou dobu ze strany, protože nesouhlasil s uzavřením brestlitevského míru. V diskusi o odborech (1920—1921) zaujal protistranické stanovisko a byl z funkcí v odborech odvolán. V únoru 1931 byl za podporování menševické kontrarevoluční činnosti vyloučen z VKS(b). — 163, 342, 352

ROCQUIGNY Robert (nar. 1845) — francouzský buržoazní ekonom. Je autorem prací o zemědělském pojištění a družstevnictví. V knize Les syndicats agricoles et leur œuvre [Zemědělské syndikáty a jejich činnost] (1900) propagoval vytváření zemědělských sdružení, v nichž viděl prostředek sjednocení dělníků a buržoazie. V. I. Lenin použil konspektu a výpisků z této práce v referátu, který přednesl začátkem března 1903 v Paříži. — 385, 386

ROLANDOVÁ Manon Jeanne (1754—1793) — jako girondistka sehrála významnou roli za Velké francouzské revoluce 1789—1793. Za svou činnost byla postavena před Revoluční tribunál a popravena. Napsala pozoruhodnou knihu Mémoires [Paměti], které byly přeloženy do ruštiny pod názvem Ličnyje memuary g-ži Rolan [Osobní vzpomínky paní Rolandové] (Petrohrad 1893). — 303

ROMANOV S. A. (Sergej) (1857—1905) — velkokníže; od roku 1891 byl moskevským generálním gubernátorem a od roku 1896 zároveň velitelem vojsk moskevského vojenského okruhu. Svou kontrarevoluční činností „revolucionoval Moskvu skoro lépe než mnozí revolucionáři“ (V. I. Lenin, Spisy 9, Praha 1954, s. 278). Byl zavražděn eserem I. P. Kaljajevem. — 277

ROMANOV V. A. (1847—1909) — velkokníže, strýc cara Mikuláše II. V letech 1884—1905 byl vrchním velitelem gardových vojsk a petrohradského vojenského okruhu. Na carův pokyn vydal rozkaz ke střelbě do dělníků 9. ledna 1905 v Petrohradě. — 202, 211, 214 až 216, 219, 242

ROZANOV V. N. (Popov) (1876—1939) — sociální demokrat, menševik. Politického života se účastnil od poloviny 90. let, roku 1899 byl pověřen do Smolenska. Vstoupil do skupiny Južnyj rabočij, v letech 1901—1903 pracoval na jihu Ruska. Byl členem organizačního výboru pro svolání II. sjezdu SDDSR. Na sjezd jej delegovala skupina Južnyj rabočij; zaujímal stanovisko středu; po sjezdu vystupoval jako aktivní menševik. Koncem roku 1904 byl kooptován do smířlivveckého ústředního výboru, v únoru 1905 byl zatčen. Na menševické konferenci v květnu 1905 byl zvolen do organizační komise, která představovala řídicí menševické ústředí. Na IV. sjezdu SDDSR byl za menševiky zvolen do ústředního výboru. Roku 1908 emigroval. Po únorové revoluci 1917 se stal členem menševické frakce petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců, patřil k obranářům. K Říjnové revoluci se stavěl nepřátelsky, aktivně pracoval v několika kontrarevolučních organizacích; v procesu s Taktickým centrem byl odsouzen. Po amnestii zanechal politické činnosti, pracoval ve zdravotnictví. — 126, 129, 199, 285, 335

ROŽDĚSTVENSKIJ (vl. jm. Rožestvenskij) Z. P. (1848—1909) — viceadmirál carského loďstva. Až do roku 1904 byl velitelem hlavního štábu námořních sil. Za rusko-japonské války velel 2. tichomořské eskadře, kterou carská vláda vyslala na pomoc Port Arthuru obleženému Japonci. V bitvě u Cušimy (27.—28. května 1905) se projevila jeho naprostá organizační neschopnost, jeho loďstvo utrpělo porážku a on sám padl do zajetí. — 155

RUBEN — viz Knunjanc B. M.

RYDZEVSKIJ K. N. (nar. 1852) — carský generál, jeden z katanů první ruské revoluce. V letech 1904—1905 byl náměstkem ministra vnitra,

velel zvláštnímu oddílu četnictva; podnikal trestné výpravy k potlačení revolučního hnutí ve Vitebské, Mogilevské a Minské gubernii. Od roku 1905 byl senátorem. — 237, 239

SEMEVSKIJ V. I. (1848—1916) — ruský historik, představitel narodnického směru v ruské historiografii. Ve svých četných pracích zkoumal z idealistických pozic otázky sociální historie a dějiny pokrokového společenského myšlení v Rusku v 18. a v první polovině 19. století. Nepronikl do zákonitostí sociálně ekonomického vývoje, idealizoval rolnickou občinu, nesprávně vysvětloval příčiny zrušení nevolnictví atd. Pracoval v redakcích časopisů *Otčestvennyje zapiski*, *Russkoje bogatstvo* a jiných narodnických a liberálně buržoazních časopisů. — 237

SERGEJ — viz Romanov S. A.

SCHWEITZER Johann Baptist (1833—1875) — německý veřejný činitel a spisovatel, stoupenec F. Lassalla, povoláním advokát. Do politického života vstoupil jako liberál, pod Lassallovým vlivem se přidal k dělnickému hnutí. Od roku 1864 redigoval ústřední list Všeobecného německého dělnického spolku *Der Sozialdemokrat*, v roce 1867 byl zvolen předsedou spolku. Schweitzer uplatňoval lassallovskou oportunistickou taktiku kompromisů s pruskou vládou, neboť doufal, že bude zavedeno všeobecné volební právo, že stát poskytne prostředky na podporu výrobních družstev apod. Prosazoval junkerskou pruskou cestu sjednocení Německa „shora“. K. Marx a B. Engels Schweitzerův „královský pruský vládní socialismus“ ostře kritizovali. Ve spolku uplatňoval Schweitzer politiku osobní diktatury, vzbudil nespokojenost mezi členy a v roce 1871 se musel funkce předsedy spolku vzdát. Poté zanechal politické činnosti. — 65

SOUCHON Auguste (1786—1857) — francouzský právník a ekonom, profesor právnické fakulty v Lyonu. Později přednášel na právnické fakultě v Paříži. Napsal řadu prací o ekonomice zemědělství. Leninovy poznámky k jeho knize *La propriété paysanne. Étude d'économie rurale* [Rolnické vlastnictví. Nástin ekonomiky zemědělství] (1899) a výpisky z ní byly uveřejněny v roce 1938 v publikaci *Leninskij sbornik XXXI*, s. 10—14. Lenin měl v úmyslu jich využít ve svých pařížských přednáškách, které se měly uskutečnit koncem února 1903. — 386

STAROVĚŘ — viz Potresov A. N.

STASOVOVÁ J. D. (Absoljut) (1873—1966) — patří k nejstarším účastníkům revolučního hnutí. Ve straně pracovala od roku 1898. Do roku 1905 vyvíjela ilegální revoluční činnost v Petrohradě, Kyjevě, Minsku, Orlu, Smolensku, Vilně (dnešním Vilniusu) a v Moskvě. Byla tajemnicí petrohradského výboru strany a tajemnicí severního byra ústředního výboru. Od srpna 1905 do ledna 1906 pracovala z pověření ÚV strany v Ženevě. V letech 1907—1912 byla funkcionářkou strany v Tiflisu (Tbilisi). Na VI. všeruské konferenci SDDSR v Praze byla zvolena kandidátkou členství v ústředním výboru bolševické strany. Za revoluční činnost byla nejednou vězněna a deportována na Sibiř. Od února 1917 do března 1920 byla tajemnicí ústředního výboru strany. V letech 1920—1921 zastávala významné stranické funkce v Petrohradě, později v Baku. V letech 1921—1938 pracovala v Kominterně, v Mezinárodní organizaci pro pomoc bojovníkům revoluce a v ústřední kontrolní komisi. V roce 1934 se podílela na založení Světového protiválečného a antifašistického výboru žen. V letech 1938—1946 redigovala časopis Internacionalnaja literatura. Od roku 1946 se věnovala literární publicistice. — 171 až 175

STĚČKIN S. J. (Strojev N.) (nar. 1864) — publicista inklinující k politice menševiků a eserů. V letech 1904—1905 přispíval do petrohradských listů S.-petěrburgskije vědomosti, Russkaja gazeta, Věstnik žizni aj. V roce 1906 vydával týdeník Rabočij kolokol, v němž hlásal myšlenku organizování dělnické třídy mimo strany. — 222

STEINEROVÁ — členka jekatěrinoslavského výboru SDDSR. Totožnost nebyla zjištěna. — 170

STĚPANOV — viz Essen A. M.

STĚPANOV — viz Nikitin I. K.

STĚPANOV S. I. (Braun) (1876—1935) — profesionální revolucionář, bolševik, do revolučního hnutí se zapojil roku 1895 v tulském zbrojařském závodě, kde pracoval jako soustružník. Na II. sjezd SDDSR byl delegován tulským výborem, patřil k většinovým jiskrovcům. Po návratu do Ruska byl zatčen, roku 1905 osvobozen; pracoval v Tule, Petrohradě a Moskvě. V roce 1915 byl znovu zatčen a vypovězen do Irkutské gubernie, odkud se vrátil po únorové revoluci 1917. Po Říjnové revoluci řídil znárodnování podniků v Tule, v roce 1919 byl jmenován ředitelem tulského muničního závodu. Roku 1925 se stal předsedou tulského guberniálního výkonného

výboru. Od roku 1930 pracoval v Moskvě jako zástupce předsedy oblastního výkonného výboru a jako tajemník stranického kolegia oblastní kontrolní komise. V letech 1933—1935 zastával funkci předsedy moskevského oblastního soudu. Na XIII. sjezdu strany byl zvolen členem ústřední kontrolní komise, na XIV. a XV. sjezdu členem revizní komise ústředního výboru. — 163

STEPHENS Joseph Rayner (1805—1879) — anglický duchovní. V letech 1837—1839 se aktivně účastnil chartistického hnutí, patřil k jeho revolučnímu křídlu. V roce 1839 byl zatčen a odsouzen do vězení. Během soudního procesu se zřekl svých dřívějších názorů. Později vystupoval proti chartistům. — 217

STĚPŇAK S. (vl. jm. Kravčinskij S. M.) (1851—1895) — spisovatel a publicista, významný představitel revolučního nacionalismu 70. let. V roce 1872 vstoupil do narodnického kroužku čajkovců, účastnil se „chození mezi lid“, byl zatčen; v roce 1873 emigroval. V roce 1875 se účastnil národně osvobozenického hnutí proti Turkům v Bosně a Hercegovině. V roce 1878 přijel do Ruska, aktivně pracoval v narodnické organizaci Zemlja i volja a redigoval první číslo časopisu stejnojmenného názvu. Dne 16. srpna 1878 provedl atentát na velitele četnictva Mezencova a brzy nato se ukryl v cizině. Od roku 1884 žil v Londýně, byl jedním ze zakladatelů spolku Přátelé ruské svobody. Napsal knihu črt Podpolnaja Rossija [Podzemní Rusko] (1882; česky 1905), řadu povídek a román Andrej Kožuchov (1889; česky 1955). Ve svých literárních dílech idealizoval postavu narodníka teroristy. — 183

ŠTROJEV N. — viz Stěčkin S. J.

ŠTRUVE P. B. (1870—1944) — ruský buržoazní ekonom a publicista, jeden z vůdců liberálně monarchistické strany kadetů. V 90. letech byl čelným představitelem legálního marxismu, spolupracovníkem a redaktorem časopisů Novoje slovo (1897), Načalo (1899) a Žizň (1900). Lenin nazval Struveho „velikým mistrem renegátství“ (Spisy 13, Praha 1956, s. 495). Již ve své první práci Kritičeskije zametki k voprosu ob ekonomičeskom razvitii Rossii [Kritické poznámky k ekonomickému rozvoji Ruska] (1894) vystupoval Struve proti nacionalismu, „doplňoval“ a „kritizoval“ Marxovo ekonomické a filozofické učení, sympatizoval s představiteli vulgární buržoazní politické ekonomie a propagoval malthuziánství. Patřil k teoretikům a organizátorům liberální organizace Svaz osvobození (1904—1905) a byl redaktorem jejího ilegálního orgánu Osvobožděníje (1902 až

1905). Když v roce 1905 vznikla kadetská strana, stal se členem jejího ÚV. Po porážce revoluce 1905—1907 stanul v čele pravého křídla liberálů. Za první světové války patřil k nejagresivnějším ideologům ruského imperialismu. Po Říjnové revoluci byl členem kontrarevoluční Wrangelovy vlády; později emigroval. — 61, 72, 73, 75, 82, 91, 188, 304, 316, 376, 403, 405, 406

STUMPFE E. (nar. 1866) — vysoký úředník odboru státního majetku v Německu, autor pojednání *Über die Konkurrenzfähigkeit des kleinen und mittleren Grundbesitzes gegenüber dem Grossgrundbesitz* [O schopnosti malých a středních hospodářství konkurovat velkostatkům], jež vyšla roku 1896 v 25. svazku *Landwirtschaftliche Jahrbücher*. Napsal řadu dalších prací, v nichž se snažil dokázat, že malé hospodářství je schopno konkurovat velkému. — 386

SVJATOPOLK-MIRSKIJ P. D. (1857—1914) — státní činitel carského Ruska, velkostatkář, okťabrista. Působil jako gubernátor v řadě ruských měst. Od srpna 1904 zastával funkci ministra vnitra. Ve snaze zamezit narůstání revoluční krize prováděl politiku lavírování: vyhlásil „období důvěry“ vlády ke společnosti, poněkud uvolnil cenzuru, udělil částečnou amnestii, povolil sjezdy představitelů zemstev atd. V lednu 1905 jeho politika zkrachovala a Svjato-polk-Mirskij byl nucen abdikovat. — 98, 133, 237

ŠACHOV N. — viz Malinin N. I.

ŠELGUNOV N. V. (1824—1891) — ruský veřejný činitel, revolučně demokratický publicista a materialistický filozof, stoupenec V. G. Bě-linského, A. I. Gercena a N. G. Černyševského. Od 60. let byl významným představitelem ruského revolučního hnutí. V roce 1861 uveřejnil v časopisu *Sovremennik* svůj článek *Dělnický proletariát v Anglii i ve Francii*; tímto článkem se v Rusku jako první pokusil popularizovat Engelsovu knihu *Postavení dělnické třídy v Anglii* (1845). V roce 1861 ostře krizitoval rolnickou reformu a vyzýval k rolnické revoluci v proklamacích *K molodomu pokoleniju* [Mladé generaci] (napsal ji spolu s M. P. Michajlovem) a *K soldatam* [Vo-jákům]. V mnoha svých statích věnovaných především problémům historie, ekonomie a veřejného dění předpokládal, že pouze rolnická revoluce může osvobodit rolnictvo a stát se základem socialistických přeměn i bez kapitalismu. Již v 80. letech však Šelgunov pod vlivem marxismu pochopil, že přechod k novému společenskému řádu je spjat s revolučním bojem proletariátu. Za revolučně demokratickou činnost byl několikrát vězněn a vypovězen. Mezi dělníky a ostatními

revolučními vrstvami obyvatelstva si získal velkou popularitu. Jeho pohřeb 27. dubna 1891 se stal protivládní demonstrací. — 249

ŠNITNIKOV N. N. (nar. 1861) — člen petrohradské městské dумы a zemstevního shromáždění, lidový socialista. V letech 1905—1906 patřil k čelným představitelům Svazu svazů, který sdružoval buržoazní inteligenci a pokoušel se odvést pozornost proletariátu od revolučního boje. — 237, 238

ŠOTMAN A. V. (Gorskij) (1880—1939) — profesionální revolucionář, bolševik, povoláním soustružník. Do revolučního hnutí se zapojil v roce 1899 v petrohradském Svazu boje za osvobození dělnické třídy; pracoval v Obuchovových závodech, účastnil se „obuchovské obrany“ (1901), byl stranickým organizátorem vyborského obvodu. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem petrohradského výboru, patřil k většinovým jiskrovcům. Po sjezdu pracoval v Kostromě a Ivanovu-Vozněsensku, byl členem severního výboru SDDSR, účastnil se revoluce 1905—1907 v Petrohradě a Oděse. V letech 1911—1912 byl členem helsingforského [Helsinky] výboru Finské sociálně demokratické dělnické strany; v roce 1912 jel za Leninem do Paříže se zprávou o činnosti vojenské organizace v Baltském loďstvu. Na srpnové poradě ÚV SDDSR se stranickými pracovníky v Poroninu (1913) se stal členem ústředního výboru a ruského byra ÚV SDDSR. V listopadu 1913 byl v Jekatěrinoslavi zatčen a deportován do Narymského kraje. Únorové revoluce 1917 se zúčastnil v Tomsku, od června 1917 byl členem petrohradského okruhového výboru strany, v srpnu téhož roku organizoval Leninův odjezd do Finska. Aktivně se zúčastnil Říjnové revoluce, po revoluci zastával významné funkce v hospodářském a stranickém aparátě a v sovětech; v letech 1923—1924 byl předsedou ústředního výkonného výboru Karelské ASSR, v letech 1926—1937 vedl kádrové oddělení Nejvyšší národohospodářské rady a byl zmocněncem prezidia všeruského ústředního výkonného výboru pro zvláštní úkoly. Na XIII., XIV., XV. a XVI. sjezdu strany byl zvolen členem ústřední kontrolní komise. — 163

THIERS Adolphe (1797—1877) — reakční francouzský buržoazní politik a historik, povoláním advokát. Politickou činnost zahájil koncem 20. let 19. století jako představitel liberálně buržoazní opozice; po červnové buržoazní revoluci roku 1830 vykonával řadu ministerských funkcí, stál v čele vlády. V roce 1834 krutě potlačil republikánská povstání v Lyonu a v Paříži. Za druhé republiky (1848 až

1851) byl jedním z vůdců kontrarevoluční monarchistické „strany pořádku“. Po pádu druhého císařství (4. září 1870) byl jedním z faktických vůdců reakční vlády, 17. února 1871 stanul v jejím čele. Na Thiersův rozkaz byl podniknut pokus odzbrojit pařížskou národní gardu. Tento pokus vyvolal 18. března 1871 povstání. Thiers patřil k hlavním osnovatelům občanské války a organizátorům potlačení Pařížské komuny. Jeho úlohu v dějinách Francie podrobně vylíčil K. Marx v práci *Občanská válka ve Francii* (K. Marx—B. Engels, Spisy 17, Praha 1965, s. 349—402). — 326—328

TRAVINSKIJ — viz Kržižanovskij G. M.

TREPOV D. F. (1855—1906) — vrchní policejní komisař Moskvy v letech 1896—1905. Byl to „jeden z nejnenáviděnějších přísluhovačů carismu v celém Rusku, který proslul v Moskvě svou krutostí, surovostí a tím, že se pokoušel spolu se zubatovovci demoralizovat dělníky“, charakterizoval jej Lenin (tento svazek, s. 237). Dne 11. ledna 1905 byl jmenován generálním gubernátorem Petrohradu, později náměstkem ministra vnitra. V říjnu 1905 vydal smutně proslulý rozkaz „cvičných nábojů neuzívat a střelivem nešetřit“. Byl iniciátorem černosotňovských pogromů. — 237, 238, 327

ТРОЦКИЙ (vl. jm. Bronštejn) L. D. (1879—1940) — zapřisáhlý nepřítel leninismu. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem Sibiřského svazu SDDSR, patřil k menšinovým jiskrovcům; po sjezdu aktivně bojoval proti bolševikům ve všech otázkách teorie a praxe socialistické revoluce. V letech reakce byl likvidátorem. V roce 1912 zorganizoval protistranický srpnový blok; za první světové války zaujímal centristickou pozici, bojoval proti Leninovu stanovisku v otázkách války, míru a revoluce. Po únorové revoluci 1917 se vrátil z emigrace, vstoupil do skupiny mezirajonovců a společně s nimi byl na VI. sjezdu SDDSR přijat do bolševické strany. Po Říjnové revoluci byl lidovým komisařem zahraničních věcí, lidovým komisařem vojenství a námořnictva, předsedou Revoluční vojenské rady republiky; byl členem politického byra ÚV. V roce 1918 se stavěl proti brestlitevskému míru; v letech 1920—1921 stál v diskusi o odborech v čele opozice. Od roku 1923 vedl zběsilý frakční boj proti leninskému programu výstavby socialismu a proti generální linii strany, prohlašoval, že socialismus nemůže v SSSR zvítězit. Komunistická strana dokázala, že trockismus je maloburžoazní úchylnka ve straně, a ideové i organizačně jej potřela. V roce 1927 byl Trockij vyloučen ze strany, v roce 1929 byl za protisovětskou činnost vypovězen ze SSSR a v roce

1932 zbaven sovětského občanství. — 51, 73, 75, 82, 164, 166, 185, 189, 233, 285, 304

TROCHU Louis Jules (1815—1896) — francouzský generál, bonapartista. Stál v čele „vlády národní obrany“ (září 1870—únor 1871) a v roce 1871 byl generálním guvernérem Paříže. Patřil ke katanům Pařížské komuny. V roce 1872 abdikoval a zanechal politické činnosti. — 326, 328

TRUBECKOJ J. N. (1863—1920) — kníže, jeden z ideologů ruského buržoazního liberalismu, idealistický filozof. Byl profesorem filozofie práva na kyjevské a později na moskevské univerzitě. Jako publicista přispíval do novin Russkije vědomosti a dalších listů, spolupracoval na programovém sborníku ruských idealistů Problemy idealizma (1902). Od roku 1906 patřil k organizátorům kadetsko-okfabristické strany „pokojné obnovy“. Hrál značnou úlohu při potlačování první ruské revoluce 1905—1907 a nastolení stolypinského režimu. Za první světové války byl jedním z ideologů ruského imperialismu. Po Říjnové revoluci vystupoval jako zavilý nepřítel sovětské moci a aktivní děnikinovec. Napsal řadu filozofických prací v duchu náboženského mysticismu. — 85, 86, 99

TRUBECKOJ P. N. (1858—1911) — kníže, maršálek moskevské guberniální šlechty (1893—1906). V roce 1904 jako předseda moskevského guberniálního zemstevního shromáždění zaslal dopis ministru vnitra B. D. Svjatopolkovi-Mirskému a odevzdal konstituční adresu carovi. V těchto dokumentech moskevští činitelé zemstev nabízeli carismu pomoc při potlačování revolučního hnutí. Od roku 1906 byl P. N. Trubeckoj členem Státní rady a vedl v ní skupinu středu. — 160

TUGAN-BARANOVSKIJ M. I. (1865—1919) — ruský buržoazní ekonom, v 90. letech významný představitel legálního marxismu, spolupracovník časopisů Novoje slovo (1897), Načalo (1899) aj., kritik Marxova učení. Za první buržoazně demokratické revoluce v Rusku byl členem kadetské strany, v letech 1917—1918 aktivním činitelem kontrarevoluce na Ukrajině, ministrem financí ukrajinské Centrální rady. Nejdůležitější práce z 90. let: Promyšlennyje krizisy v sovremennoj Anglii, ich pričiny i vlijanije na narodnuju žizň [Průmyslové krize v soudobé Anglii, jejich příčiny a vliv na život lidu] (1894), Russkaja fabrika v prošlom i nastojaščem [Ruská továrna v minulosti a přítomnosti] (1898) aj. — 61

ULJANOV V. I. — viz Lenin V. I.

V. V. — viz Voroncov V. P.

VALENTIN — viz Galperin L. J.

VALENTIN Louis Ernest — francouzský generál, bonapartista, prefekt pařížské policie před povstáním 18. března roku 1871. — 327

VASILČIKOV S. I. (nar. 1849) — generál. V letech 1902—1906 velel sboru gardistů. Patřil k organizátorům krvavého masakru 9. ledna 1905. — 216, 237

VASILJEV — viz Lengnik F. V.

VITTE S. J. (1849—1915) — ruský státník, představitel imperialistických zájmů vojenských a statkářských kruhů carského Ruska, přesvědčený zastánce absolutismu. Snažil se zachovat monarchii malými ústupky a sliby liberální buržoazii a krutými represemi vůči lidu. Byl jedním z těch, kdo potlačili revoluci v letech 1905—1907. Jako ministr dopravy (únor—srpen 1892), ministr financí (1892 až 1903) a předseda vlády (říjen 1905—duben 1906) prosazoval v oblasti financí, celní politiky, výstavby železnic a továrního zákonodárství zájmy velkoburžoazie. Všestrannou podporou zahraničních investic přispěl nejen k rozvoji kapitalismu v Rusku, ale i k větší závislosti Ruska na imperialistických státech. V. I. Lenin jej charakterizoval jako „ministra makléře“ a „burzovního agenta“. — 82, 237, 372

VLADIMÍR — viz Romanov V. A.

VOINOV — viz Lunačarskij A. V.

VORONCOV V. P. (V. V.) (1847—1918) — ekonom a publicista, jeden z ideologů liberálního nacionalismu 80.—90. let, autor knih *Sudby kapitalizmu v Rossii* [Osudy kapitalismu v Rusku] (1882), *Naši napravlenija* [Naše směry] (1893), *Očerki teoretičeskoj ekonomii* [Nástin teoretické ekonomie] (1895) aj. Tvrdil, že v Rusku nejsou podmínky pro rozvoj kapitalismu, hájil malovýrobu a idealizoval rolnickou občinu. Prosazoval politiku smíru s carskou vládou a byl rozhodným odpůrcem marxismu. Voroncovovy názory ostře kritizoval v mnoha svých pracích V. I. Lenin. — 181, 194, 197

VOROVSKIJ V. V. (Orlovskij) (1871—1923) — profesionální revolucionář, význačný pracovník bolševické strany, sovětský diplomat, publicista a literární kritik. Roku 1890 začal pracovat v revolučních

studentských kroužcích. Od roku 1894 byl aktivním členem moskevského Dělnického svazu, těsně spjatého s petrohradským Svazem boje za osvobození dělnické třídy. V roce 1899 se ve vyhnanství připojil k Leninovu Protestu ruských sociálních demokratů namířenému proti ekonomistům. V roce 1902 emigroval a začal spolupracovat s leninskou Jiskrou. Začátkem roku 1904 vytvořil v Oděse z Lenina pověření jižní byro SDDSR. Koncem srpna 1904 odjel za hranice a na poradě v Ženevě se připojil k deklaraci dvaadvaceti bolševiků. V roce 1905 se jako delegát zúčastnil III. sjezdu SDDSR. Spolu s Leninem redigoval list *Vperjod a Proletarij*; od konce roku 1905 pracoval v petrohradské bolševické organizaci a v redakci bolševického listu *Novaja žizň*. V roce 1906 se jako delegát zúčastnil IV. sjezdu SDDSR. V roce 1907 stál v čele oděské bolševické organizace. Za aktivní revoluční činnost byl několikrát vězněn a deportován. V roce 1915 odjel do Stockholmu; na Leninův návrh se v roce 1917 stal členem zahraničního byra ÚV SDDSR. Po Říjnové revoluci patřil k významným sovětským diplomatům a předním bojovníkům za mír. Byl zplnomocněným zástupcem RSFSR ve skandinávských zemích (1917—1919) a v Itálii (1921—1923), zastával funkci generálního tajemníka sovětské delegace na janovské konferenci, zastupoval Sovětské Rusko na konferenci v Lausanne. 10. května 1923 byl v Lausanne zavražděn bělogvardějcem. Vorovskij napsal řadu publicistických a literárněkritických prací. — 107, 109, 149, 199, 234, 334

WACNER Adolph (1835—1917) — německý buržoazní ekonom a reakční politik. Byl představitelem tzv. katedrového socialismu, hlásal buržoazně liberální reformismus; domníval se, že vykořisťování dělníků kapitalisty může být odstraněno pomocí státního zákonodárství. Aktivně spolupracoval s Bismarckem a byl jedním z vůdců křesťansko-socialistické strany. Jeho reakčních ekonomických názorů využili hitlerovci ke své „socialistické“ demagogii a k vychvalování fašistického státu.

Hlavní díla: *Allgemeine oder theoretische Volkswirtschaftslehre* [Všeobecná čili teoretická nauka o národním hospodářství] (1879), *Grundlegung der politischen Ökonomie* [Základy politické ekonomie] (1892—1894). — 173

WEILL Georges (nar. 1865) — francouzský buržoazní historik, profesor univerzity v Caěnu. Je autorem knihy *Histoire du mouvement social en France 1852—1902* [Dějiny sociálního hnutí ve Francii v letech 1852—1902] (1904) a jiných prací, v nichž pečlivě zpracoval rozsáhlý faktografický materiál. — 327, 328

X — viz Maslov P. P.

Y — viz Galperin L. J.

ZALKINDOVÁ R. S. — viz Zemljačková R. S.

ZASULIČOVÁ V. I. (1849—1919) — význačná pracovnice narodnického a později sociálně demokratického hnutí v Rusku; revolučně činná od roku 1869. Byla členkou narodnických organizací Zemlja i volja a Čornyj pereděl. Na znamení protestu proti urážení politického vězně Bogoljubova spáchala 24. ledna 1878 atentát na petrohradského náčelníka Trepova. V roce 1880 emigrovala, brzy se rozešla s narodnictvím a přešla na pozice marxismu. Roku 1883 připravovala založení skupiny Osvobození práce. V 80. a 90. letech přeložila do ruštiny Marxovu Bídu filozofie a Engelsův Vývoj socialismu od utopie k vědě, napsala Očerki istorii Meždunarodnogo obščestva rabočich [Přehled dějin Mezinárodního dělnického sdružení] a další práce; přispívala do publikací skupiny Osvobození práce, do časopisů Novoje slovo a Naučnoje obozrenije, v nichž uveřejnila řadu literárněkritických statí. V roce 1900 se stala členkou redakce leninského listu Jiskra a časopisu Zarja. Za redakci Jiskry se zúčastnila II. sjezdu SDDSR s právem poradního hlasu, připojila se k menšinovým jiskrovcům. Po sjezdu patřila k čelným představitelům menševiků, vstoupila do redakce menševické Jiskry. V roce 1905 se vrátila do Ruska. V období reakce se přidala k likvidátorům, za první světové války byla sociálšovinistka. K Říjnové revoluci se stavěla negativně. — 75, 232, 275

ZEMLJAČKOVÁ (vl. jm. Zalkindová) R. S. (N, Osipov) (1876—1947) — profesionální revolucionářka, významná funkcionářka komunistické strany a sovětského státu. Do revolučního hnutí vstoupila roku 1893; po návratu z ciziny v roce 1896 se stala členkou kyjevského výboru SDDSR. Od roku 1901 byla tiskovou důvěrníci Jiskry, pracovala v Oděse a Jekatěrinoslavi. Na II. sjezdu SDDSR byla delegátkou oděského výboru, patřila k většinovým jiskrovcům. Po sjezdu byla kooptována za bolševiky do ústředního výboru a bojovala aktivně proti menševikům. V srpnu 1904 se účastnila porady dvaadvaceti bolševiků v Ženevě, byla zvolena do byra výborů většiny. Jako tajemnice petrohradské stranické organizace byla delegována na III. sjezd strany. Za revoluce 1905—1907 zastávala funkci tajemnice moskevského výboru SDDSR. Carská vláda ji často pronásledovala. V roce 1909 byla tajemnicí bakuské bolševické organizace, později emigrovala. V letech 1915—1916 byla členkou moskevského byra

ústředního výboru strany, po únorové revoluci 1917 tajemnicí moskevského výboru SDDSR(b). Za říjnového ozbrojeného povstání v Moskvě řídila boj dělníků v rogožsko-simonovském obvodě. V letech 1918—1921 byla náčelnicí politického oddělení armád na severní a jižní frontě. Později pracovala ve vedoucích stranických orgánech a v sovětech. Byla delegátkou všech sjezdů strany (kromě I. a V.). Od XIII. sjezdu KSR(b) byla členkou ústřední kontrolní komise. Na XVII. sjezdu byla zvolena do komise sovětské kontroly, na XVIII. sjezdu do ústředního výboru VKS(b). V roce 1939 byla jmenována místopředsedkyní rady lidových komisařů SSSR a tuto funkci vykonávala po celou dobu Velké vlastenecké války. V posledních letech života pracovala jako místopředsedkyně komise stranické kontroly při ÚV VKS(b) a zároveň byla poslankyní Nejvyššího sovětu SSSR. — 40, 41, 46—48, 53, 121, 123, 124

ZUBATOV S. V. (1864—1917) — plukovník četnictva, iniciátor a realizátor provokační politiky „policejního socialismu“ (takzvané zubatovovštiny). V 90. letech byl jmenován velitelem moskevské tajné policie a rozvinul rozsáhlé a systematické pátrání po politických provinilcích. V rámci boje s revolučními organizacemi zavedl tzv. létající oddíly tajné policie. V roce 1902 se stal velitelem zvláštního oddělení policie. V letech 1901—1903 organizoval v různých městech policejní dělnické spolky — Podpůrný spolek mechaniků (Moskva), Spolek ruských továrních dělníků (Petrohrad) aj. Jejich cílem bylo odvést pozornost dělníků od revolučního boje. Zubatov v nich horlivě propagoval knihy E. Bernsteina. Protože jeho provokatérská politika v boji proti dělnickému hnutí nepřinesla očekávané výsledky, byl penzionován a zanechal politické činnosti. Po propuknutí únorové revoluce 1917 spáchal sebevraždu. — 218, 261, 297

ZVĚRJOV — viz Essenová M. M.

ŽIVOTOPISNÁ DATA

červenec 1904—březen 1905

1904

- V červenci 1904 až v březnu 1905* Lenin žije v Ženevě, řídí bolševické vydavatelství sociálně demokratické stranické literatury a redakci listu Vperjod. Energicky bojuje proti menševikům za svolání III. sjezdu strany jako jediného východiska z vnitrostranické krize.
- Koncem července* Lenin píše první variantu svolání Straně pod názvem Oč usilujeme?
- Koncem července (před 14. srpnem)* Nedaleko Ženevy se koná pod Leninovým vedením porada dvaadvaceti bolševiků, na níž je schváleno Leninovo svolání Straně. Pro bolševiky se toto svolání stalo bojovým programem za svolání III. sjezdu strany.
- Koncem července a v srpnu* Lenin s Krupskou odpočívají v tiché vesničce poblíž Chèbre u jezera Lac de Brêt (u Lausanne). Společně s Olminským, Bogdanovem a Pervuchinem se dohodli, že budou v zahraničí vydávat vlastní orgán a v Rusku vyvíjet agitaci za svolání III. sjezdu strany. Lenin organizuje bolševické publicisty (V. V. Vorovskij, A. V. Lunačarskij, A. A. Bogdanov, M. S. Olminskij).
1. (14.) srpna Oděský výbor SDDSR zmocňuje Lenina, aby zastupoval oděskou organizaci na mezinárodním socialistickém kongresu v Amsterdamu.
2. (15.) srpna Lenin píše M. K. Vladimirovovi o svízelné situaci ve straně a vyzývá k boji za svolání III. sjezdu jako jediného východiska z vnitrostranické krize.
5. (18.) srpna Lenin protestuje v dopise pěti členům ÚV proti „červencové deklaraci“, kterou schválili smířlivečtí členové ÚV.

11. (24.) srpna Lenin protestuje proti záměru redakce Jiskry uveřejnit „červencovou deklaraci“ před vyřešením konfliktu v ÚV.
15. (28.) srpna Lenin získává Hobsonovu knihu o imperialismu a začíná ji překládat.
17. (30.) srpna Lenin odmítá Noskovův návrh, aby hlasoval pro kooptaci tří nových členů do ÚV, dokud nedostane odpověď na svůj protest z 5. (18.) srpna.
- Před 19. srpnem
(1. zářím) Lenin řídí organizační práci při zřizování bolševického vydavatelství sociálně demokratické stranické literatury;
- v dopise výborům většiny doporučuje, aby začaly shromažďovat příspěvky pro bolševické vydavatelství v zahraničí.
19. srpna
(1. září) Pod Leninovým vedením začíná v Ženevě pracovat vydavatelství sociálně demokratické stranické literatury V. Bonče-Brujeviče a N. Lenina.
- Před 20. srpnem
(2. zářím) Lenin rediguje článek M. S. Olminského (Galjorky) Orgán bez strany a strana bez orgánu, který byl zařazen do sborníku článků Galjorky a Rjadového; sborník má název Naše nedorozumění.
20. srpna
(2. září) Lenin píše dopisy V. A. Noskovovi a L. Martovovi, v nichž důrazně žádá, aby byla přezkoumána pravoplatnost „červencové deklarace“ a složení ústředního výboru. Zároveň odmítá zastupovat ÚV v radě strany.
- Po 25. srpnu
(7. září) Lenin píše osnovu projevu, který přednesl na schůzi ženevské skupiny bolševiků, a návrh rezoluce o stanovisku k „červencové deklaraci“ a k novému ÚV
29. srpna
(11. září) Lenin odmítá návrh člena ÚV smířlivce V. A. Noskova (Glebova), aby vstoupil do redakce nové Jiskry, protestuje proti kooptaci tří nových členů z řad smířlivců do ÚV a přerušuje osobní styky s Noskovem.

- 31. srpna*
(13. září) Lenin píše Bončovi-Brujevičovi a doporučuje mu, aby do brožury Galjorky a Rjadového Naše nedorozumění vlepil lístek s oznámením, že bylo zřízeno nové vydavatelství; sděluje, že se vrací z dovolené.
- 2. (15.) září* Po letní dovolené se Lenin vrací do Ženevy.
- Po 2. (15.) září* Lenin posílá K. Kautskému svůj článek Krok vpřed, dva kroky vzad. Odpověď N. Lenina Rose Luxemburgové, aby jej otiskl v časopisu Die Neue Zeit; Kautsky však odmítá.
- Před 7. (20.) zářím* Lenin píše předmluvu k brožuře N. Šachova (Malinina) Boj o sjezd a dělá redakční úpravy v rukopisu.
- 7. (20.) září* Lenin píše Lejbovičovi (Jevseji Maljutkinovi) o tažení ÚV proti většině, o zřízení samostatného bolševického vydavatelství a sděluje mu, že se z 20 ruských výborů 12 vyslovilo pro sjezd.
- 8. (21.) září* Lenin žádá v dopisu Makara (V. P. Nogina), aby mu poslal rezoluce nižněnovgorodského výboru SDDSR, který se vyslovil pro svolání III. sjezdu.
- Před 20. zářím*
(3. říjnem) Lenin rediguje rukopis brožury Galjorky (M. S. Olminského) Novou cestou.
- Po 22. září*
(5. říjnu) Lenin posílá dopis všem výborům většiny s návrhem, aby oficiálně požádaly ústřední výbor o zaslání všech publikací zahraničního vydavatelství V. Bonče-Brujeviče a N. Lenina a také usnesení rady strany.
- Píše M. P. Golubčevové do Saratova, aby ho pravidelně informovala o situaci v saratovské organizaci.
- V dopise jižnímu byru ÚV doporučuje, aby organizační výbor pro svolání III. sjezdu strany byl přejmenován na byro výborů většiny (BVV), a navrhuje kandidáty tohoto byra.
- Nejdříve v září* Lenin připravuje článek nebo referát Rolnictvo a sociální demokracie a dělá si výpisky a poznámky.
- Koncem září*
a začátkem října Lenin řídí v zahraničí konferenci dvaadvaceti bolševiků, na níž bylo stanoveno složení redakce nového bolševického orgánu Vperjod a složení ústředí pro praktickou činnost v Rusku.

- Před 20. říjnem* Lenin píše návrh Oznámení o vytvoření byra výborů
(2. listopadem) většiny.
- Mezi 24. říjnem* Lenin rediguje brožuru Orlovského (V. V. Vorov-
a 22. listopadem ského) Rada proti straně.
(6. listopadem
a 5. prosincem)
- Mezi 30. říjnem* Lenin pracuje na brožuře Zemstevní kampaň a plán
a 8. listopadem Jiskry.
(12. a 21. lis-
topadem)
- Nejdříve v říjnu* Lenin písemně informuje petrohradskou organizaci,
že v Petrohradě existuje pobočka moskevského zuba-
tovovského spolku, a nabádá ji, aby byla ve styku
s ním opatrnější.
- 2. (15.) listo-* Lenin se v dopise Osipovi (oděskému výboru SDDSR)
padu ptá, jaká je situace v Oděse, Jekatěrinoslavi a Nikola-
jevu.
- Před 3. (16.)* Lenin žádá O. A. Pjatnického, aby mu poslal kores-
listopadem pondenci zahraničního člena ÚV V. A. Noskova,
která dokazuje, jak jsou výbory v Rusku klamány.
Aby toto klamání odhalil, uveřejnil Lenin korespon-
denci ve své brožuře Prohlášení a dokumenty o roz-
chodu ústředních institucí se stranou.
- 8. (21.)* Lenin v dopise A. A. Bogdanovovi naléhá, aby se
listopadu intenzivněji připravovalo vydávání bolševického or-
gánu.
- Před 19.* Lenin přednáší členům strany v Ženevě na téma
listopadem Zemstevní kampaň a plán Jiskry.
(2. prosincem)
- 19.—25.†* Lenin přednáší v Paříži (do 5. prosince), v Curychu
listopadu (6.—7. prosince) a v Bernu (8. prosince) o situaci
(2.—8. prosince) ve straně.
- 20. listopadu* V dopise A. A. Bogdanovovi, R. S. Zemljačkové
(3. prosince) a M. M. Litvinovovi upozorňuje Lenin na to, že je
nezbytné okamžitě založit bolševický orgán v zahra-
ničí, a žádá, aby byla v Rusku zajištěna finanční
podpora tohoto orgánu.

- Před 25. listopadem*
(8. prosincem) Lenin píše osnovu článku První výročí nové Jiskry
25. listopadu
(8. prosince) Lenin píše M. M. Litvinovovi, že je třeba sjednotit výbory většiny a vytvořit byro výborů většiny (BVV); byro pak musí okamžitě oznámit, že byl vytvořen organizační výbor pro svolání III. sjezdu strany.
- 26.—27. listopadu
(9.—10. prosince) Lenin se vrací zpět do Ženevy ze své cesty do Paříže, Curychu a Bernu, kde přednášel o situaci ve straně.
27. listopadu
(10. prosince) Lenin v dopisech R. S. Zemljačkové žádá, aby bylo v Rusku co nejdříve v tisku oznámeno, že byl vytvořen organizační výbor (BVV), a prosí BVV o zmocnění vydávat v zahraničí jménem byra tiskový orgán.
- Nejdříve*
27. listopadu
(10. prosince) Lenin pořizuje seznam anglických knih o válce a francouzských publikací a článků o ekonomice.
29. listopadu
(12. prosince) Lenin píše G. D. Lejtezenovi o tom, že se bolševici v zahraničí definitivně rozhodli vydávat list Vperjod, a navrhuje mu, aby s listem spolupracoval;
- řídí schůzi bolševiků, na níž bylo usneseno vydávat orgán stranické většiny — list Vperjod;
- píše Dopis soudruhům (K vydávání orgánu stranické většiny).
- Mezi*
29. listopadem
a 10. prosincem
(12. a 23. prosincem) Lenin prosí v dopise A. I. Jeramasova, aby zorganizoval finanční podporu pro vydávání listu Vperjod.
- Mezi*
29. listopadem
a 11. prosincem
(12. a 24. prosincem) Lenin dostává rezoluci z konference kavkazských výborů, žádající svolání III. sjezdu strany, a píše dopis výboru Kavkazského svazu SDDSR, že je nezbytné vytvořit byro výborů většiny.

- Po 29. listopadu (12. prosinci)* Lenin je přítomen na přátelském večeru bolševiků žijících v zahraničí, který byl uspořádán při příležitosti založení listu Vperjod.
- 30. listopadu (13. prosince)* Lenin prosí v dopise R. S. Zemljačkovou, aby s M. A. Gorkým definitivně dohodla finanční podporu pro Vperjod.
- V listopadu — prosinci* Lenin a Krupská vedou rozsáhlou korespondenci s členy strany a stranickými výbory v Rusku — stoupenci většiny (oděským, bakuským, tverským, moskevským, kavkazským, saratovským, sibiřským aj.) o svolání III. sjezdu strany a jiných stranických otázkách.
- Po 5. (18.) prosinci* Lenin si dělá výpisky z listu The Times ze 16., 17. a 18. prosince 1904 o situaci v Rusku, o vzpouře námořníků v Sevastopolu a o příčinách porážky ve válce s Japonskem.
- 7. (20.) prosince* Lenin souhlasí s žádostí výboru Kavkazského svazu, aby přispíval do orgánu Kavkazského svazu SDDSR — do listu Proletariatis Brdzola, který vycházel pod vedením J. V. Stalina, A. G. Culukidzeho a S. G. Šahumjana.
- Mezi 10. a 22. prosincem (23. prosincem) a 4. lednem 1905)* Lenin píše A. I. Jeramasovovi o podvrtné činnosti menševiků a jejich boji proti svolání III. sjezdu, o sjednocení výborů většiny, o tom, že vyšlo oznámení o vydávání listu Vperjod, a žádá ho o hmotnou podporu pro tento list.
- 11. (24.) prosince* Lenin je přítomen na přednášce A. V. Lunačarského a dělá si z ní poznámky.
- V dopise M. M. Essenové sděluje, že bolševici s velkým nadšením a velmi intenzívně připravují vydávání vlastního orgánu a vytvoření ústředí bolševické organizace — byra výborů většiny.
- Po 11. (24.) prosinci* Lenin píše návrh Oznámení o vytvoření organizačního výboru a o svolání III. řádného sjezdu SDDSR a posílá jej členům byra výborů většiny v Rusku.

Předběžně počítá výbory, jež mají právo účastnit se sjezdu, a počet jejich hlasů. Tipuje nejpravděpodobnější kandidáty na delegáty za celou řadu organizací a píše první návrh pořadu jednání sjezdu.

13. (26.)
prosince

Lenin oznamuje člene byra výborů většiny Zemljačkové, že je velmi spokojen s výsledky konference severních výborů, a naléhá, aby BVV vydalo co nejdříve oznámení o svolání sjezdu; žádá, aby se zintenzívnila agitace za všestrannou podporu listu Vperjod.

Před 22.
prosincom
(4. lednem
1905)

Lenin usilovně připravuje první číslo listu Vperjod, navrhuje obsah listu, píše články a noticky a rediguje příspěvky.

22. prosince
(4. ledna 1905)

V Ženevě vychází za Leninovy redakce první číslo listu Vperjod. Jsou v něm uveřejněny jeho články Samoděržaví a proletariát (úvodník), O dobrých demonstracích proletářů a špatných úvahách některých intelektuálů, Je načase skončit aj.

Lenin píše brožuru Prohlášení a dokumenty o rozchodu ústředních institucí se stranou.

24. prosince
(6. ledna 1905)

Lenin v Dopise soudruhovi v Rusku ostře kritizuje stanovisko menševické Jiskry k buržoazní demokracii.

Lenin přednáší v ruské kolonii politických emigrantů v Ženevě o dělnické a buržoazní demokracii.

28. prosince
(10. ledna
1905)

Lenin v dopise členu byra výborů většiny A. A. Bogdanovovi trvá na rozhodném a definitivním rozchodu s menševiky.

Mezi 28. prosincem a 11. lednem 1905 (10. a 24. lednem 1905)

Lenin načrtává teze článku Jak se hájí? jako odpověď redakci menševické Jiskry a Plechanovovi na jejich záštitplnou kritiku Leninovy brožury Zemstevní kampaň a plán Jiskry.

Koncem prosince
(před 14. lednem
1905)

Lenin rediguje článek Olminského Rozkladění liberálů a článek Lunačarského Nástin dějin revolučního boje evropského proletariátu. Články byly uveřejněny v 2. čísle listu Vperjod 1. (14.) ledna.

*Koncem
prosínce
až začátkem
ledna 1905*

Lenin si dělá poznámky ze zpráv zahraničního tisku o pádu Port Arthuru, pořizuje si výpisky z listu *The Times*, *Vossische Zeitung* a *L'Indépendance Belge*. Píše osnovu článku *Pád Port Arthuru*;

připravuje prohlášení jménem skupiny iniciátorů, kteří založili knihovnu SDDSR v Ženevě, o tom, že až do rozhodnutí III. sjezdu strany byla knihovna předána do správy byra výborů většiny;

rediguje článek *Olminského Úkoly dne*.

1905

1. (14.) ledna V 2. čísle listu *Vperjod* byly otištěny Leninovy články *Pád Port Arthuru* (úvodník) a *Krásná slova to nepraví*.
- Před 4. (17.) lednem Lenin se prostřednictvím M. N. Ljadova obrací na A. M. Gorkého s prosbou o poskytnutí hmotné pomoci straně a nabízí mu spolupráci se stranickým tiskem.
5. (18.) ledna Lenin vyzývá v dopise curyšskou skupinu bolševiků, aby se rázně rozešla s menševiky a okamžitě svolala III. sjezd strany.
6. (19.) ledna V dopise J. D. Stasovové a soudruhům v moskevském vězení Lenin radí, jak si mají sociální demokraté počínat před soudem.
8. (21.) ledna Lenin píše článek *Stávka v Petrohradě*.
- Po 9. (22.) lednu Lenin redakčně upravuje dopis z Petrohradu, zaslany redakci listu *Vperjod*. V dopise se popisuje masakr 9. ledna v blízkosti Alexandrovského parku.
10. (23.) ledna Lenin dostal zprávy o událostech 9. (22.) ledna v Petrohradě (krvavá neděle) a napsal pro 3. číslo listu *Vperjod* článek *Revoluce v Rusku*.
- Před 11. (24.) lednem Lenin píše článek *Dělnická a buržoazní demokracie*; sestavuje osnovu tohoto článku, načrtává plán práce na tématu *Sociální demokracie a liberalismus* a konспект tématu *O dohodách s liberály*;

dělá si poznámky k návrhu programu eserské strany;

rediguje článek V. V. Filatova (Severceva) Politika ústupků, který byl uveřejněn 24. (11.) ledna v 3. čísle listu Vperjod.

- Mezi 10. a 17. (23. a 30.) lednem* Lenin píše sérii článků o událostech 9. ledna v Petrohradě pod společným názvem Revoluční dny.
- 11. (24.) ledna* V 3. čísle listu Vperjod byly otištěny Leninovy články Dělnická a buržoazní demokracie (úvodník), Od narodnictví k marxismu, Revoluce v Rusku, Stávka v Petrohradě a Naši Tartuffové.
- 12. (25.) ledna* Lenin píše článek Začátek revoluce v Rusku, v němž vyzývá k přípravě ozbrojeného povstání.
- 12.—13. (25.—26.) ledna* V kavárně Landolt rozebírá Lenin se soudruhy události 9. ledna.
- 13. (26.) ledna* Lenin se účastní shromáždění v cirkusu Ransi, které svolali při příležitosti revolučních událostí v Rusku bolševici a menševici. Když F. I. Dan ve svém vystoupení porušil předběžnou dohodu a začal polemizovat proti bolševikům, Lenin společně s ostatními bolševiky shromáždění opustil.
- Po 14. (27.) lednu* Lenin si dělá výpisky z listů Le Matin ze 14. (27.) ledna a z Frankfurter Zeitung z 13. (26.) ledna 1905 o zprávě londýnského dopisovatele listu Daily Telegraph Dillona, že liberálové navštívili ministra P. D. Svjatopolka-Mirského.
- 16. (29.) ledna* Lenin vyslovuje v dopise M. M. Litvinovovi nespokojenost s tím, že Bogdanov (Rachmetov) nezajišťuje posílání příspěvků z Ruska pro Vperjod, říká, že menševikům nelze důvěřovat a že je třeba rozhodně se s nimi rozejít.
- 18. (31.) ledna* Vychází 4. číslo listu Vperjod s Leninovými články Začátek revoluce v Rusku (úvodník), Co se děje

v Rusku?, První kroky, Pop Gapon, Předvečer krvavé neděle, Krvavý den, Počet zabitých a raněných, Jednotlivé epizody masakru. U Trojického mostu, Na Palácovém náměstí, Plán petrohradské bitvy, Rozhořčení proti vojsku, „Báťuška car“ a barikády. Články byly uveřejněny pod společným názvem Revoluční dny.

Mezi 18. a 25. lednem (31. lednem a 7. únorem) Lenin píše článek Nezdařený manévr, který je jakýmsi přehledem zpráv vojenských pozorovatelů zahraničního tisku o pokusu A. N. Kuropatkina přejít do ofenzivy proti Japoncům u Chuang-che.

Po 18. (31.) lednu Lenin píše dodatek k článku Plán petrohradské bitvy.

19. ledna (1. února) Lenin píše článek Carský mír.

Po 19. lednu (1. února) Lenin si dělá výpisky z úvodníku Frankfurter Zeitung z 1. února 1905 a poznámky k závěrům tohoto listu o perspektivách ruské revoluce.

21. ledna (3. února) V dopise švýcarskému sociálnímu demokratovi H. Greulichovi Lenin stručně líčí historii rozkolu v SDDSR.

22. ledna (4. února) Lenin dává připomínky k německému překladu svého dopisu Greulichovi a redakčně jej upravuje.

Před 25. lednem (7. únorem) Lenin sestavuje obsah 5. čísla listu Vperjod, určuje téma úvodníku pro 6. číslo a píše poznámky a teze k článku Mobilizace armády proletariátu;

společně s Olminským sestavuje přehled příspěvků reagujících na 9. leden, který byl otištěn pod názvem Ozvěny prvního hřmění v 5. čísle listu Vperjod.

25. ledna (7. února) Lenin píše dopis A. Bebelovi, v němž odmítá jeho nabídku dělat arbitra ve sporu mezi bolševiky a menševiky.

V 5. čísle listu Vperjod byly uveřejněny Leninovy články Petrohrad po 9. lednu, Trepov řadí, Mezi liberály, Provolání k důstojníkům aj.

Lenin se v Ženevě účastní přednášky M. S. Olminského nazvané Odrůda oportunistů, v níž Olminskij kritizoval menševismus.

*29. ledna
(11. února)*

Lenin píše Dopis A. A. Bogdanovovi a S. I. Gusevovi do Petrohradu, v němž vyzývá k otevřenému a neúnavnému boji za svolání III. sjezdu strany a k okamžitému přerušení všech styků s menševiky.

*V lednu
až únoru*

V ženevské knihovně Société de Lecture čte Lenin paměti G. P. Clusereta o taktice boje na barikádách a technice povstání. Zároveň studuje Marxovy články o povstání a Engelsovy práce o vojenství a bojové činnosti.

*Koncem ledna
(před
14. únorem)*

Lenin pracuje na článku První poučení, v němž bilancuje výsledky dělnického hnutí v Rusku za 20 let (1885—1905) a vyzývá k přípravě ozbrojeného povstání.

Zároveň připravuje k tisku pozdravný leták „sociálně demokratických dělníků Dněperského závodu“ petrohradským proletářům. Nejzávažnější pasáže z tohoto letáku byly otištěny v 6. čísle listu Vperjod pod názvem Adresa petrohradským dělníkům.

*V lednu
až březnu*

Lenin vede čilou korespondenci s členy BVV a s organizacemi v Rusku o přípravě III. sjezdu SDDSR; vypracovává program sjezdu a píše návrhy všech hlavních sjezdových rezolucí.

1. (14.) února

Leninův článek Dvě taktiky, věnovaný organizaci ozbrojeného povstání, byl uveřejněn jako úvodník v 6. čísle listu Vperjod.

*Po 1. (14.)
únoru*

Lenin pracuje na článku Aktuální úkol, píše několik variant osnovy článku.

*Mezi 1. a 8.
(14. a 21.)
únorem*

Lenin píše osnovu článku Máme organizovat revoluci? se třemi variantami názvu: Naši Trjapičkinové, Konec (fiasko) Trjapičkinů a Popletové se zapletli.

2. (15.) února Lenin v dopise S. I. Gusevovi do Petrohradu navrhuje upevňovat a rozšiřovat spojení redakce listu Vperjod s dělnickými kroužky a hlavně s mládeží.
4. (17.) února Lenin píše do 7. čísla listu Vperjod úvodník O bojové dohodě pro povstání.
- Po 4. (17.) února Lenin píše poznámku ke svému článku Máme organizovat revoluci?
- Před 8. (21.) únorem Lenin se setkává s G. A. Gaponem a rozmlouvá s ním o bojovém sjednocování sil sociálně demokratické a eserské strany.
8. (21.) února Vychází 7. číslo listu Vperjod s Leninovými články O bojové dohodě pro povstání (jako úvodník) a Máme organizovat revoluci?, v nichž Lenin orientuje pozornost strany na technickou a organizační přípravu povstání.
9. (22.) února Jménem člena byra výborů většiny NN zve Lenin A. Bebel, aby se zúčastnil III. sjezdu SDDSR jako prostředník. K dopisu byl přiložen německý překlad oznámení BVV o svolání sjezdu, jež má být uveřejněno v německém sociálně demokratickém tisku.
12. (25.) února V dopise S. I. Gusevovi Lenin důrazně žádá, aby byla zachována naprostá samostatnost BVV při přípravě a svolání III. sjezdu strany.
14. (27.) února Lenin píše dopis R. MacDonaldovi, v němž souhlasí s podmínkami Anglického výboru dělnických zástupců, aby věnovaných 80 liber šterlinků bylo rozděleno rodinám padlých 9. ledna.
15. (28.) února V 8. čísle listu Vperjod byl otištěn Leninův článek O svolání III. sjezdu strany (úvodník) s výzvou všem členům strany, aby se aktivně podíleli na přípravě a vypracování sjezdových referátů a rezolucí.
- Lenin píše Dopis organizacím v Rusku, v němž naléhá, aby se okamžitě začal připravovat III. sjezd a informuje organizace o nejdůležitějších otázkách pořadu jednání.

- Po 15. (28.) únoru* Lenin píše článek Aktuální úkol; není spokojen s jeho obsahem, sestavuje si novou osnovu článku a dělá si jeho konspekt.
- Před 20. únorem (5. březnem)* Lenin sestavuje dotazník k III. sjezdu strany pro místní stranické organizace.
- 20. února (5. března)* Lenin diskutuje na zasedání organizační sekce ženevského klubu bolševiků k referátu A. M. Essenové (Stěpanova) o práci mezi neproletářskými vrstvami obyvatelstva (studenty, vojáky a rolníky).
- Před 23. únorem (8. březnem)* Lenin pracuje na článku Nové úkoly a nové síly, dělá si poznámky k výpiskům z Aulardovy knihy Dějiny francouzské revoluce, píše několik variant osnovy článku a rozhoduje se pro název, který by odpovídal obsahu článku.
- 23. února (8. března)* Vychází 9. číslo listu Vperjod s Leninovým článkem Nové úkoly a nové síly, v němž je poprvé formulováno strategické heslo bolševiků v buržoazně demokratické revoluci — nastolení revoluční demokratické diktatury proletariátu a rolnictva.
- Po 24. únoru (9. březnu)* Lenin píše článek Nekonečné výmluvy o odmítnutí rady strany svolat III. sjezd. Článek nedokončil.
- 26. února (11. března)* Lenin píše S. I. Gusevovi do Petrohradu, sděluje mu, že rada strany se 23. února (8. března) postavila proti svolání III. sjezdu strany, a vyzývá k rozhodnému boji proti menševikům v celém Rusku.
- V únoru* Lenin připravuje celkový plán usnesení a návrhy rezolucí III. sjezdu strany a píše článek Změna článku stanov o ústředních institucích.
- V únoru až před 5. (18.) březnem* Lenin si dělá konspekt z Hanotauxovy knihy o dějinách současné Francie (1871—1900), neboť si připravuje referát o Pařížské komuně; píše také Osnovu přednášky o Komuně.
- V únoru až březnu* Lenin píše předmluvu k brožuře Hlášení ředitele policejního departmentu Lopuchina, která vyšla ve vydavatelství V. Bonče-Brujeviče a N. Lenina v nákladu 2000 výtisků.

- V únoru až před 7. (20.) dubnem* Lenin studuje Marxovy a Engelsovy názory na agrární otázku a rolnické hnutí v souvislosti s tím, že K. Kautsky nesprávně vykládal jejich názory v článku *Die Bauern und die Revolution in Russland*; článek byl uveřejněn v *Die Neue Zeit*, č. 21, ročník 1904—1905.
- Koncem února* Lenin v dopise členu byra výborů většiny S. I. Gusevovi navrhuje učinit opatření, aby na sjezd vyslaly své delegáty nejen bolševické, ale i menševické výbory a skupina publicistů.
- Nejdříve v únoru* Lenin si pořizuje konspekt své brožury *Úkoly ruských sociálních demokratů* (2. vyd., 1902) s nadpisem *Paralela „1.“ a „3.“ momentu a dělá si poznámky o stanovisku SDDSR k teroru.*
- Před 2. (15.) březnem* Lenin rediguje článek A. V. Lunačarského (Voinova) *Krach policejního režimu*, který byl uveřejněn v 10. čísle listu *Vperjod*, dále článek V. V. Filatova (Severceva) *Zemský sněm a naše politika a příspěvek dopisovatele nazvaný Mezi rolníky* (Dopis sociálního demokrata), který byl uveřejněn v 10. čísle listu *Vperjod*.
- 2. (15.) března* V témže čísle listu vyšly Leninovy články *Proletariát a buržoazní demokracie a Koho chtějí oklamat?*
- 3. (16.) března* Lenin píše S. I. Gusevovi do Petrohradu a sděluje mu, že byla odložena konference socialistických stran, kterou organizoval G. A. Gapon, a zdůrazňuje, že A. A. Bogdanov musí bez prodlení odjet z Ruska do Švýcarska.
- 5. (18.) března* Lenin přednáší o Pařížské komuně na schůzi ruské kolonie politických emigrantů v Ženevě.
- Před 10. (23.) březnem* Lenin rediguje ruský překlad kapitoly z knihy *Mémoires du général Cluseret* a píše Cluseretův stručný životopis. Překlad byl uveřejněn v 11. čísle listu *Vperjod* pod názvem *O pouličním boji* (Rady generála Komuny).

10. (23.) března Lenin píše tajemníkovi Anglického výboru dělnických zástupců a děkuje za peníze na pomoc rodinám dělníků zabitých 9. ledna.

V 11. čísle listu Vperjod byly uveřejněny Leninovy články Proletariát a rolnictvo (jako úvodník), První krok a K historii programu strany.

12. (25.) března Lenin píše oděskému výboru ohledně výběru delegátů na III. sjezd strany.

16. (29.) března Lenin píše článek Úskoky bonapartistů. Ten pak vyšel jako separát z 13. čísla listu Vperjod. Ve 12. čísle tohoto listu vyšel Leninův článek O našem agrárním programu (Dopis III. sjezdu).

Po 18. (31.) březnu Lenin píše do Jekatěrinoslavi Švarcovi, aby vyslali na III. sjezd delegáta většiny anebo poslali protestní dopis proti jekatěrinoslavskému výboru, jež ovládli menševici, a vyslovili v něm přání účastnit se sjezdu.

20. března (2. dubna) Lenin se účastní v Ženevě konference ruských socialistických organizací; když se však přesvědčil, že její složení je oportunistické, odešel.

Lenin je zvolen delegátem III. sjezdu SDDSR za oděskou organizaci strany.

Před 23. březnem (5. dubnem) Lenin rediguje článek Vorovského Liberální zásady a revoluční manýry, jenž byl uveřejněn v 13. čísle listu Vperjod.

23. března (5. dubna) Lenin píše do Paříže P. A. Krasikovovi a sděluje mu datum zahájení III. sjezdu SDDSR.

V 13. čísle listu Vperjod vyšly Leninovy články Evropský kapitál a samoděržaví (jako úvodník), Druhý krok a začátek článku Sociální demokracie a prozatímní revoluční vláda.

V březnu až dubnu Lenin píše článek Revoluce typu revoluce roku 1789 nebo typu revoluce roku 1848?

OBSAH

Předmluva	7—19
1904	
OČ USILUJEME? (<i>Straně</i>)	21—31
STRANĚ	32—39
* PĚTI ČLENŮM ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU. <i>Do Ruska</i>	40—41
DOPIS DŮVĚRNÍKŮM ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU A ČLENŮM VÝBORŮ SDDSR, KTEŘÍ SE VYSLOVILI PRO VĚTŠINU II. SJEZDU STRANY	42—43
*NÁVRH REZOLUCE ŽENEVSKÉ SKUPINY VĚTŠINY	44—45
*DOPIS GLEBOVOVI (V. A. NOSKOVVI)	46—53
*PŘEDMLUVA K BROŽUŘE N. ŠACHOVA BOJ O SJEZD	54
KROK VPŘED, DVA KROKY VZAD. <i>Odpověď N. Lenina Rose Luxemburgové</i>	55—66
OZNÁMENÍ O VYTVOŘENÍ BYRA VÝBORŮ VĚTŠINY. <i>Návrh</i>	67—71

* Autorem názvů označených hvězdičkou je Institut marxismu-leninismu při ÚV KSSS.

ÚSLUŽNÝ LIBERÁL	72—75
ZEMSTEVNÍ KAMPAŇ A PLÁN JISKRY	77—101
I	
II	83
III	87
IV	98
*TEZE REFERÁTU O SITUACI VE STRANĚ. <i>Teze mého referátu</i>	105—106
DOPIS SOUDRUHŮM. (<i>K vydáváné orgánu stranické většiny</i>)	107—112
OZNÁMENÍ O VYTVOŘENÍ ORGANIZAČ- NÍHO VÝBORU A O SVOLÁNÍ III. ŘÁDNÉ- HO SJEZDU SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ DĚLNICKÉ STRANY RUSKA	113—115
NOVÁ PŮJČKA RUSKU	116—117
PROHLÁŠENÍ A DOKUMENTY O ROZCHO- DU ÚSTŘEDNÍCH INSTITUCÍ SE STRANOU	119—129
SAMODĚŘZAVÍ A PROLETARIÁT	130—139
O DOBRÝCH DEMONSTRACÍCH PROLE- TÁŘŮ A ŠPATNÝCH ÚVAHÁCH NĚKTE- RÝCH INTELEKTUÁLŮ	140—145
JE NAČASE SKONČIT	146—150
KONFERENCE VÝBORŮ	151
*PROHLÁŠENÍ SKUPINY INICIÁTORŮ, KTERÁ ZALOŽILA KNIHOVNU SDDSR V ŽENEVĚ	152

PÁD PORT ARTHURU	153—161
KRÁSNÁ SLOVA TO NESPRAVÍ	162—168
*DOPIS CURYŠSKÉ SKUPINĚ BOLŠEVIKŮ	169—170
*DOPIS J. D. STASOVOVÉ A SOUDRUHŮM V MOSKEVSKÉM VĚZENÍ	171—175
STÁVKA V PETROHRADĚ	176—179
REVOLUCE V RUSKU	180
DĚLNICKÁ A BURŽOAZNÍ DEMOKRACIE	181—191
OD NARODNICTVÍ K MARXISMU	192—198
Článek první	192
NAŠI TARTUFFOVÉ	199—201
ZAČÁTEK REVOLUCE V RUSKU	202—205
REVOLUČNÍ DNY	207—228
CO SE DĚJE V RUSKU?	209
POP GAPON	211
PLÁN PETROHRADSKÉ BITVY	213
DODATEK K ČLÁNKU PLÁN PETROHRADSKÉ BITVY	216
„BÁŤUŠKA CAR“ A BARIKÁDY	217
PRVNÍ KROKY	220
PŘEDVEČER KRVAVÉ NEDĚLE	224
POČET ZABITÝCH A RANĚNÝCH	226
BOJE NA BARIKÁDÁCH	227
CARSKÝ MÍR	229
STRUČNÝ NÁSTIN ROZKOLU V SDDSR	230—236
Dopis Greulichovi	231
TREPOV ŘADÍ	237—240

PETROHRAD PO 9. LEDNU	241—242
*DOPIS A. A. BOGDANOVVI A S. I. GUSEVOVI	243—247
PRVNÍ POUČENÍ	248—252
DVĚ TAKTIKY	253—262
MÁME ORGANIZOVAT REVOLUCI?	263—272
O BOJOVÉ DOHODĚ PRO POVSTÁNÍ	273—281
*O SVOLÁNÍ III. SJEZDU STRANY. <i>Redakční poznámka</i>	282—284
Z NOVOJISKROVSKÉHO TÁBORA	285
*DOPIS ORGANIZACÍM V RUSKU	286—287
*ANKETA. K III. SJEZDU STRANY	288—289
ZÁPISY PROJEVŮ V ŽENEVSKÉM KLUBU BOLŠEVIKŮ. <i>Protokol z 5. března 1905</i>	290—291
I	290
II	291
III	291
NOVÉ ÚKOLY A NOVÉ SÍLY	292—303
OSVOBOŽDĚNOVCI A NOVOJISKROVCI, MONARCHISTÉ A GIRONDISTÉ	304—305
NEKONEČNÉ VÝMLUVY	306—307
*CELKOVÝ PLÁN JEDNÁNÍ A USNESENÍ III. SJEZDU SDDSR	309—322
1. Návrh pořadu jednání sjezdu	311
*2. Seznam rezolucí	312
*3. Celkový plán usnesení sjezdu	313
4. Návrh rezolucí sjezdu	319

1. Rezoluce o rozbíječském počínání menševiků neboli novojiskrovců	319
2. Rezoluce o počínání Plechanova během krize ve straně	320
3. Rezoluce o zásadním stanovisku novojiskrovců	321
4. Rezoluce o vztazích mezi dělníky a inteligenty v sociálně demokratické straně	322
ZMĚNA ČLÁNKU STANOV O ÚSTŘEDNÍCH INSTITUCÍCH	323—325
OSNOVA PŘEDNÁŠKY O KOMUNĚ	326—329
PŘEDMLUVA K BROŽUŘE HLÁŠENÍ ŘEDITELE POLICEJNÍHO DEPARTMENTU LOPUCHINA	330—333
KOHO CHTĚJÍ OKLAMAT?	334—336
PROLETARIÁT A BURŽOAZNÍ DEMOKRACIE	337—339
PROLETARIÁT A ROLNICTVO	340—345
O POULIČNÍM BOJI. (<i>Rady generála Komuny</i>)	346—347
PRVNÍ KROK	348—353
*K HISTORII PROGRAMU STRANY	354
O NAŠEM AGRÁRNÍM PROGRAMU. (<i>Dopis III. sjezdu</i>)	355—360
ÚSKOKY BONAPARTISTŮ	361—364
DRUHÝ KROK	365—369
EVROPSKÝ KAPITÁL A SAMODĚŘAVÍ	370—377
*REVOLUCE TYPU REVOLUCE ROKU 1789 NEBO TYPU REVOLUCE ROKU 1848?	378—380
STRANĚ	381—382

PŘÍPRAVNÉ MATERIÁLY	383—408
*Osnovy článku Rolnictvo a sociální demokracie	385—387
1	385
2	386
*Osnova besedy s propagandisty o krizích	388—389
*Osnova tří besed o programu sociální demokracie	390—391
*Náčrt tezí článku Jak se hájí?	392—393
*Osnova článku 1895 a 1905. (Malá paralela)	394—395
*Materiál k článku Dělnická a buržoazní demokracie	396—397
*Teze článku První poučení	398—400
<i>Materiály k článku Nové úkoly a nové síly</i>	401—408
*1. Poznámky k článku Mobilizace armády proletariátu	401
1	401
2	402
*2. Osnova článku Aktuální úkol	403
*3. Osnova k přepracování článku Aktuální úkol	404
*4. Poznámky a osnova článku Nové úkoly a nové síly	405
*Osnova článku Proletariát a rolnictvo	407—408
Seznam dosud nenalezených Leninových prací (červenec 1904—březen 1905)	411
Seznam prací a dokumentů, na jejichž redigování se V. I. Lenin podílel	412—415
Poznámky	416—463
Seznam literatury, kterou V. I. Lenin cituje nebo o níž se zmiňuje	464—505
Jmenný rejstřík	506—553
Životopisná data	554—568

V. I. L E N I N
S E B R A N Ě S P I S Y

9

Podle 5. ruského vydání V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij, tom 9, Politizdat, Moskva 1976, připraveného Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS, přeložil kolektiv překladatelů. Kontrolní redaktorky Hana Zikmundová a Marie Vondrášková. Odpovědné redaktorky Marie Husáková a Jiřina Novotná. Obálka, vazba a grafická úprava Milan Hegar. Výtvarný redaktor František Kraus. Technická redaktorka Jaroslava Lorenzová. Vydání II. Praha 1982. Vydalo Nakladatelství Svoboda jako svou 4840. publikaci. Vytisklo Rudé právo, tiskařské závody, Praha. Náklad 1—30 000. AA 28,52 (text 28,30, ilustrace 0,22), VA 29,50. Tematická skupina 00/3. Cena brož. výt. 11,80 Kčs, váz. výt. 17,— Kčs.

73/202—21—8.5

25—018—82 Kčs 17,—